

Th. Heter. 281.

40 22
1998.

APOLOGIA

LIBRI

CHRISTIANÆ CONCORDIÆ: IN QVA, VERA CHRISTI DOCTRINA, QVAE IN LIBRO CONCORDIÆ EST COM-

prehensa, firmis sacrae scripturae fundamentis defenditur:

Sophistica autem & calumniæ, quæ aduersus li-
brum illum, ab inquietis ingenijs, in lu-

cem sunt editæ, refu-
tantur.

CONSCRIPTA A QVIBVSDAM

AD HVNC LABOREM DESIGNA-

tis Theologis: Anno à nato Christo, Domi-
no & Seruatore nostro,

1583.

INTERPRETE PHILIPPO MARBACHIO

S. Theologiæ D. & Academiæ Heidelbergensis Pro-
fessore ordinario.

CVM GRATIA ET PRIVILEGIO ILLVSTRISSIMI
Principis Electoris Palatini.

HEIDELBERGÆ EXCVDEBAT

Ioannes Spies.

M. D. LXXXIII.

CHRISTIANO LE- CTORI S.

ADVERSUS Concordiam, (hoc est, Chri-
stianam, repetitam, unanimes, trium S.
Imperij Electorum Politicorum, Palatini,
Saxonis, & Brandenburgici, ac quorun-
dam Principum & Statuum Augustanae
Confessionis, illorumq; Theologorum doctri-
nae & fidei ἐξομολόγησις) anno CHRISTI
1580. publicè in lucem editam, varij ha-
ctenus, meris figmentis, nulloq; solido niten-
tes fundamento, maledici libelli, passim hinc inde, partim sub certis au-
thorum nominibus, partim sine, vel mutato saltem & conficto nomine,
sunt diuulgati: quibus hac illorum fides & confessio, summis calumnijs
tractata, & non tantum volut minus Christiana, sed etiam omnis gene-
ris haeresibus inquinata, falsò proclamata est & accusata. Cum autem
quiuis Christianus teneatur, religionem suam & fidem tueri, & aduer-
sus istiusmodi atroces & horrendas calumnias, vindicare: Illustrissimi
Principes Electores intermittere nec potuerunt, nec voluerunt, quin
praecipuis quibusdam suis Theologis demandarent, ut omnia illa contu-
meliosa scripta & libellos, qui quidem tum in lucem prodierant, & habe-
ri poterant, colligerent, perlegerent, examinarent: & hancce Apologi-
am (quae aliorum etiam ordinum & Statuum Theologis inspicienda
& liberè iudicanda transmissa est) conscriberent: in qua perspicuè &
clarè demonstratum est, hanc Principum Electorum & Ordinum Im-
perij Concordiam & repetitam fidei confessionem, Christianam & in
verbo Dei fundatam, ab omnibus sectis & haeresibus, quarum à Syco-
phantis falsò insinulata est, prorsus immunem esse & liberam: Quem-
admodum etiam à calumniatoribus illis, multorum scripta & dicta, ma-
litiòse & sophisticè allegata sunt: & loco veritatis, manifesta falsitas tra-
dita est

PRAEFATIO.

data est & defensa: id quod singulis in locis est diligenter & distinctè notatum. Etsi autem aduersarij, in editis à se scriptis, causa satis prae-buerint, paulò durius (quàm factum est) respondendi: ob ipsam tamen causam, ne cui illam per se calumniandi daretur occasio, quantum pati res ipsa potuit, lenitatis & mansuetudinis adhibitum fuit studium, quod christianus lector, re ipsa atq; facto, in omnibus capitibus animaduertet, & deprehendet. Quod autem ad Neostadiensium præcipuè Theologorum librum, quem Admonitionem inscripserunt, item ad quorundam Anbaltinorum Theologorum, iudicium & Apologiam, similiter ad Bremensium Ecclesiae ministrorum defensionem, maxime ad duos Articulos, de Persona Christi, & sacra Domini Cæna, in hoc libro respondi-mus, reliquorum verò scriptorum, non singularem rationem habuimus, hanc ob causam factum est: quòd cætera, quæ ab alijs, hac in parte contra librū Christianæ Concordiæ, scripta & publicata sunt, vel ex his ipsis scriptis dimanant, vel in effectu cum ijsdem per omnia conueniunt. Quo igitur ad consimiles obiectiones & calumnias nō necesse sit toties respondere: neue res eadem sapius cum eadē christiani lectoris sit repetenda, visum est, non esse necessarium, singulis maledicorum libellis in specie responderi. Cum autem aduersarij sapius re ipsa & in fundamento easdem obiectiones alijs verbis, aliāq; forma regerant: non planè præterita illæ sunt, sed vno labore cum cæteris, ex veris fundamentis sunt refutata.

Etsi autem contumeliosum Christophori Irenæi scriptum, in quo conatus est, doctrinam libri christianæ Concordiæ, de peccato Originis oppugnare & conuellere, ita sit comparatum, vt proluxa refutatione non egeat: ob horrendas enim blasphemias, quas in eo tuetur, se ipsum apud omnes saniores abundè refellit: hanc tamen ob causam aliquidei respondendum esse, visum est, ne apud imperitiores videamur, tacitè scriptum illud maledicum probare: & veritatem doctrinæ articuli de peccato Originis, quemadmodum ea in libro christianæ Concordiæ exposita, & ex verbo Dei firmis & immotis fundamentis stabilita est, paulatim ab-ijcere.

Sunt

Sunt præterea alij etiam famosi libelli, *Satyra & pasquilli*, magno numero contra librum *Concordiæ*, hinc inde sparsi, & tandem in unum famosum libellum, *Noua nouorum congesti*, & contra *S. Imperij* conuentiones, atq; pacem religioni datam, sine *Typographi & loci nomine*, publicati: quorum authorem procul dubio *DEVS* iustus iudex, suo tempore esse iudicaturus. Quod si etiam certi aliquid haberi posset, qui nam illi sint artifices & *Typographi* istius famosi libelli, non impune id essent laturi: verum debitam mercedem reportaturi. Quamuis id inde nascatur commodi, quod re ipsa apparet, eos, qui istiusmodi spargunt famosos libellos, & malam tueri causam, & maligno agitari & impelli spiritu.

Quod autem publicatione libri *Christianæ Concordiæ*, quemadmodum *Scurra* ille *Nass*, (qui cum meras tantum calumnias & scurrilia conuitia in sua prælo dicitur consarcinavit, responso indignus habitus esse) in maledico suo libello contumeliosè scribit, occasionem seditionibus, funestissimis bellis, & excidio *Germaniæ* præbuerimus, quam facile vniuersalis quidam tumultus & chaos consequi posset: tantum abesse, ut *Illustrissimis Electoribus*, *Principibus*, *Statibus Augustanæ confessionis*, unquam id in mentem venerit: ut etiam hunc unicum finem spectarint, quemadmodum etiamnum spectant, quo in *Ecclesijs* ipsorum & *Scholis* *Concordia* in eatur, confirmetur & ad posteritatem propagetur, & clam se insinuantifermo *Sacramentariorum*, alijsq; subintroductis corruptelis maturè occuratur, illæq; auerantur: quemadmodum res ipsa etiam hactenus esse loquuta, nostros ex nostra parte, tranquillitati christianæ & publicæ paci studuisse, & nihil quicquam mouisse, quod ad seditionem, aut aliquam contra summum magistratum rebellionem, spectare potuisset.

Quoniam etiam sub conficto nomine *Ambrosij Volsij*, magnum volumen, inscriptum historia *Augustanæ confessionis*, sparsum esse, quod eo esse directum, quasi inde ab initio reiecti & explosi *Papatus*, omnes *Euangelio* addicti *Electores*, *Principes*, & *Statu* *Augustanæ confessionis*, cum omnibus suis *Ecclesijs* & *Scholis*, *Cinglij* aut *Caluini* opinionem sem-

nem semper amplexi fuissent, (quo figmento simpliciorum complures, grauiter turbarunt) : vana & falsæ illius Vvolfij historiae opposita est vera historia Augustana confessionis, ab initio certaminis ad hæc vsq; tempora: collecta ex publicis actis & literis, hinc inde singulis temporibus scriptis: & in Electorum atq; Principum Archiuis, singulari diligentia asseruatis: in quibus secundum omnes circumstantias temporis & rerum, omnia, quæ ad præsens institutum & ad Vvolfij vanissima figmenta refutanda requiruntur, ordine, perspicue & vere recitantur. Ex qua etiam lector christianus colligere potest, quàm malitiosè aduersarij in his grauissimis & publicis Religionis controuersijs versentur: & quàm turpiter certam & manifestam veritatem euertere, suam erroneam opinionem propagare, & simplicioribus instillare conentur.

Exhibetur igitur hæc christiano lectori Apologia, ex qua facile intelligere poterit, Illustrissimos Principes Electores, extrema & ineuitabili necessitate coactos fuisse: vt hanc Apologiam horrendis & vanissimis aduersariorum accusationibus opponerent: veritatemq; confessionis suæ, coram vniuersa Ecclesia Christi, defenderent. Quemadmodum ex hac ipsa etiam Apologia deprehendet, hanc illorum veram & in verbo Dei fundatam confessionem, in libro Christianæ Concordiæ repetitam, contra omnes aduersariorum calumnias & deprauationes adhuc firmam esse & immotam, & in posterum etiam aduersus omnes inferorum portas, per Dei gratiam, tutam & saluam fore.

Ex nostra quidem parte dissidijs non delectamur: maluissimus etiam hoc scribendi labore supersedere: sed quid aliud faciendum erat, apertam veritatem abijcere aut deserere nec debuimus nec potuimus: verum officij nostri fuit, illius in nos patrociniũ recipere, quantumvis turpiter traducta, & horrendis calumnijs fuerit coram vniuerso mundo deformata. Nec vllum est dubium, hunc laborem Deo Opt. Max. gratum esse, cui etiam totam causam cum vera animi subiectione, & certa fiducia committimus & commendamus.

Et ex

PRAEFATIO.

Et ex nostra quidem parte statutum nobis est, etiam si plures maledici libelli aut scripta in lucem edantur & publice spargantur, non amplius in arenam descendere, vel quicquam respondere: Veritas enim ita in lucem producta est, ut se ipsam defendat, & hac atque huiusmodi aperta mendacia refutare non sit necessarium. Maxime cum constet, omnia in medium protracta & protrusa esse, quae libro Christianae Concordiae obijci posse putarunt: & licet multa scripturi sint, nihil tamen noui, nihil etiam melius ijs, quae hactenus scripta sunt, edituros. Theologis tamen hoc pacto, quin debitum redarguendi officium concionando, docendo, disputando, scribendo faciant, non interdicatur. Illi enim suo semper tempore, pro re nata, quicquid ad edificationem Ecclesiae salutare & necessarium fuerit, quid officij sui sit, intelligent, eoque Christiana adhibita modestia, videntur. DEVM Opt. Max. Deum veritatis & pacis rogamus, ut ipse veritatem suam, contra Sathana, illiusque instrumentorum, calumnias tueatur: & afflictissima Ecclesia sua, veram & constantem pacem largiatur. A M E N.

INDEX PRAECIPVORVM CAPITVLM AD QVAE IN HAC APOLOGIA EST RESPONSVM.

In vniuersam Apologiam libri Christianae Concordiae praefatio generalis.

De Persona Christi.

CAP. I.

Vera declaratio, solidaque refutatio dilutionis, qua aduersarij Neostadienses in admonitione sua, doctrinam suam, de Persona Christi, tueri conantur & defendere.

Vera & solida refutatio falsarum assertionum, quas Neostadienses Theologi, libro Concordiae affinxerunt, in doctrina de Persona Christi.

Vera & solidissime fundata defensio, opposita quorundam Confessioni & IIII. Apologia,

INDEX.

- Apologia, quam sub nomine & titulo Anhaltinorum Theologorum, contra librum Christianæ Concordiæ typis Neostadiensium, in lucem emiserunt.
- V. De sacra Domini cœna: in quo ad Neostadiensium repetitionem de Sacramentis in genere & postea in specie de cœna Christi, veris fundamentis responderetur.
 - VI. Solida declaratio & firma refutatio dilutionis, in qua aduersarij Neostadienses conantur doctrinam suam, de sacra Christi cœna, tueri & defendere.
 - VII. Solida veraq; defensio, opposita falsis monstrationibus, quibus Neostadienses Theologi, librum Christianæ Concordiæ, in doctrina de sacra cœna, nullo veritatis fundamento acculant.
 - VIII. Vera sententia de authoritate Confessionis Augustanæ.
 - IX. De vera sententia Confessionis Augustanæ: quodq; minimè sit Cingliana, vt aduersarij contendunt, firma demonstratio.
 - X. De authoritate Lutheri.
 - XI. Solida responsio ad querelam aduersariorum, de iniusta condemnatione suæ doctrinæ, in libro Concordiæ.
 - XII. Solida refutatio Antilogiarum, quas Neostadienses Theologi in libro Christianæ Concordiæ monstrare conati sunt.
 - XIII. Vera Narratio, de modo Agendi, qui in conscribendo & promulgando libro Concordiæ obseruatus est: & refutatio calumniarum, quæ ab aduersarijs magna cum iniuria, aduersus illum sparguntur.
 - XIIII. Solida refutatio calumniarum, de incommodis, publicationem & executionem libri Concordiæ, ex opinione aduersariorum, sequuturis.
 - XV. Vera & solida responsio, ad Epilogum admonitionis, de vera Christianæ Concordiæ, in Ecclesijs constituendæ ratione.
- Hæc subiunguntur duo alia capita, in quibus Bremensibus Ecclesiæ ministris, ad illorum confictam defensionem solidè responderetur. PRIVS est de Persona Christi. Posterius de sacra cœna. Hæc in secunda parte seorsim sunt excusa.
- In tertia parte solida continetur responsio, ad maledicum M. Christophori Irenæi libellum, quem contra librum Christianæ Concordiæ in capite de peccato Originis edidit.
- Quarta pars complectitur veram historiam Augustanæ Confessionis: oppositam Ambrosij Volfij falsæ & vanæ historix, quam hac de re edidit: quæ etiam seorsim typis excudetur, &c.

IN VNI.

IN VNIVERSAM APOLOGIAM

LIBRI CHRISTIANÆ CONCORDIÆ PRÆFATIO GENERALIS.

SPIRITVS Sanctus Psalmo 133. predicat, thesaurum pretiosissimum, longeq; pulcherrimum in his terris Reipub. esse Christianæ, vnanimem in DEO, verboq; eius consensum: promittit etiam benedictionem & vitam vsq; in seculum, siquidem Concordia illa in verbo veritatis, æterni summiq; Pontificis & Mediatoris Christi fundata sit, & de capite eius, veluti fragrantissimum balsamum descendens, retineatur & custodiat. *b*

Quin etiam Psalmus 122. Cohortatur omnes verè pios rectosq; corde, vt rogent & querant, quæ ad pacem sunt Ierusalem: eamq; Ecclesiæ domusq; DEI causa, sincere & constanter tueantur. Consideratis igitur his & similibus sacra scriptura testimonijs, nihil euenire nobis gratius posset in his terris, quàm si omnes homines, in Christo, eiusq; veritate, quæ est vnica salutis via, consentirent: & ad hunc finem omnia sua studia & conatus dirigerent, vt hæc Concordia, cuius fundamentum vnicum est Christus, conseruaretur: & ad posteritatem inuiolata propagaretur. Cum autem Sathanas, qui omnis Christianæ Concordiæ esse turbator, nequaquam quiescat: sed instar rugientis Leonis hinc inde circumeat, & omnibus temporibus occasionem quærat, quæ Ecclesiæ pacem euertere, sectas & dissidia excitare possit: multaq; etiam ingenia minus quieta deprehendat, quæ partim natura quadam inclinatione turbis delectantur, partim instigante illo permouentur: mirum non est, ante hæc tempora, mōx à patefacta luce doctrinæ Euangelij, ministerio D. Lutheri, Zizania illum sua, excitatis dissidijs & sectis, disseminasse, cursum Euangelij impediuisse: animos multorū offendisse: absteruisseq; ne monstratam veritatem amplecterentur. Verum hæc calamitate non satiat, promovere suo, etiam in Ecclesia DEI, in medio illius cætus, qui reuelata Euangelij doctrinæ se coniunxerat, dissidia subintroducitur: multis, ex eorum numero, qui veritatis lucem, DEI beneficio, & agnouerant & approba-

b rant,

PREFATIO.

rant, humanae rationis speciosis speculationibus, singulari eloquentia exornatis, deceptis: cum occulte, tum palam à veritate, imprimis autem in his duobus fidei capitibus, de persona Christi & sacra Domini cœna, deficientibus, & ad partes aduersarias transeuntibus. Vnde in reformatis Germaniæ Ecclesijs, quæ Augustanæ Confessioni nomē dederunt, non exigua, sed horrenda omnino distractio est exorta. Quā vt tollerent, praeclarumq; sanæ doctrinæ depositū, in ditionum suarū Ecclesijs & Scholis, factum cœlumq; ad posteritatem transmitterent, à præcipuis Augustanæ Confessionis ordinibus, liber Christianæ Concordiæ collectus, typisq; in vniuersum orbem Christianum esse diuulgatus: vt testimonium esset fidei, secundum cuius normam, hætenus suos, in Ecclesia & Schola, informari & erudiiri voluerint: quamq; in posterum retineri vellent: quāq; nihil sibi commune esse demonstrarent, cum corruptelis in Ecclesiam inuectis. Qui Christiana Reipub. utilissimus labor & liber, diuina benignitate, in illorum Ecclesijs & Scholis esse approbatus: & loco ac nomine Repetitionis purioris doctrinæ Augustanæ Confessionis, receptus.

Licet autem pium hoc, Christianisq; maxime dignum institutum, quod potissimum ad Ecclesias & Scholas Augustanæ Confessionis directum fuit, ab aduersarijs sacramentarijs, vehementissime oppugnatum, multis varijs aculeatis, calumijsq; refertissimis scriptis, quā turpissimè traductum, peneq; obrutum, & cum modò à principio, etiam antè editam librum Concordiæ, cum verò imprimis, posteaquam lucem aspexisset, pasquillis, famosissq; libellis, vndiq; publice & clam, sceleratissime fuerit deformatum: moti tamen & ducti, quæ Christianos decet, Deoq; gratissima esse, singulari patientia, noluerunt, apertis calumnijs & quæsitis altercationibus, respondere: sed Christiana studuerunt modestia. Domino etiam DEO nostro, toto pectore gratias hoc nomine agimus, quòd cum aduersarij librum illum Concordiæ, omnibus diris persequantur: toti q; orbi exosum, & abominabilem reddere conentur: præter tamen voluntatem suam, vlliusq; gratiæ meritum, liberè, rotundè & publicè in editis scriptis agnoscere, testimoniumq; ei perhibere cogantur, quod in plerisq; articulis libri Concordiæ, satis inter nos conueniat: & quod eisdem erro-

res, quos nos condemnamus, & ipsi condemnent, & toto pectore auer-
sentur.

Similiter in admonitione sua pag. 324. scribunt: quod saltem in
fundamento & summa alios articulos non oppugnent: & duo præcipuè
reliqua esse controuersa capita tantum: de persona Christi & sacra Do-
mini cæna.

Vnde pij omnes cordati, vereq; Christiani facile colligere possunt,
qua conscientia librum Christianæ Concordiæ, tot & tam horrendis ca-
lumnijs, famosissq; libellis traduxerint, deformarintq; quodq; nihil noui,
libro Concordiæ insertum, vel in disceptationem vocatum, quod non pri-
dem, & quidem mox ab initio factæ secessionis, quando à nostris Ecclesijs
Sacramentarijs se iunxerunt, fuerit in controuersia: contra quàm mul-
tis fuit mala aduersariorum informatione persuasum, toto libro Concor-
diæ, nulla pagina, quid contineri, quod sanæ & Orthodoxæ fidei sit con-
sentaneum: sed simpliciter, noua quedam paradoxæ, absurda, inaudita,
illud complecti dogmata, opiniones, phrasæ: nouas mouere quæstio-
nes, hætenus inter nostras & Cinglianorum Ecclesias non controuer-
sas.

Toti verò Reipub. Christiana notissimum est, & ex edictis in lu-
cem utriusq; partis monumentis, constat, & demonstrari potest, inde ab
initio, perpetuò hæc duo capita, de persona Christi, & cæna Domini, fuisse
in controuersiam vocata, & illorum Ecclesias, in his duobus articulis, à
nostris discessionem fecisse: suasq; opiniones singulares, tam pro concione,
quàm scriptis disseminare, defendere & propagare studuisse. Ita ut nul-
lum iam moueatur à nobis certamen nouum: & in illis ipsis nominatis
capitibus in libro Christianæ Concordiæ, aliter nec potuerimus nec de-
buerimus sententiam nostram explicare: nisi statutum fuisset nobis, à
Confessione Ecclesiarum nostrarum, fundata in verbo DEI & publicè
hætenus semper defensa & propugnata, penitus deficere: in aduersario-
rum sententiam descendere: furores illorum sequi: Christum seruato-
rem & saluatorem nostrum, maiestate & veritate sua spoliare: plus fidei &
authoritatis tribuere rationi humana & Philosophicis principijs (suis

rum non est capax infiniti: vnum corpus non potest esse, nisi in vno loco, nulla vi fieri potest, vt verum corpus simul in multis locis, vel vbiq; sit: Item tam remotus est Christus corpore suo à pane seu externis symbolis, quàm procul distat cælum à terra: Item in admonitione pag. 266. Ne quidem ipse DEVS, qui infinitus, potest simul finitus & in circumscriptus fieri, multò minus creaturam simul finitam & infinitam, & ἐξῆλθον & ἀπεῖλθεν facere, quia impossibile est ipsum velle aut facere contradictoria) quàm DEO verboq; eius, quod veritas est & salutare nescit.

Instituti & propositi nostri nunquam fuit, nec etiamnum est, diuersi aliquid aut nouum de his capitibus proponere: illis tantùm insistere desideramus, quæ Antecessores nostri & ante exhibitam, Anno 30. Augustanam Confessionem, & sequentibus, viuo adhuc & superstite D. Luthero, vniformi, vnanimiq; consensu, professi in nostris Ecclesijs sunt & tradiderunt, quibus etiam, volente & iuuante Domino, ad extremum vsq; vita Spiritum sincerè & constanter, inherere cogitamus.

Conantur quidem aduersarij, quædam etiam alia capita, veluti de libero arbitrio, de definitione Euangelij, de Iustificatione, de predestinatione & arrodere & carpere: sunt autem quasitæ & coactæ tantum contradictiones, quemadmodum Christianus lector è 12. cap. Apologiae, fol. 200. & sequentibus, in quibus ad istorum Antilogias respondimus, hoc depræbendet: quem in locum etiam nos referimus.

IESVS Christus Dominus noster, clementer nos & omnes eos, quibus gloria eius & sana doctrina curæ ac cordi est, in verbo veritatis suæ sincerè & constanter conseruet: conuertendos conuertat: omnes opiniones falsas, in sanctissimi sui nominis gloriam, coercet. AMEN.

Timotheus Kirchnerus.

Nicolaus Selneccerus.

Martinus Chemnitius.

C A P V T I.

DE PERSONA CHRISTI.

ETSI NON DIFFICILE NOBIS ESSET, nec molestum, confessionem nostram de Persona CHRISTI, in ipso capitis huius exordio, non minus, quam ab aduersarijs factitatum nostris, repetere: ne tamen illa quibusdam suboritur suspicio, nouam nos fingere, aut in præcedenti quicquam immutare conari: quasi in illa latius euagatis, repetita nobis & renouata opus sit Confessione, qua prior suffulcienda: nè hac ipsa noua & amplior aduersarijs calumniandi præbeatur & quasi in manus tradatur occasio: referimus nos, inuocato nomine DEI, ad confessionem, quæ tam in Epitome, quam in solida repetitione libri Christianæ Concordiæ pag. 244. 245. 246. & pag. 305. 306. 307. 308. &c. expressa est: quam vniuersam in singulis eius membris agnoscimus, agnitamq; profitemur.

Cum autem inter cætera, hoc in primis pars aduersaria vergeat: Ephesinum & Calcedonense Symbola, quorum aliàs semper hactenus in confessionibus nostris mentionem fecerimus, eam ob causam, in libro Christianæ Concordiæ à nobis præterita, expressis cæteris tantum tribus, Apostolico, Niceno, Athanasiano, quod illorum subterfugiamus aut extimescamus iudicium, quodque de proprietatibus diuinæ & humanæ naturæ in Christo diuersum credamus, sentiamus, doceamus ab eo, quod illis asseritur: insigni, DEO teste & iudice, nos grauat calumnia. Licet enim reliquis tribus, duo illa, ad verbum descripta, non fuerint adiuncta: illorum tamen testimonia in libro Christianæ Concordiæ disertis verbis pag. 306. 309. 310. 313. producantur: illaque, hoc etiam loco, denuò nostra agnoscimus, pro nostris repetimus, veluti quibus æquè firmiter nec minori constantia, quam cæteris tribus assentimur.

Ac pergratum nobis esset cognoscere, quibus aduersarij fundamentis euincere conentur, confessionem nostram de duabus naturis, earumq; differentibus essentialibus proprietatibus, voluntate & operationibus in persona Christi, quæ est indiuidua, pugnare, vel minima saltem ex parte aduersari, Symbolis illis duobus, eorumve Canonibus.

DEI certè beneficio & gratia, cui gratias hoc nomine etiam debemus,

A

mus,

CAPVT I. APOLOGIÆ.

mus, certi sumus, vitæque id nostra & morte intrepide testari possumus: nihil omnino, ne minimo quidem minus, nostra in Confessione contineri expressum esse, quod Symbolis Ephesino & Chalcedonensi, non consentiat: reque ipsa postmodum manifestum fiet, mera perulantia à parte aduersaria, hac nos notari & grauari calumnia.

Regulam etiam D. Lutheri amplectimur & retinemus: Negatis proprietatibus, negari naturas. Vtrique enim naturæ, diuinæ & assumptæ naturæ humanæ, suas tribuimus & relinquimus proprietates essentielles immotas, immutabiles, & non confusas: Id quod palam videre est libro Christianæ Concordiæ pag. 305. 306. atque idem hac in Apologia sæpius inculcatur. Bona igitur saluæque conscientia aduersarios prouocare possumus, contrarium vt demonstrent, attestanteq; veritate conuincant. Si enim accusasse satis esset, æquis innocens foret?

Admon. 24
28.

Visibile autem & circumscriptum corpus Christi quod attinet, secuti auctoritatem Verbi diuini, sentimus, credimus & docemus, verum, visibile & circumscriptum corpus, Christum assumpsisse. Illud autem ipsum non posse Christum inuisibile exhibere, vel, inuisibili & non circumscripto modo, illo præsentem posse adesse, quando, qua ratione & vbi voluerit, in primis, quo loco se præsentem affore verbo suo pollicitus est: id nequam parti damus aduersariæ. Etsi enim naturali ratione & modo, visibile esse, corpori Christi competit: verumque omnino & visibile corpus Christus assumpsit: testatur tamen Scriptura sacra Iohan. 8. coram Iudæis. (Sic eum locum Theophylacto quoq; explicante) & Luc. 24. coram discipulis in Emaus, ἀπαρτον illud γινώσκον. Vnde irrefragabiliter consequitur, VISIBILE ESSE, non istiusmodi essentialem esse assumptæ humanæ Christi naturæ proprietatem, qua, citra veri sui corporis destructionem, inuisibilis esse aut fieri, aut inuisibili modo corpore suo præsens adesse nequeat. Sic licet circumscriptum & definitum corpus assumeret: testatur tamen Scriptura in eodem, illum, modo incomprehensibili, ob signati in sepulchri lapidem, penetrasse, Matth. 28. & per occlusas fores Iohan. 20. ad discipulos esse ingressum: Quorum neutrum fieri potuisset, si circumscriptio, istiusmodi esset corporis Christi, & corporis quidem glorificati, essentialis proprietas: qualem aduersarij audacter constringunt.

Præterea certo certius est, nullius hominis mentem assequi & comprehendere posse, quæ nam spirituales illæ, gloriosæ & cælestes corporum glorificatorum, in altera vita, futuræ sint proprietates. Quomodo igitur corpus Domini nostri Iesu Christi, ratione visibilitatis & circumscriptio-

nionis

ptionis, tali modo tamque arcto vinculo, circumscripto visibilibus loco alligabimus: vt corpore claritatis suæ, & ad dextram DEI exaltato, modo inuisibili & incomprehensibili, nusquam alibi, citra illius destructionem, præsens adesse queat, licet sui præsentiam, verbo suo expressè promiserit.

Augustinus sanè, Bernhardus aliq; Patres, expressè testantur corpus Christi, modo inuisibili, cum pane benedictionis in sacra Cœna distribui & sumi. Non igitur visibile & circumscriptum esse, (testimonio Augusti-
Aug. in sen- tent. Prosp. ni & Bernardi,) istiusmodi corporis Christi essentiales sunt proprietates, *Bernb. de Cœna.* quarum causa, Christus, secundum verbum & promissiones, corpore suo, citra eius destructionem, modo inuisibili Ecclesiæ suæ & sacra Cœnæ præsens adesse nequeat.

Præterea Martinus etiam Bucerus, in retractationibus suis & alibi, cuius verba paulò post recitabuntur, falsus est: nihil solidi & certi, testimonio & fundamento sacrarum literarum, asseri posse: Sit ne corpus Christi in cœlo circumscriptum, nec ne, vt Augustinus & alij quidam Patres olim opinati sunt: quemadmodum idem Bucerus eodem modo, de inuisibili corporis Christi præsentia, eadem scripta reliquit.

Denique inuisibilis corporis humani præsentia, nequaquam naturam eius, vel proprietates abolet essentielles, nec abrogat eandem, vt aduersarij nostri perpetuo contendunt clamore. Matth. enim 27 de corporibus Sanctorum, qui surrexerunt, asseritur, quòd venerint in ciuitatem sanctam, & apparuerint multis, quæ aliàs, licet verè præsentia, nequaquam tamen conspecta fuissent. Quòd si in corporibus Sanctorum, citra illorum destructionem, operari hæc & efficere Domino DEO facile: quantò id ei in corpore Christi præstare facilius, quod filij DEI corpus est proprium, indissolubili vinculo assumtum & vnitum, atq; ad dextram virtutis & gloriæ DEI exaltatum?

Licet autem Luc. 21. Scriptura mentionem faciat, Christum corpore suo visibili reditum ad iudicium: & de Stephano testetur Acto. 7.
Admonit. pag. 28. oculis suis visibiliter eum conspexisse ad dextram DEI, &c. nihil tamen testimonia illa, inuisibili præsentia corporis Christi, derogant. Alter enim locus Luc. 21. de extremo agit Christi aduentu: qui inuisibilem præsentiam corporis eius in Ecclesia & sacra Cœna, nequaquam tollit. Alter agit de peculiari, illaque visibili manifestatione certi temporis, certis de causis. facta. Estq; ille ipse locus euidentis testimonium, Christum corpore suo visibiliter posse apparere, quando & vbi voluerit. Propter illam verò apparitionem visibilem, concludere, Christum veri corporis sui præsentiam,

modo inuisibili, iuxta promissionis verba, quibus praesentiam corporis sui pollicitus est, praestare non posse, figmentum est partis aduersariae, Verbo DEI, è diametro repugnans.

Admonit.
pag. 28.

Præstendunt quidem aduersarij, & videri volunt, nihil omnino se de rogare naturis in Christo, quò ad illarum proprietates, & magnifico verborum apparatu ac insolentia nobis insultant: interea autem tacite prætereunt, in enumeratione proprietatum corporis Christi gloriosi, quòd corpus Christi, corpus spirituale effectum, 1. Corinth. 15. non quidem, quòd in spiritualem essentiam transmutatum, aut in Spiritum essentia sua transierit: verum quod spiritualibus proprietatibus sit exornatum: quemadmodum & Sanctorum corpora, in secutura gloria, futura sunt spiritualia, 1. Corinth. 15. non quòd in Spiritum sint transformanda: Veritatem enim corporum retinebunt: in momento tamè & ictu oculi (pro impulsu Spiritus) ibi esse poterunt, vbi esse voluerint. Sanctorum igitur corpora in futura gloria cum coelestibus exornanda sint proprietatibus, quantò magis corpus Christi gloriosum, diuinæ filij DEI naturæ personaliter & indissolubili vinculo vnitum, & ad dextram virtutis & omnipotentiae DEI exaltatum, istiusmodi spiritualibus præditum erit qualitatibus, quibus corpore suo praesens adesse poterit, quo aut quibus, aut quot locis simul & semel praesens adesse voluerit. Illius autem proprietatis præteritæ & neglectæ causam, quiuis facile assequi potest, nec necesse nobis, pluribus illam explicare verbis.

Cum autem doctrinam de communicatione Maiestatis diuinæ potissimum oppugnent & exagitent, ad illam rectà nos conferemus, & in timore Domini expendemus, quænam controuersia sit status.

Primò igitur omnium cum duæ in Christo distinctæ sint naturæ, quæ essentia sua & proprietatibus naturalibus immutabiles & inconfusæ sunt & manent: & tamen vtraq; natura vnā tantum constituat ὑπόστασις: idcirco, quod vnius naturæ proprium, non illi ipsi naturæ tantum, tanquam separatū quid in abstracto, sed toti personæ, quæ simul & DEVS est & Homo (siue DEVM nomines siue Hominem) in concreto attribuitur.

In hoc autem genere enunciationum non sequitur, vt quod personæ tribuitur, id pari ratione & æquali modo vtriusq; naturæ sit proprium: Addita enim distinctione explicatur, secundum quam naturam singula de persona prædicentur. Et hanc enunciationem in Scholis appellant prædicationem in concreto.

Ad

Ad hoc etiam primum genus referendæ sunt particulæ distinctiue, secundum carnem, Rom. 1. Passus est carne, I. Petr. 4. quæ diligenter sunt hoc in genere notandæ, ad confusionem naturarum earumque proprietatum euitandam.

Ad hoc genus referendæ sunt enunciationes: Filius DEI natus est è Maria Virgine, DEVS est passus, crucifixus, mortuus, &c. Item, Homo IESVS CHRISTVS æternus est DEVS, creator cæli & terræ, & quæ his similes sunt prædicationes alix. Nec habent aduersarij, quod in nobis hac in parte desiderent aut reprehendant: sed præter ipsorum gratiam salua manet huius partis doctrina, in libro Christianæ Concordiæ exposita.

Diligenter verò hoc loco notandum est, aduersarios sub illa regula, *Admonit.* qua asseritur, (Id quod vni naturæ proprium est, prædicari de tota per- *pag. 20.* sona) virus suum occultare. Ac licet integram nominent personam, re- *Anbaldini* uera tamen alteram naturam tantum intelligunt, alteram verò naturam *in præfat.* prorsus excludunt, quasi sola humana natura esset pro nobis passa. Vnde *pag. 8. 9.* hanc etiam nonnulli propositionem Ecclesiæ DEI obtrudere conantur: *Apoloq. An-* Sola humanitas in Christo est passa: quæ manifestò redolet Nestorianis- *hald pag.* mum: quæ etiam à D. Luthero in Confessione maiori, in qua de Alleosi *246 247.* Cinglij agit, falsitatis est & impietatis condemnata, cuius verba in libro Concordiæ extant allegata.

Nusquam enim Scriptura asserit: Solam humanitatem Christi pro peccatis totius mundi esse passam: ut potè longè inferiorem, quàm quæ *De phrasi,* peccata totius mundi potuisset expiare: Verum contrà testatur, Deum pro- *Sola huma-* prio non pepercisse filio, sed eum pro nobis tradidisse, Rom. 8. Et 1. Co- *nit as Chri-* rinth. 2. Non solam, inquit, humanitatem, verum Dominum gloriæ Iu- *sticiæ passæ.* deos crucifixisse: Quæ phrasis longè euidentior est, quàm si solam humanitatem in Christo esse passam dicas.

Sic Petrus priori epistola cap. 4. non solam carnem Christi passam esse dicit, sed Christum, qui DEVS est & Homo, passum esse in assumpta natura. Licet enim pati, proprium sit humanæ naturæ, non diuinæ: tamen quia humana natura, propria humanitas est filij DEI: quicquid in illam designatur, verè designatur in ipsum Filium DEI: Ideoque propter dictam causam, loquendi ille de passione Christi modus in Ecclesia tolerari non potest nec debet. Rectè enim D. Lutherus, inquit: Quando diuiduntur dirimuntur & separantur actiones: necessario dirimi & distrahi personā, cum omnes actiones & passiones nō naturis, sed personæ tribuantur.

Persona enim ipsa est, quæ omnia & agit & patitur, verum alia secundum hanc, alia secundum illam naturam.

Et si autem purgare se forte conabuntur: non intelligere se propositionem illam, more Nestoriano: ipsa tamen exclusiua particula *SOLA*, durior est, quam quæ tolerari possit. Inclinat enim & propemodum idem sibi velle videtur: quod illa Nestorij: Noli gloriari Iudæe. Non enim *DEVM*, sed hominem crucifixisti. Summatim, neutra propositio recte se habet, Sola humanitas in Christo est passa. Et: Separata humanitas à Christo est passa. Nusquam enim illis formis loquendi, sed longè alijs, vt modò monstratū est, scriptura vtitur: cui etiā meritò acquiescere debemus.

De phrasibus, quæ de officio mediatoris, secundum vtramq; naturam agunt.
Secundo loco, quod attinet propositiones, quæ de officio Christi mediatoris loquuntur, in quibus persona, non *In, Cum, Per,* & secundum alteram tantum naturā, verum, *In, Cum, Per,* & secundum vtramq; naturam, agit, vel, vt Concilium Chalcedonense loquitur, qua natura vna, agit cum communicatione alterius, id quod cuiusque naturæ proprium (exempli causa: Christus nos redemit à maledictione legis, credentes iustificat, saluat, est noster redemptor, propitiator, Mediator, Rex, summus Sacerdos, Episcopus, & quæ his sunt similia alia) in his, inquam, omnibus, in hoc secundo prædicationis genere, quod in libro Christianæ Concordiæ culpent & caullentur aduersarij, non habent.

De tertio genere prædicationū.
Vltra autem hæc duo priora prædicationum genera, vtitur sacra Scriptura alijs etiam propositionibus, quæ testantur humanæ Christi naturæ, præter illas naturales & essentielles proprietates, præter etiam eximia illa & excellentia, sed tamen creata tantum & finita dona siue qualitates, data & communicata esse attributa Diuinitatis propria: vt mox à nobis id monstrabitur. Nisi enim pro ratione & modo personalis vnionis, ad communicationem & vsurpationem diuinarum proprietatum natura assumpta esset exaltata: officio mediatoris simul fungi, illudq; plenè administrare & exequi non potuisset. Cum ad administrationem officij Mediatoris, longè maior quam creata siue media, vt eam nominant, potentia requiratur. Et hic status est controuersix, quæ nobis cum aduersarijs intercedit.

Nonnulli enim ex aduersarijs contenderunt, assumptæ humanæ naturæ, etiam in personali vnione, nihil vteritis datum, quam communiter humanæ naturæ proprietates, secundum quam fratribus sit similis, ferant & patiantur: Vnde Christi humanæ naturæ nihil tribuendum volunt, quod naturales eius excedat proprietates, vel iisdem reputet.

gnet. Verùm hanc ipsam sententiam improbant: concedunt & fatentur, assumptæ humanæ naturæ in Christo, propter vnionem personalem, glorificationem & exaltationem, vltra essentielles & naturales proprietates, donatam esse summam, supernaturalem, planèque cœlestem gloriam: verùm hanc ipsam gloriam, finitis tantùm qualitatibus & donis creatis definiunt & circumscribunt: quæ humanæ naturæ formaliter & habitualiter inhæreant: quibus omnium Angelorum, Sanctorumque dona, numero excellat & gradibus. Quæ tamen doctrina, longo intervallo, nequaquam exprimit id, quod sacræ literæ, in hoc genere enunciationum, de Christo prædicant.

Testatur Christianæ Concordiæ liber, in eoque expressè datur & conceditur, humanam Christi naturam, propter personalem vnionem & exaltationem, accepisse multa, eaque innumera dona: quæ eidem habitualiter inhæreant, quibus etiam multis gradibus omnium Angelorum & Sanctorum donis antecellat: Verùm in hoc controuersie veritur cardo, quòd aduersarij in suis, quos contra librum Christianæ Concordiæ ediderunt, libellis, pleno ore contendunt, assumptæ humanæ naturæ in Christo, propter personalem vnionem & exaltationem, solummodò creata, finita dona, habitualiter inhærentia, & præterea nulla, communicata esse: veluti sublimiorem sapientiam, lucem, intellectum, scientiam, latitiam, vitam, claritatem, gloriam, honorem, huiusque generis alia, quibus omnibus Angelis & Sanctis præcellat:

Præter verò naturales essentiellesque proprietates, & vltra dona illa habitualia, quæ creata sunt & finita, ratione & respectu vnionis personalis & exaltationis, etiam attributa diuinitatis propria, per modum, seu pro ratione Oeconomix hypostaticæ vnionis, humanæ CHRISTI naturæ communicata & donata esse: Hoc, quibus possunt viribus, pernegant.

Nos contrà, sequuti normam sacrosanctæ Scripturæ, in libro Christianæ Concordiæ, docemus & profiteamur, quòd humanæ Christi naturæ, ob personalem vnionem & exaltationem, non tantùm creata & finita qualitates, datæ & communicatæ sint, quas in se & per se habeat: & respectu quarum multis gradibus, omnium Sanctorum & Angelorum donis excellat: verùm etiam attributa diuinitatis propria acceperit: talia omnino, quæ sacrarum literarum testimonio verè diuina sunt & infinita Idiomatica: Veluti, omnem potestatem in cœlo & terra, Matth. ii. &.28. Apocal. 5. Dan. 7. Virtutem viuificandi, Ioh. 6. Potestatem exercendi iudicii, Ioh. 5.

Omnia

CAPVT I. APOLOGIÆ.

*Testimonia
scriptura
de commu-
nicatione
Maieſtatis.* Omnia pedibus habere ſubiecta; Pſal. 8. Eph. 1. Emundare à peccatis, 1. Io. 1. Omnes theſauros ſapientiæ & cognitionis, Col. 2. Omnia implere, Eph. 4. Sedere ad dextram, Matt. 26. Eph. 1. Marc. 16. Spiritum ſine menſura, Io. 3. Honorem adorationis, Dan. 7. Phil. 2. Et quæ huius generis ſunt alia. Talia enim attributa nequaquam creatæ aut finitæ qualitates & dona ſunt, id quod palam omnibus. Inſuper docemus hanc communicationem non per phraſin tantum, aut modum loquendi, de perſona ſecundum diuinam naturam, ſed ſecundum humanam accipiendam eſſe: Id quod aduerſarij, in omnibus contra librum Concordiæ editis ſcriptis ſerè per omnes paginas & folia, diſertè pernegant.

Complura verò hoc loco, niſi prolixitate ſua modum hic labor excederet, testimonia veteris & Orthodoxæ Eccleſiæ citare poſſemus: quibus eandem doctrinam, eadem loquendi & phraſium forma amplexi ſunt, & tradiderunt, quam nos in libro Chriſtianæ Concordiæ profite- mur. Iuſtinus in expoſ. fidei: Templum quod proprium factum eſt Verbi, oculo puriſſimo, totius diuini luminis ſplendorem capit. Orig. de princ. lib. 2. cap. 6. Anima Chriſti tota, totum λόγος recipiens, atq; in eius lucem ſplendoremq; cedens, hac mediante, verbum caro factum eſt. Athanaſ. Dial. 5. de Trinit. pulcerrimis duabus ſimilitudinibus, altera de vnione animæ & corporis, altera de vnione lucis & corporis ſolaris, hanc doctrinam illuſtrat, illasq; ſubinde repetit. Cyrill. de Incarnat. Vnigeniti, cap. 8. ſimilitudine vtitur carbonis igniti. Damaſc. lib. 3. cap. 15. ſimilitudine id explicat candentis machææ: quemadmodum Origeni, Baſilio, & alijs familiaris fuit ſimilitudo ferri igniti.

Enumerata verò dona, vt modò diximus, non eſſe creatas & finitas qualitates, conſtat inter omnes: Chriſto etiam non ſecundum diuinam naturam, quæ ab æterno eſt, ſed in tempore, ſecundum aſſumptam humanam naturam, pro ratione perſonalis vnionis tribui, quia ſcriptura expreſſis verbis hoc aſſerit, firma fide nobis eſt credendum.

*De veromodo
de commu-
nicationis
Maieſtatis
vnioni cor-
reſponden-
te.* Hanc autem doctrinam ſic declaramus, vt nullam omninò conuerſionem, conſuſionem, exæquationem, vel abolitionem naturarum aut eſſentialium proprietatum introducamus. Talium enim attributorum ſiue proprietatum communicatio, non eſt eſſentialis (quemadmodum pater ab æterno gignendo filio omnes proprietates diuinas communicat) vnioni cor- reſponden- te. Virtus enim viuificandi (vt rem exemplo illuſtremus) nequaquam eſt proprietas eſſentialis aut naturalis operatio humanæ naturæ, nec ineſt eidem

eidem, quæ ratione inest diuinæ naturæ. Nec eiusmodi est physica communicatio, aut naturalis effusio proprietatum diuinæ naturæ in humanam, qua aut humana Christi natura illas in se & per se habeat, separatas ab essentia diuina: aut qua humana Christi natura naturales siue essentielles proprietates planè deposuerit: quæque vel in diuinam essentiam iam sit transmutata, vel, ob communicatas proprietates, in se & per se sit diuinæ facta æqualis: vel quæ eadem, aut saltem æquales sint vtriusq; naturæ naturales seu essentielles proprietates atq; operationes. Hi enim & similes errores, cum iam pridem in antiquioribus & approbatis concilijs, fundamentum verbi diuini, meritò reiecti sunt & improbi: tum eosdem diserte etiam nos impietatis condemnamus: Vt videre est lib. Concord. pag. 311. Sed est personalis communicatio: quæ fit & existit pro ratione & modo personalis & inseparabilis vnionis duarum naturarum in Christo: quem admodum anima rationalis corpori humano, citra omnem confusio- nem, permutationem & exæquationem, proprietates suas communicat: & quemadmodum ignis ferro vim lucendi & vrendi communem facit: vt, prolixè in libro Christianæ Concordiæ, è verbo DEI & patribus, hæc sunt explicata. Nec gemina inde in Christo exoritur omnipotentia: sed vna est eadèque omnipotentia diuina, quæ in assumpta humana natura lucet, & liberrimè, in, cum & per illam sese exerit & manifestò declarat: Vt ex similitudinibus animi & corporis, ferri item candentis, hæc aliquo modo colligi possunt.

Non gemina in Christo esse Omnipotentiam.

Vox etiam (realis) quam pluribus verbis passim exagitant: adeò dextrè & dilucidè, lib. Christianæ Concordiæ pag. 311. 312. &c. est explicata, vt vberior non sit necessaria hoc loco repetitio aut declaratio.

Hæc omnia tam clarè, euidenter, debito, conuenientique discrimine in lib. Concordiæ exposita, & quo ad eius fieri potuit, cōtra errorem omnem & corruptelam diligentissimè præmunita, de industria aduersarij nostri, Sacramentarij, meràq; petulantia prætereunt & dissimulant: quasi ne verbo quidem aut litera vnquam illius discriminis à nobis facta esset mentio: vt eò maiorem habeant occasionem, calumnijs & deprauationibus, peruertendi veram & genuinam sententiam nostrā: qui illorum candor, dignus est, qui à beneuolo noletur lectore. Summatimq; & vna comprehensione dicendo, nequaquam hac doctrina humanam Christi naturam subiectum statuimus diuinæ maiestatis: sic vt natura, illam, humana in se & secundum se possideat: sed hoc docere volumus, propter personalem vnionem, humanam naturam ad possessionem, vsum & usurpationem

B

nem

CAPVT I. APOLOGIÆ.

nem diuinæ Maiestatis & proprietatum admissam & exaltatam esse.

Suo autem loco, volente Domino, monstrabimus, quibus argumentis & rationibus, veram & orthodoxam doctrinam nostram aduersarij refellere & euertere conentur: illasq; verioribus fundamētis refutabimus. Verum cū aduersarij inter reliqua hoc potissimū virgeant, enunciationes, quæ propriè agunt de cōmunicatione Maiestatis assumptæ humanæ naturæ, ratione vnionis hypostaticæ & exaltationis ad dextram DEI, eiusdem esse generis, & pro iisdem omnino habendas & accipiendas, cum illis, quarum mentio in primo genere facta: (exempli causâ, cum scriptura loquitur: Caro mea viuifica verè est, nō aliter propositionē hanc, quàm in concreto, hoc est, secundum diuinam tantū & nequaquam secundum humanam naturam esse intelligendam): vt in præsentiarum, de discrimine illo aliquid dicamus, illudq; quàm fieri poterit maximè, perspicuè lectori ob oculos ponam us, necessitas ipsa à nobis flagitat.

Negari enim non potest, refutari verò longè minus, sacrosanctam scripturâ, inprimis quando de Maiestate humanæ naturæ in Christo differit, longè aliter, sublimiori q; loqui modo, quàm cōmunis regula primi enunciationum generis patitur: quæ tamen suo loco & vera est & orthodoxa: Proprietates & passiones vel operationes alterius naturæ propriæ, de tota persona prædicantur, secundum eam naturam, cuius propriæ sunt, & non secundum alteram. Sic enim scriptura loquitur. Ioh. 5. Dedit filio habere vitam in semetipso: Et potestatem dedit etiam iudicium facere, quia filius hominis est. Ioh. 6. Christi caro data est pro mundi vita: & caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. &c. 1. Ioh. 1. Sanguis filij DEI emundat nos ab omni iniquitate. Et Col. 1. Recōciliauit nos in corpore illo carnis suæ per mortem. Et in verbis cœnæ: Hoc est Corpus meum, quod pro vobis traditur: hic est sanguis meus, qui pro vobis effunditur in remissionem peccatorum: & quæ passim his similia dicta occurrunt alia. Quibus expressis verbis sacra scriptura non tantum personam nominat, vt communis habet regula, & quemadmodum in primo genere cōmunicationis Idiomatum fieri solet: sed disertè humanæ meminit naturæ Christi: sanguinis Christi, & corporis carnis Christi, deq; hoc mysterio, non tantum in concreto, sed abstractis etiam vocabulis loquitur: nequaquam tamen in illum finem, ut naturas in Christo illarumq; essentielles proprietates, confundat, commisceat, aut exæquet, humanamq; naturam in diuinam transformet: verum vt doceat, licere de assumpta humana Christi natura

natura, non tantum in concreto loqui (quem vnicum loquendi modum, aduersarij, vt modo dictum, vrgent & admittunt) sed abstractis etiam vt vocabulis, cum in his enunciationibus, illas loquendi formulas sacra scriptura ipsa subministrat & praescribat, iisdemq; Orthodoxa etiam antiquitas sit visa. Quae phrasae ideo & notandae & firmiter sunt retinendae, quia aduersarij, contra expressissima scripturae testimonia, omnia ad primum enunciationis genus simpliciter referunt, illoque praetextu cuncta, quae scriptura asserit & testatur, Christo secundum assumptam naturam humanam in tempore data esse, vel ad personam accommodant tantum, humanae naturae interim denegantes & derogantes omnia: vel de finitis solum creatisque donis intelligi volunt.

Cuius autem, in timore saltem Domini, haec paulò diligentius consideranti, videre facile est & in promptu, permagnum harum enunciationum esse discrimen, quando dicimus: Deus est passus, mortuus, & quando *De disci-* sacra scriptura vel spiritus sanctus inquit: Data est ei potestas, iudicium *mine inter* faciendi, quia filius hominis est: Item, Caro mea data est pro mundi vita: *propositio-1* & tertij *ge* caro mea verè cibus est: sanguis filij DEI emundat nos ab omni peccato: *neru.* sanguis effunditur in remissionem peccatorum. In primo enim genere enunciationis, quia natura diuina passioni, morti, mutationi nullo modo est obnoxia, aliter quàm concretuè propositionem illam explicare non possumus, aliter etiam, quàm in concreto enunciari non debet, Deus est passus, crucifixus: vt nimirum caueatur confusio, siuè commixtio naturarum. Nec enim, vt dictum, diuina natura pati & crucifigi potest. Ideoque de tota quidem persona, verum secundum illam naturam, vi & potestate particularum distinctiuarum, passio praedicatur, quae natura pati crucifigi & mori potuit: quemadmodum in hunc finem scriptura particulis vtitur distinctiuis Rom. 1. 1. Pet. 4. In reliquis verò enunciationibus, quia humana natura mutationem admittit, citraque sui destructionem & euersionem exaltari & humiliari potest, longè aliter scriptura loquitur, disertè se referens ad assumptam humanam in Christo naturam: Idque in hunc finem, necum aduersarijs in hunc delabamur errorem: praeter inane nomen & titulum humanae in Christo naturae, ratione seu respectu personalis vnionis & exaltationis nihil esse tributum, in his sacrae scripturae loquendi formis: Caro mea verè est cibus, vel est viuifica: sanguis Christi emundat ab omni peccato: mihi data est omnis potestas in caelo & in terra: item donatum est ei nomen, quod est supra omne nomen.

CAPVT. I. APOLOGIAE.

*Athanas.**pag. 534.**& apud**Theodore-**tum.**Leo episto-**la 83.**Vigilius li.**5. contra**Eutychen.*

Vnde his regulis primitiua & Orthodoxa Ecclesia est vsa. Quicquid Christo in tempore datum, id non ratione diuinæ & æternæ naturæ esse datum: quæ ab æterno habet omnia: verum ratione assumptæ humanæ naturæ. Vigilius verò stulticiæ eum accusat, qui dictum: Datum est ei nomen super omne nomen, item, Data est illi omnis potestas in cælo & in terra, de diuina Christi natura intelligit. Et Leo Epistola 23. inquit: Talia sentientem in societatem suam Arrius rapit.

Et vt summam complectamur omnia, nullum est dubium, illis phrasibus, sacrosancam scripturam hoc potissimum spectare: non vt doceat humanam Christi naturam in diuinam esse conuersam, aut diuinæ, quo ad proprietates & actiones, per omnia exæquatam: sed vt demonstret, non cogitandum, vnione personali communionem tantum fieri nominum & vocum, quemadmodum aduersarij magno conatu id vnice euincere conantur: verum personalem vnionem hoc etiam complecti, humanam naturam in Christo præter & supra essentielles proprietates, citraq; illarum abolitionem, aut exequationem cum diuina, illiusq; proprietatum, præter etiam & supra habitualia dona exaltatam esse ad communionem Maiestatis & virtutis diuinæ: idq; non nomine tantum & inani titulo: Sed verè & reipsa, secundum rationem vnionis personalis: quæ in libro Concordiæ abundè ex sacris literis & Orthodoxis patribus est explicata.

Quod si quis obijciat testimonia scripturæ, quæ de exaltatione humanæ naturæ in Christo agunt, intelligenda tantum esse de officio Mediatoris Christi: ideoq; nõ necessarium peculiare prædicationis genus è testimonijs, quæ humanæ assumptæ naturæ omnipotentiam, virtutem viuificandi & his similia, ascribunt, extruere: cum hæ prædicationes commodè sub secundo genere, in quo de officio Mediatoris agitur, comprehendere possint: is sciat, diuersa & distincta esse ea, de quibus in hac quæstione agitur. Phrasen enim, quibus asseritur Christo, secundum assumptam humanam naturam, omnipotentiam, virtutem viuificandi, auctoritatem remittendi peccata, potestatem exercendi iudicij communicatam esse, docent, ad quam gloriam & Maiestatem humana Christi natura, ratione & respectu personalis vnionis & sessionis ad dextram patris, supra & vltra proprietates & vires naturales, supra etiam creata & finita dona, quibus præ cæteris omnibus Angelis & hominibus in & secundum se exornata est, exaltata sit, nimirum ad Maiestatem diuinam: quæ in illa æ-

iam

iam & per illam, vltra & præter naturales proprietates, & certa dona, lucet, operatur, efficax est: sine qua exaltatione & gloria, officio Mediatoris cooperari, illiq; perficiendo nequaquam adhiberi potuisset.

In secundo autem genere prædicationis, in quo de Apotelesmatibus officij Mediatoris agitur, non quæritur, quid assumpta humana natura in Christo, ratione & respectu personalis vnionis & sessionis ad dextram Dei acceperit, aut ad quam Maiestatem; gloriam & dignitatem exaltata, aut qua ratione, ad possessionem, communicationem & vsurpationem diuinæ Maiestatis admissa sit & peruenerit: Sed id potissimum & maxime ostenditur, quod definitio Calcedonenſis expresse asserit: vtramq; naturam agere cum communicatione alterius, quod cuiusq; proprium est, in Apotelesmatibus, quæ ad perfectionem officij Mediatoris propriè pertinent. Cum autem officium Mediatoris non tantum id exigat, quid humana assumpta natura, naturalibus seu essentialibus proprietatibus, quidue pro ratione acceptorum donorum in & secundum se præstare possit: sed illa etiam requiratur, de quibus scriptura expresse testatur, quod humana natura, vltra essentielles proprietates, & præter creata finita dona, quæ in & per se habet, ratione & respectu personalis vnionis, communicata sint: & per quæ ad communionem & vsurpationem Maiestatis diuinæ exaltata est, idè, docendi causa, propter rudiores & simplices, ea, quæ exaltatæ humanæ naturæ, propter vnionem personalem & sessionem ad dextram patris, vltra essentielles proprietates & finita dona, communicata sunt, in tertio genere seorsim explicantur.

Huc referenda sunt miracula etiam, quæ Christus Homo edidit non tantum secundum diuinam, verum etiam secundum assumptam humanam naturam: quæ nequaquam ab illorum operatione est excludenda: quemadmodum hoc parum circumspectè, parumque piè aduersarij faciunt, dum scribere non verentur, ad actionem vel cooperationem miraculorum tantumdem assumptam contulisse humanam naturam, quantum Moyses virgam, ad ea miracula, quæ per illam Moyses edidit: vel quantum canalus seu brutum omnino instrumentum confert artifice aut architecto: quod ne sensu quidem cognoscit aliquid eorum, ad quæ agenda adhibetur. Hæc enim illorum sententia (humanam assumptam Christi naturam in operatione miraculorum Christi, nihil vltius cum virtute diuina commune habere, quàm virgam Moyses, cum ipsius miraculis) si vera esset: consequeretur necessario, primò humanam naturam in Christo brutum esse, & per se aut inefficax organum: quod sentiat nihil, vel quod
De miraculis Christi. Dan. ad fratres Tubingenſes pag. 19. 20. In E. contra Chemnitzii pag. 118. Item pag. 156. Admonit. pag. 270.

CAPVT I. APOLOGIÆ.

cum actionibus diuinæ Christi naturæ, etiam ratione personalis vnionis & exaltationis ad dextram DEI, nihil commune habeat, quodque præter naturales essentialésque proprietates & operationes, similiter præter creata dona, ratione & respectu personalis vnionis, nihil omnino ei accesserit, cum tamen Athanasius Dialog. 5. scribat λόγος vnitum homini, edere prodigia, non separatim à natura assumpta: sed placuisse ei, per ipsam, in ipsa, cum ipsa, potentiam suam diuinam exercere.

Deinde si figmentum aduersariorum verum poneretur: eius, sine vlla contradictione, necessarium foret consequens: assumptæ humanæ Christi naturæ, quo ad operationem miraculorum, plus non esse tribuendum, quam virgæ Moysis, Petro & alijs Apostolis, qui in nomine IESU CHRISTI, mortuos excitauit: aliq; miracula, quibus vocem & voluntatem suam accommodauerunt, ediderunt: Id quod per quàm absurdū: & à Christianis auribus alienum. Re enim vera hoc nihil aliud est: quàm personale vnionem duarum naturarum in Christo cum Nestorianis diuellere & pernegare: Christumq; in ordinem reliquorum Apostolorum aut Sanctorum hominum redigere. Quæ, quorsum spectent, & quo tandem eua-fura sint, exemplum Neuseri, aliorumq; Sacramentariorum, qui ad portas Mahometistarum transierunt, testatur: qui palam tandē & liberē cum turcis blasphemati sunt & docuerunt: Christum hominem nō aliter ac cæteros Prophetas & Apostolos, sua operatum esse miracula & signa.

Tertiò positis his & concessis Nestorianorum & Mahometistarum blasphemijs, vltius etiam citra contradictionē necessariò dandū foret, frustra carnē Christi, vel titulo tenus tantum, carnem viuificā nominari. (Ex illorum enim opinione, nomen illa tantum nudamq; appellationē, præterea verò nihil esset sortita: seq; haberet instar canalīs aut fistulæ, quàm citra omnē sui sensum aqua perlabitur) vel nihil omnino humanā assumptā naturam, in actione viuificationis cooperari, cum tamen expressē Christus Ioh. 6. (quo loco carnē suā verē viuificā carnem nominat,) doceat contrariū.

Deniq; & summam, si Christus, non secundum assumptam humanam naturam, verum secundum diuinā naturā tantum miracula sua perfecit, Diabolos eiecit, leprosos mundauit, claudos restituit, mortuos excitauit: nullum omnino aduersarij, si vel rumpantur, discrimē monstrare possunt: quo gradu diuersitatis, Christus Homo à reliquis sanctis, qui virtute diuina, miracula fecerunt, differat: nisi quod diuina virtus affuerit, sanctis quidem, per assistentiam: Christo verò personaliter: vtrinq; autē sine cooperatione aliqua in efficiendis miraculis. Quod enim prætendunt, miracula edere

la edere, opus esse diuinæ naturæ, ideoq; nullo omnino pacto assumptæ humanæ naturæ tribui posse, ad rem nihil facit. Hanc enim ipsam ob causam, *Obiectio. Edere miracula esse opus diuinæ naturæ.* eternus filius DEI humanam naturam in unitatem personæ assumpsit inseparabiliter, ut non per se tantum, quemadmodum Athanasius ceterique Patres recte docent, nec separatim, sed in humana natura, cum ea, & per eam, diuinam suam virtutem exereret, suaq; miracula perficeret.

Pari modo nihil eorum causæ patrocinator, quod ex Patribus quædam dicta allegant, in quibus sit mentio, diuinam in Christo naturā miracula operatam: Id ipsum enim DEI beneficio & scimus & asserimus. Id verò nusquam Patres affirmant, nec vlllo sacræ Scripturæ testimonio euinci potest, Christum miracula sua, sine vlla cooperatione humanæ naturæ perficisse: humanamq; Christi naturā, in effectiōibus miraculorum, non aliter se habuisse, ac Moysis virgam, vel quoduis brutum & inanimatum instrumentum, aut instar canalis, quem aqua perlabitur: Contrarium verò liquidd testantur, omnia miracula Christi, consensu & cooperatione assumptæ humanæ naturæ, pro ratione personalis vnionis & exaltationis, peracta esse. Non quidē negamus, actiones Theandricas, seu DEI viriles, ut illas Damasc. sequutus Dionys. nominat, secundum communē regulā perfici: Vna natura agit cum cōmunicatione alterius, quod cuiusq; propriū est. Hæc apud nos DEI beneficio in confesso sunt, & abundē in nostrorum libris explicata: Humanā verò assumptam à Christo naturā, vltra naturales proprietates, & vltra accepta habitualia finita dona, in istiusmodi actionibus nihil cooperari pernegamus. Assumptā enim humanā Christi naturā, nō tantum naturalibus suis viribus, nec secundum accepta etiam gratuita habitualia dona: Verum propter vnionē personālē, longē supra naturæ humanę vires, cooperari: nō tantum sacrosancta scriptura testatur, Ioh. 6. Quo capite, vim seu virtutē viuificandi carni Christi ascribit, & alijs locis, quibus manu sua artigisse infirmos & sanasse, voce sua humana mortuos excitasse affirmat: verum etiam Cyril. lib. de Incar. Vnigeniti cap. 7. & alibi, in quibus expresse scribit, λόγος cum carne sua, diuinæ Maiestatis suæ operationes communes facere: ut possit etiā viuificare mortuos, & sanare infirmos. Et Damasc. lib. 3. cap. 17. vbi in hæc verba scribit: Carnem Domini auctam, & locupletatā diuinis operationibus, propter perfectissimā & æreticissimā eius, ad Verbū, vnionem, quæ est hypostatica. Nulloq; sequitur modo id, quod aduersarij prætendunt, siquidē assumptæ humanæ Christi naturę istiusmodi Maiestas cōmunicetur, necessario illam in diuinā transmutari, vel eidem exequari. Rectē enim eodē loco Damascenus docet, non secundum

CAPVT I. APOLOGIAE.

dūm propriam ἐνέργειαν, sed propter vnitum sibi Verbum, caro Domini diuina operatur: Verbo per eam propriam suam ἐνέργειαν ostendente ac manifestante.

*Admonit.
pag. 25.*

Cū verò aduersarij facīle & sciant & videant, in tam sublimi mysterio, limites se veritatis transiisse: & cum testimonijs sacrarum literarum, tum autoritate Patrum Orthodoxorum facīle conuinci se posse: nimis se & ieiunē & tenuiter, de assumpta Christi humana natura, deque communicata illi maiestate, ratione personalis & indissolubilis vniōis, & scripsisse & docuisse: vel tandē contrahere vela incipiunt, pauloq; accuratius, sua quidem opinione, loqui addiscunt. Inter cētera enim quidam illorū sic scribunt: Quōd Christus etiam secundū humanam naturam, Dominus omnium creaturarum, ius habeat de omnibus statuendi & faciendi, quod ipsi visum est, &c. Et quōd administret omnia in humana natura. Et si autem aliquid dicunt, & largiri videntur, quando tamen vrgentur vehementius, mox sese declarant, quōd vel de sola diuina natura, vel de donis tantū habitualibus loquantur. Quæ causa illos impellit, vt licet phrasibus, in assumpta natura, per assumptā naturam, vtantur: hanc tamē, cum assumpta natura, veluti ipsorum instituto minū accommodatam, negligant. Facīle enim vident sub prioribus latitare sese posse phrasibus, suūque virus occultare: sub posteriore vero, quæ clarior est magisq; euident, minū. Inusitatæ autem sunt, & portentoſæ phrasēs, quibus vtuntur: Ideo factam esse vniōem, vt λόγος & hæc massa naturæ assumptæ, simul sint substantia vnius personæ Christi: & vniōem personalem consistere in subsistentia, & constitutione substantiæ vnius personæ.

*Admonit.
pag. 20 & c.
pag. 30. 31.
32.*

Item, Vnio est arcana copulatio diuinæ & humanæ naturæ, ad constituendam vnius Christi substantiam. Item, Christus est perfectus DEVS & perfectus Homo: quia vtrāque naturam æquē perfectam habet in substantia suæ personæ: Et verisimē ex duarum naturarum substantijs, vnius personæ Christi substantia, sicut totum ex partibus efficitur. Hæ enim phrasēs omninō inusitatæ sunt. Nullum sanē est dubium, si in libro Christianæ Concordiæ, aut in nostrorum monumentis tales vel hīcē similes phrasēs notare petuissent, diram illos tragediam, in sano quodam clamore, moturos fuisse, corā vniuersa Christi Ecclesia, quōd non tantū nouis & inauditis phrasibus, doctrinam articuli de Persona Christi turberemus, sed illis ipsi eandem funditus euertamus. Certe phrasēs istæ haud obscurē præferunt: quasi tertium quiddam ē Christo constituant: cuius

iūs

iue erroris alios, si possent, haud illubenter insimularent. Nec ad phrasium illarum excusationem pretendi commodè potest: Quòd vocabulo substantiæ, vtantur pro hypostasi. Expresè enim ponunt, vnionem personalem consistere in subsistentia, & constitutione substantiæ vnus personæ. Item, Quòd ex duarum naturarum substantijs, vnus Christi personæ substantia efficiatur. Monstruosa etiam loquendi est ratio, quòd in confessione sua, de Persona Christi, scribunt: alteram in Christo naturam remansisse in terris: Carne ascendente in cælum: quasi humana natura, in ipsa personali vnione, non adfuisset præfens diuinæ: verùm tanto interuallo separata, quanto cælum distat ab ima terra. Qui loquendi modus, si acuratè examinetur, personalem duarum in Christo naturarum vnionem, ex sententia Nestorij, prorsus diuellit.

*Admonit.
pag. 27.*

Cùm autem duo sint, præter cætera, capita præcipua, in quibus gloria agitur, Domini seruatoris & Mediatoris nostri IESV CHRISTI, quæq; ad doctrinam fidei nostræ plurimùm faciunt, alterum de viuifica carne Christi, alterum de adoratione eiusdem: de vtròque verò aduersarij sententiam suam varia Sophistica hætenus inuoluerint & suspenderitiam verò tandem palàm illam in lucem protulerint, pauloq; plenius exposuerint, quàm vnquam hætenus ab ipsis factitatum: veritatis illustrandæ causâ, & vt Ecclesiæ inferuiamus, paulò plenius eam, hoc loco, adiuuante nos Domino, pertractabimus.

Neutrum quidem Caput aduersarij palàm hætenus negare sunt aut si, cùm vtriusque clara admodum & perspicua in sacris literis sint fundamenta, & vtrùmque vnanimi consensu in Ecclesia Christiana hætenus firma fide fuerit receptum: adeò vt Ephesinum Concilium Anathematismo 8. & 11. omnes contrarium sentientes & docentes, impietatis condemnarit. Quare in genere quidem professi sunt, carnem Christi carnem esse viuificam: solamq; personam Christi duabus naturis constantè diuinâ & humanâ, vna adoratione cum propria carne colendam & inuocandâ: Atq; aut generali illa declaratione in suspenso id reliquerunt, aut si quando ceperunt suam de illo mysterio mentem & sententiam paulò plenius explicare: facile fuit animaduertere, non recto eos pede incedere, sed multa, eaq; maximè absurda, his inuoluta, occultare.

Quòd si mox ab initio, (priusquàm publicè, quod sentiunt, prodiderunt) illorum oppugnassemus opinionem: magno aduersus nos clamore insurrexissent, mera petulantia, contendendi nos quarere & sectari occasionem: quum ipsè, quibus vetus Ecclesia de viuificatione & adoratione

ne carnis Christi vrantur loquendi & phrasium formis: excis verò tantum niti suspicionibus ea, quæ ex illorum verbis concludere, conemur. Singulari autem prouidentia DEI Opt. Max. factum est, præcipuos istius factionis Duces, citra ambiguitatem diserte rotundèque profiteri, quòd complures istorum hæctenus generalitatibus illis inuoluerunt & occultarunt: & adhuc inuoluere & occultare conantur, quo clanculum, hosce etiam errores, in Ecclesiam DEI subintroducere possint.

Equibus, cum Ecclesia DEI facile, cuius isti homines Spiritus filij sint, conijcere possit: cum facilius etiam & expeditior istorum errorum iam sit refutandi ratio, postquam publici sunt & notorij: Ideò paulò quidem pluribus, breuiter tamen, de utroque capite agemus.

*De viuifica
carne Christi.*

Priori igitur loco, quod viuificationem attinet carnis Christi, non tantum in prædicationibus licitum esse concretis vti vocabulis: Homo Christus, vel filius hominis viuificat: verum abstractis etiam, quæ diserte se referunt & respiciunt ad assumptam personalitèrque vnitam humanam naturam in Christo, videlicet: Caro Christi est viuifica & viuificatrix: id usque; adeò clarum est & perspicuum, vt ne aduersarij quidem id negare possint aut præsumant. Id enim in Concilio Ephesino ex 5. & 6. cap. Iohann. ita conclusum definitumque est, vt anathema dictum, & Nestorianismi publicè damnati sint, qui hoc negant, vel contrarium sentiunt aut profitentur.

Quæ autem aduersariorum de hoc fidei mysterio sit sententia, quomodo illud accipiant, interpretentur & exponant, cum hæctenus silentio illam presserint, & inuoluendo occultarint eam iam ipsorummet verborum testimonio cognoscemus.

Carnem igitur Christi viuificam nominari volunt, Primò, nequaquam ratione alicuius efficacix: quasi personalitèr vnita Christi caro ad viuificationem quicquam conferat aut cooperetur: Totum enim hoc opus diuinam naturam solum in Christo exequi.

Admonit.

pag. 273.

Danaus in

Exam. cõtra

Chemnit.

pag. 139. &

sequent.

II. Viuificare autem tantum ratione meriti: quòd caro Christi pro nobis in mortem tradita, hoc ipso impetrarit, vt propter carnis meritum & intercessionem, per solam diuinam naturam in Christo, viuificemur: quæ cum viuificatione humana Christi natura, nihil omnino, vt alibi loquuntur, participet aut commune habeat.

III. Quando dicitur, carnem Christi ad vitam nos viuificare æternam, id ea ratione intelligendum, Solam diuinam Christi naturam, quæ carni ipsius personalitèr est vnita, nos viuificare.

IIII. Cum non emanet ab alia hypostasi, quàm in qua hæc ipsa caro subsistit,

ffistit, virtus illa ac succus viuificus, ac per eam, veluti per vnicum gratiarum nobis salutarium canalem à DEO destinatum ac præparatum, idem ille succus vitæ æternæ, in nos fide præparatos à Deitatis efficacia, traiciatur: idcirco hanc ipsam carnem viuificam appellari. Propriè autem loquendo, carnem Christi ad viuificandum amplius non conferre aut cooperari, quàm canalis, aquæ, aut succo, qui per illum influit aut transfunditur, vt alibi sese clarius explicant. Hic autem, quem doctrina sua fingunt, canalisimus, res est profectò mira, & prodigio similis: Diuinam Christi naturam, quæ vita est ipsa, & fons vitæ, adesse & inesse fidelibus in hac vita: Canalem autem, per quem vita, quæ adest & inest nobis, in nos dimanat & transfunditur, qui est caro Christi, longius & vltiori distantia à nobis remouent, quàm cælum remotum est à terra.

V. Carnem Christi nominari viuificam, non quòd propriè ac re ipsa viuifica sit, aut vim & virtutem viuificandi possideat: sed quia sortita est nomen honoris: hoc est, secundùm prouerbiũ: verba sunt honoris.

VI. Humanam naturam Christi, nullo modo statuendam esse pro causa operatrice, in viuificatione carni Deitati vnite: nihil, quod efficientis aut cooperatricis causæ ratione habeat, ad ipsam Deitatis *εὐεργετα* in viuificatione conferente.

De his autem capitibus singulis, singularem instituere disputationem nolumus: verùm cùm doctrina de viuifica carne Christi in Còcilio Ephesino ex ipsis verbis diuini fundamentis abundè declarata & definita sit, illaq; Cyrilli monumentis comprehensa & exposta: præcipua testimonia ex illius scriptis, paucis tantùm, nò qua possemus copia, in medium producemus. Certissimum enim est aduersarios, opinionè suam, de viuifica carne Christi, vt illam modo recitauimus, nullo modo è Cyrilli scriptis seu ex actis Synodi Ephesinæ comprobare posse. In diuersa enim & planè ipsis aduersarijs contraria sententia est Cyrillus, idem omninò asserens, quod nostrarum Ecclesiarum confessione profitemur. Nunquam autem animus nobis fuit, nec erit etiam, committere, vt Sacramentariorum noua, singularia, inaudita portenta Ecclesijs nostris obtrudantur: sed in hoc capite retinemus & vsurpamus res & phrasas, sicut illæ è verbo DEI, in Concilio Ephesino, collectæ, comprehensæ & explicatæ sunt.

Initio igitur asserimus carnem Christi non ita siue ea ratione viuificam esse & viuificare: sicut ipsa Deitas, quæ essentialiter est vita ipsa, & quod viuificare non sit essentialis, siue naturalis proprietas, virtus, seu vis & operatio humanæ naturæ in Christo per se: verùm hanc virtutem illam

CAPVT I APOLOGIAE.

possidere, & hzc operari ratione & respectu personalis, cum diuina natura, vnionis. Cuius hzc & his similia extant apud Cyrillum testimonia.

Cyrillus in Iohan. lib. 4. cap. 22. Si putatis carnem meam vitam afferre vobis non posse: quomodo igitur tanquam volucris in cœlum ascendet? Hoc enim similiter generi humano impossibile est. Quod si præter naturam, caro mea in cœlum conscendet, quid prohibet, vt similiter præter naturam viuificet? Nam qui terrestre hoc corpus, cœleste confecit: Is etiam viuificum reddidit: cum natura sui corruptibile fuerit.

Item cap. 23. Si caro sola intelligatur, nihil prorsus viuificare potest, quippe quæ viuificatæ indigeat. Cùm verò incarnationis mysterium, laudabili cura scrutati fueritis: & vitam habitantem in carne cognoueritis, quamuis nihil penitus per se ipsam caro possit: viuificam tamen factam esse credetis. Nam quoniam cum viuificante carne coniuncta est: tota effecta est viuifica. Non enim ad corruptibilem suam naturam, iunctum DEI Verbum detraxit: sed ad melioris virtutem eleuata est. Quamuis ergo natura carnis, vt caro est, viuificare nequeat: facit tamen hoc, quia totam verbi operationem suscepit. Corpus enim est, non cuiusuis hominis, cuius caro prodesse nequicquam potest (non enim Pauli, aut Petri, aut cæterorum) sed ipsius Vitæ & Saluatoris nostri IESV CHRISTI corpus, in quo Deitatis plenitudo corporaliter inhabitat, facere hoc potest. Nam si mel, cùm naturaliter dulce sit, & ea dulcia faciat, quibus immiscetur: nonne stultum erit, viuificam Verbi naturam, putare, nō dedisse homini, in quo habitat, viuificandi virtutem? Quas ob cæterorum omnium res caro nihil prodest: Christi autem caro, quia in ipsa vnigenitus DEI filius habitat, sola viuificare potest.

Cap. 24. Totum corpus suum, viuifica Spiritus virtute, plenum esse ostendit: Spiritum enim hic ipsam carnem nuncupauit: non quia naturam carnis amiserit: sed quia cum Spiritu coniuncta totam viuificandi vim hausit.

Ibidem: Quod modò diximus: id iterum repetere non erit inutile. Natura carnis ipsa per se viuificare non potest: quid enim maius, natura Deitatis haberet? Nec sola esse in Christo intelligitur: sed habet filium DEI sibi coniunctum, qui substantialiter vita est. Quādo ergo viuificam ipsam Christus appellat: non ita illi, vt sibi, siue proprio Spiritui, vim viuificandi attribuit. Nam propter seipsum Spiritus viuificat, ad cuius virtutem caro per coniunctionem conscendit. Quomodo autē id fiat, nec mente intelligere, nec lingua dicere possumus; sed silentio atq; firma fide id suscipimus.

Deinde

Deinde carnem Christi viuificam esse affirmamus, non virtute aliqua creata seu habituali: sed quia propter vnionem hypostaticam reduta, reformata, & eleuata est caro Christi ad vitam, personaliter retinens vim, virtutem & operationem Verbi, quod ipsa vita est.

Quam ob causam caro ipsa etiam est viuifica. Lib. 1. in Ioh. cap. 15. Indecens omnino esset, si ignis quidem qualitatem suam coniunctę sibi materię possit immittere, ac eo modo materiam in se transmutare: λόγος autem DEI proprium, sibi que naturale bonum, id est, vitam, coniunctę sibi carni non posset infundere.

Idem lib. 2. in Iohan. cap. 14. Dedit mihi viuificandi virtutem Pater, dedit iudicandi potestatem: sed vt lubricam ludæorum mentem his retinere studuit, sic aliorum quoque curam non paruam habuit. Quapropter causam, quare hæc sibi à patre data dixerit, ilicò subiecit dicens: Quia filius hominis est: vt intelligamus omnia ei data fuisse vt homini, qui cum creatura sit, nihil habet à seipso: Vnigenitus verò filius, non vitę particeps, sed vita naturaliter, vt Pater, est.

Lib. 3. in Ioh. cap. 37. Christi corpus viuificat, & ad in corruptionem participatione sua reducit: non enim alterius cuiusdam, sed ipsius Vitę corpus est, virtutem incarnati Verbi retinens, & plenum potestate illius, quo vniversa & viuunt & sunt.

Lib. 4. cap. 12. Cum viuificans DEI filius in carne habitauerit, ad suum bonum eam, id est, ad vitam reformauit, & totus toti, ineffabili modo vnionis coniunctus, viuificantem ipsam effecit: quia natura viuificans est. Propterea participantes, hæc caro viuificat: eijcit enim mortem ab eis, & interitum penitus expellit.

Ibid. cap. 14. Vita secundum naturam ille est, qui ex viuo Patre genitus est. Sed non minus corpus quoque ipsius viuificat. Coniunctum enim est ineffabiliter filio DEI, à quo vniversa viuificantur. Ibidem: Quoniam Saluatoris caro Verbo DEI, quod naturaliter vita est, coniuncta, viuifica effecta est, quando eam comedimus, tunc vitam habemus in nobis, illi coniuncti, quæ vita effecta est. Hac de causa in exulciscendis mortuis, non solum modo verbo & imperio, vt DEVS, utebatur: verum etiam carnem suam, quasi cooperatricem, nonnunquam adhibebat: vt re ipsa ostenderet, carnem quoque suam, quoniam sibi coniuncta est, viuificam esse: atq; fideles doceret, suum non alterius corpus esse.

Ibidem cap. 15. Ineffabiliter & vltra, quam possit mens humana intelligere, Verbum humanitati coniunctum, totam in seipsam ita reducit:

CAPVT I. APOLOGIAE.

vt indigentia vitæ possit viuificare. Ibid: Quemadmodum si quis scintillam, in fœno aut palea occultaerit: totum inde ignitum necessario fiet: sic Verbum DEI, tanquam scintilla in naturam nostram immissum, totam inde in flammauit, atq; ad vitam, interitu penitus destructo, reduxit.

Cap. 16. Non hominis simpliciter sanguis est, sed eius, qui naturali vitæ coniunctus, vita effectus est.

Cap. 18. Qui è naturali vita emanauit, & homo factus uiuo, corpusq; meum vita repleui: non aliter, qui carnem meam manducat, propter me uiuet. Mortalem enim carnem assumpsi, sed quia naturaliter vita existens habito in ea, totam ad vitam meam reformauit.

Lib. 13 cap. 13. Vita autem iure ipso vitæ caro intelligi potest. Hæc enim nos in nouissimo die suscitatur, & quomodo dicere nō grauabor: Caro vitæ, facta vnigeniti caro, ad virtutem vitæ traducta est. Non potest igitur morte superari. Propterea in nobis facta, interitum à nobis expellit. Non enim abest ab ea vnigenitus DEI filius.

Idem de recta fide ad Reginas: Viuificare posse mortuos, non alteri quam soli & naturali DEO congrui. Viuificat autem Christus mortuos, per propriam carnem, tangens & resuscitans eos. Ibidem: Quare non potius, sicut apud Lazarum, contentus fuit sermone ad resuscitandam puellam, & tenuit manum eius? Nimirum vt ostenderet viuificum suum corpus. Corpus enim est vitæ Lib. post. ad Regin. Proinde habet (λόγος) tanquam ex seipso, secundum naturam existens, in seipso vitam: secundum quod intelligitur DEVS. Accepit autem iuxta humanitatem, quæ & ipsa iudicat: quamuis iudex existat vt DEVS. Et quis sit accipiendi modus, docebit dicens ipse: Quia filius hominis est. Non enim proprium est hominis à se habere vitam. Quia autem proprium factum est uiuentis Verbi, vnium illi corpus, hac ratione & valde merito, tanquam habens ipsius viuificam operationem, accepisse dicitur vitam. Lib. 9. in Ioh. cap. 30. Caro illa naturalis vitæ caro & fuit & est, totam proprietatem illius, qui habitauit in illa, possidens, id est, totam viuificandi actionem.

Cap. 47. Ego uiuo, cum vita sum secundum naturam, etiam templum meum vita repletum uiuit:

Theophyl. in 5. cap. Lucæ, ubi de miraculo sanati leprosi disserit: Interim & hoc indicabat: quod sancta eius caro diuinam habeat virtutem, & purificet & viuificet, utpote quæ sit caro DEI Verbi.

Idem

Idem in cap. 6. Ioh. Nudi hominis caro nihil prodesse potest: sed quia DEVS vniuit sibi carnem, secundum ineffabilem contemperationem viuifica est & caro: non quòd in DEI naturam transierit, absit: sed ad similitudinem candentis ferri, quod & ferrum manet, & ignis ostendit operationem. Sic igitur & Domini caro manens, caro viuifica est: tanquã DEI caro.

In 7. cap. Lucæ, de miraculo resuscitati filij viduæ. Non solum verbo facit miraculum, sed & loculum tangit, vt discamus, quòd corpus eius, corpus viuificum sit. Quoniam enim caro eius facta est propria Verbi, omnia viuificantis: propterea viuifica est & ipsa, tollitq; mortem & corruptionem.

Theodoretus Dial. 3. Hyppolitum in hanc sententiam introducit loquentem: Etiam mortuum existens corpus Domini, magnam in se habet vitæ potentiam: ex eo enim profunduntur sanguis & aqua, quæ ex mortuorum corporibus effundi non solent: vt sciamus quantum possit ad vitam (*δύναμις*) potentia, quæ in illo corpore habitat: vt ne mortuum quidem alijs simile appareat: nobis verò possit profundere ea, quæ vitæ causa sunt.

Tertiò profitemur corpus Christi esse actiuum, habere efficaciam & cooperationem ad viuificationem.

Cyrril. de Incarn. Vnig. cap. 7. Communes facit tanquam cum sua carne diuinæ suæ maiestatis operationes: vt possit etiam viuificare mortuos, sanare infirmos.

Idem lib. 4. in Iohan. cap. 14. Quoniam Saluatoris caro, Verbo DEI, quod naturaliter vita est, coniuncta, viuifica effecta est. Quando eam comedimus, tunc vitam habemus in nobis, illi coniuncti, quæ vita effecta est. Hac de causa, in exuscitandis mortuis, non solum modo verbo & imperio, vt DEVS, vt eatur: verum etiam carnē suam, quasi cooperatricem nonnunquã adhibebat, vt reipsa ostenderet, carnē quoq; suam, quoniam sibi coniuncta est, viuificam esse, atque fideles doceret, suum non alterius corpus esse. Lib. II. in Ioh. cap. 22. Ipsum etiam Domini corpus, virtute coniuncti Verbi, sanctificatur: & ad benedictionem mysticam adeò actiuum fit, vt possit sanctificationem suam nobis immittere.

Lib. de recta fide ad Theodosium: Viuificare dicitur Christus propter ineffabilem natiuitatem ex viuente patre: attamen est videre, vbi tribuitur propriæ carni EFFICACIA diuinæ gloriæ. Viuificat igitur nos vt DEVS: veruntamen non in solo hoc, quod particeps est spiritus: sed & manducabilem apponens assumptam carnem filij hominis.

Aduersus

CAPVT I. APOLOGIÆ.

Dicens in Aduersus veram hanc & solidam de carne Christi doctrinam: cū
Exam. con speciosa nonnulla à parte aduersaria producantur argumenta: illa ordine
tra Chem- considerabimus & examinabimus.

miū pag. Prima obiectio. Spiritus est qui viuificat: Ergo Caro Christi non
 142. 143. & viuificat.

sequent. Ad hanc initio respondemus, Antecedens Enthymematis, non carni

I. Christi, sed nostrę deprauatę carni esse oppositum: Ideoq; malę & falsę ad
Refuta- viuificam carnem Christi detorqueri. Deinde rem ipsam quod attinet
tio primi cū Cyrillo respondemus: Licet caro Christi: quā caro, ex se & per se vim il-
& preci- lam viuificandi nō habet: nec viuificare possit facere tamen hoc: quia uni-
pui argu- uersam Verbi seu filij DEI operationem suscepit. Et cap. 24. ad illud di-
menti ad- ctum hoc modo respondet: Spiritum hic ipsam carnem nuncupauit: non
uersariorū quia naturam carnis amiserit: sed quia cum spiritu coniuncta, totam viuifi-
in hac con- ficandi vim hausit.

trouersia. Altera obiectio hæc est. Esaia 42. Dominus inquit, Gloriam meam

II. alteri non dabo: Ergo, virtus viuificandi carni Christi ascribi non po-
 test.

Responsio: Non agit DEVS sententia illa de assumpta humana
 in Christo natura: verum de Idolis. Nec tamen verentur, eò impudentię
 progredi, vt ad assumptam, illam, referant humanam naturam in Christo:
 quò hac ratione exuant illum & spolient virtute viuificandi. Quia verò de
 hoc ipso testimonio pluribus nobis agendum cap. 5. huius Apologias:
 Christianum lectorem illuc remittimus.

III. Tertia Obiectio. Solus DEVS dicitur DEVS viuus vel viuens
 1. Timoth. 6. Ergo carni Christi gloria illa non est adscribenda.

Idem initio, ad hanc, quod ad præcedentes responderi potest: testi-
 monium illud non esse oppositum humanę naturę in Christo. Deinde
 non diffitemur, carnem, si sola intelligatur (teste Cyrillo lib. 4. in Iohan.
 cap. 23.) nihil prorsus viuificare posse: quippe quę viuificante indigeat:
 Cum verò incarnationis mysterium laudabili cura scrutati fuerimus &
 vitam habitantem in carne cognouerimus: quamuis nihil penitus per se
 ipsam caro possit viuificam tamen factam esse, est credendum. Nam quo-
 niam cum viuificante carne coniuncta est, tota effecta est viuifica. Hæc.
 Cyrillus.

III. Quarta obiectio. Si solus DEVS *υψίως* dat temporalem hanc vi-
 tam: multò magis, idem solus, vitam illam æternam dare potest.

Non igitur caro Christi est viuifica.

Vtrumq;

Vtrumq; concedimus, solum DEVM & temporalem & vitā æternam dare: Ex illo autem minime sequitur, carnem illam non esse viuificam. Ideo enim in vnitatem personæ, vinculo indissolubili, Filius DEI illam assumpsit: vt virtutem illi viuificandi communicaret: Et in, cum & per illam vitam æternam donaret: quam etiam ob causam carnem suam Ioh. 6. verè viuificum cibum nominat. Et Ephes. Concil. Christi carnem viuificam & viuificatricem appellat. Vnde Cyrill. lib. 4. in Ioh. cap. 12. Cùm viuificans DEI filius in carne habitauerit, ad suum bonū eam, id est, ad vitam reformauit: & totus toti, ineffabili modo vniōis coniunctus, viuificantem ipsam effecit, quia natura viuificans est. Propterea participantēs hęc caro viuificat: eijcit enim mortem ab eis, & interitum penitus expellit.

Quinta Obiectio: Quod quis non habet, id alijs dare non potest. Solus autem DEVS habet immortalitatem (vt ait scriptura) Quare solus eam dare potest.

In Dialecticorum Scholis à discipulis hęc conclusio prolata, rideretur atque exploderetur: verum cum à subtilissimis & acutissimis ingenijs sit profecta: subtilis omnino, & ingeniosa vt sit necesse est. Quod si ex colloca-tione Maioris rectè informanda argumentatio: eius hęc futura Conclusio: Quod quis non habet, alteri dare non potest. DEVS non habet immortalitatem nec vitam. Ergo illam dare non potest.

Quale verò hoc quæso argumentationis monstrum atq; portentum? Forè autem in hunc modum illius Syllogismi artifex informare argumentum voluit.

Id tantum alteri quis dare potest, quod quis habet: Caro Christi vitam, aut virtutem viuificandi non habet. Ergo vitam alijs dare, seu, quod idem est, viuificare non potest. Minor autem in hac Syllogismi forma, non tantum falsa est, sed etiam blasphema. Cùm enim Christus Ioh. 6. carnem suam, verè cibum viuificum nominet: quo pacto vitam & virtutem viuificandi non possideret? Idem de carne Christi, quod viuificatrix sit, cùm disertè prædicet Concilium Ephesinum: minor argumenti, quæ è diametro verbis synodi Ephesinæ repugnat, vt anathema sit, necesse est. Verum quidem est, quod Cyrillus lib. 4. in Ioh. cap. 14. asserit, Verbum DEI naturaliter vitam esse: at nihilominus saluatoris caro viuifica effecta est, quia ineffabili modo Verbo DEI, quod naturaliter vita, est coniuncta.

Sexta Obiectio. Illud quod non est αὐτοζῶν, vitam in se non habet: Solus Deus est αὐτοζῶν,

D

Ergo

CAPVT I. APOLOGIÆ.

Ergo solus DEVS vitā in se habet, ac propterea eam alteri dare potest. Eadē cōformatio huius argumenti cū priore, ideoq; idē etiam pondus. Maiori enim propositioni negatiuæ, conclusio subiuncta affirmatiua, quod ἀσυνλόγητον est, & cū artis præceptis pugnat. Quod si minor, maiori subiiciatur negatiua, DEVS nō est ἀντοζών: manifestam illa informatione minor complectitur blasphemiam. Sin verò minor referatur ad carnē Christi: Caro Christi non est ἀντοζών: respondendū est per Distinctionem carnem Christi per se quidē ἀντοζών nō esse: virtutē autē viuificandi in ipsa habitare: & sic viuificā effici: quēadmodū Cyrill. perspicuē & rotundē hoc explicat lib. 4. in Ioh. cap. 24. Natura carnis ipsa per se viuificare nō potest: Quid enim maius natura Deitatis haberet? &c. Quando ergo viuificā illā Christus appellat: nō ita illi, vt sibi siue proprio spiritui, vim viuificandi attribuit. Nā propter seipsum spiritus viuificat: ad cuius virtutē, caro per coniunctionem conscendit. Quomodo autē id fiat, nec mente intelligere, nec lingua dicere possumus, sed silentio atq; firma fide, id suscipimus.

Septima obiectio. Quarū rerum sunt eadē ἐνεργείαι, earundem quæ sunt eadē ὑποστάς: Quamobrem, si caro Christi vitam æternā confert, eadē vel cōmuni operatione cū ipsa Deitate, Ergo caro Christi eiusdem est, atq; ipsa Deitas essentiz ac ὑποστάς: Et per consequens re ipsa DEVS est.

Hanc obiectionē, vera hac responsione, sic diluimus. Verissimum esse illorū, quorū per omnia eadē naturales aut essentielles ἐνεργείαι sunt, eandē quoq; esse ὑπόστασιν: Caro autē Christi, nō per omnia easdem naturales aut essentielles habet cū diuinitate ἐνεργείας, sed suas habet proprias & naturales vt cap. 2 id pluribus declarabitur. Quod autem præter illas, modo ineffabili, naturæq; leges excedente, qui sola fide apprehendendus, autoritate 6. cap. Ioh. à Concilio Eph. & Cyrillo, etiā operationes diuinæ maiestatis filij, virtus viuificandi, &c. attribuitur: id doctrinam de duplici ἐνεργείᾳ non tollit: nullamq; naturarū aut operationum parit confusionē aut cōmixtionem: cum operatio illa communicetur carni modo ineffabili & incomprehensibili. Nihil igitur argumentum hoc aduersum nos concludit. Nec eadem ratione & modo operatur caro, quo diuinitas: Sed inde & hanc ob causam, quia cum diuinitate filij vnita est: & quia diuinitas assumptæ humanæ naturæ, præter naturales eius & essentielles proprietates & operationes, has quoq; diuinæ suæ maiestatis ἐνεργείας communes facit, attestante Cyrillo de Incarn. Vnig. cap. 7.

Quò rectius autem sublime hoc doctrinæ Mystrium, quiuis assequi

Anbaldini
Apolog. pag.
433-434
435 Idem
argumen-
tum vr-
gent.

qui & intelligere possit, declarationis causa, hæc à nobis adiungenda sunt. *Anbalt. A. polog. pag. 401.*
 Non nos latere, notissimam illam & peruulgatam regulam, Naturam vn-
 nam, agere cum cōmunicatione alterius id quod cuiusq; est proprium: v-
 trāque naturam sibi inuicem vnitam in perficiendis ἀποτέλεσμασι
 concurrere: vnumq; ἀποτέλεσμα efficere: nec essentiales naturalēf-
 que duarum naturarum in Christo operationes confundimus: quem-
 admodum differre etiam scimus, operationes duarum naturarū in Chri-
 sto, quæ ad perficiendum certū ἀποτέλεσμα concurrunt: & ἀποτέλεσμα
 ipsum, ab vtrāq; natura effectum.

In his omnibus, magnum interest discrimen, longeq; aliud est & di-
 uersum, de essentialibus & naturalibus operationibus assumptæ humanæ
 naturæ, quas in se & per se ex proprijs viribus habet, per quas pro modo &
 ratione naturalium virium operatur, loqui: & aliud de excellentibus, finitis
 tamen & creatis donis, quibus præ cæteris omnibus creaturis, Angelis &
 hominibus donata & exornata est, agere: secundum quas etiam præter &
 ultra quàm naturales ferunt vires, operatur. Et aliud, quādo queritur, quæ
 nam assumptæ humanæ naturæ Christi, pro ratione & modo personalis
 vniōis & exaltationis ad dextram DEI, vltra vires naturales, & vltra exi-
 mia illa, creata tamen dona, modo ineffabili (vt Cyrill. lib. 4. cap. 24. testa-
 tur) ad perficienda ἀποτέσματα, & ad gubernationem cœli & terræ cō-
 municata sint: secundū quæ ad cōmunionē operationū diuinarū est exal-
 tata. λόγος enim (vt Cyrillus inquit de Incarn. Vnig. cap. 7.) cum carne
 sua, diuinæ maiestatis suæ operationes communes facit: ut possit viuificare
 mortuos, & sanare infirmos.

Hac verò ratione obijciunt aduersarij, fingere nos geminam virtu-
 tem & operationem diuinam viuificandi: vnā essentialē & propriam
 τῷ λόγῳ: alteram quæ humanæ naturæ in & per se cōmunicata. Hanc ob-
 iectionē simpliciter negando refellimus: Agnoscimus enim & profitemur,
 vnicā tantū & diuinam in Christo viuificandi & saluandi vim: quæ diuinæ
 naturæ ab æterno propria est, propriaq; manet. Diuina tamen virtus illa, in
 assumpta humana natura elucet: in illa, per illam, cū illa efficax est & opera-
 tur, adeò vt caro Christi, inde & hanc ob causam viuifica effecta, nō quòd
 vita ipsa essentialiter facta, & sic eiussdē cum Deitate filij essentia: aut quòd
 separatam à diuinitate virtutē viuificandi, in & per se acceperit: verū quòd
 personali vniōe, Verbū humanitati coniunctū, totam ita in seipsam re-
 duxerit: vt indigentia vitæ possit viuificare. Cyrill. in Ioh. lib. 4. cap. 15.

Quòd si vrgent vltcrius: Fieri hoc non posse: Repugnare enim id na-
 D 3 tura-

CAPVT I. APOLOGIAE.

turalibus & essentialibus proprietatibus & operationibus, humanæ Christi naturæ: nec posse carnem, citra destructionem, permutationem, commixtionem, maiestatis tantæ esse capacem: expedita illa secundum Athanas. Dial. 5. de Trinit. Cyrill. lib. 4. in Iohan. cap. 24. Damasc. lib. 3. cap. 17. responsio est: placuisse filio DEI, vltra & præter humanæ naturæ proprietates atq; vires, assumptam à se humanam naturam exaltare: & per illam, in & cum illa virtutem diuinam atq; operationes exercere atq; perficere: qua ratione verò hoc fiat, id, teste Cyrillo, neq; mente intelligere, nec lingua dicere possumus: sed silentio ac firma fide suscipimus lib. 4. in Iohan. cap. 24.

Alibi autem à nobis demonstratum est: huius nostræ doctrinæ nec Eutyriani smū nec Monothelitarū hæresin cōsequens esse: qui vnicam & voluntatem & operationē Christo assignarunt. Neutram enim, nec Eutyris hæresin de trāsmutatione humanæ naturæ, eiusq; proprietatū in diuinam, nec Monothelitarum, de vnica operatione, sacra scriptura confirmare voluit: quæ tamen clarissimis testimonijs docet, assumptæ humanæ Christi naturæ, virtutem viuificandi Ioh. 6. resuscitandi mortuos Ioh. 5. & 1. Cor. 15. per vnum hominem resurrectionem mortuorum, potestatem faciendi iudicium Ioh. 5. Actor. 17. cōmunicatam esse. Necessè igitur est, hanc communicationem fieri posse, citra permutationem humanæ naturæ in Christo, citra etiam abolitionem aut permixtionem operationum: & necesse est filio DEI perspectam esse rationem, qua assumptæ humanæ naturæ, citra vllam naturarum ἀλλοίωσιν aut confusionem naturalium operationum, hoc ipsum donare aut conferre possit: licet modum illum non assequamur: nec ratione nostra comprehendere possimus.

Danz in opera seu effecta, esse vtriusq; Christi naturæ cōmunia: ἐνεργείας autem, Exam. con- quæ velut causæ, huiusmodi ἀποτελέσματα producunt, esse & manere cu- tra Chem- iusq; naturæ Christi proprias & alteri ἀκοινωνήτως id est, in cōmunicabiles nitiū pag. & imparticipabiles. Conciliū vero Ephesinū ex verbis Christi Ioh. 6. Caro mea verè est cibus, nō tantū effecta & apotelesmata vtriq; naturæ in genere, 280. 281. vt aduersarij nostri volunt, ascribit: sed diserte istiusmodi vtitur verbis, quibus carni, seu assumptæ humanæ naturæ Christi, actiuitas, operatio & cooperatio attribuitur, veluti cum carnem Christi viuificam dicit esse & viuificatricē: quæ verba, aliter nō, quàm de ἐνεργεία & συνενεργεία viuificationis accipi possunt. Sic & Cyrilli verba propriè actiuitatem, operationem

tionem & cooperationem denotant. Veluti cum lib. 4. in Ioh. cap. 23. inquit: Tota effecta est viuifica. Item: Licet caro, vt caro est, viuificare nequeat, facit tamen hoc, quia totam Verbi operationem suscepit. Item: Corpus Christi, quod ipsius Vitæ & Saluatoris nostri corpus, in quo Deitatis plenitudo corporaliter inhabitat, sola viuificare potest: quod Pauli, Petri & cæterorum non possunt. Et lib. 4. in Iohan. cap. 24. Totam viuificandi vim hausit. Item, Ad cuius virtutem caro per coniunctionem conscendit. Item lib. 4. in Iohan. cap. 12. Totus toti ineffabili modo coniunctus, viuificantem ipsam efficit. Et cap. 14. Viuifica effecta est. Et cap. 15. Vt indigentia vitæ posset viuificare. Lib. 4. in Iohan. cap. 14. Carnem Christi nominat cooperatricem. Et iterum: Ipsum corpus Domini adeò actiuum fit, vt suam nobis communicare sanctificationem possit. Item de recta fide ad Theod. Videre est, vbi tribuitur propriæ carni, diuinæ efficacæ gloria. E quibus Ephesini Concilij & Cyrilli phrasibus perspicuum est: non tantum *ὑποτέλεσματα* seu effecta vtrique Christi naturæ illos statuere communia: sed assumptæ etiam humanæ naturæ, ratione & respectu personalis vnionis, vltra & supra naturæ operationes, modo ineffabili & incomprehensibili tribuere & assignare efficaciam, virtutē, operationē, actiuitatem.

Hæc quoniam omnem rationis captum excedunt, & superant omnes naturalium proprietatum & operationum carnis, seu assumptæ humanæ naturæ leges: adeò vt verbis nulla ratione explicari possint: ideò Cyrill. lib. 4. in Iohan. cap. 23. præclare monet: quamuis nihil penitus per seipsam caro possit: Viuificam tamen factam credetis. Et cap. 24. verbis paulò antè etiam citatis docet: Quomodo autem id fiat, nec mente intelligere, nec lingua dicere possumus: sed silentio atq; firma fide id suscipimus.

Vtrūque igitur statuimus, & *ὑποτέλεσματα* vtrique naturæ communia esse: & vtrāque naturam, quod cuiusque proprium est, agere: & nihilominus tamen, carnem seu assumptam humanam naturam propter personalem vnionem, vltra essentielles & naturales *ἐνεργείας* carnis Christi, citra transmutationem aut permixtionem naturarum earumq; actionum, ad communionem diuinæ *ἐνεργείας* viuificandi exaltatam esse, & supernaturali ineffabilique modo, illam possidere & vsurpare: licet quo modo, citra confusionem & permixtionem naturarum in Christo, earumque *ἐνεργειῶν*, hoc fieri possit, nec ratione assequi, nec lingua effari possumus: sed silentio tantum, firmāq; fide à nobis sit suscipiendum. Absit autè vt ideò sacras literas, Iohan. cap. 6. Concil. Ephesinum aut Cyril. mendacij arguamus,

CAPVT I. APOLOGIAE.

*Daneus in
Exam. con-
tra Chem-
nitzii pag.
297.*

Præterea obijciunt, differentiam nos, quæ est inter Deitatem & carnem Christi, non rectè explicare, &c. Carnem enim Christi esse ὄργανον tantum viuificationis : diuinam autem naturam esse κύριον & cunicum αἴτιον, &c.

Concedimus verò & nos, carnem Christi esse ὄργανον: addimus autem secundum Epiphaniij contra Dimæritas, esse organum sanctificatum, perfectè habens omnia. Nequaquam autem tale ὄργανον, quale canalis est ἀργὸν iners & otiosum: quale aduersarij summa cum blasphemia fingunt. Quemadmodū etiam illud fatemur, diuinitatē in Christo esse κύριον αἴτιον primariam causam efficientem viuificationis: ea tamen ratione, vt diuinā Maiestatem & virtutem, modo ineffabili, assumptę carni, ratione personalis vnionis, communicet: & in, cum, & per eam opus viuificationis modo ineffabili perficiat.

Deinde licet carnis Christi non vna eadēque sit cum diuinitate ἐνέργεια (diuina enim natura ex se & per se viuificat: Caro autem Christi ideo viuifica est, quia filio DEI personaliter vnita, ad illam virtutem condescendit) sacrę literę tamen Ioh. 6. & illarum sequenti autoritatem Patres, non organum tantum & canalem merum nominant: sed diuinam ei ἐνέργειαν, modo supernaturali, & ratione ineffabili, quæ sola fide apprehendenda est, attribuunt. Nec Christus carnem suam, verè cibum aut viuificam nominat, ratione meriti tantum: & quòd fide illa nobis imputetur, vt aduersarij prætendunt: sed in eam sententiam de carne sua loquitur: quam Ducenti Patres in Concilio Ephesino postea explicarunt: videlicet carnem Christi verè esse viuificatricem: id quod de efficacia intelligunt.

Licet etiam vitam conferat, non vt diuinitas filij, velut causa efficiens primaria: sed tanquam instrumentum: non tamen merè canalis est, per quem aqua citra omnem eius sensum & cooperationem transfunditur: sed possidet etiam propter personalem vnionem virtutem viuificandi, ratione ineffabili, quæ silentio & firma fide à nobis est suscipienda.

Tertiò licet caro Christi à seipsa nec habeat, nec dare alijs possit vitam: possidet tamen illam & alijs actiue communicare potest, propter personalem vnionem, vt præclare Cyril. docet. Quartò licet etiam caro Christi, ab essentiali vita, vitam habet & viuut: eaq; ratione vita ipsa non est: nec ex se, vt filius DEI, qui ipsa vita est, viuut: personaliter tamen vitam, vt pote cui vnita est, habet: & hac ratione per vnionem personalem ad virtutem viuificandi est exaltata. Hac ratione rectè distinguimus, inter viuam seu viuificam

ficam Deitatem ipsam & viuificam virtutem, quam assumpta humana natura Christi, ratione & respectu personalis vnionis, habet & vsurpat.

Octaua Obiectio: Vita, qua caro Christi etiam gloriosa viuit, aut est ipsamet eademque numero cum essentiali ipsius λόγος Deitatis, vita: aut est creata à filio DEI & carni infusa: Si est essentialis vita ipsius filij DEI: ergo ab æterno subsisterit illa caro, non autem in tempore facta sit, oportet. Quod est hæreticissimum. Si autem est creata, in aliam sese transfundere, & extra illud subiectum & ὑποκείμενον, in quo à DEO collocata est, subsistere non potest.

Danæus in
Exam. 144.

Respondemus, vita, ratione cuius & propter quam caro Christi viuifica est & appellatur, nullo modo creata vita est, sed est ipsissima essentialis vita filij DEI: imò ipse filius DEI. Ideo enim & inde carni seu assumptæ humanæ naturæ, vita & viuifica virtus assignatur: non quòd caro aut assumpta humana natura, in & per se vita & viuifica sit: sed quòd, ratione & respectu personalis & indissolubilis vnionis, vitam & virtutem viuificandi acceperit. Id quod dilucidè & sæpius Cyrillus explicat: vt videre est in clarissimis supra citatis testimonijs. Non autem inde concludi potest: Si vita illa ipsius filij DEI est vita: necessariò consequi, carnem Christi fuisse ab æterno: nec in tempore esse assumptam. Nec enim filius DEI, qui ipsissima substantialis vita est: ab æterno humanam naturam sibi habuit coniunctam: sed illam in plenitudine temporis, in vnitatem personæ assumpsit. Vnde & hanc gloriam & virtutem viuificandi in tempore accepit: nec ab æterno habuit: quemadmodum etiam nec ex se & per se viuificat, sicut diuinitas, quæ ab æterno fuit: cuius nullum principium: Qua ratione etiam virtus viuificandi de sola diuina natura prædicatur: sed ita viuificat, tanquam caro, quam filius DEI in plenitudine temporis in vnitatem assumpsit: quam sibi propriam fecit: quamq; ad communicationem & vsurpationem diuinæ Maiestatis exaltauit. Vera igitur manet & immota stat hæc sententia, carnem Christi verè viuificam & viuificatricem esse, ratione & respectu personalis vnionis: ratione cuius ad Maiestatem illam est subiecta: nec tamen illam ab æterno habuit: (cum ab æterno non fuerit, sed in plenitudine temporis sit assumpta) vnde nec ab æterno illà esse, nec ὅτι sua DEVM, necessarium est: sed vera manet naturalisq; caro in tempore assumpta. Diuersissima enim sunt, ab æterno esse: DEVM esse, aut essentialiter fieri: & vitam virtutemque diuinam viuificandi, ratione & respectu personalis vnionis, possidere, illamque actiue, modo tamen inoffabili, vsurpare: vt rectè Cyrillus, hoc mysterium lib. 4. in Ioh. cap. 22. expli-

explicat. Cùm incarnationis mysterium laudabili cura scrutati fueritis: & vitam habitantem in carne cognoueritis, quamuis nihil penitus per seipsam caro possit: Viuificam tamen factam esse credetis. Cæterum caro Christi, in & per se creatam quòque à diuinitate possidet vitam: verum respectu & ratione illius, nec vita, nec viuifica caro appellatur. Iohan. 6. Hanc vitam alijs non communicat: nec alios homines per eam viuificat: sed pertinet illa ad propriam sui gloriam & integritatem.

Nona Obiectio: Licet disertis verbis Athanasius Dialog. 5. de Trinit. asserat: Sicut pars ratiocinatrix, sua ipsius opera sic edit in animali, vt non sit separatum quicquam ab animali: ita DEVS Sermo, vnitus homini, edit prodigia, minimè segregatus à natura, quòd ei pro sua bonitate placuerit, vim suam diuinam per eam, & in ea, & cum ea exerere, &c. hac tamen formula dicendi per eam, non statuere humanam naturam Christi, pro causa cooperatrice, aut vllò modo coëfficiente: sed tantum pro canali.

Respondemus, Sententia hæc Athanasij, non tantum non negat, carnem Christi esse viuificam, vt aduersarij blasphemè contendunt: sed contrarium omninò opinioni aduersariorum asserit: vt res sit admiratione digna, non erubescere illos hanc sententiam, ad suæ opinionis confirmationem, producere. In initio namque Athanasius in allegato testimonio, nihil omninò de canali loquitur: nec confert etiam organa corporis humani canali, per quem anima rationalis, citra omnem eius cooperationem, actiones suas perficiat: sed expressè affirmat partem ratiocinatricem, sua opera sic edere in animali, vt non sit separatum quid ab animali, id est, sine organis corporis: sed in, cum & per ea: quandiu corpori manet personali-ter vnita.

Deinde, multò minùs citato loco Athanasius carnem Christi, seu assumptam humanam naturam, canali, per quem citra omnem eius sensum, motum, cooperationem aqua se transfundit, confert: sed potiùs docet, quod pari ratione, qua anima rationalis actiones suas per organa corporis humani perficit: ita etiam DEVM λόγόν vnitum homini, edere prodigia, minimè segregatum à natura humana, quòd ei pro sua bonitate placuerit, vim suam diuinam, per eam & in ea, & cum ea exerere.

Tertiò, Nec vitur tantum formula dicendi (per eam) quam isti homines arripiunt: & ad canalem sine sensu & motu suo aquam transmittentem, detorquent: sed alias etiam (videlicet in ea, & cum ea) coniungit: quibus euidenter docet, quòd in perfectione miraculorum non statuatur humanam se habere naturam, instar canalisi meri, nihil sentientis, nihil cooperantis:

perantis: sed quòd pro causâ illâ agnoscat, suo modo cooperatrice, & coëfficiente. Id enim propriè sibi vult particula (cum) videlicet quòd filius DEI cum assumpta humana natura, illa cooperante & coëfficiente, modo inefabili, miracula & sic ipsam quoq; viuificationem peragat. Nullo modo autem illarum dicendi formularum (in corpore, cum corpore, per corpus) hic est sensus, quem aduersarij affingere illis conantur: nihil ijs amplius significari, quàm animam non separatam aut extra corpus esse & operari. Hæc enim illarum vocum interpretatio, merum figmentum est: cui nulla subest veritas. Idem nobiscum sensit Cyril. etiam, qui in hæc verba lib. de Incarnat. cap. 7. scribit: Filium DEI tanquam cum carne sua, diuinæ suæ Maiestatis operationes communes facere, hoc est, adhibere eum assumptam humanam naturam, ad communionem operationum diuinæ suæ Maiestatis: ita vt caro eius possit mortuos ad vitam reuocare: infirmos aut ægros sanare. Et lib. 10. in Iohan. cap. 22. Ipsum etiam Domini corpus, virtute coniuncti Verbi sanctificatur, & ad benedictionem mysticam a deo actiuum fit, vt possit sanctificationem suam nobis immittere. Vnde & Epiphanius contra Dimæritas, carnem Christi Organum seu instrumentum sanctificationum appellat, habens omnia perfectè: indicaturus, carnem Christi ratione & respectu personalis vnionis & exaltationis ad dextram DEI, ad communionem operationum diuinarum esse exaltatam.

Idem testatur Damascenus lib. 3. cap. 19. Carnem communicare diuinitati verbi operanti. Modum illius communicationis, sic declarat, communicationem appellari, propterea quòd diuinæ operationes tanquam per organum corporis perficiantur. Item lib. 3. cap. 17. Caro Domini aucta & locupletata est diuinis operationibus propter perfectissimam & arctissimam eius ad Verbum vnionem, quæ est hypostatica. Non igitur nobiscum sed cum aduersarijs testimonium Athanasij pugnat.

Decima: Producent etiam Damasceni testimonium lib. 3. de Orthodoxa fide cap. 3. Secundum aliud miracula operabatur, & secundum aliud passionibus sufferebat. Ex quo concludunt, carnem Christi nihil conferre ad viuificationem: sed habere se instar canalis.

Respondemus, nequaquam nos negare, Christum secundum diuinam naturam miracula operatum, secundum humanam naturam esse passum. Verum hic quæstionis est status: Num assumpta humana natura, in effectiōe miraculorum ideò nihil commune habeat, & sit instar meri canalis: quia miracula suum à diuina natura habent principium, il-

E
liūsq̃

CAPVT I. APOLOGIÆ.

liisque propria sunt effecta. Ad quem, cum Athanasio & Cyrillo respondemus, humanam assumptam naturam in Christo, vltra vires naturæ & actiones proprias, quia filio DEI pro sua bonitate ita placuit, ad communicationem diuinarum operationum, modo ineffabili, esse exaltatam. Athanas. Dial. 5. de Trinit. Cyril. de Incarnat. Vnigenit. cap. 7. quæ testimonia paulò antè sunt allegata: Sic idem Cyrillus lib. 4. cap. 14. inquit: Quoniam Saluatoris caro, Verbo DEI, quod naturaliter vita, est coniuncta, viuifica effecta est. Quo ipso loco cooperatricem quoque illam nominat. Et lib. de Recta fide ad Theodosium: Viuificare dicitur Christus, propter ineffabilem natiuitatem, ex viuente Patre: attamen est videre, vbi tribuitur, propriæ carni efficacia diuinæ gloriæ. Huc referendum est, illustre quoque testimonium Maximi contra Nestorianos, quorum eadem tum temporis fuit, quæ nostro seculo, aduersariorum, in hac controuersia, doctrina. Extat id in Panoplia Euthymij. Quòd si instrumentum artis affirmatis, inanimatum illud introducitis, & separatum consistens atque seiuunctum, & quod non semper mouetur, sed quando artifice visum fuerit, illud in manus sumere atque vti. Adhæc dementi Nestorio vos assentiri constabit, diuidenti ac distrahenti, duas Christi Domini naturas, in vnam hypostasim, seu personam concurrentes: aut esse impij Apollinaris discipulos, Christi corpus animæ ac mentis experts asserentis. Non igitur particula (secundum aliud, id est, secundum diuinam naturam, quantum miracula, & alias Christi diuinas operationes attinet, simpliciter eò referenda, vt propter illam, carnem Christi merum canalem statuamus: sed, vt ex Cyrilli declaratione constat, ita potius accipienda: carnem Christi, diuinam illam Maiestatem, vltra essentielles & naturales proprietates, ideoque nullo modo ex naturalibus aut essentialibus viribus, separatim à diuinitate filij, possidere: sed propter personalem vnionem & exaltationem ad dextram DEI, per quam ad communionem istiusmodi operationum, modo ineffabili exaltata est: & hac ratione efficax & cooperatrix facta: Vnde etiam corpus Christi, actiuum à Cyrillo nominatur.

*De adoratione
carnis
Christi.*

Alterum controuersum Caput, est de adoratione Christi. An in Ecclesia Christiana, persona Domini nostri IESV CHRISTI, in & secundum vtrâmq; personaliter vnitam naturam, & quomodo inuocanda & adoranda sit. Quia enim persona illa constat iam simul & diuina natura assumente, & humana natura assumpta: quæritur, quâ nam ratione, secundum Scripturam, vera fide in Spiritu & veritate, persona Christi,

vero

Verò adorationis & inuocationis cultus, sit honoranda. An fides nostra, in inuocatione, totam personam, in & secundum vtrâmq; naturam, intueri, totam apprehendere & complecti debeat : an verò ad dimidiam personam, aut personæ partem dimidiam, hoc est, alteram naturam tantum, seu diuinam solum naturam, non autem simul ad humanam, diuinæ personaliter vnitam, oratio per fidem sit dirigenda.

Maximi autem interest, hanc doctrinam in Ecclesia rectè, piè & dextrè explicari. Qui enim rectè Christum non inuocat & adorât : is veram in Christum fidem non habet : & salus æterna illis tantum contingit : qui in veritate nomen Domini inuocant. Quia verò sub Pontificijs, per introductam Sanctorum inuocationem, à Scholasticis Doctoribus etiam hoc caput densissimis tenebris inuolutum obscuratimque est : an scilicet humana natura Christi cum diuinitate adoranda sit per se, an verò per accidens? Item an adoranda sit etiam vna λατρεία, vel alio seu diuerso genere adorationis, nempe ὑπερβλεία : inter cetera beneficia, quæ DEVS extremo hoc mundi seculo, clarissima Euangelij luce, contulit, haud postremum est : quòd certi iam sumus, qua ratione Mediator & Seruator noster IESVS CHRISTVS rectè adorandus, inuocandus & colendus nobis sit. Esse autem reuelatam Euangelij lucem singulari gratitudine & pietate custodiendam & conseruandam, etiam hoc grauisimo monemur argumento, quòd Sacramentarij in hoc ipso doctrinæ capite, ad vetera illa Scholasticorum commenta tetrahere & reuocare nos conantur.

Quibus verò generalitatibus, quæstionem hanc multi illorum hætenus inuoluere conati sint, paulò antè à nobis est dictum.

Iam verò tandem, omni postposito metu & pudore, absurda sua, è quibus Sacramentarium suum dogma, de non adoranda carne Christi extruere & constabilire conantur, produnt : de quibus vt Ecclesias nostras præmoneamus, & contra illa è Verbo DEI præmuniemus, ipsa à nobis necessitas & officij ratio exigit.

Etenim cum aduersarij in genere hætenus cum veteri Ecclesia loquuti sint : Christum vnicū Emanuelem nostrum vnicā adoratione, propria cum carne, adorandum : Id præcipui eorum duces & Choriphæi inuertunt : publicis monumentis asserentes : CHRISTVM, sicut vnum est ὁφείλαμεν, cum Verbo vnicā adoratione inuocandum : non tamen quā

Βεζα Απολ.
3. contra
Sclneccerū.

CAPVT I. APOLOGIAE.

*Danaus in
Ex. am. con-
tra Chem-
nitium pag.
415. & se-
quent.*

homo, sed quia DEVS est. Et disertè negant carnem Christi cum ipsa Deitate, propriè à veris Christianis inuocari & adorari: Totum quidem Christum à nobis adorari & inuocari: sed non in totum Christi, adorationem & inuocationem nostram propriè néque ferri, néque dirigi in ipsam Christi carnem, seu humanam eius naturam: sed in ipsam Christi Deitatem. Item adorationem non ad totum Christi, sed ad ipsius Deitatem referimus: & dum Christum adoramus & inuocamus, ad ipsam Christi carnem, etiam in illa vnione personæ manentem, propriè non diriguntur aut spectat, illa nostra inuocatio & adoratio.

Adducit præterea eum, qui ad ipsam Christi carnem adorationem & inuocationem suam dirigit, ex ipsius DEI ore, Hiere. 17. maledictum esse: & eos, qui ad carnem Christi propriè dirigunt suam inuocationem, esse veros Idololatrias. Carnem enim Christi non esse obiectum adorationis & inuocationis nostræ.

Item: Qui conseruos suos adorant & inuocant, ab ipso Spiritu sancto, per Angelum reprehenduntur & damnantur. Apocalyp. 19. & 22. At Christus, aiunt, quia homo est, conseruus noster est. Ergò quia Homo Christus, non est adorandus vel inuocandus.

Item: Carnem Christi etiam glorificatam, & in vnione personæ Christi manentem, esse creaturam. Ergo qui ad eum dirigunt suam adorationem, DEVM blasphemare.

Similiter, qui vult, sentit & dicit, cum Christus adoratur & inuocatur, ipsam carnem Christi esse quoq; huiusmodi adorationis & inuocationis obiectum, blasphemare: cum ne vnita quidem Christi caro, in Christo, sit obiectum adorationis vel inuocationis nostræ.

Hæc ipsissima illorum & propria sunt verba: quæ ita, vt se habent, recensere voluimus: vt cuius ex ijs animaduertere & videre liceat, quid rerum aduersarij agant & quò tandem sint euasuri, cum expressè dicant, proclamant, & publicis editis monumentis, procul etiam pudore remoto, testentur: dum Christum adoramus & inuocamus, ad ipsam Christi carnem, etiam in illa vnione personæ manentem, propriè non dirigi aut spectare illam nostram adorationem & inuocationem. Item eos, qui dirigunt adorationem suam ad carnem Christi etiam glorificatam, & in vnione personæ Christi manentem, quia creatura sit, & quia cōseruus noster, Deū blasphemare, esse veros Idololatrias. Totum quidē Christum à nobis adorandum & inuocandum concedunt: sed non in totum Christi adorationem & inuocationē nostram referendam: neq; dirigendam in ipsam
Chri-

Christi carnem, seu humanam eius naturam, sed in ipsam Christi DEITATEM. Quò rectius autem ipsorum sophismata & effugia animaduerti & vitari possint: paucis, Orthodoxam sententiam, nostrarumque Ecclesiarum, simplicem quidem, piam tamen & veram, de hac parte doctrinæ, fidem & confessionem repetemus: iisdem omnino verbis, quibus Orthodoxa Ecclesia perpetuo consensu, ex fundamentis verbi diuini, illam tradidit & exposuit: vt videre est apud Damas. eiusq; commentat, lib. 3. cap. 8. & lib. 4. cap. 3.

Profitemur autem & docemus: carnem seu assumptam humanam naturam Christi, absolute & secundum se, etiam in ipsa personali vnione, consideratam, vt meram & puram creaturam adorandam & inuocandam nullo pacto esse. Hic enim adorationis & inuocationis cultus, ad meram & puram creaturam, siue Spiritus illa sit, siue corpus, nequaquam est referendus: sed soli DEO conuenit & competit. Cum autem humana filioq; DEI personaliter vnita natura, intuenda & consideranda sit: non vt nuda & mera creatura: sed velut natura, quæ diuinæ filij DEI naturæ, personaliter vnita est, & ad totius personæ Christi subsistentiam, cum diuinitate requiritur: totaq; Christi persona in vnione duarum naturarum diuinæ & humanæ subsistat: ideoque cum tota Orthodoxa Ecclesia asserimus, credimus & profitemur: non tantum diuinitatem, sed assumptam etiam humanam naturam in λόγῳ seu filio DEI, qui illam sibi personaliter, vinculo indissolubili vniuit, adorandam & inuocandam esse: illam ipsam ob causam, quia hæc humana natura Filio DEI personaliter est vnita. Ideo non meram & nudam creaturam, seu humanam naturam, absolute & in se, secundum naturam & essentiam suam inuocamus. Cum pars iam sit personæ Christi, quæ ad integritatem personæ illius requiritur: & æternæ filij DEI Deitati, sit vnita: ita vt integram seu totam personam Christi: integrè seu totam adorare & colere nequeamus, si naturam humanam seijungamus & excludamus: ideo propter λόγῳ ipsum & in ipso adorandum statuimus. Quare nullo modo concedimus in Christo vnā tantum naturam, diuinam scilicet esse adorabilem, seu adorandam & colendam: alteram, humanam videlicet, non esse adorabilem. Hæc enim horrenda esset, naturarum in Christo diuulsio: credere & profiteri: Christum duabus quidem in naturis subsistere: esse verum DEVM & hominem: esse etiam, tanquam verum DEVM, agnoscendum & inuocandum: Ea tamen conditione & lege, vt, vbi ad adorationis & inuocationis cultum peruentum fuerit, dicendum sit atque credendum: Vnam tantum naturam

CAPVT I. APOLOGIAE.

turam in Christo, diuinam scilicet esse adorandam & colendam : alteram vero naturam, cum creatura sit, nequaquam colendam esse & inuocandam: id quod summa cum blasphemia est coniunctum.

Credimus autem, profiteamur & docemus, vtramq; quidem naturam in Christo, colendam & adorandam esse: verum alteram propter se, & suapte natura, diuinam scilicet: alteram verò humanam videlicet, non secundum se, sed propter personalem vnionem: quoniam cum diuinitate τὴν λόγον vnā constituit personam: & quoniam plenitudo diuinitatis, in illa habitat corporaliter. Si enim humana illa natura à λόγῳ, cui personaliter vnita, actu separari posset: nequaquam adorationis & inuocationis cultu amplius esset honoranda. Quoniam autem & quandiu inseparabili nexu & indissolubili vinculo, quod æterna est, Filio DEI vnita est, vnitæque manet: ideo in omnem æternitatem inuocanda & colenda est.

Damasc.

lib 4 cap. 3.

Quam sententiam hac similitudine Damascenus explicat: Sicut lignum igni coniunctum, non propter seipsum, sed propter vnitum ignem est incontrectabile: Sic & caro Christi, secundum propriam suam naturam, non est adorabilis. Adoratur autem in incarnato DEI Verbo: non propter seipsam: & propter vnitum ipsi secundum, ὑπὸς αὐτοῦ DEVM λόγον: Et non dicimus, quod carnem adoramus nudam: sed carnem DEI, seu incarnatum DEVM. Item humanam Christi naturam summo honore, qui soli DEO debetur, colendam: non tamen (sicut cōmentator Damasc. in lib. 3. cap. 8. scribit) cum per se ipsam consideratur, non habita ratione Verbi: cui vnitur, in vna hypostasi: sed vt attenditur, vnita Verbo in vnitæ persone: cui meritò debetur adoratio, honor, gloria, benedictio: Sicut Apocalypf. 5. hoc insinuatur: vbi omnes creaturæ dicunt sedenti in throno & agnō: Benedictio, gloria & potestas in secula seculorum: Vbi per sedentem in throno diuinitas, & per agnum humanitas Christi designatur. Christus igitur, etiam vt homo, adorandus est, & in scripturis adorari prædicatur: quod idem quoq; sit DEVS. Sic igitur sentiunt, & sic docent Ecclesiæ nostræ, in inuocatione & adoratione Christi, fidem nostram non simpliciter & absolute, ad carnem, aut ad assumptam humanam naturam Christi, tantquam ad nudam & meram creaturam referendam. Neque etiam pari ratione, qua diuina natura in & per se adorandam.

Retinemus enim discrimina naturarum in Christo: illaque, vt non in personali vnione, sic nec in adoratione confundimus.

Non igitur adoramus carnem Christi, propter essentielles suas & naturales

naturales proprietates: non etiam propter eximia dona creata & finita, quibus humana natura, vltra, præter & supra alias creaturas exornata est: quasi causa adorationis aliquid sit formaliter hærens in carne Christi: quemadmodum nullam humanæ idcirco in diuinam immutationē, nullam exequationem naturarum fingimus & admittimus: verum, quemadmodum hæcenus sæpius dictum, solam respicimus personalem, eamque indissolubilem naturarum vnionem: cuius respectu proq; illius modo, veram ardentemque inuocationem, tam ad humanam Christi, quam diuinam eius naturam, & sic ad integram seu totam personam, inuocationem dirigimus. Quemadmodum Orthodoxa Ecclesia omnibus seculis, attestantibus hoc euidentissimis ipsorum testimonijs, quæ paulò post à nobis proferentur, idem statuit & professæ est. E quibus omnes sani homines, verèque Christiani clarissima luce perspiciunt: nihil noui nos statuere, asserere, docere: Sed DEI beneficio retinere nos, & propagare studere, tam doctrinam ipsam, quam verba & phrasès, veteris & Orthodoxæ fidei Christianæ. Aduersarios igitur, dum nos nostramq; doctrinam persequuntur, simul & sacras literas, & confessionem, doctrinam ac phrasès Orthodoxæ antiquitatis condemnare (licet frustra id conentur) hinc omnibus cõstat.

Sine omni enim metu & pudore, contendunt: id quod proprijs ipsorum verbis paulò antè citatis, comprobauimus, obiectum, ad quod fides in oratione, honor & cultus inuocationis Christi, dirigendus, & in quo menti, cogitationibus & affectibus nostris acquiescendum, & in quod omne solatium & fiducia nostra reponenda, vnicum & solum esse, diuinitatem Christi: & nullo modo assumptam, eique personaliter vnitam humanitatem, secundum quam caro, sanguis & frater est noster. Addunt præterea eum, qui ad ipsam carnem Christi, adorationem & inuocationem suam dirigit, ex ipsius DEI ore, maledictum esse: eos, qui ad carnem Christi propriè dirigunt suam inuocationem, esse veros Idololatrias.

His positis, conferat quiuis verè Christianus, & in consilium adhibeat mentem atq; conscientiam suam, animaduertet & reipsa experietur, quantum fides & inuocatio, hisce horrendis & blasphemis aduersariæ partis figmentis, & quàm miserè turberetur, impediatur, & euertatur. DEVM ardentissimis votis precamur, vt blasphemias illas, & horrendam defectionem, quàm longissimè à pijs pectoribus abesse dignetur.

Nostræ nobis sententiæ fundamentum firmum, & petra fortissima, inuictumque est verbum, ipsius DEI verbum, de quo psalmus inquit: Vox Domini in virtute: vox Domini in magnificentia: vox Domini confringentis

CAPVT I. APOLOGIAE

fringendis cedros. Huic verbo tutò inhxremus: huic etiam, quia è diametro blasphemix aduersariorum repugnant, necesse omnino est, vt confundantur & pereant. Quòd verò, vt in alijs multis capitibus, sic in hoc etiam petulanter aduersarij cõtra verbum DEI insurgunt: id paucis iam demonstrabimus. Iohan. 9. Cæcum natum, cuius oculos Christus aperuerat, eiecitum à Phariseis, & à se inuentum interrogat, num credat in filium DEI. Qui respondet, quis est Domine, vt credam in eum. Cui Christus: & vidisti eum, & qui loquitur tecum, ipse est. Ibi cæcus, cui visum restituerat Dominus: credo, inquit, Domine, & procidens adorauit eum. Hoc in exemplo cuius Christiano videre licet, quis & quodnam obiectum sit, quod fide, oratione & inuocatione nostra intueri debemus. Christus filium DEI nominat, in quem cæcus, cui oculos aperuerat, credere debet: at hunc illum asserit, quem & videat, & qui ipsi loquatur. Non vidit autem oculis corporeis æternam Diuinitatem, sed Christum hominem corpore suo, qui visibiliter ei astat & loquebatur: & in hunc credidit, hunc adorauit. Obiectum igitur, quod fideles adorant, quod homo intuetur, in hoc exemplo, non est diuina tantum inuisibilis natura in Christo: sed illa ipsa est, quam coràm oculis intueri, auditu percipere, manibus palpare potest, quæque coràm & visibiliter ei astat: illi loquitur: quæ est caro, seu humana Christi natura. Vnde Iohan. 1. Epistola cap. 1. inquit: Quod audiuiimus, quod vidimus oculis nostris, quod spectauimus & manus nostræ contrectauerunt de verbo vitæ: quæ vita manifestata est nobis (in assumpta videlicet humanitate) testamur & annunciamus vobis. Matth. 14. Iesus in corpore suo ambulat super mare: ipsoque iubente & Petrus ambulauit super mare. Cùm autem ingressus esset nauigium, venientes adorauerunt ipsum, dicentes: Verè DEI Filius es. Quod nam quæsumus discipulorum hoc in loco obiectum fuit fidei & adorationis: in quem nam respexerunt? In eum omninò, qui corpore suo super mare ambulabat: qui extensa manu Petrum apprehendit: quem coràm oculis intuentur: qui ipsis loquitur: qui ingressus ad illos in nauigium: coram quo procidunt. Hæc non diuinitatis sunt, sed carnis, corporis, humanitatis: quam intuentur. Et hunc hominem, qui adfuit illis in naui, corpore & anima & sanguine, visibili & circumscripto modo, confitentur colendum, inuocandum, adorandum. Non enim, vt alios sanctos, hominem esse merum, sed DEVM esse: & DEI filium esse, qui humanam naturam assumpsit: quique secundum vtramque naturam obiectum sit, ad quod inuocatio nostra dirigenda, siquidem exaudiri eam & æternæ salutis cupimus fieri participes.

Ioh.

Iohan.20. Thomas Apostolus Dominum nostrum Iesum Christum agnoscit & compellat: Dominus meus & DEVS meus. Ecquis vero tam erit temerarius, qui dicere ausit, obiectum fidei & inuocationis: ad quod fide & inuocatione sua Thomas respexit: & in quo omnem spem & fiduciam collocatam habuit: solam tantum diuinitatem Christi, non autem eius etiam fuisse carnem seu humanitatem: cum illo ipso confessionis momento immiserit digitos & manum suam lateri Christi: veroque eum suo corpore, quo à mortuis resurrexerat, coram intuitus sit: & toto eum pectore his verbis sit allocutus: Dominus meus, & DEVS meus. Quia enim Christum Dominum in assumpta humanitate, vera fide complectitur, per illam in agnitionem veram deducitur, diuinitatis eius: & sic per Christum ad patrem. Ideo enim humanam naturam assumpsit, & personaliter sibi vniuit, vt illum carnem & sanguinem nostrum, hoc est, verè fratrem agnoscamus: et sic per ipsum, qui DEVS est incarnatus, DEO reconciliemur, æternamque salutem consequamur. Obiectum igitur fidei & adorationis nostræ, ad quod fides & inuocatio dirigenda, non tantum immensa illa est & infinita diuina natura Christi: verum etiam in filio DEI assumpta humana natura, quemadmodum beatus ille Stephanus Act.7. Iesum videt stantē ad dextram DEI & ait: Ecce conspicio celos apertos, & filium hominis, vera scilicet humanitate, stantem ad dextram DEI: quem etiam inuocat dicens: Domine Iesu suscipe Spiritum meum. Hoc loco manifestum est & verissimum, Stephanum orationem suam, non tantum ad diuinam naturam in Christo, sed etiam ad humanam naturam in & propter personalem vnionem & ad dextram DEI exaltationem respexisse. In quam etiam rationem preces cæci, &c. mulieris item Cananæ Matth. 9.15.20. Luc. 18. informatæ sunt. Miserere nostri, fili David, Miserere mei Domine, fili David. Miserere nostri Domine fili David. Semen autem & filius Davidis est, secundum carnem: Rom. 1. Inuocatio igitur nostra, non tantum ad diuinam, sed ad humanam quodque eius naturam, adeoque ad totum Christum secundum vtramque naturam, omnino & necessario referenda & dirigenda est: si modo æstimanda est vera, Christiana, ardens, indubia, certa, DEO grata, accepta, efficax. Qui enim alteram naturam, in doctrina, in fide, in inuocatione, in confessione, seiungit & negligit: is toto excidit Christo. Ideo enim humanam naturam assumpsit: vt totum agnoscamus, totum amplectamur, totum possideamus, retineamus, veneremur, inuocemus: totū, inquam, DEVM & hominem, indiuisum: in & secundum vtramque naturam. Quemad-

F

modum

CAPVT I. APOLOGIÆ.

modum etiam eandem ob causam, & eadem ratione, secundum vtramque naturam, Redemptor, Iustificator, mediator & seruator noster est: vt postea plenius id à nobis explicabitur.

Paulus ad Philip. 2. docens Christum dominum & verè DEVM, in carnatum, & in forma serui seu statu exinanitionis, submisisse se & obedi-entem patri factum: ideo exaltatum esse, non scilicet secundum diuinam naturam (quæ ipsi cum patre & spiritu sancto est incommutabilis) sed secundum illam, in qua passus est & crucifixus: hoc est, secundum humanitatem: addit: Huic Christo, passo scilicet & crucifixo, istiusmodi donatum esse donum (quod ratione humanæ naturæ aut ratione essentia, essentialiumq; & naturalium proprietatum non habet) nomen videlicet supra omne nomen: vt ad nomen Iesu omne genu se flectat cælestium, terrestrium & subterraneorum, omnisq; lingua confiteatur, Dominum esse Iesum Christum, ad gloriam DEI patris.

Hæc verba Pauli desumpta sunt ex 45. cap. Esaiæ, in quo prædicit Propheta, fore vt gentes procidant coram Christo, illumq; deprecantur: Tantum enim in te, inquit, est DEVS, & non est absque te DEVS: verè tu es Deus absconditus, Deus Israel Saluator. Hanc etiam ob causam Immanuel dicitur. Tota autem Orthodoxa antiquitas illa verba Pauli Philip. 2. de humana Christi natura, quo ad exaltationē & exinanitionē, interpretata est: adeo vt Vigilii, verbis supra citatis, stulticiæ eos arguat, qui ad diuinā naturam illa verba referunt. Disertè enim Paulus de ijs disserit, quæ humana natura acceperit, quæque illi à DEO donata, tale videlicet nomen, quod sit supra omne nomen: ita vt Christus, non tantum secundum diuinam æternam naturam, verum etiam secundum assumptam, ipsi personaliter vnitam, & ad dextram Dei exaltatam naturam ab omnibus creaturis, adorationis & inuocationis cultu sit honorandus. Ad hoc enim Christus & mortuus est, & resurrexit, & reuixit: (idque secundum humanam naturam) vt & mortuis ac viuentibus dominetur: quo dominio in omnes creaturas, ratione diuinæ naturæ, nullo modo indiguit. Hunc enim Iesum crucifixum, (non secundum diuinitatem, sed secundum carnem 1. Petr. 3.) Dominum fecit, ad cuius tribunal omnes sistendi sunt sicut scriptum est, Viuo ego, inquit Dominus, omne genu mihi flectetur, & omnis lingua Deo confitebitur. Tribunal autem, coram quo præpotenti domino & Iudici totius mundi, omnium genua flectenda, non tantum ad diuinam naturam in Christo, sed ad humanam etiam assumptam & exaltatam est referendum: secundum illud

illud Iohan. 5. Dedit ei potestatem exercendi iudicium, quatenus filius hominis. Iudicium enim publicè coram omnibus hominibus habebitur: Necessè igitur est iudicem etiam hominem esse, qui videri possit & exaudiri: & **D B V M**, cùm tribunal **D B I**, natura sua occupet: quam gloriam & potestatem humanæ quoque naturæ communicare, & voluit & potuit: Vnde omnes, tam Angeli, quàm sancti in cælis: omnes etiam verè credentes in terra Christum non tantum secundum diuinam, sed etiam secundum humanam naturam, agnoscunt, colunt, inuocant: amore, laude, honore prosequuntur. Cuius in Apocalypsi, cap. 5. illustre testimonium: Tunc aspexi & audiui in circuitu throni & animalium & senum, vocem Angelorum multorum, &c. dicentes: Dignus est Agnus ille mactatus, qui accipiat virtutem, diuitias, sapientiam & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem. Sed & omnem creaturam quæ in cælo est: & quæ super terram, & sub terra & in mari: & quæ in eis sunt omnia, audiui dicentia (essori throni & agno (hoc est, Christo Deo & homini, qui totus, non altera natura tantum, est obiectum fidei & adorationis) benedictio & honor & gloria & robur, in secula seculorum. Amen. Denique & summam: Secundam quam naturam & qua ratione Christus Dominus noster, caput, Redemptor, Iustificator, Mediator, Aduocatus, Seruator, Rex, Summus Sacerdos, *Ἀρχιποιμὴν* est, eadem ratione, & secundum illam naturam à nobis est adorandus & inuocandus. Similiter, qua ratione in Christum baptizamur: eadè etiam veneramur eum & colimus. Non autem secundum diuinam naturam tantum Christus, verum secundum assumptam humanam naturam, & sic secundum vtramque personaliter sibi vnitam naturam, est caput, redemptor, mediator, aduocatus, seruator, rex, summus Sacerdos, *Ἀρχιποιμὴν*, propitiator noster: Nec tantum in diuinam eius naturam: verum quotquot baptizati sumus in Christum Iesum, in mortem eius baptizati sumus Rom. 6. Mortuus autem est secundum carnem. 1. Pet. 3. Necessariò igitur & indubia veritate sequitur: Christum aut secundum vtramque naturam, totum, non separatim: aut distractum esse colendum aut adorandum: Aut omninò **CHRISTVM** esse negandum: & spoliandos esse nos omnibus beneficijs, solario, denique salute æterna, per Christum parta. Rectè igitur asseritur, epistola ad Hebr. cap. 5. Habentes summum Pontificem, qui penetrauit cælos (secundum assumptam humanam naturam) Iesum Filium Dei (secundum diuinam naturam) teneamus confessionem. Non

CAPVT I. APOLOGIAE.

enim habemus pontificem, qui non possit affici sensu infirmitatum nostrarum, sed tentatum in omnibus similiter absque peccato. Accedamus igitur cum fiducia ad thronum gratiae: ut consequamur misericordiam & gratiam & opportunum auxilium. Et paulò post: Christus non sibi hunc honorem tribuit, ut fieret Pontifex: sed is qui dixerat ei: Filius meus es tu: ego hodie genui te. Sicut & alibi dicit: Tu es Sacerdos in æternum, &c. Atq; iterum: Quamuis filius esset, tamen ex ijs, quæ passus est, didicit obedientiam: Et consummatus factus est omnibus, obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ.

Hinc videre est, & veris ac ardentibus gemitibus deplorandū, quanto, quā efficaci & viuo solatio nos exuere & spoliare cōentur, qui prætendunt & calumniantur, Christum tantū secundū diuinam, nequaquam autem secundū humanam naturam, adorandum & inuocandum: quòd simpliciter & directè, ipsi DEO, verbo eius, fidei Christianæ, eiusq; veris proprietatibus, quam Spiritus sanctus solus accendit & operatur, repugnat.

Perspicuum etiam & manifestum ex ijs, quæ modò à nobis dicta sunt, est, DEI beneficio, verbo DEI firmiter & tutò nos insistere: quando Dominum nostrum Christum agnoscimus, colimus, amore, laude, honore prosequimur, non secundū alteram, hoc est, diuinam tantū, sed etiam humanam eius naturam: in illa ipsa oratione, seu inuocationis actu, quo ipsum accedere & secundū utrāque naturam apprehendere tenemur, in officio illo Mediatoris, quo ad dextram DEI Patris sedens, caput, Redemptor, aduocatus, summus Sacerdos, seruator, &c. noster est: Siquidem iusticiam & salutem æternam consequi cogitamus.

Hæc hætenus dicta sunt, qua ratione, verbo DEI præeunte Christum secundū utrāq; naturam colere, inuocare & adorare debemus. Pauca autem, sed præcipua tamen, breuitatis causa, subiungemus Orthodoxæ antiquitatis dicta: quæ sanæ, veræ & Christianæ doctrinæ nostræ de carne Christi adoranda, quam non nostris, sed sacræ scripturæ & Patrum verbis ac sententijs repetiuimus & declarauimus, illustre perhibent testimonium, contrā autem, commentum & ineptias partis aduersariæ rejiciunt & impietatis condemnant.

Aduersarij contendunt, Totum quidē Christum adorari: non autem totū Christi: quod idem est, ac si dicerent: Solam Diuinitatem, nequaquam

quam autem humanam naturam in Christo adorandam & inuocandam, Contrarium Damasc. asserit lib. 3. cap. 8. Adoro τὸ θεῖον ὡς ἀνθρώπου, Simul vtrūq; quod Christi est (id est, totum Christi) adoro: propter carni cōiunitam cōiunctamq; diuinitatem.

Aduersarij contendunt Christum adorandum, non quā homo vel vt homo: sed tantum quā Christus. Contrarium affirmat Theodoretus Ebre. 1. inquit: Christus semper accepit ab Angelis cultum & adorationem: erat enim semper DEVS. Iam autem adorant ipsum, etiam vt hominem. Et Chrysostomus Ebr. 1. Christum secundum carnem iussit Pater à cunctis Angelis adorari:

Aduersarij contendunt, adorationem & inuocationem, non dirigendam aut referendam esse ad Christi etiam personaliter vnitam carnem, sed tantum ad diuinitatem eius. Contrarium, auctoritate verbi DEI, omnes verè asserunt Christiani: videlicet carnē Christi, qua ratione τὸ λόγῳ personaliter vnita est, esse adorandam; & impietatis damnant, atq; anathemati subijciunt, vel verbo contradicentes,

Quòd si ex nostro cerebro, vt ipsi, tale quid confingeremus; quo dolore & fremitu quæso aduersarij aduersus nos insurgerent? Cū autem pro nobis habeamus expressum DEI Verbum: & nobiscum faciant, primæ & orthodoxæ Ecclesiæ testimonia euidentissima, quæ vsque adeò clara, perspicua & illustria sunt; vt ne portæ quidem inferorum ea euertere possint; adeò perfrictæ tamen impudentissimæq; isti homines sunt frontis: vt palàm scribere non erubescant, Idololatriam esse & blasphemiam maledictam: si quis carnem Christi etiam in persona adorando colat, pari cum ludæis impietate, maledicentium Christo, à Dæmone ipsum agitari Iohan. 10. Item blasphemare eum, quòd se æqualem faciat DEO Iohan. 5.

Quoniam verò tandem apertè, quid sentiant, produunt: asserentes carnem Christi, quatenus vnita est Verbo, non viuificare, seu non esse viuificam: nec etiam adorandam esse: animaduertunt sanè omnes, quo propriè respiciant, & quo vsq; tandem progressuri sint: quod tanta acerbitate, tantis blasphemijs, doctrinæ de tertio Communicationis genere, seu de communicata, humanæ naturæ Christi, Maiestate diuina, vt illa clarè & distinctè in libro Christianæ Concordiæ exposita est, sese opponunt. Audiemus autem de hac controuersia, primæ Ecclesiæ & Orthodoxæ antiquitatis testimonia.

Cyrillus in defensione octauæ anathemat. Vnum Christum, vna adoratione propria cum carne adorari, hac similitudine declarat: Vt si dicam,

CAPVT I. APOLOGIAE.

Animam hominis honorari cum suo corpore, quando honor ille fit, à quopiam erga vnum hominem, qui est ex vtrîsq; anima scilicet & corpore: non autem, si dicam, Petrum cum Iohanne conscendisse in templum: ita enim duæ personæ significantur. Ibidem dicit: Vnum Christum, vna adoratione propria cum carne adorari, sicut dicimus, vnum & eundem filium, propria cum carne, DEVM simul & hominem, vnica confidentia apud Patrem honoratum, & non duabus: ita quasi vna & propria confidentia tributa sit corpori, alia verò iterum & propria Verbo.

Cyprianus in Sermone de Ascensione: Beati & Angeli venerabantur Christum hominem, supra se sublimatum: quem Pater ad dexteram suam collocatum, gloria & honore coronauerat: hoc dato ei priuilegio singulari: vt in nomine eius omne genu flecteretur, & super omne nomen, eius nomen excellentius coleretur.

Cyrillus in defensione Anathema. 8. citat ex Athanasij libris de Incarnat. hanc sententiam: Si quis dicat Domini carnem supernè esse: & non ex virgine Maria, vel factam naturarum conuersionem, aut confusionem, vel non adorandam Domini nostri carnem, vt hominis, & non adorandam vt Domini & DEI carnem, hunc anathematizat sancta & Catholica Ecclesia.

Quintum Oeconomicum Concilium. Si quis non vna adoratione DEVM Verbum incarnatum, cum eius carne adorat, anathema sit.

Athanasius Oratione 5. contra Arrianos. Qui λόγον, carnem factum adorare nolunt: ingratos se exhibent eius humanitati: & vbi quæsitandem nefarij seorsim per se inuenient illam carnem, vt audeant dicere, non adoramus Dñm cum carne, sed disungimus corpus: illique soli multum inferuimus. Item, adoraturi non seponimus λόγον à carne: Scimus enim carnem Verbum factum: quis ergò dixerit? Absiste à carne, vt adorem te. Et mox: Quomodo corpus Domini non esset adorabile? cum λόγος manum suam corporalem extendens, sanauerit feblicitatem: vocem humanam edens excitauerit Lazarum: manibus in cruce protensis, principem aeris prostrauerit.

Dydimus Alexandr. lib. 5. de Spiritu sancto: Verbum hominem assumpsit, eumq; super omnes potestates esse constituit. Huic omnes Angeli, iussi eum adorare, subiecti sunt: scientes eum vni DEI Verbo: cum in dextra Diuinitatis sit, & omnia ipsi genu flectant.

Chry-

Chrysostomus Heb. 1. Christum secundum carnem iussit Pater à cunctis Angelis adorari.

Theodoretus Dialogo 2. Corpus Dominicum, diuina glorificatum gloria, à celestibus potestatibus adoratur. Item illud corpus, sessione ad dextram DEI dignatum est, & ab omni creatura, adoratur: vt, quod appellatur corpus DEI. Idem cap. 1 ad Ephes. Quod, qui DEVS est, vnà cum DEO sedeat, non est admirabile: quod verò sumpta ex nobis natura, eiusdem honoris cum eo, qui sumpsit. sit particeps: vt nulla videatur adorationis differentia: sed per naturam, quæ cernitur, adoratur, quæ non cernitur diuinitas: hoc verò omne miraculum superat.

Idem Ebr. 1. Christus semper ab Angelis cultum & adorationem accepit: Erat enim semper DEVS: Iam autem adorant ipsum etiam vt hominem Psal. 96.

Oecumenius Ephes. 1. Hoc certè excellentem magnitudinem eius oculus ponit. quod naturam terrenam supra cælos exaltauit: & ab incorporeis ordinibus adorandam ostendit.

Ambrosius de Spiritu sancto lib. 3. cap. 12 Angeli adorant, non tantum diuinitatem Christi, sed & scabellum pedum eius: aut si negant, quod in Christo etiam incarnationis adoranda sint mysteria, in quibus veluti vestigia quædam diuinitatis expressa, & vias quædam verbi cælestis aduertimus, legant: quia & Apostoli adorabant eum, in carnis gloria resurgentem. Ibidem: Illam terram Propheta dicit adorandam, quam Dominus IESVS in carnis assumptione, suscepit: itaque per scabellum terra intelligitur: per terram autem caro Christi: quam hodie quoque in mysterijs adoramus: & quam Apostoli in Domino IESV, vt supra diximus, adorarunt.

Leo Sermon. 8. de Quadrag. Nolite cogitare, quasi in Christo, aut sola sit humanitas. aut sola diuinitas: sed vtrumq; fideliter credite: vtrumq; humiliter adorare.

Chrysostomus 1. Corinth. 10. τὸ τοῦ σώματος. Hoc corpus etiam in præsepi iacens Magi ἡδύσθησαν venerati sunt: & à longè venientes, cum timore & tremore multo προσκύνησαν adorauerunt. Idem Hebre 2. hom. 5. Reuera magnum & admirabile & stupore plenum est, carnem nostram sursum sedere, & adorari ab Angelis & Archangelis. Hoc sæpius mente versans Ecclasin patior, & magna de genere humano cogito.

Theo.

CAPVT I. APOLOGIAE.

Theophylactus in 28. cap. Matth. ex Chrysostomo: Quia humana natura prius condemnata, nunc verò vnita DEI Verbo personaliter, sedet in cœlo & ab angelis adoratur, meritò dicit: Mihi data est omnis potestas. Etenim humana natura seruiebat: nunc in Christo imperat omnibus. Idem ad Philip. 3. Corpus Christi adorari ab Angelis.

Nazianzenus Epistola ad Cledonium & in Sermo. Pasch. Si quis non adorat crucifixum, Anathema sit: & Domini annumeretur crucifixoribus. Idem ad Cledon. Sermo. 2. Nos filium DEI, natum ex patre, & ex sancta virgine Maria, non duos filios: sed vnum & eundem in Deitate & honore inseparabili adoramus: & hisce, si quis, vel nunc, vel postea, non consentit: causam ille dicet, & reddet rationem apud DEVM in die iudicii.

Cyrrillus 6. Dialogo dicit: Christum secundum humanitatem hoc accepisse, vt incuruetur ei omne genu, Philip. 2.

Augustinus in Psal. 98. explicans illud: Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est. Fluctuans, inquit, conuerto me ad Christum: quia ipsum quero hic, & inuenio: quomodo sine impietate adoretur terra: & sine impietate adoretur scabellum pedum eius. Suscepit enim de terra terram: quia caro de terra est, & de carne Mariæ carnem accepit. Et quia in ipsa carne hic ambulauit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit: nemo autem carnem illam manducat, nisi prius adorauerit: inuentum est, quomodo adoretur tale scabellum pedum Domini: vt non solum non peccemus adorando: sed peccemus non adorando.

Idem Augustinus in 14. cap. Iohan. de verbis Domini, Sermo. 58. Si Christus non est natura DEVS, sed creatura, nec colendus est omnino, nec vt DEVS adorandus: sed illi ad hoc replicabunt & dicent: quid est, quod carnem eius, quam creaturam esse non negas, simul cum diuinitate adoras, & ei non minus quam Deitati deseruis? Ego verò Dominicam carnem imò perfectam in Christo humanitatem idè adoro, quod à diuinitate suscepta & Deitati vnita est, vt non alium & alium, sed vnum eundemque DEVM & hominem filium DEI esse confitear. Denique si hominem separaueris à DBO, illi nunquam credo & seruiò: Velut si quis purpuram vel diadema regale iacens inuenerit, nunquid ea conabitur adorare? Cum verò Rex fuerit illis indutus, periculum mortis incurrit, si ea cum rege quis adorare contempserit. Ita in Christo Domino humanitatem non nudam vel solam: sed diuinitati vnitam, scilicet vnum DEI filium, DEVM verum, & hominem verum, si quis adorare contempserit, æternaliter morietur.

Idem

Idem Meditat. cap. 15. Humanam naturam euectam super omnes Choros Angelorum ad dextram DEI patris, laudant Angeli, adorant dominationes.

Cassiod. in Psal. 33. Caro Christi licet ex humana natura sumpta, non tamen eam, vt vnus hominis ex nobis, debemus æstimare, sed adorabilem, salutiferam, viuificatricem, quæ peccata dimittit propter Verbum, cui adiuncta est (sicut in Euangelio ipse Dominus dicit: vt sciatis quia potestatem habet filius hominis dimittendi peccata) & ad perpetuæ vitæ regna perducit.

Concilium generale sextum: Christi anima licet eiusdem naturæ cum reliquis hominibus, citra peccatum existens, super ascendit omnem creaturam, visibilem & inuisibilem: & adoratur à supernis virtutibus, vnita DEO omnium conditori, militia cælorum circumfusa ei & deferuiente, vt pote animæ Dei.

Damascenus lib. 3. cap. 8. Adoramus Christum perfectum DEVM & hominem perfectum vna adoratione, cum incontaminata carne eius, non inadorabilem carnem dicentes: Adoratur enim in vna Verbi hypostasi. Non ergo creaturæ venerationem præbemus, non enim vt nudam carnem, adoramus: sed vt vnitam DEI, in vnam hypostasim λόγῳ duabus naturis reductis. Timeo carbonem tangere propter ligno copulatum ignem: adoro Christi DEI mei τοῦ σωαµφότερον, hoc est, simul vtrâque naturam propter carni vnitam Deitatem. Non enim quartam personam appono in Trinitate, sed vnam personam confiteor Verbi & carnis eius. Hæc Damascenus.

Inde Scholastici saniores dicunt: Sicut eodem tempore timetur ferum ignitum & ignis in ferro: ita vna adoratione λόγον cum assumpta sua carne adorari.

Idem Damasc. lib. 4. cap. 1. Sancta eius anima videt & agnoscit, quod ab omni rationali creatura adoratur. Item, agnoscit sancta eius anima, quod secundum hypostasim vnita sit DEO Verbo, & simul adoratur vt DEI anima, & non simpliciter vt anima.

Idem lib. 4. cap. 3. Caro Christi secundum propriam suam naturam (si subtilibus cogitationibus separem humanitatem à diuinitate) inadorabilis est, vt creata seu creatura: vnita autem DEO Verbo, propter ipsum & in ipso adoratur.

Ibidem; Caro Christi secundum propriam suam naturam non est
G. adora-

adorabilis: adoratur autem in incarnato DBO Verbo, nō propter seipsam, sed propter vnitum ipsi, secundum hypostasim, DBYM Verbum. Et non dicimus, quod carnem adoramus nudam, sed carnem DBI, siue incarnatum DBYM. Idem Oratio. 2. de Imag. Nemini dubium est, quin caro ex materia constet, & creata sit, sed materiam illam in Christo, per quam salus mihi parta est, colo, venero & adoro, non tamen vt DBYM, sed vt actione diuina & gloria plenam.

Hæc primitiuæ & Orthodoxæ Ecclesiæ testimonia, ideò hoc loco producere volumus: vt quiuis, cui gloria & Maiestas Chrsti curæ & cordi est, quiq; de fide, oratione, conscientia & salute sua certus esse cupit, hinc intelligere possit, quomodo Christus rectè à nobis colendus, inuocandus, & adorandus sit: & sciat obiectum fidei & inuocationis, ad quod fides & inuocatio dirigenda, non esse dimidiatum Christum, secundum alteram naturam: seu secundum diuinam naturam tantum: Sed totum esse & integrum Christum, secundum diuinam & secundum assumptam exaltatamq; humanam naturam.

Tanto autem pietatis Zelo, sinceri antiquitatis Doctores aduersus omnes Sycophantas, hanc sanam & plenam solatij, de vera & recta Christi inuocatione, confessionem, propugnarunt: & ex verbo DBI demonstrarunt: vt hanc doctrinam non amplectentes maledictioni & anathemati subiecerint, & æternam tempore extremi iudicij condemnationem ipsi comminati sint & denunciârint: quæ tandem etiam & omnino istiusmodi blasphemis hominibus expectanda. Quid enim Sycophantæ isti aliud (proh dolor) agunt: quàm quòd Dominum nostrum Christum, secundum assumptam, personaliterq; vnitam filio DBI humanam naturam, ad dextram Maiestatis & virtutis DBI Patris omnipotentis exaltatum & collocatum, hac temeraria, præpostera, Ethnica, Christianoq; planè indigna disputatione, & blasphema decisione (Christum scilicet Dominum secundum carnem non esse colendum nec adorandum) de throno Maiestatis ipsius in cœlis Hebr. 8. qui est thronus DBI, Hebr. 12. deijcere, deturbare, & degradare conantur. Ita quidem, vt Christum Dominum nostrum & vnicum, eumq; fidissimum seruatorem, secundum assumptam & exaltatam etiam humanam naturam, non ampliùs vniuersorum Dominum concedant & fateantur: sed depositum de sede, in communem reliquorum hominum ordinem, redigant: & consensum nostrum appellent: cui æquè secundum carnem cultus adorationis non competat: ac Angelus eundem sibi honorem delatum repudiarit. Apocalyp. 19.

Iyp. 19. Vide ne feceris: Conseruus tuus sum & fratrum tuorum. Cui fundamento, contra adorationem totius Christi (quem non tantum secundum diuinam, sed etiam secundum humanam naturam agnoscimus, colimus, adoramus, inuocamus, laudamus & celebramus, ut supra id est fufius explicatum) insequentia argumenta & blasphemias conclusiones superstruunt.

Primum Argumentum: Maledictus ait, (ex ipsa DEI persona, loquens, Propheta) vir ille, qui fiduciam habet in homine, & statuit carnem brachium suum Hier. 17.

Caro autem Christi est vera caro, & homo Christus verus homo. Qui autem religioso cultu, quempiam hominem adorat aut inuocat, ille fiduciam suam, in eo habet, quem ita inuocat & adorat.

Quare qui ad ipsam Christi carnem, suam adorationem aut inuocationem dirigit, is, ex ipsius DEI ore, est maledictus.

Eius autem & tam tetra est blasphemix hæc conclusio: ut præter expectationem & meritum eueniret omnino nihil, istiusmodi disputatoribus, si igne celitus delapso, vnà cum suis argumentis consumerentur. Horrendum est auditu, quod impudentissima temeritate, dictum Ieremix, Maledictus, &c. ad carnem Christi seu assumptam eius humanam naturam detorquere audent: cum nihil minus Propheta citato loco agat, quam quod maledicat ijs, qui carnem Christi adorant. Illis enim verbis, quemadmodum & præcedentibus reprehendit fiduciam, quæ in homines meros, in quibus, præter humanum, seu quod homines sunt, nihil, collocant: è contra fiduciam, quæ in solo Deo reponitur, commendat. Vterius non progreditur.

Christi carnem, verè carnem, & Christum hominem, verè esse hominem, extra controuersiam est: nec vlla eget id demonstratione. Christi autem carnem, non esse adorandam, aut eum, qui illam adorauerit, ipsius DEI ore esse maledictum, tetra est blasphemia, ab ipso Sathana, ministerio istorum, effusa.

Christi enim caro, quia cum filio DEI, in vnâ personam indissolubili vinculo est vnita, & caro atque templum DEI effecta, omnino & necessariò, ab omnibus creaturis, in personali vnione & propter illam est adoranda: quemadmodum auctoritate sacrarum literarum, ac testimonijs Patrum supra abundè id à nobis demonstratum. Vnicam Athanasij sententiam, ex Oratione 5. contra Arrianos producemus, qua totum argumentum dextrè explicabitur & confutabitur.

CAPVT I. APOLOGIAE.

Nam tamen, inquit, caro ipsa per se pars sit rerum creaturarum: attamen DEI corpus effecta est. Neque istiusmodi corpus seorsum, discriminatū à Verbo, adoratione prosequimur: neque Verbum adoraturi, Verbum à carne longè seponimus: sed cum sciamus, vt dictum est, verbum carnem esse factum, illud iam in carne situm, DEVM agnoscimus. Quis igitur tam vecors est, vt Domino ita loquatur. Absiste à corpore, vt te adorem: aut quis ita impius est: vt cum ludæis propter corpus dicat ei: Cur tu, cum homo sis, DEVM te facis.

In eandem sententiam loquitur etiam Augustinus in 14. cap. Iohan, de verbis Domini, Sermo. 58. Quid est, quòd carnem eius, quam creaturam esse non negas, simul cum diuinitate adoras: & ei non minùs quàm Deitati deferuis? Ego verò Dominicam carnem, imò perfectam in Christo humanitatem, ideò adoro, quòd à diuinitate suscepta & Deitati vnita est, vt non alium & alium, sed vnum eundemque DEVM & hominem, filium DEI esse confitear. Denique si hominem separaueris à DEO, illi nunquam credo & seruiro. E quibus testimonijs euident & clarum, non illum maledictioni subiacere, qui carnem Christi adorat, sed eum, qui non adorat: quemadmodum Augustinus, id restatur Enarrat. Psal. 98. Si caro Christi extra personalem vnionem subsisteret, aut separata esset, nullo modo adoranda esset: & anathema diceretur adoranti. In personali autem vnione ab omnibus creaturis est adoranda: quique eam non adorauerit, anathema esto.

II. Illi sunt veri Idololatræ, qui seruiunt, id est, adorant seu inuocant eos, qui natura non sunt Dij, Gal. 4. At caro Christi non est natura DEVS, quamuis sit vero DEO hypostaticè vnita: Ergo qui ad eam propriè dirigunt suam inuocationem, sunt veri Idololatræ.

Respons. Prima propositio seu Maior desumpta ex verbis Pauli ad Gal. cap. 4. Carnem Christi nullo modo complectitur. Apostolus enim ibi non loquitur de carne Christi, quam sibi personaliter & inseparabiliter vnquit: verum de Idolis, quæ natura non sunt DEVS, sed creaturæ opera manuum humanarum. Quare nec dictum Pauli quicquam facit, ad illius argumenti fundamentum. Imò extremæ est petulantix, ad illam sententiam confirmandam, dictum hoc detorquere: quam DEVS suo tempore inultam in istis hominibus non dimittet.

Minorem autem seu alteram propositionem quod attinet, vera quidem illa est, carnem Christi natura non esse DEVM, sed esse filio DEI personaliter vnitam tantum: Eam verò ob causam, quia natura sua non est DEVS,

DEVS, ideo nec adorandam esse, falsissimum est: & verbo DEI è diamento repugnat. Esi enim natura non sit DEVS: honor tamen adorationis ei competit & deferendus est, propter personalem & inseparabilem cum filio DEI vnionem, propter quam ad consortium diuini honoris exaltata est. Iohan. 9. requirit totus Christus DEVS & homo cultum adorationis à cæco cui oculos aperuerat. Matt. 14. adorat Petrus totum Christum Deum & hominem. Ioh. 20. adorat Thomas totum Christum, Deum & hominem, inquit: Dominus meus & Deus meus. Idem facit mulier Cananæa Matt. 15. Stephani. Act. 7. totum Christum, & non solam humanitatem adorat, quando precatur Domine Iesu, suscipe spiritum meum. Manet igitur immotum & verissimum, quod Athanasius dicit: Si quis dicat in adorabilem Domini nostri carnem vt hominis, & non adorandam vt Domini & DEI carnem: hunc Anathematizat sancta & Catholica Ecclesia. Si mera creatura esset caro Christi: nec filio DEI personaliter, & indissolubili vinculo vnita, nullo modo adoranda esset. Cum autem, vt dictum, filio DEI personaliter & inseparabiliter sit vnita, honor adorationis, propter istam vnionem, nequaquam illi negari potest: maledicant aduersarij, interim, & calumnientur quandiu, & quo vsque conniunte iusto DEO, voluerint.

III. Solus DEVS est adorandus. Caro Christi non est DEVS. Ergo.

R. Ad idem cum priore argumentum, eadem datur solutio. Caro Christi nequaquam adoranda esset, nisi à filio DEI in vnitatem personæ inseparabili nexu esset assumpta: Sola si esset aut separata, aut extra personalem vnionem, nullo modo esset adoranda. Quoniam verò filio DEI inseparabiliter est vnita: omnino & quidem necessariorum adoranda est: vt non solum non peccemus adorando: sed peccemus non adorando, teste Aug. Psal. 98. Nec tamen accusari possumus, quòd nudam & meram creaturam adoremus. Non vt nudam carnem adoramus, inquit Damascenus lib. 3. cap. 8. sed vt Deitati vnitam, in vnam ὑπόστασιν λόγῳ duabus naturis redutis. Timeo carbonem tangere, propter ligno copulatum ignem, Adoro Christi mei τὸ συνσπρότερον, hoc est, simul vtramque; naturam, propter carni vnitam Deitatem.

IIII. Qui creaturam inuocat, aut adorat cultu religioso, est in Deum blasphemus.

Caro Christi etiam glorificata, & in ipsa vnione personæ Christi manens, est Creatura.

Ergo qui ad eam Orationem suam dirigit, Deum blasphemat.

CAPVT I. APOLOGIAE.

Hoc argumentum de creatura concludit, quæ mera est creatura. Caro autem Christi non est mera creatura: Sed est creatura, cum diuinitate filij DEI personaliter, indissolubili vinculo vnita: id quod hætenus sæpius à nobis inculcatum. Quòd igitur honor illi adorationis defertur: defertur is ob dictam personalem & inseparabilem vñionem. Non enim dicimus, vt inquit Damasc. lib. 4. cap. 3. quòd carnem adoremus nudam: Sed carnem DEI, siue DEVM incarnatum.

V. Paulus, cum ait Christum esse adorandum, explicat cuius naturæ ratione id illi tribuendum sit: appellans eum DEVM Rom. 9.

Ergo Christus quà DEVS, non quà homo, est adorandus.

R. Nihil minus Paulo in mentem venit, quàm illis verbis docere, totum Christum DEVM & hominem non esse adorandum: & hanc tamen petulantissimam verborum suorum inuersionem non potest effugere. Vocabulum enim DEVS, illo loco, non tantum diuinam naturam in Christo monstrat: sed totam personam complectitur, docens integram personam (cùm vox DEVS eo loco non naturæ alterius tantum, sed totius personæ nomen) DEVM & hominem ab hominibus adorandam esse. Et humanam naturam quod attinet, inde & eam ob causam honoris adorationis factam esse participem: quia filio DEI personaliter est & inseparabiliter vnita: adeò, vt qui dicat, in adorabilem Domini nostri carnem, & non adorandam, vt Domini & DEI carnem, hunc anathematizer sancta & Catholica Ecclesia. Et Leo Serm. 8. de Quadrag. Nolite cogitare, quasi in Christo, aut sola sit humanitas, aut sola diuinitas: sed vtrumq; fideliter credite: vtrumq; fideliter adorete.

VI. Esai. 42. ait Dominus: Gloriam meam alteri non dabo.

Caro Christi non est DEVS.

Ergo gloria DEI non est illi danda: quæ est adoratio religiosa.

Responsio. Hoc dictum, non Christo eiusq; assumptæ humanæ naturæ: sed Idolis & sculptilibus esse oppositum proximè coherencia clare testantur (nec laudem meam sculptilibus.) Illud igitur aduersarij non sine summa blasphemia ad Christum eiusq; assumptam humanam naturam detorquent. Carni enim Christi, licet natura non sit DEVS, tamen honorem adorationis, ideo & eam ob causam, competere, quia filio DEI personaliter & inseparabiliter est vnita, id testimonio sacrarum literarum & Orthodoxorum Patrum, supra ita abundè est demonstratum: vt dabitur
tionis

tionem nullus amplius relictus locus. Imprimis verò id confirmat præclarum illud ad Philip. 2. testimonium: Donatum ei esse nomen super omne nomen, vt ad nomen Iesu omne genu flectatur cælestium, terrestrium & subterraneorum: omnisque lingua confiteatur, Dominum esse Iesum Christum ad gloriam Dei patris. Præterea licet filius Dei honorem adorationis assumptæ humanæ naturæ communicet: non tamen communicat illam alteri. In Christo enim non est aliud atque aliud, seu alter atque altera: verum altera, id est humana natura, quæ ipsi personaliter vnita, huic gloriam illam communicat, eam ob causam, quia personaliter ipsi & inseparabiliter vnita: & quia illam templum sibi proprium fecit. Verum de hoc argumento alibi etiam à nobis dicitur pluribus. cap. 4. huius Apologiae.

VII. Hic olim Nestorij fuit error, vt Christum, quâ homo est, vnâ cum Verbo doceret adorandum.

Ergo Nestorianus est, qui idem hodie docet & vrget.

Responsio. Ex Anathematismo Octauo eiusque declaratione apud Cyrillum, hunc errorem Nestorij fuisse constat: quod assumptam Christi humanam naturam, voluit & docuit, pari ratione cum λόγῳ seu filio Dei esse adorandam & colendam: Deumq; tanquam alterum cum altero, appellandum esse: Seu, vt Cyrillus in declaratione illius Anathematismi loquitur, Christum vt hominem, cum altero seu altera persona, videlicet τῷ λόγῳ patris, esse adorandum. Qua ratione duas naturas in Christo, diuinam & humanam à se inuicem diuulsit, personam separauit, duos Christos duasque personas, alteram Deum, alteram hominem constituit. Quæ Nestorij opinio, horrendæ blasphemix merito est damnata, cui etiam nos toto pectore cum Cyrillo & concilio Ephesino Anathema dicimus. Impudens igitur est aduersariorum calumnia: qua Nestorianismi nos accusant: cum illum errorem disertis nos verbis improbauerimus & reiecerimus: & nunquam in illam sententiam de Christo, & de adoratione eius docuerimus. Hæc autem semper fuit, & adhuc est, de illa questione sententia nostræ: assumptam, filioq; Dei personaliter vnitam naturam humanam, propter veram & personalem vñionem, vnâ adoratione & glorificatione honorandam & colendam esse. Eumq; qui hoc facere vel negligat, vel recuset, Anathema esse. Id enim Nestorianismum seu separationem vñionis personalis naturarum in Christo redolet: & est Christum in duas personas, seu duos Deos dirimere. Quam blasphemiam à nobis cupimus esse Dei beneficio remotissimam.

Argumentum

CAPVT I. APOLOGIAE.

Argumentum igitur partis aduersariæ, quo Nestorianam hæresin nobis impingere conatur, non nostram doctrinam, sed Nestorij dogma impietatis redarguit: vereq; , & quod res est loquendo, nihil vehementius & certius concludit: quam quod Sycophantias, & impudentissimarum calumniarum aduersarios conuincit, quibus nos contra conscientiam, & contra expressa Decalogi præcepta, non dices falsum testimonium contra proximum tuum, grauare sine fine & modo conantur. Quas suo tempore procul dubio vindicaturus est iustus Iudex DEVS.

VIII. Patres Orthodoxi omnes docent, nostram inuocationem & adorationem, non in ipsam carnem Christi, etiam in hypostasi filij DEI manentem, dirigendam esse, sed in ipsam filij Deitatem.

Ergo Patribus Orthodoxis, & piz eruditæq; Antiquitati, ac Ecclesiæ contradicit, quæ vult & sentit, ipsam carnem esse obiectum adorationis, &c.

Responsio: Contrarium est verum: id quod paulò antè præcipuorum Antiquitatis seu Orthodoxæ Ecclesiæ doctorum testimonijs abundè & ultra omnem exceptionem, est demonstratum. Ita vt impudens aduersariorum audacia, haud immeritò admiratione sit digna.

Cum autem & ipsi nonnulla testimonia in medium proferant, quibus erroneam & impiam opinionem suam conantur constabilire: ad illa ordinè & distinctè respondebimus: quo lector Christianus, aduersariorum fermentum, & dignoscere & cauere discat.

Primum igitur testimonium, quo sententiam suam confirmare conantur, producunt ex 5. Dialogo Athan. contra Arria. DEVS adorandus est Deitatis ratione seu respectu. Verùm ad rem nihil facit. Nemo enim est, qui inficias eat, DEVM eam ob causam aut ea ratione, quia Deus est, seu respectu Deitatis esse adorandum. Nec docemus assumptam humanam naturam in Christo, per se, in se & solam esse adorandam: verùm ideo, quia diuinitati *ὁ ὅλος* & personaliter & inseparabiliter est vnita. Ob quam etiam vnionem honor adorationis ei est cōmunicatus, vt id suprà à nobis pluribus Patrum testimonijs est demonstratum: quæ hoc loco repetere non est necessarium.

Alterum eiusdem Athanasij eodem in Dialogo est testimonium: cuius hæc verba: Deus qui humanam naturam assumpsit, adoratur. Verùm, nec hoc dictum nobiscum pugnat. Idem enim cum Athanasio & nos docemus atq; profitemur. Humanam naturam in se & per se nequaquam adoramus: Dei etiam beneficio probè scimus, diuinum istum adorationis honorem, per se ei non competere. Non esse autem illam, ne in ipsa qui-
dem

dem vnione hypostatica, neque propter illam adorandam, vt aduersarij nugantur: in illam sententiam, volente & gubernante nos Domino, nunquam pertrahent. Verum contrarium potius, cum Athanasio, quandiu spiritum hunc ducimus, profitebimur & truebimur. Si quis dicat *αποσχι-
ντοι* in adorabilem Domini nostri carnem, vt hominis, & non adorandam, vt Domini & DEI carnem, hunc anathematizat sancta & Catholica Ecclesia. Item cum August. in 14. cap. Iohan. de verbis Domini sermon. 58, quem suprâ recitauimus. Et cum Damasc. lib 3. cap. 8. Adoramus Christum perfectum DEVM & hominem perfectum, vna adoratione, cum incontaminata carne eius: non in adorabilem carnem dicentes: adoratur enim in vna Verbi hypostasi.

Tertium Cyrilli est ad Theodosium: Num tanquam hominem adorabimus Emanuelem? Absit. Deliramentum enim hoc esset, & deceptio ac error. In hac re nihil differemus ab his, qui creaturam colunt, vltra conditorem & factorem. Item Diuinitas in Christo est natura adorabilis: humanitas est natura adorans.

Prius dictum quod attinet: Procul dubio illud Nestorio eiusque sectatoribus est oppositum: qui fingeant, Emanuelem seu Christum, vt hominem, separatum à λόγῳ seu filio DEI, nihilominus coadorandum esse. Quo posito, non tantum duæ personæ statuendæ: sed vterius etiam consequeretur, Christum, vt hominem, & peculiarem personam, separatam à diuinitate filij DEI, esse coadorandum. Id quod non tantum erroneum & falsum, sed insania etiam & blasphemia. Si enim Christus vt homo, vt alius, seu alia persona à diuinitate τῷ λόγῳ seu filij DEI, est coadorandus: omnino mera & nuda creatura adoraretur. Quod si etiam hac ipsum ratione inuocemus, nihil inter nos & Ethnicos, qui creaturam colunt supra creatorem, esset discriminis. Hoc autem nullo modo facimus: verum cum Cyrillo Nestorianam illam hominis separati à persona filij DEI adorationem improbamus & reijcimus. Quare dictum illud Cyrilli, nobiscum & nostra cum doctrina, qui cum Cyrillo credimus & confitemur, carnem Christi, propter personalem vnionem, quod in vnam ὑπόστασιν cum filio DEI reducta, adorandam esse, minimè pugnat.

Alterum dictum, non quidē iisdem verbis, eodem tamen sensu, citato loco habetur: quod ipsum etiam doctrinæ nostræ non aduersatur. Nam etiam nos cum Cyrillo docemus, diuinitati in Christo, propriè & per se competere adorari: humanitati autem adorare. Hinc verò non sequitur, eam

H

ob cau-

CAPVT I. APOLOGIÆ.

ob causam, humanam naturam in personali etiam vnione, per & propter personalem vnionem, non esse adorabilem. Licet enim per se sola & nuda non est adoranda: adorabilis tamen existit, quoniam in vnā cum diuinitate Filij *ὁ υἱος* est reducta: ideoq; in inuocatione separari non potest. Quemadmodum id allegatis Patrum testimonijs abunde est comprobatum.

Quartum & ipsum Cyrilli est, lib. de Incarn. Vnigen. cap. 26. Adorauit ipse nobiscum. Vos enim, inquit, adoratis, quod nescitis, nos adoramus quod scimus. Adest etiam adorandus. Flectitur enim ipsi omne genu. Hoc quoque secundum aliud & aliud. Adorat enim, quia naturam assumpsit, quæ debeat adorare. Adoratur autem porro idem, quasi maior adorante natura, id quod intelligitur *DEVS*. Adoratione verò non est diuidendus in hominem seorsim & in *DEVM*, nec verò tanquam *DEVS* coniunctim æqualiter dignatus sit, diuisis substantijs, cum ipso adorari dicimus hominem (id enim extreme impietatis plenissimum est) sed vnum adorandum hominem factum, & in carnatum *DEI* Verbum, &c.

Ad testimonium verò illud, hoc fundamento respondemus. Initio longe alijs id verbis, citato capite & libro apud Cyrillum extare: quàm est allegatum: & allegantem studiosè totum illud dictum, contra Cyrilli verba & mentem, sic informasse, qua ratione quàm optimè instituto suo, & malæ causæ patrocinio, arbitratus est posse inseruire. In eorum enim verborum locum (eo quod intelligitur *DEVS*) quibus Cyrillus est vsus: substituit hæc sua: Id quod intelligitur *DEVS*. Pronomen enim (id) commodum ei visum est, quo melius probare possit, Christum tantum secundum diuinitatem, non autem secundum humanitatem esse adorandum. Quod crimen falsi diligenter est notandum. Deinde, loco illorum verborum Cyrilli, quæ sic se habent, Adoratione verò nō esse diuidendum in hominem seorsim, & seorsim in *DEVM*: nec verò tanquam *DEO* coniunctum, & qualitate dignata sit, diuisis substantijs, cum ipso adorari dicimus hominē, &c. Falsarius hæc supposuit. Adoratione verò nō est diuidendus, in hominem seorsim & in *DEVM*. Nec verò tanquam *DEVS* coniunctim & qualiter dignatus sit diuisis substantijs, cum ipso adorari dicimus hominem. Quæ certè Cyrilli verba minimè sunt: verum illius artificis propria: qui ea sic effinxit, qua ratione causæ suæ maximè patrocinari statuit. Id verò an æquum sit & virū bonum deceat: subijcimus bonorum virorū iudicio. Quod si vel maximè verba Cyrilli, ita vt se habent, allegasset: animaduertit tamen lector Christianus, tam illa esse obscura & intricata: vt illorū sensum

sum assequi quis vix possit, & nihil solidi ac certi, in maximi ponderis controuersijs, obscuris istiusmodi testimonijs posse probari. Maxime cum longè illustriora & clariora extent Cyrilli testimonia, supra à nobis citata: quibus contrarium expresse docet: Humanam Christi naturam, per & propter personalem vnionem, adorandam esse: eumque, qui non adorat, esse anathema.

Quòd si vel maxime verba Cyrilli clara essent & perspicua, & ita se haberent, quemadmodum à parte aduersaria sunt allegata: quorum neutrum est, certum tamen esset & euident: aduersus Nestorij hæresin, qui asseruit, alterum cum altero esse coadorandum, & duas ita in Christo personas constituit, esse directæ: non autem contra Ecclesiarum nostrarum doctrinam & confessionem: qui cum sacra scriptura & Orthodoxis Patribus, vt supra demonstratum, profiteamur carnem Christi, in personali vnione & propter illam, esse adorandam. Aliàs necessarium omnino, Cyrillum sibi ipsi contradicere: quod ex prioribus ipsius testimonijs cuius facile patet.

Quin verò tertio loco pro se facere contendunt, quod Cyrillus dicit: Hoc quodque secundum aliud & aliud, hoc est, adorari de Christo dicitur secundum diuinam, adorare autem secundum humanam assumptam naturam, &c. Sciendum, particulis illis, (vt cap. 4 paulò post illæ explicabuntur) Cyrillum in testimonijs, quibus de cõmunicatione Maiestatis, seu honore adorationis agit, longè aliter, quàm aliàs vt, videlicet voces illas (secundum aliud) idem ei significare (vt cap. 4. & alibi monstrabimus) quod Christum, quo ad humanam naturam, gloriam illam viuificationis & adorationis, non ex natura sua, naturalibus aut Essentialibus proprietatibus habere: sed è personali, & propter eam vnione: vt paulò ante, in doctrina de viuifica carne Christi, huius à nobis euidentissima producta sunt testimonia. Non tantum igitur aduersarij, id quod Cyrilli verbis euincere conantur, non euincunt: sed seiplos etiam produnt, quod in allegationibus testimoniorum Patrum, crimen falsi committant, quodq; sub illorum specie & augusto nomine, priuatas, falsas & erroneas opiniones in Ecclesiam Christianam introducere conentur. Id quod piæ mentes, vt cauere possint istas fraudes, diligenter notabunt.

IX. Qui conseruos suos religioso cultu adorant vel inuocant, ij ab ipso spiritu sancto per Angelum reprehenduntur & damnantur Apo-
calyp. 19. & 22.

in prodromo, pag. 26.

CAPVT I. APOLOGIAE.

At Christus, quā homo est, conseruus est. Ergo quā homo non est, adorandus vel inuocandus Christus.

His tam absurdis & blasphemis conclusionibus contra Christum vti isti malē feriati homines non verentur: quorum tamen nonnulli, consilere, & publicis monumentis testari audent, priusquam certi aliquid concludatur, sit ne Christus secundum humanitatem etiam adorandus, necesse esse prius conuocari generale aliquod concilium: & expectandum, quid in eo concludatur & decidatur: quasi verò nec integrum nobis esset, nec etiam teneremur, interea, dum illud Conciliū conuocetur, Christum Dominum secundum vtrāque naturam colere & inuocare: quasi verò inuocatio interea intermittenda, suoque loco relinquenda, donec à miseris, abiectis, inconstantibus, à se ipsis & inter se dissidentibus hominibus, decidatur: an Christus secundum assumptam humanam naturam, colendus & inuocandus. Quid autem abominatio? Si hæc nulla. Quid blasphemia? Si hæc non summa. Quòd si nullum certius & firmitus fidei nostræ fundamentum: quam hominum decisiones: necesse esset totam corrumpere doctrinam Christianam. Quòd si **INTERIM** etiam, dum decisio illa promulgetur: Christus secundum vtrāque naturam nobis non adorandus, sed inuocatio illa intermittenda: omnium sanè futuri essemus miserrimi & afflictissimi: quibus gloriari nequaquam liceret: nos adoramus, quod scimus, verum assidue nobis cum dubitatione luctandum, ac denique, vt reliquis Ethnicis, Aristoteli, Ciceroni, Iudæis, Turcis, similibus: que alijs Academicis & Epicureis, qui verè **DEVM** nec norunt, nec inuocant, omnino pereundum: quod Serueto accidit, qui Christum inuocare nec voluit, nec potuit. Stat autem **DEI** beneficio à nostris partibus expressum **DEI** verbum: vt supra monstratum.

Exposuimus etiam, in quam sententiam tota Orthodoxa antiquitas, omni tempore, de adoratione Christi, etiam secundum carnem, seu assumptam & exaltatam humanā naturam, loquuti sint & docuerint. Athanasij quoque & ante Nicenam Synodum, & in ipsa Synodo, Cyrilli item aliorumque in Concilio Ephesino, grauissimæ decisiones & Anathematismi, pro confirmatione nostræ sententiæ faciunt: quibus impietatis condemnant omnes eos, qui carni Christi, cultum atque honorem inuocationis & adorationis derogant: quos eo etiam nomine ad extremum Iudicium, ad tribunal Iesu Christi iusti Iudicis citant, æternis poenis adiudicandos,

Vt

Vt autem ad argumentum ipsum aduersariorum, blasphemum scilicet *Sic ne Christum*, aliquid respondeamus: de Christo secundum carnem non aliter loquuntur: ac si etiamnum hodie Christus, in statu exinanitionis & serui formam dum assum-
 verfaretur. Nequaquam autem nos praeterit Christum filium DEI, in *pernam* huma-
 eam usque humilitatem se exinanisse, ut seruus factus sit *Elaia* 42. & nam natu-
 53: quemadmodum de se ipso *Matth.* 20. refert: Filius hominis non venit *ram*, etiam
 ministrari, sed ministrare: & dare animam suam redemptionem pro mul-
 tis. Et *Luc.* 22. Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat. *Hec* *ria* noster
 vero omnia de statu humilitatis seu exinanitionis dicta sunt. Exinanitio-
 nis autem tempus & status ad mortem usque crucis: terminum & finem,
 attestante vniuersa Scriptura sacra, est adeptum. Nec Christus secundum
 humanam naturam illo amplius in statu detinetur: sed est exaltatus: ita ut
 secundum carnem Dominus sit omnium creaturarum: & secundum hu-
 manam naturam omnia ipsi in manum suam tradita: omnia pedibus
 eius subiecta: excepto solo eo, qui ei subiecit omnia, *i.* *Corinth.* 15. Omni-
 bus igitur creaturis, exaltatus hic Christus, non quidem secundum diui-
 nam, sed secundum humanam eius naturam agnoscendus & habendus
 est: non pro consueto & mero homine: sed pro Domino, in cuius manum
 omnia tradita: cuius pedibus omnia subiecta: non tantum secundum di-
 uinam naturam, sed etiam secundum humanam naturam. Huic enim
 certo tempore omnia subiecta sunt. Ut expresse *Apocal.* 5. per scriptum est:
 Omnem creaturam, quae in caelo est & super terram & sub terra, & quae
 sunt in mari & quae in eo: sedenti in throno, & qui in eo est, dicere bene-
 dictionem, honorem, gloriam & potestatem in saecula saeculorum.

Et sane, quid nam tandem id monstri est, aduersarios, Dominum
 nostrum *IESVM CHRISTVM*, secundum exaltatam etiam humanam
 eius naturam ad dextram DEI, ratione cuius in gloria est DEI Patris, *Phi-*
lip. 2. merum consuuum tantum statuere: cum Dominus noster Christus
 de nobis, qui credimus in eum, expresse ipse asserat *Iohan.* 15. Iam non di-
 co vos seruos: quia seruus nescit quid faciat Dominus eius: Vos autem di-
 xi amicos: quia omnia, quae audiui a Patre meo, nota feci vobis. *Iohan.* 15.
 Quod si
 nos amplius serui non sumus, quae impietas est Christum Dominum no-
 strum, in seruorum ordinem redigere: aut in seruorum tantum numero
 relinquere? Imo Christus potestatem fecit, filios DEI fieri, omnibus, qui
 credunt in nomen eius. *Iohan.* 1.
 Quod si igitur nos per & propter Christum su-
 mus filij DEI: qua ratione ipse in gloria sua ad dextram Patris, consuus
 tantum noster erit: aut qua ratione is, qui consuus tantum noster, pote-

CAPVT I. APOLOGIAE.

statem nobis facere potest, fieri filios DEI? Donat præterea & largitur nobis tanquam filijs DEI Spiritum sanctum: non Spiritum seruitutis: sed Spiritum adoptionis filiorum DEI, in quo clamamus Abba pater. Ipse ille Spiritus, testimonium reddit Spiritui nostro, quod sumus filij DEI: Si autem filij: hæredes. Hæredes quidem DEI: cohæredes autem Christi. Et ad Gal. 4. Iniquetatem non est seruus sed filius. Quod si filius & hæres per DEVM. Quod si secundum promissionem nos fide illi, (filij scilicet,) sumus: quæcumque esse iudicabimus: cuius beneficio illi sumus: qui est Christus Dominus etiam secundum carnem, in gloria, Maiestate, & virtute DEI in excelsis: tantò melior Angelis effectus: quantò differentius nomen præ ipsis hæreditauit. Cui enim dixit aliquando Angelorum DEVS: Filius meus es tu: ego hodie genui te. Vnde Damascenus lib. 3. cap. 21. disputat. Humanam naturam Christi secundum se & in se consideratam esse quidem seruam: ratione verò, qua diuinæ naturæ in Christo personaliter est vnita, nequaquam seruam nominari posse. Imò qui Christum seruum nominat: hunc Damascenus Nestorianum appellat: & Christum diuellere arguit.

*Christum
secundum
assumptam
humanam
naturam
Dominum
esse omnium
creatura-
rum.*

Quò rectius autem, hac etiam in parte, quiuis animaduertat: quàm tetra & horrenda blasphemix in citato aduersariorum argumento inuolutæ sunt: præcipua testimonia & sententias Orthodoxæ Christi Ecclesiæ, de hoc capite doctrinæ & fidei recitabimus: Videlicet Christum non tantum secundum diuinam naturam, Dominum esse omnium: sed etiam secundum humanam naturam factum esse Dominum Actorum 2.

Eustathius contra Arrianos: Gubernationem gentium & populorum & mixtarum plebium, & rerum vniuersarum imperium homo percipiebat Christus, qui & sapientia & ætate profecit.

Idem: Cum Iohan. dicit: Sciens Iesus, quia omnia dedit ei pater in manus, hominis potestatem declarat, qua æterni sumens sceptræ imperij, omnium haberet commissum iudicium.

Eusebius Episcop. Emisenus in homil. Feria 6. post Pascha: Qui secundum diuinitatem semper simul cum Patre & Spiritu sancto, omnium rerum potestatem habuit: nunc etiam secundum humanitatem omnium rerum potestatem accepit, vt homo ille, qui nuper passus est, coelo & terra dominetur.

Dydimus Alexandrinus lib. 3. de Spiritu sancto: DEO Verbo existenti filio DEI, omnis creatura, tanquam regi omnipotenti subdita est. Et quoniam

niam hic DEVS λόγος hominem assumpsit, eumq; suscitans post mortem super omnes principatus, potestates, virtutes & dominationes esse constituit: huic (assumpto homini) omnes Angeli DEI, iussi eum adorare, subiecti sunt, scientes eum vniri cum DEO Verbo, cum in dextera diuinitatis sit, & in nomine eius non solum terrena & inferna, sed etiam cœlestia genua flectant, & omnis lingua, ad gloriam DEI Patris, IESVM Dominum esse confiteatur.

Basiliius contra Eunom. lib. 1. Dominum & Christum fecit hunc Iesum, quem crucifixistis. Nō de ipsa essentia τὸ λόγος loquitur, sed demonstratiua voce humanitatem designat, atq; ipsi principatum & dominium à Patre commissum dicit.

Cyrl. Dial. 6. Igitur propria quidem sunt τὰ λόγος omnia, secundum quod natus est ex DEO, & dominatur omnibus cum Patre. Accipit autem hæc secundum humanitatem, quando factus est sicut nos, super quibus regnet & imperet, potentia ei à DEO data est.

Lib. 2. in Ioh. cap. 73. Pater diligit filium, cuius dilectionis signum est, quia omnium rerum tradidit ei potestatem. Omnia enim, inquit ipse, tradita mihi sunt à Patre meo. Et rursus: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Nec quia sibi data potestas est, idcirco dante Patre minor videtur. Accipit enim vt homo, quando humiliavit seipsum, aliàs quomodo ab æqualitate DEI Patris descendisse humiliatus diceretur? An non vides in istis Patrem quidem, vt DEVM, dare, filium autem, vt hominem, accipere illa, quæ vt DEVS habebat.

Ibidem: Factus homo, vt homo incipit dominari, qui nunquam conuenientem DEO dignitatem amisit, sed cum carne ad id, quod semper est, factus homo, ascendit. Quòd autem hæc ita se habeant, ipse ostendit, dicens: Pater glorifica me illa gloria, quam habebam apud te, antequam hic mundus esset. Perpendis, quia non initium gloriæ petit, sed renouationem, vt ita dicam, non quòd amittere timeat, sed quia vt homo regnare incipit. Quod propter carnem dici multis probari potest.

Lib. 11. cap. 15. in Iohannem: Quoniam vniuersæ carnis potestatem datam sibi dicit, non grauabimur pauca & breuiter super hoc dicere. Humanæ igitur id mensuræ, humilitatisq; figuræ conuenire non dubitamus. Et iterum: Quando igitur vt homo, Princeps noster constitutus, omnis carnis potestatem se accepisse dicit, non turbabitur, qui dispensationem incarnationis tenaci memoria tenet,

CAPVT I. APOLOGIAE.

Cap. 28. Datam sibi gloriam à Patre dicit, discipulos quoque datos, & imperium sibi, non vt DEO, sed vt homini, qui nihil horum habet natura, intelligendum est.

Lib. 9. Thesauri cap. 3. Hic quærendum, quomodo DEVS IESVM fecit & Dominum & Christum. Dicemus igitur, quòd λόγος & filius DEI erat semper & est omnium Dominus. In serui autem forma factus, vnctus dicitur, quoniam id homini conuenit, & in potestatem dominandi similiter, vt homo ascendit. Hominem enim assumpsit, non vt liberam Deitatis naturam in formam serui submergeret, sed vt seruitutem nostram in dominandi honorem attolleret, & dedecus nostrum ad suam nobilitatem traduceret.

Libro posteriore ad reginas: Accepisse gloriam, potestatem & regnum super omnia, referendum est ad conditiones humanitatis.

Theodoretus in Psal. 2. DEVS innatum habet imperium, vt homo decreto accepit. Item cum Dominus sit natura, vt DEVS, etiam vt homo vniuersorum imperium accepit.

Primasius Heb. 2. Constituisti eum super opera manuum tuarum: Sicut verbo omnia creata sunt, ita ille homo assumptus à Verbo, cum Verbo possidet omnia.

Chrysostomus Sermo. 11. Ephes. 4. Ascendit supra omnes cœlos, ultra quos quoque nihil est aliud: hoc videlicet est potentiz & dominationis ipsius.

In 3 cap. Iohan. Omnia dedit in manum filij, iuxta humanitatem.

Sedulius Ephes. 1. Omnia subiecit sub pedibus eius, id est, sub dominatione humanitatis eius.

Vigilius lib. 5. contra Eutychem: Secundum carnis naturam exaltatus est, honoratus, coronatus, melioris dignitatis nomen adeptus, qui secundum naturam Verbi, horum nihil eguit aliquando, vt potestatem cœli & terræ, hæreditatem gentium & subiectionem vniuersorum in tempore acciperet. Nunquid enim potestatem & dominium creaturæ suæ conditor non habebat, vt nouissimis temporibus muneris gratia his potiretur?

Theophylactus in Iohan. 3. ideo dicit: Pater diligit Filium, quasi de homine quodam admirabili loquens, & omnia dedit in manum filij iuxta humanitatem.

Ephes. 1. Vniuersæ angelicæ potestati humana præsidet natura, quæ fuerat tantoperè paulò antè despecta.

Ibidem: Vt ne, cum audis, quòd sederit supra, exilimes ipsum prælatum

num tantummodò, ostendit, quòd & Dominum ipsum fecerit omnium, nec simpliciter subiecerit, sed extrema subiectione sub pedes eius.

Damasceus lib. 3. cap. 19. Mens communicat diuinitati operanti, omnia intelligens, cognoscens & administrans, nò vt nuda hominis mens, sed vt DBo vnita & DBo mens existens.

Nicolaus Liranus Iohan. 3. Pater diligit filium, & omnia dedit in manum eius, quia in quantum DBo vs, habet eandem potentiam cum Patre, sicut & eandem essentiam: similiter in quantum homo, omnia tradita sunt in manum eius, vt habetur Matth. vltimo: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra.

Heb. 1. Quem constituit hæredem vniuersorum, quantum ad naturam assumptam. Eo enim ipso, quòd natura humana à Verbo assumpta est in vnitatem suppositi, eo ipso constituta est supra omnem creaturam.

Hugo Cardinalis de S. Victore. Hebr. 1. Hæredem vniuersorum, id est, possessorem omnium creaturarum. Et paulò post addit: Quem constituit, scilicet secundum humanam naturam. Hebr. 2. Omnia subiecisti sub pedibus eius, id est, humanitati eius.

Et hæc hætenus de duobus doctrinæ nostræ capitibus: De viuifica scilicet carne Christi: deque eiusdem adoratione: transibimus nunc ad cætera, quæ huic capiti coherent, & ad illa respondebimus.

Pungere etiam & cauillari nostram conantur sententiam, dum asserunt, Christum suo corpore, ante natiuitatem, extra corpus Matris non fuisse: nec post natiuitatem in eodem remansisse: quasi huiusmodi phrasès libro Christianæ Concordiæ fuerint insertæ: cum illarum ne litera quidem in illo mentio fiat: Eodem modo contendunt, Christum post ascensionem non esse in terris, donec redeat ad iudicium.

*Admonit.
pag. 29.*

Apertè autem hoc repugnat, testimonijs sacrarum literarum, in quibus clarissimè asseritur: Christum corpore suo Paulum in terris apparuisse, Actuum 23. Sequenti autem nocte assistens ei Dominus ait: Constans esto, &c.

Non verò tùm in cœlo supernè fuit Paulus, verùm Hierosolymis in castris cum Tribuno Claudio. De distributione corporis Christi in cœna, quæ similiter in terris peragitur, agemus suo loco alibi.

Eadem ratione, hoc nos scommate grauant: quasi libro Christianæ Concordiæ doceamus Christum, secundum vtramque naturam, crucifixum esse & mortuum: quod merum est ipsorum figmentum, apertumq; mendacium contra librum Concordiæ. Distinctè enim cum alibi, tùm

I. in-

in primis in lib. Christianæ Concordiæ pag. 309. in hæc verba sententiam nostram declarauimus: licet de persona Christi rectè dicatur, quod Christus passus sit & mortuus, id tamen non secundum diuinam, sed secundum alteram, hoc est, humanam naturam intelligendum.

De testimonijs patrū, quæ ab aduersarijs de circumscriptiōe corporis Christi citari & obijci solent. Admonit.
pag. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. Ambrosius Volfssius contra Luther. pag. 56. 57.

Pro confirmatione etiam Confessionis suæ de persona Christi, multæ allegant Patrum testimonia: De beneficiis nobis nec ignota, nec doctrinæ nostræ in libro Christianæ Concordiæ explicatæ in & per se contrariæ. Glossæmatæ verò ipsorum, quæ passim illis adiungunt, quibuscque verba Patrum contra ipsorum mentem & sententiam, vi quadam ad suam pertrahere opinionem conantur: Christum verò humano suo corpore, etiam pro ratione diuini cœlestisque imperij, pluribus locis quàm vno, ibidemque visibiliter & circumscriptiuè esse nec posse, nec velle, pernegamus. E testimonijs verò Patrum, necessariò consequi, quando sacra Scriptura, imò quando ipse Christus Dei & Mariæ filius, qui veritas est, asserit: præsentem se adesse corpore suo (quemadmodum clarissimis, euidentissimis & citra contradictionem perspicuis Testamenti sui verbis testatus est, in quo veram & essentialem præsentiam & distributionem veri sui corporis & sanguinis promisit & pollicitus est, promissionemque illam morte sanguinisq; effusione cōfirmavit: nullo modo id fieri posse, quia corpus Christi, finitū, circumscriptū, visibile: Hanc, inquam, consequentiam nec Orthodoxos Patres ponere: nec ex illorum scriptis, legitima ἀκολουθία in æternum colligi posse constanter asseueramus.

Nusquam omninò Orthodoxi Patres, in suis scriptis huiusmodi nequeunt cōsequencias: Christum corpore suo, quia finitum, circumscriptum, visibile, in sacra Cœna, licet veram & essentialem, secundum institutionis verba, præsentiam pollicitus sit, præsens tamen illud exhibere & distribuere nullo modo posse: nisi malit corporis sui destruere proprietates, aut illud in diuinitatem, quæ essentialiter omnia implet, transformare.

In hanc sententiam nusquam docent: nusquam, inquam, ex illorum monumentis aduersarij euincere poterunt, quia corpus Christi visibile & circumscriptum, nullibi posse eum corpore suo, nisi visibiliter, adesse præsentem: aut sicubi adest inuisibiliter, modoque incomprehensibili, (quò claris indubitatisque verbis præsentiam suam pollicitus est, & alligauit, veluti in sacra cœna, & in Ecclesia sua in his terris: visibile & circumscriptum corpus: ideoque & veritatem humani corporis, prorsus perire: illudque verum humanum corpus amplius nec esse, nec nominari posse: sed necessariò in Spiritum abire & transmutari,

Augu-

Augustinus enim, Bernhardus & alij, vt cap. 6. hoc à nobis demonstrabitur, expresse docent, Christi verum corpus inuisibili modo, cum pane benedicto distribui.

Hoc quidem eos docere & tradere non negamus: imò Patribus per omnia consentimus & astipulamur: Christum corpore suo mundum vel vitam hanc naturalem reliquisse: ascendisse in cœlum: sedere ad dextram Patris, quæ nullo modo circumscriptus & localis quidam est locus, sed ipsa DEI omnipotentia: Hinc verò colligere & concludere: Non igitur adest Ecclesiæ suæ in terris: non adest præsens sacræ Cœnæ, in qua se exhibiturum verum suum corpus discretè est pollicitus: imò ne potest quidem simul & semel in cœlo ad dextram Patris & in sacra cœna præsens adesse: has, inquam suas consequentias in æternum nunquam è monumentis Orthodoxorum Patrum sunt demonstraturi.

Extremo loco citra contradictionem omnem, verissimum manet, testimonium Patrum, in quibus de locali, visibili & palpabili corpore Christi loquuntur, nequaquam hoc sibi velle, aut tradere: Christum, licet expressis testamenti sui verbis, veram corporis sui præsentiam, se exhibiturum & distributurum pollicitus sit: nulla tamen vi hoc præstare posse: vt Petrus Martyr è confortibus istorum præcipuus, impudentissimè blasphemare non est veritus. Verùm hæc Patrum sententia est & doctrina: Personalem vñionem duarum naturarum in Christo, non factam esse per modum conuersionis vel transformationis, vñius naturæ in alteram: sed ita vt saluæ permanferint & naturæ & earundem proprietates essentielles: Christi corpus etiam in gloria non esse in ipsam diuinitatem transformatum: vt Eutyriani & Schuuenecofeldiani somniant. Et hanc ipsorum doctrinam etiam nos toto pectore amplectimur & profiteamur. Huc vsque se extendunt Patrum testimonia, nec vlterius. Etenim si corpus Christi, è sacra Cœna, quæ in his terris, & nequaquam in supremo cœlo administratur, exclusum exterminatumque voluissent: procul dubio, vel aliquis ipsorum in monumentis suis, posteritati testatum reliquisset, circumscriptiōnem corporis, ascensionem in cœlum, sessionem ad dextram Patris in cœlis Christo oblatre. Cum autem à nullo ipsorum hoc sit factitatum: nec possunt, nec debent etiam aduersarij, cum certo firmoque destituantur fundamento, id inuitis extorquere.

Quin potiùs contrarium veteres, D. Augustinus in sententijs Prosperi, & Bernhardus de Cœna Domini expressis verbis docent: Christum vero suo corpore, veròque suo sanguine, inuisibiliter tamen adesse præsentem

CAPVT I. APOLOGIAE.

in cœna corpûsque & sanguinem suum exhibere & distribuere. Quam obrem rectè & præclare D. Bucerus in retractationibus suis scriptum reliquit. Nihil de eo firmum affirmari potest, an Christus corpore suo circumscriptus sit aliquo cœli loco: Sicut Augustinus & alij aliqui Patres scribunt. Certo enim Verbo DEI omnia nostra niti oportet.

Idem de abitu Christi ex hoc mundo, ibidem in hanc sententiam scribit: Ita testificatione de abitione sua è mundo ad Patrè, certum est Dominum nihil docere amplius voluisse: quàm se ex ratione viuendi, huius seculi ærumnosa & sensibus exposita, in gloriosam & cœlestem viuendi rationem, concedere: quæ propria est resurrectionis & futuri seculi. Hæc ratio futuræ vitæ sic habet: vt sicut eam nec oculus vidit, nec auris audiuit: ita nec in cor hominis venire, hoc est, ratione nostra comprehendi possit. Hæc Bucerus. Quæ igitur cùm in hoc, tum alijs capitibus, contra expressa sacræ Scripturæ testimonia proferuntur, illa dissoluuntur omnia quàm commodissimè Regula D. Hieronymi: Quicquid sine authoritate Scripturarum asseritur: eadem facilitate rejicitur, qua asseritur.

CAPVT

CAPVT II.

VERA DECLARATIO, SOLIDAQUE REFUTATIO dilutionis, qua aduersarij Neostadienses, in admonitione sua, doctrinam suam de persona Christi tueri conantur & defendere.

CONQVERVNTVR plurimùm aduersarij nostri, se innocentēs hominēs à nobis condemnari & falsis criminibus grauari: multaque ipsis absurda dogmata affingi: quæ nunquam probarint vel tradiderint: ideoq; omnem cupiunt nobis fidem derogatam: nostraq; omnia falsitatis simpliciter condemnari. Multum igitur in se excusando laborant: paradoxaq; sua, quàm possunt, conantur subtilissimè, argutè & splendidè, vti in causis malis fieri consuevit, exornare: secundùm illud: Si fecisti, vel nega, vel pallia, vel excusa. Excusationes igitur & palliationes ipsorum, quo ad locum de persona Christi, videbimus: & an ea illorum sit, quàm præferunt, innocentia & doctrinæ sinceritas, ad normā & regulam verbi diuini examinabimus. Quæ enim vrgeret nos necessitas, aut quæ impellere nos posset voluptas, sine causâ contingendi plura paradoxa ipsisq; obtrudendi: cū, pròh dolor, nimis multa sint capita, de quibus, magno animi mœnore, necessitate potius quam voluntate cum ipsis disceptandum nobis est: nisi malimus negando proderē veritatem diuinam. Testem DEVM inuocamus, nihil posse nobis euenire gratius & iucundius, quàm si per ipsos nobis liceret, in capitibus conueneris, secundùm normam veritatis, solidam, constantem, Deoque gratam inire & colere cum ipsis concordiam. Nec animum nostrum esse aut intentionem (Dominus nouit) dissidia amplificare, animosq; studiosè & petulanter distrahere eorū, qui ad veritatem propius accedere cogitant. Imò toto pectore condolemus, cū in libro Christianæ Concordiæ præcipua capita, tam in rebus, quàm in phrasibus, quàm diligentissimè sint explicata, & contra omnem erroris suspicionem debito discrimine, quàm acuratissimè sint præmunita, quale est, de reali communicatione: hæc tamen declarationes non modò quasi cæcos & surdos eos negligere: verùm etiam cauillationibus & calumnijs peruerrere: in hæc deterrimam partem interpretari: quasi in hoc vnicè ipsis incumbendum, ne

CAPVT II. APOLOGIAE.

quo modo Concordia ineatur : sed vt lites perpetuè ex litibus serantur. Quod ipsorum artificium candido lectori diligenter est notandum.

*Admon.
pag. 63.*

Et initio concedere nolunt, sese docere, quòd DEVS nihil cum humanitate Christi realiter commune habeat: Sic enim prohibitu, in modum causæ suæ, informant verba libri Christianæ Concordiæ, in statu controuersiæ. Excusant verò se, quod duplici iniuria afficiantur: quodq; verba ipsorum deprauemus. Non enim se DEVM sed Deitatem seu essentialia proprietates diuinitatis cum assumpta natura nihil còmune habere asserere: luamq; sententiam còmuni, supra etiam exposita, confirmant regula: Quæ singulis naturis sunt propria, ea personæ Christi sunt communia. Hac verò excusatione, crimen ipsi committunt falsi: verbaq; libri Christianæ Concordiæ, quæ pag. 244. in germanico exemplari expressa sunt, longè aliter recitant, statumq; controuersiæ alium informant in modum, quam vt in libro illo expositus est: omittentes multa, quæ ad causam ipsam necessario pertinent.

Status enim controuersiæ in hac quæstione, non est de propositionibus primi generis: quæ tantum in concreto prædicantur, quemadmodum supra demonstratum: nec etiam de supernaturalibus, creatis & finitis donis, formaliter inhzrentibus assumptæ nature: In his enim duobus generibus, vt diximus, consentimus: Verum status controuersiæ, in hac quæstione precipuè est de propositionibus tertij generis: in quibus sacræ literæ & Patres, secuti sacram scripturam, testantur Christo, secundum humanam & non secundum diuinam naturam, datam esse in tempore, omnem potestatem in cœlo & in terra: virtutem viuificandi: potestatem exercendi iudicij: vim redimendi à peccatis: honorem inuocationis & huius generis alia: de quibus, moti auctoritate testimoniorum sacrarum literarum disertè pronunciamus, Filium DEI has suas proprietates, realiter & verè, sine tamen confusione & exæquatione assumptæ humanæ naturæ, pro ratione *διωνοµίας* vnionis personalis communicare.

Hanc verò huius tertij generis communicationem, vt in alijs scriptis, ita in hac etiam admonitione, simpliciter negant: dum hoc se eis fugio elabi posse arbitrântur: quòd concedunt DEO quidem aliquid commune esse cum humana Christi natura: (veluti quòd homo DEVS nominatur: idq; ob personalem vnionem) Deitati verò nihil commune cum humanitate: idq; hanc ob causam: Nullo enim modo & ratione fieri

fieri posse, vt proprietates diuinitatis, vlli creaturæ communicentur : nisi humanitatem in diuinitatem transformare conemur. Nullo etiam modo ferendam esse confusionem nominum personæ & naturæ, cuius nos audacter arguunt. Verùm isthæc omnia, refutatione proluxa non egent : modo diligenter & controuersis statum attendamus, illumq; perueriti non patiamur.

Præstendunt proprietates diuinę naturę in Christo, assumptę humanę personalitèrque vnitę nullo modo & ratione posse communicari. Simpliciter enim illas esse incommunicabiles. Quòd si autem communicentur, necessariò consecuturum humanam Christi naturam, in diuinam essentialiter esse transmutatam. De industria autem, quasi cæci essent & surdi, videre nolunt & audire, doctrinam Ecclesię, in tam arduo & sublimi mysterio, fundamentum flagitare sacrarum literarum : Quæ in istiusmodi mysterijs, expressè asserunt sacræ literæ : illis, licet rationi impossibilia videantur, tanquam veris tamen & indubitatis, fidem assensumque tri-
*De communica-
tione
Maiestatis.*

Nec penes humanam esse determinationem, quid filius DEI de proprietatibus suis assumptæ humanæ naturæ largiri & communicare possit, nec ne: Sed iudicium huius & decisionem omnem ab eo dependere, qui veritas est, hoc est, Christo. Testantur autem sacræ literæ, cuius supra cap. 1. ex Matth. 11. 18. Iohan. 5. 1. Iohan. 1. Philip. 2. clara producta testimonia, Christo secundum assumptam humanam naturam proprietates diuinas tributas & donatas esse : Nec personæ tantum mentio fit in concreto : verum in persona disertis verbis humana Christi natura exprimitur Iohan. 5. 6. 1. Iohan. 1. Coloss. 1. Intrepide igitur, hilari vultu & animo concludimus : (cùm Christus, qui mentiri nescit: cùm Spiritus sanctus, qui fallere non nouit, quiq; erroneum aut fictum nihil Ecclesiæ ministerio Apostolorum tradidit, clarè id edisserant) diuinitatis hæc attributa & Idiomatica, humanæ naturæ in Christo, verè & realiter communicata esse. Quæ sententia nostra, quo magis ab omnibus opinionibus falsis, pura esset, libera & separata: contraque errorum suspensiones probè munita: singulari diligentia hæc discrimina seu distinctiones in libro Concordiæ additæ sunt & explicatæ. Non essentiali aut physica communicatione, aut effusione proprietatum diuinitatis, nec per confusionem, conuersionem, aut exæquationem naturarum & Idiomatum : sed ratione & respectu vnionis hypostaticæ, quæ est inseparabilis. Verum
ad has

ad has nostras declarationes, obdurato sunt corde, & surdis auribus, ne veritatem audiant & intelligant. Quòd autem prætendunt, proprietates esse incommunicabiles: respondebitur ad illam obiectionem, cap. 4. Apologias, quem ad locum lectorem remittimus. Vno verbo vt comprehendamus: Incommunicabiles sunt, essentialiter, hoc est, assumptæ humanæ Christi naturæ nunquam fiunt essentielles proprietates: communicari etiam ea ratione nequeunt: vt diuinitas τὸ ἄλογον ex se aut à se, in assumptam humanam naturam tanquam in subiectum, suas proprietates effundat: quæ à diuinitate sunt separatæ: quæque humanæ in & per se adhæreant: hac enim ratione gemina in Christo constitueretur diuinitas. Communicantur autem personaliter, propter & pro ratione personalis vnionis: quemadmodum id aliquo modo è similitudinibus, vnionis corporis & animæ rationalis colligi potest. Id enim si fieret: natura humana in ipsam conuerteretur Deitatem.

De discrimine vocabulorū abstracti & concreti. Obijciunt etiam nobis, nomina nos personæ & naturæ confundere: pro ipsdē sumere vocem DEI & Deitatis: magnoq; clamore hoc ipsum exagitant, quibus testimonio veritatis respondemus: Eadem illos hac in parte, quemadmodum & in reliquis, librum Concordiæ, grauare iniuria. Non enim horum vocabulorum DEI beneficio nos latet discrimen, illudque cum in Libro Concordiæ, tum alibi, vbi de vocabulis abstractis, quæ naturas exprimunt, & concretis, quæ personam denotant, egimus, planè & dilucidè exposuimus. Et quidem quando de primo genere communicationis Idiomatum est quæstio: magno studio, antiquitatis illam Regulam, quàm & ipsi vrgent, retinemus: nec patimur naturarum & personæ, seu abstracta & concreta, confundi vocabula: quod supra etiam, cum de discrimine enunciationum de Christo ageremus, monuimus. Confusionem igitur vocabulorum personæ & naturæ, temerè nobis obijciunt. Hinc facile etiam apparet: quo studio pacis teneantur & Concordiæ: cum etiam ea, quæ tanta luce explicata sunt, ferre nolint.

Econtra & illud probè scimus, & scriptura irrefragabiliter testatur, quando de tertio genere quæstio est: non tantum in cōcreto scripturam de sacrosancto hoc mysterio loqui: sed vocabulis etiam vtī abstractis, quæ propriè se referunt ad humanam Christi in personali vnione naturam: quæ nequaquam de separata humanitate, extra personalem vnionem, verum, vtī diximus, in ipsa personali vnione intelligimus. Quòd si quis etiam ad separatam humanitatem, in & per se, extra personalem vnionem ea referre veller, huius interpretationem, merito reiicimus & improbamus.

Qualia.

Qualia abstracta vocabula sunt, Caro Ioh. 6. Corpus Christi, Col. 1. Sanguis Christi, 1. Iohan. 1. & quæ his sunt similia alia. Neminem autem, qui Christo nomen dedit, eò impudentiæ progressurum arbitramur: qui vel Christum, vel Spiritum sanctum, qui his enunciationibus, potissimum ad Maiestatem humanæ naturæ in Christo respexerunt, arguere præsumat: quòd vel vocabula naturæ & personæ confuderint: vel improprie & indoctè permiscuerint, minùsque probè intellexerint, qua ratione ipsi de tanto mysterio propriè sit loquendum. Habebunt igitur volentes nolentes, nos meritò excusatos, quod intrepidè authorem & duces sequimur Christum & Spiritum sanctum.

Huc accedit Orthodoxæ antiquitatis autoritas: quæ abstractis vocabulis, sæpè multumque vfa: cuius pauca quædam proferemus exempla & testimonia.

Basilii inquit: Humana Christi natura particeps facta est Deitatis. Chrysost. Corpus Dominicum est, ad quod dictum est, sede à dextris meis

Item. Quæ natura audierat antea: Terra es & in terram reuerteris: nunc audit: Sede à dextris meis. Item: Ego priùs damnata natura, nunc absque naturarum confusione, accepi potestatem omnem. Et communis est atque sæpiùs repetita hæc patrum vox: Excelsus non exaltatur: sed caro excelsi exaltatur.

Concilium Ephesinū Anathema pronunciat omnes, qui negant carnem Christi esse viuificam: Quemadmodū & Athanasius Anathema dicit esse, qui dicat carnem Christi esse inadorabilem. Hæc & consimiles alias loquendi formas passim est in omnibus scriptis, piz antiquitatis inuenire: nec tamen quisque est, qui illam verè arguere possit, quòd nomina personæ & naturarum confundat. Cur igitur tanto impetu nos exagitant? Quibus de causis verò, abstractiuas illas locutiones, superstructas fundamento verbi: diuini nobis eripi committere nec possimus nec debeamus, ex ijs abundè constat, de quibus supra, de propositionum discrimine diximus. Sanè, quia scripturæ verbis vtimur, & scripturam loquentem imitatur, fieri non potest, vt erremus, aut vllò pacto nomina personæ & naturarum confundamus.

Nec aduersarijs hoc dare possumus, quo illi se effugio elabi posse arbitrantur: dum præferunt: Multa se dare & largiri humanæ Christi naturæ eximia & illustria dona: quæ in se & per se habeat: quibùsq; ornata

K. omnibus

CAPVT II. APOLOGIÆ.

omnibus Angelis & hominibus sit sublimior, De his enim donis, nulla est amplius inter nos controuersia, vt supra dictum, ideoq; hic ipsorum prætextus ad rem præsentem nihil omnino facit. Controuersia enim non est, definitis donis: verum de attributis diuinis, quibus expressè sacræ literæ testimonium perhibent, assumptæ humanæ naturæ, pro modo & ratione personalis vnionis, sine tamen confusione, abolitione, aut exæquatione; verè illa communicata esse.

Doctrina igitur partis aduersariæ hoc in capite, nondum est falsitatis & erroris crimine liberata: quod verba Christi, quibus naturæ suæ humanæ, diuina attributa, cōmunicata esse testatur, mendacij arguunt: Illiusq; affirmatiuæ, suam negatiuā opponunt: hac sola, vt apparet, impulsij causæ: quod eius rationem & modum, stulta sua ratione assequi non possunt, qui tamen DEO & notissimus est & facilimus: cū meminisse eos pulcerrimi illius dicti Cyrilli deceat: Propter seipsum Spiritus viuificat: ad cuius virtutem, caro per coniunctionem conscendit. Quomodo autem id fiat, nec mente intelligere, nec lingua dicere possumus: sed silentio ac firma fide id suscipimus. Quis autem temeritatis huius & præsumptionis, quæ DEI omnipotentiam & veritatem oppugnare malunt: quā à ratione sua & principijs atque consequentijs Philosophicis recedere, tandem futurus sit exitus, euentus ipse, pròh dolor, & extremum testabitur iudicium.

*Admonit.
pag. 65.*

Secundo loco obijciunt nobis: sese accusari, quod istiusmodi doceant, hypostaticam naturarum in Christo vnionem: qua neutra natura alteri quicquam conferat & communique: sic copulatæ, sicut conglutinantur duo asseres: cū libro Christianæ Concordiæ, in genere tantum, declarationis ergò, mentio istius similitudinis fiat: ne talem quis sibi vnionem imaginetur duarum naturarum, quarum nulla omnino sit communicatio. Huius, quia à se remouere opinionis suspensionem conantur: haud obscure significant: sibi cum illa aliquid esse commune.

Excusationis loco prætendunt, omnia suorum scripta clamare, realiter communicasse diuinitatem humanitati, hanc summam dignitatem: quod est caro filij DEI coæterni, quod contulerit ei sublimia & celestia dona, quæ in creatam naturā possunt cadere, in excelsissimo gradu. An non abundè hoc satis sit? Respondemus minimè: Minora enim omnino sunt, quàm quæ respondeant ijs, quæ scriptura humanitati communicata tradit. Illa enim non de finitis & creatis donis, verum de attributis diuinæ naturæ in Christo. Ioh. 5. 6 Matth. 24. 28. &c. loquitur.

Addunt

Addunt concedere se & docere, quòd diuinitas communicàrit humanitati, societatem officij Mediatoris, inter DEVM & homines, honorem capitis Ecclesiæ, gubernatoris & Iudicis totius mundi, societatem cultus & adorationis vnus cum λόγῳ. Verba quidem satis commoda: & talia, quæ si non ab ijs, quorum sensus notus est, dicerentur, vt Augustini vtamur verbis, tolerari possent illa verò, quam horum verborum alibi adferunt, declaratione: hoc omne quod vna dant manu, eripiunt altera. Alijs enim locis expressè asserunt: ad gubernationem & administrationem officij Mediatoris, tantum cōferre humanam naturam è viribus naturalibus, acceptis, creatis & habitualibus donis, quantum è proprijs possit conferre viribus. Idem sentiunt de reliquis officijs. Quòd autem respectu & vi personalis vnionis & exaltationis: vterius aliquid, quàm naturales vires patiantur & ferant, creata, habitualia dona agere aut cooperari possit id merum esse contendunt figmentum. Quæ hoc loco inferunt ea supra cap. 1. superq; satis sunt declarata.

An non verò præclare de dignitate & honore Christi merentur: quòd ex Cassiano hoc dictum allegant: Non minoris erroris est, Christo impropria addere, quàm propria derogare. Quod enim non ita dicitur, vt est, etiã si honor videatur, iniuria est. Cassiani enim dictum, si ad hanc doctrinam detorquendum fuerit, ex necessitate concludet, Christum, cuius ore hæc attributa enunciata sunt, carnem suam carnem esse viuificam: potestatem sibi exercendi iudicij esse datam: omnem potestatem sibi in cœlo & in terra esse traditam, &c. impropria sibi, hoc est, talia ascripsisse, quæ ratione etiã exaltationis assumptæ suæ naturæ non competant: ideòque sibi met aduersari: quemadmodum Apostolos etiã lapso esse, dum carni, sanguini, hoc est, assumptæ naturæ humanæ vocabulis abstractis Idiomata diuina, Coloss. 1. 1. Iohan. 1. ascripserunt.

*Admonit.
pag. 66.
Apolog. An-
hal pag. 191
de dicto Cas-
siani, non
minoris er-
roris est
&c. de in-
carnatio-
ne. lib. 2.*

Eadem consequentia idem concluderetur, ex dicto Leonis, quod allegant. In magno sacrilegio se versari hæreticorum manifestat impietas, cum sub specie honorandæ in Christo Deitatis, humanæ carnis in ipso denegent veritatem. A quo enim, quæso, sæpius iam citata testimonia Matth. 11. 28, Iohan. 3. 13. de communicata omni potestate, virtute viuificandi, potestate exercendi iudicij, enunciata sunt: an non IESV Christi DEI & Mariæ filij illa verba: qui veritas est: an non ab illo prolata, de quo Pater æternus de cœlo proclamauit: Ipsum audite.

*De dicto
Leonis ad
imperat.
Leonem.*

K 2

Ponam

CAPVT II. APOLOGIAE.

Ponam verba mea in ore ipsius. An non hereſeos Chriſtus ipſe, hoc Leonis dicto, eam in ſententiam, qua allegant, detorto condemnandus (ipſius enim, non à nobis confictæ ſunt phraſes) qui aſſumptam humanitatē, gloria Deitatis aboleuerit? Non ſic, amici, non ſic: Imò nullo modo Caſſianus & Leo, his dictis doctrinam Maiestatis Chriſti, vt ab ipſo tradita eſt, improbârunt: Id enim agendo, magna Dominum Saluatorem affeciſſent iniuria: verùm illos hæreticos arguere voluerunt, qui extra DEI verbum, è proprio non nulla cerebro conſinxerunt, quæ illo poſtea nomine palliare voluerunt: quòd Chriſtum illis figmentis colere ſtuderent: cùm nihil Chriſto tribuendum ſit propria deuotione: cuius fundamentum in ſacris non extet literis. Et ſic rectè illi demonſtrârunt Eutychianos & naturam humanam in Chriſto, & veras ipſius negare proprietates. Manet igitur immota demonſtratio prior, recedere aduerſarios in doctrina de perſonali vñione duarum naturarum in Chriſto, deq; eiufdem exaltatione, à ſana doctrina verbi diuini: tradere rationis ſuz figmentum: ſpoliare, quantum in ipſis, humanam Chriſti naturam debita maiestate: quocunq; tandem modo verbis hæc eludere conentur.

Perſonalem vñionē duarū naturarum in Tertio loco iniuriam ſibi fieri in libro Concordiæ conqueruntur, dum aſſeritur talem eos docere vñionem perſonalem, quæ tantum faciat communia nomina proprietatum & naturarum DEO & homini: quod in eodem tamen, quo negant, loco perpetuò aſſerunt.

Chriſto, nõ tantum communia facere nomina. At verò, inquiunt, negamus, ſingulis naturis in perſona Chriſti eſſentiales proprietates alterius naturæ communicari, ſcilicet vt fiant alterius naturæ proprietates vel formæ: quaſi verò noſtrarum iſta Eccleſiarum ſit doctrina: vel quaſi iſta in libro Concordiæ ſint tradita: cum merum ſit figmentum, quod Eccleſijs noſtris dictòque libro cupiunt obtruſum. Negamus & pernegamus illam noſtram eſſe ſententiam: & cupimus, ſi bonorum virorum nomen tueri volunt, vt in libro Concordiæ eam nobis monſtrent. Si id iuris futurum, fingere quid & alteri aſſingere: facilè quibus hæreſeos damnari poterit: verùm illa hætenus Eccleſiæ DEI non ſit conſuetudo. In libro Concordiæ plura non aſſeruntur, quàm quæ Chriſtus, ipſa veritas, de communicata omni poteſtate in cælo & in terra, de virtute viuificandi, & ſimilibus, ore ſuo veritatis pronunciauit in Eccleſia docenda, credendâque demandauit. His acquieuiſimus: & etiamnum acquieſcendum iudicamus.

Verum

Verum obijciunt, Scripturam sacram & Orthodoxam Ecclesiam; de vocabulis abstractis id non concedere: Respondemus contrarium abundè à nobis superius esse demonstratum: in quo responso etiamnum per-
Admonit. pag. 67.

Conantur aduersarij, sub prætextu propositionum, quæ loquuntur in concreto, assumptæ humanæ Christi naturæ, Maiestatem, ab ipso Christo, disertis ei verbis adiudicatam derogare: quibus tamen concretius locutionibus, Scriptura & antiquitas Orthodoxa aliud, & vltèrius nihil quæsiuit: quàm vt indicaret saltem discrimen naturarum: nullo modo verò, vt assumptam humanam naturam spoliaret diuina, quæ in tempore ei data est, Maiestate. Id quod abundè monumenta sacrarum literarum & Patrum testantur. Et multis abstractius vocabulis in hoc genere Patres vsos esse, supra est comprobatum.

Nec est in controuersia, vt ipsi quidam aiunt, an diuinitati realiter proprietates humanæ communicatæ.

Id enim in libro Concordiæ nullo modo asseritur: Verum de his pluribus, sub initium tertij capitis. Vehementer etiam vrgent phrasin Cyrilli: Secundum aliud & aliud: quam retinet forma quoque Concordiæ. Cum autem cap. 4. plenior subsecutura sit huius phrasæ declaratio: lector candidus, cum consulere locum non grauabitur. Declaratio etiam in libro Concordiæ sæpius est repetita: verum ab Aduersarijs illa negligitur, vt audacter & sine fronte calumniari possint.
Admonit. pag. 68.

Obijciunt etiam nobis homonymian vocabuli communionis: quo in hac doctrina de communicatione Maiestatis, abutamur. Probè autem nouimus, distinctè hoc vocabulo Patres vt: nec vnam tantum eius esse significationem: quemadmodum hoc ipsum discrimen in libro Concordiæ est dilucidè declaratum: verum, quo ad ipsos, nec quicquam hoc etiam nos iuuat.
Admonit. pag. 69. Vocabulum communionis esse πολυων-

Fatemur illud interdum pro ipsa sumi vnione hypostatica: interdum pro communicatione Idiomatum: quæ effectus est & consequens vnionis hypostaticæ. Iniuria igitur afficiunt librum Concordiæ: quod doceat communicationem Idiomatum, ipsam esse vnionem. In propositionibus autem, quæ de communicatione Maiestatis diuinæ agunt, vocem illam, præter nudum & inane nomen, nihil significare: nihilque omninò humanæ naturæ de proprietatibus diuinis, propter personalem vnionem, communicatum significare: idemq; tantum denotare, quod primi generis enunciationes sibi volunt, Dè vult passus, vt ipsi aiunt, id largiri aduersarijs nō
Admonit. pag. 69.

possumus, cū eius contrarium hactenus à nobis sit demonstratum. Nec tamen asserimus diuinæ naturæ Idiomata, humanæ naturæ Idiomata facta essentialia: cū propria nunquam sua egrediantur subiecta. Essentiales enim vnus naturæ proprietates, alterius naturæ essentialis proprietates fieri nunquam possunt: cū singulæ suas in se & per se retineant: quemadmodum etiam non docemus: communicata illa esse humanæ naturæ, per modum essentialis communicationis, vel physicæ effusionis, quem modum perpetuò aduersarij vrgent: verū fieri illam pro modo & ratione personalis vnionis. Et ab hac sententia, cū innitatur expresso DEI verbo, recedere non possumus.

*De dicto
Theodoret
vno facit
communia
non inna.
Admonit.
pag. 71.*

Dictum Theodoret, vno communia facit nomina, & communio nominum non facit confusionem naturarum, in vero, genuino & proprio sensu libenter acceptamus: nec illa regula in libro Concordiæ negatur.

Quod verò hinc euincere conantur, ergo communia tantum faciunt nomina: & tantum communicat creatas qualitates & finita dona: non autem omnem potestatem, in cælo, & in terra, virtutem viuificandi, potestatem celebrandi nouissimum iudicium, & emundandi ab omnibus peccatis, & quæ his sunt similia: id nequaquam concedimus. Non enim addit particulam exclusiuam tantum: imò de humanæ naturæ in Christo Maiestate in hanc sententiam scribit, in cap. de Antichristo: Ἀὐτὸς ὁ ἄνθρωπος factus & μετὰ τὸν non particularem gratiam contulit assumptæ naturæ, sed totam plenitudinem Deitatis complacuit in ipsa habitare.

Quod testimonium nequaquam de communicatione tantum nominum, aut creatis & finitis donis agit: verum de exaltatione assumptæ humanæ naturæ in Christo vocabulis loquitur abstractis: & diserte fatetur ratione & respectu personalis vnionis, non particularem aliquam, diuinam seu finitam ei gratiam collatam esse, qualis sanctis hominibus confertur: verum placuisse filio DEI, totam plenitudinem diuinitatis habitare in assumpta natura. Huius generis testimonia, neceitate sic flagitante, plura ex Theodoro produci poterunt.

Non etiam nos, DEI beneficio, latet, communicationem nominum, quæ DEVS homo & homo DEVS propter personalem vnionem nominatur, nullā introducere naturarum confusionem: sicuti non modo eam ipsi non probamus: verum etiā expressè in libro Concordiæ impietatis condemnauimus. Nec sequitur doctrinam communicationis Maiestatis diuinæ, confusio naturarum in Christo: cū communicatio illa non fiat, per modum essen-

essentialis aut physica transfusionis in assumptam humanam naturam, verum secundum rationem & modum personalis vnionis.

Ex Bonauentura etiam in Magistrum Sententiarum, dictum *Admonit.* quoddam, quod nobiscum pugnare videatur, citant: cum tamen nobis- *pag. 72.* cum omnes pij verèque Christiani ex animo DEO Opt. Max. gratias a- *De dicto Bo-* gant, quod luce verbi diuini, Ecclesiam suam è densissimis & horrendis *nauentura.* tenebris Pontificatus, eq; Sophisticis commentis Scholasticae Theologiae adeo benignè liberàrit. In his autem disputationibus id agunt aduersarij, quasi paulatim Ecclesia à Verbo DEI ad tenebras reducenda sit Aegyptiacas Scholasticae Theologiae. E fontibus Israëlitis, doctrinae cum huius partis, tum reliquorum capitum petimus fundamenta & principia: quibus adiungimus postea libenter, pia antiquitatis, primitiua & Orthodoxae Ecclesiae testimonia: Ab utrisque autem longissimè in hoc ipso capite recesserunt Doctores Scholastici: ad quorum Theologiam vt Ecclesia reuocetur, nec autores erimus, nec consilia nostra dirigemus. Locum verò ipsum Bonauenturae quod attinet, doctrinae ille nostrae vel libri *Ambrosius* Concordiae non repugnat. Ratio est: Nec enim liber Concordiae do- *Vvolfius, de* cet, vt verba sonant Bonauenturae: Excellentiam diuinitatis humanae *fundamen-* naturae in CHRISTO, vt formam & proprietatem eidem inhaerentem, *tis Luther.* vel substantialiter vel accidentaliter communicatam esse: verum hanc *pag. 20.* ipsam doctrinam rotundè & disertè, tanquam erroneam improbat & rejicit.

Sic liber etiam Concordiae nequaquam docet omnipotentiam & omnipraesentiam humanae Christi naturae, sic communicatam esse, tanquam formam & proprietatem, eidem vel substantialiter, vel accidentaliter inhaerentem: Verum hæc in libro Concordiae exposita, & nostra etiam est sententia: propter personalem vnionem duarum naturarum in Christo, illiusq; indissolubile vinculum, posse Christum, etiam secundum humanam naturam, iuxta verissimas verbi sui promissiones, praesentem adesse Ecclesiae suae in histerris: maximè verò in administratione sacrae Cœnae & omnibus illis locis, in quibus sui praesentiam pollicitus est. Hac gloria & Maiestate assumptam humanam naturam aduersarij, si vel rumpantur, exuere non poterunt: sed vt integram inuiolatamque illi concedant, necesse est. Quae enim Christus asserit: hæc & eueniunt, & euenire necesse habent: si vel vniuersus mundus, omnesque adeo Diaboli contrarium affirmant. Verum de his paulò post pluribus.

Quarto

CAPVT II. APOLOGIÆ.

*Quid Cal-
uinismus ab
Arrianismo
differet.* Quarto loco, suspitione Arrianismi se liberare conantur, illumque errorem nostris Ecclesijs libenter obtruderent: illius verò hæreseos insimulationem sic vitare & effugere posse cogitant: quòd doceant in Christo duas esse distinctas naturas: & Christum habere in se tanquam partem substantialem suæ personæ, æternam DEI Verbi substantiam. Quam doctrinam non improbamus: de hoc verò inter nos est controuersia, quòd publicis literarum monumentis, palàm, in vniuersum orbem Christianum, horrendas quasdam & planè blasphemias, loquedi formas, disseminarunt, veluti, Christum secundum assumptam humanam naturam, ratione & respectu personalis vnionis cum filio DEI, omnipotentis diuinæ non factum esse participem: Maiestatem & potentiam Christi, ratione assumptæ humanæ naturæ, non esse maiorem, quàm ipsi necessaria, & pro vt illa in creaturam cadere potest: carnem Christi ad edendum miracula plùs non contulisse, quàm virgà Moysis: carni, vel humanæ naturæ in Christo, cum gubernatione Imperiorum huius mundi eorùque translatione, nihil etiam cum ijs miraculis, quæ quotidie adhuc eduntur, commune esse: Anathema & in æternum damnatum, qui vna adoratione Christum verum hominem, in personali vnione colat: Carnem Christi, non efficacia, sed merito tantum esse viuificam, instarque canalis cum virtute viuificandi nihil commune habere, nihil etiam cooperari: Christum secundum humanam naturam sedentem à dextris DEI Patris, conferuum esse nostrum: Deniq; quòd ijsdem argumentis vtuntur, quibus Arriani diuinitatem Christi nostro etiam seculo oppugnant. Finiti ad infinitum nulla est proportio vel communicatio: Finitum non est capax infiniti. Vnde manifesta etiam Scripturæ testimonia, quæ asserunt Christo in tempore datam omnem potestatem, virtutem viuificandi, potestatem iudicandi, non simpliciter accipi volunt & intelligi de humana natura assumpta, sed vel de æterna diuina natura, quasi & illa in tempore aliquid acceperit: quod ab æterno non habuerit: aut quòd secundum vtramque naturam pariter acceperit: & quæ huius generis absurdæ apud illos occurrunt loquedi formæ aliæ, quæ pijs mentibus subministrant haud dubia argumenta, si non fouere, fauere eos tamen Arrianismo: quemadmodum illius hæreseos crimine nequaquam se liberare poterunt, si huiusmodi paradoxa tueri perrexerint:

*Amelungus
in Theobus.*

Et sua manu, societatis ipsorum haud postremus Neuserus testatus est: principia & Maximas Caluinistarum, firmum subministrare Arrianis fundamentum: seque illis in istam opinionem seductum esse. Si quis, inquit,

inquit, argumentis ipsorum vitur & re ipsa fit Arrianus, apertè & in specie docens hoc, quod illi in genere, capite plectitur. Viderint igitur ipsi, quorsum tandem ipsorum euasura sit opinio.

In doctrinam quidem formæ Concordiæ hanc accusationem libenter detorquerent: verum ita probè præmunita est, vt non facile rimam inuenire possint. Quod enim prætendunt, si humanæ Christi naturæ, ratione & respectu vnionis hypostaticæ, diuina virtus communicata sit, facile inde concludi posse, Christum non verè & essentia sua esse DEVM: id non tantum perperam inde, nulla consequentiæ necessitate colligitur: sed contrarium omnino, videlicet: Nisi Christus reuera essentialiter ab æterno DEVS, fieri non posset, vt assumptæ humanæ naturæ, personaliter sibi indissolubili vinculo vnita, diuinam potentiam & Maiestatem communicaret. Quod enim quis ipse non habet, alteri communicare quomodo potest? Cum igitur humanæ naturæ, personaliter sibi vnita, tantam virtutem per & propter personalem vnionem, secundum Scripturarum testimonium communicarit: necessariò sequitur, verum etiam esse æternum omnipotentemque DEVM. Christus certè, cum ait carnem suam verè viuificam esse: & Concilium Ephesinum, quando Anathema pronunciat eum, qui carnem Christi negat esse viuificam vel viuificatricem: & Cyrillus, quando dicit carnem Christi totam vim, virtutem & operationem viuificandi, ratione personalis vnionis suscepisse & retinere, nequaquam fundamentum ponunt Turcicæ & Arrianorum impietati: quod aduersarios tamen blasphemis suis facere paradoxis, manifestum: vtinam tandem resipiscant.

Obijciunt, nisi huic solidissimo insistatur fundamento, hæc diuina elogia Christi in nullam naturam cadere, nisi in æternam & vnicam Deitatem: nullam fore nobis responsionem reliquam, qua Arrianorum ora obturare possimus. Daremus hoc & concederemus illis: si diuina Idiomatica, seu diuinitas, creaturæ in & per se, aut separatim ab vnica & æterna diuinitate, tribueretur, non posse aliquem Arrianismi effugere crimen: verum nec libro Concordiæ hoc continetur dogma: nec vnquam nos illud probauimus: sed simpliciter & expressè, tanquam à Diabolo profectum, impietatis est à nobis condemnatum. Proinde falsò id nobis obijciunt. Quod verò inde colligunt. Ergo non potest filius DEI assumptæ humanæ naturæ, ratione & respectu hypostaticæ vnionis, diuinam virtutem & Maiestatem communicare: vel, si communicat ad Arrianismum aditum

L

patefacit

CAPVT II. APOLOGIÆ.

patetfacit : horrenda est blasphemia contra filium DEI, & publica negatio & improbatio dictorum CHRISTI: in quibus hanc communicationis Maiestatis doctrinam tradidit & reuelauit: cui ipsorum petulantia & temeritati, nisi poenitentiam egerint, hæcque blasphemata dogmata retractarint, tandem in ira sua respondebit: suamque contra illos Maiestatem & veritatem vindicabit.

Iudicio igitur non tantum totius Ecclesiæ Christi, sed ipsius etiam viuorum & mortuorum iudicis Domini nostri IESV CHRISTI committimus: an non paradoxis suis fundamentum struant Arrianæ & Turcicæ impietati: & intrepido corde ad DEVM iudicem inter nos & ipsos prouocamus.

Admonit.

pag. 74.

De Nesto-

rianismo,

quomodo

ab illius

suspensione

se purgare

aduersarij

conentur.

Vt solius de

fundamen-

tis Lurberi

pag. 21. 23.

24.

Admonit.

pag. 27. 75.

Quinto loco, Accusationem Nestorianismi, nudo verborum prætextu non ita facile effugient. Qui enim de duabus in Christo naturis, quæ personaliter, indissolubili vinculo, & indistincte, vt Damascenus loquitur (longèque ætiori modo, quàm anima & corpus) vnitæ sunt, ita scribit & docet: In Christo naturam esse vnā, quæ in terra manet, postquam caro ascendit in cælum. Item, qui ipsa etiam adoratione naturas diuellit, negans carnem Christi esse adorabilem: ille extra omne dubium cum Nestorio personam quoque dirimit Christi, diuellit naturas, quæ indistincte vnitæ: distantem fingit vnionem hypostaticam, cui in cælo tantum locus, in terra nullus: talemque omnino format Christum: qui totus sit in cælo: in terris autem nobiscum & in sacra Cœna, tantum ex dimidia sui parte. Hoc cum aduersarij in omnibus faciant scriptis: frustra Nestorianismi accusationem à se remouere conantur.

Nec verborum hoc præstigijs palliare poterunt, quod ab ipsis quidem iam negatur, à Cinglio autem, alleuasi sua traditum, ideoque in libro Christianæ Concordiæ improbatum est: nudam humanitatem pro nobis esse passam: cum palam hi ipsi scribere non erubescant, humana natura patitur, & moritur innocens, & fit victima pro peccatis. Nusquam enim Scriptura, de passione, morte & sacrificio Christi, pro peccatis totius mundi oblato, ad eum modum loquitur: Sed Dominus (ait) gloriæ, hoc est, filius DEI est crucifixus, est pro peccatis mundi traditus & oblatus: quæ loquendi ratio longè plura & maiora complectitur, quàm illorum forma, qua dicunt, humanam naturam pati, & fieri victimam, pro peccatis totius mundi. Quæ forma Nestorianismum olet & Cinglianismum.

Sic

Sic opinioni Nestorij affine est, quo sustentatam humanam naturam in cruciatu dicunt. Diuina enim natura, humanam assumptam, non tantum sustentauit in passione: sed in eadem, cum eadem, & per eandem, peccatum, mortem, Diabolum, infernum & iram DEI deuicit: æternam iustitiam, vitam, victoriámque contra omnes inimicos acquisiuit. *Admonit. pag. 75.*

Eandem Nestorianismi accusationem, per quam lubenter in nos detorquerent: quasi in Concordiæ libro, exæquatio quædam donorum in humana natura, cum proprietatibus diuinis tradatur: cum tamen qui uis, vel oculorum iudicio, videre possit, effusionem diuinitatis in assumptam naturam humanam, difertis verbis, in libro Concordiæ, improbari & rejici: nectamen verentur illi libro, hunc errorem affingere.

Quia verò simplici calumnia obtinere & efficere nihil possunt: arrodunt illa libri Concordiæ verba, quibus asseritur, pag. 312. CHRISTO, secundum carnem, quæ filio DEI personaliter vnita, totam plenitudinem Spiritus, ut Patres loquuntur, per ipsam vñionem personalem communicari: quæ liberè & sua spontè, in ea, cum ea, & per eam se exerat: quasi illis verbis, humanam CHRISTI naturam: organon eiusmodi efficiamus tantum, in quo Spiritus sanctus operetur, & qua cum non magis vniatur, quam cum alijs sanctis, in quibus Spiritus sanctus etiam habitat & operatur.

Merito autem huius impudentissimæ calumniz pudere eos debet: cum expressè ille error, quem affingere Libro Concordiæ conantur, in eodem sit improbatus: nullòq; modo ex allegatis verbis deduci & elici possit. Personalis enim vnio duarum naturarum in Christo, ex qua dependet, quicquid de communicatione plenitudinis Spiritus DEI dicitur, & in Epistola Pauli ad Coloss. cap. 1. & 2. traditur, toto genere differt ab inhabitatione DEI in sanctis, quæ secundum gratiam tantum est & donat: nullo modo autem personalis: uti fusè ea & distinctè in libro Concordiæ sunt explicata.

Iterum verò obijciunt: Nequaquam sequi ea, quæ proprietatibus æqualia sunt, quorúmve alterum operatur per alterum, vnita esse necessariò, siue personaliter, siue alio vñionis genere. Cum igitur liber Concordiæ vñionem naturarum in ea re constituat & per eam definiat, fieri non posse, quin soluat vñitatem naturæ: Respondemus, vtrumque cum non asserat, verum expressis verbis erroris & impietatis condemnet liber Concordiæ, *Pag. 314.* æqua tamen fronte audent tam absurdum nobis ascribere dogma. Vtramq;

enim naturam, proprietatibus sibi inuicem æqualem esse: & vnionem hypostaticam illa æqualitate sola constitui & definiri, expressis verbis, multis locis improbat liber Concordiæ: quemadmodum illam etiam sententiam, vnionem hypostaticam nihil aliud esse, quàm inhabitationem diuinæ naturæ, in humana: qualis in alijs esse solet sanctis: quòdque per humanam, tanquam instrumentum, diuina, nulla ratione ei vnita, operetur. Libertas illa operationis, cuius mentionem facit liber Concordiæ pag. 311. consequens est vnionis personalis: non ipsa vnio, quemadmodum in libro Concordiæ satis illa distincta sunt & munita: Cum ergo doctrinam ipsam nullo certo fundamento oppugnare possint: necesse ipsis fuit huiusmodi confingere calumnias, quò illam onerarent saltem & alijs exorsam & suspectam redderent: Ipsorum enim hoc est *ἔργον*: Calumniare audacter, semper aliquid hæret. Rectè igitur in illos, hæc ipsorum quadrat exclamatio: monstra eos ex monstris, calumnias ex calumnijs ferere: quas pro ipsissima veritate, toti orbi Christiano venditant. Verùm DEVS, viuens & videns, suo etiam id tempore requiret. Vt aliquam tamen maculam inurant libro Concordiæ: doctrinam nostram Eutychianismi & Schvuenckfeldianismi accusant. Quoniam verò, ad hanc calumniam cap. 4. respondebitur: beneuolus lector in illo capite inquireret responsum, ad obiectiones, de exæquatione & Deificatione humanæ naturæ in Christo: in quo clarissimè deprehēdet magna iniuria, Eutychetis & Schvuenckfeldij errore, nos onerari.

Admonit.
pag. 76.

Sextò: Multis verbis se excusare conantur, quòd nunquam docuerint, passionem Christi, ad filium DEI nihil attinuisse: & magna arbitrantur se hac parte affectos in libro Christianæ Concordiæ iniuria.

Respicit autem liber Concordiæ, præcipuè ad Cinglij Alleosin: qua omnia Scripturæ testimonia, quæ de passione & morte Christi loquuntur, ad nudam & solam eius humanitatem retulit: ita vt filius DEI, in passione, cum assumpta humana natura nihil commune habuerit: quæ opinio ipsissima Nestorij damnata est hæresis: ipsiq; viderint, quomodo erroris suspicione illam liberare possint. Quemadmodum & alterā propositionem: Sola humanitas in Christo est passa, quæ à nonnullis ipsorum, vt supra cap. 1. dictum, est conficta.

Anhald.
pag. 8.
Apolog. Anhald.
pag. 246. 247.

Quo autem colore excusare conentur Theodoretum, qui propositionem (DEVS est passus carne), reiecit: illique hanc substituit: non DEVS sed Christus passus est carne: Item, contendit Scripturam nusquam appellationi DEVS, passionē adiungere: quiq; hanc ob causam in Concilio Ephesino

fino damnatus fuit, ipsi viderint. Verè autem Christiani ex his & similibus iudicare poterunt, quorsum tandem aduersariorum euasura sit impietas.

Propositionem, Christus est passus & mortuus secundum vtramque naturam, tanquam erroneam supra reieciimus: nec vsquam libro illa Concordiæ continetur. Quòd si qui alij illa, nobis inficijs, sunt vsi, nihil illa nos formamue Concordiæ attinet: veluti in qua disertè est repudiata.

Septimo loco, arbitrantur, si de præsentia Christi in Ecclesia & sacra cœna aliquid saltem dicant, abundè se officio suo satisfecisse. Status autem controuersæ, in isto capite hic est: totus ne Christus DEVS & homo, indiuidua persona, etiam secundum assumptam naturam, quam inseparabiliter & indistinctè sibi vniuit, adsit secundum promissiones, Matth. 18. 28. Iohan. 14. Ecclesiæ suæ in his terris: an verò, vt aduersariorum fert opinio, ipse caput nostrum, corpore suo in cælo residens, virtute tantum & efficacia nobiscum sit & se nobis vniat. Illi contendunt, diuinitate eum tantum esse in terris: nos contra vrgemus promissionem: Ego sum vobiscum vsq; ad consummationem sæculi: Et hæc similes. Quibus nō de diuinitate tantum, verum de tota persona loquitur, quæ in duabus naturis, diuina & humana subsistit. Verissimum igitur est & immotum, aduersarios, de præsentia Christi in terris, nec rectè, nec secundum scripturam docere.

Admonit.

pag. 77.

De vera præsentia Christi in terris.

Admonit.

pag. 78.

Non sufficit in genere aliquid de præsentia Christi, deq; officio Mediatoris loqui: verum hoc requiritur, vt de illa sic sentiamus & doceamus, quæ admodum verbis Christi, quæ veritas sunt, est expressum. Speciosè quidem sunt, quibus vtuntur, similitudines, desumptæ ab hominis capite & pedibus, quorum membrorum non idem, eodemque loco situs: à sole itidem, cuius radij in terram se extendunt, dum corpus ipsius in cælo fixum manet: à gubernatione principis per vniuersam ditionem: qui licet corpore vno Prouinciæ suæ loco sit circumscriptus: virtute tamen sua & potentia, per vniuersum principatū dominetur. Eandè omnino esse volunt corporis Christi rationem, quo licet certo cæli loco cōtineatur, virtute tamen sua, præsentem Ecclesiæ adesse in his terris, eam regere, creare & gubernare vniuersa. Verum similitudines illæ non congruunt, cum expressis Christi testimonijs, Matth. 18. 28. Ioh. 14. sed his è diametro repugnant. proindeque ad rem nihil faciunt. Quæstio enim hic nō est: quàm illæ similitudines sint speciosæ: verum quid Christus verbis suis expressè nobis promiserit, & hæc nobis acquiescendum. Non remittendi sumus ad elegantes & concinnas similitudines: sed ad legem & ad testimonium.

CAPVT II. APOLOGIAE.

An Christi humana natura Lubenter iam tandem pernegarent, quod tamen publicè professi sunt, humanam Christi naturam, nihil nobiscum, vel cum administratio-
tura, in ad- ne mundi habere negocij: verum ita clara & euidentia illorum sunt verba,
ministra- vt nulla Sophistica palliari & negari amplius possint. Hæc enim ipsorum
tione mun- sunt Emblemata. Nos dicimus nequaquam concurrere carnem Christi,
di, aliquid etiam glorificatam ad regnorum administrationem, regum deiectionem
operetur. miraculorum effectiorem & similia: Item Deitas Christi cœlos mouet:
Dan. in E- reges & regna dat, & operatur & perficit opera sua, non per carnem suam
xam. pag. assumptam, quæ omnipotentia DEI capax esse, & opus omnipotentia
280. DEI, cooperari non potest. Item humana natura Christi, cum sit creatura,
Pag. 104. non est capax potentia increata: Et cum Christi hominis potentia, sit cœli
107. & terræ nominibus, veluti certis limitibus definita, non est immensa. Item.
pag. 365. diuina Christi natura, humanam assumptam naturam, habet sibi quidem
391. 406. adiunctam, sed non cooperantē. Item: Caro Christi, non plus confert ad
pag. 87. efficiendam viuificationem & salutē, quàm ad edita ab Apostolis miracu-
pag. 180. la caro Apostolorum contulit: aut virga Moysis ad edenda miracula pro-
 fuit, &c. Hæc tam tetras, & abominandas blasphemias, passim, magno
 numero & copia in aduersariorum libris licet reperire: quas audire horret
 animus. Merito igitur pudere deberet aduersariis: cum, quod de persona
 Christi, officio eius & gubernatione, voces tam abominandas & execra-
 biles euomuerunt: tum quod easdem folijs quasi ficus contegere iam &
 excusare conantur. Manet igitur hæc etiā nostra sententia firma & immota,
 de præsentia totius Christi secundum vtramq; naturam, non amplecti ad-
 uersarios sanam & orthodoxam doctrinam, sanorumq; verborū formam:
 verum inniti eos tantum concinnis, humanarq; rationi consentaneis si-
 militudinibus de capite & pedibus, corpore & radijs solis, principe illiusq;
 gubernatione. Id quod nullo modo in ipsis probandum.

Admonit. Octauo conantur defendere, rectè se docere, Christum non omnia
pag. 78. 79. Diuinitatis suæ opera, in cum & per assumptam naturam perficere: verum
 eo tantum loco, vbi est localiter. Vnde necessario consequitur: Mediato-
 rem Christum, quæ in his terris in Ecclesia sua efficit & operatur: illud non
 cum assumpta natura humana efficere & operari: cum expressè sacræ literę
 officium Mediatoris & gubernationis totius mundi Christo secundum
 vtramque naturam ascribant: & nequaquam secundum alteram tantum
De officio Matth. 18. 28. Ioh. 20. Psalm. 8. Ephes. 1. 4. & alibi. Expressè dicunt, Christum
mediatoris sua humanitate, non exaudire omnes, non seruare omnes, non dare Spi-
 ritum

ritum sanctū: multò minus, manibus vel pedibus: solius hæc Deitatis propria esse: ideòque homini Christo non conuenire, qua homo, sed quatenus DEVS est. An igitur hoc non est, personam Christi dirimere? officium Mediatoris & gubernationis diuellere? Citra vllam enim controuersiam verissimum est, Christum exaudire deprecationes nostras, saluare nos, donare spiritum sanctum, secundum vtramq; naturam. Officia enim Mediatoris & Saluatoris, Christo, non secundum diuinam tantum naturam, verum secundum humanam etiam assumptam naturam, conueniunt: quiq; hæc officia dirimit, diuellit etiam naturas: & ipsam Christi distrahit personam.

*secundum
vtramq; na-
turam.*

Hæc dum publicè committunt: peccati tamen & erroris argui non sunt. Insiper etiam expressè negant Christum, actiones suas, (liberrimè tamen) PER assumptam humanam naturam perficere, cum scriptura testetur, Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. (Quam potestatis vocem aduersariorum princeps libenter commutaret, cum verbo auctoritatis, quemadmodum ad imminuendam Maiestatem humanæ naturæ in Christo, in versione Testamenti peruertere eam conatus est) Item Omnia subiecisti sub pedibus eius, Psal. 8. Ephes. 1. qui vt caput omnia implet in omnibus. Actor. 17. Iudicaturus est orbem in æquitate, in viro, 1. Cor. 15. per hominem resurrectio mortuorum.

*Admonit.
pag. 79.*

*Admon.
pag. 79.*

Impiè etiam & blasphemè docent: ad officium Mediatoris non requiri infinitam & omnem potentiam humanæ naturæ: Id si verum est, quomodo Mediator noster Iesus Christus, DEVS & homo poterit preces nostras exaudire, adesse nobis in periculis omnibus, liberare è tyrannide Diaboli, in aduersis tueri, è morte æterna redimere, in tentationibus & agone mortis nos consolari. Media enim & creata potentia, vt paulò post cap. 3. audiemus, id præstare nullo modo potest: verum necesse est diuinam tantum, infinitam & æternam potentiam id perficere.

Quando igitur Mediatori nostro Iesu Christo, ratione officij Mediatoris, quo ad humanam naturam, derogant & denegant omnipotentiam, tanquam minùs ad illius ἀποτελεσματων productionem necessariam, quid aliud agunt: quàm quòd orbi Christiano Mediatorem constituent & fingunt, & Saluatorem Impotentem: quòd spoliant vnicum Mediatorem Christum secundum humanam naturam laude omnipotentiz: quod exuunt omnes Christianos omni efficaci, solida & vera consolatione

tione

CAPVT II. APOLOGIAE.

tionem: præter nudum hominem in Christo nihil facientes reliqui. Arbitrantur quidem hoc pacto¹, se excusare illud posse: quod concedunt humanam naturam, id quod sibi proprium est, in officio operari Mediatoris: Item Christum mente sua humana non ignorare, quid ubiq; in cælo & in terra, sua operetur diuinitas: verum exiliora hæc sunt: quàm quæ Maiestati illi respondeant. Scriptura enim propter exaltationem humanæ naturæ ad dextram DEI, non vt nefanda aduersarij faciunt temeritate, aliquorum tantum operum meminit, quæ diuina per assumptam naturam operetur: reliqua verò excludit, quasi, quæ per diuinam solum perficiantur naturam: De omnibus dicit, Data est mihi omnis potestas, in cælo & in terra: Mat. 28. Item qui omnia implet in omnibus. Quæ non de dimidiato, sed de toto Christo, secundum vtramq; naturam nec, de aliquibus tantum, sed de omnibus operibus dicta sunt.

Admonit.

pag. 79.

*De dicto a-
pud Marcū
5. Sensi ex
me egres-
sam virtu-
tem.*

Quod si verum est id, quod fateri coguntur, humanā Christi naturam omnium creaturarū esse Dominā, quo pacto à gubernatione mundi possunt eam excludere: & quædam tantū illi opera assignare, quæ filius DEI in ea & cum ea peragat: Videlicet illa tantum, quibus localiter adest: Opinioni suæ colorem aliquem addere conantur, ex dicto Marci 5. Sensi ex me virtutem egressam, finguntq; satis esse, si effectiōnem miraculorum tribuant Christi diuinitati: voluntatem autem diuinitati & humanitati: cum tamen Christus dicto illo de tota loquatur persona: & non de diuina natura tantum. Ex me, inquit, quæ voces nequaquam ad diuinam tantum naturam referendæ sunt: humanæ verò nudum nomen, solaq; voluntas tribuenda. De distinctione enim illa, in dicto Christi, ne verbum quidem habetur: Sed totam complectitur Christus personam, quando inquit, sensi, &c. ex me egressam virtutem: Corpus enim seu humanam simul naturam comprehendit.

Non igitur clamoribus partis aduersariæ perturbari nos patimur: verum sententiæ huic firmiter in hæremus & insistimus: totum Christum, secundum vtramq; naturam, miracula edidisse, & adhuc edere: & humanam naturam, ad effectiōnem miraculorum, non nudam tantum voluntatem contulisse, sed verè etiam, ob personalem vnionem, vltra etiam & supra naturæ vires cooperatam esse: & adhuc in gubernatione Ecclesiæ totiusq; orbis cooperari. Quemadmodum alibi hæc fusius declarata.

Admonit.

pag. 80.

ad thoma-

Nono. Conantur quoq; tueri, humanam Christi naturam omnipotentæ nullo modo esse capacem. Quicquid enim omnipotens est, profecto per omnipotentiam, vt sit omnipotens, est necesse: idq; vel tanquam per

per essentiam suam, vel tanquam per accidens, seu qualitatem inheren-
tem. Ad Dilemma hoc respondemus, sacras literas nobis tertium quod-
dam monstrare in personali vnione duarum naturarum in Christo diui-
næ & humanæ. Propter enim personalem vnionem habitat in assumpta
humana natura omnis plenitudo Deitatis corporaliter, Coloss. 2. Est au-
tem assumpta humana natura, ad plenitudinem virtutis & omnipoten-
tiæ diuinæ exaltata: non quòd essentialiter ipsa DEI omnipotentia fa-
cta: aut quòd per accidens & per modum Physicæ effusionis, in & per se
propriam essentialē omnipotentiam acceperit: verum quòd ad com-
municationē & societatem atq; vsurpationē eiusdem, in ipsa vnione est
admissa: quemadmodum Christus ipse testatur, Data est mihi omnis po-
testas in cælo & in terra, quæ potestas, alia & diuersa non est ab omni-
potentia: aliter etiam, quàm de assumpta humana natura, accipi illa non
potest. Christo enim secundum diuinam naturam, quæ ab æterno est, in
tempore dari nihil potest. Verum de his cum fusiùs agatur cap. 4. illuc le-
ctorem remittimus.

Decimò. Negant se Christo tribuere certam mensuram scientiæ se-
cundum assumptam humanam naturam: vt tantum sciat, quantum scire
debeat: Quæ verò modò negant, illa paucis hinc elapsis annis, publicè in
vniuersum orbem, quantumuis negent, euulgarunt & disseminarunt:
& eadem blasphemix nuper admodum, in libellis, quibus doctri-
nam formæ Concordiæ oppugnarunt, magno clamore repetitæ sunt:
Contrarium si iam profitentur & docent: ipsi viderint quomodo sua,
cum sodalium suorum sententia, concilient. Quòd autem de creata sapien-
tia dicunt, qua sapientiam Christo tribuunt, omnium Angelorum & ho-
minum sapientia, non tantum superiorem: sed etiam in comprehensibi-
lem, quæque ad agnitionem æterni patris, non tantum voce legis, sed per
doctrinam, lucem, thesaurum reuelati Euangelij nos deducat: aliquid
quidem largiuntur: verum nondum eo altitudinem huius mysterij asse-
quuntur. Paulus enim ad Col. 2. disertè inquit, in Christo habitare, omnes
thesauros sapientiæ: quæ de creata & finita sapientia intelligi non pos-
sunt. Vnde Damasc. lib. 2. cap. 22. DEVS omnia sciens simpliciter, non con-
sultat: neq; in anima Domini dicimus consilium vel electionem. Non
enim habuit ignorantiam. Nam etsi natura futura ignorantis erat: tamen
secundum hypostasin vnita DEO Verbo, omnium cognitionem habebat,
non gratia, sed propter vnionem, secundum hypostasin. Idem lib. 3. cap. 21.

M

Si se

Si secundum Gregorium Theologum separaueris quod videtur, ab eo quod intelligitur, serua videbitur & ignorans caro: at propter hypostasos identitatem, & inseparabilem vnionem, locupletata est Domini anima, futurorum cognitione, vt & reliquis diuinis signis, &c. Nihil igitur hæc excusatio ponderis habet. Verum de his etiam capite. 4. pluribus.

*Admonit.
pag. 81.*

Vndecimò. Quæ de sapientia denuò proferunt, quæ requiritur ad officium Iudicis: ad ea in præcedentibus modò est responsum. Si Christo etiam, quia filius hominis, id est secundum humanam naturam, data est potestas iudicij extremi, Iohan. 5: ad illud celebrandum & habendum, maior certe quam humana, creata & finita requiritur sapientia & noticia. Corda enim intueri & probare omnium hominum: arcanas omnes cogitationes, voces, actiones habere perspectas (quæ sanè omnia ad officium requiruntur iudicis viuorum & mortuorum) finita & creata noticia ac sapientia, comprehendere non potest. Iam verò etiam, quia homo, demandatum est ei officium iudicandi: omnes igitur thesauros diuinæ & æternæ sapientiæ, in ipso etiam, quia homo, esse absconditos necesse est. Sapientia autem non creata secundum humanam naturam illum præditum esse, extra controuersiam est.

*Admonit.
pag. 82.*

Duodecimò, negant Christo secundum assumptam naturam humanam summam perfectionem cognitionis D B I competere: cum diuinæ naturæ solius summa perfectio seu immensa sapientia sit propria: humanæque naturæ satis superque sit, istiusmodi agnitione D B I præditam esse, cuius capax sit. Etenim si diuina illi sapientia attribuenda: destruendam omnino esse: & ea ratione destrui discrimen, quod inter D B I interest, & creaturæ perfectionem. Eo autem loco de industria negligunt & prætereunt, quæ Paulus ad Coloss. 2. scribit: In Christo habitare omnes Thesauros sapientiæ & cognitionis, secundum humanam scilicet naturam: Diuinæ enim naturæ ab æterno insunt. Quæ humanæ in Christo naturæ competant, quæque minùs, quorumque capax & quorum non sit: non ab Angelorum aut hominum dependet determinatione: verum à iudicio Spiritus sancti: sacraminque literarum testimonio: quæ longè melius & certius exprimunt, quid illi competat, quorumque capax sit, quam à creatura explicari possit. Cum igitur Spiritus sanctus omnes illos thesauros sapientiæ & cognitionis diuinæ habitare in Christo dicat: aduersarijs, qui id negant, consentire non possumus. Firmum interim & immo-

tum manet discrimen, inter perfectionem propriam diuinæ naturæ: & illam, quæ humanæ est naturæ. Diuina enim ab æterno est omniscia: humana autem omnem illam scientiam in tempore, per & propter ac pro ratione personalis vnionis, demum accepit. Diuina natura reipsa est essentialis sapientia: humana assumpta natura, propter personalem vnionem, eius, usurpatione tantum, est particeps.

Quod verò allegant locum Luc. 2. Christus profecit sapientia & gratia: non ignoramus, DEI beneficio, à nonnullis illum interpretibus exponi de donis habitualibus & creatis, quemadmodum, sano intellectu, de ipsdem accipi potest: Scimus tamen, veteres quosdam, de manifestatione, eum explicasse. Sic enim Damascenus scribit: lib. 3. cap. 22. Christus dicitur profecisse sapientia, quia pro ratione incrementi ætatis, sapientiã, quæ ipsi (per hypostaticam scilicet vnionem) inerat, in manifestationem produxit. Qui verò dicunt ipsum profecisse sapientia & gratia, vt accessionem eorum suscipientem, non rectè docent hypostaticam vnionem factam à prima carnis conceptione: Sed cum Nestorio habitualement vnionem & nudam inhabitationem fingunt. Nam si verè ab initio incarnationis caro DEO Verbo vnita est: aut potius in Verbo substitit ac exstitit, ac veritatem hypostasis ad ipsum habuit: quomodo non perfectè locupletata est omni sapientia & gratia? Non quidem ipsa, ob nos particeps facta eorum secundum gratiam participatiue: sed magis, quia propter hypostaticam vnionem, & humana & diuina, vnus Christi facta sunt, gratiam & sapientiam & omnium bonorum plenitudinem, velut ex fonte, caro Christi scaturit mundo.

Decimò tertio, Præferunt, quasi tribuant Christo, secundum assumptam naturam humanam noticiam eorum, quæ sunt, quæ fuerunt, quæ erunt: interim nihilominus contendentes, creatam tantum & finitam Christi esse scientiam. Sæpius autem iam dictum est controuersis statum non esse: Finitane & creata Christus sit secundum assumptam naturam humanam præditus scientia & sapientia: quæ excedat omnium Angelorum & hominum sapientiam: verum de thesauris omnis scientiæ & cognitionis, Coloss. 2. & quod Christus etiam secundum assumptam humanam naturam, ratione vnionis hypostaticæ, omnem scientiam, quæ diuinitatis est propria, acceperit: quemadmodum ex Damasceno paulò antè hoc quoque est comprobatum.

CAPVT II. APOLOGIAE.

Decimò quartò. Crimine etiam hæreseos Agnoëtarum lubenter se liberarent: verum frustra. Ac mirū est, ad Nicephori eos prouocare auctoritatem: qui è Diametro ipsis repugnat: vtpote ex cuius verbis ad oculū demonstrari potest: Agnoëtarum eandē prorsus olim, quæ hodie aduersariorum est, fuisse de assumpta humana Christi natura, doctrinam & sententiam. Nicephori enim lib. 18. cap. 50. hæc sunt verba. Agnoëtæ dicunt DEVM quidem Verbum omnia nosse, humanitatem verò, secundum subsistentiam ei vnitam, permulta sanè ignorare, nescire sanè horam diei nouissimi. Quibus verbis conuincuntur, non se præter meritum, sed iustissima de causa & firmis rationibus Agnoëtarum hæreseos insimulari: illarūque tam diu esse partium, quàm diu opinionem hanc suam non retrahant. Id verò obseruatione dignum est, istius societatis quendam, non veritum, verba Nicephori, ad suam sententiam, peruertendo, inflectere. De Agnoëtis enim quod refert Nicephorus lib. 18. cap. 50. docuisse illos Christum secundum humanitatem permulta ignorare: eius planè contrariam sententiam è Nicephoro allegat: quasi Agnoëtis tribuat, Christum secundum diuinam naturam multa, imprimis autem horam extremi iudicii ignorasse: id quod cū expressis repugnet Nicephori verbis, notatu est dignum. Facile autem est causam animaduertere, ob quam, verba ista Nicephori peruertere student: scilicet vt eò facilius, à suspitione illius hæreseos se eximant

Quòd ad verba etiam hoc loco D. Lutheri in sermone Natalitio in epist. ad Heb. 1. cap. prouocant: nihil ea ad ipforum causam faciunt. Lutherus enim, vt ex verbis ipsius clarè patet, de tempore loquitur humiliationis: De tempore enim & statu humiliationis quando quæritur, an humanitas Christi semper omnia cogitarit, dixerit, voluerit, animaduertit, rectè respondetur, eo ista modo omnia fecisse: non quòd scientiam illam nullo modo habuerit (quomodo enim in ipso habitare potuissent Thesauri omnis sapientiæ & cognitionis) verum, quòd hac sua Maiestate, tempore exinanitionis, non semper sit vsus: quamuis vt ea potuisset: quemadmodum reuera etiam interdum illa est vsus. Eodémque loco inquit Lutherus: Plenus fuit gratia & sapientia: vt omnia sibi oblata iudicare potuerit, & explicare: propterea, quòd diuinitas, cui omnia sunt perspecta, personaliter ei vnita ac præsentissima erat. Præterea Lutherus citatis illis verbis Carolostadij sectatores, Item Anabaptistas impugnare voluit: qui iam tum semina illius erroris spargere cœperant: Christum

secun-

secundum assumptam humanam naturam in diuinitatem esse conuersum: creaturamque esse desisse: qui error postea longè latèque per Crautwaldium & Stenckfeldium, discipulos eius, est propagatus.

Quintodecimo loco excusant se, & iniuriam sibi fieri conqueruntur, *Admonit. pag. 87.* quando arguuntur docere, nihil Christo homini tribuendum esse, quod naturam excedat & proprietates humanas: arbitrantur, se præclare functos officio, quando dicunt, humanam naturam personaliter vnitam esse Deitati: Id ipsum enim supra naturam esse: item omnem virtutem, dona, excellentiam dignitatis, officij longissimè superare naturam: Deitatis verò propria in persona, ratione & respectu personalis vnionis, humanitati realiter communicari, disertis negant verbis. Quæ illorum sententia, cum hæcenus abundè refutata, errorisque sit conuicta: non necesse est, vt hoc loco pluribus de ea agamus.

Decimo sexto: Aiunt merum esse figmentum, quòd doceant, Christo post resurrectionem restitutam esse omnem potestatem, quasi ante resurrectionem eam non habuerit: Manifestum autem est & notorium, hanc opinionem, à quibusdam ipsorum sodalium, illis ipsis verbis fuisse in Academia Vvittebergensi publicè traditam: idem significare, Data est mihi omnis potestas, quod, reddita seu restituta est mihi omnis potestas. Hoc cum negare non possint, merum tamen figmentum appellare non erubescunt: & in illa ipsa excusatione expressè fatentur: filium DEI, tempore exinanitionis, diuinam Maiestatem deposuisse: eamque tempore glorificationis recepisse: qua sententia intentum euertunt suum: idque quod prius negauerant confirmant. Falsissimum verò est, Filium DEI, quò ad diuinitatem, Maiestate sua, tempore exinanitionis, se exuisse, eamque in glorificatione recepisse: Excelsus enim non potest exaltari, sed cetero excelsi. Nec est exinanitio ad æternam diuinitatem Christi, verum propriè ad assumptam eius humanam naturam referenda. Diuinitas enim neque humiliari, neque exaltari potest: Humana verò natura ratione sui status & essentiz humiliationem & exaltationem admittit. Quæ præterea vltèrius hoc loco inserunt, Christum omnipotentiam & Maiestatem diuinam, secundum assumptam humanam naturam, tempore exinanitionis non habuisse: ad ea in sequenti cap. 3. fusiùs respondebitur.

Decimo septimò: Nec illud etiam concedere faterique volunt, cuius à nostris arguuntur: Christum eos in cælum concludere, certòque cæli loco alligare. Docere enim se, liberum ei esse atque còcessum, in amplissimo illo cæli theatro inambulare, stare, sedere, iacere, pro vt ei visum fuerit: mo-

CAPVT. II. APŌLOGIAE.

gatus, vt in dō cœlum ante extremum iudicium non egrediatur. Id quod nuper quī-
terris eodē dam ē confortibus illorum publicē typis euulgare non est veritus : Iplūm
secundum corpus Christi, in cœlo esse, vti regem in augustissima sui regni arce , am-
promissio- plisimo domicilio, palatio & aula: in quo liberē, si velit, cum infinitis e-
nes nullo lectorum Angelorum beatorūque Spirituum, in idem cœlum recepto-
modo esse rum, millibus spaciatur. Sacramentaria etiam exegesis his vtitur verbis:
possit. Christi corpus abductum esse in cœlum : non reddendum ante nouissi-

Danaus cō- mum diem, quasi abductus, cœloque captus detineatur Christus corpore
tra Gerlach. suo, ad extremum vsque iudicium. An verò non præclara, idonea, & iusta
pag. 64. hæc est accusationis excusatio. Concedimus, aiunt, licere ei liberē, pro vo-

luntate & arbitrio suo in cœlo versari & inambulare: quamvis illud, ante
 extremum iudicium, non egrediatur, nec egredi possit: Ergo non inclu-
 dimus eum cœlo, nec alligamus certo loco: An verò hoc non est, esse inclu-
 sum, corpore suo tantum in cœlo esse, ad extremum vsque iudicij diem: ita
 vt priusquam ad iudicium venturus sit, illud non egrediatur? Item, corpo-
 re suo in cœlum abductum esse, non reddendum vsque in nouissimum
 diem. Decircumscriptione corporis Christi pluribus egimus. cap. primo.

Nec quicquam illorum causam iuuat, aut reddit meliorem, quod
 prætendunt, beatos, in æterna illa vita, non fore conclusos, aut ad certum
 locum alligatos, etiamsi illorum conuersatio futura in cœlis: quomodo i-
 gitur sequatur Christum certo cœli loco esse conclusum: quando docent,
 in certo Christum cœli esse loco, nec alibi?

Permagnum autem & ingens est discrimen inter Sanctōrū corpora,
 & corpus Christi: Hoc enim diuinæ naturæ personaliter, inseparabiliter
 & indistanter est vnitum: vt extant clarissimæ promissiones, quibus sui
 præsentiam in his terris Matth. i8. 28. est pollicitus. Vnde Cyrillus rectē ad
 Successum scribit: Vnigeniti DEI proprium corpus existens, omnia huma-
 na transcendit Meritò igitur, si qua esset istorum Theologorum frons, pu-
 dere eos deberet, de diuinis illis mysterijs, tam absurda & falsa fingere &
 tueri dogmata: deque Christi corpore, quod τὸ ἄλογον personaliter, inse-
 parabiliter & indistanter vnitum est: non sublimiora & augustiora, quàm
 de reliquorum Sanctōrum corporibus, sentire & profiteri.

De dicto Decimò octauò: Tetram illam etiam corruptelam dicti Acto. 3. O-
actorum 3. portet Christum cœlo capi, conantur tueri: seu vt alius quidam ex ipsorum
ἐν δὲ οὐ- numero hunc locum in nouo Testamento transtulit: Eum autem cœlum
ἐξ ὧν δέ- capiat oportet: nihilq; omninò à se peccatum esse, verum ab omni crimine
ἐξ ὧν δέ- immunes esse volunt: cū sciant hoc ipsis, ex ipsorum manibus sicere-
 ptum

ptum esse telum, vñ si quis omninò pudoris apud illòs amplius locus, erubescere potius, quàm idem argumentum denuò in manus tractandum sumere deberent. Multis annis acerrimè in controuersia de Cœna dimicatum est: nemo tamen inter primos, ita fœdè locum Act. 3. deprauare ausus est. Præcipuus, illorùmq; antesignanus, vltro falsus est e verbo *δέξασθαι*, *Calu. Act. 3.* quia medium & ambiguum, nihil certi in hac cōtrouersia concludi posse.

Alter verò, eius successor contrarium scripsit: idèò passiue se vocem *δέξασθαι* *Beza in An.* vertere voluisse: vt certū haberent textum, quem opponerent ijs, *notationi-* qui docent verum Christi corpus in cœna verè præsens adellè, distribui & *bus in maiori-* sumi. Quid his sibi voluerit verbis, saniores facile assequuntur. Vt haberet *bus, Acto 3.* quo falsam & erroneam suam de absētia corporis Christi in cœna tuere; tur opinionem: necesse ei fuit, sacram peruertere Scripturam, quo suo inferuaret instituto. Equis autem vobis hanc fecit potestatem, pro vestro arbitrio interpretandi sacras literas: vt vobis inferuiat ad nutum, & vt certum habeatis textum, quo vestra possitis confirmare somnia? Non caret autem res admiratione, eò vsq; illos progredi impudentiæ, vt glorientur, non facillè inueniri, nec habere nos, quo significationem nostram confirmemus, verbum *δέξασθαι* vsurpari pro occupare: cum aliquot eis ex Plutarcho iam pridè sint monstrata loca *ἔχειν τὴν βασιλείαν*, vt veniret Romam & acciperet siue occuparet imperiū. Item, *δέχεσθαι τὸν ἀρχὴν, ὡς ἀναδέξασθαι τὴν πόλιν*: in quibus verbum *δέξασθαι* sumitur pro occupare. Similiter monstrata est illis horum verborum explicatio Oecumenij, qui singulariter notauit Petrum non dixisse, quòd cœlum acceperit Christum: sed quòd Christus acceperit cœlum. Quemadmodum & illa temeritas digna est admiratione, quòd scribunt Petrum non loqui hoc dicto de Domino Christi in cœlo & in terra: verum de assumptione tantum corporis eius in cœleste domicilium. Hæc enim declaratio, *Adrian r.* tam absurda est: vt refutatione non egeat. Quòd dictum repetunt Nazianzen: est & ad illud iam pridem responsum: cumque hoc dictum *pag. 90.*

Petri Actorum 3 in nostrorum scriptis & lucubrationibus, abundè satis explicatum: breuitatis causa ad illas nos referimus.

C A P V T III.

VERA ET SOLIDA REFUTATIO FALSARUM assertio- num: quas Neostadienses Theologi libro Con- cordiæ affinxerunt in doctrina de Persona Christi.

ONANTVR aduersarij, quo & causæ suæ colorem addant splendidiorem, & simplicioribus fucum faciant, & doctrinam libri Christianæ Concordiæ magis reddant suspectam, falsas quasdam in eodem monstrare assertiones. Agimus autem DBO, cuius beneficio factum est, immortales gratias: quòd probationibus seu demonstrationibus examinatis, deprehenduntur, partim multa nobis & libro imputare: quorum ne verbo quidem in illo sit mentio: sed quæ merè ab ipsis conficta, falso nobis sunt ascripta: partim quæ sitis tantum & coactis calumnijs pugnare & cauillationibus: quemadmodum, volente Domino, ad oculum ista à nobis monstrabuntur.

Quòd si vel maximè confingere aliquid, ne quid grauius dicamus, volupe ipsis fuit: cauere tamen debuissent, ne in ipso limine & aditu, in manifesta calumnia & aperto deprehenderentur mendacio: Id enim non tantum totam ipsorum causam reddit suspectam, verum etiam manifestò prodit indicio, insequentes etiam actiones, nullo vero niti fundamento.

Admonit.

pag. 250. 251.

Et initio quidem in articulo de persona Christi, aiunt, nos contendere: Proprietates duarum naturarum in persona Christi essentielles, realiter vtrique esse naturæ communes. Et mox concludunt, Falsum dogma est. Imò falsissimum est dogma illud, illamque loquendi formam in libro Concordiæ contineri: eamque in æternum in libro Concordiæ non monstrabunt: sed merum est aduersariorum commentum, mera inuidia & petulantia, ad prægrauandam nostram causam confictum. Monstrent verò, si viri sunt candidi, nostra verba.

Nam coactas illorum expositiones, verborum, distinctionum, & sententiarum libri Concordiæ deprauationes, quibus assidue pugnant, nihili facimus: procul dubio & paginam & locum diligenter in margine notassent: si eius, vel minima ex parte, veritatis testimonio conuincere nos possent. Imò hoc ipsum dogma, proprietates naturæ vnius, alterius fieri proprietates

tes

tes essentielles, liber Christianæ Concordiæ rejicit: atque impietatis & hæreseos condemnat: quomodo igitur, id ipsum eodem libro profiteremur.

Quod si obijciunt: Tradit omnino Liber ille, filium DEI assumptæ humanæ naturæ, proprietates suas, quarum in sacris literis expressa extant testimonia, realiter communicare, &c. Verum, hoc non est monstrare id, cuius librum accusant: tradi in eo, proprietates duarum naturarum in persona Christi essentielles, realiter vtrique naturæ esse communes, hoc est, vt ipsi intelligunt, inque inuidiam libri Concordiam calumniosè interpretantur, alterius naturæ fieri proprietates essentielles. Distinctæ enim multumque differentes loquendi formæ sunt: Filius DEI humanæ assumptæ naturæ, suas proprietates, quarum in sacris literis expressa extant testimonia, ratione & respectu personalis vnionis communicat: Et, proprietates essentielles duarum naturarum in persona Christi, esse vtrique naturæ communes: vel vt posteriorem hanc ipsi intelligunt: vnus naturæ proprietates essentielles, alterius etiam fieri proprietates essentielles, seu formas inhærentes.

Prior loquendi forma, vera est, fundata in Verbo DEI: & pertinet ad tertium genus enunciationum: in quo agitur de communicatione Maiestatis diuinæ, assumptæ humanæ naturæ in Christo, ratione & respectu personalis vnionis. Posterior non item. Ratio est. Humana enim natura nihil tribuit diuinæ: verum suam à diuina accipit perfectionem: vt rectè Athanasius scribit in Epistola ad Epiſcetum. Non enim verbum caro factum est, vt Deitati aliqua accessio fieret, neq; vt Verbum in meliorem statum reduceretur, magis verò ipsi humanæ naturæ accessio magna facta est, ex communione & vnione Verbi ad humanam naturam.

Non igitur verè prædicari potest, humanam naturam, diuinæ naturæ filij DEI suas communicare proprietates: contrarium verò rectè prædicatur.

Accusatio igitur hæc ipsorum prima, merum est figmentum, apertumque mendacium. Quod autem denuò confugiunt ad primum genus: & urgent enunciationes illas, DEVS est passus: Homo est æternus, creator mundi, &c. nihil id ad causam ipsorum facit. Iam sæpè enim testati sumus, de prædicationibus primi & secundi generis nullam inter nos amplius esse cotrouersiam: verum de tertio genere tantum, hoc est, illis enunciationibus, in quibus Scriptura & Patres, sequuti Scripturam, de communicatione Maiestatis humanæ naturæ in Christo, respectu personalis vnionis, propriè loquuntur: quemadmodum abundè hoc supra monstratum.

N

Tribuunt

CAPVT III. APOLOGIÆ.

*Admonit.
pag. 251.*

Tribuunt etiam nobis argumentum, quasi libro Concordiæ insertum, & nostris sit vsitatum: Naturæ, inquit, personaliter vnitæ necessariò sibi communicant suas proprietates: Dux naturæ in Christo, sunt vnitæ personaliter. Ergo inter eas est realis communicatio proprietatum. Argumentumq; hoc tanquam ineptum simpliciter repudiant.

Negamus autem hoc nostrum esse, aut libri Concordiæ argumentum, aut taliter illud à nostris informari: Ipsorum etiam hoc est figmentum, in ipsorum cerebro natum. Id quidem libro Concordiæ asseritur pag. 306, malè de persona Christi docuisse Samosatenum & Nestorium: naturas esse incommunicabiles, hoc est, planè nullam omninò naturarum esse communicationem: hac enim ratione naturæ à se inuicem diuellerentur. Indistinctè autem illo libro affirmari: vtramque naturam in Christo diuinam & humanam sibi inuicem suas communicare proprietates: aduersariorum est figmentum, quod nostrum esse, in æternum non sunt monstraturi.

Si iuris esset recepti: argumenta connectere: alijs illa obtrudere: & ex ijs consequentias pro libitu deducere: præclare sanè ageretur cum aduersarijs nostris: & haberent, quod sibi de victoria pollicerentur. Verùm illa, DEI beneficio, in Ecclesia consuetudo, recepta nondum est: nec in illam consentire nos possumus.

*Admonit.
pag. 250.*

Quòd verò obijciunt, hanc distinctionem communicationis meam esse elusionem & argumentum trepidantis conscientie, falsissimum est. Nec enim distinctio illa nostrum figmentum est: sed expressè est in verbo DEI fundata, & ex verbo DEI extructa: DEI enim in Scriptura hoc ἀξίωμα est: Ego DEVS sum & non mutor: Et CHRISTI illud: Data est mihi omnis potestas: Item Pauli, Donatum est illi nomen. Quid enim aliud hæc sibi volunt testimonia: quàm diuina natura, cum sit immutabilis, nihil ei dari, nihil etiam adimi potest: humana autem natura, quia est mutabilis, exaltationi & exinanitioni est obnoxia. Retenta etiam & vsurpata hæc ab Orthodoxa antiquitate semper fuit distinctio: vt videre est, in dicto Athanasij supra citato, apud Epiphanium contra Ariomanitas, Cyrillum, Theodoretum, Damascenum.

Non igitur nostrum illa est figmentum, sed è fontibus Israël est deriuata: & ab Orthodoxis Scriptoribus Ecclesiasticis comprobata: meritò igitur in nostris Ecclesijs retinenda: nisi ipsum DEVM, ipsamq; negare velimus veritatem.

Æter-

Aeternitatem & infinitatem diuinæ naturæ in Christo quod attinet: ad eam paulò post respondebitur.

Oppugnant postea similitudinem de ferro ignito, quæ in libro Concordiæ, ex Origene, Basilio, Cyrillo, Augustino, Damasceno, ad explanationem sanæ doctrinæ, de communicatione Maiestatis fuit allegata. Apparet autem, id quod candidus lector diligenter notet, huic similitudini ab Orthodoxa antiquitate semper vsurpatæ, singulariter eos aduersari: propterea quòd doctrina huius mysterij, vt in sacris literis reuelata est, hac similitudine declarata, facillimè à simplicioribus etiam intelligi comprehendique potest. Quare in hoc ipsum omni studio & viribus incumbunt, vt dictas similitudines Ecclesiæ DEI vel planè eripiant: vel annihilent & peruertant.

De similitudine desumpta à ferro candente, qua Orthodoxa Ecclesia semper vsa.

Examinabimus autem eorum, quæ vtuntur, Sophisticam. Præterdunt communicare quidem ferro ignem aliquas proprietates: sed eas duntaxat, quæ naturam ferri non destruunt, vt calorem, molliciem, fulgorem: Non autem raritatem & leuitatem ignis, motionem sursum. His enim in materiam ferri transfusus, non iam ampliùs ferrum ignitum, sed ignis esset. Sic multa ineffabilia dona communicari humanitati à Deitate: sed non ipsam destruunt, & in aliam naturam commutantia. Ad quam elusionem, simplex hæc est, plana, nostra, librique Concordiæ, responsio. Scire etiam nos, DEI beneficio, similitudines, non per omnia & in omnibus quadrare, vt dicitur, partibus. Ferrum enim subiectum est caloris & fulgoris: humana autem natura nequaquam subiectum est, in quod diuina Maiestas sit effusa: Id quod Iustinus etiam Martyr de similitudine deducta ab anima & corpore humano verum fatetur. Quemadmodum etiam illud facillè damus: nequaquam doctrinam de communicatione Maiestatis & virtutis diuinæ, huiuscemodi superstructuros nos similitudinibus, nisi sacrarum literarum expressis sciremus eam fundatam esse testimonij. Similitudines enim longè infirmiores & minores sunt, quàm quæ ad istiusmodi mysteriorum demonstrationem tantum adhiberi debeant. Cum autem manifesta extent sacrarum literarum testimonia Matth. 11. 28. Ioh. 3. 5. 6. Philip. 2. 1. Ioh. 1. &c. quæ citra contradictionem huius doctrinæ fundamentum continent: & huc accedat totius Orthodoxæ antiquitatis consensus: quem similitudine hac, desumpta à ferro ignito exprimere voluerunt: nō possumus à similitudine hac, in qua præcipua ad doctrinam hanc spectantia explicata sunt, recedere: nisi ipsam veritatem prodere, verbumq; DEI negare velimus. Non est autè controuersia, de enunciationibus primi

CAPVT III. APOLOGIAE.

generis: nec de creatis etiam donis tantum, de quibus hanc similitudinem accipi & intelligi tantum volunt, verum controuersia hic est status, an satis fiat similitudini, si ad habitualia & creata dona tantum restringatur: quæ humanæ naturæ sic donata sunt, vt illa veluti creata & finita dona ac Idiomata, in se & per se possideat: & an Orthodoxa antiquitas, in hanc sententiam tantum & non aliter similitudine illa sit vsa. Quæstione sic informata, liquidò apparet, aduersarios, nimis ieiunè & frigide de sententia huius similitudinis sentire & loqui: longèque aliud ex ea concludere conari, quàm ad quod concludendum ab Orthodoxa antiquitate, excogitata est & vsurpata.

Patres enim, quorum mentio supra facta, Origenes lib. 2. de principijs, Basilius de Natiuitate Christi, Cyrillus de Incarnatione vnigeniti cap. 8. & libro 1. in Iohan. cap. 15. & lib. 14. cap. 15. Augustinus de Incarnatione: & Damasc. lib. 3. cap. 12. &c. quando hac vtuntur similitudine, desumpta à ferro ignito, nullo modo ad habitualia & creata dona, seu finitas qualitates respiciunt: quas humana Christi natura, in se & per se possidet: verum ad communicationem diuinæ Maiestatis & gloriæ: quemadmodum id ipsorum testimonia clarissima luce euincunt. Verba Origenis hæc sunt. Ipse ignis diuinus substantialiter in ea anima requieuisse credendus est, ex qua ad ceteros aliquis calor venerit.

Basilius: Quomodo Deitas est in carne? Sicut ignis est in ferro: non transitiuè: sed *μεταδοτικῶς* communicatiuè. Cyrillus inquit: Quemadmodum si quis scintillam ignis in fœno aut palea occultauerit, totum inde ignitum necessariò fiet: Sic Verbum DEI tanquam scintilla, in naturam nostram immissum, totam inde inflammauit, atque ad vitam reduxit. Idem in carbone tanquàm in imagine, licet conspiciere adunatum quidem humanitati DBVM Verbum: non tamen prorsus proiecisse, quod fuerat, transformasse autem magis assumptam naturam, in suam gloriam & operationem.

Qua similitudine tria potissimum Orthodoxa antiquitas docere voluit. Primò, quemadmodum duæ distinctæ substantiæ seu naturæ, ignis & ferri, vniuntur, citra transmutationem aut exæquationem naturarum, essentialiumque proprietatum: Ita etiam duas naturas in Christo in vnitatem personæ, citra commutationem, exæquationem, aut abolitionem naturarum, essentialiumque proprietatum, inseparabiliter sibi deuinctas esse.

Secundò

Secundò Quemadmodum ignis propter vnionem, essentielles suas proprietates lucendi & vrendi ferro communicat: sine omni naturarum vtriusque commixtione aut transmutatione: Sic communicare etiã, diuinam filij DEI naturam assumptæ humanæ naturæ, ratione & respectu personalis vnionis, essentielles proprietates: quibus in ea, cum ea, per eam luceat, operetur, efficax sit. Hæc tamen omnia fieri citra permixtionem aut confusionem naturarum, essentialiumque proprietatum. Vnde Basilius, de Natiuitate Christi dicit. Quòd sicut ignis sit in ferro, non transitiuè: sed *μεταδοτικός*, communicatiuè: & tamẽ totum ferrum se ipso repleat: &c. Ita Verbum nõ sustinuisse mutationẽ aliquam: quando caro factum est: Communicatiuè autem intelligit Basilius de cõmuni possessione, vsu & effectũ, communicatæ maiestatis diuinæ, ad quam assumpta humana natura per personalem vnionem exaltata est.

Tertiò. Quemadmodum ignis, licet ferro communicet suas proprietates, non tamen contra ferrum suas qualitates communicare igni, frigus & nigredinem: ita in personali etiã vnione duarum naturarum in Christo: Diuinam quidem humanæ suas, non autem vicissim humanam diuinæ suas communicare qualitates. Quemadmodum hoc ipsum prẽclare Basilius exposuit. Quomodo igitur Deus Verbum, corporea debilitate non impletum est? Dicimus veluti neq; ignis ferri proprietates transmutat. Nigrum est ferrum & frigidum, sed tamen ignitum, ignis formam induit, & ipsum illustratur ac candescit, non nigrefaciens ignem: & ipsum inflammatur, non frigefaciens flammam: Sic sanẽ etiã humana Domini caro particeps facta est Deitatis, non propriam debilitatem Deitati distribuit: Ad hæc tria, nec vterius, similitudo hæc, in libro Concordiæ se extendit: Ex quibus perspicuum est, non posse hanc similitudinem, vt aduersarijs placet, ad creata tantum & finita donare stringi.

Quòd autem ignis ferro raritatem, leuitatem & motionem sursum non communicat, licet reliquas proprietates, vim lucendi, vrendi, penetrandi communicet: nihil omninò causæ huic derogat: nec sanam doctrinam, de communicatione Maiestatis & virtutis diuinæ, cuius expressa habemus in sacris literis testimonia, tollit & euertit. Nec ex illa consequitur, assumptæ humanæ Christi naturæ, accidentia aut qualitates seu finita dona communicari tantum. Satis est, scripturam testari, & similitudinem de ferro ignito confirmare: quòd quemadmodum essentielles ignis proprietates, ferro, citra eius destructionẽ, communicari possunt: sic etiã essentielles proprietates filij DEI, de quibus expressa sacrarum literarum habe-

CAPVT III. APOLOGIÆ.

mus testimonia, posse humanæ naturæ citra eius destructionem & abolitionem communicari. Huc vsq; enim Orthodoxa antiquitas similitudine ista est vsa: & ad præsens negotium accommodauit.

Quemadmodum igitur ignis ferro proprietates, lucendi, vrendi, operandi, realiter & verè communicat: nec tamen communicat raritatem, leuitatem, motionem sursum, & hac ratione ferrum in sui substantiam non transmutat: eodem modo euincitur Filium DEI assumptæ humanæ naturæ facillè omnem potestatem, virtutem, vim viuificandi, facultatem cooperandi, gubernandi, &c. communicare posse, per & propter personalem vñionem, & sessionem ad dextram DEI: nec tamen necessariò consequi, vt aduersarij volunt, protinus communicare, æternitatem, infinitatem, essentiam, quæ ipsa est ab æterno, spiritualem, & quæ huius generis sunt alia: multò minùs, abolitis essentialibus proprietatibus ipsaque natura & essentia, transformare illam in essentiam spiritualem æternam, infinitam, &c. quæ ipsa est diuinitas.

Denique si ignis ferro quasdam proprietates essentielles communicare potest: nec necessariò propter illam communicationem, ferrum in essentiam suam transmutat: quanto magis filius DEI assumptæ naturæ humanæ proprietates eas, quas vult, de quibus ex verbo DEI tantum statuimus & pronunciamus, illiusque limites non egredimur, communicare potest: nec ideo necesse ei est, mox eam in essentiam transmutare diuinam?

*Admonit.
pag. 253.*

Quæ etiam de creata obijciunt deitate, & de diuinæ & humanæ naturæ in Christo exæquatione, ea in libro Christianæ Concordiæ adèd clarè & perspicuè refutata sunt: vt cuius veram illius libri & nostram sententiam facillè sit intelligere: nisi studio quodam & petulantia exagitare alicui volupe. Vtramque enim opinionem, & eam de creata Deitate, & alteram de exæquatione liber Concordiæ expressis verbis rejcit.

Aduersarij etiam nobis dicunt similitudinem de ferro candente: Ferrum enim candens vrendi, aiunt, potens est: non quia ignis de ipso sit substantia: sed quia calor ab igne ipsi est indiuus: Sic hominem Christum esse omnipotentem, non quia omnipotentia creata ipsi à DEO sit indita: sed quia omnipotentia de ipso est substantia:

Respondemus. Non asserimus humanæ Christi naturæ creatam, & à diui-

& à diuina natura separatam communicatam esse omnipotentiam, quam in se & per se possideat: & cuius ipsa existat subiectum, id quod falsò nobis affingunt. Sed dicimus omnipotentiam ei ratione & respectu personalis vnionis esse communicatam, ad illius communionem & vsurpationem esse exaltatam. Piam etiam antiquitatem similitudinem illam, non ad creatas qualitates & finita dona, sed ad communicationem Maiestatis diuinæ accommodasse, ex Origine, Cyrillo. 6. de Incarn. Vnig. cap. 8. & alijs testimonijs constat. Nec etiam docemus, omnipotentiam humanæ naturæ esse substantiam, aut substantialiter ei communicatam: ita vt humana natura substantia sua omnipotens, vel substantialiter omnipotentiam possideat: Verum, vt diximus, doctrina libri Concordiæ est, omnipotentiam assumptæ naturæ, in persona, seu ratione & respectu personalis vnionis esse communicatam: ad eiusdem communionem & vsurpationem esse exaltatam, diuinamque omnipotentiam & Maiestatem, in cum & per assumptam humanam naturam lucere, operari & efficacem esse: quemadmodum ignis in, cum & perferrum sibi vnitum, lucet, splendet, vrit. Denique quando de communicatione Maiestatis loquimur: intelligimus non essentialem communicationem aut naturalem effusionem, vel separationem diuinarum proprietatum, aut creatæ omnipotentix, in assumptam humanam naturam: quemadmodum aqua è vase vno in aliud transfunditur: sed personalem communicationem, seu communicationem, quæ existit ratione & respectu personalis vnionis: illiusque est consequens.

Sic similitudinem animæ & corporis refutare magis nos quàm tueri, prætendunt: quod proprietates essentielles distinctæ maneant realiter: Id ipsum nos etiam credimus, docemus, profitemur: proprietates *ma & corpore* essentielles, animæ & corporis, manere distinctas, nullòque modo confundi & permisceri: Animam verò potentias suas, vt eas nominant, corpori non verè & realiter, communicare: ita vt in, cum, & per corporis *thodoxa* organa, quandiu corpori vnita est, non agat, euidentem est mendacium. *clesia semper est vsa* Anima enim oculis videt, auribus audit, lingua loquitur, manibus apprehendit: rationem etiam quod attinet, vtitur illa in instrumento, capite, cerebro, voce: Et vicissim oculi vident, aures audiunt, &c. ex illa tantum causa, quòd anima vnà cū potentijs suis, vnita corpori personaliter: Nec tamen hanc, quæ Physica est & naturalis communicatio, sequitur transformatio animæ

CAPVT III. APOLOGIAE.

animæ in corpus, aut corporis in animam: nulla etiam exæquatio proprietatum animæ & corporis. Quod si communicatio illa, in vnione hac animæ & corporis, quæ naturalis est, locum habet, citra vllam commixtionem aut exæquationem: quanto magis vera esse & locum habere poterit in assumpta humana natura, quam Filius Dei in vnitatem personæ, indissolubili vinculo, sibi copulauit: & tamen hanc nobis aduersari similitudinem contendere audent.

Admonit.

pag. 254.

Affingunt præterea libro Christianæ Concordiæ: sic in eo nos ratiocinari. Si proprietates diuinæ non realiter communicantur humanitati: hominem Christum non fore DEVM verè & realiter: sed duntaxat nomine tenus, seu titulo tenus. Hæc autem conclusio nusquam in libro Concordiæ expressa: sed ab ipsis tantum conficta est & libro obtrusa. Verum sic concludimus libro Concordiæ pag. 245. Nisi humanitas personaliter esset filio DEI vnita, & sic verè & realiter, nihil, solo nomine excepto, cum eo commune haberet: non posset etiam Christo homini, appellatio DEI, seu filij DEI altissimi, verè & realiter tribui: hanc conclusionem mera petulantia inuertunt, saltem vt, quod cauillentur & calumnientur, habeant: quò libidini suæ aliquo modo satisfaciant.

Admonit.

pag. 254.

Similis vanitas, insequentis etiam est calumniæ, qua libro Concordiæ tribuunt, quòd doceat, discrimen in habitationis diuinitatis in Christo & alijs sanctis in hoc potissimum consistere, quòd humanæ Christi naturæ conferat omnipotentiam: reliquis non item. Dedita autem opera & singulari petulantia omittunt, id quod in libro Concordiæ præmittitur, quodq; fundamentum huius posterioris est: ipsam videlicet personale vnionem, cuius consequens est, communicatio Idiomatum, & ea, quæ illi adhærent. Ita vt discrimen præcipuum in habitationis diuinitatis inter Christum & sanctos, non ex communicatione Maiestatis diuinæ, verum propriè ex personali vnione duarum naturarum diuinæ & humanæ in vnâ inseparabilem hypostasim, sit petendum. Hac enim ratione, hoc est, personaliter & inseparabiliter, in solo Christo, & nullo è sanctis, habitat diuina natura. Hac posita specifica differentia, sequitur vltro & spontè: Cum diuina natura Christi, cum assumpta humana natura, personaliter, indissolubili vinculo sit vnita: quòd eidem non tantum summa dona communicet, & per eandem, vt in alijs sanctis, operetur & efficax sit: verum etiam, quòd pro ratione & propter vnionem personalem, secundum euidentissima sacramentorum literarum testimonia, diuinam etiam virtutem & maiestatem eidem communicet, in, cum, & per illam, operetur, efficiat, gubernet potenter omnia

omnia in cælo & terra. Matth. 28. Psalm. 8. Ephes. 1. vt copiose ista in libro Concordiæ sunt declarata. Vnde ratione etiam huius cōmunicationis, permagnum omnino est, inter inhabitationem & operationē diuinitatis in sanctis, & illam, quæ est in humana assumpta natura in Christo, discrimen. De illo mentio fit in libro Concordiæ: qui calumniosam illam interpretationem planè ignorat: quemadmodum illam etiam pro nostra non agnoscimus. Corruunt igitur omnia, quæ ex Eutychianismo & Nestorianismo conflata obijciunt libro Concordiæ.

Magno etiam clamore contendunt, idem esse Deificari, DEVM esse *Admonit. pag. 255.* se, & omnipotentem esse: Cùm igitur in libro Concordiæ humanæ assumptionis naturæ tribuamus, diuinam virtutem & potentiam, necessariò consequi, humanam Christi naturam Deificari aut DEVM statui. Verùm id nullo modo sequitur: & longissimè abest. Discriminis causa & ratio manifesta est & clara: Diuina enim Christi natura, se ipsa, essentia sua, est omnipotens, imò ipsa est omnipotentia: Humana Christi natura, non se ipsa, essentia sua, omnipotens est: nec in se, & per se, omnipotentiam habet tanquam sibi infusam: sed ratione & respectu personalis vnionis omnipotentiam in tempore accepit. Verùm de hoc etiam fusiùs paulò post cap. 4.

Mirificè admodum sibi placent hac obiectione: Si non eadem ratio *Admonit. pag. 255.* sit cōmunicationis, hoc est, si diuina tantum humanæ naturæ, non contra humana, diuinæ suas cōmunicet proprietates, destruere nos differentiam specificam personalis vnionis, quam velimus esse cōmunicationem *De differentia specifica personæ in vnionis duarum naturarum.* Idiomatum realem, &c. Oblectent se verò hac obiectione, quantum & quam diu volent: nihil illa contra librum Concordiæ facit: non etiam ad illud modum, doctrina hæc, in nostris traditur Ecclesijs. Liber Concordiæ nusquam asserit, differentiam vnionis personalis specificam, esse cōmunicationem Idiomatum: nullo etiam verbo confirmat, cōmunicationem Idiomatum, ipsam esse vnionem hypostaticam: docet autem differentiam specificam, qua diuinitatis inhabitatione in Christo discernatur, ab inhabitatione, qua adest sanctis, ipsam esse vnionem personalem: qua diuina & humana natura in Christo, personaliter & inseparabiliter vnita, vnā constituunt personam: cōmunicationem autem Maiestatis consequens esse personalis vnionis: non ipsam personalem vnionem. Licet non negemus, cùm in descriptione personalis & inseparabilis vnionis, non satis explicare possimus & exprimere, quid illa sit, & quomodo facta:

O

ex effe-

CAPVT III. APOLOGIÆ.

ex effectibus licere aliquo modo illam colligere & describere, qua ratione Filius DEI assumptæ humanæ naturæ, diuinam suam Maiestatem & gloriam communicet.

Admonit.

pag. 255.

Admonit.

pag. 258.

Matth. 28.

Psal. 8.

Ephesi. 1.

Apolog. An-

halt. pag. 23

Dan. cōtra

Chemnic.

pag. 398.

De regula

Orthodoxæ

Ecclesiæ :

Quacunq;

scriptura

Christū in

tēpore acce-

pisse dicit:

de humani-

tate eius &

non de diui-

nitiale in-

terelligenda

sunt.

Repetunt etiam veterem Coccysmum : quasi in libro Concordiæ doceatur : Christum mortuum secundum Deitatem : Merum autem figmentum est, & tantum abest, vt libro Concordiæ hoc doceatur, vt expressis etiam in illo improbatum sit verbis, Pleno etiam ore contendunt dicta illa: Data est mihi omnis potestas, in cœlo & in terra. Item, Omnia subiecta sunt pedibus eius, Datum ei nomen super omne nomen, accipienda tantum esse, de summa dignitate & de officio Christi: non de virtute omnipotenti.

Hoc autem certò sibi persuadere possunt & debent : nequaquam ipsorum nos figmentis, quæ ex proprio comminiscuntur cerebro, mox fidem adhibitueros: alijs necesse est vtantur demonstrationibus, quàm quibus hætenus pugnarunt. Nec enim Christus sunt: nec Prophetarum etiam aut Apostolorum ipsis tribuimus authoritatem: vt pro fidei acceptemus norma & capitibus, quæ ab ipsis confinguntur. Verum ad rem. Etsi in citatis scripturæ testimonijs, totius personæ fiat mentio: dubium tamen est nullum, propriè & præcipuè, ad alteram, illa, naturam, hoc est, ad assumptam humanam, in persona Christi, & nequaquam ad diuinam æternamque naturam esse referenda. Ratio eius hæc est, Diuinæ enim Christi naturæ, nihil in tempore dari potest, quod ab æterno non habuerit : Imò si diuinæ naturæ dari aliquid potest: necessariò sequitur, illam verè diuinam omnipotentemque esse minimè. Quæ causa Patres mouit, vt hæc & similia scripturæ testimonia, quæ asserunt Christo aliquid in tempore datum, referant tantum ad solam assumptam humanam naturam. Illi enim aliquid dari seu tribui potest : secundum notam & communem Regulam : Quæcunq; scriptura Christum in tempore accepisse dicit, de humanitate eius, & non de Diuinitate intelligenda sunt. In quam etiam sententiam Leo scribit Epist. 8. Quicquid in tempore accepit Christus, secundum hominem accepit, cui, quæ nõ habuit, conferuntur. Nam secundum potentiam Verbi, indifferenter omnia, quæ habet pater, etiam filius habet: & quæ in forma serui à patre accepit: eadem in forma DEI, etiam ipse donauit. Quæ ob causam patres, Basilius, Athanasius, Chrysostomus, Cyrillus, Euthe- Emisenus, Theophyl. & alij dictum Christi: Data est mihi omnis

omnis potestas in cælo & in terra, simpliciter de humana natura in persona Christi interpretantur: De humanitate, inquit, accipiendum est: non de diuinitate. Vigilius verò, cuius patrocinio multum seiuuari arbitrantur, amentes illos nominat: qui dictum hoc ad diuinam referunt naturam. Deinde dictum illud, donatum est ei nomen super omne nomen, accommodant Patres non diuinæ sed humanæ naturæ in Christo. Vnde Athanasius dictum illud sic interpretatur, De templo loquitur, quod est corpus suum. Non enim, qui altissimus est, sed caro eius exaltatur: & carni suæ dedijt nomen illud.

Tertiò huius dicti interpretationem ad eò accuratè præmuniunt, ad assumptam humanam naturam in Christo illud tantum esse referendum: vt Leo etiam Epistola 23. scriptum reliquerit: eum, qui aliter dictum hoc, quàm de assumpta humana natura in persona Christi, accipiat, in societatem Arrij transire. Verba eius hæc sunt: Dicant aduersarij veritatis, quando omnipotens pater, vel secundum quam naturam, filium super omnia euexerit: vel cui substantiæ cuncta subiecerit. Deitati enim, vt creatori, semper subiecta fuerunt: Huic si addita potestas, si exaltata sublimitas, minor erat prouehente, nec habebat diuitias eius naturæ, cuius indiguit largitate: sed talia sentientem, in societatem suam Arrius rapit. Hæc diligenter examinare & perpendere optaremus aduersarios.

Quarto loco. Omnem potestatem non significare finitam quandam potestatem aut dona, non eget demonstratione. Omnis enim potestas in cælo & in terra, nullo modo creata quædam qualitas est aut donum: nec est medium quoddam, vt aduersarij somniant, inter omnipotentiam, quæ propria est diuinæ naturæ: & inter magnam potentiam creaturarum: Sed diuina est virtus & omnipotentia. Creata enim aut aut media potentia, non est idonea, nec capax, quæ omnia in cælo & in terra gubernet, conseruet, defendat, tueatur, administret: quæ peccata remittat, morte eripiat & liberet. Sicuti Apocal. 5. cap. clarè admodum hoc ipsum explicatur.

Ibi enim expressè scriptura inquit, Dignus est agnus ille mactatus, qui accipiat virtutem, & diuitias, & sapientiam & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionē. Quibus verbis abundè vis & significatio, vocis potestatis explicatur: non eam de creata & media potentia accipi posse & debere. Quam ob causam apud Daniel. cap. 7. æterna nominatur po-

CAPVT III. APOLOGIÆ.

tur potestas. Dominus verò noster Christus Iohan. 17. hanc sui gloriam, eam esse dicit, quam habuerit, antequam iacerentur fundamenta mundi. Horrenda igitur aduersariorum est blasphemia, qua dicta hæc sic ad totam referunt personam Christi: vt diuinam etiam naturam omnem accepisse in tempore potestatem & virtutem contendant. Non possunt igitur se crimine Arrianismi, teste Leone epistola 23, liberare: in quorum, recentiorum potissimum, castra aperte transeunt: qui omnes, allegata scripturæ testimonia, eodem, quo aduersarij nostri, sensu, interpretantur, & ad Christum, secundum diuinam naturam, referunt.

Pari modo, quæ de potentia officij Mediatoris, quam mediam quandam, non ipsam virtutem diuinam statuunt, fingunt, horrendæ blasphemix merito accusantur: qua Christum partim omnipotentia sua exuunt & spoliant partim impotentem Mediatorem & seruatorem efficiunt: qui in gubernatione & administratione officij, non diuina omnipotenti, sed media tantum virtute sit præditus: quæ nec diuina, nec creata tamen sit qualitas. Verum de hac alibi pluribus.

Manet igitur firmum & immotum, testimonia scripturæ, in libro Concordiæ allegata, rectè & piè esse declarata: nec aliter etiam intelligenda esse, quam de communicatione virtutis & potentix diuinæ, seu de ipsa omnipotentia: quæ assumptæ humanæ naturæ, & nequaquam diuinæ, in tempore est data: quam etiam verè illa accepit: quemadmodum adhuc etiam omnis plenitudo Deitatis in ipsius carne habitat personaliter.

*Admonit.
pag. 256.*

Bella præterea, horum dictorum, hæc etiam ipsorum est declaratio, quam ibidem repetunt: scripturam docere, Christum sic sedere à dextris virtutis, & habere potestatem omnis carnis, &c. vt tamen natura ipsius humana, sit vno tempore in vno loco, in cælo, vel in nubibus, vel vbi vult, &c. Monstrent autem quæsumus, quo scripturæ loco id asseratur: aut quo fundamento, qua specie aut colore inde elici & deduci possit; quibus verbis illius limitationis aut restrictionis fiat mentio? Certissimum verò est: ne litera quidem è citatis scripturæ testimonijs, suam illos restrictionem confirmare, vel aliunde certo sacrarum literarum fundamento eam comprobare posse. Testatur scriptura, omnia pedibus eius, etiam qua homo, esse subiecta, Psal. 8. Implere eum omnia, in omni-

In omnibus, Ephes. 1. Vt omnia impleat, Ephes. 4. Cui igitur tandem fundamento, innititur, quod prætendunt : Scripturam docere, sic omnem Christo potestatem datam in cælo & in terra: vt tamen corpore suo pluribus quàm vno esse loco nequeat: licet disertis verbis pollicitus sit: sese Ecclesie suæ in his terris affuturum præsentem: sese verum essentiale corpus suum, in sacra coena, quæ in his terris, non in supremo celebratur cælo, verè exhibiturum & distributurum. Ad hunc enim scopum, omnes ipsorum calumniæ, figmenta, blasphemie directæ sunt: quòd Christum, secundum & cum personaliter sibi vnita humana natura, præsentem in Ecclesia ferro nec volunt, nec possunt: licet disertis id verbis sit pollicitus.

Pergant igitur, quocùnque tandem volunt, cum suis glossematibus & restrictionibus, quas è proprio cerebro non tantum extra, sed etiam contra expressa Scripturarum testimonia confingunt: cumque verbis Christi fidem habere recusent: experientur tandem magno suo malo, quid his figmentis profecerint & obtinuerint. Qua verò ratione Christo etiam secundum assumptam humanam naturam, ratione & respectu personalis vnionis omnipotentia, sine confusione aut exæquatione naturarum communicata sit: supra est à nobis abundè expositum.

Conantur postea dictum Pauli ad Coloss. 2. quod à nostris etiam pro confirmatione sanæ doctrinæ de communicatione Maiestatis, libro Con- *De dicto Pauli Col. 2* cordis est insertum, euertere, & perlubenter euincerent: de reali vnione cum *In ipso ha-* humanitate illud tantum intelligendum: non etiam de communicatio- *bitat, &c.* ne Maiestatis, quæ Christo secundum assumptam humanam naturam, ra- *Admonit.* tione & respectu personalis vnionis donata est. *pag. 257.*

Pro confirmatione suæ inuersionis hanc initio prætendunt rationem, Apostolum omnem plenitudinem Deitatis nominare: nos contra docere non omnem plenitudinem, sed aliquas tantum proprietates diuinas, assumptæ humanitati esse communicatas, videlicet omnem potentiam, virtutem viuificandi & alias: nonnullas autem, videlicet esse æternum, esse spiritualem, esse infinitum, nos excipere.

Alteram postea hanc addunt: Veteres, eodem modo, de personali vnione hoc dictum intellexisse, quo ipsi accipiunt & interpretantur. *An æterni- tas etiam sit commu-*

Primam rationem quod attinet: confitemur & docemus libro Con- *nica- ta.* cordis, omnem plenitudinem Deitatis, in assumpta humana natura ha- *Daneus in* bitare: & sic omnes etiam proprietates diuinas: quæ quidem in facis *ixam. con-* teris sunt expressæ: Vocabula enim hæc, omnis plenitudo Deitatis, firmi- *tra Chem-* ter concludunt, quòd ratione ineffabilis, huius inhabitationis, omnes *niriū pag.*

CAPVT III. APOLOGIAE.

proprietates diuinitatis, non tantum quædam, in assumpta habitent humana natura. Licet igitur ratione personalis vnionis, omnes in assumpta humana natura habitent, teste Paulo: tamen cum nusquam Scriptura asserat, assumptæ humanæ naturæ æternitatē, infinitatem, & quod Spiritus facta sit, ita communicatam esse: quemadmodum omnipotentiam, virtutē viuificandi, potestatem exercendi iudicij, remittendi peccata, emundandi à peccatis, honorem item inuocationis ei tribuit: subsistimus nec vltius, quàm Scriptura nobis præluceat, progredimur. Nec quæritur hoc loco, an assumptæ humanæ illa tribuatur æternitas, qua in æternū viuet ac permanebit: (hæc enim extra controuersiam sunt) verum de illa æternitate quæritur, qua diuinitas filij, ab omnibus creaturis est distincta: quaque immensa est & infinita, hæc ne illi sit communicata, ex qua cōsequeretur, humanam naturam, non in tempore, sed ab omni æternitate fuisse à λόγῳ assumptam.

A veritate autem aberrare non possumus, quando Scripturam Ducem & Magistram sequimur. Illa asserente, esse aliquid communicatum: communicatum esse id ipsum etiam nos asserimus: vicissim illa tacente, etiam nos silemus. Hæc q̃; ad primam rationem responsa sufficiant.

Alteram rationem quod attinet, haud repugnamus, veteres, Athanasium, Theodoretum & Damascenum, dictum Pauli, in primis autem vocem *σωματικῶς* corporaliter, ad vnionem retulisse duarum naturarum in Christo, deque illa interpretatos esse: illorum etiam auctoritatem libenter hac in parte sequimur: Eo ipso autem, quod vocem corporaliter potissimum ad assumptam carnem seu humanam Christi naturam retulerunt, & expressè testati sunt, omnem plenitudinem Deitatis, in humana Christi carne, tanquam in proprio templo, (certè non citra virtutem, potentiam, & operationem,) habitare: vnà cum patribus in eam sententiam dictum Pauli explicamus, in quam, alijs sacræ Scripturæ expressis testimonijs, declaratum est: Diuinitatem Christi, in assumpta sua humana natura, veluti in proprio templo lucere, splendere, operari: in, cum & per eam efficacem esse: omnia in cœlo & in terra gubernare, viuificare, credentes à peccatis emundare, veros adoratores in omnibus periculis exaudire: in tentationibus tueri, è morte liberare, extremo præsidere iudicio, deniq; omnes verè credentes, vita & salute donare æterna: incredulos seu infideles, ad ima detrudere tartara, æternæque subijcere condemnationi.

Hæc

Hæc qui negare non erubescit, DEVM verbūque eius, in quo clarè eadem, perspicuè nullāque ratione alia declarata sunt, negare non erubescit. Manet igitur etiam huius dicti explicatio, vt illa in libro Concordiæ exposita est, contra aduersariorum insultus & obtreffationem, firma & immota.

Quæ præterea hoc loco repetunt, quasi plenitudinem diuinitatis, de qua Apostolus verba facit, longissimè nostri discernant ab æterna Deitate, cuius, ne literam quidem in libro Christianæ Concordiæ monstrare nobis possunt: Si qui sunt, qui eius sibi sunt conscij, pro se illi respondebunt: Quæstio huius loci propria non est: quid hic illè dixerit scripseritve: sed quid libro Concordiæ doceatur, quid improbetur.

Alterum dictum quod attinet ad Coloss. 2. In quo habitant omnes Thesauri sapientiæ & cognitionis absconditi: quod deprauari à nobis contendunt: eoque nomine librum Concordiæ accusant: quod Apostoli verba, de æterna sapientia & cognitione, seu infinita scientia mentis Christi humanæ, quæ proprietas sit diuinæ naturæ, & nequaquam de creata finita sapientia interpretetur: animum arguit æstuantem libidine contendendi & calumniandi: Non enim tanquam suam & à se confictam hanc illius loci profert liber Concordiæ expositionem, verum sententiam sequitur primitiue Ecclesiæ & Orthodoxæ antiquitatis: quæ dictum Pauli aliter non, quam in libro Concordiæ explicatum est, interpretatur & exponit. Cuius euidens est apud Damascenum testimonium. Verba illius lib. 3. cap. 21. hæc sunt: Nos Dominatorem ipsum dicimus, & Dominum omnis creaturæ vnum Christum, eundemque DEVM simul ac hominem, ac omnia scientem. Nam in ipso sunt omnes thesauri Sapientiæ & scientiæ absconditi.

Ne quis verò Damasceni verba, ad diuinam tantum referat naturam: seipsum ibidem declarat his verbis: Humana natura substantialiter, non obtinet futurorum cognitione: Domini autem anima, propter ipsam ad DEVM verbum vnionem, & hypostaticam identitatem, diues facta est, vt dixi, etiam futurorum cognitione. In quo expressè testatur se assumptæ humanæ naturæ, propter ipsam ad DEVM Verbum vnionem, futurorum cognitionem attribueret.

Oecumenius in hæc verba sic scribit: Nihil eorum, quæ nouit Pater, ipse ignorat. Manifestum igitur est è prædictis testimonijs, Christum secundum humanam naturam non solum omni & salutaris DEICognitione præditum, sed infinita etiam scientia: hoc tamen discrimine, quod perfecta

Admonit.

pag. 258.

De dicto

Pauli Col. 2

In ipso sunt

omnes the-

sauri.

CAPVT III. APOLOGIAE.

Et scientia humanæ eius naturæ, inest formaliter & habitualiter: Infinita autem scientia non eodem modo, sed ratione & respectu tantum personæ vnionis.

Obijciunt etiam nobis: non pudere nos, pro nobis Theodorum Rhetensem allegare de communicatione aduersus Samosatenum, & audere ipsis Samosateni & Nestorij errores impingere: cum ipsos potius pudere deberet, si qua saltem ingenui pudoris scintilla in illis adhuc reliqua: quod audire & intelligere recusant, non esse testimonia hæc eum in finem allegata & inserta, quod cupiamus nominæ vnionis & cōmunicationis esse confusa: quorum discrimina DEI beneficio nobis notissima sunt: & in ipso libro Concordiæ satis declarata: verum hanc ob causam, vt hac in parte, & eò vsq; cum Samosateno & Nestorio, consentire eos demonstraremus, quatenus vterque Samosatenus & Nestorius, teste Theodoro, naturas in Christo omni modo esse incommunicabiles, asseruerunt. Id quod & ipsi, in primis de proprietatibus diuinæ naturæ in Christo, pleno ore, magnis clamoribus, ferè in omnibus contra librum Christianæ Concordiæ editis libellis contendunt & defendere præsumunt.

Responsio ad criminationem, filium Dei non passum secundum proprietatem humanam naturæ. Arguunt præterea librum Concordiæ, & multis quidem id agunt verbis, quod doceat & sic loquatur, filium DEI passum esse secundum proprietatem naturæ humanæ: In libro verò Concordiæ pag. 308. 309. sic scriptum legimus, Christum secundum humanitatem, seu secundum humanam naturam passum, mortuum. Et has esse proprietates non diuinæ, sed humanæ naturæ, asseritur pag. 305. Hæc vera cum sint, quid illa obiectione sibi velint, non satis assequimur: nisi id agant, vt omnibus, suam in arte Phormionis commendent industriam: nihil tam benè esse dictum: quod maledicendo deprauare non possint. Talibus Magistris & Præceptoribus qui vt cogitat: magnam is copiam in castris aduersariorum habere poterit. In re autem plana, non est quod pluribus verbis vtamur. Manifesta enim calumnia, non est vlla responsione digna.

Admonit. pag. 87. Tercio loco obijciunt contra librum Concordiæ, hoc etiam nobis: quod in illo dicamus & doceamus, naturam humanam Christi, inde à puncto conceptionis habuisse Maiestatem & omnipotentiam illam diuinam sibi realiter communicatam. Et huius dogmatis causa, vehementer admodum nobis succensent, nosque exagitant. Non difficilis enim autem, assumptam hanc doctrinam, vt modò est exposita, in libro Christianæ Concordiæ contineri: cum ipsa sit æterna immorataque veritas: non negari possit: nisi ipsum DEI Verbum negetur. Expressè enim Iohan. scribit cap. i. Vidimus gloriam

gloriam eius velut vnigeniti à Patre. Etcap. 2. IESVS manifestauit gloriam suam. Si manifestauit, necesse est, vt eam habuerit. Quo verò tempore alio eam accepit: quàm ipso momento vnionis personalis diuinæ & humanæ naturæ, quo in vtero Mariæ virginis conceptus est? Hanc Maiestatem declarauit, vt libro Concordiæ pag. 307. docetur, quando è virgine Maria matre sua, salua & illæsa virginitate, est natus. Similiter hanc suam Maiestatem patefecit in miraculis, quæ, toto exinanitionis tempore, edidit. Similiter in apparitionibus, Matth. 17. in monte Thabor, Iohan. 12. & alibi. Vnde citra contradictionem verissimum, Maiestatem Christum suam, in ipsa conceptione, in vtero Matris accepisse: & ante etiam resurrectionem possedisse.

Quod ipsum Gregorius quoque Nissenus his verbis testatur. Ipsa dextra DEI, vnitum sibi hominem, in propriam euexit celsitudinem, per vnionem. Et Leo Epistola 18. Forma serui, in gloriam diuinæ potestatis euecta est, in tantam vnitatem, ab ipso conceptu virginis, Deitate & humanitate connexa: vt nec sine homine diuina: nec sine DEO agerentur humana. Nihilque ad sententiam aduersariorum confirmandam facit dictum Luc. 24. quod allegant: & sic ingredi in gloriam suam. Nec enim dictum illud hoc sibi vult, Christum demum à resurrectione, hanc Maiestatem assumptæ humanæ naturæ, impetrasse & acquisiuisse: verum, quòd illo tempore, quo gloriæ statum plenè ingressus est, plenè etiam eandem manifestarit: secundum veterem regulam: Res tunc dicitur fieri, cum incipit manifestius patefieri: Lomb. lib. 3. dist. 18. August. lib. 83. Quæst. quæst. 69.

Quòd autem librum Concordiæ arguunt, doceri illo, puerum IESVM, dum in vtero fuit Mariæ matris, eodem tempore, eadem ratione, in vtero Herodiadis omniumq; aliarum mulierum, vt scuriliter quidam ipforum calumniantur, & hac ratione vbique, extra etiam vterum Mariæ virginis, fuisse: impudens est & crassum mendacium. Nullo enim verbo eius in libro Concordiæ fit mentio: nec in eo demonstrabitur vnquam. Hoc quidem in libro Christianæ Concordiæ, secundum normam verbi diuini, quod fallere nequaquam potest, asseritur: puerum Iesum, in ipso etiam vtero Mariæ, omnem virtutem & potestatem, in cælo & in terra, etiam secundum assumptam naturam humanam, propter personalem vnionem, & pro ratione eiusdem accepisse & possedisse: Quoniam verò status exinanitionis, de quo Paulus ad Philip. 2. differit, in ipso momento conceptionis in vtero Matris initium sumpsit illam, quam acceperat, potestatem, secundum

P

assum-

maiestatem
suam accepit.
Admonit.
pag. 88

CAPVT III. APOLOGIAE

De Exinanitione,

assumptam naturam, vt in libro Concordiæ verbis D. Lutheri pag. 314. occultauit, ad tempus resurrectionis, licet interdum, in statu humilitatis, Christus, pro confirmatione acceptæ & communicatæ sibi Maiestatis, eam manifestarit, in miraculis & peculiaribus quibusdam reuelationibus.

Scholasticorum illorum terminorum, Actus primi & secundi, quos illi suo more sibi exagitantos sumunt, in libro Concordiæ, nulla omnino fit mentio: verum id saltem asseritur, pag. 307. diuinæ acceptæ maiestatis, illustre perhibuisse testimonium, quod salua & illæsa virginitate, natus est ex Matre Maria.

Testimonia, quæ allegant Christum nostras suscepisse infirmitates, Esaiæ 53. creuisse puerum Iesum, sapientia, statura & gratia, Luc. 2. fatigatum fuisse in itinere, iohan. 4. &c. loquuntur partim de statu exinanitionis, partim de finitis donis, quæ Christus, secundum naturam humanam in se & per se habet: non autem negant, verè, tùm etiam, Christo communicam fuisse Maiestatem diuinam, quia illa non semper sit vsus: Id enim tempore exinanitionis fieri non decebat: idq; ob hunc finem, vt redimi posset genus humanum.

Etenim si, quemadmodum potuisset, ita Maiestate sua semper vti voluisset, nec pati, nec mori potuisset. Humanam naturam Christi in gloria illa exaltationis esse & manere creaturam, haud diffitemur: imò constanter illud in libro Concordiæ asserimus: propter illam verò causam, diuinam Maiestatem, citra eius destructionem, ratione & respectu personalis vnionis, communicari ei non posse: nullo modo sequitur.

Etenim si filius DEI, huius gloriæ capacem eam facere potuit: vt citra naturæ omnem destructionem, in vnitatem eam assumeret personæ; quare Maiestatis suæ gloriæ, citra eius abolitionem, non posset participem reddere & capacem? Quòd si per vnionem hypostaticam non aboletur: qua ratione per communicationem Maiestatis destrueretur? Tam enim rationis iudicio repugnat personalis vnio: quàm communicatio Maiestatis. Si ex principio hoc, finitum nō est capax infiniti, iudicium faciendum est: & si propter illud communicatio Maiestatis est neganda: propter illud ipsum principium neganda quoque erit incarnatio: vtrobique enim eadem conclusionis ratio est & causa.

Degenera-
li ubiqui-
tate corpo-

Quarto loco, deueniunt tandem ad illam, quam nominant generalem vbiuitatem: eamque, quibus possunt modis, exagitant: Quoniam verò cap. 9. accuratam & necessariam eius subiungemus declarationem: ad il-

ad illum locum lectorem remittendum iudicauimus: ne earundem re-
rum sit molesta repetitio.

Quod autem obijciunt corpus Christi esse creaturam, quæ infinita
esse non possit, esse verè humanum, constans carne & ossibus, &c. profi-
temur & ipsi, totòque pectore amplectimur & credimus. Hinc autem non
sequitur id, quod isti inde concludere conantur: Videlicet Christum cor-
pore propterea suo, pluribus, quàm vno loco, simul & semel adesse non
posse: In primis cum verbo suo, quod veritas est, se declararit, velle se adesse
nobis ad consummationem vsque seculi, Matth. 28. Ioh. 14. Non relin-
quam vos orphanos. Cum enim DEVS sit omnipotens, cum humana na-
tura personaliter ei & inseparabiliter sit vnita: cum ad dextram virtutis &
Maiestatis diuinæ sit exaltata: cum disertis verbis, veram suam in terris
præsentiam sit pollicitus: non difficile ei est, inuenire rationem & mo-
dum: quo corpus suum verè creatura sit & maneat: verè carnem habeat
& ossa: verè sit finita: vt eodem tamen, vno eodémque tempore, in
cælis & terra, secundum promissionem, ad consummationem vsque
seculi sit præsens. Nullum enim apud DEVM verbum impossibile.
Hoc, quod Christus verè DEVS & homo promisit, quo minus præstet, ni-
hil eorum ipsum impedit, quæ aduersarij magno numero allegant, quod
similis nobis, frater noster, os nostrum, caro nostra, &c. verè natus ex virgi-
ne, passus, crucifixus, mortuus, resurrexit, ascendit in cælum, sedet ad dex-
teram Patris: ad extremum iudicium visibiliter rediturus, ad iudican-
dum viuos & mortuos.

Cum enim omnipotens sit DEVS, cuius manus nequaquam est ab-
breuiata, sine omni labore & molestia, sinéque omni impedimento, facile
potest, quod vult de corpore suo, perficere: manente illo nihilominus, ve-
ro, humano, finitòque corpore: Vtrumque enim verum, & fundamento
verbi diuini superstructum: Et quod Christus, secundum carnem, fratribus
suis per omnia, excepto peccato, similis factus: & quod secundum assump-
tam humanam naturam, ratione & respectu personalis vnionis & seſio-
nis, ad dextram DEI, vltra & præter rationem & proprietates veri corpo-
ris adsit, nobis in terra, & adesse possit corpore suo omnibus locis, in quibus
Ecclesia sua in terris colligitur: Et quod exaltatus sit supra omnem virtu-
tem, potentiam, potestatem, supra omne nomen, quod nominari potest,
non tantum in præſenti: sed in futuro etiam seculo.

Nec propterea sequitur, corpus ei esse phantasticum: secundum
Marcionis delirium: si pluribus locis corpore suo adsit præſens. DEI enim

omnipotentis, omnipotens cum sit filius, corpore suo, personaliter sibi unito, & ad dextram DEI exaltato, facile præstare potest, quodcunque voluerit: manente illo interim vero corpore. Inprimis cum manifestum sit, locum non quid essentiale esse, aut ex illo rerum genere, quæ ad substantiam humanæ naturæ necessariò requiruntur: verum accidens tantum, si nequo corpus veritatem essentia retinere facile potest: & quia etiam de conditionibus corporum nostrorum, in futura & æterna vita, teste etiam Bucero, supra sub finem cap. i. nihil certi definire possumus.

*De triplici
modo, quo
corpus Christi,
alicubi
esse potest.
Admonit.
pag. 262.
Ambrosius
Vossius de
fundamen-
tis Lutheri
pag. 174. 175
& sequent.*

Post hæc triplicem modum, quo corpus Christi dicitur esse alicubi, exagitantum arripiunt, suâque calumniandi rabie, celum terræ, summaque imis lubenter permiscerent: DEO autem sit gratia, quod nec hac quidem in parte, veritatis aliquod est periculum: quodque ea, quæ hoc loco in libro Christianæ Concordiæ ex D. Lutheri confessione maiori citata asseruntur, nondum euersa sunt. Allatrare quidem, & odio persequi, haud est eis difficile: fundamento autem veritatis euertere nunquam poterunt. Quibus tamen argumentis oppugnent, considerabimus. Primum: Christi corpus non habet modos existendi repugnantes: Concedimus. Tres autem illi modi, quibus corpus Christi alicubi esse potest, pro ut in libro Concordiæ ex sententia D. Lutheri expositi sunt, non sunt repugnantes: ut ipsi quidem funt: non autem probant: (diuerso enim respectu, nec eodem modo illi de Christo prædicantur:) nulla igitur eis inesse potest repugnantia. Quod subiungunt, Scriptura & Orthodoxa Ecclesia clamant, corpus Christi non esse ubique: de eo, (quatenus pro ratione vniuersalis vbiquitatis corpus Christi in omnibus, etiâ in irrationalibus creaturis esse dicitur) controuersia non est: verum potissimum, semper, inde usque ab initio, & etiamnum in controuersiam vocata est, vera præsentia corporis & sanguinis Christi in sacra cœna: quæ simul & semel pluribus in locis, terris, imò in toto orbe Christiano celebratur. Videlicet, cum Christus expressis verbis testatus sit, se corpus suum verè præsens distribuiturum illic, ubi sacra illius cœna celebratur: an id, (cum corpus ei sit verum, finitum, humanum, quod per se, modo naturali, pro ratione huius sæculi, pluribus quàm vno loco esse non potest,) præstare etiam possit: an verò hoc perficere, omnem eius virtutem & potentiam excedat. Hoc controuersia statu, clamat Scriptura, clamat Orthodoxa Ecclesia & affirmatiue concludunt: posse id Christum præstare, & præstare verissimè: cum in maxime sensus & indubitata veritatis verbis Testamenti sui, id cerò promiserit: cum idem & verissimus sit & omnipotens. Idque pro ratione & modo personalis vni-

onis &

nis & sessionis ad dextram DEI: exaltato ipso, etiam secundum humanam naturam, ad communionem & usurpationem, virtutis & omnipotentie diuinæ.

Quod aiunt, scripturam & Ecclesiam ignorare hos existendi modos: *pag. 263.* quibus corpus Christi alicubi esse possit: figmentum ipsorum est cerebri. Scriptura enim & Ecclesia Orthodoxa omnino nouit alium esse modum, secundum quem corpore suo Christus in his ambulauit terris, statu exinationis, quo localiter circumscriptus motusq; fuit: & alium modum, quo corpore, lapide obsignati sepulchri, & fores clausas penetrauit. Longè autem sublimior, planèque ineffabilis modus est, quo corpus Christi cum diuina natura, inseparabiliter vnā personam constituit: & cum eadem indissolubili vinculo & indistincte vnium est: ipso cælo factum sublimius: super omnes cælos exaltatum ad dextram Maiestatis & virtutis diuinæ: id quod de nullius hominis corpore, nec in hac vita, nec in futuro seculo prædicari potest. Secundum quem modum procul omni dubio, omnes creature ipsi præsentis: quo etiam suo corpore, inseparabiliter & indistincte sibi vnito, est & esse potest, vbicumq; quandoque & quocumq; modo vult: simul & semel in cælo & in terra: in primis verò omnibus istis locis, quibus præsentiam suam in verbo pollicitus est & alligauit. Et quæ tandem illorum audacia est: quod hunc triplicem existendi modum corporis Christi negare conantur, cum nihil in sacris literis manifestius sit? Primo enim modo testimonium perhibet vniuersa de Christo historia Euangelica, toto illo tempore, quo visibiliter sanctissimo corpore suo, in his terris conuersatus est, de loco ad locum motus localiter. Alterum modum confirmant testimonia Matth. 28. Iohan. 20. quibus scriptura asserit, Christum corpore suo, obsignatum sepulchri lapidem, clausaq; fores penetrasse. Qui sanè modus, idem cum priore non est: nec corporali id localique modo fieri potuit. Tertium modum stabiliunt omnia illa testimonia, quæ de inseparabili vnione, deque sessione ad dextram DEI agunt.

Hæc triplex & distincta consideratio corporis Christi, non triplex corpus, nec triplices modos existendi repugnantes, constituit. Sunt & alij, qui Lutheri verba sic peruertunt: Lutherum triplicem statuisse essentiam corporis Christi (Referentes nomen modi ad substantiam seu essentiam corporis Christi) quæ manifesta est & turpis calumnia. Nullum est dubium phrasin loquendi (cum res per se clara sit, & in sacris literis fundata corpus Christi triplicem habere essendi modum) à Scholasticis mutuatum esse Doctoribus. Quod autem senserit corporis Christi triplicem esse essen-

CAPVT III. APOLOGIAE.

riam (vocabulum essentiae, de triplici distincta essentia corporis accipiendo) commentum istorum est hominum: qui sine fronte Lutheri verba & sententia falsò allegant & interpretantur: id quod palam est, & notorium: nec vlla ratione negari potest. Longè aliud esse, tres essendi alicubi habere modos: & triplicem habere essentiam, omnibus constat: Nec tamen Lutherum sanctae memoriae adeò impudenter flagellare verentur: quam suo tempore, iniuriam, vindicaturus est Dominus. Nunquam nec Luthero, nec nobis per somnium in mentem venit, corpus Christi triplicem essentiam, aut essentialiter triplex habere corpus. Verum, ut diximus, conficta haec ab aduersarijs est calumnia. Licet enim utatur Luth. voce essentiae: idè tamen sibi vult, quod vocabulo, modi, exprimimus. Id quod ex proprijs illius verbis abundè constar Tom. 3. Ien. pag. 459. Multa coaceruant è patribus hoc loco testimonia de humano corpore Christi, quibus omninò opus non erat, cum ea in libro Christianae Concordiae non negemus: sed toto pectore comprobemus. Id autem quærunt: ut paulatim sacramentariae factioni, fundamentum iaciant: quod in Vvittebergeni Sacramentario fundamento etiam factitatum fuit: ut fascinatīs & occupatis his clamoribus de proprietatibus corporis Christi, simpliciorum animis postea superstruant: vero, igitur corpore suo in sacra cena, praesentem adesse minime posse. Huc enim tandem eos euadere: complicum ipsorum exempla docent.

Anhalt. A-
polog. pag.
272.

Id autem imprimis detestandum est figmentum, quod obijciunt, in refutatione, quae ipsis opposita est, à tribus Electoralibus Theologis doceri, & quasi exemplo doctrinam illam illustrari: cor hominis, quatuor modis essentialiter subsistere: cum ulterius nihil eò loco monstratur, quam non se-qui: Corpus Christi tres habet modos essendi alicubi: Ergò triplex est illius corporis & distincta essentia. Modus enim & essentia, non sunt eadem: id quod in corde humano videre licet: quod interdum consideratur absolute ut corpus: interdum ut corpus animatum: interdum ut animatum sentiens: interdum pro modo, quo ei ratio & intellectus ascribitur. Vbi quatuor occurrunt modi, secundum quos diuersimodè cor consideratur. Hoc verò in eam allegant sententiam: quasi quatuor cordis essentias statuamus: contra quam ex libello de anima superciliosè admodum disputant: cum ipsorum hoc sit figmentum, cuius in refutatione, ne verbo quidem sit mentio. Consumelioso igitur hoc figmento, quo libro Christianae Concordiae ignominia illam labem libenter inurerent, quasi doceat, corporis Christi triplicem esse distinctamque essentiam, seipsum summa infamia notant.

Fugiant

Fugiant aliàs & quam longissimè à se remouent nomen sacramentorum. Si autem verum esset, plures vno non esse modos, quibus corpus Christi possit esse alicubi: Secundum illorum sententiam, verum suum corpus in prima cœna discipulis suis, exhibere & distribuere nequaquam potuit, cum localiter ipsis ad mensam assedit. Quod si autem secundum verba institutionis, discipulis, verum suum corpus cum pane benedicto verè præfens distribuit: idq; non factum localiter: necesse omninò est, vt concedant, plures esse modos, quibus corpus Christi possit esse alicubi, quàm illum, quem Philosophi localem nominant.

Aduersarij hic obijciunt: Id potissimùm versari in quæstione, an Christi corpus habeat talem existendi modum, secundum quem sua substantia sit corpus vbiq; vel quod idem simul & semel pluribus & diuersis in locis: & diserte negant, talem illud habere modum. Ne verbo autem hac de causâ cum illis disceptaremus: nisi expresso DBI verbo vgeremur. Hic enim, regula illa, quæ extat Gen. 24. constricti tenemur: A Domino egressus est sermo: non possumus extra placitum eius, quicquâ loqui aliud, siue bonum, siue malum. Verbo DBI, quod habemus, insilimus: huic acquiescimus: ab illo non recedemus, nec dimoueri nos patiemur: quæcunq; tandem nostra in hoc mundo futura fortuna. Cum igitur Christus verbis Testamenti sui promiserit, se corpus suum, quod pro nobis tradidit, in sacra cœna verè præfens exhibiturum, & distributurum, Matth. 26. &c. necessariò sequitur, assumptum corpus Christi habere quendam existendi modum, quo verè id fieri possit: manente interim corpore eius, corpore verè humano. Nisi enim illum corporis sui modum, habuisset aut sciuisset Christus: præsentis veri corporis sui distributionem, nunquam fuisset pollicitus. Modus igitur hic existendi corporis, verbis institutionis Christi, adeo confirmatur: vt inferorum etiam portæ, euertere eum nequeant. Similiter aduersarij nostri contendunt, corpus Christi etiam ratione & respectu personalis vnionis, non posse pluribus, simul & semel, quàm vno adesse loco: nec adferre personalem vnionem cum λόγῳ corpori hanc Maiestatem.

Ad quam obiectionem respondemus: Cum vnio duarum naturarum in Christo sit inseparabilis: nec distanter, sed indistanter, *ἡδιασάτως*, vt Damascenus loquitur lib. 3. cap. 3. hoc est, citra locorum interualla, alia hic, altera ibi, sibi sint vnitæ: vt Antverpia mari, Planeta orbi, ramus arbori: omninò causâ est personalis hæc & inseparabilis vnio: cum λόγῳ seu filius DBI non habeat partem extra partem,

Admonit.
pag. 262.

CAPVT III. APOLOGIAE.

partem, illius Maiestatis & gloriæ: qua quotiescunq; Christus illa secundum humanam assumptam naturam vti voluerit: citra impedimentum, simul & semel, pluribus aut etiam omnibus locis, vbi præsens esse voluerit, esse possit: maximè ijs, quibus præsentiam suam expresse verbo est pollicitus. Et hanc maiestatem, Christo secundum humanam naturam eripere nullo modo possunt: sed vel nolentes, hanc ei concedant, necesse est. Vnde Cyrillus rectè inquit: Vnigeniti Verbi proprium corpus existens, omnia humana transcendit.

*Admonit.
pag. 263.*

Pari modo, veluti absurdam, aduersarij sophistæ exagitant, distinctionem hanc, qua in libro Christianæ Concordiæ vtimur: asserentes corpus Christi, non esse pluribus locis per se, modo naturali, aut pro ratione proprietatum naturalium: Sed pro ratione Maiestatis diuinæ, virtutisque omnipotentis, ad cuius societatem assumpta humana natura exaltata: & hoc illud ipsum constituunt, de quo lis sit: An corpus Christi ad istiusmodi maiestatem & gloriam sit exaltatum, secundum quam pluribus, quam vno loco, simul & semel esse possit. Quod autem ad illam gloriam secundum assumptam humanam naturam sit exaltatus: constat primò ex doctrina de personali & inseparabili vnione duarum naturarum in Christo. Secundò ex omnibus illis testimonijs, quæ agunt de sessione ad dextram DEI, Eph. 1. Ebr. 1. Psal. 110. Mar. 16. quemadmodum vetus & Orthodoxa Ecclesia omni tempore sessionem ad dextram DEI exposuit de assumpta humana natura esse intelligendam. Quod paulò post euidentibus Patrum testimonijs comprobabitur. Significat autem sedere ad dextram DEI non certo circumscripto loco situm esse: verum omnem accepisse potestatem in cælo & in terra: omnia gubernando administrare: omnia pedibus habere subiecta. Quare omnino maiestate illa erit præditus.

At verò, inquirunt, cum natura rei ab alio mutatur in contrarium, non manet simul eadem, quæ prius fuerat, rei natura, velut cum Iohan. 2. aquam mutaret in Cana Ioh. 2. in vinum: Sic necesse etiam esse aboleri corpus Christi: & in diuinitatem transmutari: siquidem pluribus locis eo præsens futurus. Initio autem falsissimum est, talem nos statuere transmutationem: Deinde nequaquam illa cura est & sollicitudine opus: Christus enim, qui omnipotens est & Dominus & DV S, quique humanam naturam sibi inseparabiliter & indistincte vniuit: eamq; ad dextram virtutis diuinæ exaltauit: facile viam & rationem nouit, qua sine transmutatione humanæ naturæ seu corporis pluribus locis simul esse possit. In primis cum verbo speciali Matth. 18. 28. præterea in verbis institutionis cœnæ, clarè id & diserte

id & difertè fit pollicitus. Quarum promiffionum veritas, facile contra omnes aduerfarij calumnias & cauillationes fubfiflet. Cælum & terra tranfibunt, inquit Chriftus Lucæ 21. Verba autem mea non tranfibunt. Horumque verborum immota manebit veritas.

Subirafcuntur & fuccenfent etiam nobis illarum phraſium cauſa: *Admonit.* eſſentialiter, formaliter, habitualiter, ſubiectiue: quarum in præfatione *pag. 263.* libri Chriſtianæ Concordiæ fit mentio, & arguunt nos, quod illa ad vbi- *De phraſi-* quitatem corporis Chriſti detorqueamus. Tam verò impudens eſt & te- *bus eſſentia-* merarium hoc ipſorum figmentum: vt vix illo impudentius quid & ma- *liter, forma-* iori temeritate conſingere potuiſſet: & indignum profeſſo eſt, tantam eſſe *liter, habi-* calumniandi libidinem eorum, qui nomine Chriſtiano ſe iactant. Ni- *tualiter,* hil omnino enim voces illæ, quæ præfationi illuſtriſſimorum electorum, *ſubiectiue.* principū cæterorumq; ſtatui inſertæ ſunt, de vbiuitate corporis Chriſti agunt vel loquuntur: nunquā etiam, ne per ſomniū quidem in mentem nobis venit, eadem vel referre ſaltem ad vbiuitatē, verū modū tantum & rationem exprimunt, ſecundū quam, Chriſto, ſecundū aſſumptam naturam humanam, diuina virtus & potentia communicetur. Cumq; aduerſarij perpetuo contendant clamore, libro Chriſtianæ Concordiæ, doctrinaque de communicatione Maiestatis diuinæ, naturam humanam Chriſti, vel prorsus aboleri, vel in ipſam diuinitatem transformari & transmutari: ideo inſerta hæc ipſa vocabula præfationi ſunt: quibus perpetui illorum clamores reprimantur: cū nequaquam doceamus diuinam maiestatem, aſſumptæ humanæ naturæ Chriſti eſſentialiter communicatam eſſe: ita, vt eſſentia ſua ipſa iam ſit diuinitas: Nec formaliter etiam, habitualiter & ſubiectiue, vt in ſcholis loquuntur, hoc eſt, tali ratione, qua aſſumpta humana natura Chriſti, ſeparatam quandam diuinitatē, ab æterna Deitate filij DEI acceperit: quam in ſe & per ſe in natura ſua poſſideat. Hinc enim gemina conſequeretur omnipotentia: altera ab æternò, filij DEI propria: altera aſſumptæ humanæ naturæ in tempore data, & quaſi in eam transfuſa: vt vinum, oleum, aqua, è vaſe vno, transfunditur in aliud, quæ à ſe inuicem ſeparata: vt aduerſarij nos, (quod ad illū modū de communicatione Maiestatis humanæ naturæ Chriſti, doceamus & loquamur,) falſò traducunt: verū ita communicationem illam, ratione & reſpectu perſonalis vnionis factam eſſe aſſerimus: qua ratione, anima hominis corpori ſuas tribuit & communicat proprietates: & quo modo, ignis ferro candenti ſuas proprietates communicat: citra vllam corporis aut ferri deſtructionem vel abolitionem aut permutationem. Hanc ob cauſam,

Q

nullamq;

nullamq; aliam, verba illa supra nominata, præfationi libri Christianæ Concordiæ sunt inserta: vt ansam calumniandi præscinderent aduersarijs: Hunc scopum inuertunt ipsi: alium & planè contrarium sensum illis as-
fingendo, qui ne per somnium quidem nostrarum Ecclesiarum doctori-
bus in mentem venit: tantum abest, quòd ijs vocibus eo, quem aduersarij
mera petulantia & calumnia fingunt, intellectu vnquam sint vsi. Verùm
Dominus hanc etiam inter nos & ipsos iudicabit causam.

*Admonit.
pag. 264.*

Fingunt præterea: in libro Concordiæ papaliter nos dispensare de cor-
pore Christi, illudq; fateri, & circumscriptum esse & incircumscriptum: quam
papalem dispensationem nusquam quisquam somniarit Patrum, &c.
Verùm eò tandem deuenire necesse est eum, (vt verè & rectè Cicero scribit,) qui
semel verecundiæ fines transferit, vt benè & gnauius sit impudens:
quia semel mendacijs & calumnijs pugnare cœperunt: sine fine & modo
cumulant mendacia & calumnias: quibus librum postea onerant.

*De modo
& proprie-
tatibus hy-
postaticæ
vniõis.*

Phrasis de œconomia seu dispensatione hypostaticæ vniõis, qua in
libro Concordiæ vtimur, desumpta est è patrum primitiue Ecclesiæ testi-
monijs. Nunquam verò quisquam nostrum somniavit, phrasin, Oeconomi-
am vel dispensationem vniõis hypostaticæ referre ad circumscriptio-
nem aut incircumscriptionem infinitam corporis Christi: verùm ad mo-
dum tantum communicationis maiestatis diuinæ. Nec pudet tamen eos,
horrendum id figmentum præfationi formæ Concordiæ affingere. Quòd
si Theologis his suis calumnijs parcere noluisent: rationem tamen illu-
strissimorum Principum Electorum, reliquorumque ordinum & sta-
tum habere debuissent: quorum voluntate scripta & nomine ac manu
subscripta est. Verùm, vt dictum est, omnem verecundiam exuerunt: nec
verentur, illustrissimos Electores Principes & ordines eadem traducere
calumnia: quod insigne est testimonium illorum erga superiorem magi-
stratum obseruantix & modestiæ.

Libro Concordiæ disertè asseritur, corpus Christi proprietate natura
esse finitum & circumscriptum, non esse transmutatum, nec in æternum
transmutari in essentiam infinitam & incircumscriptam: Docet autem
præterea, quando de voluntate Christi in verbo eius expressa habemus
testimonia, quòd corpore suo alicubi esse velit: non esse eum alligatum ad
modum localem & circumscriptiuum: quasi essentialiter adesse ibi non pos-
sit, vbi præsentiam suam in verbo promisit, nisi id fiat modo locali & cir-
cumscriptiuo: verùm, quando verbum Christi habemus expressum,
tantum

tantum omnipotentiae eius & infinitae sapientiae tribuimus fidei & reuerentiae: ut credamus, posse eum & scire corpore suo, personaliter diuinae suae naturae unito, & supra omne, quod nominari potest, ad dextram Maiestatis & virtutis diuinæ exaltato, verè & essentialiter adesse præsentem ibi, ubi præsentiam suam in verbo promisit: licet captum omnem rationis humanæ excedat modus, quo id fieri possit. Nec est necesse, propterea corpus Christi in infinitam essentiam commutari. Hanc doctrinam veram esse & Orthodoxam pronunciamus: nec necessaria nobis ad huius confirmationem est vilius Papæ aut sacramentarij dispensatio, indulgentia, venia, concessio, qua filius DEI corpore suo id valeat & possit præstare, quod verbo suo promisit. De abusu verò vocabulorum abstracti & concreti, quæ obijciunt, nulla indigent refutatione. Nullo enim verbo eorum, quæ exagitant, in libro Concordiæ fit mentio. Verum de usu horum vocabulorum abstracti & concreti cap. 2. abundè dictum.

Admonitio.
pag. 264.
265.

Quòd autem ibidem concludunt: quòd ne quidem DEVS ipse possit creatam naturam simul finitam & infinitam, *ἀεὶ γὰρ ὢν* & *ἀεὶ γινώσκων* facere: quia impossibile sit ipsum velle aut facere contradictoria, &c. horrenda auditu est blasphemia, quam suo tempore Christus iudicabit.

Dilutio obiectionis, Deū ipsum contradictoria nec velle, nec facere.
Admonitio.
pag. 266.

Conclusioni ipsorum respondemus, non esse necessarium, Christum velle contradictoria & esse mendacem, quando secundum verba promissionis corpore suo, quod personaliter ipsi, inseparabiliter & indistincte unitum, & ad dextram virtutis diuinæ exaltatū, nobiscum in terris, Matth. 28. In medio nostri, Matth. 18. adeoque in sacra sua cæna præsens adest. Nec propterea necesse habet, ut corpus suum infinitum faciat. Nec enim pro ratione corruptibilis huius mundi ista fiunt: nec etiam localiter: sed modo supernaturali, cœlesti, inuisibili & incomprehensibili ratione, existente & permanente ipso corpore finito, & in infinitum non conuerso: & tamen verè præstante & exhibente, quod verbo suo, quod fallere nescit, se facturum promisit. Nec vlla hic metuenda est implicatio contradictionis. Ratio est. Vtrumq; enim Christus dixit, corpus suum, secundum proprietates naturæ, verum esse, humanum, finitum, *ὡς ἄνθρωπος*: quo etiam in cœlos ascendit: & quòd eodem vero, essentiali suo corpore, quod pro nobis tradidit, in sacra sua cæna, quæ pluribus locis eodem tempore in terris celebratur, præsens adesse illudq; distribuere velit. Vtrumq; igitur citra

Q 2

alterius

CAPVT III. APOLOGIAE.

alterius contradictionem præstare potest, nec propterea necesse est ei, ~~men-~~
~~daent fieri~~ : Facile enim, alium modum, quàm localem & circumferi-
 prium, pro infinita & inexhausta sapientia sua & omnipotentia, cum
 omnipotens, solusque sapiens sit, inuenire & habere potest : quo vtriuf-
 que sermonis sui veritatem impleat & comprobet : quo scilicet corpus
 suum, verum humanum corpus maneat, & quo singulari supernatura-
 lique modo, quem ratio humana comprehendere non potest, illo ipso cor-
 pore in terris adeoque in cœna pluribus in locis præsens simul adesse pos-
 sit, illudque in sacra cœna pluribus, eodem tempore, in locis, præsens distri-
 buat. Hæc vnica ratio euertit omnia, quæcunq; aduersarij de implicatione
 contradictionis aduersus librum Christianæ Concordiæ mouent & vr-
 gent.

*Vera inter
 pretatio di-
 cti Ephes. 4.
 Ascendit su-
 per omnes
 celos, vt o-
 mnia im-
 pleret.
 Admonit
 pag. 266.*

Transcunt postea ad dictum Pauli Ephes. 4. Ascendit super omnes
 celos, vt omnia impleat: illudque sic accipiunt & explicant: non eo signi-
 ficari, totum Christum D B V M & hominem, etiam secundum assum-
 ptam superque omnes celos exaltatam humanitatem, omnia implere:
 verum secundum hanc, illum, certò quodam cœli loco circumscriptum
 teneri ad diem vsque extremi iudicii: ita vt nequaquam possit, corpore &
 sanguine suo, in sacra sua cœna, quæ in his celebratur terris verè, & essen-
 tialiter præsens adesse: licet verbis Testamenti sui, clarè id sit pollicitus. Ra-
 tionem huius, quare citra destructionem & abolitionem corporis sui seu
 humanæ naturæ, id præstare, licet promiserit, nequeat, hanc reddunt: Quia
 Christus secundum assumptam humanam naturam, super omnes cœlos
 ascenderit, vt omnia impleat. Illud enim implere, non intelligunt de per-
 sona Christi, secundum exaltatam naturam humanam: Sed de donis &
 beneficijs, quibus repleat totam Ecclesiam, quæ ipsa tamen tam procul re-
 mota, separata & disiuncta sint à persona, maxime autem ab assumpta &
 iam exaltata humana natura Christi: quàm procul summum cœlum, ab
 ima distat terra, Et hanc impletionem in hanc sententiam ipsum Paulum
 exponere contendunt, verbis, quæ annectit, ascendit in altum, & dedit
 dona hominibus. Paulò igitur acuratiùs dictum illud considerabimus, di-
 ligentèrque examinabimus: sit ne eius hæc sententia, quam aduersarij
 præferunt, & certò ac necessariò id consequatur, quod inde con-
 cludunt.

Et primò quidem certum est, & indubitato verum: Paulum eo
 loco de Christo crucifixo & exinanito, deque eodem virtute diuina re-
 suscitato,

fufcitato, de eius afcenfione, exaltatione fecundùm humanam naturam loqui. Huc enim omnia illius dicti verba tendunt. Qui defcenderat priùs in infimas partes terræ idem ipfe eft, qui etiam afcendit, longè fuprà omnes cœlos, vt omnia impleret. Ideoque verba hæc: vt omnia impleret, ad Chriftum fecundùm exaltatam humanam naturam æquè referenda funt, ac præcedentia.

Secundò phraſis illa, implere omnia, de diuina natura prædicatur, Ierem. 23. & perpetua eft, atque eſſentialis illius proprietates. Non eft etiam eadem, nec fieri poteſt, naturalis atque eſſentialis proprietates humanæ naturæ: verùm Paulus ideò & hanc ob cauſam fecundùm aſſumptam naturam humanam, fuprà omnes cœlos exaltatum dicit, vt omnia impleret, non tantùm fecundùm diuinam naturam: (non enim illius cauſa necelle habuit, in cœlum aſcendere, vt hac ratione acciperet & conſequeretur dignitatem, qua fecundùm diuinam naturam impleret omnia: hæc enim perpetua eft, & eſſentialis diuinæ naturæ proprietates: verùm de humana ſibi perſonaliter vnita & exaltata loquitur natura: id quod dicti contextus clarè teſtatur.

Tertiò: Suprà abundè ſignificatum eſt, nos de generali impletione nihil, præter & extra expreſſa Scripturæ ſacræ teſtimonia aſſerere: nec in impijs illas deſcendere diſputationes, de præſentia in lignis, lapidibus, cantharis cereuiſarijs, cloacis, &c. verùm de illa nos tantùm loqui, cuius expreſſa Scripturæ habemus teſtimonia: quam ſui, fecundùm humanam naturam præſentiam, diſertè promiſit in ſacra cœna & Eccleſia.

Quartò: De quibus autem expreſſa nobis ſunt ſacræ Scripturæ teſtimonia, de ijs etiam, verè eum & eſſentialiter præſentem ad eſſe, velle & poſſe pronunciamus: licèt illa præſentia, nunquam eſſentialis & per ſe proprietates ſit humanæ naturæ. Paulus enim, inquit: Ideò Chriftum fecundùm aſſumptam humanam naturam ſuprà omnes cœlos exaltatum, vt omnia impleret.

Quintò: Quæ verò ratione, (ita nos DEVS amet,) inde conſequitur: Chriſtū corpore ſuo & ſanguine, in ſacra ſua cœna, quæ in terris adminiſtratur, non poſſe eſſe præſentem: licèt verbis id ipſum teſtamenti ſui ſit pollicitus: quia, ſecundùm aſſumptam humanam naturam, ſuprà omnes cœlos exaltatus eſt, vt omnia impleret. Omnia enim implere, non certè ſignificat certo cœli loco alligatum eſſe, vt non poſſit ibi præſens eſſe, vbi veram præſentiam corporis & ſanguinis, veluti in Cœna, in his terris, certis & expreſſis verbis, pro more teſtamentorum eſt pollicitus.

Q 3

Sextò:

CAPVT III. APOLOGIÆ.

Sextò: Non asserit Paulus, hac Christum conditione in cœlum ascendisse, vt eo circumscriptus detineatur: nec possit corpore & sanguine præsens esse, quando, vbi & quomodo ei placuerit: in primis, si præsentiā suā singulari verbo, velut in cœna, compromiserit: verū affirmat, idē supra omnes cœlos ascendisse & exaltatum esse, vt omnia impleret. Ecquis autem veræ pietatis & timoris DEI Studiosus inde concludere vel potest vel vult, vel præsumit etiam: licet Christus secundum humanam personaliter sibi vnitam naturam cœlo non constrictus teneatur, verū supra omnes cœlos exaltatus sit, ipsiq; cœlis sublimior factus, vt omnia impleat: tamen non posse eum corpore & sanguine suo id præstare & perficere, quod verba testamenti perhibēt, idq; propter ascensionem. Hæc sanè clara & certa admodum sunt, nisi verba Scripturæ planè inuertere & peruertere velimus.

Quod autem Paulus è Psalmo 68. concludit, dedisse eum dona hominibus, non id sibi vult: quod dona tantum longè & procul absentis Christi in Ecclesia sint præsentiā: ipsum verò, maximè secundum personaliter sibi vnitam & exaltatam naturam humanam, illis non adesse: verū quam longissimè ab illis esse remotum & disunctum. Quia enim omnia implere proprietas est diuinæ naturæ, non humanæ, concludit Paulus, Christum idē secundum humanam naturam supra omnes cœlos exaltatum esse, vt omnia impleat: Ratione cuius exaltationis etiam hanc accepit dignitatem & potestatem, vt possit, etiam secundum exaltatam humanam naturam, per vniuersum orbem Christianum dona distribuere hominibus: quemadmodum reuera distribuit: vt hominum etiam causa in exaltatione sua illa accepit, quod Psalmus 68. testatur. Per magnum autem est discrimen inter personam, quæ secundum humanam naturam supra omnes cœlos, vt omnia impleat, exaltata est: & inter dona, quæ eadem persona, etiam secundum exaltatam humanam naturam, dat & distribuit: nec patiuntur illa duo istiusmodi confusionem, quā vnum pro altero sumi possit, aut quā a se inuicem longius, quā cœlum à terra distat, separentur & disiungantur. Distinctè etiam Paulus de duobus loquitur: primò de ascensione super omnes cœlos, & impletionē omnium, quæ de exaltatione humanæ naturæ in Christo dicuntur: Deinde de huius consequente, quod est, dona dare hominibus. Non igitur ex hoc dicto euinci potest, personam Christi, etiam secundum humanam exaltatam naturam, à donis suis, quæ in Ecclesia dat & distribuit, tanto intervallo abesse, quanto distat cœlum à terra. Huius enim potestatis, quod secundum huma-

humanam assumptam naturam possit dona dare hominibus, verèque in Ecclesia distribuat, eius hoc fundamentum Paulus ostendit & docet: quoniam scilicet secundum illam ipsam naturam super omnia exaltatus est, vt omnia impleat. Omnia enim posse implere secundum assumptam humanam naturam, non est naturalis & essentialis eiusdem proprietas: verum, quoniam supra omnes cœlos exaltata est, sublimiorq; cœlis facta, inde id accepit & habet, vt omnia impleat. Et ex illo postea consequitur, quod secundum eandem & cum eadem hominibus dona dare possit, & verè distribuat: quia omnia implet.

Allegatur à nonnullis Lyrani explicatio: vt impleat omnia, quæ scilicet de eo per Prophetas scripta erant. Quæ sententia vera quidem est & orthodoxa: non tamen assequitur id, quod eo loco præcipue Paulus agit: exaltationem scilicet humanæ naturæ in Christo. Deniq; nemo melior ipso Paulo illius dicti est interpres: qui eadem epistola cap. i. in hanc se sententiã explicat. Cum enim de exaltatione humanæ naturæ in Christo multis egisset verbis: tandem his concludit: Omnia subiecit sub pedibus eius: & ipsum dedit caput super omnia, ipsi Ecclesiæ, quæ est corpus illius, plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimplet. Quibus verbis, inteso quasi digito, genuinam & veram illius dicti Ephes. 4. vt omnia impleat, monstrat sententiam. D. Lutherus in Scholio marginali sic explicat: vt omnia in omnibus operetur: sine ipso nihil agatur, dicatur, cogitetur. Et hæc loquitur Paulus de officio Christi: quatenus caput est Ecclesiæ: non tantum secundum diuinam, sed simul & secundum humanam super omnia exaltatam naturam. In eandem sententiam Theophylactus & Oecumenius idem dictum exposuerunt: non tantum de separatim quibusdã donis: verum de ipsa persona, & in primis idq; expressè de humana, personaliter vnita, & super omnia exaltata natura Christi. Theophylacti in cap. 4. ad Ephes. verba hæc sunt: Ob hanc causam hæc omnia efficit, vt omnia impleat, dominatione, operationeq; sua, idq; in carne. Quandoquidem diuinitate iam cuncta impleat. Hæc autem aduersus Paulum Samosatensem & Nestoriũ sunt Oecumenij verba: ad Ephes. 4. Etenim nuda quoque diuinitate olim omnia implebat: & incarnatus, vt omnia *μετὰ σαρκός*, cum carne, impleat, descendit & ascendit.

Quintò: Quibus possunt modis exagitant conclusionem hanc, tantum ineptam & falsam: Christus ascendit super omnes cœlos, vt omnia Christi in impleat: Ergo non est in aliquo certo cœli loco. Præterdunt, hoc argumētum corrupti articulum ascensionis in cœlum: item, duplicem eo nos *quæquam* facere

*Anbald. in
sua Apolog.*

*Ascensum
Christi in*

*cœlos hæc
argumētum*

facere

CAPVT III. APOLOGIÆ.

olitare ve- facere ascensionem. Ad quam cauillationem respondemus: Conclusio-
ra corpori nem hanc exagitare facile esse, diluere autem, soluere, & inuertere non mo-
sui in sacra dō difficile ipsis, sed etiam impossibile esse: etiam si maiorem etiam sapien-
cœna pra- tiam sibi & eruditionem arrogarent.

sentia. Et sanè, nos non fugit: his & similibus conclusionibus euinci non
Admonit. posse, corpus Christi in sacra cœna, quæ pluribus locis eodem celebratur
pag. 267. tempore, verè præsens adesse & distribui: nisi alio expresso & speciali Ver-
bo **DE** i niteremur: verbis scilicet testamenti Christi, in quibus essentia-
lem & veram corporis & sanguinis sui præsentiam disertè promissit. Huic
quia fundamēto innititur: & vltèrius etiam Scriptura testetur, Christum
corpore suo supra omnes ascendisse cœlos, vt omnia impleteret: quod tantum
dem est, Christum corpore suo, nullo modo certo cœli loco esse alligatum,
quo impediatur, quò minus sacræ suæ cœnæ, quæ in terris celebratur, adesse
possit: non patimur, institutionem Christi, aduersariorum obiectioni-
bus, de locali inclusione corporis Christi, certo cœli loco, desumptis & ver-
bis sacræ cœnæ oppositis clamoribus ipsorum, eripi: verum firmiter illi
adhæremus & insistimus: considerantes etiam id, quod Martinus Buce-
rus, ad quem tanquam suarum partium, aliàs prouocare solent, ipse & scri-
psit & publicè professus est. Non extare certum **DE** i verbum, sit ne cor-
pus Christi, certo quodam cœli loco circumscriptum, nec ne: Vt Augusti-
nus, & alij quidam Patres censuerunt. Quemadmodum supra idem testi-
monium Bucer à nobis citatum est: cuius hæc etiam sunt verba. Ratio fu-
turi seculi, ita se habet, vt eam nec oculus viderit, nec auris audiuerit, nec in

Responso ad cor hominis ascenderit. Ecquis igitur, humanæ tantum rationis persuasio-
calumniæ nibus ab expressis verbis testamenti Christi se auocari patietur? Duplicem
de duplici ascensionem Christi, liber Christianæ Concordiæ penitus ignorat: affi-
in cœlos a- gunt hanc ei tantum opinionem: Quod si illius phraeos causa, habent a-
scensu. liquos, quibus cum litigent: per nos id licet: modò ista calumnia librum
Concordiæ non onerent.

Responso ad Sextò: Hac etiam aggrauant librum Concordiæ calumnia, quòd
calumniæ doceat, cœlum, in quod ascendit Christus, esse vbique, esse, vt ipsi nominant,
de cœlo vbi- cœlum vbiquitarium, patere per cœlum visibile, terram & infernum: ve-
quitatio. rum hæc opinio, ne verbo quidem, quod monstrare, quoq; huius, illum,
conuincere possint, in libro Concordiæ, est comprehensa, vel expressa: fini-
gendi tamen & calumniandi nullum sciunt finem & modum.

Credimus & profitemur, Christum corpore suo, verè in cœlum ascen-
disse: vt verba huius articuli expressè testantur; nec cœlum & infernum
confun-

confundimus & permiscemus: verum etiam illud æquè scimus & credimus, adducti verbis Christi, quæ fallere nequeunt: quòd licet corpore suo in cælum ascenderit, verum tamen & essentialè corpus, nullo obstante impedimento, in sacra cœna, verè eū posse & velle distribuere: Articulus enim de ascensione Christi in cælum, veram corporis & sanguinis Christi præsentiam secundum promissionem, in cœna, non tollit: sed potiùs confirmat. Pergant igitur quòd velint, cum putidis suis calumnijs.

Septimò: Conantur etiam ex articulo, de sessione Christi ad dextram DEI, contra librum Christianæ Concordiæ, & contra expressa verba testamenti Christi, probare, Christi corpus non posse in sacra cœna præsens adesse, verèque distribui. Accusant nos, vna interpretatione falsa, articulos tres, incarnatione, ascensionem in cælum, & collocationem ad dextram Patris, in vnum chaos nos confundere, &c. Verum splendide mentiuntur: nec verbo id ex libro Concordiæ monstrare possunt.

Vt autem modò dictum, & sæpius hætenus, præsentiam Christi corporis in sacra cœna, nunquam ex articulo de sessione ad dextram DEI demonstrare, instituissemus: nisi specialis institutio, aut testamentum Christi, fundamentum nobis fuisset. Quoniam verò inde, ab exorta hac controuersia, ex articulo de sessione ad dextram DEI, conati sunt probare, corpus Christi in cœna, quæ in terris celebratur, non adesse præsens, & ne posse quidem: ideòque tropicè verba Christi intelligenda voluerunt: necessitate impulsu nostri, doctrinam de sessione ad dextram patris, è sacra Scriptura explicare coacti sunt.

Initiò, Dextram DEI, non esse certum, circumscriptum cœli locum, vt ipsi nugantur & somniant: verum, secundum Scripturam, esse omnipotentiam virtutemque diuinam, Esa. 66. Psal. 118. 139. Acto. 4. Id quod aduersarij negare certè nequeunt.

Deinde, Sedere ad dextram DEI, significare ad virtutem, omnipotentiamque diuinam exaltatum esse: cum DEO in cœlo & in terra omnia gubernare: Sedere enim id est, hoc in articulo, quod virtute & potèria diuina, omnibus creaturis dominari: Idq; citra contradictione verissimum est. Dextra enim DEI non est certus & circumscriptus cœli locus: verum Dominium & omnis potestas, qua omnia, quæcūque voluerit in cœlis & in terra, potest & efficit.

Tertiò: Secundum quam naturam, ad dextram DEI sit collocatus: nimirum secundum assumptam humanam naturam: Secundum diuinam enim ipsa est dextra DEI, Esaia 53. 63. Quare Athanasius rectè scribit: Corpus

*De sessione
Christi ad
dextram
Dei Patris
Admonit.
pag. 268.*

*Ambrosius
Vvolsius de
fundamētis
Luth. pag.
108. 109.*

*Vvolsius de
fundamētis
Lutheri,
pag. 118.*

CAPVT III. APOLOGIAE.

pus est, cui dicit Dominus: Sede à dextris meis. Et Eustathius apud Theodoretum humanam naturam Christi appellat *σύνθετον*, eiusdem throni confessorum, cum diuinissimo Spiritu, propter DEVM in ea habitantem inseparabiliter. Et Ambrosius Heb. 1. Sede à dextris meis: hæc ad humanitatis glorificationem pertinent. Chrysostomus apud Theodoretum: Consideremus, quæ sit illa natura, ad quam dixit: Sede à dextris meis, quæ scilicet antea audiuerat, terra es. Theodoretus Psal. 24. *Λόγος* humanitatis primitias collocauit in dextra Maiestatis. Cassiodorus Psal. 17. Dextera potentia diuinitatis est, quæ assumptam humanitatem in æterna Maiestate constituit.

Quartò: Cùm igitur certissimè verum & extra quasi contradictionem positum, dextram DEI non esse circumscriptum quendam locum, sed ipsam DEI omnipotentiam in cœlis & in terra, vbique præsentem, & omnibus potenter imperantem: similiterque immotæ sit veritatis, Christum secundum assumptam humanam naturam, ad virtutem & potentiam diuinam exaltatum esse, vt cum illa omnibus, in cœlo & terra, dominetur & imperet: non tantum, non sequitur id, quod aduersarij, obiectione sua, ex hoc articulo concludere conantur: verum cōtrarium inde quàm firmisimè euincitur: estque argumentum hoc gladius ille Goliathi, quo ad præcindendum ipsius caput vtimur. Etenim si id verum est, quod verissimum est, & in omnem erit æternitatem: Dextram DEI non esse certum locum, verum ipsam DEI in cœlis & terra omnipotentiam: ad illam verò Christum secundum humanam naturam esse exaltatum: necesse omninò est, hoc etiam vt verum sit & maneat: humano Christum corpore suo, quo cum ad dextram virtutis DEI est exaltatus, adesse nobis & posse adesse in terra, vbicunq; quandocunq; & quacumq; ratione voluerit: & in his omnibus præstandis, nec circumscriptio corporis, nec locorum spatij & intervalis, nec vlla creatura, quocunq; tandem veniat nomine, eum impediri.

Cùm igitur præcedentia omnia nullam admittant contradictionem, necessarium omninò est, & est verissimum, Christum corpore suo, in sacra cœna, omnibus ijs locis, in quibus celebratur, simul præsentem in terris adesse, & adesse posse: hocque vt præstet, pro sua eum omnipotentia & virtute facile viam & rationem inuenire posse: licet id ob corporis humani definitionem & circumscriptionem videatur nullo fieri posse modo. Hoc igitur figmento suo, amplius nil obtinent aduersarij: quàm quòd vniuerso orbi se ludibrio exponunt. Verum in ipsos verissimè, prohi dolor, competit prouerbiū, quod hoc loco ipsi citant, Erubescere nescierūt: id

id quod DEO committendum est: manente firma interim, contra omnes ipsorum argutias, conclusionem nostram.

Quod autem tres isti fidei articuli, nempe Incarnatio, ascensio in cœ- *De tribus*
lum, & collocatio ad dextram Patris vna interpretatione falsâ, in vnum *distinctū ar-*
chaos in libro Concordiæ confundantur: manifesta librum onerant in *ticulis fidei,*
conspectu DEI totiusque mundi, calumnia. Articulum enim Incarna- *Incarnatiōe*
tionis quod attinet, docemus, & profitemur, eo tractari & comprehendi *Ascensione*
summum illud & ineffabile mysterium de Incarnatione filij DEI, qua *ad cœlos &*
ratione in tempore, consilio & decreto æterni Patris, in vtero Mariæ vir- *sessione ad*
ginis, humanam naturam assumpserit: Frater noster factus sit: & quod *dextrâ Dei.*
à momento conceptionis, Christus DEVS sit & homo, in vna indiuidua *Admonit.*
persona, & quod plenitudo Deitatis in Christo secundum carnem habi- *pag. 269.*
tet corporaliter, licet hanc suam Maiestatem tempore exinanitionis occul-
tarit, nec semper eam manifestarit. De ascensione docemus & profitemur,
historicè articulum illum, & secundum literam intelligendum, Christum-
que corpore suo, die, à resurrectione, 4o. vere & visibiliter à terra, per nu-
bes sublatum, ascendisse in cœlum: nullamque hoc in articulo disparitio-
nem confingendam, Christum etiam Dominum nostrum, per ascensio-
nem illam omnes infirmitates humanas deposuisse: nec amplius, secun-
dum corruptibilis huius seculi rationem, vitam degere: verum è mundo
exiisse in cœleste illud, humanâq; rationi incomprehensibile regnum &
vitam. De sessione ad dextram, quæ nostra fides sit & confessio, eam paulò
antè exposuimus. Committimus igitur omnibus pijs iudicium: num
confessioe nostra, tres illos articulos, in vnum chaos confundamus.

Hoc etiam loco argumentum illud refutare conantur: Naturas di- *De pronun-*
uelli, si post factam vnionem, vna dicatur in cœlo esse & in terra: altera *ciato: separa-*
tantum in cœlo. Verum si vel maximè illud euersum cupiant, dissoluere *ri naturas,*
tamen nunquam poterunt. Personalis enim vnio manet: manent etiam *si post factâ*
naturæ in Christo, personaliter & indistincte vnite: nullaq; locorum spa- *hypostaticâ*
cia & interualla, imò nulla omninò creatura, nec in cœlo, nec in terra, eas *earum vnio-*
diuellere potest. *nem altera*

Cum autem mysterium hoc de personali & inseparabili vnione na- *in cœlo &*
turarum in Christo, ineffabile, illudque Paulus reuera iuxta consensum *terris simul,*
omnium fidelium, mysterium pietatis, & quidem magnum mysterium *altera dun-*
nominet, 1. Timoth. 3. quod omnium creaturarum rationem & intellectū *saxat in cœ-*
longè excedit: verissimumq; in omnem sit æternitatem, neque locorum *lo statatur*
spacia & interualla, nec vllâ omninò creaturam, siue in cœlo siue in terra, *Admonit.*

CAPVT III. APOLOGIAE.

naturas in persona Christi, posse diuellere: officij nostri est, mysteria huius abyssi non perscrutari: nec subtilissimè omnia, quæ argutè concludendo effici possunt, persequi: verum id potius conuenit nobis: vt in hac vita eo contenti simus, Christum secundum assumptam humanam naturam; quam sibi inseparabiliter & indistanter vniuit, verè ibi præsentem esse, & adesse posse atque velle, vbi sui præsentiam, verbo veritatis suæ, pollicitus est. Non igitur argumentum illud eripi nobis, fatimur: nec tamen illo vltèrius vtimur, (cum mysterium nobis personalis & inseparabilis vnionis duarum naturarum in Christo, non plenè sit perspectum) quàm quousq; expresse DEI verbo in Scriptura ducimur.

Similitudo enim illa de sole, corpore manente, loco suo in cælo, & tamen luce sua, radijs & efficacia cælum & terram collustrante, quam aduersarij nostri vtgent, fidei articulum, vltra, præter & contra expressa Scripturæ sacræ testimonia, constituere nullo modo potest. Verbū enim tuum, inquit Dauid, lucerna est pedibus meis. Nihil etiam huic argumēto derogat, Christum tempore exinanitionis, hac sua maiestate, quam secundum assumptam humanam naturam, verè & personaliter habuit, non fuisse vsum. Hanc enim omnia adimplendi, item corpore suo in Ecclesia & in Sacramento adesse præsentem, Maiestatem, non possidere, Mysterium personalis & inseparabilis vnionis duarū naturarum in Christo, dissoluit: diuellit personam secundum spacia & interualla locorum. Possidere autem illam Maiestatem, ratione & respectu personalis vnionis, nec tamen illa semper, maximè autem in statu exinanitionis, vti: indissolubilem vnionem duarum naturarum in Christo, saluam sartamque relinquit. Verum de his et similibus consequentijs, quæ ex articulo personalis vnionis deduci possunt, breui, volente DEO, ipsum Dominum nostrum IESVM CHRISTVM coram in vita cœlesti audiemus: eumque à facie ad faciem contem-
plabimur.

Admonit.

pag. 270.

*An λόγος
filius Dei omnia opera
sua omnipotentia, per
assumptam humanam
naturam exequatur.*

Octauo repetunt accusationem confusionis vocabulorum concreti & abstracti: item hominis & humanitatis. Cum autè confusio illa concreti & abstracti, in libro Concordiæ non contineatur, vt supra cap. 2. distinctè responsum est, ad eum nos locum referimus.

Nonò: Repetunt obiectionem: Libro Concordiæ, nouum & fictitium dogma contineri: filium DEI λόγος omnia opera omnipotentia suæ, per humanam suam naturam exequi. Cum autem ad obiectionem istam supra responderimus: datæ responsioni acquiescimus.

Quòd autem hoc loco blasphemias illas & horrendas emittunt voces: filium

filiū DEī mittere Spiritum sanctum in corda hominum, non humanitate sua, sed sola Deitate, viderint ipsi, qua ratione has blasphemias sint defensuri. Iohan. 20. Dat Spiritum sanctum Dominus noster IESVS Christus et stus discipulis suis sufflando in eos. Qua ratione igitur verum esse poterit, totum Christum DEVM & hominem, etiam secundum assumptam humanam naturam, Spiritū sanctum nō largiri? Act. 2. inquit Petrus: Dextra igitur DEī exaltatus, & promissione Spiritus sancti accepta à Patre, effudit hunc, quem vos videtis & auditis: id quod de diuina eius natura accipitur nec potest nec debet. Ephes. 4. scribit Apostolus, Christum ascendisse in altum, & accepisse dona: inter quæ missio Spiritus sancti præcipuè refenda.

Admonit.

pag. 271.

Christus et

iam secun-

dū huma-

nam natu-

ram largi-

tur Spiritū

sanctum.

Admenit.

pag. 271.

De datis in

tempore.

Euertere etiam ibidem conantur argumentum à datis in tempore, & sacrarum literarum testimonia omnia, quæ de datis Christo in tempore agunt, in genere referunt ad totam personam, & ad officium Christi, qua ratione hoc ei secundum vtramque competit naturam. Cum autem supra cap. 3. argumentum hoc abunde fuerit explicatum, & aduersariorum obiectiones refutatæ: non est necessaria eiusdem declarationis hoc loco repetitio.

Testimonium etiam illud Ioh. 17. Et nunc clarifica me tu pater apud te ipsum, claritate, quam habui, priusquam mundus esset, apud te, non refertur ad creata & finita dona, humanæ naturæ in Christo: gloria enim, quam habuit Filius DEī antequam hic mundus esset conditus, nullo modo creatum & finitum donum fuit in Filio DEī: nec etiam gloria illa tempore incarnationis, diuinæ naturæ in Christo est communicata: expressè enim asserit: habuisse se illam, priusquam mundus esset. Cyrillus hunc locum propriè refert, ad assumptam humanam naturam in Christo: & ad gloriam, quæ Christo in tempore, secundum assumptam humanam naturam, ratione & respectu personalis vnionis, communicata est. Illius duo saltem hoc loco producemus testimonia. Verba Cyrilli lib. 11. in 17. cap. Iohannis, sic se habent. Gloriam suam quam semper habuit vt DEVS, vt homo petijt: nec quia gloriæ vnquam expers fuit, hæc ab eo dicuntur: sed quia in gloriam, quæ sibi semper adest vt DEO, proprium templum subducere volebat. Et lib. 10. Thesauri cap. 9. Glorifica me ea gloria, &c. Non sibi λόγος à patre gloriam petebat, qua sicut natura DEVS non indigebat: sed paternam gloriam in hominem, quem assumpsit, petendo, vt homo, traducit.

De dicto,

Iohannis 17.

Glorifica

me Pater.

R ;

Assumptam

CAPVT III. APOLOGIAE.

Assumptam humanam Christi naturam, creata dona realiter & subiectiue in se accepisse, lubenter damus. Illam verò ob causam omnipotentiam D B I, ratione & respectu personalis vnionis, eam non accepisse realiter: id nequaquam concedimus, vt abundè aliquoties iam à nobis declaratum. Assumpta humana Christi natura, omnipotentiam accepit nō essentialiter: quòd ipsa omnipotentia sit effecta: nec etiam vt separatam omnipotentiam filij ab omnipotentia D B I: quam in se & per se polsideat: verum ratione & respectu personalis vnionis, vt haecenus similitudinibus animæ & corporis, item ferri candentis, hoc esse comprobatum.

Sic sequens etiam argumentum libenter dissoluerent, quod è testimonij deductum est. Iohan. 6. Caro mea verè est cibus. 1. Ioh. 1. Sanguis Christi emundat nos ab omnibus nostris peccatis: in quibus scriptura vti-
tur abstractis vocabulis, propriè se ad humanam naturam in Christo referentibus. Verum testimonia illa, quæ vocabula vsurpant abstracta, & quasi digitum ad humanam naturam in Christo intendunt, non eo modo eludi se patiuntur: quòd in genere in ijs, vt isti quidem volunt & prætendunt, de officio Christi, agatur. Vocabula enim illa, caro & sanguis, apertè indicant, longè minùs nimisque exile esse & tenue, Christo secundum assumptam humanam naturam, virtutem viuificandi, emundandi ab omnibus peccatis, titulo tantum quodam honoris, vt aduersarij faciunt, assignare: verum ipso etiam actu, pro ratione & modo personalis vnionis & exaltationis ad dextram, hanc ei virtutem adscribendam esse necessariò. **C**onsilium enim Ephesinum ex Iohanne concludit, carnem Christi esse viuificam: nec nomen ei tantum & titulum, sed rem ipsam assignat. Item sanguinem filij D B I emundare nos ab omni peccato: quo in testimonio non de merito agitur: quod semel in cruce obtinuit, in quam sententiam insicere illud aduersarij conantur: verum de efficaci operatione. Emundat etiam num nos ab omnibus peccatis: nō tantum ratione meriti: sed etiam ratione efficacie. Ergò, inquit, doceris carnē Christi viuificare, & sanguinem Christi emundare à peccatis, pari ratione, qua diuinitas? Respondemus. Absit. Verum docemus & profitemur cum Cyrillo lib. 4. in Ioh. cap. 3. Et si natura carnis, vt caro est, viuificare nequit: facit tamen hoc, quia totam Verbi operationem suscepit. Item lib. 4. in Ioh. cap 24. Quando viuificam Christus carnem suam appellat, non ita illi, vt sibi, siue proprio spiritui, vim viuificandi attribuit: Nam propter seipsum spiritus viuificat: ad cuius virtutem caro per coniunctionem cōscendit. Quòd si iterum obijciant, humana ratione comprehendi non posse, quo pacto diuina illa virtus & gloria carni

*De dicto,
1. Ioh. 1. Sanguis Iesu
Christi emundat
nos ab omni peccato.*

carni Christi tribuatur aut cōmunicetur. Respondemus cum Cyrillo citato loco. Quomodo id fiat, nec mente intelligere, nec lingua dicere possumus: sed silentio ac firma fide id suscipimus. Et extendunt quidem carnem Christi viuificam dici, tantum ratione meriti, quod morti facta obnoxia promeruerit, vt diuina natura sola viuificare nos possit. Carnem autem Christi, non tantum ratione meriti, sed etiam ratione efficaciz viuificam esse, testatur Christus ipse Ioh. 6. carnem suam verè esse cibum nominans: Concilium item Ephesinum, quod carnem Christi ideò viuificam carnem appellat: & Cyrillus multis testimonijs, de quibus supra cap. i. copiosè disseruimus. Eadem est ratio etiam sanguinis Christi, qui non tantum ratione meriti, sed respectu etiam efficaciz, à peccatis nos emundat: id quod ex verbo emundandi, quo Apostolus vtitur, facillè euincitur: quod propriè se refert ad presentem emundationem aut applicationem remissionis peccatorum, quam fideles ex gratia consequuntur. Ac singularis insolentiz est, quod contendunt, non posse probari, Iohannem loqui de expurgatione peccati. Quid enim clarius ijs potuisset verbis dici: *καθαρίσει ημᾶς*: *Admonit.* quibus sanè de applicatione gratuitz remissionis, quæ contingit, quoties *pag. 274.* homo ad D B V M conuertitur: nequaquam autem de solo merito Christi, semel in ara crucis oblato, agit & loquitur. Verum quidem est, quod aiunt Spiritum sanctum emundare nos à peccatis, verum ex illo nequaquam sequitur: Christi sanguinem à peccatis emundare non posse: cum apertè hoc sacrz literz asseuerent. 1. Iohan. 1. Spiritus sanctus emundat à peccatis, quia natura DEVS: sanguis Christi, ideo, quia per vnionem personalem, ad virtutem Spiritus conscendit. Natura sanguinis peccatum per se expurgare non potest. Quid enim maius natura Spiritus haberet? Quando igitur ei emundationem à peccatis tribuimus, non ita illi vt Spiritui vim illam ascribimus. Nam Spiritus propter seipsum expurgat, ad cuius virtutem per coniunctionem sanguis conscendit. Quod enim Cyrillus de viuifica carne Christi scribit: id pari modo de precioso sanguine Domini nostri Iesu Christi, qui à peccatis emundat, dicere possumus. Qua ratione autem id fiat, id mente humana intelligi & comprehendere non potest.

Decimò. Acriter etiam pugnant aduersus Concordiz librum, ob mediā potentiā, quæ Christo in tempore propter mediatoris officium sit cōmunicata. Non quidem negamus Christum media etiam quadam potentia exornatum esse, quæ maior sit omnium angelorū & hominum virtute, minor autem quam diuina potentia: siquidem de creatis finitis loquamur *De media potentia* *Admonit.* *pag. 274.* *Anbaltini* *in thesibw.*

CAPVT III. APOLOGIAE.

donis, quæ humana Christi natura in se & per se, subiectiue & habitualiter accepit. Potentiam verò officij Christi esse mediam potentiam: id sanè nunquam concedemus. Ecclesia enim Christi in his terris, non media quadam, sed diuina, æterna, increata potentia, sustentatur, regitur, gubernatur, defenditur. Media enim & creata potentia longè esset inferior, quàm quæ peccata remittere, contra tyrannidem Diaboli, furores mundi, nos protegere, preces nostras exaudire, è periculis liberare, DEO reconciliare, è mortuis excitare, æternæque salute nos donare posset. Verùm de his supra pluribus fuit actum. Hæc respondisse sufficiat ad falsas assertiones, quibus aduersarij, librum Christianæ Concordiæ, in doctrina de persona Christi, onerare conantur.

CAPVT III.

*VERA ET SOLIDISSIME FVNDATA
defensio, opposita quorundam confessioni & Apologia, quam sub
nomine & titulo Anhaltinorum Theologorum, contra
librum Christianæ Concordiæ, typis
Neostadiensium, in lucem
emisérunt.*

TSI constat, illustrissimum & laudatissimum principem Anhaltinum, maximamq; partem Celsitudinis illius Ecclesiarum, Ecclesiæque ministrorum, Calviniano dogmati non esse addictos: Tamen cū nonnulli illius ducatus Theologi, procul dubio præter & scitum & voluntatem illius celsitudinis conati sint, sub communi nomine & titulo Anhaltinorum Theologorum, confessionem & Apologiam contra librum Concordiæ, per Neostadiensium typos, spargere: singulari necessitate compellimur, illud etiam scriptum, vero verbi diuini fundamento, constanter refutare.

Fingunt enim initid, per librum Concordiæ, sub prætextu pacis & consensus, introduci in Ecclesiam, noua, horrenda & absurdissima paradoxa: quorum prolixam exhibent tabellam: Nimirum, quod in libro Concordiæ gradus præsentis DEI, cum personali vnione, omni ex parte confundantur.

II. Persona-

II. Personalem vnionem, cum doctrina de communicatione idiomatum permisceri.

III. Discrimen vocabulorum abstracti & concreti, personæ item & naturarum confundi.

IIII. Naturas sibi inuicem exquirari.

V. Inter clarificationem & glorificationem distingui.

VI. Doceri Christum secundum vtramque naturam passum esse & mortuum.

VII. Articulos distinctos de incarnatione, ascensione, sessione ad dextram DEI permisceri.

VIII. Christi corpus in phantasma transformari.

IX. Geminam in Christo fingi diuinitatem.

X. Ascensionem Christi in nudam transformari disparitionem.

XI. Cælum & infernum confundi, ita vt nullum amplius inter ea sit & maneat discrimen.

XII. Deniq; negari etiam gloriosa & clarificata corpora esse circumscripta.

Quòd si capita illa eo ordine & modo, quo illa in citata tabula consignarunt, in libro Concordiæ continerentur, & demonstrari in eo possent: meritò, vt de illo libro sibi cauerent, omnes admonendi essent. Verùm DEI beneficio aduersus tetram hanc & horrendam libri Concordiæ accusationem, non est opus nobis prolixa defensione. Certissimum enim est & manifestum, nullum allegatorum capitum in libro Concordiæ contineri, vsurpari, tradi aut defendi. Atq; hoc ipsum præcipuum est Sinonicarum artium partis aduersariæ, cum in libro Christianæ Concordiæ, nihil inueniant, nihil monstrent, quod certo veritatis fundamento arguere possint: per calumniam eos, extra illum, vndique nonnulla conquirere, quæ aliquo saltem prætextu exagitare & in deterrimam partem interpretari possint: quæ postea vniuersa, libro Concordiæ, quasi in eo contineantur tradantur & defendantur, imputant: cum eum potissimum ob finem liber Concordiæ collectus sit, quia de his rebus varia à multis sunt scripta: vt certa in Ecclesia & scholis possit haberi norma, secundum quam in rebus & in phrasibus, vigentibus his controuersijs, sit sentiendum & loquendum. Illisq; defensio incumbit, quorum nomina ibi citantur, an illorum verba & sententia rectè & fideliter ab aduersarijs sint citata.

CAPVT. III. APOLOGIÆ.

Primum igitur paradoxon quod attinet, de gradibus præsentia, discernit liber Christianæ Concordiæ, inter vnionem duarum naturarum in Christo, quæ personalis inseparabilis & indissolubilis est, & inter inhabitationem diuinitatis in sanctis: quæ in hac est vita, quæ tantum secundum gratiam est & est dissolubilis. Nec vnquam nobis in mentem, DEI beneficio venit, dictos gradus in libro Concordiæ inter se confundere. Verum de his paulo post copiosorem subiungemus declarationem. Quod si sunt aliqui, qui de tanto mysterio, non ea forma loquendi aut scribendi vsi sunt, quam typus sanorum verborum exigit: eos hac responsione nequaquam excusamus.

Alterum paradoxum quod attinet, de permixtione doctrinæ personalis vnionis & communicationis idiomatum: claris & distinctis verbis vnio hypostatica & communicatio Idiomatum, vt causa & effectus, discernuntur, & nequaquam inter se confunduntur. Quod si quis alius paulo inconsideratiùs scripsit: illius hoc in libro non confirmatur autoritas: verum meritò, ab illis, qui huius conuinci possunt, ratio opinionis & facti exigitur.

Eadem est ratio tertij paradoxo. Liber Christianæ Concordiæ nec statuit, nec probat, nec confirmat confusionem vocabulorum concreti & abstracti, personæ item & naturarum: verum illa secundum normam & consuetudinem scripturæ & discriminis enunciationum de Christo discernit id quod facile est ex libro Concordiæ ad oculum demonstrare, licet negari non possit, veteres Ecclesiæ doctores, pro ijsdem sæpè vocabulo hominis & humanitatis, seu pro voce humanitatis vocabulo hominis esse vsos. Quod si nonnullis minùs considerata phrasè exciderunt: earum in nos non recipimus patrociniū: sed simpliciter illas improbamus & reijcimus.

Quartum. Naturas sibi inuicem exæquari: id in libro Christianæ Concordiæ pari modo expressè impietatis condemnatur.

Quintum paradoxon quod attinet, à nonnullis inter glorificationem & clarificationem discrimen statui: de illo, ijs cum authoribus litigare poterunt, quorum verba allegarunt. De re enim ipsa quid sentiendum sit, partim à nobis in libro Concordiæ pag. 310. & 314. &c. partim etiam alibi, satis clarè & dilucidè è verbo DEI est explicatum.

Sextum paradoxon, Christum secundum vtramque naturam passum esse & mortuum, in libro Concordiæ non continetur, verum sententia illi opposita. Est & phrasè illa in hac ipsa Apologia aliquoties improbatà & reiecta.

Ad septimum paradoxum, de confusione in carnationis & ascensionis supra cap. 3. respondimus, & adhuc asserimus, quo ad librum Concordiæ, criminationem illam esse falsam.

Octauum paradoxum, corpus Christi transformari in phantasma, liber Christianæ Concordiæ penitus ignorat: idq; suo loco iam pridem repudiauimus.

Nonum paradoxum de gemina Deitate, similiter in libro Concordiæ exprelsis verbis impietatis est condemnatum.

Decimum, ascensionem Christi in cœlum esse tantum disparentiam quandam, supra cap. 3. disertè est reiectum.

Vndecimum. Cœlum contineri in inferno, & infernum in cœlo, libro Concordiæ ea ratione non asseritur: à nobis etiam illa phrasis non est vsurpata: adde quod ab alijs iam pridem est refutata.

Duodecimum. De glorificatorum corporum sanctorum circumscriptio-
ne, nihil omninò in libro Concordiæ agitur: quare nec eo nomine quicquid
habent, de quo nobiscum pugnent. Vnde luce meridiana clarius, nulla o-
mninò nos in libro Christianæ Concordiæ absurda seu paradoxa tueri,
nec in Ecclesiam introducere conari: non etiam molli brachio, in aliorum
gratiam, vt nobis obijciunt, palliare & incrustare conari.

Quid verè de istiusmodi statuendū sit hominibus, qui librum Christianæ Concordiæ, tam tetris calumnijs sine omni fundamento onerant, facile hinc Christianus lector conijciat.

Phrasis illa, Humana natura Christi est omnipotens, ex sententia & An huma-
verbis scripturæ, ac Orthodoxæ antiquitatis testimonijs sic explicatur, na natura
Christo, secundum assumptam humanam naturam, diuinam potentiam Christi sit
& virtutem datam esse. Matth. 28. Non autem id ita accipiunt, quod essen-
tialiter omnipotens, aut ipsa omnipotentia effecta sit: aut quod separatam
quandam omnipotentiam, in & per se habeat: & sic per accidens eam, aut
per effusam Deitatem omnipotentem esse: verum quòd illam, ratione &
respectu personalis vnionis & exaltationis ad dextram DEI, verè accepe-
rit: & certò possideat ita vt diuina omnipotentia & virtus in assumpta hu-
mana natura Christi, vires suas exerat, per eam & cum ea luceat & opere-
tur: quemadmodum ignis in ferro & per ferrum lucet & operatur.

Quòd autem doctrinam de viuifica carne Christi, verbis Cyrilli asse-
rentis: Naturam carnis ipsam per se viuificare non posse, euertere conan-
tur: nullo modo efficiunt, quod volunt. Seipsum enim Cyrillus, quomodo
verba illa accipi velit, satis explicat: videlicet, quòd licet caro, ex se ipsa

CAVTV III: APOLOGIÆ.

vt DEVS viuificare non possiteam tamen ob causam & inde viuificare, quod per vnionem cum Verbo ad virtutem viuificandi exaltata sit & conscenderit. Nihil igitur illorum sophisma ad rem facit.

Verba illa essentialiter, habitualiter, formaliter, subiectiue, quæ sibi etiam flagellanda sumunt: in præfatione & supra cap. 3. satis sunt declarata. Quemadmodum obiectio etiam illa, de nouis loquendi formulis, in libro Concordiæ & refutatione iudicij iam antè clarissimè est diluta.

Christo secundum assumptam humanam naturam omnem potestatem in cælo & in terra esse communicatam, Matth. 28. virtutem viuificandi, Iohan. 6. Exercendi iudicium, Iohan. 5. Remittendi peccata, Matth. 9. Emundandi à peccatis, 1. Iohan. 1. honorem adorationis, Phil. 2. non sunt nouæ phrasès, verùm ipsius spiritus sancti & totius Orthodoxæ antiquitatis: nullo modo autem à nobis confictæ. Quare regula Lutheri, qui nouas phrasès fingit, nouas simul res fingit, nec nos, nec librum imprimis Concordiæ quicquam attinet.

Quod autem Vigiliij dictum attinet, id quod hoc loco citant, paulò post in hoc ipso capite, conueniente loco, ad illud solidè respondebitur: itaque non necessarium, vt pluribus hic de illo agatur. Minè porro illorum, quibus se ad arcanas D. Lutheri literas, ad Georgium Anhaltinum illustre & beatæ memoriæ principem, &c. de vbiquitate scriptas, siquidem secreta pandere animus sit, referunt, nihil omninò terroris nec libro Christianæ Concordiæ, nec nostris in vniuersum Ecclesijs incutiunt: illas etiam ne minimo quidem reformidamus. Præclare enim memoria tenemus, idem Apostolo Paulo, 2. Thassal. 2. euenisse: Quam etiam ob causam necesse ei fuit monere, ne moueri se aut terreri patiantur, neque per sermonem neque per Epistolam tanquam à se missam. Cuius etiam artis sit, quæ multis iam Theologis communis, quando veritate victi, aliter se expedire nequeunt, quod ad secreta, & vt plurimum confictas, literas, & quæ huius generis alia, se referunt, illas producant, & ex ijs euincere conantur, hunc illud mæ doctorem occultè aliter sensisse, quàm publicis monumentis ad extremum vsque Spiritum confessus est, docuit & scripsit: eam, D. B. I. beneficio, piæ mentes, bona ex parte agnoscere didicerunt: norunt etiam quid de illa statuendû: istiusmodi scilicet homines, cû secretis suis literis, in Ecclesia Christi neq; audiendos esse, neq; admittendos. Posito etiam, posse eos tales proferre literas: iudicium tamen de illis suum Lutherus, in Confessione maiori, iam pridem tulit & exposuit: Confessionem illam
his

his verbis concludens : Istiusmodi omnia pro nullis, & pro ijs, quæ à Diabolo profecta sint, habenda.

Athanasij dictum quod attinet, quod fortè ex quarta oratione contra Arrianos citatum est, habetur autem oratione de suscepta natura humana contra Apollinarium pag. 540. errore amanuensis in describendo euenit : qui titulum, ex quo desumptum, non propriè notauit. Istiusmodi igitur verborum pompa & apparatu, quòd testimonia Orthodoxæ antiquitatis mala fide à nobis citentur, opus non fuit. Neq; enim calumnia illa vera.

Quantum ad rem ipsam, de qua citato in testimonio agitur, sic illa se habet, vt videre est ex eadem oratione. pag. 540. verba Petri Act. 2. Dominum illum & Christum fecit, quem vos crucifixistis, duobus modis interpretatur : Primò de corpore Christi: Secundò de vniuersa Ecclesia: quæ posterior allegorica interpretatio, nullo modo locum habere posset, nisi prior, quæ fundamentalis & propria est, præcederet. Quemadmodum id propria ipsius verba volunt pag. 540. dicentis, Verbum, qui & filius DEI erat, semper erat Dominus & DEVS, neque post crucem factus est Dominus & Christus: sed, vt prædixi, humanitatem eius diuinitas fecit Dominum & Christum. Quòd autem ibidem humanitatem interpretatur de vniuersa Ecclesia, ex eo nullo modo nec potest, nec debet concludi: dictum Petri propriè de assumpta humana natura Christi non loqui.

Qua ratione enim Christus secundum assumptam humanam naturam, quam Dominum fecit, mysticum corpus, hoc est, Ecclesiam Christi in terris, à mortuis resuscitare, ad cœlestem gloriam & *παλίπνευμα* exaltare, vitæque æterna eam donare posset : nisi secundum propriam humanam naturam prior ipse, Dominus factus, omnem potestatem in cœlo & terra accepisset: vt secundum Athanasium omnia ipsi, vt DEVS, communicaret, quæcunque ipse vt homo accepit. Quòd verò oratione tertia contra Arrianos, pag. 173. idem dictum Petri Act. 2. aliter explicat, præcedenti eius declarationi nihil omnino derogat. Neque enim res noua est & inaudita, Patres idem Scripturæ testimonium quatuor interdum, non tamen repugnantibus, modis explicare. Inprimis verò priorem & rectiorem dicti Actor. 2. Fecit eum Dominum, egregiè confirmat Gregorius Nyssenus, contra Eunomium : cuius explicationem citat Gelasius : & extat apud Theodoretum, Dialog. 2. verba eius sunt : Quis verò exaltatus est, humilissime an altissimus? Quid autem humile, nisi humanum? & quid aliud præter diuinitatem altissimum? Sed DEVS exaltari non indiget, cum sit

CAPVT III. APOLOGIAE.

altissimus: humanitatem igitur exaltatam Petrus intelligit. Exaltatam autem per id, quod Dominus & Christus factus est. Non autem per verbum illud (fecit Dominum) θεογονίῳ ὑπαρξίν αeternam essentiam designat Apostolus, ἀλλὰ τὴν τῆς ταπεινῆς θεοῦ θ' ὑψιλὸν μεταποίησιν, sed designat prouectionem humilis naturæ ad celsitudinem eam, quæ ad dextram DEI facta est. Et Petrus dicens: Dextra DEI exaltatus, manifestè reuelat ineffabilem ministerij æconomiam, quòd dextera DEI, quæ creatrix est omnium, quæ sunt, & quæ dextera est ipse Dominus, per quem omnia facta sunt, & sine quo nihil eorum, quæ sunt, subsistit, ipsa dextra unitum sibi hominem in propriam euexit celsitudinem per vnionem, &c.

Item Basilius magnus contra Eunomium lib. 2. Dominum ipsum & Christum fecit hunc IESVM, quem crucifixistis, πῶς ἐστὶ λόγος θεολογίας ἀλλ' οἰκονομίας, hoc est, non de ipsa essentia Verbi, sed de Incarnatione loquitur, voce demonstratiua humanitatem eius designans, atque ipsi principatum ac Dominium à Patre commissum dicit: cum inquit: Hunc IESVM &c. In eandem sententiam scribit Epiphanius contra Ariomanitas: Quòd Petrus dicit: Fecit ipsum Dominum & Christum, seipsum declarat, quia enim addit: Hunc IESVM, quem crucifixistis, significat Domini incarnationem, & manifestum est, quòd de carne dicit, quam crucifixerunt, non separans ab humanitate Deitatem. Quapropter Dominum & Christum DEVS fecit id, quod ex Maria conceptum & Deitati unitum est.

*De dicto
Matth. 28.
Mihi data
est omnis
potestas.
Anbald. A-
polog. pag.
239.*

Prætentunt etiam, non concludere: Mihi data est omnis potestas in cælo & in terra: Ergo Christo secundum humanam naturam data est omnipotentia. Non enim valere consequentiam à confusione disparatorum, hoc est, à persona ad assumptam naturam. Cum autem ad hoc argumentum de confusione disparatorum ex dicto Matth. 28. supra cap. 2. & 3. prolixè sit responsum, & obiectiones aduersariorum refutatæ: pluribus de eo hoc loco non agemus: verum Christianum lectorem ad ea loca remittimus.

*Apologia 3.
contra Sel-
n. pag. 10.
C. II.*

Quòd autem vehementer adeò contendunt, Christum simpliciter asserere, Mihi data est omnis potestas, non dicere, meæ carni data est omnis potestas: recitabimus hoc loco pauca veteris Ecclesiæ Doctorum testimonia, quæ expressè dictum illud de assumpta humana natura explicant, quæ usque adeò, euidentia sunt: vt Caluino & Bezz. palam veritati, contra istos Veteratores

veteratores fuerit perhibendum testimonium: qui disertè scribunt: Omnem potestatem in cælo & in terra Christo esse datam, non Deitatis sed carnis respectu: & secundum carnem glorificatum esse Christum: & dicendum esse respectu carnis nomen accepisse, quod est supra omne nomen: vt eorum verba sonant. Verùm saniorum Doctorum testimonia iam producemus.

Cyrillus lib. 2. ad Reginas: Accepisse gloriam, potestatem & regnum super omnia, referendum est ad conditionem humanitatis.

Theodoreus in Psal. 2. Christus, cum natura Dominus sit, vt DEVS, etiam vt homo vniuersum imperium accepit.

Athanasius de Arriana & Catholica Confessione: DEVS non est mutatus in humanam carnem vel substantiam, sed in seipso, quam assumpsit, glorificabat naturam, vt humana, infirma & mortalis caro atq; natura diuinam profecerit in gloriam, ita vt omnem potestatem in cælo & in terra habeat, quam, antequam à Verbo assumeretur, non habebat.

Sermone. 4. contra Arrianos: Christus dicit, se potestatem accepisse, vt hominem, quam semper habet vt DEVS (Ergo non intelligit gratiam habitualemente & creatam) dicitq;: Glorifica me, qui alios glorificat, vt ostenderet carnem se habere istarum rerum indigam. Proinde carne suæ humanitatis hanc glorificationem accipiente, ita loquitur quasi ipse (λογος) scilicet) tum accepisset.

Eustathius: Deniq; triduanum ex sepulchro resurgens Verbi templum, ipso corpore ad proprios venit Apostolos. Hæc autem verba dixit eis: Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra: Hanc verò potestatem accepit extrinsecus templum, & non qui ædificauit templum.

Nylsenus contra Eunomium: DEVS exaltari non indiget, cum sit excelsus, humanitatem igitur exaltatam dicit: Exaltata verò est, quòd Dominus & Christus facta est.

Theodoret. in Psal. 51. Si natura assumpta cum diuinitate assumente est copulata, etiam eiusdem gloriæ & honoris particeps & consors facta est.

Epiphanius contra Apoll. Quapropter Dominum & Christum fecit DEVS id, quod ex Maria conceptum & Deitati vnitum est.

Theophylactus Ephe. 1. Vniuersæ Angelicę potestati humanā præsidet natura, quæ fuerat tantopere paulò antè despecta.

Cum igitur ex præcedentibus antiquitatis testimonijs, luce meridiana extra omnem contradictionem sit clariùs: verba Christi, (data est mihi omnis potestas in cælo & in terra,) de carne Christi seu de assumpta humana natu-

CAPVT III. APOLOGIAE.

na natura, & nequaquam de diuinitate λόγος propriè esse intelligenda: nec etiam de creata aliqua potentia: verùm de æterna, quam ipse vt DEVS ab æterno habuit: facillè inde est animaduertere: frustra aduersarios, de insequentibus Athanasij verbis (Data est Christo omnis potestas, vt Saluatori,) exultare.

Anhalt. A-
polog. pag.
241.

Licet enim Athanasius hoc dicto in genere loquatur, & personam Saluatoris, quæ in duabus naturis consistit, nomen: alibi tamen, vt paulò antè ipsiusmet verbis monstratum, sese explicat: Omnia illa dicta & phrasæ, quæ de datis in tempore agunt, de assumpta humana natura, & non de diuina esse intelligenda. Et horrenda est blasphemia contendere, Saluatorem mundi, potentiam, virtutem & potestatem viuificandi, saluandi & glorificandi peccatores, non ab æterno habuisse: verùm, etiam secundum diuinam naturam demum in tempore eam accepisse. Quemadmodum etiam illud manifestum documentum est, qua fide aduersarij Patres citent & explicant: Dicente enim Athanasio: Data est Christo omnis potestas vt Saluatori: de suo adiecerunt voculam (soli) eam procul dubio ob causam: vt per illam cò facilius erroneam suam opinionem possent defendere, Christo videlicet Saluatori secundum vtramque naturam, omnem potestatem in tempore esse datam. Quæ doctrina ad Arrianismum, quem errorem alijs libenter imputarent, planè inclinat: vt paulò post pluribus id monstrabitur.

Anhaltin.
in Assert.
Cathol. pag.
69. positione
24.

Præterea ex illa oratione Athanasij, in qua dictum illud Christi: Omnia mihi tradita sunt à Patre meo, explicat, id etiam notandum: Quod dictum ad hunc modum declarat: personæ filij DEI humanum genus, quod perierat, datum esse à Patre tanquam medico, vt sanaret: tãquam luci vt illuminaret: tanquam vitæ vt ex morte viuificaret: tanquam Saluatori vt ex potestate tenebrarum eriperet. Ex quo manifestum, Athanasium docere, illam ipsam ob causam, personam filij DEI ad officium saluandi genus humanum delectam esse: quoniam ab æterno lumen illuminans & vita fuit viuificans.

Cogitet igitur quæso lector Christianus, quale artificium sit, ex citatis Athanasij verbis conari probare, Christum virtutem viuificandi & saluandi, quæ ad officium Mediatoris requiritur, nò ab æterno habuisse, sed in tempore demum, etiam secundum diuinitatem, accepisse: cum contrarium omninò ex ijs consequatur, eodem loco, quo citata Athanasij verba habentur, quo quàm vehementissimè pugnat contra Arrianos, qui dicebant Christo secundum diuinitatem, in tempore omnem potestatem in cœlo

celo & in terris datam : quomodo igitur idem ipse doceret, probaret aut vnquam docuisset?

Quæ præterea de abstracto & concreto allegant: illa supra cap. 2. & 2. libi aliquoties sunt refutata.

In Scholis vocabulum abstractum, quandoque in sensu accipi Erymologico: eius multa possent ex Scholasticis, & aliorum Doctorum monumentis produci testimonia, si necessitas id postularet. Non autem necessarium, vt de illo hoc loco multa verba faciamus.

Ad argumentum de circumscriptione, & incircumscriptione corporis Christi, quod hoc loco repetunt, supra cap. 3. quantum necesse erat, abundè est responsum.

Edictum Iustiniani, humana natura Christi, per se absolutè nunquam dicitur, nobiscum non pugnat. Libri enim Concordiæ aut nostrorum mens nunquam fuit, docere, Christi carnem per se propriam substantiam aut personam habuisse: verum hæc fides nostra & confessio est, in persona τῆς λόγῳ humanam naturam principium habuisse, quo esset.

*Anbaldini.
Apolog.
pag. 263.
Ambrosius
Vvolfius de
fundamētis
pag. 28.*

Christi verò carnem, idèò, etiā ratione & respectu personalis vniōnis & exaltationis ad dextram virtutis DEI, non accepisse omnem potestatem in celo & in terra, virtutem viuificandi, & quæ huius generis plura in sacris literis nominantur, nec accipere posse: aut necessariò inde confusionem & exquationem naturarum vel essentialium proprietatum consequitur: eius contrarium hæctenus firmissimis fundamentis abundè est demonstratum.

Execrandum verò & planè Diabolicum figmentum quod attinet, quodd, loco duarum naturarum, Christo quatuor naturæ adscribantur, non est dubium, ex inferno ab ipso Sathana, patre mendacij, istis architectis, esse dictatum.

Gemina enim Deitas, quam falsò confingunt, citra vllius respectum, expresse est in libro Concordiæ damnata: & tamen adeo impudentes sunt, vt adhuc illam vrgere non vereantur. Similiter in Christo duplicem esse carnem aut humanitatem, alteram secundum quam nobis similis, alteram, qua omnipotens sit & infinitus: similiter aduersariæ partis figmentum est, quod refutatione non eget, quod etiam in ipsis impunitum DBVS certò non dimittet, nisi in tempore gratiæ veram egerint pœnitentiam, & contrito eum corde fuerint deprecati.

De tribus essendi modis, non est, quod prolixius hic disputemus: cum

T

supra

ſupra cap. 3. ſigmentum hoc aduerſariorum neceſſaria declaratione ſit reſutatum. Exæquatio autem naturarum, aut eſſentialium proprietatum, in libro Chriſtianæ Concordiæ, vt paulò antè dictum, apertè eſt condemnata.

Anhald. A-
polog. pag.
280. 281. 282.

Diſcrimen etiam inter perſonalem vnionem & communicationem Maieſtatis pari modo, clariſſimè monſtratum eſt: & hæcenus ſæpiſſimè repetitum. Quemadmodum etiam ad ea, quæ aduerſarij ex verbis Theodori Rhetenſis contendunt, diſtinctè cap. 3. Apologias huius eſt reſpoſum, vt ulteriori reſutatione, hoc loco non ſit opus. Quòd autem præterea prætendunt in libro Concordiæ, non tantùm in genere exæquationem, ſed in ſpecie etiam & nominatim, realem Idiomatum communicationem fuiſſe reiſciendam: aliàs permanere implicationem contradictionis, mera eſt Sophiſtica, & inanis verborum luſus.

Reſpoſo ad
obiectionē
de natura-
rum exæ-
quatione.
Danavi in
Exam. cōtra
Chemnit.
pag. 150. 151.

Exæquatio enim naturarum & eſſentialium proprietatum, atque vera communicatio Maieſtatis diuinæ, non ſunt eadem: ſed quàm longiſſimè diſtincta.

Et longè aliud eſt Idioma fieri & Idioma communicari: idq; pro ratione perſonalis vnionis. Si doceremus diuinam omnipotentiam & virtutem viuificandi, poteſtatem faciendi iudicium, & quæ huius generis diuinæ proprietates ſunt plures, humanæ Chriſti naturæ ſic eſſe communicatas, vt illius eſſentiales proprietates fierent, ſigmentum illorum ſpeciem aliquam haberet veri: cùm autem libro Concordiæ expreſſè teſtemur, propria non egredi ſua ſubiecta: locum habere id non poteſt.

Non aſſerimus, proprietates illas humanæ naturæ ita communicatas eſſe: vt humana natura ſit vel in ipſam diuinitatem tranſmutata: aut quòd illius proprietates in & per ſe acceperit: ſed eſſe illas tantùm, ratione & reſpectu perſonalis vnionis, communicatas: quemadmodum ignis ferro candenti, ſuas proprietates, citra confuſionem & exæquationem, tribuit.

Nulla igitur hîc, vt illi quidem opinantur, remanet implicatio contradictionis.

Similiter quod proferunt, per veram communicationem Maieſtatis, quemadmodum illa in libro Concordiæ rectè eſt explicata, humanam naturam per omnia deiſicari vel in diuinitatem tranſmutari: nullo ſubſiſtit fundamento, eſtque in prioribus etiam capitibus reſutatum.

Et quid multis verbis opus eſt: quæ tandem ratione, per doctrinam de cōmunicatione Maieſtatis, aſſumpta humana natura Chriſti tota deiſicaretur? cùm ſentiamus, credamus & doceamus: illam noſtræ naturæ ſem-

semper manere similem: initio, quoad substantiam & essentiam eius, secundum quam Christus fratribus similis factus, excepto peccato, Ebr. 2. Secundò, quoad corpus etiam Christi clarificatum, Philip. 2. Tertiò, quòd assumpta humana natura Christi essentielles suas proprietates perpetuò retinet, & nunquam in Spiritum conuertitur aut infinita euadit.

Quòd autem attinet personalem vnionem, & communionem Maiestatis, quæ illius est consequens, præterea exaltationem humanæ naturæ in Christo ad dextram DEI: nullo pacto per eam assumpta humana natura deificatur, aboletur, aut destruitur, sed tantum glorificatur, Iohan. 17.

Cum igitur sacræ literæ vtrumque doceant, videlicet assumptam humanam naturam Christi, veram, essentialem, humanam naturam in æternum manere, & nunquam aboleri: & tamen secundum illam, propter personalem vnionem, ad communicationem diuinæ Maiestatis, & ad dextram omnipotentis & Maiestatis diuinæ esse exaltatam: vtrumq; sanè necessariò verum erit, sibi quæ minimè repugnabit: nec vlla inde exæquatio aut Deificatio consequetur.

Quòd etiam vrgent, necessariò Identitatem essentis, vel Monophysitarum heresin sequi, si assumptæ humanæ naturæ Christi, diuina virtus & Maiestas, ratione & respectu personalis vnionis & dextræ DEI, verè communicetur: priori obiectioni de exæquatione & Deificatione simile est, & nil nouum. Si doceremus communicationem Maiestatis esse essentialem, & sic se habere: vt in Christo iam tantum vnica sit natura, quemadmodum Monophysitæ olim finxerunt: haberet hæc ipsorum obiectioni aliquid ponderis: Cum autem id ipsum, quod libro Concordiæ & nobis, hoc loco de Identitate essentis, & postea de hæresi Monophysitarum obijciunt, in libro illo & à nobis expresse sit damnatū: impudens profectò audacia est aduersariorum, quòd, his omnibus postpositis, libro Concordiæ & nobis errorem & blasphemiam illam ascribere non verentur. Et vt paucis respondeamus. Extra omnem controuersia verissimum est, cōmunicari & Idioma aut naturam fieri, in hoc negotio non esse eadem. Quemadmodum ex præclara sententia Gregorij Nysseni de anima, hoc est videre, dicente: DEVS λόγος & à communione illa, quæ sibi est ad corpus, & animam, nunquam alteratur, neq; particeps est eorū imperfectionis, sed tradens eis (corpori & animæ) diuinitatis suæ virtutem, manet idem, quod erat ante vnionem.

Solutio obiectionis de Monophysitarum hæresi. De naturarum exæquatione.

Item Basilij: Quomodo Deitas est in carne? Sicut ignis in ferro, non transitiuè, sed communicatiuè.

Cum igitur ex personali communicatione Maiestatis & virtutis nulla

T 2

mutatio

mutatio aut confusio fequatur, verum præter illas, fimul etiam vna quæq; natura, effentiam, effentiales proprietates & virtutes inconuulfas retineat: neque Identitas effentiz, nec Monophyfitarum hærefis, qui vnica tantum naturam & effentiam in Chriſto funxerunt, firmo fundamento, libro Concordiæ, imputari poteſt.

Pag. 286. Quantum verò ad id, quod perpetuò vrgent: quod reipſa fit commune, deſijt eſſe proprium in quarto modo. Item, ex Nazianzeno, proprietas mutationem neſcit: quoniam enim modo proprietatis nomen ſuſtinere
287. *Reſpoſio ad* queat, ſi moueatur atque mutetur? *inſtantiam* *de quarto* *modo.* *Daneus in* *Exam. con-* *tra Chem-* *nitiũ pag.* *47.63.294.* *Assumptæ* *igitur* *humanæ* *naturæ* *Chriſti,* *ſi* *diuina* *Idiomata,* *velut* *omnipotens* *virtus,* *&* *his* *ſimilia* *verè* *communicentur;* *neceſſariò* *corpus* *Chriſti* *ex* *Maria* *aſſumptum,* *eiufdem* *effentiz* *eſſe* *&* *fore,* *cum* *ipſa* *diuinitate.* *Ad* *hanc* *malè* *fundatam* *&* *planè* *nullius* *momenti* *obiectionem;* *cum* *in* *libro* *Chriſtianæ* *Concordiæ,* *tum* *alibi;* *ſirmi-ter* *&* *verè* *reſponſum* *eſt:* *argumentum* *hoc* *ipſorum,* *tum* *habiturum* *locum,* *ſi* *doceremus,* *proprietates* *diuinæ* *naturæ,* *humanæ* *aſſumptæ* *ſic* *communicari,* *vt* *illius* *fiant* *effentiales* *proprietates.* *Hanc* *autem* *non* *eſſe* *noſtram* *ſententiam:* *nihil* *igitur* *illorum* *etiam* *argumen-* *tum* *aduerſus* *nos* *concludere.* *Contrarium* *omni- nò* *docemus:* *Propria* *nunquam* *egredi* *ſua* *ſubiecta:* *ſeu* *effentiales* *proprietates* *diuinæ* *naturæ* *Chriſti,* *nunquam* *ſieri* *aſſumptæ* *humanæ* *naturæ* *effentiales* *proprietates.* *Quo* *igitur* *prætextu,* *aut* *fundamento* *veritatis* *imputari* *nobis* *poteſt,* *do-* *ctrinæ* *noſtræ* *conſequens* *eſſe* *&* *quidem* *neceſſarium:* *Corpus,* *ex* *Maria* *aſſumptum,* *eiufdem* *effentiz* *eſſe* *cum* *Deitate* *Chriſti:* *aut* *quòd* *muta-* *tionem* *aliquam* *effentialium* *proprietatum* *ſingamus,* *eaſque,* *vt* *Nazian-* *zeni* *verbis* *vtamur,* *mutari* *moueri;* *dicamus.*

Quòd autem, duce ſacra Scriptura, docemus, filium DBI ſuam Ma- ieſtatem & diuinam potentiam ac virtutem aſſumptæ humanæ naturæ communicaffe, non de effentiali communicatione, nec de Phyſica tranſ- fuſione aut effuſione diuinarum proprietatum, in aſſumptam humanam naturam, intelligimus, quòd illas proprietates in & per ſe, ſeparatas à diu- nitate filij DBI, habeat: verum de illa communicatione, quæ pro ratione & reſpectu perſonalis fit vnionis duarum naturarum in Chriſto: qua ſcilicet ratione, anima corpori ſuas proprietates communicat, aut in, cum, & per eiufdem organa operatur.

Quemadmodum igitur anima corpori ſuas proprietates, propter v- nionem (quæ tamen longè minor eſt, quàm perſonalis vnio duarum na- turarum in Chriſto) verò, citra tamen commutationem aut abolitionem corporis

corporis communicat: & nihilominus tamen, illę solius animę tantum essentialia proprietates, in quarto modo, vt in scholis loquuntur, manent: ita docemus, propter personalem vnionem diuinitatis, cum assumpta humana natura, & pro ratione illius, diuinitatem filij, omnipotentiam suam & virtutem, verę humanę suę naturę communicare, in illa habitare, in, cum, & per eam lucere & operari: & tamen illas essentialia manere proprietates solius diuinitatis in quarto modo: & ne minimò quidem aliquam fieri transmutationem aut abolitionem: aut humanam naturam Christi, per eam in ipsam diuinam essentiam transmutari: & veram amplius non esse humanam naturam. Ex quo satis liquet, doctrina nostra, proprietates non reddi mutabiles: nec essentialiter, nec physicè, nec per singularem effusionem humanę naturę adscribi: cuius nos aduersarij sed falsò insimulant.

Longè etiam aliud est, delere proprietates, & docere eas assumptę naturę ratione vnionis hypostaticę communicari, vt hæcenus monstraui-
mus. Longè igitur rectius aduersarijs nostris obijcere possemus: Qualis infernus vobis tales calumnias suggessit: vt libro Christianę Concordię istiusmodi absurda, de conuersione corporis Christi in diuinam essentiam affingatis, cum contrarium omninò doceat, & istiusmodi blasphemias expresse condemnet? Quo quæso loco docemus, corpus Christi & Deitatem eiusdem esse essentię? Anathema & maledictus sit in æternum, qui istiusmodi blasphemias spargit & tuetur.

Quas præterea, vltra hæc figmenta, quę hæcenus libro Christianę Concordię obiecerunt, absurditates & conuicia calumniosè colligunt: *Apolog. An- quod ex doctrina eius consequatur, ipsius mysterium incarnationis euer- balt. pag. tit: duas naturas in Christo aboleri, ita vt nec verè Deus amplius sit, nec ho- 288. & se- mo: omnem consolationem quam, in Christo tanquam vero homine, ha- quent. bere debeamus, annihilari: Manichæorum errores, de ficto corpore Christi, reduci: salutem nostram eueri: redemptionem corporum nostrorum negari, cum, vt ipsi quidem calumniantur, aliud corpus humanum à nostro corpore assumpserit: &c.*

Hęc, inquam, ipsorum propria sunt figmenta, quę mera petulantia contra librum Christianę Concordię ad deformandum illum, & in odium pertrahendum, velut in theatrum produxerunt: quę vehementissimè etiam hæcenus vrserunt, & etiamnum vrgerent: de quibus tamen in ipso libro nihil traditum, nihil etiam monstrari potest.

CAPVT III. APOLOGIAE.

Cumq; propriæ ipsorum sint calumniæ & figmenta, quæ in libro non habentur: verum ab ipsis, mero ex odio, falsò ei obtruduntur: in omnem æternitatem liber Concordiæ nunquam conuinci, nunquam in ipso demonstrari possunt: quorum etiam fundamentum iam ante dirutum & conuulsu: necessariò consequitur, omnia, quæ huic proprio figmento & calumnijs superstruxerunt, sua sponte in vnum chaos, ipsumq; infernum corruere: ideoq; prolixiore refutatione nõ indigere: verum simpliciter respondendum: esse illa omnia conficta. Vnoq; verbo vt comprehendamus omnia, apertè & rotundè profiteamur: Anathema esse, quicunq; blasphemias illas, quas ipsorum verbis paulò ante recitauimus, & quas libro Christianæ Concordiæ falsò attribuunt, docet.

p. 297.

298. 299.

Quia vero semel fingendo falsa concludere cœperunt, impudenter progrediuntur, & inter alia hanc etiã repetunt consequentiam: siquidem verum sit, omnipotentiam Christo secundum assumptam humanam naturam communicatam esse: etiam æternitatem ipsi esse adscribendam: cum proprietates diuinæ, à se inuicem diuelli non possint. Quia verò obiectio hæc supra cap. 3. abundè est refutata: paucis tantum hoc loco ad illam respondebimus. Nos, in doctrina de communicatione Maiestatis diuinæ aut proprietatis, vltèrius non progredi, nibiletiã asserere, quàm verbum DEI nobis præluceat. Cum igitur communicationis reliquorum attributorum sacra scriptura mentionem faciat, de æternitate verò nihil dicat: nec nobis etiam quicquam asseuerare licet. Nec vlla tamen proprietatum diuinarum diuulsio metuenda. Filius enim DEI, qui doctrinam de communicatione potentie diuinæ, virtutis viuificandi & his similium reuelauit, & in verbo suo, quod fallere nequit, tradidit: viam etiam & rationem nouit, qua communicatio ista, citra diuulsionem proprietatum, fieri potest. Cui hoc ipsum etiam committimus, nec in tanto mysterio quicquam extra verbum, ratione nostra fingimus, aut scrutamur.

Reliquas consequentias quod attinet, quas vltèrius ex priori obiectione euincere conantur, veluti, initio, per doctrinam communicationis Maiestatis euerti natiuitatè Christi in Bethleem: Secundò, negari redemptionem generis humani: Tertiò, introduci, somnia Apollinaristarum, fingentium carnem Christi è cœlis esse: & quia è cœlis sit, nihil illam cum carne nostra commune habere: ad eas breuiter respondebimus. Paucis igitur & verè dicimus: cum prima conclusio, qua asseruerunt, necessariò communicatam esse humanæ nature æternitatem, siquidem omnis ei potestas & virtus in cœlo & terra communicata &c. non subsistat: vt supra

cap. 2. & 3.

cap. 2. & ; & paulò antè etiam ex ipso DBI verbo dilucidè admodù hoc demonstratù: necessariò etià reliquas, quæ ex priore extructæ sunt, sua sponte corruere & redire in nihilum. Fundamento enim collapsor: necessariò corruunt, quæcunq; sunt superstructa. Aiunt quidè, si Christo secundù assumptam naturà humanam æternitas sit cõmunicata: necessarium esse humanam quoq; naturà æternam fieri: & propterea ne in Bethleem quidè nasci potuisset. Ad id verò respondemus è verbo DBI: æternitatem non esse communicatam: scriptura enim, quæ reliquas proprietates communicatas esse asserit, æternitatis, quæ principio caret, nõ meminit: verù silentio eam præterit: deq; reliquarù tantùm cõmunicatione agit. Nihil igitur prima collectio concludit: Christi carnem necessariò fuisse ab æterno: verù stat adhuc sententia, Christi carnè, verè humanam carnem, illamq; certo tempore in Bethleem; non autè ab æterno esse genitam. Quemadmodù in tempore etiam & nõ ab æterno, humanà naturam, in Nazareth, in vnitate personæ, indissolubili vinculo assumpsit. Pari ratione reliquæ etiam concidunt sequelæ: redemptionè humani generis, corpore Christi partam, negari. Manente enim corpore, tempore plenitudinis in vnitate personæ assumpto: salua etiam & firma manet nostra redemptio. Manet etià illud tertio loco verù, Christum carnè suam non secù detulisse cœlitus: vt Apollinaristæ somniarunt: quod nobis isti figmentù libèter obtruderent: verù quòd illam in vtero Mariæ virginis assumpsit, & quòd in Bethleem natus, inq; præsepe sit repositus. Luc. 1. & 2. sicq; omne ipsorum figmentum euanescit.

*Galat. 4.
Responsio
ad obiectionem
de Apollinaristæ
rũ errore.*

Non contenti autem sunt prioribus calumnijs etiam libro Christianæ Concordiæ Patripasianorum hæresin affingunt: quemadmodum etiam denuò repetunt confusionem graduù præsentie DBI, quam libro Concordiæ libenter imputarent. Licet autem supra mox ab initio huius capituli dictam obiectionem satis clara declaratione diluerimus: breuiter tamen totam doctrinam de gradibus præsentie DBI hic repetemus.

*Responsio
ad obiectionem
de Patripasianorũ
hæresi pag.
301. 302.
303. 304.*

Primus gradus est, quo tota trinitas omnibus creaturis præsens adest: suaq; essentia omnia in cœlis & terra implet: Iere. 23. Actor 17. Psal. 139. Hoc gradu præsentie, vnitas duarum naturarum in Christo describi non potest. Hic enim nequaquam exprimit id, quod Iohan. 1. asseritur. Verbum carø factum est.

Alter gradus est, quo diuinitas in sanctis, per gratiam in hac vita habitat. 2. Cor. 6. Ioh. 14. viuificat illos, illuminare eorum corda, mira per eos operatur: Quæ inhabitatio separabilis est, cù sancti cadere, & Spiritu sancto excidere possint: nullaq; illo gradu personalis vnio inter Deitatem & sanctos

CAPVT III. APOLOGIAE.

sanctos fiat. Hoc etiam gradu vnio duarum naturarum in Christo non est accipienda: diuinitas enim habitat in Christo, non secundum gratiam separabiliter, vel quoddam tantum dona humanæ naturæ communicet: verum personaliter & inseparabiliter: nec quoddam tantum dona ei communicat: verum tota plenitudo diuinitatis habitat in Christo: dat assumptæ humanæ naturæ ratione & respectu personalis & indiuiduæ vnionis Spiritum sine mensura, Iohan. 3. virtutem viuificandi, potestatem habendi iudicium & his similia: imò vniuersam potestatem in coelo & terra. Hæc enim omnia habet ex personali vnione, non habituræ etiam esset, nec habere posset, personali illa vnione non existente: quemadmodum id in pijs videre est, in quibus secundum gratiam tantum habitat, non personaliter.

Tertius gradus est, quo diuinitas in angelis & sanctis habitat in vita æterna: à quibus quidem in æternum non separatur: ex illo tamen nondum talis vnio consequitur, qualis est in Christo. Angeli enim & sancti, ob illam inhabitationem, non in vnā cum Deitate coalescunt inseparabilem personam: qua ratione Christus DEVS & homo vnus est persona. In Christo autem sic se res habet, vt non tota Trinitas, verum persona tantum τὸ λόγος seu filius DEI, tempore plenitudinis, humanam naturam in vnitatem suæ personæ inseparabiliter & indissolubili nexu assumpserit, eamq; sibi proprium templum & domicilium effecerit. Licet autem imensum sit DEI beneficium, quoddam DEVS in angelis & sanctis inseparabiliter habitat, nullo tamen modo adhuc illud comparandum est vnioni duarum naturarum in Christo, quemadmodum nulla etiam donorum est comparatio. Angelis enim & sanctis particularia tantum confert dona: assumptæ autem humanæ naturæ largitur dona, quæ longo interuallo omnium angelorum & hominum dona excellunt. Communicat præterea ei, pro ratione & propter personalem vnionem, omnipotentiam etiam, virtutem viuificandi, & quæ huius generis alix sunt proprietates diuinæ: quemadmodum id hæcenus abunde demonstratum.

Reliqua igitur manet quarta ratio seu quartus gradus, qui à prioribus toto genere est discernendus, secundum quem diuinitas filij, in semel assumpta humana natura, sic habitat, vt cum ea, vnā inseparabilem indiuiduamque personam, constituat, Iohan. 1. Luc. 1. Qui gradus singularis omnino est & ineffabilis: nullique creaturæ communis. De nullo enim angelorum aut sanctorum prædicari potest, licet diuinitas in illo habiter, constituere illum cum DEO, vnā inseparabilem personam. Præterea

non

non negatur, diuinitatem interdum externis signis & reuelationibus, certo tempore sese manifestare: veluti cum Daniel filium Dñi in figura hominis videt, cap. 7. verum nec ibi aliqua est personalis, inseparabilis perpetuòque durans vnio, qualis est in Christo. In Christo enim diuinitas non se certo tantum tempore manifestauit: verum filius Dñi humanam naturam personaliter & indissolubili vinculo sibi ipsi vnuit: vt illam nunquam amplius deponat: verum in omnem seculum æternitatem in sua persona retineat: ita vt in æternum vna, eaq; inseparabilis seculum persona sit & maneat.

Sic diuinitas etiam adest ministerio verbi & Sacramentis: verum nulla ibi personalis vnio: In Christo autem, vt diximus, est personalis vnio duarum naturarum diuinæ & humanæ, quæ indiuisa manet, & in æternum dissolui non potest: quod tamen ministerio verbi & Sacramentis accidit.

Cum igitur gradus præsentis diuinæ adeo clarè à se iuuicem discernamus: qua ratione, aut quo firmo fundamento obijci nobis potest, nos illos confundere & permiscere? Quòd si acuratiùs quis rem consideret, deprehendet: neminè magis confundere eos, ipsis aduersarijs nostris, qui licet personale vnionem vehementer vrgeant: tamè contendunt, humanæ naturæ in Christo propter personalem vnionem, tantum quædam, eaq; creata dona, communicari: quæ omnium tamen angelorum & hominum dona excedant: Pernegant autem disertè, ratione & respectu personalis vnionis, communicari ei diuinas proprietates: quales sunt: omnis potestas in cælo & in terra, virtus viuificandi, excitandi ex mortuis, exercendi iudicium, & quæ plures sunt aliz.

Præterea allegant ex Iesuitarum Ingolstadiensium thesibus: necessariò è doctrina nostra hæresin consequi Patripalsianorum: si potestatis vnitas, æqualitas aut *κοινωνία* vnā personā constitueret: nō amplius tres futuras personas in sacrosancta Trinitate: sed vnicam tantum & sic Sabellianismum & Patripalsianorum hæresin metuendam. Nusquam autem affirmatur in libro Concordiæ, vnitatem esse æqualitatem & *κοινωνία* potestatis: nec docetur etiam, vt aduersarij fingunt, specificam differentiam personalis vnionis, in communicatione potestatis sitam esse: sed in ipsa vnione, seu concursu duarum in Christo naturarum in vnā *κοινωνία* communicationem verò omnipotentis, non ipsam esse vnionem, sed illius consequens tantum.

*Responsio
ad obiectionem
de Patripalsiano
rū hæresi.*

CAPVT III. APOLOGIAE:

Quod hoc loco contra priuatas allegant personas: id librum Concordiæ non attinet. Proinde tetra calumnia hæc, quæ sita tantum dissidendi à libro occasio est: nec ignominie macula caret, quod aduersarij à Iesuitis, iuratis Ecclesiæ nostræ hostibus, subsidium quæruunt. Merum igitur figmentum est, quod ex personali vnione vnica tantum Trinitatis personam constituamus, trinitatēque personarum cum Sabellio euer-
tamus.

Secundò: Quod verò liber Concordiæ, à crimine hæreseos Patripassianorum, eam etiam ob causam liberari non possit: quoniam, si doctrina eius de communicatione Maiestatis constare debeat, hoc ipsum, erit necessarium humanam naturā assumere, quod omnibus tribus personis commune: videlicet omnipotentia Dñi: id priori falso fundamento superstructū est: quo libro Concordiæ imputant, quod doceat, specificam differentiā vnionis hypostaticæ, cōmunicationem esse Maiestatis diuinæ. Id quod mera calumnia est: & nunquā in libro Cōcordiæ demonstrari poterit. Illud cū falsum sit, necesse est accusationem etiam de Patripassianorum hæresi, quam inde euincere conantur, quod videlicet doceat, omnes tres personas naturā humanam assumpsisse & passas esse, falsam esse, nulliusq; ponderis.

Tertiò, accusatio illa, etiam hanc ob causam, consistere nō potest, quia assumptæ humanæ naturæ Christi, omnipotens virtus, non ea ratione ascribitur, qua omnibus tribus personis essentialiter est communis: verum relatiuè, sub sua tantum singulari hypostasi: & nequaquam sub persona Patris aut Spiritus sancti. Quod si illorum conclusio locum habitura esset, eadem ratione cōsequeretur, etiā diuinitatem filij, quæ pari modo, vt omnipotentia, Patri & Spiritui sancto est essentialiter cōmunis, non potuisse humanæ naturæ vniri personaliter, sine in carnatione Patris aut Spiritus sancti. Hæc autem conclusio si nulla est: nulla omnino etiam est præcedens.

*Responsio
ad verba
Concilij To-
letani: so-
lus filius su-
scipit hu-
manitatē.*

Quartò loco proferunt verba Concilij Toletani, Solus filius suscepit humanitatem in singularitate personæ, non in vnitate diuinæ naturæ, id est, in eo, quod proprium est filij: non quod commune est trinitati: & simpliciter negant totam naturam Deitatis in persona filij, humanam naturam assumpsisse: Arbitranturq; hac se ratione omnia expedire & remouere posse, quæ de communicatione Maiestatis filij Dñi, ex verbo Dñi & secundum illud docentur: est autem opinio illa procul omni dubio erronea & falsa.

Etenim initio inquit D. Paulus ad Coloss. 2. omnem plenitudinem Deitatis in Christo habitare corporaliter. Omnis verò plenitudo Deitatis
ip̃a

ipsa perfectò diuina est natura. Qua ratione igitur verum esse potest, non totam diuinam naturam in persona filij humanam naturam assumpsisse? Tota etiam Orthodoxa antiquitas contrarium docuit: videlicet non personam filij extra & separatam à diuina natura, incarnatam esse, seu naturam humanam assumpsisse: verum totam diuinam naturam in persona filij: vt Damascenus id prolixè lib. 3. cap. 6. probat: & citatur dictum Dionysij. Omnem & perfectam diuinitatis naturam, in vna sui ipsius *ὑπόστασις*: vnitam omni humanæ naturæ, & non partem parti, &c. In eandem sententiam loquuntur Athanasius, Cyrillus & Epiphanius. Quemadmodum etiam Longobardus lib. 3. distinct. 5. ex Augustino & Hieronymo id confirmat.

Quod autem prætendunt, naturam esse toti diuinitati communem. Non autem totam Deitatem: verum personam tantum filij esse incarnatam: nihil ad rem facit. Constat enim, licet natura seu essentia toti diuinitati sit communis: eam tamen in omnibus personis esse totam. Quàm obrem tota etiam natura diuina, in persona filij, cum humana natura est vnita.

Canonem verò quod attinet concilij Toletani: ex Lombardo lib. 3. distinct. 6. & reliquis scholasticis colligere licet, quantum ille eis negotij fecerit: cum contra vnanimem consensum totius veteris orthodoxæ Ecclesiæ videatur pernegare, totam diuinam naturam in persona filij esse incarnatam.

Et Lombardus sanè nequaquam id concedit: verum posteaquam diu multumq; disputauit, concludit, totam diuinitatem seu diuinam naturam in persona filij humanam naturam assumpsisse: & non sicut communis est omnibus tribus personis. Quare ex canone isto Patripasianorum hæreseos cōvincere nos nequeunt: id verò ex eo colligitur, sumum illud mysterium, mera tantum petulantia, quo facilius librum Christianæ Concordiæ artodere & exagitare possint, palàm eos & crasis erroribus contaminare: & negare totam diuinitatem, in persona filij, humanam naturam assumpsisse.

Inde autem nullo modo sequitur, omnes tres personas incarnatas: *Confessio* sed secundam tantum. Hoc igitur diligentius ponderare discant: nec Pa- *Anhaltin.* tripasianorum errorem, alijs ita temerè obijciant. *pag. 14. A.*

Præterea arguunt librum Christianæ Concordiæ etiam Nestoriani & *polog. pag.* mi & Eutychiani smi: Item ex communicatione Maiestatis negant vni- *305. 306.* nẽm hypostaticam demonstrari: Sed trinitatem personarum, & essentia-ritatem inde colligi. *V 2* *Quam*

CAPVT III. APOLOGIAE.

Quam rectè autem id asserant, ex sequenti declaratione colligi potest. Primò, quod simpliciter ponunt, pro iisdem nos habere vnionem hypostaticam, & communicationem maiestatis: quòd præsuppositum falsissimum est, quemadmodum aliquoties est demonstratum. Quare quicquid etiam superstructum, falsum est & erroneum.

Deinde non negamus, in doctrina de sacrosancta Trinitate, per essentialem communicationem, quæ tribus personis sacrosanctæ Trinitatis est inuicem communis, vnitatem essentia omnium trium personarum demonstrari. Non autem licet, ab essentiali communicatione trium personarum diuinitatis, ad personalem communicationem maiestatis in persona Christi consequentias necere: quasi ex personali communicatione pari modo necessario consequatur vnitas essentia diuinæ & humanæ naturæ in Christo. Qualis enim est cõmunicatio, talis etiam est vnio & contra. Quemadmodum igitur communicatio personarum sacrosanctæ Trinitatis est essentialis: Ita vnitas etiam illarum, essentialis est vnitas.

Hoc verò in communicatione Maiestatis non ita se habet. Quemadmodum enim in persona Christi, inter vtramque vnitam naturam, non est essentialis, verum personalis communio: ita in persona etiam Christi inter vtramque naturam, diuinam & humanam, nulla essentialis est vnitas, verum personalis: vt vnā constituent personam. Quemadmodum pari ratione inde exoriens communicatio Maiestatis, pro ratione vnionis, non est essentialis: verum, quemadmodum vnio, personalis est, & ratione personalis vnionis existit. Quam ob causam aduersarij cum SVIS Iesuitis, nihil omninò contra doctrinam libri Christianæ Concordiæ obtinent, aut euincere possunt.

Responso ad illud, quo Nestorianismi nos arguunt.

Nestorianismi eam ob causam arguere nos conantur: communicationem enim Maiestatis consequens esse, diuulsionem personarum. Verum quæ sit tantum hæc est calumnia. Non enim personalem vnionem ad eum describimus modum, quem nobis isti assingunt: consistere nimirum eam in cõmunicatione diuinæ Maiestatis & gloriæ: verum docemus: hæc eam ab omnibus præsentia DBI gradibus ratione discerni: quòd vtraq; natura diuina & humana, personaliter & inseparabiliter sibi inuicem sint vnitæ: & communicationem diuinæ Maiestatis & gloriæ esse effectum seu consequens personalis vnionis: cum cõtra Nestorius nugatus sit, vnionem consistere in cõmunicatione dignitatis, potestatis & gloriæ: quemadmodum id de Nestorio Cyrillus refert: & alium esse filium DBI, alium filium

Mariz:

Mariæ : & in inuocatione hominē seu Marię filiū, cum filio DEI coadorandum esse: tanquam alterum cum altero. Vnde citra contradictionē separatio sequitur personę: Et sic Nestorius duas personas & duos fecit Christos.

Pessimo igitur fundamento hæc innititur calumnia: libro Concordię, personalem vnionem, ad eum modum esse descriptam: quod in communicatione Maiestatis tantum subsistat, quod putum est mendacium. Interea non meminerunt, se verē Nestorianos esse, dum contendunt, Christum corpore suo pluribus vno loco, non esse nec esse posse.

Admonit.

pag. 76.

Ad Eutychnianismi obiectionem, partim in præcedenti capite abunde est responsum: partim aliquoties in hoc ipso etiam, quando de exæquatione & Deificatione humanę naturę in Christo egimus. Et quid multis dictū: Quoverbis opus est, cum non doceamus, assumptam humanam naturam Christi actiones essentialiter esse omnipotentem, vel ipsam omnipotentiam effectam: & proprietatem non etiam illam in se & per se velut effusam à diuinitate possidere: verum res sunt earatione & respectu personalis vnionis. Quo pacto igitur, aliquo veritatis fundamento, illius hæreseos accusare nos possunt? Pari modo, cum non vna eadēq; doceamus, humanitatem in diuinitatem esse transmutatam: & partē iam esse sacrosanctę Trinitatis: vt Schvuenckfeldius blasphemauit, verum errorem illum toto pectore rejiciamus: quo pacto igitur verum esse potest, opinio Schvuenckfeldij nos assentire?

Anhalt. A. polog. pag. 433. 434.

435.

Ad dictum Athanasij: Quorum actiones & proprietates sunt eadem, eorundem vna eadēque est essentia: quemadmodum ad totum *Daneus in argumentum, quod inde efformant & deducunt aduersarij, supra cap. i. in Exam. cōtra doctrina de viuifica carne Christi, abunde est responsum.*

Chemnit.

Præterea quasi minus hæcenus fuerit calumniarum, conantur libro Concordię Arrianismum imputare: & contendunt è doctrina nostra Arrij hæresin non posse confutari.

p. 143. 222.

& alibi.

b Responso ad

Mutuati autem hanc etiam sunt, quemadmodum plures alias calumnias, è Vittebergensium fundamento firmo. Quo autem aliquo colore hoc figmentum pingere possent, tali vtuntur argumento:

illud quo Arrianismi

nos arguūt,

Si Christus secundum vtramque naturam omnipotens est: aut secundum vtramque naturam Deo Patri est æqualis, & sic falsum esset dictum illud: c Pater maior me est: aut secundum vtramque naturam minor erit essentia sua Patre. Et proinde non vna eadēque erit nobis cum Athanasio confessio. Æqualis Patri secundum Deitatem, minor Patre secundum humanitatem. Verum nihil concludunt. Initio enim pro confesso sumunt quod expresse negamus: docere nos Christum secundum assumptam humanam ior me est.

pag. 313. 314.

315. 316. 317.

318. 319. 320.

Anhaltini.

Apol. p. 313.

c De dicto

Pater ma-

CAPVT IIII. APOLOGIÆ.

manam naturam essentialiter esse omnipotentem, vel omnipotentiam ipsam: vel possidere eum in & per se separatam quandā diuinitatem, ē diuina natura in assumptam humanam effusam: & sic illam in & per se ipsam esse omnipotentē. Quando enim vi verborum Christi docemus assumptæ humanæ naturæ omnipotentiam & virtutem viuificandi datam esse: non id essentialiter & Physicē intelligimus: verū quod hæc ei virtus, respectu vnionis hypostaticæ, donata sit: & quod in, cum, & per assumptam humanam naturam luceat & operetur: quemadmodum ignis in, cum, & per ferum candens lucet & operatur. Vnde nec duplex diuinitas, nec exæquatio naturarum aut essentialium proprietatum exoritur. Præterea etiam, quod obijciunt, si Christus secundum vtramq; naturam Patri æqualis, falsum esse dictum: Pater maior me est: nihil concludit. Longè enim aliud est, quod Scriptura asserit: quodq; cum illa constanter & hilari fronte profiteamur: Christo secundum assumptam humanam naturam, diuinam virtutem & potentiam, ratione & respectu personalis vnionis & exaltationis ad dextram DEI, citra transmutationem aut exæquationem naturarū, illarūq; essentialium proprietatum, communicatā esse: & longè itidē aliud, si quis doceat, Christū, secundum assumptam humanam naturam, diuinā omnipotentiam effectum esse, in eam esse transmutatum, aut proprietatibus illi exæquatum: id quod aduersarij ex nostra conantur doctrina concludere.

Diuinitas Christi ipsa est diuina essentia, & omnipotentia ipsa essentialiter: atq; hac ratione assumptæ humanæ naturæ nunquam communicatur: Humana verò natura Christi, propter personalem vnionem & pro ratione eiusdem, ad communionem diuinæ omnipotentia est exaltata: ipsa autem diuina omnipotentia nec est, nec fieri potest.

Nulla igitur æqualitas naturarum aut essentialium proprietatum hinc consequitur: verū dictum Christi immortæ manet veritatis de assumpta humana natura in Christo, Pater maior me est. Assumpta enim humana natura non in ipsam conuertitur omnipotentiam DEI essentialiter: verū ad communicationem tantum illius, respectu vnionis, exaltatur. Quemadmodum hinc alterum etiam non sequitur: Christum secundum vtramque naturam minoris esse ipso Patre essentia (quod blasphemī Arriani asseruerunt, quodq; isti homīnes nobis libenter affingerent) quasi ampliùs dicere nobis non liceat: æqualis Patri secundum Deitatem, minor Patre secundum humanitatem. Secundum diuinam enim naturam, ipsa est Deitas & omnipotentia, & ratione essentia suæ nunquam exinanitur: verū perpetuò manet in omnem eternitatem DEO Patri æqualis. Secundum humanam
autem

antem naturam, licet ei, propter personalem vnionem & exaltationem ad dextram DEI, diuina potentia & virtus sit communicata: manet tamen secundum illam naturam in omnem æternitatem minor Patre.

Secundum enim humanam naturam, nunquam DEVS existit: nec eiusdē cum diuinitate essentię: nec etiam illi equalis: non cōsequitur etiam assumpta humana natura in Christo diuinas, essentiales, proprietates, à diuina natura separatas: quas in se possideat. Quod autem omnipotentia & diuina virtus ei est cōmunicata: hoc contingit ei & accipit è personali vnione: pro ratione illius & propter illam, atq; exaltationem ad dextram DEI: quemadmodum corpori, animę proprietates comunicantur, citra transmutationem aut exequationem. Hoc quò melius intelligatur, dicto Christi & verbis Concilij Ephesini paucis comprobabimus, quibus carni Christi virtus viuificandi verè attribuitur: nec tamen vlla ex illis transmutatio aut exæquatio essentialium proprietatum & actionum efficitur. Ratio hæc est. Caro enim Christi, quemadmodum rectè & orthodoxè Cyrillus id explicat, non ita, vt Verbum viuificat, aut ipsa diuina natura filij DEI. Hoc enim si fieret, omninò exæquaretur diuinitati filij, nec maius quid natura Deitatis filij, præ assumpta humana natura, haberet. Verum sic se illa habet.

I. λόγος seu diuinitas filij viuificat se ipsa, in se & ex se: Caro Christi viuificat, non se ipsa nec ex se & per se: verum ideo, quia ad istiusmodi virtutem, per filium DEI, ratione & respectu personalis vnionis est exaltata.

II. Diuinitas filij est essentialis vita in se ipsa, & fons omnis vitæ. Caro Christi non est essentialis vita, nec fons ipse vitæ: verum vitæ tantum est particeps, vt Cyrillus loquitur: & eam ob causam ac inde viuificat, quod per vnionem personalem cum filio DEI ad virtutem viuificandi cōscendit.

III. Diuinitas filij viuificat, vt Spiritus: Caro autem Christi, vel assumpta humana natura eam ob causam, quia per vnionem personalem & pro ratione eius, totam vim & virtutem viuificantis Spiritus hausit.

IIII. Diuinitas filij Maiestatem illam & virtutem essentialiter & ab æterno habuit: Caro autem Christi, vel assumpta humana natura neque essentialiter eam habet, nec ab æterno: verum in tempore, ratione & respectu personalis vnionis & exaltationis ad dextram DEI, ad communionem viuificæ illius virtutis est exaltata.

Quemadmodum hæc omnia à Cyrillo lib. 4. in Iohan. cap. 24 & alibi copiosius sunt explicata, multa etiam perspicua, euidentia, illustria ac pulcherrima testimonia supra prolixè sunt citata & allegata.

Vnde

CAPVT III. APOLOGIÆ.

Vnde irrefragabiliter sequitur, permagnum esse & manere discrimen inter naturas, essentielles proprietates & operationes in Christo : eę; doctrina de communicatione Maiestatis, ne minima quidem ex parte, confusionem consequi aut exæquationem : id quod perpetuo clamore aduersarij contendunt.

Eadem ratio est doctrinæ de exaltatione humanæ naturæ Christi ad dextram D B I, quæ nihil aliud est, aut significat, quàm diuinam omnipotentiam & virtutem possidere, vel ad communionem aut vsurpationem eiusdem esse exaltatum : qua Christus etiam secundum personaliter vnitam & exaltatam humanam naturam, omnia operatur, sustentat, regit in cœlo & in terra. Inde verò nullo modo vel Identitas, vel exæquatio naturarum, essentialium proprietatum & actionum consequitur. Verùm hæ partes omnes inconfusæ & non exæquatæ permanent. Et tamen assumpta humana natura Christi ad istiusmodi omnipotentiam & virtutem est exaltata: verè etiam communicatione ista est prædita: licet, qua ratione hoc fiat aut fieri possit, mente nostra nec assequi, nec comprehendere possimus, vt Cyrillus inquit. Num igitur mox mysteria illa impossibilia iudicanda, aut hoc aliudve absurdum necessariò ex illis consequitur, si rationem facti, stolidam ratione nostra, comprehendere non possumus?

Ex quibus omnibus abundè apparet, nihil nobis cum hæresi Arriana esse commune: illamq; è confessione nostra, ne minima in re, consequi. Aduersarij autem, qui Arrianam libenter nobis, licet falsò, imputarent hæresin, diligenter attendant, quantum ab Arrianismo ipsi absint: dum testimonia Scripturæ de datis in tempore, pari modo ad vtramq; referunt naturam. De quibus Leo Episcopus scribit, taliter sentientem, in societatem suam rapit Arrius: cui æquipoller illa etiam, D B V M Christi caput esse secundum vtramque naturam: Et quæ his similes sunt ipsorum phrasés.

*De dicto E-
saia 42. Glo-
riam meam
alteri non
dabo. pag.
311.*

Ex dicto etiam illo Esaia: Gloriam meam alteri non dabo : conatur probare, assumptæ humanæ naturæ Christi, diuinam virtutem potentiam & gloriam nullo modo posse communicari : D B V M enim ipsum profiteri, gloriam suam alteri se non daturum. Pro confirmatione suæ opinionis adducunt verba Cyrilli è 6. Dialogo. Gloriam meam alteri non dabo, inquit, Neque enim permittet vllis rebus alijs, quàm sibi, iuxta substantialem dignitatem, veræ Deitatis sublimitatibus magnificari. Quomodo enim natura creata, ad huius dignitatis conditionem perueniret: vt nihil nobilitatis supra se relinquat? Item, Athanasij: Cauendum est, ne inducamus diuersam aliquam substantiam, quam tamen velimus capacem esse

esse proprietatum primæ substantiæ. Scriptum est enim gloriam meam non dabo alteri.

Important autem testimonia Cyrilli & Athanasij secum responsum. Nimirum hacratione nolle D E V M gloriam suam alteri dare: vt creatura in substantiam essentię suæ sit transmutanda, hoc pacto, vt, quo ad substantiam, illi sit æqualis, eiusdem substantiæ & essentiæ cum ipso.

Hoc enim si fieret, creatura, natura sua, essentia & essentialibus proprietatibus, D E O per omnia fieret æqualis: nullumque maneret inter creatorem & creaturam discrimen. Nihil etiam maius haberet D E V S creator vniuersi, vltra & supra creaturas. Rectè igitur docent Cyrillus & Athanasius, D E V M ea ratione nulli creaturæ suam dare gloriam. Atque hoc ipsum etiam nos profitemur & docemus.

Quòd autem huius dicti Esaiæ, expositionum etiam Cyrilli & Athanasij ille sit sensus, diuinitatem filij assumptæ humanæ naturæ, ratione & respectu personalis vnionis, omnipotentiam, nec debere, nec posse conferre: quòdque Propheta & vterque Patrum, ipsam communicationem Maiestatis, in persona Christi, his verbis & sententijs reiecerint: aduersariorum est figmentum. Quando enim filius D E I assumptæ humanæ naturæ, istiusmodi diuinam potentiam communicat, non alteri creaturæ, extra suam personam, diuinam suam Maiestatem communicat: In Christo enim non est alter & alter: sed alia natura, hoc est, humana, quam in vnitatem personæ inseparabiliter in tempore semel assumpsit: quam nunquā etiam (vt Damasc. rectè loquitur) à se deponit. Non igitur alteri suam diuinam communicat gloriam, verum humanæ naturæ, quam sibi propriam fecit, quam in templum proprium assumpsit, & sibi personaliter ac inseparabiliter vniuit. Refert igitur hoc se dictum Prophetæ, non ad Christum, & ad assumptam eius humanam naturam, verum ad sculptilia & alia commentitia numina, quemadmodum verba textus propriè sonant. Nec laudem meam sculptilibus. Summa igitur profectò est blasphemia: citatum dictum, quod à Propheta, imò ab ipso Domino D E O, non assumptæ humanæ naturæ in Christo, sed Idolis & Idololatriæ oppositum est, ad illam tamen referre & de illa explicare. Afferit omninò Apostolus Paulus Philip. 2. Datum esse ei nomen supra omne nomen. Quibus verbis certè honorem etiam intelligit adorationis: quòd ille Christo, secundum assumptam humanam naturam, in tempore sit donatus. Qua ratione igitur verum esset, dictum illud de assumpta humana natura, & de communicatione gloriæ diuinæ, vt Scriptura de illa loquitur, posse aut debere intelligi? Sic etiam

CAPVT III. APOLOGIAE.

contendere incipiunt, non rectè dici, Christū suam humanam naturam idèd assumpsisse, vt hac ratione omnipotentiam ei cōmunicaret. Veterem enim esse illum Ecclesiæ hymnum: Qui propter nos homines, &c. Quali verò damnatum genus humanum redimi potuisset: si vnio hypostatica non præcessisset: & assumpta humana natura, ratione & respectu personalis vnionis, ad hanc Maiestatem & virtutem diuinam non fuisset exaltata: qua filius Dei in, cum, & per assumptam humanam naturam, opus redemptionis & saluationis potuisset perficere.

*Solutio ob-
iectionis de
Serueti bla-
spemia.*

Quæ etiam è Serueti producunt blasphemij & libro Christianæ Concordiæ affingere conantur: iam pridem in libro Concordiæ sunt damnata: quemadmodū Francisci etiā Dauidis, Blandratæ & similium blasphemiz: qui omnes simpliciter æternam Christi diuinitatem negant: & id tantū vrgent, creatam ipsi diuinitatem communicari, & quòd secundū æternam diuinitatem Patri nequaquam sit similis. Nihil igitur illæ contra librum faciunt Concordiæ. Imò illas, vt excrementa Sathanæ damnamus, libroque Concordiæ & doctrinæ Ecclesiarum nostrarum, nihil est cum illa opinione commune.

Quòd autem libro Concordiæ etiam illos errores, qui expressè in illo damnati, vi quadam, imputant & adscribunt: illarūq; blasphemiarum, à quibus, Deo teste, immunes sumus, nos arguunt: meritò & extrema adducti necessitate respondemus: falsa esse, quæ nobis obijciunt, alijs enim verbis, hoc in casu, vt non possumus: & committimus hoc omnium piorum, adeoq; ipsius IESV CHRISTI iusti iudicis & *ἡ ἀπολογία*, iudicio: nec dubitamus, nos, istarum blasphemiarum causā, faciliè ipsi, in extremo die, excusatos fore.

Vtrò quidem fatentur: sese nos de abnegatione æternæ diuinitatis IESV CHRISTI non habere suspectos: sed tamen prætendunt, ex nostra illam doctrina consequi: referentes se ad testimonium societatis suæ & complicum Iesuitarum. Ad quam calumniam non est quod pluribus respondeamus. Manifestum enim mendacium nulla eget refutatione. Perdes enim, inquit Psal. 5. omnes, qui loquuntur mendacium: virum sanguinum & dolosum abominabitur Dominus. Nec longè etiam, volente Domino, absumus ab illo tempore, quo æternus, omnipotens, verus Dei filius Dominus noster IESVS CHRISTVS (cuius æternam & omnipotentem diuinitatem toto pectore credidimus & confesi sumus, & contra Serueti Dauidis, Blandratæ blasphemias, qui Christo Seruatori nostro, creatam tantū diuinitatem attribuerunt aliorūq; qui docent, etiam secundū æter-

æter-

æternam diuinitatem, Christo aliquid in tempore datum, idcoq; non perfectum DEVM esse, defendimus, &c.) innocentiam nostrâ luce meridiana clarius docebit: & aduersariorum diras confictaq; calumnias, quas mera petulantia sine fine & modo, contra manifestas, euidentes & perspicuas declarationes nostras libro Concordiæ ascribunt, nisi in tempore gratiæ poenitentiam egerint, certissimè, (id quod, DEO teste, nequaquam ipsis precamur,) est vindicaturus.

Quæ ex Lombardo lib. 3. distinct. 14. producant: personam Christi nonnulla in tempore accepisse, quia futura fuerat hominis persona: non autem naturam humanâ in persona: ad illa facile ex doctrina etiam Scholasticorum respondere possemus: insistemus autè & inhzerebimus tantum declarationi totius orthodoxæ antiquitatis: quæ aliquot centum annis Lombardum antecessit: Quæcunq; Scriptura testatur, Christum in tempore accepisse: non de eius diuinitate, sed de assumpta carne seu humanitate esse intelligenda.

Artis autem ipsorum Sophisticæ, singulare documentum est illud, *Responso ad dictû Luth. de nouiss. verbis David.* quod in allegatione dicti Lutheri de nouissimis verbis Davidis committunt: ex quo facile est videre, qua fide & religione totâ causam agant. Cum enim verba Lutheri in citato dicto sic se habeant. Mihi data est omnis potestas in cœlo & in terra. Et cui mihi? Mihi inquam Iesv Nazareno Mariæ filio: nato homini. Ab æterno possideo illam à Patre: antequam homo fierem: homo autem factus, in tempore eam accepi, secundum humanitatē. Hic illi per *παρέρχου*, de suo, sequētia verba annectunt (secundum humanitatem, id est, vt persona missa in carnem) cuius autem candoris & fidei, hoc sit artificium, Christianus & pius lector, nobis etiam nō monentibus, facile intelligit.

Hanc autem Glossam suam, assunt verbis D. Lutheri: quo simplicioribus persuaideant: eiusdem secum opinionis fuisse D. Lutherum, Christum, vt verum DEVM, etiam ratione diuinæ suæ naturæ nonnulla in tempore accepisse: non verò tantum secundum assumptam humanam naturam. Cum tamen D. Lutherus disertè & simpliciter ad humanam naturam in persona: non autem ad totam personam, atque hac ratione non ad diuinam CHRISTI naturam id referat: inquires: Homo factus potestatem accepi in tempore, secundum humanitatem.

Præterea, è nostra ipsorum propria confessione euincere conantur, doctrinam libri Concordiæ, de reali communicatione Maiestatis, esse falsam: Si enim, inquiunt, verum est, quod asseritis, humanitatem Christi

CAPVT III. APOLOGIAE.

non esse in se & per se omnipotentem: realiter sanè omnipotentiam nullo modo habere potest. Vestra autem confessione datis, illam in & per se non esse omnipotentem. Ergo, &c.

*Responsio ad
obiectionē.
Si humana
natura in et
per se omni-
potentiam
non habeat,
eam omni-
potentem
vtrig, nullo
modo esse
posse, multò
minus o-
mnem huius
potestatem
in celo &
terris colla-
tam.
De phrasi
(in & per
se) Danens
in Exam.
contra Chē-
nitium pag.
42. 44.*

Verum proluxa refutatione argumentum hoc minimè eget: Non enim sequitur. Humana natura, non habet omnipotentiam in & per se: quasi geminam omnipotentiam: Ergo omnipotentiam nullo modo habet. Etsi enim omnipotentiam non habet essentialiter, quòd essentia DEI ipsa effecta: nec etiam per modum transfusionis, quòd diuinitas separata, à diuinitate filij in illam transfusa, illi inhæreat: quemadmodum creata dona inhærent: reliquus tamen est alius adhuc modus, secundum quem omnipotentiam accepit & habet: videlicet ratione & respectu personalis vnionis.

Manet igitur confessio nostra in libro Concordiæ repetita, contra omnem illorum insultationem & indignationem, firma & immota: Hunc enim modum communicationis, Christus ipse nos docuit, Matth. 28. Ioh. 3. 5. & 6. & alibi, vt hætenus abundè demonstratum.

Phrasin autem (in & per se) quòd attinet, est illa, ipsorum maximè calumnijs opposita: quibus librum Concordiæ falsò arguunt, quòd istiusmodi communicationem doceat Maiestatis, qua assumpta humana natura, separatam diuinitatem, in & per se habeat & sic gemina constitutur diuinitas &c. nihilominus tamen, liber Concordiæ arguitur: & sententia eius perueritur. Cyrillus lib. 4. in Iohan. cap. 23. in eandem nobiscum sententiam loquitur: inquiens. Quamuis nihil penitus, caro per se ipsam possit: viuificam tamen esse factam credetis. Nam quoniam cum viuificante Verbo coniuncta est: tota effecta est viuifica. Num igitur Cyrillum etiam accusabunt, quòd assumptam humanam naturam Christi, extra personalem vnionem collocarit: & quòd peculiarem & propriam personam ipsam statuerit? Arbitramur tamen, id eos non acturos. Quare phrasin etiam in libro Concordiæ meritò exagitare non debuissent, neque accusare, quòd hac phrasi (in & per se) assumptam humanam, extra vnionem personalem, (quòd nequaquam à nostris fit) statuatur. Immotè igitur veritatis est, Christi assumptam humanam naturam diuinam omnipotentiam, non in & per se, habere: nec etiam extra personam τῷ λόγῳ per modum transfusionis, vt aduersarij nostri libro Concordiæ affingunt, accepisse. Cum enim naturæ in ipsa etiam vnione distinctæ manserint: commode etiam secundum distinctam ipsarum essentiam, distinctè etiam in ipsa vnione considerari possunt: nec vlla propterea naturarum separatio, quæ insolubiliter vnitz, est metuenda.

Hac

Hac ratione igitur, qua humana Christi natura, etiam in ipsa vnione, secundum essentiam suam consideratur, discretè fatemur, illa ratione diuinam omnipotentiam nequaquam ei communicatam esse: quasi illam, in propria sua essentia, tanquam naturalem & essentialem proprietatem possideat: quemadmodum aliàs naturales suas proprietates, in essentia sua habet: verum illa tantum ratione, & eo vsq; quatenus in vnitatem personę à λόγῳ seu filio DEI assumpta, & sic ad personalem communionem omnipotentię seu virtutis diuinę est exaltata.

Quocirca assumpta humana natura Christi, istiusmodi omnipotentiam, non in propria essentia, verum propter & pro ratione personalis vnionis in persona Verbi seu filij DEI possidet.

Augustini sententiam quod attinet: Non est consequens, quod in DEO est, pariter vbiq; sit, vt DEVS: lubenter eam admittimus, illa tamen conditione, vt totum Christum, verum DEVM & hominem, in vnitate personę, in terris Ecclesię suę pręsentem relinquat: nec illius eam pręsentia spoliēt. Probè etiam, DEI beneficio, nouimus, assumptā humanam naturam in Christo, nec esse, nec pariter etiam pluribus in locis esse posse, pro ratione & modo, quo DEVS vbiq; est: per immensam infinitatem essentię: verum cum personaliter ipsi & indissolubili vinculo sit vnita, & ad dextram virtutis diuinę exaltata, facile modū inuenire potest, quo totus, secundum vtramq; naturam, in his terris Ecclesię suę adsit, licet alia id fiat ratione, quàm, secundum quam diuinitate sua est pręsens. Omnia enim pręstare & perficere potest, quęcunq; voluerit: in primis ea, quę verbo suo promissit.

*De dicto
Augustini,
Hoc est con
sequens
&c.*

Quantum igitur ad horrendum ipsorum clamorem, quod doceamus, Danaus in quod diuinę naturę per essentiam est, id humanę naturę per accidens *Examine* communicari, in libro Christianę Concordię ne litera quidem eius sit *contra Chę* mentio: nec illo opus est sarcasmo, quod discrimen inter substantiam & nitiū, *pag.* accidens tollamus, istiusmodiq; communicationem statuamus, quę in 46. *predicamento* sit nullo.

Etiannum asserimus, communicationem Maiestatis, nec esse substantialem seu essentialem, nec etiam accidentalem, cum in DEVM non cadat accidens: sed esse & nominari personalem, hoc est, fieri in persona, pro ratione personalis vnionis: quę longè sublimior, quàm vt vllis scholasticorum regulis comprehendi & definiri possit.

De' discri-

Nota quidem nobis est, & facile meminimus illius Regulę, in scholę sub-
lis hæctenus vsitatę & retentę: de immediata diuisione substantię & acci-
dentis: *accidentis.*

CAPVT III. APOLOGIAE.

dentis: quam non impugnamus, verum suo in loco, suisq; in terminis, saluam relinquimus, & quo loco eius vsus est, vtimur.

Verum & illud nobis quàm optimè constat, istiusmodi Philosophicas & scholasticas disputationes, si summo illi & arcano mysterio vnionis duarum naturarum, & quæ illam consequitur, communicationi adhibeantur, multa mouere, multa etiam ex illis concludi, quæ plurimarum difficultatum, etiam blasphemiarum, causa esse possunt.

In hoc igitur summo mysterio disputationes scholasticas suo loco relinquimus, & insistimus vtitæ Ecclesiæ regulæ: quæ verbis vtitur personale, personalis vnio, & communicatio. Quæ communicatio oritur & existit, respectu & ratione personalis vnionis duarum naturarum in Christo.

Quid verò ex his tandem subtiles isti disputatores aduersarij nostri concludent? An non vniuersum mysterium incarnationis filij DEI, & quæ huic sunt affinia, omnes regulas Physicorum & Dialecticorum excedit? Hac ratione nulla essent, & falsa omnia, quæcunque non congruunt cum doctrina prædicabilem, prædicamentorum, & cum cæteris regulis Philosophicis. Eò ferè res inclinare videtur: tandiu illos cauillando & disputando hoc exagituros mysterium: donec autoritate & vi huius vel illius, Aristotelis aut Porphyrij & similium, regulæ, totum sint negaturi: & sardonio risu contempturi: verum qui in cælis habitat, iridebit eos: & Dominus subannabit eos, Psal. 2. Et nisi conuersi fuerint, tandem eos, vt derisores, cum illusionibus suis conturbabit. Quod si quis est, qui communicationem Maiestatis per accidens, eo modo, quo isti loquuntur, asseruit: huic isto responso nequaquam patrocinaur: suo etiam loco & pro se respondere poterit. In libro certè Concordiæ ista non habentur.

Nulla etiam ista in parte est contradictio, nec sese mutuò euertunt. Longe enim alia est ratio, verè proprietates, ratione & respectu personalis vnionis, communicare: & ad communionem earundem exaltari: atq; essentialia proprietates in se fieri essentialiter. Assumpta quidem humana natura illas proprietates diuinas, de quibus diximus, habet, ratione & respectu personalis vnionis: cum ad communicationem & usurpationem earundem sit exaltata: Nec tamen est aut fieri potest ipsa DEVS aut omnipotentia & ipsa vita: quemadmodum DEVS in essentia sua, omnipotentia est & ipsa vita.

Hoc

Hoc autem, quod sequitur, argumentum tanquam *ἄλυσιν* proponunt: Quicquid est in rerum natura, vel est substantia, vel accidens. Sed *pag. 324. Responso ad obiectionem. Quicquid in rerum natura subsistit, vel substantia est vel accidens.* Realis communicatio Idiomatum neutrum est: Ergo communicatio Idiomatum realis nihil in tota rerum natura est, sed merum figmentum & somniū. Respondemus, primam huius argumenti propositionem, duobus modis in summo illo & incomprehensibili mysterio, impingere. Primum, quod regula tantum est scholastica, quæ ulterius se non, quam ad creaturas extendit: & quidem quæ meræ tantum creaturæ sunt: quæ in ordine suo naturali seu naturæ cursu se continent. De D B O autem, de personis item sacrosanctæ Trinitatis, quemadmodum etiam de personali vnione duarum naturarum in Christo, deque ijs, quæ illam consequuntur, planè non agit: Hæc enim mysteria non subiiciuntur regulis Aristotelis, vel arbori Porphyriæ: verum quam longissimè, ea excedunt. Vnde Cyrillus inquit, vniogeniti D B I proprium corpus existens natura, humana transcendit: & per consequens etiam arborem Porphyriam.

Deinde, quod scilicet, è regula illa Dialectica, istiusmodi consequentias deducere: pari ratione ex illis concludi posset: Quod in rerum natura nec substantia est, nec accidens, id merum est figmentum & somnium. Personalis vnio duarum naturarum in Christo, nec substantia est, nec accidens: secundum Dialecticas & Physicas regulas: Vnde ab orthodoxa antiquitate peculiari est nomine, personalis scilicet vnio, appellata: Ergo merum est figmentum & somnium. Hoc autem non facile ipsi etiam aduersarij sunt daturi. Quare non potest nec debet regula illa simpliciter & indistinctè ad negotium de communicatione Maiestatis (quæ consequens est hypostaticæ vnionis, & nequaquam huic, aut huius similibus regulis Dialecticorum, utpote mysterium, subiecta) accommodari aut applicari. Aut siquidem illud concedendum, vna litura, vniuersum mysterium incarnationis delendum & tollendum esset: & simpliciter, secundum istorum hominum, sequelas, merum figmentum & somnium esset habendum.

Propositio altera: (Realis communicatio Idiomatum neutrum est,) distinguenda & dextrè est explicanda.

Omninò sane vera communicatio Maiestatis nulla est substantia: Quæ enim hæc eius esset definitio: Realis communicatio est substantia: & quis definitionem illam intelligeret, aut quis vnquam ita loquutus est, docuit

docuit aut scripsit: Realem communicationem Idiomatum substantiam esse: quæ propriam habeat essentiam: quemadmodum in scholis substantiam definire solent. Non est etiam substantialis & essentialis, quemadmodum sæpius hætenus dictum: per communicationem enim omnipotentia & virtutis diuinæ, humana natura in Christo, nullo modo, in essentiam diuinæ naturæ est transmutata, & sic essentialiter DEVS effecta: sed est personalis. Qualis enim est vnio: talis etiam est communicatio, iuxta regulam Nazianzeni & Theodoreti. Vnio autem personalis non verbalis, non imaginaria, sed reuera facta: idq; ratione & respectu personalis vnionis: vt sæpius dictum.

Deinde communicatio Maiestatis non est accidens etiam, nec accidentalis. Nam in DEVM non cadit accidens. Vocabulum autem accidentis & accidentalis supra abundè est declaratum, nec vspiam, libro Concordiæ, communicatio nominatur accidentalis. Non enim fit per effusionem diuinitatis in assumptam humanam naturam, veluti quando vinum, oleum vel simile quid è vase vno in aliud transfunditur: vel quando mel & farina inter se permiscetur, & placenta inde pinsitur: vel quo modo aqua per ignem calefit: verum est personalis, qualis ipsa est vnio, & fit in ipsa persona, ratione & respectu vnionis hypostaticæ. Num propterea vera ἀπολογία, quam aduersarij inferunt?

Communicatio Maiestatis nec substantia est, nec merum accidens: nec substantialis est, nec etiam accidentalis. Ergo merum est figmentum & somnium: nihilq; in rerum natura subsistens.

Hæc, inquam, argumentandi ratio, si locum habere deberet, necessario & citra contradictionem sequeretur, non tantum personalem communicationem, sed ipsam etiam personalem seu hypostaticam vnionem duarum naturarum in Christo corruere: merumque, è sententia aduersariorum, esse figmentum & somnium. Neque enim substantia est, neque substantialis: quemadmodum nec accidens nec accidentalis: verum personalis.

Concidit igitur omnis ipsorum artificiosa consequentia, qua singulare artis suæ documentum ostentare instituerant: & merum existit somnium, proprij; cerebri figmentum.

pag. 224.

Sine fine etiam hunc Coccysium repetunt: propria vnus, facta res ipsa pluribus communia, desinunt esse propria: Cum autem supra in hoc capite ad hanc obiectionem abundè sit responsum: in illo etiam num acquiescimus.

Consimili

Consimili ratione pluribus verbis frustra exagitant Physicam communicationem : contendentes Physicam & realem communicationem, rem esse vnam & eandem : eamque necessariò exæquationem & confusionem naturarum consequi. Quod tamen nunquam sunt comprobaturi.

Cum enim initio, naturalem communicationem corporis & animæ in homine, similiter ignis & ferri, nulla sequatur confusio & exæquatio naturarum: qua ratione supernaturalem illam & ineffabilem communicationem Maiestatis in persona Christi, consequeretur?

Quid inter sit inter Physicā & realem communicationem Maiestatis in persona Christi.

Deinde, vocabulum reale quod attinet, in libro Concordiæ abundè est declaratum, sæpiusq; repetitum, quod etiam citra contradictionem verissimum est: non idem illud significare, quod Physicum, naturale, essentiale: (vt aduersarij, nullo tamen fundamento, contendunt) verum illud, quod reuera existit, quod actu est: quod non mero constat nomine et titulo: nec merum est figmentum : quod reuera & verè, vt aliàs loqui solemus, existit: seu vt Athanasius & alij loquuntur, ὄντως, τῷ ὄντι, & χεῖρα φαντασίαν, quod non est quiddam imaginarium vel fictum, μόνον τ' ὄνομα ἔχον, quemadmodum hæc in libro Concordiæ dextrè sunt explicata & præmunita. Propriè etiam opponitur vox (realis aut reale) figmento de verbali communicatione, quam aduersarij superioribus annis, magnis clamoribus defendere conati sunt, iam verò paulatim deferunt.

Cùm igitur inter res & verba nullum sit medium, vt rectè in scholis traditur : atque communicatio Maiestatis non est verbalis, hoc est, non nudum nomen, titulus, φάντασμα, figmentum, seu, vt Cyrillus loquitur, nuncupatio tantum, coniunctio inconiuncta, & relatio nuda, rationalis: necessariò & citra contradictionem consequi agnoscent omnes, qui nullo affectu sunt præoccupati, communicationem Maiestatis esse realem.

Hæc autem communicatio, imprimis Maiestatis, quomodo fiat, prolixè & sæpius iam, idq; clarè & distinctè, est explicatum: & è solida declaratione discriminis inter essentialem communicationem sacrosanctæ triados, & inter personalem communicationem duarum naturarum in Christo, demonstratum, è communicatione Maiestatis, nullam omnino vnitatem vel identitatem essentiarum, humanitatis & diuinitatis, consequi.

Y

Nec

CAPVT III. APOLOGIÆ.

Nec necesse fuisset hoc loco tantopere vrgere illud *essentiale & accidentale*, cum è Dialecticis sibi in memoriâ reuocare possint, præter *essentiales & accidentales prædicationes*, esse etiam *causales*. Nullius etiam ponderis id est, quod à negatione *essentiali & accidentali regularium*, ad negandum *realitatem inusitatarum prædicationum* procedunt. Quemadmodum nec fundamentum ipsorum subsistit, quando prætendunt: *realiter, simpliciter, modo Physico & nullo alio intelligi*: cum sciant, quod rebus inusitatis, inusitati modi conueniant, & earum veritas omnino sit sui modi *realitas, non Physica*.

Denique longè aliud est *realitas Physica, & realitas inusitata*. Agimus hic de inusitata realitate, quæ mysterium personalis vnionis duarum naturarum in Christo concernit: nihilq; omnino cum *Physica realitate* commune habet: vnde & illorum consequentiz, de *Physica realitate*, contra inusitatum & supernaturalem, eamq; personalem realitatem, nihil

Responsio ad concludunt.

obiectionē:

In mysterio

Trinitatis

essentiali-

ter & reali-

ter disse-

runt.

In medium verò produciunt duo argumenta, quæ pro immotis habent demonstrationibus, & quibus imprimis se ostentare conantur: ad quæ in sequentibus, firmissimis fundamentis, vt hætenus à nobis factum, respondebimus.

Primum hoc est: *Essentialiter & realiter* differunt in mysterio *Trinitatis*, propter naturæ seu essentia identitatem. Sed in persona Christi, non est naturarum Identitas. Ergò in persona Christi hæc vocabula nihil differunt. Et per consequens, sicut *Physica Idiomatum* communicatio, ita etiam *realis* falsa est: nisi dedita opera *Monophysitarum* errorem in Ecclesiam reuocare libeat.

Ad Argumentum hoc, initio respondemus in genere, laborare illud fallacia phrasæ seu æquiocationis. Vocabulum enim reale sumunt pro *Physico naturali & essentiali*: & ex illo, confusionem naturarum in Christo conantur, vi quadam, nobis obtrudere. Negamus autem libro Concordiæ simpliciter & expressè, eo nos sensu, vocem *Realis* accipere. Verum hoc modo, nec aliter, quàm, vt paulò ante à nobis est declaratum, pro eo videlicet, quod verum est: quod non merum figmentum est, inane nomen & titulus: cui nulla res subest aut veritas.

His ita declaratis, vniuersum ipsorum argumentum concidit: nulliusque apparet ponderis. Ne tamen iactitent, nihil in specie nos ad hoc argumentum respondere potuisse, & sic more suo, *τὸ πρὸ νίκης ἐπὶ νίκην*

canant

canant : refumemus illud , in fuâſque partes reſoluemus . Et primo ad maiorem illius argumenti reſpondemus : vocabula eſſentialiter & realiter longè aliter ſumi , in orthodoxa doctrina de ſacroſancta Triade : & aliter in doctrina de communicatione Maieltatis . Eſſentialiter perſonæ diuinitatis non ſunt diſtinctæ : vna eſt enim tantum diuinitas : ſeu vna tantum eſſentia omnium trium perſonarum : verum realiter , propterea , quod tres diſtinctæ ſunt perſonæ ſacroſanctæ Trinitatis : non vna tantum , quemadmodum vna eſt eſſentia . Hoc non tantum non impugnât liber Concordiæ : ſed confirmat etiam & proſitetur publicè . Quid autem hoc facit ad communicationem Maieltatis realem : de qua in articulo de perſona Chriſti , quæque illam conſequuntur , agitur , quæ certè longè quid diuerſum eſt , quàm eſſentialis communio totius trinitatis , vel omnium trium perſonarum diuinitatis inter ſeſe ? Communicatio enim Maieltatis in perſona Chriſti , non eſt eſſentialis , quemadmodum in Trinitate : verum perſonalis , & exiſtit in perſona , prout ratione & modo perſonalis vnionis , realiter ſeu reuera , hoc eſt , non nudo nomine & titulo . Quod ſi idem noſter in aduerſarios eſſet animus , qui illorum eſt aduerſus nos : eſſet nobis optata occaſio exagitandi & ad regulas eos ſcholasticas reuocandi . Non autem illorum imitabimur exemplum : monebimus ſaltem , qua fide , in cauſa hac maxime ardua , verſentur . Maior propoſitio in ſe multum eſt obſcura , eſſentialiter & realiter differunt in myſterio Trinitatis , propter naturæ ſeu eſſentiæ Identitatem , Hanc , loricatus illorum interpres , in hanc ſententiam vertit : In myſterio Trinitatis perſonæ eſſentialiter ſunt & realiter diſtinctæ : cum vnus eiufdemque ſint naturæ & eſſentiæ . Si , inquam , par pari referre vellemus , iuſta nobis eſſet cauſa grauiffimæ accuſationis : quos tanquam præfractos & blaſphemos myſteriorum ſacroſanctæ trinitatis peruerſores , iure coram omnibus arguere poſſemus . Maniſeſtum enim eſt , & negari nullo modo poteſt , perſonas ſacroſanctæ Trinitatis nequaquam eſſe eſſentialiter , & ſic realiter inter ſe diſtinctas : vt ipſorum quidem interpres reddidit . Etenim ſi verum , eſſentialiter eas eſſe diſtinctas , neceſſariò , vnitas tolleretur eſſentiæ : docendûmque tres perſonas diuinitatis , non vnus eſſe eſſentiæ . Quod enim ſecundum eſſentiam aut eſſentialiter ab alio diſtinctum : id non vnus cum illo eſſentiæ : ſed necesse eſt , vt diſtinctam habeat eſſentiam . Perſonæ autem ſacroſanctæ Trinitatis , non ſunt eſſentialiter , verum realiter diſtinctæ .

CAPVT III. APOLOGIAE.

Verum monstrare hæc tantum volumus, eosq; fideliter monere, vt calumniarum tandem aliquem faciant modum: futurum enim aliàs, vt horrenda diuinitus puniantur cæcitate, & in maximè tetros magis atque magis prolabantur errores: cuius euidentis satis istiusmodi loquendi formulæ documentum.

Ad minorem respondemus: licet in persona Christi nulla sit naturarum identitas, quemadmodum in sacrosancta Trinitate (in Christo enim sunt & manent duæ naturæ, diuina & humana assumpta natura, distinctæ, immotæ & inconuulsæ) magnum tamen esse vocum essentialis & realis, item essentialiter & realiter, discrimen. Qualis enim est communio, talis etiam est vnio: & contra: In Trinitate est essentialis communio omnium trium personarum, Patris, filij & Spiritus sancti: idque propter Identitatem naturæ seu essentiz. In persona autem Christi nulla est essentialis vnio duarum naturarum: sed personalis, constituentibus duabus distinctis naturis personam vnā, non autem essentiam aut substantiam vnā.

Quemadmodum igitur res ipsæ, sic etiam vocabula hoc loco sunt discernenda: nullaq; ratione docendum (quod libro etiam Christianæ Concordiæ nusquam asseritur) communicationem Maiestatis esse essentialē, qualis est in Trinitate: sed simpliciter pronunciandum, esse personalem: & fieri etiam pro modo & ratione personalis vniōis.

Quemadmodum igitur vnio realis est & vera: ita & communicationem necesse est, esse veram & realem. Vocabulum enim realis in hoc negotio, quàm maximè discernendum est à voce essentialis: tanto nimirum discrimine, quanto inter se differunt, personalis communicatio distinctarum naturarum in Christo: & essentialis communicatio personarum, in sacrosancta Trinitate. Non igitur ex doctrina libri Christianæ Concordiæ sequitur, vt aduersarij prætendunt, vel confusio naturarum, vel monophysitarum error.

*Responsio ad
obiectionē:
contrario-
rū eadē est
ratio.*

Alterum Argumentum: Contrariorum eadem est ratio. Distinctio proprietatum realis, & communicatio proprietatum realis sunt contraria. Ergo, eadem vtriusque est ratio. Et per consequens, vt distinctio proprietatum realis, nihil aliud est, quàm Physica, seu vt Damascenus loquitur, essentialis (differunt enim naturæ in Christo realiter, hoc est, essentialiter & Physicè) ita etiam communicatio Maiestatis realis, nihil aliud est, quàm Physica seu essentialis.

Responde-

Respondemus: nisi æquiuiocatio & ambiguitas vocis Realis, materiam aduersarij præberet: his & similibus argumentis facile superfederent. Abundè autem & sæpiùs à nobis demonstratum est: vocem (realis,) in hoc negotio, non accipi pro essentiali: qualiter accipitur, quando de discrimine duarum naturarum in Christo est sermo, quo loco omninò idem significat, quod essentialiter & Physicè. Indignum autem est hominibus Christianis, & publicè etià repugnat honestati, distinctas res & vocabula, præteritis omnibus declarationibus, scientem confundere: & è confusione illa atq; mixtura veram doctrinam oppugnare, eamq; euertere conari.

Maiorem verò huius argumenti quod attinet, Contrariorū eandem esse rationem: constat inter omnes, regulæ illi, non, nisi in ijs, esse locum, quæ pariter contraria seu quæ integrè sunt contraria.

Minorem simpliciter negamus & falsam esse dicimus. Ratio est, Initio enim æquiuiocatio subest in vocabulo (realis:) quod longè alio sensu accipiunt: quam nos eo, vt modo dictum est, vtimur. Deinde si vox realis eo intellectu, quo in libro Concordiæ explicatum est, & in quo à nostris Ecclesijs vsurpatur, sumatur, duæ istæ propositiones: Distinctio proprietatum realis: & communicatio proprietatum realis, non sunt contrariæ. Primò enim in illa propositione, qua dicitur distinctio proprietatum realis, vox realis idem significat, quod essentialis, naturalis: quæ est, proprietates duarum naturarum in Christo naturaliter & essentialiter à se inuicem distinguere: ita vt naturæ vnius proprietates essentielles, alterius naturæ, proprietates essentielles nunquam fiant. In altera autem propositione, vox (realis) non idem significat, quod essentialis, vt in priori positione: Sed idem sibi vult, quòd verè & reuera: & opponitur verbali communicationi: quam hæcenus aduersarij tanto conatu propugnare studuerunt. Hæc ita distinctè considerata si fuerint, nihil concludit argumentum aduersariorum, contra communicationem Maiestatis realem, nec euincit inde Physicam aut essentialem communicationem: sed immotam relinquit nobis personalem, & veram, non fictam, non imaginariam communicationem Maiestatis. Quòd si quis est, qui vocabulum reale, pro naturali & essentiali vsurpat: is meritò eo nomine arguitur.

Nihil verò id librum attinet Christianæ Concordiæ: nec eo nos sensu accipimus: verum inhæremus Orthodoxæ & solidæ declarationi, quæ in libro Concordiæ est expressa. Deprompserunt autem aduersarij hoc omne, quod nobis obganniunt, è fundamento illo firmo Theologorum quondam Vvittebergensium: qui magnificè omninò idem argumen-

CAPVT III. APOLOGIAE.

tum tractarunt. Cum autem hoc ipsorum *παίσματα* consistere non posset, quod nemo Iureconsultorum vel Medicorum aliorumve pronunciaré aude-
In responsio deret, vocem reale, seu quod reuera est aut peragitur, idem omnino & sem-
ne ad qua- per significare, quod essentialiale: seu in aliam naturam transmutari: necesse
stionem pue ipsis fuit, huius falsæ expositionis causa, erubescere: se ipsos oppugnare: &
ri de cōmu- tandem publicis etiam typis fateri: vocem reale, facile habituram locum,
nicatione l- si opponatur ei, quod est fictum, imaginarium, merum nomen, titulus si-
diomatam ne rei veritate. Ex eodem hoc fundamento, solida nimirum & explicata
An. 70. edi- vocis realis declaratione, qua in libro Concordiæ vsi sumus, sæpiusque re-
ta vireber- petita est, corruiet etiam aduersariorum obiectio, de realiter distincto, & re-
ge, pag. 312. aliter proprio: quo etiam se argumento ostentant: quod tamé idem omni-
Refutatio no est cum priore, tantum quod alijs quibusdā vocabulis. alioq; modo est
obiectiois informatum. Frustra igitur instituta est verborum illa inanis amplificatio,
de realiter de distinctione dominiorum, de communione Anabaptistica, iustitia
distinctio & commutatiua & distributiua. Quemadmodum enim dictum est, diuer-
realiter pro sa sunt: Realis distinctio naturarum, & essentialium proprietatū in persona
prio. Christi, quæ in omnem æternitatem est retinenda: & aliud realis commu-
 nicatio Maiestatis diuinæ in persona Christi.

Quemadmodum igitur, res per se sunt distinctæ: ita etiam vocabu-
 la, quæ sunt notæ rerum, necesse habent, vt distinguantur: nec inter se con-
 fundantur.

Et singulariter hic notandum, cogitationes istorum hominum, de
 summo hoc mysterio, tantum in sensu communi vagari: Ipsi enim faten-
 tur, cum sensu pugnare communi: realiter distinctum, & realiter commu-
 ne, sibi inuicem non aduersari.

Fundamentum, hoc pacto, causæ suæ, in sensu ponunt communi, seu
 in ratione: & ex illa consequentias extruunt contra summum hoc myste-
 rium, in verbo DEI, singulariter reuelatum.

Pag. 339.
Refutatio
eius, quo
Antitrini-
tarios nobis
obiiciunt.

Argumentum, quo obijciunt, ex omniscientia & omnipotentia de-
 monstrari diuinitatem Christi æternam: eamque demonstrationem nul-
 lam amplius fore, imò Antitrinitarios refutari amplius non posse, si doce-
 amus, Christo secundum assumptam humanam naturam, omnem pote-
 statem in coelo & terra esse datam: nullum est, meréque nugatorium. Nisi
 enim Christus verus esset, essentialis, æternus, omnipotens DVVS: & nisi
 humanam assumptam naturam, sibi personaliter & inseparabiliter vni-
 uisset: nunquam omnino ad illam exaltationem conscendere po-
 tuisset.

Quare

Quare hæc ipsa exaltatio & communicatio Maiestatis, immotum est argumentum, Christum verum esse & omnipotentem DEVM. Nisi enim ab æterno omnipotens & æternus esset DEVS, non potuisset in tempore, assumptæ sibi; personaliter & inseparabiliter vnitz humanæ naturæ, omnipotentiam illam communicare. An non in hunc modum de homine concluditur, & concluditur rectè: Huius hominis corpus viuitt & sentit: Ergo anima viuente est præditum?

Quare igitur non rectè & solidè à communicatione Maiestatis in persona Christi, ad Christi omnipotentem & æternam Deitatem, argumētaremur? Nec in nostro cerebro nata est illa colligendi ratio: verum illam à Cyrillo lib. 4. cap. 19. in Ioh. didicimus: qui pro confirmatione nostræ sententiæ, ex Maiestate communicata assumptæ humanæ naturæ in Christo, diuinitatem eiusdem his verbis comprobat. Corpus Christi panis de cælo est, quia æternam comedentibus vitam largitur. Magnum certè signum Deitatis in hoc corpore naturam habitare: quoniam illa hinc donantur, quæ certè omnem naturam excedunt.

Disputatio de exaltatione Christi, secundum assumptam humanam naturam, supra cap. 3. est declarata: & ex testimonijs Orthodoxæ antiquitatis prolixè demonstratum: exaltationem ad dextram Patris, de Christo, non esse secundum diuinam, sed secundum assumptam humanam naturam intelligendam: Rectè enim Cyprianus de Symbolo scribit: Sedere ad dextram, mysterium est carnis assumptæ: Non enim sedis cœlestis profectum diuinæ naturæ, sed humana conquirat. *Anhaldini. Apolog. pag. 331.*

Quòd autem ratione missionis, etiam diuinæ naturæ in persona exaltationem tribuere conantur: id institutum non confirmat. Manet enim immota Athanasij regula Quòd altissimus non exaltetur, sed caro altissimi.

Lutheri etiam dictum: Regnum æternum huic personæ datur, quod est impossibile dari homini puro: quia solius DEI est, esse regem sine fine, aduersarijs non patrocinatur. Hoc enim personæ esse datum, quæ non est purus homo, extra controuersiam est. In eo autem versatur status quæstionis, secundum quam naturam, personæ Christi, æternum hoc regnum sit donatum: secundum diuinam ne an secundum humanam naturam: cum personæ secundum diuinam æternam naturam, in tempore nihil omnino dari possit.

Expedita verò est responsio. Secundum diuinam naturam huic personæ tribui æternum regnum non potest: secundum illam enim naturam regnum

CAPVT IIII. APOLOGIAE.

regnum illud ab æterno habuit: etiam ante assumptam humanam naturam. Necessariò igitur sequitur, regnum illud in tempore, secundùm & propter assumptam humanam naturam, personæ illi esse donatum.

Quòd igitur D. Lutherus asserit, regnum illud æternum, mero homini, qui præter hominem nihil sit amplius, donari non posse: rectè dictum est. Nisi enim hæc persona, humanam naturam, quæ in se creatura est, in plenitudine temporis in vnitatem personæ assumssisset, propriumque templum indissolubili vinculo effecisset, hoc regnum, quod solius DEI est, nequaquam ei communicari potuisset.

Confessio

p. 18. 19.

Apolog. 332.

333 334. 335

336. Respon-

sio ad verba

Luth. de co-

adoratione

Messia.

Quòd etiam ex verbis Lutheri, quæ Philippus in disputatione de inuocatione recitat, (si nulla alia causa esset execrandi inuocationem mortuorum, hæc vna satis magna & grauis causa esset, cur piz mentes valde eam odisse & detestari debebant, quòd obscurat argumentum de diuinitate Messia, sæpè repetita in Prophetis, cum iubent Messiam inuocare, significant omnipotentem & naturam DEVM esse:) concludere conantur, Christo secundùm assumptam humanam naturam, pro ratione & modo personalis vnionis, diuinam potentiam, nec posse, nec debere adscribi: admiratione omninò dignum est, quòd eos non pudet Doctoris Lutheri verba, quæ aduersus inuocationem Sanctorum apud Pontificios vsitatam, directam, referre ad assumptam humanam naturam. Omnes sani, quibus aliquod rationis iudicium, quique hæc vel legunt vel audiunt, facile hinc colligere possunt: tanto eos odio & indignatione Maiestatem Christi, secundùm humanam naturam prosequi, vt ex omnibus angulis corradant, quicquid sese offert: siue ad rem faciat, siue minus.

Deinde: Cum verò non omninò negare possint: carni Christi, vt Orthodoxa loquuta est antiquitas, competere honorem inuocationis eam ob causam, quia diuinitati filij personaliter est vnita: quòdque filius DEI, in cum & per assumptam humanam naturam opus redemptionis perfecit: miscerent tamen & obijcerent nobis libenter materiam contentionis: dum asserunt: non competere hunc honorem carni Christi absolute per se, etiam in ipsa personali vnione: quasi vero illi simus, qui doceant, carnem Christi absolute & in se esse adorandam: cum probè sciant, hoc ipsum figmentum esse, quod libro Christianæ Concordiæ obtrudere conantur. Nostra verò confessio & fides hæc est, carnem Christi, non absolute & per se, verum tanquam ipsissimam filij DEI carnem, quam sibi personali vnione propriam fecit, & templum constituit, esse adorandam: eique honorem adorationis verè communicatum esse. Philip. 2. Donauit illi

illi nomen, quod est super omne nomen: vt in nomine IESV genu flectatur, &c. Dan. 7. Et dedit ei potestatem & honorem & regnum: & omnes populi, tribus & linguæ seruient ipsi, &c. Apocalyp. 5. Dignus est agnus ille mactatus, qui accipiat virtutem & diuinitatem & sapientiam & fortitudinem & honorem & gloriam & benedictionem. Quò etiam referendum est Anathema antiquitatis, contra eos, qui negant carnem Christi esse adorandam: quemadmodum id supra cap. 1. pluribus est declaratum.

Nullaque inde inuocatio sequitur creaturæ: qua Pontificiorum stabilitur superstitio. Honor enim adorationis, quemadmodum etiam omnipotentia, quæ, vt exaudiatur inuocatio, necessaria est, huic soli carni seu assumptæ humanæ naturæ filij DEI, quæ illi personaliter & inseparabiliter est vnita, & nequaquam alteri carni aut homini, siue in cælo, siue in terra, est communicatus.

Nihilominus tamen, perpetuum & omni exceptione maius testimonium est inuocatio diuinæ in Christo naturæ. Caro enim Christi nec posset adorari, nec esset in ipsa etiam personali vnione adoranda: nisi Christus verus etiam, æternus & omnipotens esset DEVS: quemadmodum humanæ etiam naturæ, honor ille adorationis, nisi personalis hæc intercessisset vnio, non potuisset, nec debuisset communicari.

Non igitur obscurat doctrina de communicata omnipotentia & gloria adorationis, quæ, secundum humanam naturam, Christo, propter personalem vnionem concessa & attributa est, æternam Christi diuinitatem, vt aduersarij fingunt: quin potius firmum & euidentem est atque infallibile argumentum æternæ diuinitatis IESV CHRISTI: quemadmodum supra pluribus id demonstratum.

Dicta Damaseni & Cyrilli, huic orthodoxæ nostræ confessioni minime aduersantur: nec illam oppugnant: Quod enim Damasenus lib. 4. cap. 3. scribit: Adoratur caro vnita Verbo, propter coniunctum ipsi, secundum *ὑπόστασιν*, DEVM Verbum: cum aliàs, si subtilibus cogitationibus humanitatem à diuinitate præscindas, inadorabilis sit, vt creatura: id ipsum nostra quoque confessio est, quemadmodum id supra cap. 1. copiosè est declaratum. Quò autem disputatio hæc, de non adoranda carne Christi, tendat, quò etiam tandem euasura sit, ex Danzi blasphemijs licet colligere: quarum supra cap. 1. mentio facta: quas hoc loco repetere non necessarium.

Coadorationem Nestorij quod attinet, iure illa anathemate damnata est,

Z

ta est,

Responſio ad obiectiōē de Nestorianā coadōrationē. ta est, veluti quæ ex vno Christo & Domino duos Christos & duos filios, à se inuicem separatos, constituit.

Confessio pag. 19. Apolog. pag. 336 337-338-339 Denuò verò obijciunt, Pontificios in hunc modum aduersus nos posse concludere: Si caro Christi vbiq; est, & propterea etiam omnipotens.

Ergò etiam sancti vbiq; sunt, adeoque omnipotentes: & per consequens, inuocandi: Quia scriptum est, Ioh. 17. Volo vbicunq; ego sum, ibidem vt etiam sint discipuli mei.

Quid autem libro Christianæ Concordiæ, cum hoc ipsorum fimento, quod à Pontificijs mutuati sunt, est negotij? Nulla enim litera liber Christianæ Concordiæ in eam sententiam docet: in quam, nomine Pontificiorum, argumentum hoc illi informant & proponunt. Licet igitur, vt hoc suo argumento, ad suos sese lesuitas, conserant: eoque illis adulentur. Nequicquam etiam argumentum illud per se cōcludit. Nullo modo enim sequitur, quòd, vbicunq; Christus est corpore suo: ibidem, necesse sit corporibus suis quoq; Sanctos existere. Permagnum enim discrimen interest, inter corpus Christi & corpora Sanctorum, adeò vt solius Christi corpus, proprium corpus sit filij DEI, cui personaliter est & inseparabiliter vnitū. Similiter solius Christi corpus ad dextram virtutis & Maiestatis diuinæ est exaltatum: quorum neutrum de corporibus Sanctorum prædicari potest. A qua quidē dextra, aduersarij, corpus Christi libenter deturbarent, & in seriem atq; ordinem reliquorum Sanctorum redigerent: vt quemadmodum Sancti suis corporibus simul & semel vnico tantum loco esse possunt: ita Christum quoq; corpore suo, nihil vltcrius præstare posse.

Responſio ad dictū illud Ioh. 17. Pater volo vt, vbi ego sum, & ibi sint, quos dedisti mihi. Dictum Ioh. 17. quòd attinet, Pater quos dedisti mihi, volo vt vbi ego sum, & illi sint mecum: omnes facile intelligunt, non posse illud eò detorqueri, Christū corpore suo nusquā alibi esse posse, quàm vbi Sancti suis sunt corporibus: & vbi ac qua ratione Christus corpore suo est, aut esse potest: ibidem etiam Sanctos suis esse necessario corporibus, & idem posse perficere, quod Christus suo corpore præstare potest. Alias necesse esset, illa etiam personaliter esse filio DEI vnita: & ad dextram virtutis diuinæ exaltata.

Non autem latius patet huius dicti sententia, quàm huc vsque, quòd quemadmodum Christus corpore suo est in vita æterna: ita etiam Sanctos suis corporibus ipsi in vita æterna adfuturos.

Est autem hoc ipsum Pontificiorum argumentum à D. Luthero in confessione maiori, cum à Cinglio etiam ipsi obiectum esset, dilucidè admodum refutatum.

Dege-

De generali vbiquitate corporis Christi in omnibus creaturis, folijs, lapidibus, gramine, deniq; impurissimis quibuscque locis, paulò post, cap. 9. necessariam declarationem & admonitionem subiungemus. Cui hoc loco acquiescimus: & Christianum lectorem ad caput illud remittimus. Quòd verò prætendunt Lutherum inde ab anno 1528. in libris dogmaticis, vbiquitatis (quam sic nominant) nullam fecisse mentionem, crassum est, sit venia dicto, mendacium. Tomo enim 3. Ienensi latino, super Ecclesiasten Salomonis cap. 9. pag. 282: (qui liber anno 1532. in lucem est editus) Similiter in 17. cap. Iohan. tomo. 6. Ienensi (edito anno 1534.) & locis alijs pluribus, contrarium demonstrari potest, id quod, dictis in locis, cuius cognoscere licet.

Consimili ratione, multum exagitant voculam subiectiue: librò- *Anhaldin.*
que Christianæ Concordiæ, sub vocis huius prætectu libenter affingerent, *Apolo. pag. 340.*
doceri illo, Christi assumptam humanam naturam, extra etiam personam filij DEI, subsistere, quæ tamen calumnia abundè supra cap. 3. est refutata.

Verùm id etiam in primis hoc loco notandum: idè eos doctrinam nostram improbare: quòd ineptum sit dicere, paries est albus, sed non subiectiue. Ergo etiam in mysterio ineptum esse dicere: Humana natura est omnipotens: sed non subiectiue. His enim hisque similibus argumentis satis indicant, in hac tam ardua causa nihil apud illos locum habere: quod ratione aliquo modo comprehendi non potest.

Regulam illam Nazianzeni, aliam esse considerationem filij, respectu essentia, aliam respectu Oeconomiae, nostros odisse, verba sunt. Libenter enim illam acceptamus: in quantum ea aduersarij, contra doctrinam de assumpta humana natura in Christo, illiusque exaltatione & Maiestate, non abutuntur. *De regula Nazianzeni. Alia consideratione est filij, respectu essentia, alia respectu Oeconomiae.*

In Colloquio etiam Hertzbergenfi, quæ huius regulæ causa (Discernendum est inter Deitatem mittentem & personam missam) forte tractata sunt, ea nihil librum attinet Concordiæ: & illi, qui huic colloquio interfuerunt, suo tempore, si id necessitas flagitare videbitur, vltiorem declarationem sunt subiuncturi.

Similiter & illud, Christum, secundum assumptam etiam humanam naturam, à momento conceptionis, diuina Maiestate fuisse præditum, satis supra cap. 3. est explicatum. Quemadmodum & dictum illud ad Coloss. 2. In ipso habitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter, pari modo abundè & verè est declaratum. Idèoque plura de illis hoc loco verba facere non est necessarium.

CAPVT III. APOLOGIAE.

De dicto

Phil. 2. *Qui* mus, D B I beneficio, in quam sententiam illud nonnulli Patrum explicacum in for- rint, nimirum quod formam D B I pro diuinitate, & formam Serui pro hu- ma Deief- manitate acceperint. Expositionem etiam illam suo loco saluam & integram relinquimus. Pari autem modo bene meminimus Hieronymum, Erasmus in annotationibus noui Testamenti, Lutherum in Postilla Ecclesiastica, Dominica Palmarum, locum eum de statu humiliationis exposuisse, videlicet, Etsi Christus, etiam secundum humanam naturam, in forma D B I se ostentare potuisset: minimè tamen id fecisse: verum formam serui assumpsisse, suaque se Maiestate exinanivisse. Quæ explicatio dicto loco cuius est obuia. Quam expositionem, cum analoga sit fidei, & doctrinæ, de æterna diuinitate filij, non repugnet, etiam suo loco iure relinquimus. Nec Iesuitarum clamoribus, qui perpetuo aduersarij sunt in ore, quicquam mouemur: & cur quæso cum Luthero de hac controuersia non disceptant?

Pag. 346.

347. 348.

349. 350.

Ad regulam: Proprietates non egrediuntur sua subiecta, quorum sunt proprietates: iam sæpius responsum est. Nihil autem istis hominibus, qui calumnijs tantum certant, satisfacit. Necesse igitur est, vt hoc omne D B O commendemus: illorumque mendacia, calumnias, blasphemias tandiu feramus, quandiu in ipsis D B V S id tolerarit.

Refutatio

*eius obiecti-
onis, quato-
rum de per-
sona Christi
articulum,
doctrina de
cōmunicā-
tione Maie-
statis labe-
factari cla-
mitant.*

Horrendam etiam hoc loco repetunt accusationem, quod doctrina libri Christianæ Concordiæ, tota persona Christi, labefactetur. Quæ, vt diximus, horrenda actio est: nec tamen vnica litera ex illo demonstratur: quemadmodum aliàs etiam in æternum eam aduersus nostras Ecclesias comprobare minimè poterunt. Qua ratione personam Christi aboleremus, de qua tamen, secundum verbum D B I & doctrinam libri Christianæ Concordiæ, constanter profitemur, assumptam humanam naturam Christi inde omnino, & nusquam aliàs omnem virtutem & potentiam accepisse, quoniam cum æterna persona filij D B I inseparabiliter est vnica: & sine, aut extra illam, ne per momētum quidem subsistere potest. Verum has confictas calumnias & aperta mendacia Dominus suo tempore est vindicaturus.

Pleno etiam ore vrgent effusionem essentialium proprietatum in assumptam humanam naturam, quasi doctrina illa libro Concordiæ comprehendatur: cum disertè in illo sit repudiata.

Danew in

Ex am. cōtra

Audiemus autem argumentum ipsorum, cui tantopere fidunt & in- nituntur: Idiomata, inquit, aut sunt personalia, aut essentialia. Sed personalia

sonalia Idiomata Filij DEI non communicantur naturæ assumptæ in se-
 se: sicut enim duo essent filij: & introduceretur quaternitas personarum in
 diuinitate: Deinde nec essentialia communicantur: Si enim communica-
 rentur, duplex diuinitas introduceretur. Ergo nulla Idiomata diuinita-
 tis naturæ humanæ communicantur.

*Chemnit.
pag. 66.*

Huic argumento hoc fundamento & discrimine respondemus. In
 genere controuersiam esse, sint ne assumptæ humanæ naturæ Christi omni-
 potentia, virtus viuificandi, & quæ his sunt similia, de quibus expressa ha-
 bebimus sacræ scripturæ testimonia, diuinitatis Idiomata, respectu & ratione
 personalis vnionis, communicata. Argumentum aduersariorum hoc sim-
 pliciter negat: vlla omnino Idiomata diuinitatis, vlla ratione, assumptæ hu-
 manæ naturæ posse communicari. Hæc negatiua responsio, si in sacris lite-
 ris esset fundata, superuacaneum foret, pluribus verbis de illa contende-
 re.

*Responsio
ad obiectio-
nē: proprie-
tates esse,
aut perso-
nales, aut
essentiales.*

Constat autem, DEI beneficio, sacram scripturam affirmatiuè ad
 propositam quætionem respondere: & clarissimè testari assumptæ huma-
 næ naturæ Christi omnipotentiam, Matth. 28. Virtutem viuificandi, & his
 similia esse communicata: Non igitur per omnia communicatio in perso-
 na Christi potest aut debet negari: pro vt aduersarij id facere conantur. Id
 quidem verum est, æternitatis personale Idiomata, quod Filius DEI, ab æter-
 no à Patre genitus est, non posse assumptæ humanæ naturæ Christi com-
 municari: Hoc enim si fieret: necessariò sequeretur, quatuor esse sacrosan-
 ctæ triados personas: Nec in libro Christianæ Concordiæ demonstrari
 potest, hanc in illo communicationem asseri & doceri.

Iohan. 6.

Quod verò attinet essentielles proprietates, veluti omnipotentiam
 filij DEI, virtutem viuificandi, & cæteras, de quibus scriptura prædicat,
 esse illas personaliter vnitæ humanæ naturæ in Christo communicatas, li-
 cèt absolūtè nulli creaturæ, & ea ratione, nec assumptæ humanæ naturæ
 Christi, communicentur, Physica aliqua vel essentiali transfusione: eo
 pacto & modo, quod assumptæ humanæ naturæ futuræ essentielles pro-
 prietates, quas in & per se, separatas à diuinitate filij, possideat: quemadmo-
 dum aqua calefacta calorem in se continet: aut quemadmodum aqua, vi-
 num, oleū, alijque liquores è vase vno transfunduntur in aliud, &c. ex qua
 procul dubio gemina diuinitas consecutura esset: Scripura tamen claris-
 simè testatur, assumptæ humanæ naturæ Christi, ratione & respectu perso-
 nalis vnionis, verè communicari: quemadmodum huius complura sæ-
 pius testimonia & dicta scripturæ, dicta etiam veteris & Orthodoxæ Ec-
 clesiæ

CAPVT III. APOLOGIÆ.

clēfz protulimus, & hoc ipſum demonſtraui-
mus. Licet igitur ſacra ſcri-
ptura, ipſeque Chriſtus atq; Apoſtoli, non doceant, omnipotentiam filij
DEI aſſumptę humanę naturę, ea ratione communicari, vt ſeparatam
diuinitatem aut omnipotentiam per ſe poſſideat: aut quod in DEVM, ipſa,
diuinę eſſentiam tranſmutata: docent tamē, verē illam huic, reſpectu
& ratione perſonalis vnionis, communicatam eſſe. Reliqua igitur eſt quę-
ſtio, qua ratione hæc communicatio citra tranſmutationem humanę na-
turę in diuinam, ne gemina in Chriſto exoriatur omnipotentia, fie-
ri poſſit? Ad illam hoc pacto reſpondemus: licet, in Verbo DEI, modus
communicationis, non ita plenē ſit expreſſus: diſertē tamen verbum DEI
aſſerit cōmunicationem huius omnipotentię verē factam eſſe: ſecundū
teſtimonia illa, Data eſt mihi omnis poteſtas, &c. Datum eſt ei nomen, &c.
Quibus ſanē meritō acquieſcere debebamus, & pleniorē declarationem
modi communicationis in cōleſtem Academiam diſſerre. Satis eſt ē verbo
DEI nos ſcire, fieri hanc communicationem, licet quomodo fiat, non ita
diſertē ſit expoſitum, verū in æternam vitam reſeruatū.

Quo autem etiam in hac vita, principiū aliquod & quaſi guſtum hu-
ius doctrinę haurire & habere poſſemus, tam ſacra ſcriptura, quā Ortho-
doxa antiquitas, expeditam nobis viam monſtrauit, in ſimilitudinibus de
anima & corpore humano. Itē de ferro ignito, quę hætenus abundē ſunt
explicatę. Manet igitur firmum, quod licet æternitatis perſonale Idioma,
qua ratione filius DEI ab æterno, à Patre genitus, non ſit communicatum:
filium tamen DEI, qui ab æterno à patre genitus, humanę ſuę in plenitudi-
ne temporis aſſumptę naturę, omnipotentiam ſuam & virtutem viuifi-
candi, reſpectu & ratione perſonalis vnionis, communicare: nec tamen ge-
minam inde in Chriſto exoriri omnipotentiam.

*De dicto
Cyrilli: caro
eſt caro, &
non diuini-
tas.*

E Cyrillo etiam hoc dictū proferunt: Caro eſt caro & non diuinitas,
etiā ſi facta eſt DEI caro. Vnde concludunt: non igitur poſſe aſſumptę
humanę naturę Chriſti diuinam omnipotentiam adſcribi: vel neceſſariō
conſequuturam naturarum confuſionem.

Hiſce hanc expeditā opponimus reſponſionem, in libro Chriſtianę
Concordię, nuſquā reperiri carnē Chriſti ipſam eſſe diuinitatē: Verū con-
trariū. Nunquā etiā ne per ſomniū quidē in mentē nobis veniſſe, docere,
vel ſtatuerē, aſſumptā Chriſti carnē, vel ipſius humanā naturā ipſam Dei-
tatē eſſe effectā, aut in illam eſſentialiter tranſmutatā. Hanc enim doctri-
nam liber Chriſtianę Concordię, expreſſis verbis, impietatis cōdemnat, &
eandē etiā nos improbamus. Quare ē doctrina, vt illa in libro Concordię
expoſita eſt, nulla omninō permixtio aut trāſmutatio naturarū in Chriſto

Exoritur. Christo autē, eam ob causam, secundū assumptam humanam naturam non esse diuinam potentiam & virtutē communicatam, respectu & ratione personalis vnionis, id ē citato Cyrilli dicto nullo modo cōsequitur.

Distinctæ phrasēs sunt, vt ē Cyrillo antē, & quidem ipsiūmet verbis cōprobauimus, caro Christi substantialiter vel naturaliter per se, in se & secundū se vita est, vel viuifica est: & caro Christi, per coniunctionē cū Verbo, ad virtutē viuificandi, conscendit. Eodē modo distinctæ etiā loquendi formulæ sunt: caro Christi ipsa est diuinitas, vel assumpta humana natura ipsa est diuinitas: & assumpta humana natura, respectu & ratione personalis vnionis, secundum verba Christi Ioh. 6. & iuxta determinationē Concilij Ephesini, virtutē viuificandi accepit, viuifica est & viuificatrix. Prior loquēdi ratio introducit transmutationē humanæ naturę in ipsam diuinitatem: ideoq; falsā est & impia: Posterior autē deducit nos ad exaltationē assumptæ humanæ naturę, & ad cōmunicationē diuinę potentię & virtutis, quā, secundum verba Christi, respectu & ratione personalis vnionis & selsionis ad dextrā Dñi accepit. Et hæc propositio vera est, cum in verbis Christi, quæ fallere nō possunt, sit fundata. Magna igitur coram DEO nos afficiunt iniuria, dū præter veritatē confusionem naturarū obtrudere nobis conantur. Nec necessaria fuit prolixa illa cauillatio verborū D. Lutheri, ē postilla, *De dicto Lutheri: caro mea & sanguis est Dñs, & sedet in excelsis in Maiestate, & gubernat cælū & terrā: vt verba se habent in Noribergensi editione: seu vt Ienensis habet editio. Illa confidentia Diabolo ingratiſſima est auditu, carnē & sanguinem nostrum filium esse Dñi, imò DEVM ipsum, & dominari omnibus, quæ sunt in cælis*) Hac enim multas paginas complent. Dñi enim beneficio probē nouimus, hanc nō esse cōmunem & vsitatam loquendi formam: neq; etiā talem esse profiteamur, aut pro tali vsurpamus. Quod autem illarū causā Lutherū vel eum, qui sano sensū his Lutheri verbis vitur, mox hæreseos conuincere conantur: id tam facillē obtinere non poterunt. Verū non tantū in his verbis, sed aliās etiā, vbi vel minimam eius habent occasionem, conantur Lutherum fugillare, reformare & in ordinem redigere. Sunt enim, suo iudicio, illi homines, qui id facere sciunt & possunt. Quare & Lutherum meritō reformant, cum sint Magistri nostri, qui nusquam omninō, sua opinione aberrant. Pix autem mentes intelligunt, quō tendant, & ad quas partes paulatim inclinent & tranſeant. Quoniam verō optimi Lutheri verba adeo duriter tanquam impropria, figurata, sinecdochica, panegyrica accipiunt: quid tandem de Vigilio suo statuent, qui sequentibus loquendi formulis

De dicto Lutheri: caro mea & sanguis est Dñs, & sedet in excelsis in Maiestate, & gubernat cælū & terrā: vt verba se habent in Noribergensi editione: seu vt Ienensis habet editio. Illa confidentia Diabolo ingratiſſima est auditu, carnē & sanguinem nostrum filium esse Dñi, imò DEVM ipsum, & dominari omnibus, quæ sunt in cælis

CAPVT IIII. APOLOGIAE.

formulis vtitur lib. 2. cap. 43. carnem propter Verbū esse DEVM, sicut DEVS propter carnem est homo. Item cum Nazianzeno serm. 5. pasch. perfectus Christus, non modò propter diuinitatem, qua nihil perfectius, sed etiam propter naturam assumptam, diuinitate vnctam, & factam id, quod ipsam vnxit, & audeo dicere, DBO æqualem. Verùm de his hoc loco facis: non enim necessarium iudicamus, ob huiusmodi phrasæ declarationem, pluribus cum aduersarijs disceptare.

Confessio

Anbal. pag.

22. Apolog.

358. 359.

360. 361.

362. 263.

364. 365.

366. 367.

368. 369.

370. 371.

372. 373.

374. 375.

Responsio

ad cōclusio-

nem de suf-

ficienti E-

numeratio-

ne.

Conqueruntur etiam non posse nos ad ipsorum argumentum, à sufficienti enumeratione partium deductum, quicquam respondere.

Argumentum ipsorum hoc est. Si caro Christi est omnipotens, omnia, omnipræfens, erit id aut essentialiter, vt DEVS ipse: Nam omnipotentia, omniscientia & immensitas, vt & reliquæ proprietates in DBO, definiunt æternam illam & simplicissimam DBI essentiam. Aut formaliter, vt homo est animal rationale formaliter. Nam ratio constituit formam, & differentiam specificam, secundum quam homo à brutis distinguitur. Aut subiectiue, vt paries est albus, id est, albedo hæret in pariete colorato, tanquam in subiecto. Aut habitualiter, vt Plato est doctus habitualiter, quia studiorum assiduitate & diligentia comparauit sibi eruditionem. Sed caro Christi nec essentialiter, nec formaliter, nec subiectiue, nec habitualiter est omnipotens, &c. Ergò, &c. Præterea in tota rerum natura, inter substantiam & accidens nullum est tertium. Non vident autē interea isti homines, sese hoc ipso argumento in insufficientem partium enumerationem impingere. Omittunt enim id, quod sacra scriptura, tanquam intermedium quoddam ostendit, videlicet assumptam humanam naturam in Christo, respectu & ratione personolis vnionis, omnipotentiam in cælo & in terra accepisse. Matth. 11. 28. similiter ob sessionem ad dextram Patris omnipotentis, Luc. 22. Ephes. 1. Heb. 1. Licet igitur assumpta humana natura Christi omnipotentiam, virtutem & Maiestatem non possideat. I. Essentialiter etanquā DBVS: nec enim est essentialiter, DEVS ILL. Nec formaliter, vt homo est animal rationale, ILL. Nec subiectiue, quemadmodū albedo aut nigredo inheret parieti, IILL. Nec habitualiter, quemadmodū Plato habitualiter doctus est, quoniam singulari diligentia istiusmodi sibi habitum acquisiuit: non tamen sequitur, assumptam humanam naturam in Christo, idē nulla alia ratione omnem potestatem in cælo & in terra, de qua tam expressa habemus sacræ scripturæ testimonia, verē accipere potuisse & possidere. Præter enim omnes illos enumeratos modos rationi notos,

tos, quique in scholis enumerantur, reliquus adhuc est ille, quo omnia potestatem personaliter, id est, ratione & respectu personalis vnionis, possidet.

Ex quo vltcrius etiam consequitur, assumptam humanam naturam Christi, omnem potestatem in cœlo & in terra, non solum, secundum illorum *καὶ ἄλλο* tantum, quod aduersarij nostri perpetuò vrgent, & hac ratione verbaliter tantum & mero titulo ac nomine possidere, sed verè, quæ admodum ipsa personalis vnio, non verbalis est, sed realis & vera. Et quid multis verbis opus est: Quod Christus asserit, id procul dubio verissimum est: & quod affirmat sibi datum esse: id necesse est verè esse ipsi & realiter datum. Asserit autem, sibi omnem potestatem in cœlo & in terra, secundum assumptam humanam naturam (vt tota Orthodoxa antiquitas, & ipse etiam D. Lutherus dictum illud exposuit) datam & communicatam esse. Necesse igitur est, id procul omni dubio verissimum esse, & re ipsa sic se habere: cum Christus mentiri & fallere nesciat.

Cum Christus ipse affirmet, sibi, secundum assumptam humanam naturam (secundum enim diuinam nihil ei in tempore dari potest) omnem potestatem in cœlo & in terra datam esse: necesse est ipsum æternum filium DEI, procul dubio, talem rationem nosse, secundum quam, citra abolitionem aut commutationem assumptæ humanæ naturæ, illam communicare & donare possit: licet nec essentialiter, formaliter, subiectiue aut habitualiter id fiat, sed personaliter, respectu scilicet & ratione personalis vnionis.

Doct̃oris Lutheri dictum Ioh. 14. Homo Christus est omnipotens, facit cuncta, quæ petimus: verum non propter humanam, sed propter diuinam naturam: non quia ex matre est natus: sed quia filius DEI est, confessioni libri Christianæ Concordiæ non aduersatur.

Hæc enim ipsa est libri Concordiæ Christianæ sententia, omnia ea, quæ Christus secundum assumptam humanam naturam, vltra naturales proprietates, possidet, operatur & agit, ex vnico illo fundamento proficisci & fieri, quod humana ipsius natura, cum æterna diuinitate filij, personaliter & inseparabiliter est vnita: non propter ipsam humanam naturam, & illius naturales proprietates: verum ideo & inde, quia hic homo filius DEI est: seu cum filio DEI in vnam inseparabilem personam vnitus. Atq; hæc immota omnino est veritas. Similiter quando dictum illud è Postilla Ecclesiastica allegatur, quo loco sic Lutherus scribit: Plenus gratia & sapientia fuit Christus, quod omnia sibi oblata diiudicare potuit: ideo (factum) quia diuinitas, quæ sola omnia videt & nouit, personaliter & præsens in ipso habitat: nec id etiam

*De dicto Lu-
theri: Ho-
mo Chri-
stus est o-
mnipotens,
quid senti-
endum.*

CAPVT III. APOLOGIAE.

repugnatio doctrinae libri Christianae Concordiae: sed ipsissima est libri Concordiae doctrina & sententia, videlicet Christum secundum assumptam humanam naturam, ideo & inde diiudicare & cognoscere omnia potuisse, quia diuinitas, quae sola omnia videt & nouit, personaliter ac praesens in ipso habitat. Nisi enim assumpta humana natura, cum diuina natura filij Dei, quae omnia videt & nouit, esset personaliter vnita: non potuisset etiā omnia sibi oblata cognoscere & diiudicare. Secundum igitur verissimā Di. Lutheri confessionē, Christus, etiam secundum assumptam humanam naturam, etiam tempore exinanitionis, omnium rerum notitia & scientia, respectu & ratione personalis vnionis, fuit praeditus: non autem semper illa est vsus: sed qua ratione tantum & quando voluit. Summatim, Lutherū etiam, in didacticis scriptis, tradidisse & docuisse, Christo etiam secundum assumptam humanam naturam in tempore diuinam potentiam datam esse: id multis posset testimonij ex ipsius Tomis & postillis demonstrari. Gratz autem breuitatis causa: pauca quaedam tantum hoc loco inferemus.

*Testimonia
ex scriptis
Di. Lutheri
de communica-
tione diuina
a Mattheo
state.*

In postilla Ecclesiastica, in Euangelio postridie paschatos, sic inquit. Frustra in eo laboratur. Viris enim sapientibus & rationi, declarari miranda de Christo mysteria nō possunt: naturalem scilicet hunc hominem, esse filium Dei ab æterno, & eundem tamen mortuum esse & resurrexisse, & secundum etiam humanā naturam Dominū constitutū in cœlo & in terra, diuināq; potentia gubernare omnes creaturas, cum nusquā tamen videatur: nosq; illius solius causa, si in ipsum credamus, salutem consequi. Quare sic etiam Deo faciendum fuit, vt qui in hoc seculo inspiens & infans esse ac simpliciter credere noluerit: ille etiam hæc non comprehendat.

In postilla Ecclesiastica, ad Epistolam Ebri. 1. Plenus gratia fuit & sapientia: ita, vt omnia, quae ipsi oblata fuerunt, diiudicare potuerit & docere, eam ob causam, quia diuinitas, quae sola omnia videt & nouit, in ipso personaliter praesens erat. Et sub finem: Quod de Christi exinanitione & exaltatione dictum est: ad hominē referri debet diuina enim natura, neq; mutari neq; exaltari potest.

Item. Hæredem eum constituit super omnia, &c. Hoc secundum humanitatem est dictum. Credendum enim nobis est, Christum non tantum secundum diuinitatem, sed etiam secundum humanitatem esse supra omnia exaltatum: ita vt Christo homini omnes creaturae subditæ sint & subiectæ.

Et postea: iam igitur vides, quàm praeclare verba congruant, quod hæredem eum nominat secundum humanitatem. Cui enim omnes diuinitatis diuinitatis meliori iure in hæreditatē donarentur: quàm illi ipsi, qui filius

filius est? Omnes quidē res & creaturas vnā cum patre condidit: Quoniam verò etiā homo & filius est, ideo etiā illas in hereditatē accipit, quia filius est: & quidē filius est, in vtrāq; natura. Item: Cōsedit ad dextrā Maiestatis in excelsis, &c. hoc secundū humanā naturam est dictū, in qua etiā purgationem à peccatis perfecit: ita tamen, vt verum sit, filiū DEI illam perfecisse: ne quis, ob naturarū discrimen, personam diuellat. Sic etiā verum est, filiū DEI sedere ad dextram Maiestatis: licet hoc secundū humanitatem tantū fiat: secundū diuinitatē enim ipsa est æterna Maiestas cū Patre, ad cuius dextram sedet. In Euang. Ioh. 1. Homo Christus, si solitarius & extra DEVM esset, nō proderet: vt ipsemet Ioh. 6. inquit: Caro non prodest quicquā: verū mea caro verē est cibus: & sanguis meus verē est potus, non ideo, quia caro est, sed quia MEA caro est. Ibidē: Vidimus in carne Christi (in qua nobiscum conuersatus est, scq; diuina sua Maiestate exinaniuit) quod in nullo alio visum est: tantam videlicet gloriam, quanta ipsius Patris est.

In die Palmarū Phil. 2. Cū Paulus non sit fatuus, nec stolidē loquatur: necesse est Christū hominem magnum quiddam & diuinum esse: cū de illo prædicet, eū in similitudinē hominum factū: cū tamē homo esset: videlicet quod cū hic homo DEVS esset: & in humanitate formā Dei vsurpare potuisset: non tamen ea vsus sit: verū illa se exinaniuit & habitu inuentus, vt reliqui homines (In postilla Ecclesiastica, Dominica Trinitatis Ioh. 3.) Donec ex passione & morte se eripiens, collocauit se ad dextram Dei, in qua etiā secundū humanam naturam Dominus est mortis, inferni, & omnium creaturarum.

In sermone, Anno 1526. edito: Credimus Iesum Christum secundū humanitatem collocatum super omnes creaturas, & omnia implere: vt Paulus Ephe. 4. testatur. Et hac ratione non tantū secundū diuinitatem, sed etiā secundū humanitatem Dominus est omnis creaturæ: omnia in sua manu habet: omnibūque præsens adest.

In postilla domestica, Festo Natiuitatis Christi: DEVS meus, caro mea, & sanguis meus factus est: & caro mea atq; sanguis sedet sursum ad dextram DEI, & omnia gubernat.

In secūda cōcione Festi pentecost. Æternā possidet potestatem, & Dominus est omnium: etiā secundū humanā natiuitatē, vel eā natiuitatem, qua est homo. Annunciationis Mariæ: Gloriarī possumus, caro mea & sanguis Deus est, & sedet sursum in Maiestate & gubernat cælum & terram.

De passione Christi: Videbitis filiū hominis sedentē ad dextrā virtutis: hoc est, nulla amplius mihi subeunda erit passio: verū in hac carne & sanguine:

CAPVT III. APOLOGIAE.

sanguine æternus ero omnipotens DEVS: omnibus imperans. In die para-
scæues: Christus recordatus est gloriæ suæ, in qua ab æterno cum Patre fuit
& ad quam gloriam iam, secundum humanam etiam naturam, reditu-
rus: in eaq; in æternum permanfurus erat.

De Ecclesia & Concilijs Ioh. 5. Pater filio potestatem dedit iudicium
facere, quia filius hominis est. Christo, hoc loco, secundum Eutychem opinio-
nem, dicendum fuisse: quia filius DEI est. Exercere enim iudiciū, Idioma est di-
uinæ naturæ, non humanæ: Christus autem hoc assignat humanæ suæ naturæ.

In explicatione Psalmi 110. Sede à dextris meis. Hisce non diuinita-
tem ipsi tribuit: sed declarat eam, qua ratione æternus & verus sit DEVS
cum Patre, & iam etiam cum humana natura ad eandem gloriam exalti-
tus: credendum & confitendum esse, Christum hominem sedere ad dextram
DEI: in angelos habere potestatem: nihil in cælo esse & in terra, quod ipsi
non sit subiectum, & nominatur hoc pacto verus DEVS verusque homo,
sedens ad dextram Patris, Dominus existens omnium creaturarū, qui in
diuina Maiestate, simul tamen in humana natura, potenter nos regit: vel-
uti Dominus & Rex noster in æternum: vt ab ipso & per ipsum omnia ha-
beamus. Ibidem. An non Dauid toto pectore exultaret, eiusdem secum na-
turæ carnem & sanguinem ex se genitam, ad tantam euehi celsitudinem,
vt in throno DEI sedeat: & ab omnibus creaturis, verus DEVS & habeat-
ur & adoretur. Et iterum: Quomodo summa illa Maiestas profundius se
demittere potuisset: quàm quod abiectam carnem nostram & sanguinem
diuina sua gloria & potentia honorat & exaltat?

Item. Hæc quidem gloria est omnem gloriam excedens, quod in car-
ne mea & sanguine meo venturus is est, qui verè filius DEI est: & in hac
carne & sanguine collocandus est ad dextram DEI, in Dominum omni-
um creaturarum.

De nouissimis verbis Dauidis. Christus Dominus noster duplicem
habet natiuitatē & duas naturas in vna inseparabili persona. Secundum prio-
rē, non in tempore, sed ab æterno accepit à patre æternam potentiā & diui-
nitatē. Secundum alteram, quæ in tempore facta est, humanā natiuitatē, data
est ipsi quoq; æterna diuināq; potentia: in tempore tamen & non ab æterno.
Humana enim natura non est ab æterno, vt diuinitas. A momento verb
illo, quo diuinitas & humanitas in vnā vnitz sunt personā, est & nomina-
tur homo Mariæ filius, omnipotens, æternus Deus, qui æternā possidet po-
testatē, qui omnia creauit & conseruat per cōmunicationē Idiomatū, idē
quia cū diuinitate vna persona atq; etiā verus Deus est. De hac potestate lo-
quitur, Matt. 11. Omnia mihi tradita sunt à Patre. Et

Et Matth. vltimo : Data est mihi omnis potestas in cœlo & terra. Mihi, Cui ? Mihi IES V Nazareno Mariz filio & homini nato. Ab æterno habeo illam à Patre, antequam homo fierem. At vbi homo factus sum, accepi illam in tempore, & clàm habui ad tempus vsque resurrectionis meę & ascensionis, quo tempore manifestanda & clarificanda fuit.

Plura dicta & testimonia è libris D. Lutheri iam non proferemus: Illud saltem monebimus, ex his animaduerti posse, D. Lutherum de Maiestate Christi, secundum humanitatem, eandem perpetuò doctrinam ad horam vsque mortis, tam in didacticis, quàm elencticis esse professum. Ad reliquas porro accusationes, respondendo progrediemur.

Particulam distinctionum (secundum) passus est secundum carnem, ad primum genus enunciationum pertinere, supra cap. 1. abundè est declaratum. Liber etiam Christianæ Concordiæ id in confesso ponit.

Similiter particulas Cyrilli quod attinet, non negamus, in primo, il-

De phrasi

Cyrillise-
cundum a-
liud & a-
liud.

las, genere non esse vsurpandas : & distinctiones esse aut notas subiecti. Quæstio autem & controuersia hoc loco est, de propositionibus, in quibus sacra Scriptura peculiariter loquitur de data omnipotentia, Matth. 11. 28. de virtute viuificandi, Iohan. 6. de potestate exercendi iudicium, Ioh. 5. remittendi peccatum, Matth. 9. emundandi à peccatis, 1. Iohan. 1. de honore adorationis, Philip. 2. Num in his etiam propositionibus, in quibus Scriptura expressè, & quasi digitum intendendo, assumptam humanam naturam monstrat: illiq; vltra naturales & essentielles proprietates, supernaturali ratione, eam gloriam & Maiestatem, propter personalem vnionem & sessionem ad dextram DEI, assignat, &c. Num, inquam, in his etiam propositionibus particulæ Cyrilli, secundum aliud & aliud, pari ratione idem pondus habeant, admittendæ & vsurpandæ sint, vt in primo genere ? Aduersarij nostri vrgent omnibus modis ita statuendum esse, alias naturarum securam confusionem.

Nos autem negamus, in hoc loquendi genere, eandem rationem esse oportere. Quòd enim in primo genere ad proprietates naturarum potissimum respicitur, id ex eo oritur, quòd assumens diuinitas Verbi, in & per se, neque exinaniri, neque exaltari potest : cum nulli mutationi, passioni aut morti sit obnoxia.

Contrà autem in tertio genere, seu in ijs propositionibus, quarum paulò antè meminimus, longè alia est ratio. Assumpta enim humana natura in Christo, suo quodam modo, vtrumq; & exinaniri & exaltari potest : cum sit mutationi subiecta. Quamobrem sacræ literæ in hoc loquendi genere

CAPVT III. APOLOGIAE.

propter personalem vnionem , & exaltationem abstractiuis vocabulis vtuntur, & ad ipsam assumptam humanam naturam intendunt, docentes, respectu & ratione personalis vnionis & exaltationis ad dextram DEI, dictam Maiestatem reipsa & verè communicari: nec vllam tamen permutationem aut abolitionem humanæ naturæ fieri.

Et hoc quidem filius DEI secundum diuinitatem , facile & citra omnem abolitionem, permutationem aut exzquationem naturæ præstare potest: quemadmodum id similitudo de ferro candente euincit.

Vnde & hæc apud Cyrillum sunt phrasæ, quæ doctrinam illam validissimè confirmant. Veluti lib. 4. in Ioh. cap. 14. Quoniam Saluatoris caro Verbo DEI, quod naturaliter vita est, coniuncta, viuifica effecta est. Et cap. 15. Verbum humanitati coniunctum, totam in seipsum ita reduxit: vt indigentia vitæ possit viuificare. Et cap. 24. Quoniam cum viuificante Verbo coniuncta est, totam viuificandi vim hausit. Et ibidem: Propter seipsum Spiritus viuificat, ad cuius virtutem per coniunctionem caro conscendit. Non igitur illa est sententia, quando Scriptura & Concilium Ephesinum asserunt, carnem Christi viuificam esse & viuificatricem: merum titulum tantum esse & verba honoris: verum id docere tantum volunt, vnde caro Christi omnipotentiam & virtutem viuificandi acceperit, quodd verè viuificare possit, videlicet ex vnione hypostatica carnis cum Verbo.

Mera igitur petulantia est, quodd propositionem: Filius DEI conceptus est in vtero virginis secundum carnem. Item: Creuit secundum aliud & aliud, exzquant propositionibus de traditione omnis potestatis in cœlo & in terra: Item, virtutis viuificandi: De rebus enim maximè distinctis, vt cuius planum est, loquuntur. Prima enim de conceptione tantum loquitur, quomodo filius DEI in vtero Matris, secundum humanam naturam, conceptus: altera de creatis & finitis donis. Propositiones autem, de data omni potestate & viuificatrice omnipotentia, loquuntur de potentia & virtute omnipotenti, quæ Christo secundum assumptam humanam naturam, respectu & ratione personalis vnionis, est communicata.

Lutherum autem abstractiuas locutiones simpliciter reieciisse, vt aduersarij ex Luthero in 53. cap. Esaiæ, euincere conantur: falsum est: resque longè scilicet habet.

Quicquid enim huius loquitur, id loquitur de abstracta diuinitate, vel humanitate seorsim posita, vt expressè ipsius verba sonant. Licere autem in hoc negocio abstractiuis vti vocabulis, ipso facto, citato loco D. Lutherus,

therus testatur. Inquit enim, rectè dicitur, humanam naturam adorari, sed in concreto.

Quemadmodum eodem loco hac etiam loquendi forma vtitur: Christum constitutū super omnia secundum humanam naturam, quæ sanè ambæ sunt abstractiue locutiones, quemadmodum alibi passim in suis monumentis sæpius his phrasibus est vsus.

Inferunt etiam ex Luthero, vtrò ipsum confiteri, se in hoc articulo sæpe errasse: & naturis adscripsisse, quod personæ est, atque e contra. Ideoque nostros hortantur, vt illam ob causam, à doctrina libri Christianæ Concordiæ recedant. Est autem magni omnino ponderis quæstio, num Lutherus posteriore tempore reuocarit, quæ contra fanaticos & aliàs, dixit & scripsit, assumptæ scilicet humanæ Christi naturæ, diuinam potentiam, propter personalem vnionem & exaltationem ad dextram DEI, datam & communicatam esse: In primis cum doctrinam illam, in declaratione sua de nouissimis verbis Dauidis, quorum supra sæpius facta mentio, non ita longè antè obitum expressis verbis repetierit: cuius verba in libro Concordiæ sunt allegata pag. 314.

Isti præfractè & temerè asserunt, reuocasse illum & publicè agnouisse ac testatum esse, se in ijs, quæ in articulo de persona & naturis Christi senserit ac scripserit, hallucinatum esse. Quod si verum esset, permagnum vtiq; esset: seu vt iure consulti loquuntur: esset vnum magnum verbum, si verum esset. Quemadmodum e contra enorme & infame crimen falsi est, si aliter se res habuerit, quàm insolenter & audacter isti homines pronunciant & concludunt.

Sic autem argumentum hoc informabimus, vt quiuis illud, etiam è rudioribus, intelligere & assequi possit.

Quærimus igitur, num postremis annis Lutherus, & post illa tempora, vbi diu multumque aduersus Sacramentarios depugnauit, reuocarit? Respondemus negatiuè. Id enim, per sufficientem partium enumerationem, ne litera, ne syllaba, ne verbo, ne sententia quidem vlla è Lutheri scriptis demonstrare possunt.

Verùm inquirunt, extat tamen prius citatum testimonium in Postilla Ecclesiastica eius, de qua ipse profitetur, inter vtilissimos monumentorum suorum labores, illam referendam esse. Est ne autem Postilla eius Ecclesiastica, postremis fortè ipsius annis scripta & edita, quod in illa retractarit, & erronea agnouerit, quæ contra Sacramentarios, & aliàs de persona Christi scripserat? Respondemus, in manus sumat quisque etiam Lai-
corum

*Ambrosius
Vvolfius cō-
tra Lutherū
fol. 17.
Dilutio eius
q. ad nau-
seam vsq; in-
culcant, re-
tractasse vi-
delicet Lu-
therum suū,
de commu-
nicata diui-
na Maiestate,
sententiam.*

corum Postillam Ecclesiasticam, deprehendit illam anno 21. attestante id praxatione, esse editam.

Reuocasse igitur citatis illis verbis, in quibus fortè antè illa tempora vel sub papatu, vel aliàs post eundem, antè tamen annum 21. in doctrina de persona Christi errarit, quemadmodum illa ipsa disertè & nominatim exprimit: Id quidem sequitur & facillè id nos etiam concedimus.

Quòd autem aduersarij inde concludere conantur, D. Lutherum, dicto libro & citatis testimonijs, omnia etiam illa, quæ post ea tempora contra Sacramentarios, & aliàs de persona Christi, traditurus scripturisque errat, erronea agnouisse, & iam tum anno 1521. reuocasse: id tam apertum est & putidum mendacium, vt à quouis etiam palpari possit. Cui igitur seduci volupe est: is fidem istis hominibus tribuere poterit.

De Agnoëtis eorùmque errore supra cap. 2. ex Nicephoro abundè dictum est: quorum repetitio hoc loco non est necessaria.

Pag. 376. 377
378. 379. 380. Etiam hoc argumentum producant: Dici de aliquo requirit inesse: sed Maieestas omnipotentis carni Christi non inest. Ergò de ea nec dici, nec prædicari potest. Ad quod expedita hæc est responsio.

Responsio ad
pronuncia-
tum: Dicit
de aliquo,
requirit in-
esse.
Nullo modo sequitur: Christi assumpta humana natura omnipotentiam non habet, per & in se, subiectiue, formaliter vel habitualiter. Ergò illam nullo modo habet. Quemadmodum enim plenitudo totius diuinitatis, in assumpta carne Christi siue assumpta humana natura, habitat, non subiectiue, formaliter & habitualiter, sed personaliter, Col. 2. Ita nullum est dubium, assumptæ eam humanæ naturæ, respectu & ratione personalis vñionis, omnipotentiam communicare: ita tamen, ne in assumpta humanitate velut in subiecto sit, aut subiectiue: verùm supernaturali & incomprehensibili ratione, modo, quem in hac vita assequi satis nunquam possumus.

Et si enim è similitudine, de ferro candente, aliquid eius intelligi potest, magnitudinem tamen & altitudinem huius mysterij maximo intervallo non assequitur. Huc etiam referenda est elegantissima illa Athanasij sententia, de Arriana & Catholica confessione, quæ paulò antè etiam à nobis est citata. DEVS non est mutatus in humanam carnem vel substantiam, sed in seipso, quam assumpsit, glorificabat naturam, vt humana, infirma & mortalis caro diuinam profecerit in gloriam: ita vt omnem potestatem in cælo & in terra habeat, quam, antequam à Verbo assumeretur, non habebat.

Præcla-

Præclarum illud, de diuisione substantiæ & accidentis, artificium, quod hoc loco denuò introducunt, supra aliquoties est refutatum.

Negare non possunt infigne illud dictum Coloss. 2. In ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, Orthodoxam antiquitatem ad humanam Christi retulisse naturam, & tamen conantur illud hoc loco sugillare: introducentes, societatis suæ Iesuitarum, huius dicti interpretationem, discrimen esse inter inhabitare & communicare.

Nunquam autem asseruimus inhabitare & communicare eadem esse: verum hic controuersiz est status, cum tota plenitudo diuinitatis in assumpta humana natura corporaliter habitet, num nuda sit & inefficax inhabitatio: an verò ex eadem inhabitatione totius plenitudinis diuinitatis in assumpta humana natura consequatur, eam in hac lucere, cum illa efficacem esse, in, cum & per illam operari, vel secus. Ad hunc statum respondemus: plenitudinem diuinitatis non nudè in assumpta humana natura habitare, verum illam in assumpta humanitate lucere, cum illa & per illam efficacem esse, & opera suæ diuinitatis, liberè tamen, perficere, & hac ratione illi communicari. Nec enim illa in Sanctis habitatio merè nuda est & inefficax præsentia: Qua ratione igitur personalis inhabitatio, quam Paulus corporalem nominat, ita describeretur?

*Refutatio
obiectionis
de discrimi-
ne inhabita-
tionis & co-
municatio-
nis.*

Hac igitur ratione discrimen inter inhabitationem & ipsam communicationem manet saluum. Communicatio enim effectus & consequens est inhabitationis omnis plenitudinis diuinitatis, in assumpta humana natura Christi: Quemadmodum lucere & yrere ferri candentis, viuere & operari in homine, propter unitam corpori animam, vnionis illius consequentiæ sunt.

Quòd verò etiam allegant, docere nostros omnipotentiam filij DEI humanæ naturæ non inesse essentialiter, indeque horrendam quandam blasphemiam elicere conantur, coacta quædã est calumnia. Nostri enim illis verbis respiciunt tantum ad accusationem de essentiali cõmunicatione Maiestatis, quòd doceamus, diuinitatem humanæ naturæ sic esse communicatam, vt in ipsam diuinitatem hæc sit transmutata.

Quod igitur nostri pro refutatione dictæ obiectionis in libro Concordiæ asseruerunt, inq; præfatione repetiuerunt, & dilucidè explicauerunt: id aduersarij detorquent ad inhabitationem totius plenitudinis Deitatis, in carne Christi, quòd illa, loquendi isto modo, aboleatur & negetur.

Quæ verò ista sint artes, verba alterius vix dum prolata peruertere, id pluribus verbis non est quod prudentioribus explicetur. Filius certè DEI,

B b

penes

CAPVT III. APOLOGIÆ.

penes quem omne est iudicium, suo id tempore, licet iam non credant, est vindicaturus.

Vocabulum Oeconomias non tantum ad ipsam incarnationem, sed etiam ad effectum eiusdem, videlicet ad communicationem Maiestatis referri, quemadmodum disertis verbis, in refutatione ipsa, hoc asseritur, extra dubium est: & confirmant id insequentia Orthodoxæ antiquitatis testimonia, in quibus verba illa, dicto sensu, accipiuntur.

Gregorius Nyssenus Actorum 2. Petrus dicens: Dextera DEI exaltatus, manifestè reuelat ineffabilem mysterij Oeconomiam, quod dextera DEI, quæ creatrix est omnium, quæ sunt, Ipsa inquam dextera DEI vnitum sibi hominem, in propriam exuexit celsitudinem, per vnionem.

Idem Nyssenus: Cum autoritate dixit (Christus) mihi data est omnis potestas in cælo & in terra: Nam quæ naturaliter habebat, vt DEVS, hæc dicitur accipere *οικονομικώς*, hoc est, per Oeconomiam, vt homo factus est.

Basiliius contra Eunomium lib. 2. Dominum ipsum Christum fecit hunc IESVM, quem crucifixistis: nō est λόγος & θεολογίας, ἀλλ' οἰκονομίας, voce demonstratiua humanitatem eius designans, atque ei principatum ad dominium à Patre commissum dicit, cum inquit, hunc IESVM, &c.

Idem lib. 4. contra Eunomium: Glorifica me, &c. Si gloriam, quam habuit, priusquam mundus fieret, secundum diuinam naturam & non secundum humanam naturam petit, Ergo gloriam, quam petit, amiserat? Quod si gloriam amisit, Ergo & Deitatem. Inseparabilis enim est gloria à Deitate: apparet ergo, quod talia dicta sint secundum dispensationem humanitatis: non secundum defectum Deitatis.

Cyrellus de recta fide ad Theodosium: λόγος & vitam suam immisit carni, ipsa per vnionem dispensatione.

Chrysostomus. 1. Cor. 15. Si æqualis Deo est, quomodo in summam, hunc, excellentiam extulit DEVS? Si in forma DEI, quomodo donauit ei nomen? Nam qui donat aliquid, non habenti donat, & qui extollit, quod humile prius erat, extollit. Quod si carnis dispensationem adiungas, tum nihil erit, quod erres. Excusatos igitur nos habebunt aduersarij, quando vocabulum Oeconomias non tantum, de ipsa incarnatione, sed cum veteri etiam Ecclesia, de Maiestate assumptæ humanæ naturæ in Christo, intelligimus, nec clamoris ipsorum causâ abijcimus. His etiam hominibus, discrimen harum duarum phrasium: diuinitatem ipsam esse essentialiter & respectu

specu ac ratione personalis vnionis, diuinam potentiam & virtutem viuificandi possidere, non satisfacit. Verum æquipollentes phrascs esse volunt, proq; confirmatione suæ opinionis inferunt dictum Christi: Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, sit dedit & filio habere vitam in semetipso. Licet autem superius iam obiectionem hanc refutauerimus: vltcrius tamē aliquid ex ipsis fundamentis ad eam respondebimus, & postea seorsim etiam ad inserta testimonia Patrum. Initio, si hoc ipsorum figmentum subsistere posset, omnipotentia, respectu ac ratione personalis vnionis & exaltationis ad dextrā Maiestatis & virtutis diuinæ, possidere, & omnipotentiam Dñi ipsam seu ipsam diuinā esse essentia, secundum illorum somnia, æquipollentes esse phrascs: pari modo Hæresiarcha Nestorius aduersus du-

Pag. 383. 384.

385 386. 387.

388. 389.

An æquipol-

leant locu-

tiones ista:

Ipsam diui-

nitatem es-

sentialiter

esse, & pro-

ratione &

modo hypo-

statica vnio-

nis, potesta-

tem virtu-

temq; viuifi-

candi ac-

cepisse.

Qua ratione autem hac sua cōclusionē acceptus fuisset, ex verbis Cyrilli facile est colligere. Quibus verba canonis Concilij Ephesini explicat lib. 4. in Ioh. cap. 24. Natura carnis ipsa per se viuificare non potest: Quid enim maius natura Deitatis haberet? Nec sola esse in Christo intelligitur: sed habet filium Dñi sibi coniunctum, qui substantialiter vita est.

Quando igitur Christus carnem suam viuificam appellat, non ita illi (carni) sicut proprio Spiritui vim viuificandi attribuit. Nam propter seipsum Spiritus viuificat, ad cuius virtutem caro per vnionem conscendit.

Item in Ioh. lib. 4. cap. 23. Si caro sola intelligatur, nihil prorsus viuificare potest. Quippe quæ viuificante indigeat. Cum verò Incarnationis mysterium laudabili cura scrutati fueritis, & vitam in carne habitantem cognoueritis, quamuis nihil penitus caro per seipsam possit, viuificam tamen esse factam credetis. Nam quoniam cum viuificante Verbo coniuncta est, tota est effecta viuifica. Non enim ad corruptibilem suam naturam iunctum Dñi Verbum detraxit, sed ad melioris virtutem eleuata est. Quamuis ergo natura carnis, vt caro est, viuificare nequeat, facit tamen hoc, quia totam Verbi operationem suscepit. Corpus enim est non cuiusuis hominis, cuius caro prodesse non potest, sed ipsius vitæ corpus, in quo Deitatis plenitudo corporaliter habitat, facere hoc potest.

Bb 2

Item

CAPVT III. APOLOGIAE.

Item lib. 2. in Ioh. cap. 14. Dedit vitam & potestatem iudicium faciendi: Causam, quare sibi à patre data dixerit, subiicit dicens: Quia filius hominis est, vt intelligamus omnia ipsi data fuisse vt homini, qui cum creatura sit, nihil habeat à seipso. Vnigenitus verò filius non vitæ particeps, sed vita naturaliter, vt Pater est: Ex quibus Cyrilli verbis perspicuum est, ducentos Patres Concilij Ephesini, dictas propositiones nullo modo æquipollentes statuisse: videlicet: λόγος substantialiter ipsa vita est, vel naturaliter vita est, vt Pater: Et: caro Christi viuifica est, & viuificat, vitam sibi coniunctam habet, & ad virtutem Verbi, per coniunctionem Verbi conscendit.

Contendere igitur, omnium primò, cum ducentis Patribus Concilij Ephesini ipsis licet, & cum Cyrillo similiter huius Concilij interprete, & periculum facere, an è phrasibus, quas Concilium Ephesinum & Cyrillus differentes pronunciarunt, æquipollentes effingere queant. Hunc autem ipsorum conatum irritum & frustraneum fore speramus.

*De dicto Ioh.
han. 5. Pater
dedit filio
vitam habere
in semet-
ipso.*

Deinde dictum illud Iohan. 5. Dedit filio vitam habere in semetipso: quod atinet, scimus, Dei beneficio, duobus, non tamen contrarijs modis, ab Orthodoxa antiquitate fuisse explicatum.

Quidam simpliciter, id de diuinitate intellexerunt, secundum quam, sacrosancta Trinitas, vnius est essentia. Alij, veluti Cyrillus & Athanasius, de suscepta humanitate, contra Apollinarium, pag. 530. de humana assumpta natura in Christo, id explicarunt: verba Athanasij hæc sunt: Cum dicit, vitam dedit filio Pater, carni vitam datam esse intelligere oportet. Si enim ipse est vita nostra, quomodo vita vitam acceperit: cum vitam ipse alijs promittat? Quæ interpretatio procul dubio αἰνολογία est fidei. Quare in citato testimonio, discrimen dictarum propositionum non tollitur. Posito enim eo, dictum illud Iohan. 5. non posse aliter, quàm de æqualitate essentia Patris & filij explicari: id quod tamen Cyrillus & Athanasius non sentiunt: immota tamen reliqua manerent testimonia, è quibus Concilium Ephesinum concludit, carnem Christi esse viuificam & viuificantem.

Tertiò, Reliqua dicta, quæ ex Athanasio, oratione quarta contra Arianos, produciuntur: Quæ possidet vt Deus, ea postulat, vt filius: propriè ad ipsam æternam respiciunt diuinitatem: personas scilicet diuinitatis, eiusdem esse essentia: quoniam filij diuinitas, Patris sit diuinitas: & quòd filius suam à Patre habeat diuinitatem: Pater autem à nemine. Non autem agunt de Christo secundum assumptam humanam naturam:

nam: de personali vnione & ijs, quæ ex ea consequuntur: quare causæ ipsi etiam, omninò nō aduersantur. Aliud siquidem est de consubstantialitate loqui personarum diuinitatis: & aliud de communicatione diuinæ potentiz, respectu & ratione personalis vnionis.

Vnde Athanasius, oratione. 4. contra Arrianos, ex indiscreta similitudine eorum, quæ habentur ad patris & filii *ὁμοσίαν*, rectè concludit: cum in hoc loco agat, filium esse eiusdem essentiz diuinæ cum patre.

Quando verò aliàs de personali vnione duarum naturarum in Christo, & de ijs, quæ Christo secundum assumptam humanam naturam data sunt, agit: longè alia ratione seipsum explicat: quemadmodum id hætenus sæpius est demonstratum.

Quartò, quod aiunt: Vnus est omnipotens, &c. Ergò assumptæ humanæ naturæ Christi, nullo modo posse diuinam potentiam & virtutem adscribi: id ea ratione verum est: vnus est tantum omnipotens DEVS essentia, & non plures, vt fides nostra Christiana statuit.

*Responsio ad obiectio-
nem: vnus
est omni-
potens.*

Licet igitur assumpta humana natura in Christo non in & per se omnipotens sit, nec ipsa omnipotens æterna essentia DEI effecta: nam si ea ratione omnipotentiam haberet, plures essent omnipotentes: possidet tamen omnipotentiam respectu & ratione personalis vnionis: item propter exaltationem ad dextram virtutis & Maiestatis diuinæ: & quòd ad cōmunionē eiusdem atque vsurpationē est exaltata: quemadmodum Christus ipse asserit: Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Immotus igitur manet symboli nostri Christiani articulus, quo profitemur: Credo in DEVM omnipotentem.

Quintò, ad regulam scholasticorum, ex doctrina postprædicamentorum desumptam, aliter haberi substantiam, aliter accidentia, aliter contenta, aliter vestitum, respondemus: vehementer nos mirari, aduersarios conari, summa hæc mysteria, quæ in immensum scholarum regulas & postprædicamenta Aristotelis transcendunt, secundum illas examinare & dijudicare. Quid enim magis ineptū in schola Aristotelis dici posset: quàm DEVS & homo sunt vna persona: Filius DEI assumpsit humanam naturam in vnitatem personæ. Item. Verbum caro factum est, & habitauit in nobis & vidimus gloriam eius: gloriam tanquam vnigeniti à patre. Item, Omnis plenitudo Deitatis habitat in Christo corporaliter, hoc est, in carne Christi?

*Responsio ad Regulā
scholasticorum ex doctrina post
prædicamentorum.*

Ita etiam, quæ vnionem hypostaticam & sessionem ad dextram Patris consequuntur, qualis est communicatio diuinæ potentiz in cælo &

CAPVT III. APOLOGIÆ.

terra, vel omnipotens dominium in vniuersas creaturas: horum nihil Aristoteles, si tale quid ei proponeretur, crederet: è suis etiam scholis, si quidem suarum scholarum regulas sequi voluisset, reiecisset, minimèque admisisset. Omnibus enim scholarum regulis aduersantur: & ne minima inter cum illis conciliari possunt. Summæ igitur, quæ quidem cogitari potest, est dementiæ, è postprædicamentis Aristotelis, summum hoc mysterium de communicatione omnipotentis, quæ vniõis hypostatice & sessionis ad dextram Patris consequens est, conari dijdicare.

Aliter hætenus nobis persuasum non fuit: quàm de his mysterijs non ex doctrina postprædicamentorum Aristotelis, sed ex verbo D B I esse docendum, quomodo & qua ratione de Maiestate assumptæ humanæ naturæ Christi, deque eiusdem exaltatione ad dextram virtutis diuinæ propriè & commodissimè sit loquendum: eumque, qui extra verbum D B I, ex regulis Aristotelicis aut Philosophicis, de hoc & huiusmodi mysterijs iudicare præsumat, hunc anathema esse pronunciandum.

Iam verò demum intelligimus, doctrinam etiam postprædicamentorum Aristotelis normam esse debere iudicii, quid & quomodo de mysterio incarnationis Christi, de quibus, quæ illam consequuntur, sit loquendum, credendum & statuumendum. Nos verò huic insistimus normæ. Lucerna pedibus meis verbum tuum, Item. Habent Moïsem & Prophetas. Non verò habeant & videant Aristotelem & doctrinam postprædicamentorum: quòd illa demum monstrare nobis debeat, quid & quomodo de Maiestate assumptæ humanæ naturæ sentire debeamus. Relinquimus igitur doctrinam postprædicamentorum, suis in terminis, integram & saluam: libenter etiam illa vtimur, quando de terrenis & rebus rationi subiectis agimus. Quòd autem, pro norma iudicii, in hoc summo mysterio agnoscere eam debeamus: in id nec volumus nec possumus consentire. Sufficit nobis, Christum, qui plurius est, plurius etiam sit in Ecclesia, quàm omnes angeli & homines, ne dum Aristoteles, ipsiusque ante & postprædicamenta, asserere: Mihi data est omnis potestas in cælo & in terra.

Sextò, ad dicta, quæ ex Bonauentura allegantur, suprà cap. 2. est responsum: quòd etiam Christianum lectorem remittimus: scientes testimonia illa scripturæ, Data est mihi omnis potestas in cælo & terra, Matth. 28. Daniel. 7. Antiquus dierum dedit ei potestatem & honorem & regnum: & omnes populi, tribus & linguæ ipsi seruient: potestas eius, potestas æterna, quæ non auferetur: & regnum eius, quod non corrumpetur. Item;

Philip. 2.

Philip. 2. Datum est ei nomen supra omne nomen, &c. in æternum esse permanens, dum omnium hominum dicta & sermones, quantumvis acuti & ingeniosi, in ventum & fumum sunt abituri.

Redeunt etiam hoc loco ad accusationem exæquationis: ad quam quia sapius est responsum: non est necesse vltius de illa disputare, & lectorem Christianum detinere. Acquiescimus autem veteri germanorum prouerbio: Apertum mendacium refutatione est indignum. Permanemus etiam in eo, quod scriptum est, verbum caro factum est: non dicimus caro facta est verbum: vel caro assumpsit λόγον. Hinc autem nondum sequitur, perperam dici, quando secundum scripturam loquimur, assumptę humanę naturę Christi, diuinam potentiam, respectu & ratione personalis vnionis, communicatam esse.

Præterea prætendunt ex verbis Nazianzeni. Hoc quidem deificat, illud autem deificatur, Patres Vocem deificationis tantum de gratia vnionis, vel de ipsa vnione intellexisse & vsurpasse, non autem intellexisse communicationē Maiestatis, respectu & ratione personalis vnionis: Hunc autem illorū prætextū falsum esse & nullū: ex sequentibus constat Damasceni verbis lib. 3. cap. 17. in quibus Nazianzeni verba explicantur. Caro Christi deificata, nō versā est à propria natura aut à naturalibus proprietatibus. Manserunt enim, & post vnionē, naturę incōfuse & earū proprietates illę: Caro autem Domini τὰς θείας ἐνεργείας ἐπέλαττει diuinis actionibus ditata est, propter purissimam ad Verbum vnionem, id est, hypostasin: nequaquam naturalium proprietatum excidentiam sustinens. Non enim secundum propriam actionem, sed propter vnitum sibi Verbum diuina operatur, Verbo, per eam, propriam manifestante actionem. Nam & vrit ignitum ferrum, non naturali ratione vsitiuam possidens actionem: sed ex vnione ignis ad ferrum illud obtinet: Ipsa igitur mortalis erat, propter seipsam, & viuificans propter vnionē ad Verbum, secundū hypostasin.

Et quidem, quid verbis opus est, fatentur hoc loco aduersarij, dona etiam glorificationis sub vocabulo deificationis, intelligi. Quod si verum est, quomodo igitur consistere potest, quod paulò ante dixerunt, completi tantū ipsam vnionem & discrimen inter assumens & assumptum.

Quoniam verò vocabulum Deificationis propter Eutychiana & noscri temporis Schyvenckfeldiana certamina, incommodiū habetur: consultissimum foret, illius vsurpatione, quoad eius fieri potest, nos abstinere.

Quod autem in libro Christianę Concordiæ humanitas Christi deificetur, quemadmodum aduersarij nobis obijciunt: id crassum est & putidum

pag. 390.

pag. 390.

391. 392.

393. 394.

395. 396.

397. 398.

399. 400.

De vocabu

lo, Από:

θεώσεως.

CAPVT III. APOLOGIÆ.

*nus cateri-que Ortho-
doxi patres
similitudi-
næ de igni-
to ferro ac-
ceperint.* putidum mendacium. Illa ipsa enim falsa doctrina, in eodem libro, diser-
tis verbis reijcitur, & damnatur: nec vnquam nostris in mentem venit: in
libro Concordiæ, tali ratione, de Christi humanitate, docere.
Simili ratione, Damascenum, totamq; antiquitatem, virtutem lucen-
di & vrendi in ferro ignito, non aliter, quàm de vnione ignis & ferri, non
autem de communicatione, quòd ferrum ignitum ideò & inde virtutem
lucendi & vrendi acceperit, quia igni vnitum est, intellexisse: id æquè ve-
rum est, quemadmodum alix huiusmodi assertiones aduersariorum ha-
ctenus depræhensæ veritati consentaneæ.

Atq; vt paucis huic ipsorum prolixo commento respondeamus, se-
ipsum explicat Damascenus, ad cuius auctoritatem potissimum prouo-
cant, lib. 3. cap. 17. his verbis. Nam & vrit ferrum ignitum, non naturali ra-
tione vsituum possidens actionem: sed, ex vnione ignis ad ferrum, illud
obtinet.

E quibus manifestò colligitur Damascenum, quemadmodum reli-
quam antiquitatem, similitudine ferri candentis, non tantum nudam
vnionem personalem, quemadmodum aduersarij fingunt: verum etiam
consequens vnionis hypostaticæ, nimirum communicationem maiesta-
tis & operationum, intellexisse. In paulò enim præcedentibus inquit: Caro
Domini, diuinis actionibus ditata est, propter purissimam ad Verbum
vnionem. Quibus mox subiungit citata verba, de ferro ignito, inquit: car-
nem Domini hac ratione, propter vnionem ad Verbum, ditatam & lo-
cupletatam esse diuinis actionibus: habere & possidere illas: quemadmo-
dum ferrum ignitum, non naturali ratione, aut per se, virtutem & actio-
nem vrendi habet, verum ideò ac inde, quia igni vnitum. Quo loco certè
non tantum de personali vnione, verum etiam de effectu vnionis, hoc est,
de communicatione Maiestatis & virtutis DEI, in assumpta humana natu-
rà, propter vnionem hypostaticam, loquitur.

Et secundum hanc declarationem, reliqua omnia dicta Damasceni
accipienda sunt, & nequaquã, vt aduersarij illa detorquere conantur. Inte-
rea minimè illa est sententia nostra, Eutychianam, illis similitudinibus,
nos approbare naturarum confusionem: quam aduersarij subinde nostræ
sententiæ immiscere conantur.

Liber Christianæ Concordiæ nusquam asserit, humanam naturam
in diuinam esse transmutatam: verum hancce Maiestatis communicatio-
nem ea ratione esse factam, vt nihilominus naturæ manserint saluæ & in-
tegræ, earumq; proprietates nec abolitæ sint, nec permutatæ.

Regula

Regula Philippi, Verbum lucet in assumpta natura tota, pro nostra facit sententia, non pro aduersarijs. Vnde & certis eam liminibus circumscribere conantur, dicentes. Nullam tamen statuendam esse inclusionem Verbi in carnem. Atq; mox citant dictum Athanasij de humanitate Verbi: λόγος non est colligatus corpori: sed ipse corpus continet, vt & in eo fit, & extra omnia & in sinu Patris. Quis autem quæso fingit inclusionem Verbi in carnem? aut quo loco ea in libro Christianæ Concordiæ tractatur.

De Regula Philippi verbum lucet in tota assumpta natura. De dicto Augustini λόγος

Præterea, hoc dictum Athanasij & his similia, nihil ulterius sibi videntur, quam si licet vnio duarum naturarum in Christo facta sit: non tamen ligatus corpus, diuinitatem Verbi, localiter humanitati esse inclusam. Vnde Athanasius oratione secunda contra Arrian. pag. 152. inquit: Cum corpus Verbi corpus sit, neque verbum sit extra suum corpus, merito exaltato corpore ipsum, ratione corporis, vt hominem, exaltatum dici.

Conantur etiam Basilij dictum, in sermone de humanitate Christi peruertere: quod similitudinem de ferro candenti tantum de personali filij vnione intellexerit. Verba autem eius clariora sunt, quam quæ ita se inflecti patiantur: vt aduersarijs placet. Sic enim inquit: Quomodo Deitas est in carne? sicut ignis in ferro, non transiuit, sed *μελεδωπνῶς* communicatiue. Non enim ignis excurrit ad ferrum, sed manens in loco communicat (*μελεδωπνῶς*) ferro propriam suam facultatem, vim aut potentiam: non communicatione illa fit minor, &c. Vtrumque his verbis Basilij complectitur, in Christo esse personalem vnionem duarum naturarum, quemadmodum in ferro ignito, duæ distinctæ naturæ vnitæ sunt: Deinde quænam istiusmodi personalem vnionem cōsequantur, nimirum quemadmodum ignis ferro propriam suam virtutem & facultatem lucendi & vrendi communicat: sic communicare etiam diuinitatem filij assumptæ humanæ naturæ suam virtutem & omnipotentiam.

Præterea arguunt librum Christianæ Concordiæ: quod personalem vnionem, ab exaltatione & communicatione Idiomatum, quemadmodum & naturales proprietates, ab officio & donis Christi male secernat: Quia illo asseratur, viuificare, iudicare, à peccatis mundare, non esse officij opera sed dona humanæ naturæ collata.

Pag. 401. 402. 403. 404. 405.

Quàm vera autem hæc sit accusatio, inde constat, quod primum

Cc

discrimen

De discrimi- discrimen inter personalem vnionem, exaltationem, & communicatio-
ne hyposta- nem Maiestatis (quod aduersarij fingunt in libro Concordiæ confun-
tionis di) disertis verbis pag. 306. 307. distinctè propositum est: Et communica-
et exalta- tio Maiestatis atque exaltatio, consequens esse vnionis hypostaticæ, est de-
tionis. clarata: quod etiam reuera est.

Deinde naturales proprietates duarum naturarum in Christo, ita à se inuicem sunt distinctæ: vt disertis verbis libro Concordiæ pag. 305. asseratur, essentielles proprietates vnius naturæ, alterius naturæ nunquam fieri proprietates essentielles.

Tertiò simili ratione creata & finita dona, quæ Christo secundum assumptam humanam naturam in & per se donata sunt, aperte discernuntur, à proprietatibus diuinæ Maiestatis, quæ assumptæ humanæ naturæ Christi non in & per se sunt communicatæ: verum respectu & ratione tantum personalis vnionis.

Quartò, quod verò attrinet omnem potestatem, Matth. 28. vim viuificandi, Iohan. 6. sensionem & administrationem extremi iudicii, Iohan. 5. emundationem à peccatis, 1. Iohan. 1. omnes certè fateri necesse est: non esse illa finita creata dona: verum diuinas proprietates, quas scriptura singulariter Christo, secundum assumptam etiam humanam naturam, adscribit: nominatim & in specie exprimens carnem Christi, seu humanam naturam Christi: asserens, non aliter illa, huic, quam pro ratione personalis vnionis & exaltationis data esse: quodque in horum operum peractione cooperetur: non secundum naturales proprietates & actiones: nec etiam tantum secundum habitualia creata dona: verum pro ratione supernaturalis & incomprehensibilis exaltationis, quam possidet, propter personalem vnionem & sensionem ad dextram DEI.

Non itaque negat liber Christianæ Concordiæ: hæc officij esse ἀποτέλεσμα, sed asserit & profitetur, autoritate verbi diuini, Christo secundum assumptam humanam naturam, iuxta sacram scripturam, singulariter hæc attributa communicata esse, quodque illa respectu & ratione personalis vnionis & sensionis ad dextram DEI, verè possideat.

Licet autem, quomodo hoc fiat, in hac vita verbis exprimere non possimus, est tamen & manet verissimum.

Ad obiectionem de miraculis, supra cap. 1. est responsum.

Anbalt. Cō

sessio pag. Quid autem de abominanda inuersione dicti Iohan. 3. DV8 non dat ipsi Spiritum secundum mensuram, sentiendū sit: quod de creatis tantum

tum explicant donis: id p̄x mentes, etiam nobis non monentibus, facile De dicto
intelligunt. Spiritum enim sanctum, secundum humanā naturam, acce- Ioan 3. De-
pit non ad mensuram: quare nec dictum illud de donis mensuratis & crea- us non dat
tis intelligi potest: verum quemadmodum Tertullianus inquit de Trinit. ipsi spiritū
Spiritus venit supra Christum, habitans in solo Christo plenus ac totus, secundum
nec in aliqua mensura, aut portione mutatus: sed cum tota sua redundan- mensurā.
tia cumulatē admissus: vt ex illa delibationem quandam gratiarum, cate-
ri consequi possent, totius Spiritus sancti: fonte in Christo remanente: vt
ex illo donorum atq; operum venæ ducerentur.

Scholasticorum distinctionem quod attinet, de triplici gratia, vnio- De triplici
nis, capitis, habituali, non est illa nobis, DE I beneficio, ignota: quemad- distinctione
modum nec illud, Christum omnes homines, etiam Cherubin & thronos gratia, vnio
cœlestes excellere: primum personæ dignitate. 2. officij Maiestate. 3. dono- nis, capitis
rum perfectione. Verum hæc omnia nec ad causam faciunt aliquid, nec il- habituali.
li quid derogant. Nec etiam hæc liber Christianæ Concordiæ inter se per-
miserit, verum omnia illa tria distinctē explicat, personæ dignitatem, offi-
cij Maiestatem & donorum perfectionem: Hoc verò non concedit, quod
vnice vrgent aduersarij, Christo secundum assumptam humanam na-
turam tantum creata, finita, summa dona data esse: verum è verbo & se-
cundum verbum DE I docet, respectu & ratione personalis vnionis & ses-
sionis addextram DE I, attributa quoque diuinitatis propria, illi com-
municata esse, id quod hæcenus abundē demonstratum.

In arenam etiam denuò producunt & repetunt disputationem, quan- Quo tempo-
do & quo tempore, Christus, secundum assumptam humanam natu- re Christus
ram, diuinam illam Maiestatem acceperit. Quia verò sufficienter hæc Maiestate
quæstio cap. 3. est explicata, declarationi illi acquiescimus. suam acce-
perit, pag.

Sic è verbis etiam Damasceni libenter euincerent lib. 3. cap. 7. Quod 405. 406.
totus Christus sit vbique: Non autem totum Christi. 407. 408.

Verum quidem est Damascenum, citato loco, scribere, vocabula De dicto: To
αλθ' & αλλο referri ad personam: αλθ' verò & αλλο ad naturas. tus Chri-
Non autem addit, quod Lombardus postea è suo cerebro affinxit: stus est vbi-
videlicet: quod Christus, non vbique est, homo sit, nec vbique que, sed non
est, vnitus sit homini suæ humanæ assumptæ naturæ: quæ, vt quidem arbi- totū Chri-
triamur, phrasi, nec ipsi quidem hoc tempore vti volent. Quid enim sti.

CAPVT III. APOLOGIAE.

illa secum importet, non prolixa eget, apud prudentiores, declaratione. Videant igitur aduersarij, dum hanc additionem Lombardi prædicant & approbant: qua ratione has minus Christianas phrasas defendere velint. Imprimis autem diligenter attendant, cum Sacramentarij nondum esse velint, vel audire audeant, quid Sacramentarij quibus hæc verba (totus Christus adest, sed non totum Christi) perpetuo in ore sunt, sibi velint, nimirum, quòd ex his euincere conantur, Christum vero suo corpore in sacra cœna non præsentem adesse: quòd assumptam suam humanam naturam vno tantum loco, nimirum in cœlo & nusquam alibi præsentem habeat, in cœna autem esse eum secundum diuinitatem tantum.

pag. 410.

411. 412.

413. 414.

415. 416.

417. 418.

419. 420.

421. 422.

Ad dictum Dydimi de Spiritu sancto: Si Spiritus sanctus vna de creaturis esset, saltem circumscriptam haberet substantiam, &c. paucis hoc fundamento respondemus: Spiritum sanctum, ex infinita sua essentia, habere, quòd vbique præsens est, & omnia adimplet. Quòd autem Christus secundum assumptam humanam naturam pluribus est, quàm vno loco, id fit propter personalem vnionem, & omnem potestatem, ad quam secundum illam naturam, est exaltatus. Quæ præterea inferunt de dextra DEI, ad ea cap. 3. est responsum.

*De dicto
Origenis: pe-
regrinatur
secundum
Oeconomi-
am corpo-
ris quod su-
cepit.*

Quòd verò singulariter vrgent dictum Origenis, quod è societatis suæ Sacramentarij libris mutuati sunt, in Matthæum homilia 33. peregrinatur secundum Oeconomiam corporis, quod suscepit: Et hæc dicentes: non soluimus suscepti corporis hominem, sed vnique substantiæ proprietatem seruamus: attendere omnino debuissent Origenem suæ sententiæ admodum esse incertum. Mox enim hæc subiungit verba, Dici posse non esse contrarium, eundem IESVM, secundum quendam intellectum, vbique esse, secundum alium autem peregrinari, scilicet sicut nos, dum sumus in corpore peregrinamur à Domino: Ita & Christum peregrinari à nobis, quia scilicet manifesta visio non apparet. Non autem, eam ob causam, illa Origenis verba adducimus, quod cogitemus de sententiâ & verbis Origenis pluribus disputare. Sufficiunt enim nobis Christi verba, quæ fallere nequeunt, de præsentia sua in terris, Matth. 28. & de præsentia in cœna, quæ in terra & non in cœlo administratur: verum quòd illa proferimus, idèd à nobis fit, vt deprehendant aduersarij, frustra sese Origenis verba iactare, illisque fucum facere conari.

De gene-

De generali vbiquitate corporis Christi in omnibus creaturis, quæ aduersarijs perpetuè est in ore, quàmque subinde repetunt, non est necessè amplius respondere: cum illa quæstio cap. 3. & 9. sufficienter pertractetur.

Simili modo allegant dictum Vigilij, contra Eutychianos: Si Verbi & carnis vnica natura est, quomodo, cum verbum vbique sit, non vbique inueniatur & caro? Ac lubenter libro Christianæ Concordiæ hoc dicto Monophysitarum errorem obtunderent, quia liber Concordiæ docet, Christum, secundum humanam etiam naturam, Ecclesiæ suæ in terra omnibus, quibus colligitur locis, secundum promissiones, adesse præsentem. Pag. 423. 424. 425. 426. Ambrosius Vvolsius pag. 60.

Ad quæ respondemus, dictum illud Vigilij contra hæreticos directum esse, qui docebant, in Christo vnicam tantum, nimirum diuinam esse naturam: & humanam eius naturam in diuinam essentialiter esse transmutatam: contra hunc errorem pugnat Vigilius, docens, id fieri non posse, cum Scriptura de Christo etiam post resurrectionem testetur, vero, eum, finito & creato corpore esse præditum: illudque retinere, Quod si etiam in Christo vna tantum sit natura, quemadmodum illi fingeant, quomodo fiat, quod, cum λόγος & omnia impleat, Christus etiam carne sua non omnia impleat & vbique deprehendatur, vbi est λόγος, &c. Nos verò cum libro Concordiæ diserte profiteamur, in Christo duas distinctas naturas, diuinam & humanam esse & manere, neque aboleri in omnem æternitatem. Damnamus etiam Eutychianorum & Monophysitarum hæresin, qui vnam tantum naturam, nimirum diuinam, in Christo comminiscuntur. De dicto Vigilij. si verbi & carnis vnica est natura.

Secundò: Quod etiam è verbis Vigilij (caro Christi non inuenitur vbique vt Verbum) elicere conantur: alterutrum horum concedendum esse: vel siquidem totus Christus, etiam secundum assumptam humanam suam naturam, simul pluribus locis eodem tempore præsens sit, vnicam tantum naturam habere, & necessariò humanam naturam in diuinam naturam filij esse transmutatam: alioqui fieri non posse, vt corpore suo humano pluribus, quàm vno sit loco: vel siquidem concedatur, humanam naturam, non esse in diuinam naturam transmutatam, simul dandum & confitendum esse, Christi corpus vno tantum certo esse cæli loco: in quo ad extremum vsque diem detineatur & maneat: & nequaquam adesse eum Ecclesiæ suæ in terra omnibus ijs locis, quibus colligitur, præsentem secundum humanam naturam, nec etiam posse corpus suum distribuere in cœna. Hoc enim potissimum est, nec quicquam aliud, quod rectè aduersarij

CAPVT III. APOLOGIAE

noſtriurgent, licet hoc quidem tempore palam id profiteri non audeant, aliàs dictum illud Vigiliij, aduerſus librum Chriſtianæ Concordiæ, nõ pro-
ducerent, cùm ille Chriſti veram humanam naturam non neget, ſed palam
profiteatur. Neutram autem propoſitionem ipsis concedimus.

Initiò enim verba Vigiliij vltteriùs & aliò extendi non poſſunt, nec
debent: quàm de quibus rebus ab illo prolata. Non autem vltteriùs quàm
ad ſolam veritatem corporis Chriſti, contra Eutychnanos, defendendam
direxit: Nequaquam autem ad præſentiam eius in terris, in Eccleſia Chri-
ſtiana & in ſacra cœna. Nunquam etiam, vt ex ipſius monumentis videre
licet, è doctrina, quòd Chriſtus finitum corpus habeat, concludit: idè il-
lum, & eam ob cauſam, corpore ſuo nobis in terris & in ſacra cœnà deſſe
præſentem nullo modo poſſe, vel ſiquidem hoc faceret, facerè poſſet, hu-
manum, finitum & verum eius corpus, neceſſariò in diuinitatem ipſam
transmutari. Alioquin non poſſe eum ſimul & ſemel tot eſſe locis, quot
Chriſtiani ſunt, & cœna Domini adminiſtratur. Quemadmodum doctri-
næ etiam de ſacra cœna, nuſquam in ſuis libris meminit.

Cùm igitur à Vigilio tantum contra Eutychnanos dictum illud pro-
latum ſit: qui vnā in Chriſto naturam fingebāt & humanā negabant,
meritò illo in ſenſu relinquitur, nec vltteriùs extendendum eſt, quàm ſicūt
ab authore uſurpatum eſt & prolatum.

Deinde, licet corpus Chriſti non ea ratione vbique eſt, qua λόγος
nempe ratione immenſæ & infinitæ eſſentiæ, non tamen inde ſequitur,
quòd illam ob cauſam, corpore ſuo humano pluribus, quàm vno ſimul eſſe
loco, nequeat aut ſiquidem illud ſit, corpore eum ſuo ſimul & ſemel in cœ-
lo & in terra eſſe poſſe præſentem, neceſſariò illud in diuinitatem aut com-
mutatum eſſe aut commutandum iri. Quia enim illud corpus, Chriſti pro-
prium corpus eſt, & diuinitati perſonaliter & inſeparabiliter vnitum: imò
ſecundum illud ad dexteram virtutis diuinæ exaltatum, extra controuer-
ſiam certum eſt & verum, quòd ſecundum promiſſiones (ero vobiscum ad
conſummationem vſque ſæculi, Matth. 28.) citra commutationem aut
abſolutionem veri ſui corporis, modo tamen incomprehenſibili, nobiſcum
in terris ſit eſſe que poſſit.

Quæ etiam hoc loco ampliùs de circumscriptione humanæ naturæ
in Chriſto è Theodoro & reliquis patribus obijciunt: ijs ſupra cap. 1. 2. 3.
iuſta & ex ipſis fundamentis, oppoſita iam eſt declaratio.

Pag. 427.

428. 429.

In ſuper conantur aduerſarij libro Chriſtianæ Concordiæ Monothē-
litarum hæreſin imputare: qui aſſeruerunt, in Chriſto vnica tantum eſſe
volun-

voluntatem & operationem, ne scilicet reliqua sit vlla veterum doctrinatum hæreses, quam non libro Christianæ Concordiæ omnibusque Ecclesijs, quæ illum amplectuntur, licet præter meritum & falsò, obiecerint.

430. 431.

432. 433.

434. 435.

436.

*Responsio ad
obiectionem
de Monarche
litarum hæ-
resi.*

Est verò & hæc, quemadmodum priores etiam, falsa, conficta, quæq; probari nunquam poterit, calumnia. Vt enim liber Christianæ Concordiæ duas naturas in Christo agnoscit & profitetur, vnâ cum essentialibus ipsarum & distinctis proprietatibus: Sic agnoscit etiam & profitetur duas in Christo voluntates, diuinam & humanam. Quemadmodum duas etiam operationes, diuinam itidem & humanam, quæ tamen sibi minimè aduersantur: sed eò directæ sunt, vt per illas vnum ἀποτέλεσμα seu commune beneficium à tota persona perficiatur. Vnde & istæ actiones, Deiuiriles à patribus sunt nominatæ. Tetrum proinde figmentum est, quod (vt ipsi hoc loco fatentur) à Iesuitis suæ societatis hominibus didicerunt & mutuati sunt: quòd doctrina libri Christianæ Concordiæ Monarchitarum hæresin introducat: quam Dominus suo tempore est vindicaturus.

Controuerfia etiam nulla est de dictis & regulis Hilarij lib. 7. de Trinitate: Si aliquid reperiri potest virtutis eiusdem, erit eiusdem etiam substantiæ: Item Nysseni, quod dictum citatur in sexta Synodo: Per operationem introducitur ad naturæ indagationem: Item: Quorum operatio est eadem: eadem est natura, & quæ huius generis dicta sunt plura.

*Responsio ad
dicta Hilarij
& Nysseni.*

Profitemur enim & firmiter credimus, allegata dicta vera esse: & factæ Scripturæ consentire: E libro etiam Christianæ Concordiæ, ne verbo quidem, euinci potest, quòd dicta illa & regulas, vel minima ex re, reijciamus: distinguimus etiam, vt modò dictum, duas voluntates & naturales operationes in Christo, diuinam & humanam.

De illo autem controuertitur. An Domino nostro Christo, secundum assumptam humanam naturam, quo ad eius vires & naturales operationes, nihil omninò propter personalem vnionem & sessionem ad dextram Dñi, amplius datum & communicatum sit, quod naturales proprietates, vires & operationes eiusdem excellat.

Hic aduersarij contendunt, exceptis creatis & finitis donis, nihil omninò illi datum & communicatum esse, quo in gubernatione Ecclesiæ Christianæ, totiùsque orbis, viuificatione item cordium, resuscitatione mortuorum, &c. cœlesti & supernaturali ratione cooperari possit.

Nos

CAPVT III. APOLOGIÆ.

Nos asserimus contrarium, Christo, secundum assumptam suam naturam humanam, illarum naturales proprietates, voluntatem, vires, actiones, quas semper & in omnem æternitatem, citra abolitionem aut permutationem retinet, non tantum supernaturalia, creata & finita dona communicata esse, secundum quæ omnes Angelos & Sanctos sapientia, ratione, viribus, operationibus excellit: verum etiam diuinam virtutem & potentiam, omnia, quæ in cælis sunt & terra, maxime autem in Ecclesia gubernandi, Matth. 28. Corda viuificandi, Iohan. 6. Honorem adorationis & exauditionis precum, Philip. 2. Heb. 5. Resuscitandi mortuos, exercendi extremum iudicium, Iohan. 5. idq; propter personalem vnionem & sessionem ad dextram DEI. Fieri etiam hæc omnia, citra permixtionem naturarum, earumque naturalium proprietatum & operationum: & fieri posse facile, citra transmutationem, exæquationem, aut abolitionem earundem: cum id ipsum Christus in verbo suo clare & perspicue expresserit. Cum autem supra cap. 1. ad hanc obiectionem abunde responsum sit: non necesse est, hoc loco pluribus de ea verba facere. Referimus nos ad priora.

Pag. 436.

437. 438.

439.

Postremo repetunt denuò horrendam illam accusationem de vbi-quitate, quod per doctrinam libri Christianæ Concordiæ, è finito, vero, essentiali corpore, Christi corpus constituatur infinitum, quod suas veras humanitatis proprietates amiserit: cum asseratur, corpus Christi nullo certo loco circumscribi, sed esse vbiq;.

Adducunt etiam testimonium ex Augustino lib. 20. contra Faustum: qui Christi corpus Spiritum pronuntiabat: simplicitérque negabat Christum verò corpore esse præditum. Dum verò diligentius attendimus, deprehendimus dictum illud seu dilemma, vt ab ipsis est citatum, in lib. 20. Augustini contra Faustum non ita haberi: verum ab ipsis pro illorum commodo, per crimen falsi, ex 11. & 12. cap. dicti libri contracta esse: quod cuiuis videre licet, qui Augustini libros contra Faustum legit. Cumque Manichæi negarint, Christum vero humano corpore esse præditum: aduersarij, verbis Augustini contra Manichæos se tueri non possunt, ad oppugnandam doctrinam de præsentia veri corporis Christi in pluribus locis.

Augustinus enim hoc oppugnavit, vt ex ipsius verbis patet: quòd tradiderunt, IESVM, quem *παράνομον* iudicarunt, in arboribus per Solem, Lunamque esse distantum, non autem præsentiam veri corporis Christi, in & apud Ecclesiam, in sacra cæna, quæ pluribus locis simul & semel celebratur.

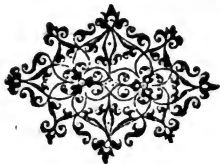
bratur. Nihil igitur verbis Augustini contra Ecclesiarum nostrarum doctrinam, in Concordiæ libro comprehensam, vt dictum, proficiunt.

Similiter ex Luthero citant dictum. Quid tandem Christus homo foret: nisi veras humanas proprietates haberet? Quia verò merum hoc figmentum & calumnia est, contra librum Concordiæ, in præcedentibus iam pridem dilucidè refutata: nulla amplius responsione eget. Nostra enim doctrina & fides hæc est: eum, qui non confitetur Christum verum humanum corpus, verasque humanas habere proprietates, vt Augustinus cum tota Ecclesia, contra Faustum Manicheum, professus est: idémque Lutherus, citato dicto, asseruit, esse Anathema. Domino Christo tamen referuamus, propter personalem vnionem & sessionem ad dextram DEI, posse eum corpore suo simul pluribus esse locis, quando & quomodo velit: in primis verò, quò se verbo suo futurum promisit. Quemadmodum & Hugo de sancto Victore scribit, 1. Corinth. 10. Quòd corpus Christi potest esse pluribus locis: id habet ex personali vnione.

Cùm igitur hæcenus ad ineptas, confictas & quasitas calumnias, quibus aduersarij librum Christianæ Cõcordiæ, præter meritum, mera petulantia contaminare conantur, tam sacrarum literarum, quàm Patrum testimonijs, & Orthodoxarum Ecclesiarum Symbolis, DEI beneficio, responsum, illæque ipsis veritatis fundamentis subuersæ sint: demonstratúmque in libro Christianæ Concordiæ nullam nouã aut erroneam doctrinam introduci: sed diuinam tantum æternamque veritatem propagari: non dubitamus, Christianum lectorem, nostram inde innocentiam & aduersariorum horrendas blasphemias abundè cognoscere & deprehendere. DEVM, vt in veritate nos conseruare, & omnes errores & corruptelas extirpare velit, propter dilectum eius filium Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, precamur, Amen, &c.

Dd

CAPVT

CAPVT V.

DE SACRA DOMINI COENA: IN QVO
*ad Neostadiensium repetitionem de Sacramentis in genere,
& postea in specie de Cœna Christi, veris fundamē-
mentis respondetur.*

VM doctrina de sacra cœna, Domini & Seruatoris nostri IESV CHRISTI, in libro Christianarum Concordiarum, quem admodum in multis etiam alijs nostrorum scriptis hactenus, in primis verò in Domini D. Lutheri monumentis, ita declarata & proposita sit: vt vniuerso orbi Christiano, doctrina & fides nostra de illa, DEI beneficio, abundè sit perspecta: non necessarium hoc tempore iudicamus, eandem confessionem nostram hoc loco copiosius repetere: verum simpliciter nos referimus, vt diximus, ad librum Christianarum Concordiarum, & ad alia Ecclesiarum nostrarum, maximè verò ad D. Lutheri, de hac materia, edita scripta: quibus etiam, DEI beneficio, cōstanter, ad extremum vsque Spiritum, insistere & permanere constituimus. Quod verò attinet aduersariorum de sacra cœna repetitionem: in his duabus potissimùm partibus illa subsistit. Primò in doctrinā de Sacramentis in genere, quid nam illa sint, & cur diuinitus instituta. Deinde in specie de cœna Domini quid sit, &c. & quare sic & non aliter, de cœna Christi, sentiant, credant & doceant. De vtròque capite, adiuuante nos DEI gratia, nostram admonitionem Christianam, subiungemus, & quibus in rebus non recto pede ad veritatem Euangelij incedant, breuiter & dilucidè exponemus. Postea ad reliqua etiam, quæ huc pertinent, ordine respondebimus. IESVS CHRISTVS, qui hanc sacro sanctam cœnam ipse instituit, Spiritu suo sancto gratiam nobis suam largiatur, Amen.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

*Admonit.
pag. 43.*

DVERSARIJ nostri, omnia argumenta sua, in hac causa copotissimùm dirigunt: vt hoc fundamentum ponant & obtineant, doctrinam, de vera essentiali præsencia corporis & sanguinis Domini nostri IESV CHRISTI in sacra cœna, simpliciter & tantum examinandam esse, secundum communem doctrinam.

doctrinam Sacramentorum. Vnde in initio generalem definitionem Sacramentorum ponunt: quid sint & cur instituta: quo facilius finem suum assequi possint.

Et quidem falsum minimè est, in Ecclesia Christi, posse nos, in genere Sacramentis loqui: & quid nam ea sint, aliquo modo, nimirum à causa efficiente & finali seu effectibus describere: verum ea non est sententia, nec in eam sententiam accipi hoc potest aut debet, quòd ex generali aliqua definitione Sacramentorum, postposita singulorum Sacramentorum speciali institutione, sentiendum iudicandum & concludendum sit: quid & quomodo, de singulis Sacramentis in specie, statuendum, creandum & docendum sit: multò verò minùs, quòd verba, quibus singula Sacramenta seorsim ordinata & instituta sunt, aliter quàm sonant, interpretanda & peruertenda sint: idq; propter generalem aliquam definitionem: à quo tandem & quàm doctè & eruditè sit confecta.

In initio enim vtriusque veteris & noui Testamenti Sacramenta, quoad Elementa & integram actionem, plurimum & longè à se inuicem sunt distincta. Quod discrimen non ex generali aliqua definitione, verum ex ipsis potius verbis, in quibus singula Sacramenta instituta sunt, desumendum est: & ex ijs etiam dextrè est diiudicandum.

Deinde in Sacramento sacræ cœnæ, Dominus noster Christus, singulariter, ex speciali institutione, constituit & ordinauit, vnà cum visibilibus Elementis panis & vini, verum suum essentiale corpus, verumque suum essentialem sanguinem præsentem distribuendum, exhibendum & sumendum esse: id quod de nullo aliàs, nec veteris nec noui Testamenti Sacramentis habetur aut dicitur.

Fieri igitur non potest, vt ex generali aliqua definitione hæc tanti ponderis controuersia rectè & ex fundamento decidatur.

Manet igitur hæc regula firma & immota, de singulis Sacramentis, quid propriè sint, & quid in se complectantur: id nõ aliundè, quàm ex verbis tantum, quibus instituta sunt, esse iudicandum: non autem ex generali aliqua definitione, præter, extra & contra verba, quibus singula seorsim Sacramenta, fundata, ordinata & instituta sunt. Hæc simplex regula fallere minimè potest.

Quòd autem sacræ cœna in Ecclesia, in primis autem à patribus, in ipsorum monumentis mysterium nominetur: extra controuersiam est. Verum non eo in sensu, quòd statuunt, esse arcanam tantum significationem, aut Symbolum, longè & procul absentis corporis & sanguinis Christi: vt

Dd 2

*Ambrosius
Vvolfius cõ-
tra Lutheri*

*fundamēta.
pag. 137.*

*Quòd in ge-
nere etiam*

sermo de

tu institui

posuit.

*De discrimi-
ne Sacra-
mentorum.*

*Sacramen-
tum altaris
ab Ortho-
doxi pa-
tribus*

CAPVT V. APOLOGIAE.

*fapè myste-
rij nomine
effertur: quæ
huius ratio.* sti: vt aduersarij nostri lubenter euincerent, verum quemadmodum Christus in genere vocabulo mysterij vitur, inquit: vobis datum est nosse mysteria regni D B I, quia scilicet nemo ex se & per se, præter & extra huius ratio. verba institutionis nouit aut intelligit, Christi corpus verè præsens in cœna distribui. Quemadmodum etiam humana ratio, non intelligit aut assequitur, quomodo fieri possit, Christi finitum corpus in cœna esse præsens: Et propter hanc causam sacra Christi cœna rectè & benè mysterium nominatur: quia ratio carnis nullam aliam, quàm localem, visibilem, & quæ comprehendi potest, præsentiam nouit.

Sic Cyrillus multis locis, cœnam, mysticam benedictionem, & Chrysostomus, hom. 83. in Matthæum, vtrumque Sacramentum, & baptismum & sacram cœnam mysteria appellat, asserens: in his non tantum illa consideranda esse, quæ sensibus subiacent: sed præcipuè ea, quæ ex verbis institutionis credenda traduntur.

Sic I. Corinth. 11. Chrysostomus nominat cœnam tremendum mysterium: non ob figuram absentis corporis & sanguinis Christi: verum, vt Chrysostomus inquit, verbum docet & fides certò statuit: id ipsum in calice Domini præsens esse: quod è Christi defluxit latere. Simili ratione asserit Cyrillus lib. 4. in Iohan. capite 13. In his mysterijs non esse quærendum, quomodo illa fieri possint: sed firma tantum fide esse acceptanda: illa ipsa esse, quæ Christus infallibili verbo prolocutus est: & hæc idè credenda esse: quia mysteria sint.

*Sacra cœna
sapè Symbo-
li aut signi
nomine ap-
pellatur.
Ambrosius
Volfius cœ-
tera Lutheri
fundamēta.
pag. 162.*

Simili ratione sacra Christi cœna, Symbolum & signum gratiæ à Patribus nominatur: non quòd nudum Symbolum sit absentis corporis & sanguinis Christi: verum, quòd externa Elementa, Symbola aut signa sint inuisibiles, & tamen verè & essentialiter præsentis corporis & sanguinis Christi. Vnde in sacra cœna duas esse res agnouerunt & tradiderunt: nempe terrena Elementa, & res cœlestes: Vt Irenæus lib. 4. cap. 34. scribit: hoc est, verum præsens corpus: verumq; præsentem sanguinem IHSV CHRISTI.

Vnde Augustinus de Catechizandis rudibus ait, signacula rerum diuinarum, sunt visibilia: sed res inuisibiles in eis honorantur.

Sic contra Adimant. cap. 12. sic inquit: Panem ita esse signum corporis Christi: quemadmodum sanguis signū est animæ, Deut. 12. nimirum, quia anima carnis est in sanguine, Leuit. 17. Sanguis autem non est signum absentis, sed præsentis animæ: Ita sacra cœna, non est signum procul absentis: sed verè præsentis corporis & sanguinis Christi.

Duplicia

Duplicia enim sunt signa : alia significatiua, quæ Symbola tantum *Duplicia* sunt, futurorum, prætorum : atq; etiam absentium rerum : alia autem *signa* exhibitiva, veluti columba, Iohan. 1. signum est, verum non absentis, sed præsentis Spiritus sancti. Vnde Ambros. de his, qui inicianur cap. 9. distinguit Manna veteris Testamenti à sacra Domini cœna. Considera, inquit, vtrum præstantior sit, panis Angelorum, an caro Christi, quæ vtique est corpus vitæ. Et tandem his verbis concludit: Potior est lux, quàm vmbra: veritas quàm figura: corpus authoris, quàm Manna è cœlo.

Et Hieronymus: ad Tit. cap. 1. disserens de Eucharistia inquit : Tantum interest inter panes propositionis & corpus Christi : quantum inter vmbra & corpus, inter imaginem & veritatem: inter exemplaria futurorum: & inter ea, quæ per exemplaria figurabantur. Consimiliter loquitur Cyrillus in Iohan. lib. 4. cap. 28. Augustinus lib. quæstion. quæstione 95. Ambros. 1. Corinth. 10. Et Theodoretus Dial. 1. & 2. appellat panem Symbolum & signum : verum ita, quod quemadmodum in persona Christi duæ sunt naturæ: sic in cœna sunt panis & Corpus Christi: & nequaquam intelligit, Symbolum absentis, vt aduersarij fingunt, sed verè præsentis corporis Christi.

Præterea nominant Patres, panem & vinum, sacre cœnæ Symbola, hac ratione. Quemadmodum panis alit, sustentat, & corroborat corpus, ad vitam naturalem: sic corroborare, nutrire & sustentare, præsens atq; distributum corpus Christi in cœna, hominis animam & corpus ad vitam æternā. Verum de his, in alijs libris, plenius & copiosius atq; sæpius est dictum. Ex his verò omnibus apparet, quod licet veteres Sacramenta interdum mysteria, Symbola, signa, nominarint: tamē quo ad Sacramentum sacre cœnæ in specie, de quo præcipuè & tantum hoc loco agitur, his appellationibus, nequaquam docere, aut significare voluisse, quod aduersarij nostri, de nudis signis absentis corporis & sanguinis Christi, inde euincere conantur. Ideo enim hæc appellationes, in generali doctrina de Sacramentis, introducunt: vt postea inde extruere & colligere possint: Ergo verum & essentialē corpus Iesu Christi in sacra cœna non est præsens: non etiam in ea, cum pane distribuitur: verum Symbola tantum & virtus corporis Christi: cum tamen veteres, vt ex illorum monumentis comprobauimus, dictis vocabulis, longè aliud intellexerint.

Non igitur his appellationibus generalibus, veram præsentiam corporis & sanguinis Christi, secundum verba institutionis, è sacra cœna eripi nobis patimur: cum satis indicauerimus, dicta Patrum longè longè

CAPVT V. APOLOGIÆ.

alio in sensu ab aduersarijs citari: quàm ipsi in veteri Ecclesia his appellationibus sunt vsi. In genere quidem concedimus, Sacramenta esse signa gratiæ. Quando autem in specie, de sacra cœna, agitur: firmiter cum Patribus statuimus, panem & vinum non absentis, sed præsentis corporis & sanguinis Christi, signa esse exhibituiua.

In Sacramento corporis & sanguinis Christi aliquod amplius quàm in ipsis Euangelij promissionibus distribuitur.

In Sacramentis, potissimum verò in Sacramento corporis & sanguinis Christi, aliud nihil significari, representari, promitti, obsignari, dari & accipi, nisi quod in promissione Euangelica beneficiorum Christi offertur: nullo modo parti concedimus aduersariæ. Verbum enim DEI longè aliter, de hoc ipso testatur, imprimis quod attinet sacræ Domini cœnam. De hac enim potissimum est controuersia: verba etiam illius, non tantum cõmunis quædam sunt promissio gratiæ: quando Christus inquit, quod pro vobis traditur, qui pro vobis effunditur in remissionem peccatorum: sed simul etiam docent, quòd ei, virtute institutionis aut testamenti Christi in sacra cœna, illud corpus verè exhibeatur, quod pro nobis morti est traditum: & ille ipse sanguis præfens distribuitur: qui pro peccatis nostris est effusus. Placuit enim Domino & seruatori nostro Iesu Christo, pro firmiore nostri consolatione, (præter plenam gratiæ & solatii promissionem, de elementissima remissione peccatorum) in sacro sancto Testamento, illud etiam nobis corpus, quo remissionem & reconciliationem acquisiuit, & illum ipsum sanguinem, quo nos ab omnibus peccatis emundauit, dare, exhibere, & distribuere.

Quare falsum est & impium, in Sacramento cœnæ, nihil amplius quàm aliàs in communibus Euangelij promissionibus, representari, exhiberi & distribui. Simpliciter enim & firma fide in hæremus verbis Testamenti Christi: Hoc est corpus meum, & hic est sanguis meus: nec vllis nos inde argumentationibus diuelli patimur.

Admonit. Neostadensis pag. 44. Aduersarij nostri perperam discrimen Sacramentorum accipiunt.

Quæ præterea proferunt de discrimine Sacramentorum veteris & noui Testamenti, nimis tenuia illa sunt: & fraudem ac fallaciam inde facile est colligere: quòd intio hoc tantum discrimen ponunt: Sacramenta Noui Testamenti, per exhibitum, veteris, per exhibendum Christum, salutem promittere. Secundò ratione circumstantiarum, rituum, partium beneficij Christi in specie significatarum, finium etiam particularium. Tertiò quatenus conueniunt in significatione beneficij totius, & in finibus principalibus.

Præcipuum autem discrimen, quod ex causa materiali & formali, imprimis autem ex ipsis verbis institutionis necessariò desumendum est: id totum

id totum & omne omittunt & negligunt Cœna enim Domini, præcipue & maxime hac in parte, à Sacramentis veteris Testamenti distincta est, quoad materiam & formam, seu quoad substantiã & essentiam ipsius. Veluti, quod Christus, in verbis Testamenti, discretè & clarè promittit, quod verum corpus, quod pro nobis morti tradidit, & verum sanguinem, qui pro peccatis nostris effusus est, in sacra sua cœna, præfens exhibere velit: Id quod de nullo Sacramento, nec veteris nec noui Testamenti, hac ratione prædicari potest aut debet. Hęc enim promissio nulli Sacramento, hoc solo excepto, est addita. Quod si pię mentes, diligenter ad hoc fundamentum attendant, ab aduersarijs non facile circumueniri & decipi possunt. *Admonit.*

De vsu Sacramentorum in genere non est necesse, vt copiosè hoc loco *pag. 45.* disputemus: id tantum diligenter est considerandum: quod aduersarij scri- *An in sacra* bunt. In Sacramentis, solis fidelibus D B V M promittere & dare: infidelibus *cœna dun-* autem non item. *taxat cre-*

Edi enim, quando de vero vsu Sacramentorũ sermo est, verũ existit, *dentes cor-* solos fideles, virtute & vtilitate Sacramentorum frui: non autem infideles: *pori & san-* id tamen falsum est, Sacramenta in & per se, quoad ipsorũ substantiã & *guinis Chri* essentiã, idè non esse integra Sacramenta: quando infidelis eorũ fit parti- *sti partici-* ceps. Infidelitas enim nihil largitur, nihil etiã adimit substantiæ aut essen- *pes fiant.* tiæ Sacramenti. Sacramenta, enim, quo ad ipsorũ essentiam, non in fidem *Ambrosius* aut incredulitatẽ alicuius fundata aut non fundata sunt: verũ tantũ in ver- *Vvolfius cõ* ba institutionis & veritatis ipsius Christi, vt August. lib. 3. contra Donatist. *tra Luthe-* cap. 14. his elegantissimis verbis id confirmat. Non interest, cũ de Sacramẽ- *rum pag.* ti integritate & sanctitate tractatur, quid credat, aut quali fide imbutus sit *131. 132.* ille, qui accipit Sacramentum. Interest quidem plurimum ad salutis viam: *De regula* sed ad Sacramenti quæstionem nihil interest. Fieri enim potest vt homo *quod signa* integrum habeat Sacramentum, & peruersam fidem. *rerũ nomi-*

Ideo autẽ hoc fundamentũ ponere conantur: quo postea in doctrina *nibus apel-* de manducatione indignorũ, subterfugium ipsis sit magis paratum. A quo *luntur.* tamen longissimè aberrabunt: quemadmodum suo loco monstrabitur. *Admonit.*

Vehementer etiam vrgent aduersarij hanc regulã: In doctrina de Sa- *Neofrad.* cramentis res cœlestes & spirituales signorũ terrenorũ & corporaliũ, & vi- *pag. 45.* cissim signa rerũ nominibus appellari. Ac inde fundamentũ hoc, quod re- *Vvolfius cõ* futari nõ possit, ponere conantur: iuxta quod quemadmodũ reliquorũ Sa- *tra fund. 1.* cramentorũ, sic in primis verba institutionis cœnæ Christi sint intelligẽda. *Luthe pag.*

Huic autẽ regulæ deest id, quod summum & præcipuum est, quod *pag. 161. 162.* è verbo D B I eatenus, eaque ratione, qua aduersarij ea vtuntur, compro- *bari*

bari nullo modo potest. Sacramentum enim baptismatos quod attinet, contradici non potest, in verbis baptismatos, nullam istiusmodi Metonymiam contineri: id quod cæcus etiam, vt dicitur, vel manibus palpare posset. Alioquin, aquam baptismatos signū esse, quo sanguis Christi, & efficacissima operatio Spiritus sancti representetur, nullum est dubium. Vbi vero in sacris literis est expressum, aut quo loco continetur, nomen sanguinis Christi aut Spiritus sancti, aque baptismatos, veluti signo, vt ipsi prætendunt, assignari & asseri? Aquam esse sanguinem Christi, vel aquam esse Spiritum sanctum? Spiritus etiam sanctus tam procul & longè non abest à baptismo, quàm remotum est cælum à terra, quemadmodum ipsi de absentia corporis & sanguinis Christi à pane & vino in sacra cœna ex eadem similitudine concludere conantur. Corruit igitur hæc regula, quo ad primum Sacramentum noui testamenti.

De dicto Augustini Epistola 23. ad Bonifacium.

Præterea Augustini Epistola 23. ad Bonifacium, è cuius verbis regulam istam conformarunt, non inquit, in omnibus Sacramentis semper, nomen rei signatæ ad Symbolum transferri: sed plerumque. Aduersarij autem nostri è voce plerumque, quæ particularis est, vniuersalem euincere conantur: id quod nimis longum est à re ipsa recedere. Veluti cum Augustinus: inquit. Sacramenta quandam similitudinē habere earum rerum, quarum sunt Sacramenta: ibi aduersarij è voce particulari (quandam) vniuersalem efficiunt particulam: in omnibus videlicet Sacramentis nihil esse præter similitudinem earum rerum, quarum sunt Sacramenta.

In cœna esse similitudines quasdam.

In cœna esse quandam similitudinem, panis ad corpus Christi, vini ad sanguinem Christi, vt supra dictum, extra controuersiam est. Vt enim panis & vinum corpus nutriunt & corroborant, quò ad hanc vitam: ita alunt, nutriunt & corroborant corpus & sanguis Christi animam & corpus ad vitam æternam. Inde autem nondum consequitur: In sacra cœna, præter nuda Symbola, nihil contineri, non etiam præsens corpus, præsentemque Christi sanguinem in ea distribui. Præterea id quoque expendendum est. D. Augustinū: dicto loco, voce Sacramenti longè latius vti, quàm in doctrina de sacra cœna. Nam quicquid sacræ alicuius rei signum est, id nominat Sacramentum: veluti Festum Paschatis, diem Dominicum & his similia. Hæc igitur aduersariorum regula, cui tanquam fundamento, doctrinam de cœna superstruunt: ea ratione, qua aduersarij illa vtuntur, subsistere non potest.

Vsum Sacramenti, non esse liberum quiddam, sed ad illum omnes Christianos esse obligatos, per se est extra controuersiam.

DE

DE COENA DOMINI NO- STRI IESV CHRISTI IN SPECIE.

Is omnibus hanc subiungunt aduersarij sacre cœnz descripti-
 onem: Esse eam Sacramentum noui Testamenti, quo *De descri-*
 Christus per distributionem & sumptionem panis & vini, *ptione sa-*
 cum sui suorumq; beneficiorum côm memoratone, in cœtu *cœna*
 Ecclesiæ, in memoriam reuocat, & testatur singulis fide- *uerfarij sta-*
 bus, corpus suum ab ipso traditum in mortem, & sanguinem suum effu-
 sum esse pro ipsis, in remissionem peccatorum: & vnicam ipsis escam &
 potum esse, quibus ad vitam æternam ab ipso pascantur & nutrantur:
 vt huius beneficij fiducia in ipsis excitata & confirmata, magis ma-
 gisque in ipsis communionem proficiant, & non tantum priuatim, sed
 etiam in hac publica Ecclesiæ solennitate, veros gratitudinis ac celebra-
 tionis ipsius fructus edant. Verum, ad eius refutationem, multis verbis nobis
 opus non est. Prudentiores enim Christianorum facillè animaduertunt,
 definitionem multò esse angustiore definitio. Sacram enim cœnam di-
 stributionem nominat panis & vini, non distributionem præsentis corpo-
 ris & sanguinis Christi: quibus verbis haud obscure, nuda tantum
 Symbola, notant. Secundo nullam omninò mentionem facit, præsen-
 tis exhibitionis, veri corporis & sanguinis Christi, cum pane & vino:
 quo pacto substantiam sacre cœnz planè peruertunt. Tertiò omittit,
 in sacra cœna beneficia & meritum Christi, (quale est, gratuita remissio
 peccatorum) distribui. Quarto, verbis illis in cœtu Ecclesiæ, procul
 dubio priuatam communionem, quæ domi apud ægros distribuitur,
 rectè improbat. Quintò, manducationis Sacramentalis, quemad-
 modum & indignorum nullam mentionem facit, sed illam totam præ-
 terit.

Summæ autem esset dementiæ: Si ab aduersarijs verba testamenti
 Christi, eripi nobis pateremur: & concederemus ipsis, loco illorum, pro
 ipsorum placito & commodo, definitionem quandam statui: eamque
 eiusdem ponderis, aut pluris etiam esse pateremur: quàm verba sunt tes-
 tamenti Christi: quo ex illa quæuis, etiam verbis Christi contraria, pos-
 sint concludere: & è propria & ab ipsis conficta definitione verba Testa-
 menti Christi libere possint euertere ac delere.

Ec

In

*Ministrum
in admini-
stratione
cœnæ non
nuda dun-
taxat Sym-
bola distri-
buere.*

In sacra cœna panem etiam & vinum tantum, è manibus ministro-
rum, accipi & distribui: ex manu autem ipsius Christi, absens corpus & san-
guinem in cordibus percipi, merum est aduersariorum figmentum, ver-
bis institutionis è diametro contrarium. Christus enim Dominus noster,
discipulis suis, & omnibus Christianis, id agendum iniungit, quod ipse
fecit: quare minister proculdubio, non tantum nudum panem & vinum
porrigit: sed simul etiam, illiusque ministerio exhibet nobis ipse Christus
præsens suum corpus, præsentemque suum sanguinem. Nullum ita-
que est dubium, etiam in cœna, integrum Sacramentum, quod non tan-
tum pane & vino, sed etiam vero præsentique corpore & sanguine Christi
constat, manibus ministrorum distribui: vel potius Christum ipsum, cuius
hæc cœna propria est, integrum Sacramentum per manus ministri, seu per
ministerium Ecclesiæ ministrorum, distribuere: non obstante, quod non
omnes, qui illud accipiunt, fide illa ad salutem fruuntur. Multi enim hypo-
critæ & indigni ad melsam Domini accedunt. Quamobrem etiam August. ser-
mone, 2. Dominica 1. Aduetus inquit: Per manus Sacerdotum suorum dispen-
sat corpus & sanguinem suum. Quemadmodum & Lucas Act. 8. inquit, per
impositionem manuum Apostolorum, Spiritum sanctum datum esse.

Aduersarij verò nostri, ideo vehementer suam urgent opinionem:
ministrium tantum Elementa corporis & sanguinis distribuere, quo eò fa-
cilius simplicioribus persuadeant, in Sacramento tantum panem & vi-
num exhiberi, non autem præsens verum corpus, præsentemque verum
sanguinem distribui: & indignos, nihil amplius, præter nuda in sacra cœ-
na, accipere Symbola Verum de his pluribus differendi, paulò post, nobis
dabitur occasio.

*Admonit.
pag. 48
De legi-
timo vsu
sacra cœnæ.*

Legitimè sacra cœnæ vsus, ut vno verbo rem explicemus, in hoc sub-
sistit, ut corpus & sanguis Christi (quæ in cœna præsentia, verè ad confir-
mationem fidei, de gratuita remissione peccatorum, distribuuntur) exhi-
beatur, & sumatur Ideo enim Christus inquit: Hoc facite ad mei recorda-
tionem: item hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur, hic est san-
guis meus, qui pro vobis effunditur. Quæ verba (pro vobis) specialem fi-
dem requirunt. In hoc vsu, per manum ministri, distribuit Christus, non
tantum panem & vinum, sed etiam corpus suum in mortem traditum,
& sanguinem suum, quem profudit in remissionem peccatorum. Aduer-
sarij aiunt, in vero vsu distribuere Christum, cum visibilibus signis panis &
vini, corpus & sanguinem suum: veluti cœlestem & spiritualem cibum: ad
confirmationem communionis corporis sui in cordibus credentium.

Ambiguè

Ambigüe autem admodum id dictum est. Aliàs quando libere fatentur, quid distribuatur, asserunt: corpus Christi & sanguinem tam procul abesse à cœna, quæ hic in terris celebratur, quàm procul summum cœlum ab ima distat terra: & quàm procul visibilia Elementa, à summo absunt cœlo. Quare nullum est dubium, quando hoc loco dicunt: Christi corpus in cibum spiritualem in cœna distribui, quòd pro ipsorum regula intelligunt, vel signo tantum rei significatæ nomen tribui, vel quòd credentibus nihil aliud quàm virtus traditi & effusi, iam verò procul & longè absentis corporis & sanguinis Christi distribuatur. De quo suo loco pluribus.

Non autem asserit Christus, tantum Symbola, aut efficaciam corporis & sanguinis Christi, in cibum & potum spiritualem nobis distribui: verum corpus quoque ipsius & sanguinem, præsentia exhiberi & distribui. Vehementer etiam prædicant, in hac doctrina de Sacramentis & cœna Domini, nullum inesse dolum, nullam superstitionem, nullam infidelitatem, nullam profanitatem, nihil hæreticum. Quæso verò an hoc superstitiosum non est, quod initio è communi doctrina Sacramentorum, extra & præter verbum DEI, regulam fingunt, secundum quam, ex omnibus Sacramentis, mera tantum Symbola faciunt: quòd scilicet signo, nomen rei signatæ, procul tamen absentis, tribuatur. Deinde, quòd ex particularibus Augustini vocibus (plerunque & quandam) vt supra dictum, vniuersales efficiunt propositiones: & ad omnia Sacramenta referunt: quòd nil nisi mera sint Symbola. Tertio quòd fingunt in Sacramento cœnæ, nihil amplius offerri, quàm in cōmuni Euangelij promissione. Quarto, quòd præcipuum discrimen, quo sacra Christi cœna, ab omnibus alijs Sacramentis distinctum est, videlicet quòd in illa præfens corpus, & præfens sanguis Christi distribuitur, id quod de nullo aliàs dicitur Sacramento, postponunt & penitus omittunt. Quinto, quòd docent in Sacramentis, tantum fidelibus aliquid promitti & dari: aliàs nulli. Sexto quòd in descriptione cœnæ, substantiam cœnæ, quæ est verum præfens corpus, verus præfens sanguis, totam omittunt. Septimò quòd tradunt, ministrum in cœna amplius nihil exhibere, quàm panem & vinum. Octauò quòd è sacra cœna istiusmodi extruunt conuiuium, in quo tantum virtus & efficacia absentis corporis & sanguinis Christi distribuatur: cum tamen Christus Dominus noster, expressè de præsentis corpore & sanguine suo loquatur.

Nulla ne igitur hæc est infidelitas: nulla profanitas: nihil etiam hæreticum: Christū in verbo suo apertè mēdacij arguere? Quando enim affirmat se

Admonit.

PAG. 49.

Qualia Sophismata
pars aduer.
saria in doctrina Sa-
cramentorum
proponat
& desedat.

corpus suum pro nobis traditum, sanguinem suum pro nobis effusum in cœna præsentem distribuiturum: è Verbis Christi affirmatiuis, efficiunt negatiua: Non suum sanguinem. Quo ad ipsam enim essentiam corporis & sanguinis Christi, longius eam abesse à pane & vino sacræ cœnæ volunt: quàm summum cœlum ab ima terra.

Admonit. Præterea exemplis phrasæ scripturæ, conantur comprobare do-
*Neostadien*ctrinam suam esse Orthodoxam: & producunt ea, quæ dicuntur, de arbo-
*rium pag.*re vitæ in paradyso, de omnibus sacrificijs Patrum & Moïsi in veteri Te-
 49. stamento, de sanguine sacrificiorum, de Sabbatho, de circumcisione, de agno-
De exëplis Paschali & his similibus, &c. in quibus omnibus, secundum illorum so-
*quibus pars*mnia, nomen rei signatur, ipsi signo attribuitur: ideo tantum, quia res si-
*aduersaria*gnata, in signo, & cum illo tantum significatur.

doctrinam Ad hæc verò exempla omnia hætenus ita est ipsis responsum, vt me-
*suam de Sa*rito illos pudere debeat, istiusmodi denuò mouere & vrgeri: verum apud
*cramentis*eos, qui semel verecundiz fines transilierunt, non est, quod quis obtineat.
comproba-
re conatur.

Controuerſia autem hic potissimum est status. Primò non quæri: quid hoc illudue veteris Sacramenti Testamentum fuerit, aut significarit: verum, quid sacra sit cœna Christi: quidque in illa Christus exhibeat, donet, distribuat. Hoc verò, Sacramenta veteris Testamenti, edocere nos minime possunt: tum enim corpus & sanguis Christi nondum fuerunt: loquitur autem Christus de sacra sua cœna, de præſenti corpore suo pro nobis morti tradito: & de præſenti sanguine suo pro peccatis nostris effuso.

Deinde à particulari concluditur, posito enim, verum esse, dicta Sacramenta veteris Testamenti omnia, tantum Symbola esse: & signa rei signatæ nomen tantum, pro ipsorum esse arbitrio: nullo tamen modo sequitur: eandem huius Sacramenti cœnæ esse rationem: nec aliam esse posse. Aduersarij enim probandum incumbit, idem omninò cum reliquis Sacramentum esse sacræ cœnæ: nihilq; vltèrius, aut aliud in eo comprehendì, exhiberi & sumi: quàm in Sacramentis veteris Testamenti, quæ figuræ & Symbola fuerunt: & verba institutionis aliter nec posse nec debere accipi, quam *μετονυμίας* seu figuratè. Id verò hætenus nunquam demonstrarunt, nec in æternum etiam, quantumuis laborent, demonstrare poterunt.

Manent igitur verba Christi: Hoc est corpus meum, nil obstantibus his exemplis, firma & immota.

Quod

Quòd autem, è nouo etiam testamento, euincere volunt verba Christi in sacra coena, Hoc est corpus meum, metonymica esse: & externa Symbola seu elementa, vel panem & vinum, rei tantum absents, hoc est, absents corporis & sanguinis Christi, nomen obtinere: idq; eam tantum ob causam, quia signa sint: & ad eius confirmationem producant, quæ passim de Sacramento baptismatos, in nouo testamento, Actorum 2. Tit. 3. 1. Pet. 3. Marci 16. Galat. 3. Luc. 3. Actorum 8. dicuntur, nullo certo fundamento ex ijs concludere hoc, & confirmare possunt, Christum suo corpore & sanguine, à pane & vino sacrae coenæ, & à nobis, quando in terris sacra coena fruimur, longius & remotius abesse, quàm cælum abest à terra. Nam & in hoc ipso colligunt à particulari. Non enim controuersia est, quid baptismus sit, quomodo in nouo Testamento appelletur, quid significet: verum quid Christus in verbis institutionis promiserit: quando inquit: Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus.

Cum igitur baptismus & coena, non vnum idemque, sed distincta sint Sacramenta, in ipsa maximè materia: In verbis enim baptismi hæ voces non continentur: Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus: nullo etiam fundamento concludi potest, in verbis coenæ, vllam metonymiam contineri: & signum nomen tantum rei signatæ procul absents & remotæ consequi: licet in baptismo res ita se habeat: quod nec ipsum tamen verum est. Præterea extra contradictionem verum est, phrasin illam, Baptismus est lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti, non æquipollere illi: Spiritus sanctus, à lauacro verbi, quod in terris peragitur, tanto & ampliori etiam interuallo abest, & est separatus, quanto cælum distat à terra. Vel: Baptismus significat tantum regenerationem & renouationem, quæ procul & remoto à nobis loco, in cælo peragitur. Spiritus sanctus enim adest omnino sacro Batismati, operatur & efficit in nobis, quo ad corpus & animam, regenerationem & renouationem. Vnde perspicuum & verum existit, id quod quiuis Christianus intelligere & iudicare potest: Lauacrum verbi, non tantum nudum nomen consequi & obtinere regenerationis & renouationis Spiritus sancti, veluti signum significat: Spiritum sanctum autem, & opus regenerationis à nobis, quando baptizamur, longius abesse, seiunctum esse & separatum, quàm cælum à terra. Baptismus enim verè est lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti, Tit. 3. Spiritus sanctus enim per lauacrum in verbo, tanquam instrumentum, ad hoc ordinatum, ipse præfens hominem, quo ad corpus & animam, verè regenerat & renouat. Similiter, quando Paulus Tit. 3. de

CAPVT V. APOLOGIAE.

coelesti Patre inquit: Saluos nos facit per lauacrum regenerationis. Et Ephes. 5. Christus sanctificat & mundat Ecclesiam, lauacro aquæ in verbo: necessariò verba hæc, nullo modo possunt & debent, de externo tantùm signo, quòd figuræ sint, accipi: quòdque Pater, filius & Spiritus sanctus non adfint: sed procul & remotissimè absint.

Ex quibus manifestò liquet, aduersarios argumento è similitudine & conuenientia baptismi & cœnæ Domini, pro confirmatione opinionis & figmenti sui, Christum corpore & sanguine suo, longiùs & maiori interuallo, à pane & vino (quando ea in sacra cœna in his terris sumimus) ab esse, quàm cœlum à terra, nihil concludere: verùm illud potiùs consequi: meritò nobis verbis Testamenti Christi, vt illa se habent & sonant, esse in hærendum: videlicet de vera essentia, essentiali præsentia, distributione, manducatione corporis & sanguinis Christi in cœna: quæ hic in terris à nobis, secundùm verbum ipsius, peragitur.

Et quoniam argumento à similitudine & conuenientia Baptismi & cœnæ Domini, admodum superbiunt, & multum illud vrgent: diiudicet quæso, quiuis verè Christianus, An & quomodo illorum figmentum de remotissima absentia, corporis & sanguinis Christi, à cœna, quam pane & vino in hac terra celebramus, consequatur: & quomodo certo firmoque fundamento, hinc concludi possit, quòd à verbis Testamenti Christi, vt sonant, recedere debeamus.

Demum hanc regulam in omnem æternitatem manere immotam, aduersarios agnoscere necesse est. Quæ de singulis Sacramentis statuenda & credenda sint, non esse ex verbis institutionis alterius Sacramenti, concludenda: sed ex verbis, in quibus ab ipso Christo sunt instituta, esse extruenda. Hac regula immota manente, quemadmodum faciliè aduersus omnes istorum impetus, firma permanebit, omnis quoque illorum apparatus, quem ex generali doctrina de Sacramentis extruunt, concidit & corruit: vanæque sunt & frustraneæ, quæ magnificis verbis inde declamitant & prætendunt: quæque ex similitudine & conuenientia Baptismi & cœnæ Domini concludunt, vehementiùs ipsorum opinionem oppugnant quàm propugnent: nostram verò & non aduersariorum sententiam con-

Admonit.

pag. 51. 52. 53 firmant.

De Metonymia verborum in usu iohannis cœnæ Domini.

Quoniam verò ipsi met intelligunt, hoc ipsorum figmentum non subsistere: tandem ipsius Christi verba adoriuntur, & conantur ea, vi quadam, cogere & detorquere, vt Petrus inquit, quo confictam à se doctrinam seu Metonymiam confirment. Et primò aiunt, panem & vinum, vocari corpus

corpus & sanguinem Christi, quia sunt *μνημότυπα*, signa admonitoria, quibus testatur Christus, verè se nobis remissionem peccatorum, sacrificio corporis sui (quod iam longius à nobis absit, quàm cælum à terra, vt alibi, & hi & alij ipsorum complices docent) impetrasse. Sic enim ipsum Dominum verba sua exponere, hoc facite in mei recordationem. Item, poculum hoc ideo nominari nouum Testamentum, quia noui Testamenti, signum seu Sacramentum est. Ad quæ vera & immora nostra est responsio. Verba Christi: Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus, nec posse, nec debere, hoc pacto, quemadmodum aduersarij prætendunt, declarari & explicari. Rationes huius, hæ sunt.

Prima, quòd verbis Domini nostri Christi, res duæ non tantum intelligantur, sed ipsis etiam nominibus exprimantur: Panis scilicet & vinum: & præterea verum corpus Christi, pro nobis traditum, & verus sanguis Christi pro nobis effusus: ita vt vnum de altero prædicetur: Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus: id quod in Metonymia signi & rei signatæ, non solet fieri. Per Metonymiam enim nõ dicimus, Arma sunt bellum, Toga est pax, sed sub nomine armorum, ars bellica, & sub nomine togæ, pacis artes, & sub nomine laureæ triumphi intelliguntur. In verbis autem Christi, non tantum mentio fit panis & vini: sed expressis verbis corpus quoque eius & sanguis nominatur: nec tantum intelligitur, sed de pane & vino dicitur & prædicatur: Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus. Quare in illis istiusmodi tropus, sicut in scholis describitur & usurpatur, Metonymia non continetur.

Altera, non tantum nudè nominatur corpus & sanguis Christi, sed additur etiam Exegetica particula, quod pro vobis traditur: Et sanguis qui pro vobis effunditur: quæ particula nullam omnino admittit Metonymiam. Non enim signum corporis, sed verum corpus Christi, pro nobis est traditum: nec signum sanguinis, sed verus sanguis, pro nobis est effusus. De vtròque clarè dicitur, quòd in cœna præsentia distribuuntur.

Tertia: Quòd si Metonymia in verbis Christi: Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus, locum habere deberet: Et signum nomen tantum rei signatæ: necessariò consequeretur, in sacra cœna nuda tantum Symbola, panis & vini, distribui: nihil præterea, neque ipsum corpus & sanguinem Christi, neque etiam spirituales virtutes, procul abtèntis corporis & sanguinis Christi.

Metonymia enim non respicit propriè & per se exhibitionem, sed tantum significationem rei signatæ.

Aliàs

CAPVT V. APOLOGIAE.

Aliàs verò sæpiùs multis verbis prætendunt, corpus Christi verè in cœna distribui: Hæc illorum assertio si vera: & si re ipsa, vt loquuntur, sic sentirent, non inniti possent metonymiæ de signo & re signata. Nam ratione metonymiæ, non sequitur simul exhibitio rei signatæ: sed tantum significatio rei signatæ.

Destructio

Fundamentum autem illorum quod attinet, quo metonymiam in fundamenti verbis cœnæ introducere & stabilire conantur (quia scilicet Christus ipse eius cui ad- dixerit: Hoc facite in mei recordationem) nihil illud ad rem facit.

uersarij si-

ctam suam se complecti: quidnam cœna sit, & quid præsens in illa exhibeatur: duo metonymiâ scilicet, panis & corpus Christi in mortem traditum: Vinum & sanguis superstruunt. Christi pro nobis in remissionem peccatorum effusus.

Deinde ad quid inferuiat: nimirum ad remissionem peccatorum, quæ in illa dispensatur: & quomodo illa vtendum: nimirum ad recordationem corporis pro nobis in mortem traditi & sanguinis pro nobis effusi.

Hæc duo, rem seu substantiam cœnæ, & finem seu vsum cœnæ aduersarij nostri falsò confundunt, & conantur verba, quæ substantiam & essentiam cœnæ describunt: Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus, per verba alterius partis, quæ de vtilitate & vû cœnæ loquuntur: quod pro vobis traditur: quod pro vobis effunditur. Item, Hoc facite in mei recordationem, euertere: & euincere verba substantialia cœnæ, nihil aliud notare & significare, quàm Symbola memoriæ sacrificij corporis & sanguinis Christi exhiberi. Hæc verò horrenda admodum est, rerum distinctarum confusio.

Deinde recordatio nullo modo idem significat, quod *μνημόσυνον*, signum admonitorium rei absentis, hoc est, procul distantis corporis & sanguinis Christi, à benedicto pane & vino sacræ cœnæ: non etiam euincit, quòd cum mandet nobis Christus, sacram cœnam, in sui memoriam celebrare: quòd propterea à cœna & ab externis illius Symbolis, videlicet pane & vino, vero suo corpore & sanguine, tam procul & longè absit, quàm procul summum cœlum, ab ima distat terra.

Vocabulum enim recordationis etiam rei præsentis recordationem significat. Exodi 20. In omni loco, in quo memoria fuerit nominis mei: veniam ad te, & benedicam tibi. Vbi vocabulum memoriæ, non infert, DEVM omnipotentem, ideo apud Ecclesiam suam, non verè esse præsentem, quia nominis sui in illa esse debeat memoria: verum expressè id ipsum virget: quòd vbi memoria fuerit nominis Domini: ibi verè etiam se præsentem assuturum. Similiter in cœna vocabulum memoriæ non euincit,

cit, *Christum* ideo corpore & sanguine suo non adesse praesentem : inprimis cum corpus & sanguinem in coena vere praesens distribuere se velle promiserit.

Tertiò, licet coenam ab usu seu fine describere, & memoriam mortis Christi appellare possemus : id quod veteres interdum fecerunt, ex eo tamen nondum sequitur, finem & substantiam coenae, eadem esse, multò verò minus, per finem, rem ipsam, seu substantiam coenae sacrae, sublatam esse: cum Christus hæc duo ipse distinxerit : & sigillatim singula describi curarit.

Similiter, quod attinet verba Lucæ 22, Hic calix nouum Testamentum est, in sanguine meo, aduersarij Metonymiam nequaquam tuerentur aut defendunt. Initiò eam ob causam, quòd licet Lucas quemadmodum & Paulus, paulò aliter, quàm Matthæus & Marcus loquantur: & vtantur vocabulo calicis, (quod, ea ratione, Matthæus & Marcus non habent) extra tamen contradictionem verum est, vocabulum illud, non ideo nudum *De verbis Luca & Pauli: Hic calix nouum Testamentum est.*
μυηρόσωον è sanguine noui Testamenti efficere : insequentia enim hæc verba nimis clara sunt, nouum Testamentum. Item in sanguine meo.

Licet igitur poculum nouum Testamentum appelletur: hoc tamen insigne nomen non ei assignatur, materiæ causâ, ex qua constat, nec ob fructum vitis, qui in illo continetur : nec huius vel alterius rei causâ: verum ideo tantum, quia id, quod in sacra coena cum fructu vitis praesens est, exhibetur, distribuitur & sumitur, Christi sanguis est: qui est sanguis noui Testamenti, quem pro peccatis mundi effudit. Illo ipso enim sanguine, quo in cruce foedus gratiæ noui Testamenti, inter DEVM & Ecclesiam, erexit, fanciuit, & promeritus est, illo ipso, inquam, sanguine, pro vberiore & certiore confirmatione, applicat & obsignat, in usu sacrae coenae, omnibus, qui vera fide, illius fiunt participes, foedus gratiæ noui Testamenti.

Insignia igitur sunt, summa & consolationis plena verba, in usu sacrae coenae, Christum ipsum singulis fidelibus sigillatim exhibere, dare, donare, applicare, obsignare, confirmare, corroborare, stabilire foedus gratiæ noui Testamenti, quia exhibet & donat sanguinem suum, qui est sanguis noui Testamenti. Illustrem, insignem, veram & salutarem hanc consolationem, nulla fraude aut arte è sacra coena eripi nobis patiemur. Non enim tantum figuræ sunt & Symbola: Et phrasis (nouum Testamentum) non fert figuratè se explicari, pro signo noui Testamenti. In nouo enim Testamento, non amplius figuræ sunt, vt in veteri, quod per nouum perficitur. Sic

ff verba

CAPVT V. APOLOGIAE.

verba in sanguine meo non admittunt, se pro signis sanguinis Christi explicari. Nouum enim Testamentum, non per signum sanguinis Christi, sed per verum sanguinem Christi, sancitum est & confirmatum.

Secundò, opinio aduersariorum ideo locum habere non potest, quia reliqui Euangelistæ, Matthæus & Marcus hæc verba habent: Hic enim est sanguis meus noui Testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum: quæ verba clarè indicant, quomodo phrasis illa, de poculo, in Paulo & Luca sit intelligenda: videlicet non de signo admonitorio absentis sanguinis Christi: sed de vero sanguine noui Testamenti, quem in remissionem peccatorum effudit Sanguis enim noui Testamenti, non est signum monitorium, absentis sanguinis Christi: sed ipse sanguis Christi, per quem nouum Testamentum sancitum est & confirmatum.

Tertiò, Idèd etiam, quia hæc verba *οὗτο ὁ ποτήριον ἐν χυμῷ μου* (quod poculum pro vobis effunditur, quibus Lucas vtitur, & quæ ad ipsum poculum, quod nobis in sacra cœna exhibetur, vt omnibus illius linguæ peritis constet, dirigit) hunc nec alium sensum perhibent: Videlicet id, quod poculo benedicto præsens est, & exhibetur, quod communicantes è poculo benedicto hauriunt & bibunt, esse sanguinem, qui in remissionem peccatorum est effusus. Quare non tantum vinum est, quod est in calice, & cum illo distribuitur: quod *μνημόσυνον* sit absentis sanguinis Christi: verum effusus sanguis Christi, quo scilicet bona noui Testamenti parta sunt, & fœdus gratiæ est initum.

De dicto

Paul. i. Cor.

10. Panem

quem fran-

gimus.

Similiter verba Pauli, i. Corinth. 10. quod attinet, nec illa aduersariorum Metonymiam confirmant: Non enim, inquit, Panis externum quoddam est Symbolum, illos, qui de eo participant, esse in communione corporis Christi, seu Ecclesiæ Christianæ, vt quidam aduersariorum ea interpretantur. Sic non inquit, Panem esse Symbolum, redemptos nos esse corpore Christi: Corpus verò illud procul iam & longissimè à nobis abesse.

Quemadmodum etiam non ait: Panem esse signum communicati corporis, hoc est, vt illud interpretari consueuerunt, efficacis & vtilitatis procul absentis corporis Christi: aut eius, quod corpore suo est promeritus. Expresè enim inquit, esse distributionem corporis, quo corpore vniuerso generi humano, vita, salus, remissio peccatorum est parta.

Non enim hoc loco agit de alio, sed de illo ipso corpore, de quo verba cœnæ per se loquuntur, hoc est, de vero essentiali corpore Christi. Et quoniam verba institutionis testantur nobis cum pane, quem in sacra cœna frangimus, aliquid cōmunicari & dari, inquit Paulus, esse distributionem, communi-

cationem, & participationem corporis Christi, *κοινωνία, μετοχὴ, μετέ-
ληται*: existente præterea permagno discrimine inter hæcæ phrasæ, di-
stributio est corporis & sanguinis CHRISTI, & distributio est communi-
cationis virtutis & efficaciz absētis corporis & sanguinis CHRISTI.
Similiter etiam inter illas: Distributio corporis & sanguinis Christi, & *Ambrosius
Volfius de
fundamētis*
distributio communicationis cum corpore Christi. Alibi, veluti Iohan.
1. Philip. 1. vocabulum *κοινωνίας* accipitur pro spiritali communione, *Lutheri,
pag. 134*
ne: verum 1. Cor. 10. agit Paulus de Sacramentali distributione aut com-
municatione corporis Christi: quæ tam dignis quā indignis est cōmunis:
quemadmodum significatio dicti vocabuli *κοινωνίας*, quando accipitur
pro distributione aut dispensatione etiam extat, Rom. 15. vbi habetur, con-
ferre aliquid in pauperes sanctos. Lutherus reddidit contributionem
communem, 2. Corinth. 8. gratiam & communicationem ministerij.
Item, cap. 9. simplicitatem communicationis. Hebr. 13. Beneficentiz &
κοινωνίας, non obliuiscamini. Quare interpretatio, de spiritali communi-
catione, quam solam aduersarij hic vrgent, subsistere non potest. Illa enim
siquidem locum habere deberet, irrefragabiliter sequeretur: neminem, qui
cœnam Domini accederet, illa ad iudicium vtī: verum omnes vitam & sa-
lutem consequi, siue vera fide, siue citra fidem, illius fierent participes. Id
quod tamen falsissimum est: cū Apostolus, panis distributionem corpo-
ris, & calici distributionem sanguinis Christi distinctè assignet: cū ta-
men aliās sacra Scriptura, meritum Christi, hac ratione non distinguat. Ex
quo etiam liquet, verba ipsius non aliter, quā de hac distributione cor-
poris & sanguinis Christi posse intelligi: quæ in verbis Testamenti Christi,
descripta habetur. Quod si Apostolus de spiritali cōmunionē loqui voluisset:
dixisset vtīq; Spiritū & efficaciam corporis & sanguinis Christi distribuere
vel panem & calicem distributionem esse corporis & sanguinis Christi. Si
etiam de manducatione tantum spiritali ageret: illis, qui indignè sacram
cœnam accedūt, frustra abusum huius cōmunicationis obijceret. Spiritua-
lis enim communicationis corporis & sanguinis Christi, isti nō sunt par-
ticipes. Extra autem omnē est dubitationem, hypocritas comedere panem
cœnæ: quod si his igitur non est distributio corporis Christi: sequeretur Paulū
sibi ipsi contradicere. In genere enim loquitur: nec excludit hypocritas &
indignos. Deniq; quid verbis opus est, si aduersarij nostri his verbis Pauli
Metonymiam suā confirmare conantur: tenentur omninō demonstrare,
quoddam verbum, dicta in sententia, tropi fundamentum ponant.

CAPVT V. APOLOGIAE.

Quodd si illud ponunt & referunt ad vocabulum corporis: absurda hæc sententia inde sequetur: Panem benedictum esse distributionem Symboli aut figuræ corporis Christi. Sin illud constituunt in vocabulo *κοινωνίας*: retinebit utique vox corporis, propriam & natiuam significationem. Quodd si vox corporis illam retinet: manet utique in verbis etiam Christi: Hoc est corpus meum, etiam natia significatio, vocis corporis. Christus enim & Apostolus, de vna eadēque loquuntur cœna: vnde necessario concluditur Metonymiam in verbis illis locum non habere: sed merum esse & manere figmentum.

Admonit. *pag. 52.* *De dicto Pauli, 1. Cor. 12. per vnum Spiritum in vnu corpus baptizati sumus.* Nihil etiam ad rem facit, quodd prætendunt Apostolum 1. Corinth. 12. asserere, panem per vnum Spiritum, in vnum corpus, baptizatos esse: Baptismus enim & sacra cœna, non idem sunt Sacramentum: De baptismoe-nim non dicitur: in eo corpus Christi, quod pro nobis est traditum, esse comedendum & sanguinem eius bibendum: quemadmodum id in ver-bis cœnæ est expressum. Præterea loquitur ibi tantum de spirituali com-municatione, non autem de Sacramentali, de qua 1. Corinth. 10. & 11. agit: quæ omni modo à spirituali cōmunicatione est discernenda. Nec in eo tan-tum singularis aduersarij partis deprehenditur præsumptio, quodd Bapti-smum & cœnam inter se confundunt: verum etiam quodd contra expressa verba, 1. Cor. 12. quæ de spirituali cōmunicatione agunt, verba 1. Corinth. 10. & 11. quæ de Sacramentali cōmunicatione & distributione corporis & sanguinis Christi loquuntur, conantur interpretari. Afferunt præterea, panis, quem frangimus, dicitur corpus Christi, pro nobis fractum & tradi-tum. Item, non minùs verè fractionem panis esse & dici fractionem & ma-tationem corporis Christi pro nobis, quàm panem fractum.!

Admonit. *pag. 52.* *De vocabulo frangitur.* Quodd si verum esset, necessario prior illorum verborum Pauli inter-pretatio, in qua vocabulum *κοινωνίας* ad spiritualementorquent *κοινωνίας*, falsa erit: vt est falsissima. Spiritualis enim *κοινωνία*, non est ipsum tradi-tum, & in cruce fractum, seu, vt se explicant, crucifixum corpus Christi: sed fructus, est traditi & oblati, corporis Christi.

Quodd Apostolus Paulus, 1. Corinth. 11. Vocabulo frangitur, vtitur, pro voce, traditur, ea ex causa factum est: quodd illo significare voluit: in sacra cœna illud ipsum corpus frangi, hoc est, distribui, quod in ara crucis in mortem est traditum, nec aliud corpus: quemadmodum vocabulum frangi Esaiæ 56. Thren. 4. & alibi sæpiùs de distributione vsurpatur.

Ideo non eadem sunt Apostolo Paulo, Panis quem frangimus: & corpus Christi pro nobis in cruce fractum & traditum. Item, fractio panis & fra-ctio seu

Actio summatario corporis Christi in cruce: verum id ei significant, panem benedictum, quē frangimus, esse distributionē illius corporis, quod pro nobis in cruce est oblatum: Sacramentali participatione. Sic illā quoq; producunt regulā: Extra vsum à Deo institutum, nihil habere rationem Sacramenti, & hanc sic interpretatur: Hypocritas præter nuda, nihil sumere, Symbola cū tamen hæc regula à nostris, Pontificijs sit opposita, qui finxerunt: Si panis benedictus includatur cibario, & publicē in processione circumferatur & adorandus proponatur, licet non distribuatur, accipitur & commedatur, nihil ominis tamen verum esse Sacramentum: etiam si in verbis institutionis nulla eius fiat mentio. Nequaquam autem regula ista, in nostris directā est Ecclesijs, ad vsum fidei: quasi non integrum sit & perfectum Sacramentum, si eo hypocrita aut indignus fruatur. Hoc si euincere conantur: necesse est prius vt demonstrent, Christum sacram cœnam hac ratione & his verbis instituisse: quod tum demum verum & perfectum sit Sacramentum: si eo fideles fruuntur: sin verò sumatur ab hypocritis & infidelibus: dimidiatum tantum Sacramentum fore, hoc est, panem tantum & vinum. Hoc verò nunquam edocere poterunt: contrarium verò supra ex Augustino contra Donatistas demonstrauimus.

Quemadmodum igitur præcedentia Apostoli verba, turpiter peruerterunt: sic progrediuntur, vt illa quoque verba adorianur: (non discernens corpus Domini,) 1. Corinth. 11. indēque euincere conantur, non discernere corpus Domini, non significare ore indigno illud manducare, sed eius Sacramentum videlicet panem, indignē manducando, illud conculcare, prophanare & contumelia afficere: seu vt aliās loquuntur, respuere, rejicere, repudiare. Hoc tanta confidentia asserunt, quasi interpretatio scripturæ ita illorum potestati subiecta sit, quod illorum expositioni, citra diligentius examen, simpliciter fides sit adhibenda: quemadmodum Pontifex Romanus superiori tempore, suam glossam, sacrosanctam haberi, & citra disceptationem acceptari voluit.

De vero & genuino sensu vocabuli (discernens) 1. Cor. 11. Admonit. pag. 54.

Vocabulum autem διακρίν properly hoc loco significat corpus Christi à communibus alijs cibis discernere: ita vt quilibet sciat, quid in cœna propriē distribuatur: & ne corpus Christi, quod in illa distribuitur, prophanetur & contumelia afficiatur. In eodem sensu vtitur illo Apostolus 1. Corin. 4. Quis te diiudicat: & sic explicat illud vocabulum Augustinum: tractat 62. in Iohan. his verbis, cum Apostolus diceret, Reus erit corporis

CAPVT V. APOLOGIAE.

Domini, de ijs erat sermo, qui Domini corpus, veluti quemlibet alium cibum, indiscretè negligentèrque sumebant. Hic si corripitur, qui non dijudicat, hoc est, non discernit à cæteris cibis Dominicum corpus, quomodo non damnatur, qui ad eius mensam fingens amicum, accedit inimicus? Et Chrysostomus. Non dijudicans, hoc est, non perpendens magnitudinem eorum, quæ in cæna Dominica præsentia & propofita sunt: nec considerans doni amplitudinem. Si enim diligenter didiceris, quis sit *ὁ ὄψωνος*, qui propofitus est, & quis existens, cui se ipsum donet: non opus erit alia exhortatione: sed hoc sufficiet nisi prorsus sis desperatus non dijudicans. Et hanc Chrysostomi explicationem repetit Oecumen. 1. Cor. 11.

Quod cum ita sit, discernere corpus Domini, idem significat, corpus illud, ab omnibus alijs cibis, quibus vescimur, discernere: illudque comedendo reliquis cibis non æquiparare: necesse est aduersarijs, non discernere corpus Domini idem significare, illud comedendo prophanare: nec rectè à reliquis cibis distinguere: verum reliquis cibis parem, nec multò excellentiorem & meliorem iudicare.

Præterea corpus Christi non discernere, non idem significare, quod pœan Sacramenti, vt aduersarij interpretantur, comedendo prophanare & ignominia afficere: maximè non dicente Apostolo: quia non discernit panem: sed quia non discernit corpus Domini. Ita enim hic panis discernendus est, quod sit corpus Domini. Si quæris, de quo corpore Apostolus Paulus loquatur: respondent tibi verba cœnæ, de Christi corpore, quod pro nobis in mortem est traditum. E quibus omnibus constat, aduersarios verbis Pauli vim facere: & coactè in suam sententiam pertrahere conari.

Alteram etiam interpretatio locum non habet: Corpus quidem Christi omnibus offerri: infideles autem illud à se repellere, ideo quia per incredulitatem corpus Christi aspernentur & à se remoueant: fierique ita reos corporis Christi: non quod verè eius reddantur participes: sed quia illud à se rejciunt. Hæc sanè opinio erronea est. Non enim inquit Apostolus, infideles negligendo, respuendo, rejciendo, repudiando, reos fieri corporis Christi: sed edendo & bibendo. Quicumque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne: reus erit corporis & sanguinis Domini.

Admonit.

pag. 54.

Articulos

• Ad stabiliendam etiam metonymicam interpretationem verborum cœnæ, produciunt articulos fidei Christianæ, & euincere conantur, Christi corpus præsens in cæna non distribui. Secundum carnem enim
elle

esse natum & editum ex virgine, passum, in cœlum ascendisse: & sub finem mundi visibiliter ad iudicium rediturum. Ergo non posse illud in cœna esse & distribui.

Ad hanc obiectionem sæpius iam ipsis est responsum: nullum esse fidei Articulum, qui Christum impediatur, quo minus secundum verba Testamenti, possit corpus suum in cœna præsens distribuere. Licet enim humanum finitumq; corpus assumpserit, retinuerit & retineat, secundum tamen omnipotentiam suam facile potest cum illo corpore, citra illius destructionem id efficere: quod in verbis Testamenti se facturum promissit: quia illud diuinitati suæ personaliter est vnitum: & supra omne exaltatum, vt omnia adimpleat Eph. 1. 4. Quamuis igitur corpore suo in cœlum ascenderit: potest tamen illo in cœna etiam præsens esse, corpusq; suum distribuere. Etsi enim id ratio humana fieri nõ posse iudicat: simul in cœlo & in cœna præsentem adesse: id tamen Christus facile efficere potest, quia promissit: & quia nullum ei verbum impossibile. Aduersarijsq; nostris est demonstrandum, articulos de incarnatione & ascensione promissam præsentiam corporis Christi in cœna destruere: hasque duas sententias sibi repugnare: Christi etiam potentiam excedere, inuenire modum, quo corpore suo simul & in cœlo, & in cœna præsens sit, quæ in terra inter Christianos celebratur, nihilominusq; sit & maneat verum corpus, cum vtrumq; dixerit. Similiter, licet corpore suo in nouissimo die visibiliter in nubibus cœli ad iudicandum cõpariturus sit: longè tamen aliud est visibilis ad extremum iudicium reditus: quem scriptura apparitionem nominat: & promissa præsentia corporis & sanguinis in cœna. Cumque vtrumque verbum ipsius sit: statuimus etiam vtrumq; verum esse. Ne hoc igitur fundamentum, ex articulis Symboli petitur, subsistat.

Præterea prætendunt Sacramenta nullos nouos aut peculiare fidei articulos constituere: sed ideo instituta, vt articulos fidei confirmet: Ideo- que sacram cœnam, nullum articulum illis contrarium credendum proponere: præsentiam autè corporis Christi, quemadmodum in Symbolo & scriptura nusquam contineatur, sic eidem omni ex parte repugnare. Hæc autem propria ipsorum sunt figmenta. Num asserere non verentur, verba institutionis, quæ ipse Christus potulit, non esse verba DEI omnipotentis: quibus æquè ac reliquis omnibus scripturæ testimonijs, fides sit adhibenda? Priora sane fuerunt, & prius prolata verba cœnæ: quam Symbolum Apostolicum ab Apostolis est collectum.

Admonit.

pag. 55.

Apostoli

CAPVT V. APOLOGIAE.

Apostoli etiam baptisatos in suo Symbolo non meminerunt, nunquid igitur verba baptisatos non sunt DEI verba: nullumque Symboli articulum cōstituunt? Similiter liquet, doctrinā de Pœnitentia, de libero arbitrio, de noua obedientia, aliarumque partium nostræ religionis, nullam expressam in Symbolo Apostolico fieri mentionem: num igitur articuli fidei non essent? Omnino, quidem, statuimus, quæcunque Christus dixit aut docuit, ipsissimum esse verbum DEI, cui per omnia fides sit adhibenda: licet postea non omni, a Apostoli, in breue illud, Symbylum, nominatim contraxerint. Doctrinam etiam de cœna articulos fidei confirmare, non est dubium. Docet enim Christum verum habere corpus: Id quod articulus de incarnatione similiter docet. Tradit etiam veracem eundem esse & omnipotentem: seruantem & adimplentem, quæ per verba Testamenti se impleturum promisit. Præsentiam autem corporis & sanguinis Christi in cœna, ne in minimo quidem articulis fidei aduersarij, id paulò antè abundè est demonstratum: quin exposcimus etiam ab aduersarijs, vt veritatis certo fundamento id euertant: modò articulos fidei non iuxta rationem, sine aut contra Verbum DEI interpretentur aut intelligant. Nihil igitur hoc etiam fundamentum, adiumenti affert metonymiæ: quin potius eam planè deserit.

Simili ratione nihil ponderis habet, quod è tertio articulo, de communione sanctorum edocere conantur, Christi corpus, non verè in cœna præsens distribui & sumi. Extra enim controuersiam verissimum est, articulum de communione sanctorum, tantum agere de spiritali communione, quæ est fidelium. Doctrina verò de cœna loquitur de Sacramentali manducatione corporis & sanguinis Christi, quæ non tantum fidelibus est communis, sed etiam indignis, quo ad substantiam & essentiam cœnæ. Quare nec ex hoc etiam articulo, Metonymiam suam in verbis cœnæ, euincere possunt: cum de distinctis & nequaquam iisdem rebus agant.

Ex hoc ipso etiam fundamento disputant corpus Christi à communicantibus præsens & verè non percipi. Non enim esse corporalem ingressum corporis Christi intra sanctorum corpora. Facile autem, DEI beneficio, intelligimus, quid sibi velint. Cum autem pro nobis sint verba Christi dicentis: Accipite, comedite hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur: plus ipsis fidei, quàm illorum nugis tribuimus: Nec patimur nos illorum nanijs turbari. Non autem intelligimus, nec dicimus, id naturali, corporeo, carnali modo, pro ratione huius seculi aut vitæ, fieri. Sic etiā loquitur Iustin: Martyr. pag. 180, Alimoniam, vnde sanguis & caro nostra per
mutatio-

mutationem aluntur, incarnati illius IESV carnem & sanguinem esse edocti sumus. Item, Irenæus lib. 51. Quomodo carnem negant capacem esse donationis DEI, quæ est vita æterna, quæ sanguine & corpore Christi nutritur. Item Hilarius lib. 8. de Trinit. Naturam enim carnis eius adepti sumus per Sacramentum communicatæ carnis & sanguinis. Item Cyrillus lib. 10. in Iohan. cap. 13. Vnde considerandum est, non habitudine solum, sed etiam participatione naturali, &c. Verum de his postea plura.

Admonit.

pag. 56. 57.

58. 59. 60. 61.

Demum descendunt ad Symbola Nicenum & Constantinopolitanum, & testimonia Patrum, è quibus Metonymiam suam probare nituntur. Quod igitur Symbola attinet, Nicenum & Constantinopolitanum, in quibus dicitur: credimus vnum Baptisma in remissionem peccatorum, idque tantundem esse, ac credere sanctis & fidelibus eadem beneficia dari & obsignari: ideoque fieri non posse in sacra cœna nouam communionem, corporis & sanguinis CHRISTI, doceri: respondemus simpliciter & verè: perpetuò miscere & confundere in hoc negotio aduersarios: id quod respiciat est distinctum. Vtrumque Symbolum loquitur de spiritali communionem, cuius fideles tantum redduntur participes. Verba autem cœnæ non tantum de spiritali agunt, sed etiam de Sacramentali communionem corporis & sanguinis Christi: cuius, ut Apostolus inquit, 1. Corinth. 11. etiam indigni & hypocritæ reddi possunt participes, verum non ad salutem, sed ad iudicium. Nihil igitur eos iuuat: quod vtrumque Symbolum per se allegant: cum Symbola & verba eorum de distinctis rebus loquantur. Libenter etiam fatemur causam finalem, fructum & effectum baptismi & cœnæ Domini, in fidelibus, esse remissionem peccatorum. Longè verò diuersum est causa materialis, cuius Sacramento propria, in cuiusque institutione expressa. Et extat quidè in Concilio Niceno insigne testimonium de vera presentia corporis & sanguinis Christi in sacra cœna: cuius hæc sunt verba: In hac diuina mensa non ad propositum panem & poculum humiliter intenti simus: sed mentem seu cogitationem eleuantes, fide consideremus iacere, in sacra illa mensa, agnū DEI, qui tollit peccata mundi & à Sacerdotibus sacrificatur, non more sacrificij. Et cum preciosum corpus & sanguinem eius reuera accipimus, credere nos oportet, hæc esse resurrectionis nostræ Symbola: propterea enim non multum sumimus, sed parum, ut agnoscamus, non ad saturitatem, sed ad sanctificationem hæc sumi. In his verbis expressè mentionem facit Conciliū, in sacra cœna non tantum panem & vinum presentia esse & distribui: verum etiam agnū DEI cum precioso suo corpore & sanguine: cuius reuera in sacra cœna per ministeriū Sacerdotis reddamur participes.

Gg

Ad

CAPVT VI. APÖLOGIAE.

*Responsio
ad dicta pa-
trü, quæ ad-
uersarij pro
doctrina de
sacra cæna
adducunt.
Ambrosius
Volfius cõ-
tra Lutheri
fundamēta
pag. 73. Item
pag. 160. 161*

Ad testimonia Patrum in genere respondemus: in initio aduersarios hoc loco multa accumulare testimonia Patrū: omittere verò illa, in quibus Patres disertis verbis explicant: quæ sit substantia cœnæ: quid in ea præsens sit, detur & accipiatur: videlicet verum corpus & sanguinem Christi: quorū testimoniorum multa produci possent si quidem huius operis id ratio ferret. Sunt autem alibi à nostris sæpius collecta & annotata. Secundò omittunt illa etiam Patrum testimonia, quæ expressè Sacramentalem manducationem cõfirmant: quorū postea suo loco fiet mentio. Tertiò similiter omittunt omnia testimonia, in quibus patres disertè manducationem corporis Christi ipsimet docent. Quartò illa etiam prætereunt testimonia, quæ doctrinæ ipsorum planè aduersantur: quale est Irenæi: quod tamen glossa sua inuertere conantur, cum sciant id secum pugnare. Irenæum enim lib. 4. cap. 34. rem cœlestem nominare corpus Christi, quod non nobis in cœna præsens: sed procul & longissimè à nobis absit in cœlis: id è suo confingunt cerebro, & verbis Irenæi affingunt. Irenæus enim rem cœlestem verum corpus Christi, quod in cœna præsens, non naturali, sed supra naturam cœlesti ratione distribuitur, nominat. Sexto loco citant testimonia Originis: quæ si locum haberent: nulla amplius opus foret cœnæ domini administratione. Septimò, citant multa testimonia, in quibus Patres vocabulis figuræ, Symboli, typi, vtuntur: & ex illis euincere conantur: verba cœnæ tropicè necessariò esse accipienda: verum ad illa supra iam antè ex fundamentis est responsum: & quando de 6. cap. Ioh. agunt, rectè docent, verba illa figuratè esse accipienda. Octauò allegant testimonia, primū in quibus sacram cœnam à fine describunt: veluti Iustini, cum inquit: Panem Eucharistiz nobis commendatum esse ad recordationem Pàsionis Christi: & ex illis concludere volunt, in cœna (verba corpus & sanguis Christi) merè *μνημόσυνα* significare crucifixi & traditi corporis & sanguinis Christi. Prætereunt autem, quando Patres sacram cœnam ab ipsa substantia describunt, & expressè mentionem faciunt: in illa verè & præsens corpus Christi distribui, quod Dominus in mortem tradidit: & sanguinè Christi, quem pro peccatis mundi effudit: quemadmodum paulò antè Iustino talia testimonia produximus & plura ex alijs Patribus proferre possemus: si huius scripti ratio id pateretur. Quoniam verò in sequenti id facturi sumus ca-
pite: idem quæ ab alijs nostris alibi factum: ad ea
nos loca referimus.

CAPVT

SOLIDA DECLARATIO ET FIRMA REFUTATIO dilutionis, in qua aduersarij Neostadienses conantur doctrinam suam de sacra Christi cœnatueri & defendere.

NOSTRO excusant se aduersarij iniuriam sibi fieri, quod eos accusamus, verba eos institutionis sacre cœnæ suis glossematibus obscurare & intricare. Libenter autē illis concederemus, hanc illorū excusationē, quā dictæ accusationi opponunt, si sic esset affecta, cui praxe mētes possent acquiescere: Res autē ipsa longē aliter se habet. Etsi enim prætendunt explicationē suam perspicua esse & claram: idq; eam ob causam, q. secundū Analogiam Sacramentorū verba Christi: hoc est corpus meū, hic est sanguis meus, explicant & interpretantur, panis est *μνημόσυνον* corporis mei: vinum est *μνημόσυνον* sanguinis mei: sicq; signo nomen rei signatæ tribui: suprà tamen hoc ipsorum fundamentū, cui hanc totā interpretationē superstruunt, immotis rationibus euersum est & ereptum. Hęc enim regula perpetuò manet firma & immota, de singulis Sacramentis iudicandum & pronuntiandū esse, è verbis, quibus institutū est, nō pro ratione aliorum Sacramentorū veteris aut noui Testamenti. Imprimis autē necesse est, vt hoc fiat in Sacramento veri corporis & sanguinis Christi: cui peculiare aliquid inest, præ reliquis omnibus Sacramentis veteris & noui Testamenti: videlicet quod Dominus noster Christus in eo promittit, corpus, q. pro nobis in mortē tradidit, & sacrosanctū sanguinē, quē effudit, præsens distribuendū: id quod de reliquis omnibus Sacramentis nusquā dicitur. Regula igitur aduersariorū de Analogia Sacramentorū, Symbola panē & vinū, tantū signationē esse rei, hoc est, nomen tantū illis tribui corporis & sanguinis Christi (id quod ex Augustino, per deprauationem tamen verborum, vt suprà inuictis rationibus demonstrauimus, desumpserunt) locum habere non potest. Immutum igitur manet, hanc illorum interpretationem obscuram esse, intricatam, & incertam.

Quod autem lector Christianus intelligere possit, aduersarijs non temerè obfuscationem verborum cœnæ à nostris obijci: verū iustus & grauissimis de causis, huius eos accusari: notorium est, & vniuerso orbi Christiano constar, quā varix, discrepantes, contrarix & absurdæ interpretationes & glossę verborum testamenti Christi ab istis sint propositæ. Carolostadius pronomē (Hoc) oppugnavit: illudq; non ad panē, sed ad corpus Christi sedens retulit: quod Christus porrigēdo discipulis panē corpus suum sedens monstravit. Quā glossam sequentes ipsius cōplices ipsimet expunxerunt &

Gg 2 reiecerunt

*Admonit.
pag. 91.*

*Responsio
ad Regulā
de similitu-
dine Sacra-
mentorum.*

*De varis
int repræ-
sentationibus
verborum
institutionis,
quas ad-
uersarij v-
surpant.*

CAPVT VI. APOLOGIÆ.

reiecerunt. Caroloſtadiū ſequutus eſt Cinglius, qui verbum ſubſtantiuum (Eſt) ex carnificandū ſibi ſumpſit, & ex reuelatione ſibi ſomnianti per viſionem factæ, quam, atrā ne an alba fuerit, ipſemet ignorat (quod idē ipſe in libro, quem ſubſidium inſcripſit Eucharitiæ, ſaretur) euincere voluit verbum (Eſt) idem notare, quod ſignificat corpus Chriſti. Cū autem nec hoc Somniatoris Gloſſema ſubſiſteret, Oecolampadius prodijt, & aggreſſus eſt vocem (corporis) prætenditq; idem omninō & quidem neceſſariō ſignificare, quod figura corporis abſentis. Nec hoc loco ſubſtiterunt: verū alij inſuper acceſſerunt: Syvenckfeldius cum ſuis: & poſt illum Petrus Martyr: qui planē textum inuerterunt, & vocem (Hoc) ad finem repoſuerunt: quaſi hic debeat verborum eſſe ordo: Accipite comedite: corpus meū, quod pro vobis traditur, eſt hoc, ſubintellige: Spiritualis cibus. Poſt hos alij prodierunt interpretes, qui media ex parte textum corrumpere ſunt auſi: & vocem (Hoc) in medio collocarunt, hac videlicet ratione: Accipite, comedite, quod pro vobis traditur, hoc eſt corpus meum. His inſuper alij acceſſerunt, qui verba ſic exagitarunt: Hoc eſt corpus meum in mei recordationem, quod idem ſit, ac ſi dixiſſet: corpus meum in cœna non aderit præſens: verū memoria tantū corporis mei: quaſi hæc ſint textus verba, comedite, hoc eſt corporis mei memoria. Exorti poſtea ſunt alij, qui contenderunt, verba cœnæ non eſſe Articulum fidei: proinde licere, libere, quod placet cuique, ſtatuerē.

Campanus ſic interpretatur: Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum: corpus ſcilicet paneum, quaſi diceret, panis, quem vobis do, eſt corpus per ſe ſeu creatura, quemadmodum reliquæ ſunt creaturæ, lapis & lignum.

Laſco vocem (Hoc) contra cæteros ad totam cœnam ſiue totam formam ac ceremoniam, ipſamq; externam cœnæ actionem referre voluit.

Zyvinglius inter cætera vnicam vocem (corpus) multis modis exercuit. Interdum carnem accipit pro diuinitate: poſtea corpus pro paſſione & morte Chriſti, pro cōmemoratione mortis Chriſti, pro gratiarū actione.

*Diallaſticō
Beſæ Episto
la 68. in ſe-
cunda edi-
tione.*

Alij alibi vocem corporis duobus modis interpretati ſunt: pro vero corpore Chriſti, & pro corpore myſtico, ſeu Sacramentali. Cū verò his omnibus ſe expedire non poſſent, tandem Caluini Metonymiam amplexi ſunt: ſigno, nomen rei ſignatæ, tribui: Hac ſeſe & ſuos ad hunc vſque diem excruciant, vt alia abſurda, quæ de verbis cœnæ protulerunt, ſilentio prætereamus.

Quis autem tam cæcus, tamq; ſtupidus eſt, qui non videat, imò qui non palpet, hiſce cōtrarijs interpretationibus aduerſariorū verba ſacræ cœnæ prorſus

ne prorsus obscurari, tandēq; nihil certi in verbis Christi, hisce discrepantibus & absurdis interpretationibus, manere reliquum. Et tamen corā vniuerso Mundo ij videri volunt: quorum explicatio sit omnium clarissima & maximē dilucida: cū contrarium manifestō verum sit, & in conspectu omnium.

Prætentunt, Christum panem appellare suum corpus Metonymicē, nomine corporis, licet verē corpus suum non sit: sed *μνημόσυνον* tantum sui procul absentis corporis: nec etiam dicere, sub pane inuisibile suum corpus se distribuere: cū inuisibile corpus nunquam habuerit.

Ad hæc solidē respondemus: Quemadmodum non dixit, panem esse Symbolum seu *μνημόσυνον*, sui procul absentis corporis: sic nec his etiam verbis vitur: sub pane inuisibile corpus latet: sumit autem panem, & de pane dicit, Hoc est corpus meum, quod pro nobis traditur. Panis autem non est pro nobis traditus. Necessariō igitur sequitur, cū panem sumat & expresse dicat, esse id corpus suum, quod pro nobis tradidit: in cœna eum discipulis suis non merē panem, tanquam *μνημόσυνον* sui corporis distribuisse: verū vnā cum pane verum corpus, quod pro nobis in mortē est traditum. Panem etiā corpus Christi appellari non Metonymicē, quemadmodum aduersarij id vrgent, tanquam *μνημόσυνον* absentis corporis: verū propter Sacramentalem vnionem, quia cum pane benedictō verum corpus, quod pro nobis in mortē est traditum, præsens distribuit. Nec quicquam hoc ad rem facit, Christum corpus suum, idē in cœna exhibere non posse, quia visibile est & circumscriptum. Quia enim ipsi placuit corpus suum in sacra cœna præsens distribuere: ratione omnipotentis suæ, facile modum inuenire nouit, quo id perficiat, quod aliā ratio humana comprehendere, & intelligere nequit. Vox enim (est) nullam admittit figuralem absentis corporis explicationem. Sic etiam vocabulum (meum) nequaquam nos ad signum corporis Christi remittit: quemadmodum nec vocabulum (corporis) maximē cum inuicta Christi declaratio accedat: quod pro vobis est traditum. Hæc enim exegetica particula omnem Metonymicam & Tropicam explicationem ex ipso fundamento destruit.

Præterea in sacris literis non rarum est, quando de duabus diuersis rebus est sermo, quarum vna visibilis est, altera inuisibilis, inuisibile nominari: veluti cū Scriptura dicit, Columba erat Spiritus sanctus: Item, flammæ in Apostolis conspectæ, sunt Spiritus sanctus. Quare omnino verum est, eum qui non videt, verba Christi: Hoc est corpus meum, sic intelligenda esse

da esse necessariò, quemadmodum natiuo suo sensu sonant: cum vel prorsus nihil intelligere, vel mera petulantia cœcutire.

*De SACRAMENTALIBUS
LOCUTIONIBUS*

Hanc loquendi formam in scholis singularem seu Sacramentalem prædicationem nominare consueuerunt: vel etiam irregularem seu inusitatam. Propter Sacramentalem enim præsentemq; vnionē panis & corporis Christi, panis Christi corpus appellatur. A quibuscūq; etiam inusitata hæc ob causam nominatur, quòd quemadmodū in Christo duæ naturæ sunt, diuina & humana personaliter vnitæ: sic in cœna res esse duas, panē & corpus Christi, vinum & sanguinem Christi, non autē personaliter, verū Sacramentaliter vnitas. Et hac ratione veteres, vt ex Gelasio, & alijs videre licet, hanc loquendi formulam explicarunt.

Nulla etiam huic explicationi verborum Christi, inest obscuritas: verū omnia pulchrè & præclare consentiunt verbis Christi: ita quidem, vt quiuis, qui verba institutionis intuetur, hunc nec alium sensum inde elicere & deducere possit: modò verbis Christi clarissimis adhærere, nec luci tenebras inferre ipsi sit animus.

*Admonis.
pag. 94.*

Obijciunt etiam eo loco nobis, tantum modò nos verbis Christi insistere, & perpetuò vrgere verbū Domini: exprobrantes, quando vrgemur, nihil aliud nos, quā verba, verba, verba Christi sonare. Verū hoc ipsum summx laudis esse ducimus: nec in hac vita quicquam vltiùs petimus, quā vt verbis Christi omnipotentis & veracis, adhærere nobis liceat, & custodiāmur contra vias dissipatoris, Psal. 17. virtute & Spiritu Christi.

Illis, si quid meliùs est verbis Christi perspectum, ipsi viderint. Nos DEI beneficio verbis Christi inherere, illisq; ipsis verbis Christi Saluatoris nostri, in hac causa victoriam obtinere cogitamus: cū aduersarijs vnā cūm glossa sua metuenda sit confusio. Textus enim durabit: glossa peribit iners.

*Non inimi-
mur consi-
sta ab ad-
uersarijs v-
biquitati.*

Non etiam, quòd nobis obijciunt, quando de interpretatione agitur verborum cœnæ, confugimus ad consuetū ab ipsis vbiquitatem: nec illius quo ad nos, præsidio egemus: Verba enim Christi firmi fundamenti inniscunt nobis sunt: & contra aduersariorum glossēmata, & nauci obiectiones, facillè firmiterq; subsistent.

Quòd verò de illa motæ disputationes sunt, ipsorum culpa factum est: qui hæc de vbiquitate corporis Christi disputationes, vt è libris Cinglij aliorumq; scriptis videre est, primi mouerunt, & in aciem produxerunt.

Sic nec separamus, aut diuellimus corpus & sanguinem Christi in distributione sacrae cœnæ, quod nobis obijciunt: verū ipsam sequimur institutionem.

stitutionē Christi, qui distinctē, de presenti distributione corporis sui cum pane, & sanguinis, cum vino est loquutus: hocq; Sacramentum, illa, nec alia ratione, instituit. Commendamus Domino nostro Christo, quare istiusmodi distinctam presentemq; distributionem corporis & sanguinis sui, cum pane & vino ordinare & instituere voluerit. Qui etiam institutionem suam contra nasutulorum argutias aduersarij partis, cum omnipotens sit & verax, facile poterit tueri.

Deinde sese excusant, quod verba testamenti Christi non corrumpant nec trahant in sensum nouum & alienum: verum quod dicta verba secundum ipsius Christi intentionem exponant: Certissimè autem verum est, quæ nam Christi intentio, in intentione sacre cœnæ, fuerit, nullo alio ex fundamento, quàm solummodò ex ipsius proprijs verbis, quibus Testamentum suum instituit, dignosci, & intelligi posse. E verbis & secundum illa intentio dirigenda est & iudicanda.

Admonit.

pag. 94. 95.

De intentione Christi in verbis institutionis.

Aduersarij autem nostri redeunt, hoc loco ad Metonymiam, signi & rei signatæ: & hanc volunt esse intentionem Christi, secundum quam verba testamenti ipsius exponenda sint: id quod omni fundamento caret. Ideo enim Christus verbum suum nobis proposuit ne de intentione diu nobis querendum sit aut disputandum: verum vt ex ipsis verbis institutionis colligere queamus: quidnam in sacra cœna se distributurum pollicitus sit & promiserit.

Hinc igitur etiam colligere licet, quid superædificandum sit huic aduersariorum, quo ad verba cœnæ, expositioni: nihil videlicet omninò: quoniam relictis clarissimis verbis institutionis, intentionem Christi extra verba testamenti vrgent: cum nulla omninò creatura extra firmum & immotum verbum, quod tradidit, mentem illius intueri, & ex ea de illius intentione quicquam iudicare aut concludere possit.

Licet igitur Christus hac forma verborum non vtatur: In pane corpus meum inuisibile presens adest: ipsius tamē hæc verba (Accipite, comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur: Bibite ex hoc omnes, hic est sanguis noui testamenti, qui pro vobis effunditur) tam clara sunt & perspicua, vt abundè, modò quis studio ducatur veritatis, nec petulantia quadam ab ipsis verbis recedere cogitet, quisnam proprius, & verus illorum sit sensus, quiuis assequi possit. Nullumq; est dubium, si Dominus noster Christus, illa loquendi forma, & ratione in Testamento suo vsus fuisset, heteroclitia ingenia longè plures occasiones subtiliter dubitandi habitura fuisset, quò nam modo rectè illa sint intelligenda.

Simpliciter

CAPVT VI. APOLOGIAE.

Simpliciter itaque & perspicue, hoc modo loqui voluit: quò minùs verba sua à nasutulis & sapientulis in alienum sensum, & intellectum deprauari, & detorqueri possent.

Liberè & ingenuè fatemur, panem esse corpus Christi: verum non, vt ipsi verba nostra exponunt, quoddam aliud de nouo creatum inuisibile corpus, seu quædam inuisibilis caro: sed, vt Iustinus loquitur, credimus, Domini nostri IESV CHRISTI, qui homo factus, proprium esse corpus & sanguinem, quod, secundum Christi propriam institutionem & promissionem, inuisibili & incomprehensibili modo, in cœna præfens, distribuitur.

Insolenter quærunt, vbi Christus vel vno apice significarit, se corpus suum inuisibile, & inuisibili ratione, in sacra cœna, distribuiturum: verum non est, quòd proluxa & anxia deliberatione ad insolentem hanc ipsorum quæstionem respondeamus: cum Christus, in verbis Testamenti, corpus suum, quòd pro nobis in mortem tradidit, se in cœna præfens distributurum promiserit. Hoc visibili modo cum non fiat: necesse autem sit verba Christi impleri: necesse omninò est, verum ipsius corpus præfens adesse in cœna: non autem pro ratione & modo huius seculi, & huius vitæ: verum inuisibili & incomprehensibili ratione.

Prætentunt etiam, ante Lutherum, huiusmodi verborum Christi interpretationem neminem docuisse: Patres nullam aliam, quàm spiritua-lem præsentiam, & spiritualem distributionem corporis, vel virtutis Christi in sacra cœna agnouisse.

Confirmatio Orthodoxos Patres de sacra cœna idem nobiscum sensisse. Contrarium verò ex tota Orthodoxa antiquitate, facile est demonstrare, & edocere. Paucis quædam tantum, hoc loco, ad informandum Christianum lectorem producemus.

Et initio, fatentur omninò præcipui Patres: Irenæus lib. 4. cap. 34. Augustinus in sententijs Prosperi: In cœna res esse duas: terrena scilicet Elementa, panem & vinum: & verum corpus ac sanguinem Christi.

Deinde fatentur pari modo, corpus Christi non tantum in cœlis, sed etiam in cœna verè præfens adesse.

Augustinus ad Neophytos: Hoc accipite in pane, quod pendit in cruce: Hoc accipite in calice, quòd fufum est à Christi latere.

Chrysostomus, 1. Corinth. 11. Hoc quòd in poculo adest, illud est, quòd ex latere Christi fluxit, & illud participamus.

Et Ignatius in Epistola ad Smyrnenfes (cuius verba Theodoretus allegat)

legat.) inquit: Hos esse hæreticos, qui negant Eucharistiam esse carnem Seruatoris nostri Christi IESV, quæ pro nobis sit passa.

Tertiò docent, Corpus & sanguinem Christi in cœna, inuisibili ratione præsens esse & exhiberi.

Augustinus in sententijs Prosperi: Eucharistia constat visibili Elementorum specie, & inuisibili Domini nostri IESV CHRISTI carne & sanguine. Idem docet etiam Cyprianus in sermone de cœna: & Bernhardus de cœna Domini: & hæc ipsa nostra est doctrina & confessio.

Quartò disertis verbis scripserunt, Christum non tantum virtute & operatione sua in cœna esse præsentem: verum etiam corpus ipsius & sanguinem præsens in cœna distribui & sumi.

Cyrillus lib. 11. in Iohan. cap. 26. Considerandum est, non habitudine solum, quæ per charitatem intelligitur, Christum in nobis esse, verum etiam & participatione naturali.

Ibidem: Nónne corporaliter quoque facit communicatione carnis Christi, Christum in nobis habitare.

Hilarius de Trinitate lib. 5. Naturam carnis suæ ad naturam æternitatis, sub Sacramento nobis communicandæ carnis admisit: Et nos verè sub mysterio carnis corporis sui sumimus.

Chrysostomus in 26. Matth. Homil. 83. Nos in vnam secum massam reducit, neq; id fide solum: sed re ipsa nos corpus suum efficit.

Ibidem: Proprio corpore nos alit, & sibi coniungit, atq; conglutinat.

Quintò, Patres per corporalem participationem carnis Christi in sacra cœna, vt ex Irenæo lib. 4. cap. 34. & ex alijs videre est, Marcionitarum hæresin & errorem, qui negarunt, corpus & sanguinem nostrum vitæ æternæ esse capacem, egregiè refutarunt. Qua ratione igitur non credidissent, verum corpus Christi in cœna præsens distribui?

Idem asserit Cyrillus in Iohan. lib. 3. cap. 36. lib. 4. cap. 14. 17. Augustinus confessionum lib. 7. cap. 10. In primis Tertullianus in libro de resurrectione carnis. Similiter Chrysostomus. 1. Cor. Homil. 24.

Sextò: Similiter cum Luthero & nobiscum manducationem docuerunt indignorum.

Augustinus contra Donatistas lib. 5. cap. 3. Indignè sumens Dominicum Sacramentum non efficit, vt, quia ipse malus est, aut, quia non ad salutem accepit, nihil acceperit. Corpus enim Domini, & sanguis Domini nihilominus erat etiam ijs, quibus dicebat Apostolus: Qui manducat indignè,

Hh

Idem

CAPVT VI. APOLOGIAE.

Idem contra Fulgentium Donatistam, Tomo 7. pag. 648. Epistola 162. Cyprianus sermone de lapsis. Chrysostomus Homil. 61. ad Antiochenos. Theodoretus, 1. Corinth. 11. Theophylactus, 1. Corinth. 11.

Septimò: Cum Luthero & nobiscum verba Christi: (Hoc est corpus meum,) vehementissimè vrserunt, & cohortati sunt, ne quis se ab illis auocari & seduci patiatur.

Cyprianus in sermone de cœna Domini: Inter conuiuas Dominicæ mensæ, animalis homo non recipitur: Quicquid caro & sanguis dicat, ab hoc cœtu excluditur, nihil sapit, nihil prodest, quicquid humana subtilitas molitur. Omne, quicquid à suis rationibus deuium videtur, sapientes huius seculi ad dementia referunt, & à veritate reputant alienum: sed veritas ab erroneis hominibus comprehendi non potuit.

Chrysostomus Homil. 83. in Marth. Credamus vbiq; DEO, neque contradicamus ei, etiamsi sensui & cogitationi nostræ videatur absurdum esse, quod dicit, superetq; & sensum, & rationem nostram, verbum ipsius: Quod in omnibus, & præcipuè in mysterijs faciamus, non illa solummodo, quæ præ oculis posita sunt, aspicientes, sed verba eius quoq; tenentes. Nam verbis eius defraudari non possumus, sensus verò noster decepti facilius est. Quoniam ergo ille dixit: Hoc est corpus meum, nulla teneamur ambiguitate, sed credamus, & oculis intellectus id perspiciamus.

Et Ambrosius, de his qui inician tur. In hac disputatione, quod & quomodo panis cœnæ sit corpus Christi, non est querendus naturæ ordo: cum idem illud corpus non iuxta naturæ ordinem, sed ex Spiritu sancto conceptum, & ex virgine natum sit.

Item Epiphanius in Ancorato: Surrexit in cœna, & accepit panem & vinum, & gratijs actis dixit: Hoc est hoc, quod scilicet dico. Et videmus nec æqualitatem, nec simile quippiam vel humanitati, vel inuisibili Deitati, vel membris corporis. Quia verò ipse ita dixit, nemo non credit huic verbo. Et qui non credit ipsum esse veracem ita, sicut dixit (Hoc est corpus meum, &c.) is excidit gratia & salute.

Et Leo sermone 6. de Ieiunio. Sic sacre mensæ communicare debetis, vt nihil prorsus de veritate corporis & sanguinis Domini ambigatis. Hoc enim ore sumitur, quod fide creditur. Et frustra ab illis Amen respondetur, à quibus contra id, quod dicitur, disputatur.

O&auò: Clarissimis verbis docuerunt, duplicem esse manducationem corporis Christi: quemadmodum id è multis Augustini testimonijs, in quibus de manducatione agit indignorum, colligere licet: veluti, Epistola 126.

Tolerat

Tolerat ipse Dominus Iudam Diabolum, furem & venditorem suum, & finit accipere inter innocentes discipulos, quod fideles norunt precium nostrum, &c.

Et Theodoretus in Epistolam ad Corinth. cap. 11. Non solum vndecim Apostolis, sed & Iudæ proditori preciosum corpus & sanguinem impertijt.

E quibus testimonijs euidentis est, corpus Christi duobus modis manducari: vno sacramentaliter tantum, qua ratione id Iudas comedit. Altero sacramentaliter simul & spiritualiter, qua ratione vndecim fideles Apostoli id manducarunt.

E quibus satis apparet, aduersarios iniquissimi obijcere, quod ante Lutheri tempora hæc doctrina planè ignota fuerit, quod Patres spiritualement tantum, non autem sacramentalem corporis Christi manducationem docuerint, quæ quidem impudens omnino & detestanda temeritas est & insolentia: cum certum sit & negari non possit, Lutherum verbis Christi & Pauli inhærere, id quod, vt paulò antè demonstratum, ab Orthodoxa Ecclesia semper est factitatum. Non enim nouam doctrinam introduci- mus: sed verbis tantum Christi insistimus.

*Admonit.
p. 8. 96. 97.
98. 99. 100.
Aduersa-
rios, in in-
terpretatio-
ne verborum
institutio-
nis, rationis
vilum sequi*

Tertio loco: Haberi nolunt, quod verba Christi exponant, secundum rationis humanæ iudicium: cum eandem accusationem in illa ipsa, quam proferunt, excusatione ipsi confirment.

Et quid verbis opus est: An non Cinglius contra Lutherum scripsit? Iste articulus offendit & grauat homines, difficile enim & durum est credere vnum corpus, simul in cœna & in cœlo esse. An non contra Lutherum scripsit? Quod in vita sua nunquam crediderit, corpus Christi in cœna dispensari: & quod maius est, quod id nullus hominum vnquam crediderit.

Item, an non eidem Cinglio in colloquio Marpurgenſi, hæc inepta & absurda sententia excidit: DEVM huiusmodi res incomprehensibiles nobis non proponere.

An non Carolostadius dixit: Desine mihi persuadere, quod DEVS in pane & vino sit.

An non Oecolampadius aduersus Lutherum scripsit: quid necesse sit, Christum inuisibiliter adesse? Quare requiratur Christianos tam difficilia, & impossibilia credere? An non hoc est à verbo recedere, quia difficile est & durum, & quia ratione non potest comprehendi & cognosci. An non hoc est cœcæ rationis iudicium in tanto mysterio sequi: & verba Christi, ad illius insulas cogitationes examinare & reformare?

Hh 2

Quæsu-

CAPVT VI. APOLOGIAE.

Quæsumus, num Carolostadius suum τῶτο ἐστὶν ratione non deduxerit? Num Cinglius suū, significat, partim ex ratione, partim in somnis ἐστὶν viro, quem ipse, atē ne esset albus, dignoscere non potuit, didicerit? Num Oecolampadius ex eodem fonte figuram suam, corpus pro figura corporis non deriuarit?

An non Schyuenckfeldius, Campanus & alij suas speculationes de sacra cœna, ἐστὶν cæca ratione mutuati sunt? An non stolidi ratio Victorino, dictitauit, interpretatione verborum cœnæ, dextro oculo ad scripta Patrū, sinistro ad verba Testamenti Christi esse respiciendum, & quæ his similia plura certis fundamentis, ἐστὶν scriptis complicum ipsorum, produci possent.

Multa etiam aduersarij, sed inaniter hoc loco verba faciunt, de vsu & abusu Philosophiæ: & de se prædicari nolunt, quòd ex Philosophicis principijs, aut fundamentis rationis, interpretationē verborū cœnæ desumendam doceant, verūm ex analogia tantūm Sacramentorū, & articulis fidei. Quæso autem, sunt ne hæc propositiones ex articulis fidei desumptæ, quando Aristoteles, & alij Philosophi asserunt, vnum corpus non est, nisi in vno loco. Impossibile est vnum corpus simul in pluribus locis esse. Equibus Cinglius in colloquio Marpurgenſi Anno 29. contra Lutherum disputauit. Item: Martyr & Beza tradiderunt. Nulla vi fieri posse, vt vnum corpus, simul in multis locis, vel vbique sit. Et quemadmodum ipsi Neostadiani Theologi, pag. 266. scribunt. Ne quidem ipsum D B V M, qui est infinitus, posse simul finitum, & incircumscriptum esse: multò minùs creaturam, simul finitam, & infinitam, ἀείρεσθαι ἐκ τῆς ἀείρεσθαι facere: quia impossibile sit ipsum velle, & facere contradictoria.

An non vniuerso orbi Christiano constat, & an non referti omnes illorum libri his sunt clamoribus, de localitate, & circumſcriptione corporis Christi in cœlo.

Et tamen hunc libenter colorem inducerent, quòd ex Philosophicis principijs, veram præsentiam corporis & sanguinis Christi, in sacra cœna non oppugnant: Philosophiæ sobriæ, suis in terminis, locum suum libenter concedimus: pro occasione etiam tanquam singulari D B I dono, ea vtimus. Quòd autem ex fundamentis Philosophicis, quibus præsentiam corporis Christi, in sacra cœna, contra expressa verba institutionis, excludere conantur, eripi eam nobis simus commissuri, non est quod cogitent.

Vel vnicum enim v. rbum testamenti Christi, pluris apud nos est ponderis

deris omnibus angelis & hominibus, in caelo & terra: omnibus creaturis, ne dicam omnibus ipsorum Philosophicis fundamentis. De articulis fidei nostræ, de incarnatione & ascensione Christi in caelos: supra abundè à nobis dictum est & demonstratum, illis præsentiam corporis & sanguinis Christi in sacra cœna nequaquam eueri: verum multò magis confirmari & stabiliri.

Quartò fateri nolunt, quosdam ipsorum complicum verba institutionis in administranda cœna omisisse. Hoc verò à Ioachimo Vvestphalo Hampurgensi, publicis in monumentis, coram tota Ecclesia Christi, id quod eos latere non potest, demonstratum est, quando & ubi factum: cui etiamnum nos acquiescimus.

Præterea prætendunt, nos non ex conscientie testimonio, sed ex voto nostro loqui: quando dicimus verba Christi eos occultare: illa reformidare, & ad illa exhorrescere: quæ cruciatus ipsa exustulatione acerbiores, teste Lutherò, illis inurunt. Quomodo verò hoc negare possunt: siquidem ex illorum numero vnus, non veritus est publicis typis profiteri: verba illa, Hoc est corpus meum, ex oculis esse remouenda: Spiritualem enim sensum ex impedire. Non etiam eos latet, cuius hæc sequentia sint verba: verba ipsis opponi quatuor aut tria instar Helenæ. Item verba Christi esse nobis velut clypeum Aiæcis. Item. Fidem nostram niti, in hoc articulo, vna voce corporis. Item, an arbitremur Spiritum sanctum esse syllabarum supputatorem. Item. Verba Testamenti Christi sinistro oculo esse aspicienda: Item. Margaritas abijciunt, purpuram nō sentiunt, concham dentibus frendunt, vt limacem vorent: Item. In humana & terrena deorsum oculos figunt, vbi cothurnices quærun, in tentorio Israelis: cœlestis panis & cibi omnino ignari. Imò ironicè ipsi verba Christi, verba, verba, verba, appellant: & obijciunt nobis, præter illa, nihil nos sonare posse, sed eadem perpetuò vrigere.

Sic asserunt, nihil minùs se velle quàm verba Christi occultare, vt quæ sola ipsis sufficiant ad hoc dogma libri Christianæ Concordiæ de sacra cœna refutandum.

Quàm vera autem hæc ipsorum sit iactantia, partim ex præcedentibus patet, partim insequentibus magis atq; magis illucescet.

Quintò vehementer mirantur in libro Christianæ Concordiæ sibi obijci discrepantes explicationes vocabulorum: (Est) & (corporis) quod verbum, est, exponant per significat, & nomen, corpus, per signum corporis.

Arbitrantur

Quosdam in administratione cœnæ receptionem verborum institutionis prorsus præterisse. Reformidare partem aduersariam verba institutionis. Synæck secundus, Caluinus contra Vvestphalum. Boqui nus contra Heshusium Sturmium contra Papam. Admonit. pag. 94.

CAPVT VI. APOLOGIÆ.

Arbitrantur hoc modo id se excusare posse, quoddam has diuersas interpretationes, vna in sententia non coniungant: verum singula separatim & per se explicent.

Verum non est de eo controuersia, quomodo singula verba seorsim & non simul in integra oratione sint explicanda: verum an eadem sententia, tot diuersas interpretationes admittere possit: in qua singula verba, singulari modo & sensu explicantur: & rectè ne fiat, vnius eiusdemque sententiæ, vt diximus, tot diuersas discrepantesque interpretationes in fundamento subsistere posse, opinari.

Respondemus simpliciter negatiuè: & asserimus malè hoc fieri: nec citra sententiæ corruptelam locū habere posse. Verissima enim hæc est regula vnicā tantum textus ordinationem & expositionē certam esse oportere: & contrarias vnius textus ordinationes & expositiones certas esse non posse. Si igitur ordo & explicatio textus, qua vsus est Carolastadius initio, vera: altera vera esse non poterit, quæ vrget (est) idem denotare, quod significat. Hæc autem interpretatio si vera est, altera, quæ nomen corpus, pro figura corporis, exponit, vera esse & subsistere non poterit. Si enim vtraque vera: necesse omnino esset, absurdam sententiam existiumfodi interpretatione consequi. Panis significat signum corporis: quam tanquam absurdam ipsi reiiciunt. Ita si ordinatio textus firma, quæ pronomen (hoc) extremo loco collocat: reliquas omnes falsas esse necesse est.

Si autem ille ordo subsistere posset, quo pronomen id medio loco reponitur, vt supra ostendimus, necesse est reliquos corrui. Similiter, si explicatio hæc locum habere deberet, quæ nomen corporis pro memoriali corporis absentis exponit: priores necesse est esse falsas. Denique si, Metonymia, quam aduersarij hoc tempore vrgent, fundamento nititur, nitique debet: necessarium præcedentes omnes concidere & explodi. Fieri non potest omnes simul veras esse & subsistere, licet prætendant, se in re ipsa consentire, Christi corpus & sanguinem in sacra cæna cum pane & vino præsens non distribui. Proinde liber Concordiæ etiam hac in parte, nulla eos affecit iniuria: verum id quod res est, & reuera se habet, scripsit.

Admonit.

pag. 102.

Aduersarij

in sacra cæ

Sexto, obijciunt, inquisitiuè se accusari, quod Sacramenta nihil amplius esse velint, nisi notas, &c.

Quoddam si verò in memoriâ sibi reuocarent, quid Antecessores ipsorum publicè editis libris scripserint, perq; vniuersum orbem terrarū diuulgarent, procul

procul dubio, maiori modestia hoc loco vſi fuiſſent. Hæc enim accuſatio *na nuda* vſque adeò vera eſt, vt præcipuus ex illorum numero, publico ſcripto, quod *ponunt* initio lingua Gallica edidit, poſtea in latinū ſermonem translatum eſt, ſa- *Symbola.* teatur Cinglium & Oecolampadium ex ipſorum parte longiùs receſſiſſe *Caluinus* & ſerè mera ſigna è ſacra cœna conſtituiſſe : conetur etiã medium ali- *in Tomo,* in quod inter Cinglij, Oecolampadij & Lutheri doctrinam in hoc articulo *quæ omnia* monſtrare. Verſantur etiã in multorum adhuc manibus ſcripta, in *eius polemi* quibus hæc omnia prolixè licet reperire : & tam hoc eſt notorium, vt de *ca ſcripta* monſtratione nulla egeat : Præterea, quid verbis opus eſt an non in hodi- *congeſta* ernum vſque diem ſcribunt & contendunt in omnibus ſuis libris, cor- *ſunt à Be-* pus CHRISTI longiùs abeſſe à pane & vino ſacræ cœnæ, quàm ſummum *æa.* cœlum ab ima abſit terra.

Item. Verba Chriſti per Metonymiam ſigni & rei ſignatæ eſſe explicanda : qua panis, nomine tantum, corpus, procul abſentis corporis Chriſti appellatur. Præterea in hanc vſque horam vrgent fidei eſſe in cœlum conſcendere: ibiq; corpus Chriſti quærere, illiuſque virtutis fieri participem. An igitur hoc non eſt nudum panem & vinum in cœna relin- quere, & mera tantum ſigna illa efficere: corpus autem & ſanguinem Chri- ti, procul inde abſentia, quærere?

Licet autem prætendant, ſe non nuda docere Symbola: verum ſimul ſe fateri virtutem abſentis corporis & ſanguinis Chriſti in cœna diſtribui: ex aduerſo tamen Chriſti expreſſa ſunt verba, quæ non aſſerunt : Hæc eſt *Beza Episto* virtus corporis & ſanguinis mei: vel hoc eſt *μνημόσυνον* mei pro vobis in *la 1. ad Ala* mortem traditi corporis: verum hoc eſt corpus meum, quod pro vobis in *mannum* mortem eſt traditum: Et hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis eſt effuſus. *Lugdunen-* Hæcque verba Chriſti, vſque adeò ſunt euidentia, vt præcipuo cuidam ad- *ſis Eccleſie* uerſæ partis antea ſignano, hæc verba extorſerint : Nimis abſurdum foret *turbatorē.* corporis & ſanguinis nomina, de fructu & efficacia mortis Domini inter- *pag. 53.* pretari, vel ad ſolum ipſius Spiritum reſtringere: Quod vt quàm plenifi- mè intelligas, age pro his vocibus, corpus & ſanguis ſubſtituamus illam interpretationem & dicamus: Hoc eſt efficacia mortis meæ, quæ pro vo- bis traditur, & hoc eſt Spiritus meus, qui pro vobis effunditur. Quid ine- ptius eſt hac oratione? Nam certè verba illa : Quod pro vobis traditur, & qui pro vobis effunditur, neceſſariò huc te adigunt, vt de ipſamet corporis & ſanguinis ſubſtantia hoc intelligere cogaris.

Septimò

Septimò iterum negant: sibi panem & vinum tantum esse signa significantia: quale signum est absentis cæsaris, imago ipsius depicta in tabula. Quid autem proteruius hoc ipso ab ipsidem proferri posset? Qui enim docet, corpus Christi tam procul & tanto interuallo à pane sacre cœnæ abesse, quanto summum cœlum ab ima abest terra, vt aduersarij nostri docent: Quid quæso de corpore Christi in cœna, quæ hic nobiscum in terris, in Ecclesia Christi, peragitur, reliqui facit? Nihil certe omnino.

Item, qui docet vocem corporis idem significare, quod *μυμῶσιν* absentis corporis Christi: quid de corpore Christi in cœna huic est reliquum. Num igitur falsum est, tantum significatiua signa eos panem & vinum sacre cœnæ constituere, quemadmodum imago Cæsaris, tantum est absentis Cæsaris imago?

Quòd autem multa verba faciunt, de Spirituali efficacia & donis: de illa controuersia non est: verum de corpore Christi in mortem tradito: an iuxta verba institutionis in cœna præsens distribuatur, nec ne, in quacunque verò tandem transmutent formas: Si id verum est, Christi corpus tam procul à pane sacre cœnæ abesse: quàm remotum est summum cœlum ab ima terra, quemadmodum perpetuò hoc vrgent: panis & vinum, in sacra cœna, nihil possunt esse amplius, quàm nudæ figuræ & mera Symbola, procul & remotissimè absentis corporis Christi. Hoc negari nullo modo potest in quacunque se transforment figuras.

Admonit.

pag. 102.

103.

Admonit.

pag. 103.

Responsio

ad excusa-

tionē partis

contraria, in

cœna ali-

quid ampli

us quā nu-

da solūmo-

do symbola

distribui.

Octauò, Explicare & euoluere se conantur, quòd licet doceant corpus Christi tam procul abesse à pane sacre cœnæ: quæ hic in terra peragitur, quàm remotum est summum cœlum ab ima terra: dicere se tamen præsentissimum illum nobis esse, per inhabitandem in eo & in nobis Christi Spiritum: verum nihil hoc eos iuuat: non enim de illa re est quæstio: verba etiam sacre Christi cœnæ non loquuntur de distributione inhabitantis Spiritus Christi in cordibus fidelium: sed de corpore Christi in mortem tradito, de sanguine Christi in remissionem peccatorum effuso. Nihil igitur hoc ipsum effugium ad rem facit, sed mera est illusio, qua hominibus imponunt: verba dantes, quibus nihil subest.

Nonò, remouere à se conantur, quòd doceant Sacramentalem vnionem tantum esse Analogiam, seu similitudinem signi & signati: & asserunt se non id tantum docere, sed etiam in legitimo vsu Sacramenti rem signando Symbola tantum, quæ est meritum Christi, spiritualiter vera fide sumi. Hoc verò dicere nihil est.

Cum

Cū enim Christi corpus tam procul à pane sacre cœnæ se iungat, quàm remotum est summum cœlum ab ima terra: nihil præter similitudinem manet reliqui: quòd quemadmodum panis corpus nutrit: ita Christum spiritualiter nutrire animam, quæ fide sua se à pane & vino cœnæ procul auertit: & cogitationibus atque speculationibus suis in cœlum ascendit: Christum ibi querit: & spiritualiter eum manducat. Quòd autem in vero vsu solius distributionis meriti Christi, (quæ fide etiam extra cœnam percipi potest) mentionem faciunt: nihil omninò ponderis habet: causam quoque eorum non reddit meliorem. Ratio hæc est: Sua enim tantum figmenta & somnia proferunt nec in hærent verbis institutionis Christi: quæ expressè de sacramentali distributione corporis & sanguinis Christi loquuntur: veluti quæ præsentia in sacra cœna distribuuntur: & non, vt ipsi prætendunt, tantum de spiritali virtute & efficacia loquuntur procul absentis corporis & sanguinis Christi: Quòd si vobis liberè esset, pro vestro arbitrio, extra & præter verba institutionis, sacramentalem vñonẽ fingere, & corbi Christiano contra expressa verba institutionis obtrudere, penes vos esset victoria, & causam obtineretis: verum hic vester conatus successu carebit. Verba enim Christi confictis vestris opinionibus, non ita, vt arbitramini, è manibus, ex oculis, è mente nostra eripi nobis patiemur.

Decimò, illius etiam in simulari nolunt, nihil se præter panem in cœna retinere & distribuere: & mox tamen id ipsum facto confirmant. Aiunt enim, ore corporis nihil sumi in cœna Domini, præter panem & vinum. Hoc si verum est, quomodo negare possunt in sacra cœna nihil aliud præter panem se retinere & distribuere? Illo autem se conantur expedire: quòd doceant, licet corpus Christi & sanguis in cœna ipsa substantialiter & verè hic in terris, in qua illa administratur, non sint præsentia, esse tamen ea fidei præsentia: Relatiuam enim esse & spiritualemente coniunctionem signi ad rem signatam: nec necesse esse corpus Christi è cœlo in terram descendere: Interea scire & intelligere nolunt, de hoc ipso illorum proprio figmento esse controuersiam, verumne sit nec ne: nihil igitur illo probare possunt: nec causam suam, ruinam, minitantem suffulcire. Etsi enim diu multumque de relatiua & spiritali coniunctione signi ad rem signatam somniant: est & manet id tamen proprium ipsorum figmentum, nec consentit verbis institutionis. Christus enim non tantum loquitur de spiritali communionem suorum bonorum; quæ oblatione corporis & effusione preciosi sanguinis meritis est: verum etiam de præsentia & de distributione ipsa corporis sui in mortem traditi & sanguinis

*Adm. nit.
pag. 103.
104.*

CAPVT VI. APOLOGIÆ.

effusi: id quod clarissima ipsius verba necessariò euincunt. Hæc spiritualis communio beneficiorum Christi per se extra controuersiam est: verum quæstio est de Sacramentali vnione panis & præsentis corporis Christi, ad quam illi negatiuè, nos affirmatiuè respondemus: cum Christi clara euidentissima verba è nostris habeamus partibus: quæ hanc Sacramentalem vnionem & præsentiam corporis & sanguinis Christi in sacra cœna, vltra omnem contradictionē, & sic confirmant: vt aduersarij etiam nostri præterire nequeant, quin confiteri cogantur, verba Christi non de virtute corporis ipsius & sanguinis, nec de signis eiusdem: sed de essentiali & vero corpore & sanguine ipso loqui. Ad hanc etiam Sacramentalem vnionem panis & corporis Christi, præsentemque distributionem nulla necessaria est ascensio aut descensio, vt aduersarij libenter nobis affingerent: cum Christus verus DEVS & Homo in vna inseparabili persona, qui hanc præsentem distributionem corporis & sanguinis sui in verbis institutionis promisit, facile sciat, quomodo id, quod promisit, citra ascensionem aut descensionem sacrosancti corporis sui, quod ad dextram virtutis diuinæ exaltauit, implere effectumq; reddere possit.

Inferunt hoc etiam loco, non valere istam consecutionem: Christi corpus non est præsens in pane: Ergò non est præsens in cœna: neque istam: Corpus Christi nō est præsens corporaliter in loco, in quo panis est. Ergò non est præsens: quia etiam præsens est, quod spiritualiter præsens est: neque hanc: Spiritualiter tantum præsens est, Ergò non verè præsens est, quia etiam spiritualiter præsens, verè præsens est. Hæc omnia in fundamento considerata, mera illusio sunt: qua aduersarij in tanti ponderis causa, quæ institutio est Christi, sibi ipsis & alijs imponunt.

Ac in initio omninò verum est, si corpus Christi, secundum euidentissima ipsius verba, in cœna, quæ hic in terris, non sursum in cœlo administratur, cum pane, non sacramentaliter vnitum est & præsens distribuitur: quòd in cœna etiam non sit præsens. Christus enim non loquitur de cœna, quæ in tertio cœlo celebratur, verum quæ in terra, in qua Ecclesia conuenit, 1. Cor. 11. administratur.

Deinde si corpus Christi non est præsens eo in loco, in quo panis benedictus distribuitur, vtique in sacra cœna præsens non est: non etiam in sacra cœna distribuitur. Nihilque ad rem facit, quod aiunt, id etiam esse præsens, quod spiritualiter est præsens: Hic enim de vera præsentia corporis

corporis Christi in cœna, omnibus ijs in locis, in quibus administratur, agitur: non autem de præsentiâ Spiritus Christi: ad quam verba Christi referunt. Siquidem Christus in verbis cœnæ præsentiâ Spiritus tantum sui promississet: haberet ipsorum opinio aliquem colorem. Hoc cum non fecerit, sed veri corporis præsentem distributionem pollicitus sit: meritò etiam illi acquiescimus. Spiritualiter etiam præsentiâ non est speculatiua seu imaginatiua præsentiâ: vbi res ipsa realiter & substantialiter non adest: sed procul & remotissimè abest. Non autem necesse est, Christum Dominum nostrum vero suo corpore, licet Sacramentaliter sit panis benedicto vnitum, verèque præsens sit & distribuatur illic, vbi sacra cœna celebratur, propterea localiter adeste, aut localiter benedicto panis vniri. Ipse enim, qui verus est DEVS & Homo in vna inseparabili persona, secundum sapientiam & omnipotentiam suam, facile istiusmodi rationem inuenire nouit, qua corpore suo non localiter, sed supra naturam, benedicto panis sacramentaliter vniri potest, illudque in cœna præsens distribuere. Verbum igitur illius cum habeamus, quod hoc efficere velit, non dubitamus quin facere possit, verèque efficiat, licet modum, quo fiat, intelligere & assequi nequeamus.

Tertio, si Christus spiritualiter tantum est in cœna, vel Spiritu suo, & sic spiritualiter corporis sui nos reddit participes: immotum omnino manet, Christum vero suo corpore, vt verbis Testamenti sui promiserat, non esse præsentem: verba enim sacra cœnæ non de istiusmodi loquuntur præsentiâ, qua fides cœlum ascendit, ibique corpus Christi quærit & manducat: non etiam de tali præsentiâ, qua corpus Christi vno cœli loco contineatur, nec in cœna, quæ in terris celebratur, sit præsens: Spiritus verò CHRISTI vniat nos procul absenti corpori CHRISTI fide, qui Spiritus facile possit res longissimè distitas & absentes vnire & coniungere, longè arctius, quàm si in eodem loco essent præsentes. Non autem quæstio est, quid Spiritus CHRISTI possit, verum quid verba Testamenti CHRISTI enuncient. Quod enim homo sibi imaginatur, extra & præter verbum DEI, licet Spiritus sanctus illiusque virtus prætendatur, asserit tamen scriptura 1. Iohan. 4. Non omni Spiritui esse credendum.

Denique aduersarij nō aliter iudicant verbis Christi, & de vera corporis & sanguinis ipsius præsentiâ in cœna: quā qua ratione in Eunuchis Terentij amā-

tium somnia depinguntur: dicete illo. Vide præsens absens vt fies. Item: absens absentem auditque videtque. An non verò insignis hæc aduersariorum petulantia est, quòd vocabulis præsentiæ & absentiæ in tanti ponderis controuersia tam leuiter abutuntur: totique orbi Christiano illudunt. Corpus, inquiunt, Christi præsens est in cœna: quod longius tamen, illorum opinione, à benedicto pane sacræ coenæ abest, quàm summum Cœlū ab ima terra: an non detestanda est hæc impostura, id verbis præsens affirmare, de quo ipse fatearis, quòd longius abât, quàm summum cœlum ab ima terra.

Obijciunt autem: Fidei, corpus Christi præsens est, quæ in cœlum ascendit, &c. Verba autem institutionis non loquuntur, quid in cœlis præsens sit & fiat: verum quid in cœna, quæ in terris administratur, præsens sit & distribuatur. Christus etiam Dominus nullibi nos iussit sacram cœnam in cœlo celebrare & fide illuc ascendere: verum in Ecclesia Christi, quæ est in terra. Quòd si nuda imaginatio, quæ nullo nititur expresso Dei verbo, præsens aliquid facit: hoc pacto omnium sanctorum animæ, imò Enoch, Moses & Elias corporibus suis in cœna possent adesse præsentes, modò aliquam eius, iuxta illorum somnia, conciperemus opinionem. Et sic sacra cœna testimonium futurum esset & pignus, Christum corpore suo quàm longissime à nobis abesse: cum tamen ideo tantum instituta, vt certissimū sit pignus, totū Christum nobis adesse, præsentem, corpus atq; sanguinem suum distribuere: quo certi simus illum corpore & sanguine suo nos redemisse, remissionem omnium peccatorum promeritum esse: eandemque ita verè donare & largiri, quàm verè verum corpus & sanguinem suum ipse præsens in cœna exhibet & distribuit. Non igitur verum id esse statuimus, quod aduersarij nostri, præter & extra verbum DEI, de hoc sibi imaginantur negotio, vt hætenus audiuius: verum id tantum, quod ipse Christus in testamento suo, in hac causa, discretis verbis promissit & est pollicitus.

An Christus solummodo secundū diuinitatē sit in sacra cœna. Vndecimò. Simili ratione à se remouere conantur, quòd doceant, veram præsentiā corporis CHRISTI, in cœna tantum de Deitate esse intelligendam. Diligenter autem lector attendat, alienum aded esse ab auribus Christianorum, si quis dicat, dimidium CHRISTVM esse in cœna: vel CHRISTVM esse in cœna, dimidia tantum sui parte: vel vna tantum personæ suæ parte, videlicet secundum diuinam naturam: vt hoc ipsum verbis fateri nolint, nec auint id quod doctrinæ, & opinionis

nionis ipsorum est fundamentum. Et sanè si docerent, sentirent aut crederent, totum Christum, *DEVM* & Hominem, non tantum secundum diuinam naturam, sed simul etiam secundum humanam naturam, vel corpore suo & sanguine in sacra sua coena, quæ in Ecclesia Christi in his terris celebratur, cum pane & vino verè & essentialiter presentem adesse, omnis contentio esset sopita, & controuersia composita. Considerate autem quæsumus qua fraude & quibus dolis vtantur. Contèdunt, se omninò docere, in sacra coena totum Christum, cum omnibus suis beneficijs, distribui, panem etiam & vinum in coena Symbola esse, totum Christum, nos, meritum & beneficiorum suorum, reddere participem, sibi que incorporare.

Considerate verò quæsumus subdolum istorum imposturam: summo enim studio cauent, ne ita loquantur, totum Christum etiam corpore suo & sanguine, vt verba testamenti se habent, verè & essentialiter presentem adesse. Nunquam enim hoc concedent aut fatebuntur, cum illorum etiam hæc non sit doctrina, & sententia: verum, vt aliquam speciem saltè prætendant, dicunt, in coena totum Christum, cum omnibus suis beneficijs distribui: interpretantur verò hoc & accipiunt spiritualiter, hac ratione, qua res aliqua longissimè remota & absens tradi & donari potest: licet is, cui traditur & donatur, procul & longissimè inde distet & absit. Veluti, si *Bezz*, *Geneuz*, *Allobrogum* existenti & manenti, prædium in Saxonia, à qua longissimè abest, tradatur. Hoc enim familiare ipsi est exemplum. Sic multa etiam verba faciunt de merito & beneficijs totius Christi, qui in sacra coena distribuat: verum de distributione presentis corporis & sanguinis Christi, in sacra coena, de quibus verba Christi loquuntur, & de quibus controuersia est, altum est aduersariorum silentium. Et licet dicant, nos corpori Christi incorporari, interpretantur tamen mox id ipsum, non quòd Christus carne & sanguine suo nobiscum, & in nobis sit & habitet: sed quia Spiritus, qui est in corpore Christi, quod procul & quàm longissimè à nobis abest, absensq; manet, etiam in nostro corpore, veluti templo suo, habitet.

Talem igitur incorporationem nostri, in corpore Christi, fingunt, qua longius, ab inuicem, remoti simus maneamusq; quàm celum à terra distat. Et hac ratione quàm pulcherrimè se excusatos esse arbitrantur, quòd non doceant, Christum tantum secundum diuinam naturam in coena presentem adesse. Quòd si verbis imponere, illudere hominibus, & naso supenso tenere liceret, egregium sanè eius exhiberent artificium. Hoc loco etiam disputant, fidem nostram niti debere Christi Deitate & humanitate, merito & efficacia: verum hîc quæstio est de præsentia corporis & san-

CAPVT VL APOLOGIAE.

guinis Christi in cœna: & qua ex re certi esse possumus, quid de hac quæstione sit sentiendum. Verissimum autem omnino est, quæstionem hanc tantum ex verbis institutionis Christi esse decidendam, fidemq; nostram hac in causa, & quo ad hanc quæstionem, tantum verbis institutionis niti debere, è quibus manifestò deprehendimus, Christum in sacra cœna corpus suum & sanguinem ipsum præsentem distribuere: & non tantum fructum mortis & meritorum suorum. Non enim inquit, Accipite, comedite, hoc est meritum corporis mei: accipite, bibite, hoc est meritum sanguinis mei: vel panis & vinum in sacra cœna Symbole sunt, me vobis cum omnibus meis meritis donari: Spiritumque meum vobis absens meum corpus incorporare, vt ipsi interpretantur: verum, vt dictum est, inquit, Accipite, comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur: Accipite, bibite, hic est sanguis meus, qui pro vobis effunditur.

Redeunt etiam hoc loco, cum suo (significat) seu de Sacramentorum significatione.

Cum autem iam pridem satis ad illam responderimus, prioribus acquiescimus. Et summatim. Non est controuersia, de spiritali incorporatione in corpus Christi per fidem: verum de illo agitur, quid Christus in sacra cœna his verbis distribuat: Accipite, comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur, Accipite, bibite, hic est sanguis meus, qui pro vobis effunditur. Omnes autè aduersariorum rationes & disputationes tantum & solùmmodò ad spiritalé incorporationé sunt directæ, cum verba institutionis Christi, non tantum de spiritali incorporatione corporis Christi, sed etiam de sacramentali & præsentí distributione corporis & sanguinis Christi agant.

Scimus quidem diuinitatem in sacra cœna præsentem adesse: & fideles per fidem in meritum corporis & sanguinis Christi viuificare: verum verba Christi, de quibus controuersia est, non tantum de diuinitate loquuntur simpliciter, quæq; illius in cœna sit efficacia: verum expressè loquuntur, de ipso corpore & sanguine Christi: illa esse præsentia, & in vsu sacre cœnæ distribui.

Inferunt autem, plus est viuificari, ex carne Christi, & illi, tanquam viti & capiti palmites & membra, inferi & vniri, quam illam præsentem nobis esse localiter.

Respondemus, non esse quæstionem, quid nos ampliùs, aut minùs esse statuamus, verum, vt diximus, quæstio est, quid ipse Christus in cœna instituerit ordinariq;.

Non

Non etiam docemus, carnem Christi localiter in cœna adesse, pro ratione & modo huius seculi, verum supernaturali, spiritali, cœlesti, incomprehensibili ratione (quæ existit citra abolitionem essentialium proprietatum corporis Christi, & primi, naturalis, corporei modi, quo Christus in his terris ambulauit, locum occupauit, locoque comprehensus fuit) quam in hac vita assequi non possumus.

Caro Christi est in sacra cœna, secundum verba Testamenti Christi, verè præsens: localiter autem non est præsens. Quare necesse est, supernaturali ratione id præsens adesse, quem præsentia modum Christus sibi referauit: quem nos in futura demum vita addiscemus.

Quod præterea inferunt, 'ne Deitatis quidem præsentiam in eodem, quo nos sumus loco, nobis salutis æternæ esse causam, sed illam demum, quæ nobis in Euangelio & in cœna Domini promittitur: multò minùs igitur carnis Christi præsentiam, in eodem, quo nos sumus loco, non subsistit.

Aliud enim est verè adesse præsentem, & aliud illius præsentia fructum percipere. Num ne corpus Christi, idè in cœna non esset præsens, quia non omnes, qui sacram accedunt cœnam, illius præsentia legitimo usu, aut ad salutem redduntur participes.

Nihil igitur opus est subtili disquisitione. Vera præsentia corporis Christi in cœna non est talis, qualem aduersarij ex proprio cerebro confinxerunt, verum qualem Christus eam in suo Testamento instituit. Nulloq; modo hæc præsentia idè mutatur, quod non omnes, qui sacra vtuntur cœna, illa vera cordis fide ad salutem fruuntur. Promissio Christi firma manet, licet non omnes communicantes credant, simulque spiritaliter corpus Christi manducent, quemadmodum illud sacramentaliter, iuxta institutionem Domini, percipiunt.

Duodecimò: Fateri etiam nolunt, setantum spiritualementem Christi præsentiam in cœna docere: Corporis, inquit, Christi præsentiam dicimus esse nostri corporis in illud ipsum corpus incorporationem. Nihil autem ad rem hoc facit: cuius hæc est ratio. Christus enim in verbis testamenti sui, ne vnico quidem verbo, dixit præsentiam sui corporis esse incorporationem nostri corporis, in ipsius corpus, quæ spiritaliter tantum fiat fide. Verum hoc dixit: quòd in cœna corpore suo, quod pro nobis in mortem tradidit, & precioso suo sanguine, quem in remissionem peccatorum effudit, præsens esse, illaque inter nos distribuere velit.

Non

*Admonit.
pag. 106.
Statuunt ad-
uersarij solū
modo spiritu-
ale n præsen-
tiam corpo-
ris Christi in
sacra cœna.*

Non etiam dixit: Corpus meum aliter in cœna non comedetis, nisi fide: illam si habueritis, corpus meum in sacra cœna percipietis: illam si non habueritis, illud quoque non accipietis. Verum, citra omnem istiusmodi limitationem, præsentem sacramentalem distributionem corporis & sanguinis promisit.

Vnde Apostolus docet, etiam indignos, sacramentali scilicet participatione, corpus Christi manducare, & sanguinem Christi bibere: licet spiritualiter, cum sine fide sint, illius non fiant participes: verum id sibi ad iudicium sumant.

Spiritualiter quidem corpus Christi, sine fide percipi non potest: verum sacramentalis manducationis longè alia est ratio. Hoc enim modo etiam Iudas manducat corpus Domini, vt Augustinus inquit, Epistola 162. Quod corpus fideles norunt, esse pretium redemptionis.

Est igitur quidem discrimen spiritualis & sacramentalis manducationis corporis Christi in cœna. Verum hoc discrimen sacramentalem, veram præsentiam, & manducationem corporis Christi non tollit: verum suo, illam, loco firmam & saluam relinquit.

Decimotertio: Prætendunt figmentum esse, quòd in cœna solam virtutem, efficaciam, & meritum carnis Christi nobis, communicari doceant: cum liberè fateantur, nisi quis corpori Christi inferatur, meriti etiam Christi eum non posse fieri participem. Verum nec hoc etiam quicquam facit ad controuersiam statum, de quo agitur: sed ad spirituale tantum manducationem corporis Christi, quæ fit spiritualiter per fidem.

*Admonit.
pag. 107.*

Verba enim cœnæ expressè asserunt essentialem veram præsentiam ipsius corporis & sanguinis Christi, non verb (vt prætendunt) spirituale tantum incorporationem corporis Christi, quæ, etiam extra vsum sacre cœnæ, fieri potest.

*Admonit.
pag. 107.*

Decimoquarto, asserunt, falsum sibi crimen obijci, quòd doceant, si dem præsentiam Christi in cœna efficere. Hæc autem in publicis ipsorum Docent adscriptis omninò est sententia & doctrina: licet sentiant & credant, corpus uerum, & fide & sanguinem Christi, à pane & vino in cœna & à nobis etiam ipsis, qui in nostra Christi Ecclesia DE hic in terris benedictum panem & vinum manducamus & bibimus, longius abesse, quàm cœlum à terra distat: non tamen se profiteri cœnæ, præsen omnimodam eius absentiam: illiusq; hanc reddunt causam. Fidem enim, res longissimè & remotissimè disitis, sibi exhibere præsentissimas. Item, fidelibus corpus Christi in cœna esse præsens: hypocritis non item.

Ad

Ad quæ iam pridem responsum est, cum hæc complicum ipsorum publicis monumentis expressa sit sententia: nulla vi fieri posse, vt verum corpus in multis locis vel vbique sit: num pusillæ fidei nostræ maior efficacia & virtus tribuenda, quàm diuinæ omnipotentiz?

Hoc cum absurdum sit, hanc sententiam suam sic explicant, fidem cogitatione sua imaginari sibi posse, id esse præsens, quod reuera reipsa substantialiter abest, & longius quidem, quàm cælum à terra.

Ad hæc pridem respondimus, & etiamnum respondemus, imaginariam hanc & speculatiuam esse præsentiam, per cogitationum Phantasiam, sicut Scholæ loquuntur, reipsa verò & in se, realis est, & substantialis & remotissima absentia.

Quando enim fides aliquid sibi imaginatur, aliter, quàm sicut ex verbo DEI agnoscit & statuit rem se habere, non est vera fides, sed Phantasia illudens DEO & hominibus.

Nolunt igitur hoc tempore in eam loqui sententiam: sed his verbis vtuntur: se præsentem nobis Christus ipse facit suo Spiritu, & omnibus, in verbo & Sacramentis suis, sese offert ac sistit percipiendū. Hæc si ita sentiant & intelligant, etiā de vera essentiali præsentia corporis & sanguinis Christi in sacra cœna, vt verba testamenti se habent, Christum videlicet seipsum suo corpore & sanguine, præsentem in sacra cœna exhibere, ita vt verè percipiatur: maxima ex parte inter nos conueniret. Ab hac autem sententia longissimè absunt.

Quis autem ille est candor, istiusmodi eos vti verbis, quæ simplex minimèque fucatus Christianus, accipit, intelligit, intelligereque potest, Christum seipsum corpore & sanguine suo in cœna præsentem exhibere, secundum expressa testamenti sui verba.

Interim verò verba sua non eo sensu accipere, sed contrarium omnino statuere. Idem enim hac phrasi non exprimunt corpus & sanguinem Christi, verum in genere Dominum nostrum Christum nominant: sentiunt autem & intelligunt secundum diuinam naturam tantum, non autem vero suo sanguine & corpore, de quibus propriè verba Testamenti Christi agunt & loquuntur, verè & essentialiter in cœna esse præsentem.

Deinde quod addunt, Christum seipsum in sacra cœna exhibere præsentem per Spiritum sanctum, illius certè hæc esse sententia non potest, Christum secundum diuinam naturam in se & per se, non posse esse præsentem in cœna, verum quòd per Spiritum sanctum demum præsens exhibeatur.

CAPVT VI. APOLOGIÆ.

Illi autem his verbis occultant, & subindicant, Spiritum sanctum efficere & operari, non quidem corporis & sanguinis Christi veram & essentialem, in sacra cœna, præsentiam: hanc enim negant & pernegant: sed aliam quandam rationem, qua præsens habeatur & dicatur, licet corpore & sanguine suo essentialiter & realiter longius absit, quam cœlum à terra est remotum.

Tertiò, Spiritum sanctum efficere, vt meritum & beneficia totius Christi fidelibus in sacra cœna sint præsentia: corpus autem Christi essentialiter & realiter absit quàm longissimè.

Inde Christianus & candidus lector colligere & assequi facile potest, quæ fraus & impostura, sub his verbis (excusent se quantumuis velint) lateat & occultetur, quòq; simplicioribus fucum facere conantur. Deniq; diuersissima sunt, corpus Christi in cœna fide ad salutem percipi, & in Sacramento ipsum esse præsentem & sacramentaliter manducari: quod ab hypocritis etiam fit sine fide, verum ad iudicium & condemnationem. Nec sequitur, Christi corpus ab hypocritis, non fide, manducatur ad salutem. Ergò non est in sacra cœna verè præsens.

Admonit.

pag. 108.

An accedentium dignitas in sola fide, an verò in externa etiam præparatione hominum consistat.

Decimoquintò, exclamant iniuriam sibi fieri, quando arguuntur, quòd doceant dignitatem accedentium cœnam Domini non consistere in sola fide, sed etiam in externa præparatione hominum. Hanc ipsam veram accusationem eodem in loco disertis verbis cõfirmandum è proprio fingunt cerebro, duplicem esse dignitatem & indignitatem personæ: vnam quæ sit fidei, vel infidelitatis: alteram dignitatem & indignitatem tractationis: & asserunt fideles posse peccare, & sæpè peccare hoc genere negligentia & securitatis: & licet salus æterna eorum non fiat irrita: tamen in hac vita duriter castigari. Dignitatem ergò personæ, & vitationem pœnæ æternæ in sola fide consistere. Dignitatem autè tractationis Dominicæ cœnæ & vitationem pœnæ temporalis, requirere etiam veram reuerentiam & discretionem corporis Dominici, non tantum externam.

Hoc verò omne, quod dicunt, nouum est & merum ipsorum figmentum, quod è proprio consinxerunt cerebro, Scripturæ & toti antiquitati ignotum, & nunquam illud è sacris literis demonstrare poterunt. Quòd si verum esset, fideles propter imperfectionem suam reos fieri corporis & sanguinis Dominici, quo ad corporales pœnas, æquis homo, vsu sacra cœnæ, fidem suam confirmare posset?

Quæ mens pia certò statuere posset, sibi gratuitam remissionem peccatorum communicari, seq; cœlesti Patri, propter Christum, gratum esse & acceptum

acceptum, Hoc enim fundamento subsistente, etiam fideles, propter imperfectiorem usum cœnæ Dominicæ, reos fieri corporis & sanguinis Domini, illudque ad iudicium manducare, respectu pœnarum corporalium: fieri non posset, aliquem mortalium bona conscientia sacram Domini cœnam adire. Nemo enim usque adeò est perfectus, qui suas non sentiat in se infirmitates: in primis verò id eueniret, quando cruci subiecti, præsentem Domini manum reipsa experimur.

Secundùm igitur aduersariorum figmentum, usus cœnæ Dominicæ non inferuiret confirmationi fidei: sed causa esset Christianis dubitandi de gratia DEI. Omnes etiam hac ipsorum doctrina ab usu sacrae cœnæ absterrentur, si fidelis, etiam propter imperfectiorem tractationem & usum, reus fieret corporis & sanguinis Domini, etiam quoad corporales pœnas. Quis enim quæso hac doctrina ad mensam Domini inuitaretur, imò quis non illam refugeret?

Hoc sanè perpulchrè est Christianos ad crebriorem usum sacrae cœnæ inuitare, illiusque usum gratum, & qui solatio esse posset, efficere. Denique secundùm Pauli doctrinam, duplices tantùm sunt huius cœnæ conuiui: fideles & infideles, digni & indigni.

Fideles illa fruuntur ad salutem, scientes propter Christum reliquas omnes infirmitates ibi condonari & non imputari. Non etiam dubitant, se propter imperfectiorem tractationem & usum, neque æternarum, neque temporalium pœnarum reos esse: neque etiam de reatu corporis & sanguinis Christi accusari posse.

Infideles autem & indigni, in quibus nulla est vera pœnitentia, nec fides in Christum IESVM: verùm, qui ex consuetudine tantùm & hypocrisis, ob externam pietatis speciem, accedunt, rei sunt corporis & sanguinis Domini, externis etiam & æternis pœnis subijcientur, nisi in tempore gratiæ pœnitentiam egerint, & ad Christum conuersi fuerint.

Quòd autem obijciunt, Apostolum etiam illos fratres appellare, qui sine debita reuerentia, sacram Domini cœnam accedunt, id eos nihil omnino iuuat.

Apostolus enim in hac ipsa Epistola, & ad Galatas in genere etiam eos fratres appellat, qui partim in ipsis fundamentis fidei errarunt, partim in vita grauius deliquerant: non quòd veri fratres essent: sed quia in externo adhuc Ecclesiæ cœtu erant: & quia illam spem homine Christiano dignam conceperat, futurum, vt ad seriam suam cohortationem pœnitentiam agant, & in Christum credant.

CAPVT VI. APOLOGIÆ.

Quare è vocabulo illo euinci non potest , verè credentes sacra cœna indignè frui, proptérque indignam tractationem reos fieri corporis & sanguinis Domini : illudque ad iudicium manducare: cuius externæ temporales pœnæ sint testimonium.

Similiter tota hæc noua ipforum distinctio, de duplici indignitate personæ & tractationis sacrae cœnæ, è verbis Apostoli, nullo solido fundamento vnquam euinci, & demonstrari poterit. Sic enim Apostolus loquitur, probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini. Nullam hîc audis duplicem dignitatem personæ & tractationis: tantum si quis sacram cœnam accedere statuit, etiam atq; etiam videat, vt dignè, hoc est, fide & contrito corde accedat: non indignè, hoc est, non sine vera pœnitentia & fide.

Admonit.

pag. 109.

De Capernaitico cor-

poris Christi

aut quacûq; alia, ore sumi & manducari posse.

Huiusmodi enim manducationem simpliciter verbo DBI repugnare.

esu.

Decimosextò: Deueniunt tandem ad Capernaiticum corporis Christi esum: quo corpus Christi laceratur dentibus: & impudèter asserunt, verum corpus Christi nulla ratione, quantumuis subtili, spiritali, cœlesti, supernaturali, contranaturali, arcana, miraculosa & incomprehensibili, aut quacûq; alia, ore sumi & manducari posse. Huiusmodi enim manducationem simpliciter verbo DBI repugnare.

Præcipit autem Christus, in verbis cœnæ, discipulis suis, vt sumant & comedant, & sumant quidem ac comedant corpus, quod pro nobis in mortem est traditum, & bibant sanguinem, qui pro peccatis totius mundi est effusus. Non autem, inquit, credite, hoc est corpus meum, sed editè, hoc est corpus meum: Non credite, hic est sanguinis meus, sed bibite, hic est sanguis meus noui Testamenti. Necessè igitur est corpus Christi verum ore sumi, & manducari, & ore bibi verum sanguinem Christi.

Et quoniam hæc manducatio non fit naturali ratione, necesse est alia supernaturali cœlesti ratione fieri, quam Christus ipse sibi referuauit.

Et quemadmodum Lutherus benè & rectè se, in maiori Confessione, in tractatu de Identica prædicatione, declarauit, Quoniam de pane, quem comedimus, & de vino, quod bibimus, Christus asserit, hoc est corpus meum, hic est sanguis meus, cum pane & vino verè præfens esse corpus ipsius & sanguinem: non quòd corpus & sanguis ipsius, in se, dentibus laceretur, masticeatur & deglutiatur: verum quem admodum Scriptura prædicat, Spiritum sanctum visum esse, & descendisse, vnione scilicet sacramentali.

Patres etiam expressis verbis docent, Christi verum corpus ore sumi:

Quo-

Quorum nonnulla testimonia proferemus: è quibus omnes intelligent, *Confirmatio ex Orthodoxorum*
doctrinam nostrarum Ecclesiarum, etiam quo ad hanc partem, non esse
nouam.

Augustinus. Epistola 118. Placuit Spiritui sancto, vt in honorem *patrū monumētū,*
tanti Sacramenti in os Christiani prius dominicum corpus intraret: quàm
ceteri cibi.

Et sermone de tempore 215. Videte, fratres charissimi, si iustum est, *Dominica,*
vt ex ore Christianorum, vbi corpus Christi ingreditur, luxuriosum can- *corpus Christi etiam o-*
ticum aut simile quiddam, quasi venenum Diaboli, proferatur.

Idem contra aduersarium Legis lib. 2. cap. 9. Nos Mediatorem D^{BI} *re accipi.*
& hominum Iesum Christum, carnem suam manducandum, bibendum-
que sanguinem dantem, fideli corde atque ore suscipimus.

Leo sermone. 6. de Ieiunio: Sic sacre mensæ communicare debetis, vt
nihil prorsus de veritate corporis & sanguinis Domini ambigatis. Hoc
enim ore sumitur: quod corde creditur.

Gregor. Homil. Pasch. 22. Quid sit sanguis Agni iam non audien-
do, sed bibendo didicistis. Qui sanguis super vtrumque postem ponitur,
quando non solum ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur.

Tertullianus lib. de Resur. carnis: Caro corpore & sanguine Christi
vescitur, vt & anima de D^{BO} saginetur.

Irenæus lib. 5. pag. 296. Quando mixtus calix, & fractus panis per-
cipit verbum D^{BI}, fit Eucharistia sanguinis & corporis Christi, ex qui-
bus augetur & consistit carnis nostræ substantia. Quomodo negant car-
nem capace esse donationis D^{BI}, quæ est vita æterna, quæ sanguine &
corpore Christi nutritur.

Cyprianus in serm. de lapsis: Lacens stantibus & integris vulnera-
tus minatur: Et quod non statim Domini corpus inquinatis manibus ac-
cipiat, aut ore polluto Domini sanguinem bibat, Sacerdotibus sacrilegus
irascitur.

Chrysostomus Homil. 29. 2. Corinth. de osculo sancto: per has ia-
nuas & portas ingressus est & ingreditur Christus, quando communica-
mus. Scitis, qui mysteriorum estis participes, quid dicatur. Etenim non
vulgarem honorem consecutum est os nostrum, accipiens corpus Domi-
nicum. Audiant qui fæda loquuntur & conuitia, & horreant, quod tale
os polluant.

Idem Homil. 27. in 1. Corinth. contra Ebrietatem. Hoc facis, cum ad
mensam Domini accubueris, illa ipsa die, qua dignus habitus es carnem

CAPVT VI. APOLOGIAE.

eius lingua attingere. Ne igitur hæc fiant, purifica dextram tuam, linguam tuam, labia tua, quæ facta sunt vestibulum, per quod aditum ad nos facit Christus.

Theodoretus lib. 5. cap. 18, refert Ambrosij verba ad Theodosium. Qua temeritate ore tuo poculum sanguinis preciosi percipies, quanto furore verborum tuorum iniuste est sanguis effusus?

Beda ex Augustino in 1. Iohan. Corpus & sanguis Christi fidelium ore sumitur ad salutem.

Oecumenius 1. Cor. 11. sacratissimum Christi corpus manibus puris accipiunt indigni, & execrando ori suo admouent.

Chrysostomus Homil. 3. ad Ephes. Quomodo comparebit ante tribunal Christi, qui labijs & manibus immundis ausit corpus ipsius attingere?

Nullum itaq; est dubium ore corpus Christi sumi: licet os illud non sentiat, percipiat, aut etiam ignoret, quid comedat, verum fides mentis nouit & intelligit, idq; secundum verbum DEI, quid ore comedatur & bibatur. Nullo autem modo inde capernaïtica sequitur manducatio carnis Christi, quæ in cæna, non crasso illo corporeo & carnali modo, manducatur, ut capernaïtæ senserunt, Christum Ioh. 6. docere carnem suam manducandam: verum ratio quædam manducationis supernaturalis: quæ Christo optime est perspecta, quiq; secundum verba institutionis corpus suum præsens in cæna comedendum distribuit.

Deinde diligenter hoc notet lector Christianus, aduersarios nostros omnem modum manducandi substantiam carnis Christi, quantumuis supernaturalem & cœlestem, simpliciter negare. Non igitur transilire possunt: sed necesse est, illo posito, fateantur, nihil omnino, præter nuda Symbola panis & vini, in cæna manere & distribui: id quod aliis omnino negare videri volunt.

Tertio quod prætendunt, nonnullos scripsisse corpus Christi non tantum oraliter, verum etiam labialiter, dentaliter & lingualiter comedi, id librum Christianæ Concordiæ nil attinet: id etiam defendendum nobis non sumimus: cum illis licet contendat, qui talia scripsere.

Admonit. Quarto, Lutheri verò verba quod attinet, quem accusant Berengarij quo vsq; D. Palinodiam approbasse, in qua habetur, verum Christi corpus dentibus atteri: ea inuidiæ tantum causa allegant, in contemptum & ignominiam Lutheri & libri Concordiæ. Quod si horum alterum in Luthero depre-

deprehendere potuerunt, etiam alterum meritò animaduertere debuif-
sent. *reueccatio-
nem appro-
barit.*

Eodem enim in loco Tomo 3. Ienensi, Lutherus scribit in confefsio-
ne sua maiori de cœna. Rectè igitur dictum esse, qui hunc panē comedit,
comedere corpus Christi: quique hunc panem dentibus aut lingua pre-
mat, eundem dentibus & lingua premere corpus Christi: propter scilicet
Sacramentalem vnionem: quia corpus & sanguis Christi illic nobis in
Sacramento exhibetur.

Et tamen verum & immotum manet, neminem corpus Christi vi-
dere, comedere, premere, quemadmodum caro alia visibilis videtur & pre-
mitur. Quæ igitur Lutherus secundùm quid scripsit: ea calumniosè ac fal-
sò interpretantur simpliciter.

Demum asserunt capernaitas omnem omninò receptionem & in-
gressum carnis Christi in sua corpora, siue naturalem siue miraculosum
simpliciter abhorruisse: neque tamen Dominum respondisse ipsis per hanc
magistralē distinctionem, ipsis non crasso & Physico, sed subtili & mi-
raculoso modo substantiam suæ carnis ore manducandam: sed omnem
planè corporalem contactum & esum sui corporis, siue visibilem siue inui-
sibilem, vno argumento refutasse, ascensione sua in cœlum, qua corpus
suum tam procul ab ipsorum ore & dentibus remouet: vt nulli in vniuer-
sum somnio, de esu corporali visibili aut inuisibili, relinquat locum.
*Aduersarij
arguunt
Capernai-
tas omnem
omninò re-
ceptionem
& ingres-
sum carnis
Christi in
sua corpora
abhorruisse.*

Verùm speciosè hæc ipsorum obiectiones refutatione non egent pro-
lixiori. Cùm enim Dominus noster Christus illo tempore sacram suam
cœnam nondum instituerit: capernaitis etiam, non de illo esu corporis, de se.
quo in sacra cœna agitur, loquatur, verùm de spiritali tantùm manduca-
tione carnis suæ, quæ fide fit: non etiam illi necessarium fuit, vt capernaitis
ad crassam & carnalem obiectionem, ex doctrina de cœna Domini, re-
sponderet: vel manducationem corporis sui distingueret.

Quæ de ascensione Christi hoc loco inferunt: ad ea supra pluribus lo-
cis abundè est responsum.

Quò melius autem intelligi possit, qui nam veri sint Capernaitæ, qui
ab institutione Domini nostri CHRISTI, & à manducatione corpo-
ris ipsius tantopere abhorrent, verba Cyrilli allegabimus lib. 4. in Iohan.
cap. 13. in quibus graphice admodum describuntur: Animus arro-
gans & malignus, quæcunque captum eius superant, tanquam friuola &
falsa mox rejicit, nulli cedens, nec aliquid supra ipsum esse existimans, qua-
les

CAPVT VI. APOLOGIÆ.

les Iudzoz fuisse comperiemus. Nam cùm oporteret eos, qui diuinam virtutem Saluatoris ac potestatem signorū miraculo perceperunt, sermonem eius libenter suscipere, & si qua difficilia videbantur, eorum solutionē querere: contra omninò faciunt: Et quomodo potest hic carnem suam nobis dare? de DEO non sine magna impietate conclamant, nec in mentem venit, nihil esse impossibile apud DEVM. Nam cùm animales essent (vt ait Paulus) spiritualia intelligere non poterant, sed fatuitas quædam tam magnum sibi videtur mysterium: Sed nos magnum quæso ex peccatis aliorum profectum faciamus, & firmam fidem mysterijs adhibentes nunquam in tam sublimibus rebus illud, Quomodo, aut cogitemus aut profectum. Iudaicum enim hoc verbum est, & æterni supplicij causa, &c.

Et ibidem: Aliorum igitur culpa perdocti, cùm DEVS operetur, non quæramus Quomodo, sed operis sui viam & scientiam illi soli concedamus.!

Et paulò post: Qui enim sapientia & virtute adeò excellit, quomodo non operabitur ita miraculose, vt operum eius ratio nostram mentem effugiat? Nonne vides, etiam humano ingenio & industria facta sæpenu-mero captum nostrum superare? Quomodo igitur æterno supplicio non erunt digni, qui rerum omnium opificem Dominum ita contemnunt, vt Quomodo in operioribus eius dicere audeant? quem totius sapientiz largitorem non ignorant, quem etiam omnia posse, ipsa nos scriptura docet, &c.

Atque hæc dicta hoc loco sufficiant ad dilutionem, qua
aduersarij doctrinam suam defendere
conantur, &c.

CAPVT

CAPVT VII.

SOLIDA VERAQVE DEFENSIO

opposita falsis monstrationibus, quibus Neostadiensēs Theologi librum Christianæ Concordiæ, in doctrina de sacra cœna, nullo veritatis fundamento, ac-
cusant.

DVERSARIJ nostri nos arguunt, quòd de sacra Domini *Admonit.*
 cœna multis modis perperam & quæ falsa sunt, doceamus. *pag. 274.*
 Et initio hoc dogma falsum esse aiunt, quo in libro Concor- *275. 276.*
 diæ asseritur, in sacra cœna corpus Christi esse substantialiter
 in pane, & sanguinem in vino. Pugnare enim hoc dogma,
 cum verbis Christi, cum tota scriptura, cum antiquitate Orthodoxa, atque
 etiam cum Confessione & Apologia Augustana: cùm Christus dixerit pa-
 nem esse corpus suum: non autem in pane esse corpus.

Ad illam obiectionem hæc solida nostra est responsio, doctrinam li-
 bri Christianæ Concordiæ verbis Christi non modò non repugnare: sed
 per eadem etiam, firmis fundamentis, quæ refutari nequeant, confirmari.

De modo igitur agitur loquendi. Fatemur in libro Concordiæ com- *Do modo lo-*
 modiores loquendi phrasès de hoc negotio excogitari non posse, ijs quibus *quendi in*
 ipse Christus est vsus. Vnde etiam illa verba quàm studiosissimè retinemus, *Pane esse*
 Hoc est corpus meum, seu panis est corpus Christi: & nequaquàm has phra- *corpus Christi*
 ses inuicem opponimus, panis est corpus Christi, & corpus Christi in, sub & *si præsens.*
 cum pane distribui, vel corpus Christi est in pane. Verùm has phrasès dici-
 mus & intelligimus easdem esse: & respicimus illis ad sacramentalè vnio-
 nem panis & corporis Christi: imprimis verò retinemus particulas, in, cum
 sub, omni tempore in Ecclesia D B I vsitatas, etiam illam ob causam, ne vi-
 deamur pontificiam transsubstantiationem in Ecclesijs nostris tueri: qua
 docetur, panem omninò in corpus Christi transsubstantiari: vt postea plu-
 ribus ostendemus.

Phrasìs ipsa est Sacramentalis & duo complectitur, vt Irenæus, anti-
 quisimus Ecclesiæ Doctor lib. 4. cap. 34. benè & rectè locutus est: res terre-
 nas, hoc est, Elementa panis & vini: & res cœlestes, hoc est, verum præsens
 corpus, verumq; præsentem sanguinem Christi, sacramentaliter sibi inui-
 cem vnitas. Propter Sacramentalem enim hanc vnionem panis corpus

Ll

Christi:

CAPVT VII. APOLOGIÆ.

Christi nominatur, quia scilicet illud ibi præfens est, & cū pane supernaturali ratione, vt dictū est, vnitur. Quare idem nobis est, si quis dicat: Panis est corpus Christi, vel corpus Christi est in pane sacre cœnæ, & in, cum, sub pane est præfens, & in sacra cœna verè distribuitur. Scriptura etiam hac loquēdi phrasi vtitur, de duobus naturis sibi inuicem supernaturali ratione vnitis: Exempli gratia de Christo: DVs erat in Christo 2. Corinth. 5. non vt aliqua transmutatio duarum naturarum diuinæ & humanæ introducat: verū vt personalis illarum vnio, phrasi illa significetur. Et Iustinus Apolog. secunda, Cyprianus sermone de cœna, Ambrosius de initiandis & probandis ad mysteria, Augustinus in sententijs Prosperi, Chrysostomus ad Cæsarium Monachum, & Gelasius contra Eutychen, quemadmodum Theodoretus in suis Dialogis, introducunt exemplum vnionis duarum naturarum in Christo, & accommodant Sacramentali vnioni panis & corporis Christi: quemadmodum id ex illorum scriptis videre licet. Ad hunc modum asserit etiam liber Christianæ Concordiæ, & vtitur vocibus in, cum, sub pane: non ad propagandam doctrinam Transsubstantiationis, aut docēdi causā, corpus Christi in pane locū esse inclusum, exhiberi aut distribui: seu panem & corpus personaliter sibi inuicem, instar duarum naturarum in persona Christi, vniri: verū sacramentaliter: Quemadmodum formula etiam Concordiæ Anni 36. hanc loquendi phrasin retinet & vsurpat.

Non igitur pugnat hic loquendi modus cum verbis Christi, vt aduersarij sine fine contendunt.

Non etiam pugnat cum phrasibus scripturæ, quæ de Sacramentis agunt: vt suo loco copiosè est demonstratum: maximè considerantibus, singula Sacramenta, peculiare habere loquendi modos, pro vt res ipsæ in illis contentæ, illos requirunt.

Non etiam repugnare illos Orthodoxæ antiquitati, ex eo liquet, quod præcipui Patrum, istiusmodi particulis, ipsi, locis sunt vsi pluribus, veluti Augustinus, cuius supra testimonium allegauimus: Hoc accipite in pane, quod pendit in cruce, Cyrillus in Epistola ad Calosyrium. Hefichius super Leuiticum. Chrysostomus super illud: Calix cui benedicimus, & complures alij Patres.

In Augustana Confessione hæc verba expressa sunt, corpus & sanguinem Christi verè adesse & distribui vescitibus in cœna. Quomodo igitur hic loquendi modus Augustanæ Confessioni repugnaret?

Licet

Licet igitur Christus his vocabulis non sit usus, in pane est corpus meum, verba tamen ipsius, hoc est corpus meum, idem significant & æquipollent alteri phrasi: eam ob causam, quia hæc duo, panis & corpus, in cœna sacramentaliter, secundum verba Institutionis, sibi inuicem sunt vnita, & præsentia distribuntur.

Nec liber Christianæ Concordiæ potissimum laborat, ut phrasēs illas, in pane, sub pane, cum pane retineat: sed ut veram præsentiam corporis & sanguinis ipsius Christi, quam Christus explicatè & disertis verbis Testamenti sui asseruit, obtineat. Quemadmodum Lutherus etiam seipsum declarauit, libenter illas se phrasēs omisurum, modò aduersarij nobiscum fateantur, secundum expressa verba institutionis, corpus Christi in cœna præsens distribui & non panem solum: ceu merum Symbolum procul absētis corporis: verum frustra.

Tomo. 3. tenens in maiori sua Cōfessione.

Aduersariorum igitur clamoribus, hanc in Christo libertatem, usurpandi & retinendi has particulas, etiam Orthodoxæ antiquitati vsitatas, eripi nobis non patimur: verum eo sensu illas accipimus, quem verba Testamenti in se complectuntur, quemadmodum dictum est, propter Sacramentalem vnionem rei terrenæ & cœlestis, hoc est, panis & corporis Christi, quæ præsentia, supernaturali ratione, in cœna sibi inuicem vnita sunt.

Non etiam recedimus à verbis Christi, licet istiusmodi particulis & phrasibus, sequuti exemplum Orthodoxæ antiquitatis vtamur: verum retinemus eas, ut fidem nostram, contra Pontificiorum transubstantiationem, & contra aduersariorum nuda Symbola profiteamur, & in conspectum atq; lucem proferamus.

Secundò, quæ obijciunt de separatione corporis & sanguinis Christi: Si corpus ipsius sub & cum pane, & sanguis ipsius sub & cum vino sumatur, nihil omninò nos oppugnat: Neque enim illi sumus, aut videri volumus, qui Domini nostri CHRISTI Testamentum reformatum præsumant: quique hoc illudue de separatione corporis sui & sanguinis ex illo euincere conentur, ideo quia corpus suum cum panem manducandum, sanguinem cum vino bibendum seorsim instituit.

Acquiescimus verbis Institutionis: simplicique fide, ut sonant, & ut ab ipso Christo proposita sunt, illa sequimur,

CAPVT VII. APOLOGIÆ.

Hicce, aduersarij si non acquiescunt, cum Christo Domino nostro licet contendant, quare hoc distincto, nec alio modo, ei distribuere placuerit: non deerit ipsi, volente Domino, suo tempore iusta excusatio. Nostrium est hoc loco credere: nec Christi institutionem, nostris consequentiarum regulis in disputationem vocare. Procul dubio si affuissent institutioni primæ cœnæ Dominicæ: in aurem Christo insusurrassent, paulò accuratius eam sibi considerandam, melius hæc esse examinanda. Hæc enim ipsius institutio si locum habere debeat: necesse esse corpus & sanguinem eius à se inuicem separari: cum seorsim singula distribuat. Verùm istos reformationis Magistros mittamus.

Ad tertium Argumentum, de pane fracto supra est responsum, quemadmodum & ad quartum, è verbis Christi desumptum, Hic est calix noui Testamenti in meo sanguine, sicuti & ad quintum, è vocabulo recordationis deductum: similiter & ad contextum, è verbis Pauli 1. Cor. 10. atq; ad septimum è doctrina Baptismatis.

Consimili modo, etiam in sequentia argumenta, quæ è Symbolis Sacramentalibus & articulis fidei deprompta, supra iam sunt refutata, ubi de doctrina Sacramentorum in genere, deinde in specie de cœna Domini egimus: ad quem locum Christianum lectorem remittimus: ne necesse sit eadem sæpius cum tædio lectoris repetere.

Et doctrina libri Christianæ Concordiæ, cōtra hæc & similia conficta aduersariorum argumenta facillè immota subsistet. Vnica enim Exegetica particula (quod pro vobis traditur) vt reliquas rationes silentio prætereamus, hæc & similia argumenta, quæ super arenam extructa sunt, funditus euertit. Quærenti tibi, quid nam id sit, quod in sacra cœna distribuitur, Num panis, hoc est memoriale procul absentis corporis Christi: an verò ipsum corpus Christi, quod cum pane distribuitur, & cum illo Sacramentaliter vnitum præsens exhibetur? respondet Exegetica particula diserte & rotundè esse corpus Christi in mortem traditum. Hoc si mens pia & Christiana obtineat, nulla curat glossæmata, *μὴ μὲν οὖν*: aut si quæ alia huiusmodi ab aduersarijs nostris somnia proferuntur.

Vt tamen simplicioribus fumos vendant & fucum faciant, conantur magno clamore fundamenta, ex Lutheri Confessione maioris, in libro Christianæ Concordiæ allegata, & aduersariorum obiectionibus opposita conuellere. De quibus, melioris informationis causa, Christianum & veritatis studiosum lectorem initio monere volumus

His

Vnica exegetica particula (quod pro vobis traditur) omnia aduersarij argumenta funditus euertit.

Admonit. pag. 277. 278.

His fundamentis, neque Doctorem Lutherum, neque nos in libro Chri-*De Lutheri*
 stianæ Concordiæ esse vsos, quòd non satis nobis fundamenti sit in ver-*-fundamētū,*
 bis institutionis, vel quòd alia & noua fundamenta, veræ præsentix corpo-
 ris & sanguinis Christi, in sacra cœna quærere, & ponere voluerint: quàm
 quæ ab ipso Christo, in verbis institutionis posita sunt, nullo modo: verùm
 quia aduersarij verba institutionis ex articulis incarnationis, ascensionis
 Christi, sessionis ad dextrâ Dñi, reditu ad extremū iudicium, &c. euertere,
 inque figuratum & tropicum sensum inuerrere, summis conati sunt vi-
 ribus: idèò Luthero necesse fuit, hos ipsos articulos in manus sumere, se-
 cundùm Scripturam declarare, & immotis fundamentis demonstrare,
 nullum, è nominatis articulis, veram præsentiam corporis & sanguinis
 Christi in cœna, de qua verba Testamenti ipsius agunt, vt aduersarij nostri
 perpetuo clamore contendunt, euertere & negare: verùm siquidem dicti
 articuli rectè, & secundùm Scripturam intelligantur, examinentur &
 perpendantur, illam multò magis confirmare: quàm ei aduersari & prorsus
 abolere. Inde & ideo, cum aduersarij è dictis articulis, fundamenta que-
 sierint, ad negandam veram, corporis & sanguinis Christi, præsentiam in
 cœna: etiam Lutherus hosce articulos fundamenta sua appellauit, quibus
 aduersariorum sequelas euertere, contrariūmq; aduersus eos demonstra-
 re, & ex illis ipsis euincere possit: facillè esse Domino nostro Christo id præ-
 stare: quod in verbis institutionis sacræ cœnæ promissit.

Eadem ratione in libro etiam Christianæ Concordiæ allegantur: &
 nequaquam eo fine, quòd illis, alia & noua fundamenta, veræ præsentix
 corporis & sanguinis Christi in cœna, quærere & Christianos ad aliud
 quiddam & nouum seducere conemur. Nisi enim aduersarij præsums-
 sent, ex articulis Symboli, veram præsentiam corporis Christi in cœna ne-
 gare: Lutherus etiam non coactus fuisset, de Orthodoxo sensu dictorum
 articulorum cum aduersarijs contendere, aut ex illis veritatis patrocinium
 quærere & deducere,

Primum fundamentum (Christus verus est Dñs & Homo in vna *De primo*
 persona sine diuulsione) hoc pacto conantur euertere. Licet verus Dñs *fundamento*
 sit & omnipotens, idèòq; omnia facere possit, quæ asserat: veracem tamen *Lutheri ex*
 etiam esse, & nihil facere naturæ & verbo suo contrarium. *hypostatica*

Non ergò facere, vt corpus suum simul sit corpus & non corpus, vt
 veri, & non veri sint articuli fidei: vt duæ sint omnipotentes, & infinitæ *vnione de-*
 naturæ. Omnia enim hæc naturæ veri Dñi repugnare. Si sit verus homo:
 corpus ipsius non posse esse vbique, nec in pane. Hoc enim non ferre natu-
sumptum.

CAPVT VII. APOLOGIÆ.

ram veri hominis. Et si non est diuulsus : Ergo habitante in nobis ipsius diuinitate & Spiritu, necesse esse nos incorporari, & vniri ipsius corpori, sine præsencia corporali in cœna.

Libenter autem fatemur Christum veracem esse: & nihil facere, naturæ & verbo suo, contrarium. Præsentiæ autem corporis sui, in sacra cœna, humanæ eius naturæ & verbo contrariam esse, aduersarij nostris probandum incumbit. Quia verax est, necesse est, id quod instituit, & in Testamento suo ordinauit, verum esse & immotum. Aliàs enim sequeretur eum non esse veracem. Sic quoniam in Testamento promisit, se corpus & sanguinem suum præsens in cœna distribuiturum: necesse est omnino, ipsum, veluti sapientissimum, rationem habuisse perspectam, hanc præsentiæ & distributionem corporis sui, assumptæ naturæ, aut corpori humano non aduersari: aliàs nunquam eam promississet, aut instituisset: Quoniam verò illam instituit & promisit, necessario sequitur verum illum suum corpus in cœna præsens, sine omni destructione eiusdem, aut commutatione in diuinitatem, posse distribuere: licet id fieri non posse, humanæ rationi videatur.

Quid Christus de corpore suo faciat, facereque possit aut velit: nemo citra dubium melius & rectius ipso intelligit. Quare licet efficiat, vt corpus suum simul pluribus locis, in quibus sacra cœna administratur, præsens sit (cùm expressum de eo verbum habeamus:) nihil tamen agit contra humanam suam naturam & contra verbum suum. Nouit enim hoc se, sine destructione corporis sui humani, quod in vnitatem suæ personæ assumpsit, citra etiam eiusdem in Deitatem conuersionem, pro ratione omnipotentis suæ, facile præstare posse.

Non etiam facit, vt veri & non veri sint articuli fidei: illos etiam, per veram corporis sui in cœna præsentiæ, eiusdemque, secundum verba cœnæ, distributionem, non euerit. Rationi quidem hæc duo videntur sibi repugnare & fieri non posse: verum corpus habere, illòq; in cœlum ascendisse, &c. & eodem vero suo corpore, simul in cœlo & in terra præsentem esse, omnibus ijs locis, in quibus sacra administratur cœna. Verum in ipso fundamento contraria non sunt: ratio eius hæc est, vtrumque Christus dixit & docuit, verum se corpus humanum assumpsisse: illòq; visibiliter in cœlum ascendisse: & quòd illo ipso vero suo corpore in cœna præsens sit, illudque distribuere velit: vtramq; igitur phrasin & doctrinam veram & Amen esse, necesse est. Necesse est Christo etiam esse perspectum modum, quem nos nec scimus nec intelligimus, secundum quem vtrumque simul implere

& per-

& perficere possit. Nisi enim illum cognitum habuisset, nunquam id asseruisset aut promississet.

Non igitur hæc duæ doctrinæ sibi inuicem, ne in minimo quidem, aduersantur: non etiam vna alteram euertit: verum Christus in vtraque verax est: vtramque etiam pro ratione sapientię & omnipotentię suæ veram exhibere, & adimplere nouit. Hoc, aduersarij si concedere nolunt, probandum ipsis est, Christum verba & promissiones suas non posse implere: & nullum, eum, modum nosse, quo simul corpore suo in cœna esse: & idem secundum institutionem, præsens in cœna, distribuere possit. Deniq; nusquam eum assumpto suo corpore, quàm localiter tantum, existere posse. Id verò hæcenus nondum demonstrarunt: & in posterum etiam demonstrare non poterunt. Quòd si insuper Christum Dominum nostrum in ordinem redigere, illiusque verba reformare, non verebuntur: suo id periculo faciant. Nos Christo Domino nostro in verbo suo honorè libenter tribuimus veritatis, sapientię, omnipotentię: aduersarios eundem oppugnare, quo vsq; id Dominus ipsis permiserit, prohibere nõ possumus.

Obijciunt autem non ferre naturam veri hominis Christi, pluribus locis eum esse præsentem. Quis verò ipsis reuelauit, quid Christi humana natura, quam in vnitatem personæ inseparabiliter assumpsit, & in omnem æternitatem nunquam deponit, quam etiam supra omnes cœlos ad dextram Maiestatis & virtutis, supra omne, quod nominari potest, non tantum in hac, sed etiam futura vita exaltauit, admittere possit nec ne? & quid cum ea, citra destructionem, aut in Deitatem conuersionem, perficere queat nec ne? Ipsimet id beneficio oculorum contemplati nõ sunt: Christus etiam hoc ipsis non exposuit: è nullo etiã Angelorum aut hominũ cognouerunt. Frustra igitur & in vanum disputant: quid perferre possit, nec ne: Christus solus omnium optimè, quid humana sua natura admittat, quid minus, nouit. Hic ipse autem verbis sacræ cœnæ asseruit, quod corpore suo præsens adesse, illudq; in ea distribuere velit.

August. sermone 159. in

Ille hæc fecit, cui nihil est impossibile: de suo corpore facit, quòd voluit. Considera authorem & tolle dubitationem, inquit Augustinus. Per spectum igitur ei erit, qua ratione id, in corpore suo, citra eius destructionem, aut in Deitatem conuersionem, fieri possit.

sermonibus Augustini de agone Christiano

Proh DEVM, an non impudens hæc est temeritas, miseram & abjectam creaturam conari à Christo creatore & redemptore suo rationem dictorum exigere, & quodam modo præscribere, quid & quantum corpore suo efficere possit: quid illo perferre queat, quid minus. Quasi vero adeo

Augustinus sermone 158. in sermonibus,

amens

CAPVT VII. APOLOGIAE.

amens, & sui quasi oblitus fuisset, quando Testamentum suum instituit; vt prius non cogitaret, diligenter secum expenderit, quid assumpta humana natura perferre possit nec ne: & an etiam fieri queat, corpore eum suo in sacra cœna hic in terris esse præsentem, illudque ibidem distribuere. Et quia cœca ratio intelligere & percipere nequit, qua ratione corpus Christi admittere possit: simul eodémque tempore eum pluribus quàm vno loco præsentem adesse: progreditur eadem, Dominoq; Christo hanc potestatem expressè derogat, licèt in verbis Testamenti sui, quæ fallere nequeunt, difertè promiserit, sese corpus suum præsens omnibus ijs locis distribuiturum, quibus eadem administratur. Id si assumpta humana natura, ratione naturalium proprietatum, non admittit: & respectu earundem id fieri nequit: Dominus tamè noster Christus, ratione omnipotentis suæ, corpore suo, quod in vnitatè suæ personæ inseparabiliter assumpsit, & quod supra omnia exaltatum est, ad dextram maiestatis & virtutis diuinæ, supranaturali, cœlesti, & rationi humanæ incompræhensibili modo id præstare potest, quod rationi humanæ fieri non posse videtur. Idq; ei per facile est: cum illi impossibile non sit vllum verbum.

Quòd autem ita concludunt, si non est diuulsus. Ergo habitante in ipso ipsius diuinitate & Spiritu, necesse est nos incorporari & vniri ipsius corpori, sine præsentia corporali: id ad præsens institutum nihil omnino facit. Christum enim diuinitate & Spiritu suo, spiritualiter per fidem corpora nostra, vel suum nobis corpus incorporare & incorporare posse, extra controuersiam est.

Inde autem consequi: Ergo corpore suo in cœna non adest præsens, licèt promiserit, non etiam in ea distribuitur: quiuis intelligit, perperam concludi. Non enim locum habet: Spiritualiter, ratione diuinitatis nos corpori suo incorporare & vnire potest: ergo corpus ipsius in cœna non est præsens. Vel, ergo non distribuit præsens suum corpus in cœna secundum verba institutionis. Vel ergo neque necessarium est, neque salutare, præsens illud in sacra cœna esse: in eaque nobis distribui: verum id sequitur, Christus id promisit, velle se nobis in sacra cœna corpore suo, & quidem illo ipso corpore, quod pro nobis in mortem tradidit, præsentem adesse: illudque nobis distribuere: Ergò præstare id etiam potest & præstat: licèt aliàs etiam spiritali modo per fidem nos corpori suo vniat.

Manet igitur primum fundamentum firmum & immorum, aduersus aduersariorum clamores & Sophismata, quibus id euertere se posse putant:

putant nihilq; Domino nostro, neq; quo ad veritatem ipsius, neq; quo ad veritatem corporis ipsius, hoc pacto decedit.

Secundum fundamentum est dextra DEI, ad quam collocatus est Ho-
mo Christus. Id supra istiusmodi rationibus est munitū: vt contra aduersa-
riorum impetus, tutum omninò futurū sit. Quare non est necesse, vt hoc lo-
co pluribus de illo agamus. Si secundū assumptam humanam naturam
collocatus est ad dextram DEI, hoc est, ad diuinam virtutem & omni-
potentiam in celo & in terra est exaltatus, quemadmodum verissimum id
est, & extra contradictionem: sine omni certè impedimento & difficul-
te, cum verbis Testamenti sui id promiserit, vero suo corpore in cœna præ-
sens adesse, illudq; nobis distribuere poterit: nec vlla vel destructio, vel
in diuinitatem transmutatio, inde necessariò sequitur.

Tertium argumentum simili ratione, contra aduersariorum odium
facile subsistit. Verbum scilicet DEI, non esse mendacium. Verba autem te-
stamēti, in quibus expressa promissio facta, Christi corpus, quod pro nobis
in mortem traditum, præsens in cœna esse, in eaq; distribui, verba DEI sunt.
Christus enim, qui ea protulit, verus omninò est & omnipotens DEVS.
Necesse igitur est verba ipsius vera esse & adimpleri, nullòque modo men-
dacium esse, ficta aut vana: si vel cœli terræq; metuēda ruina, Luc. 21. Esā. 40.

Obijciunt autem hoc fundamentum, pro illis, contra nos pugnare.
Christum enim dixisse, panē esse suum corpus, & memoriale corporis sui: i-
deoq; id verum esse: E contra, non dixisse, in pane est inuisibile corpus meū:
non igitur id esse verum.

Quòd igitur primum membrum obiectionis huius attinet: Chri-
stum dixisse, Panis est corpus meum: id quidem verum & rectum est, si qui-
dem Christi relinquitur declaratio, quod pro vobis traditur. Vnde mani-
festum Christum panem, non ea ratione, corpus suum appellasse, qua ad-
uersarij id exponunt: videlicet panē, eum, tanquā memoriali, merum no-
men tantum corporis sui indidisse, nihilq; amplius: sed panem verum esse
corpus illud pro nobis traditum, ob sacramentalem vnionem. Hæc Christi
declaratio, si non admittatur, verum seiungatur, phrasis illa falso intellectu,
quo ea aduersarij vtuntur, vera minimè est: sed verbis Christi è diametro
repugnat. Quòd autem annectunt, Christum dixisse, Panem esse memo-
riale corporis Christi, id, venia sit dicto, crassum est & splendidum menda-
cium. Id enim Christus nullibi asseruit. Hoc quidem dixit: Id facite in mei
recordationem, quando de vsu sacræ cœnæ egit. Quòd autem de pane præ-
dicarit, Hic panis est absentis corporis memoriale: id verum esse probare.

Mm

in æter-

CAPVT VII. APOLOGIÆ.

in æternum non poterunt. Manent igitur cùm verba Christi immota, tum figmentum eorum vanum. Alterum quod attinet, Christum non isdem literis & syllabis pronunciaſſe, carnem inuiſibilem in pane eſſe corpus Christi, concedimus: idèd verò dictum illud Christi non eſſe verum, nullo modo eis largimur: in ipſo enim fundamento, idèd omninò, nihilque aliud ſibi volunt: licèt verba paulò aliter, ſonent. Quod enim Chriſtus verbis Teſtamenti ſui enunciauit, panis eſt corpus Christi pro nobis traditum: eamque ob cauſam, panem & corpus Christi, in cœna ſacramentaliter ſibi inuicem vniri: idèdque aſſeri, panis eſt corpus Christi, pro nobis traditum: ſeu in pane, ſub pane, cum pane, verum corpus Christi, pro nobis traditum: & cum illo, vel per illum, verè præſens diſtribuitur, inuiſibili tamen modo: idem omninò nobis eſt, &, quo ad ſenſum, conuenit cum illis phraſibus, quando dicimus, Columba eſt Spiritus ſanctus: ſeu in ſpecie columbæ Spiritus ſanctus eſt præſens: eam ob cauſam, quia hæc duo tum temporis ſupernaturali ratione ſibi inuicem vnita fuère: & quia Spiritus ſanctus, ſe in ſpecie columbæ manifeſtauit. Eandemq; ob cauſam Orthodoxa antiquitas, vt ſupra indicauimus, particulis in, ſub, cum pane, in hac doctrina eſt uſa, & retinuit: nec tamen quicquã verbis Domini noſtri Chriſti derogarunt, aut negarunt. Vis non in uſu iſtarum particularum conſiſtit: verum in eo, vt Chriſti corpus & ſanguis, in cœna, ſecundum verba inſtitutionis, præſentia retineantur: id quod nos facimus, aduerſarij minimè. Retinemus & uſurpamus vtramq; phraſin, Panis eſt corpus meum, & corpus Christi eſt in & ſub pane: quoniam nulla hic fingenda eſt tranſſubſtantiatione: verum panis panis, & corpus corpus manet: ſacramentaliter tantum & ſupra naturali & incomprehenſibili modo, ſecundum verba inſtitutionis, ſibi inuicem vniuntur, & ſimul etiam atq; vnà diſtribuantur. Hanc ob cauſam, vtroque dicendi modo vtimur: inprimis cùm Orthodoxa antiquitas, vt ſupra monſtratum eſt, eadem loquendi forma ſit uſa: dictaque phraſis nihil omninò adimit verbis Chriſti, vt falſo aduerſarij prætendunt. Quòd ſi etiam ſecundum immortæ veritatis verba Chriſti nobiſcum profiteri, & docere animus ipſis eſſet, Chriſti corpus, quod pro nobis in mortem eſt traditum, præſens in cœna adeſſe & diſtribui, dictarum phraſiũ cauſa expedita eſſet ratio: Id verò quandiu facere recuſant, fruſtra illarum cauſa diſputationes mouent. Non enim ob illorum clamores Chriſtianam nobis libertatem, & Orthodoxæ antiquitatis loquendi modos eripi patiemur: Quemadmodum, illum etiam ob finem, phraſes illas loquendi, abijcere non poſſumus, quo aduerſarios, qui ambiguus admodum in hoc negotio

gōtiophrasibus aliās vtuntur, eo melius certis limitibus includere & circumscribere possimus: quemadmodum Arriani olim voce (homoufios) inclusi & circumscripti fuere.

Quantum fundamentum, DVM habere varios modos, quibus corpus possit alicubi existere, summis viribus oppugnant, & tanta vehementia adoriuntur, quasi vno impetu & Spiritu totum euertere velint. Verumtamen, corpus quàm longissimè aberrant. Et quoniam supra capite 3. satis luculenta declaratio eius causâ facta: paucis hoc loco singula perstringemus. Circumbi existendi scriptium & localem modum corporis Christi aduersarij admittunt, quemadmodum eundem negare nequeunt. Definitium modum, quod docetur, Christum incomprehensibili & supernaturali ratione, secundum verba Testamenti ipsius, in pane sacre cœnæ, aut cum illo Sacramento unitum, præsentem adesse & verè distribui pernegant, prætendentes hunc modum Scripturam & totam antiquitatem ignorare, & repugnare corpori & humanæ naturæ Christi.

Hæc autem mera ex petulantia, sine certo fundamento & rationibus confingunt. Christi enim corpus in sacra cœna præsens adesse, & cum benedicto pane certò & verè distribui, id primò is definiuit & asseruit, qui primus instituit & author est, videlicet IESVS CHRISTVS: quando in immortæ veritatis verbis Testamenti sui, accepto pane, dixit: Comedite, hoc est corpus meum, quod pro nobis traditur. Quibus expressis omninò verbis se declarauit, corpus suum, quod in mortem est traditum, verè in cœna se præsens esse, in eaq; cum pane benedicto distribui.

Hoc locali & corporali modo cum non fiat fiat tamen verè (verba enim Christi, eiusq; institutio fallere nequeant) necessario sequitur, supernaturali, incomprehensibili, cœlesti, soli; Christo perspecto modo fieri: secundum quem corpus suum verum præsens distribuere nouit, & verè in cœna distribuit: licet id ratio humana capere nequeat. Merum etiam est figmentum, Orthodoxam antiquitatem, hunc modum, quo corpus Christi est in cœna & cum pane seu in pane distribuitur, omninò ignorasse. Supra enim ex Orthodoxa antiquitate aliquot testimonia à nobis producta sunt, ex quibus manifestò colligitur, Patres eadem ratione de præsentia corporis & sanguinis CHRISTI in sacra cœna docuisse, quemadmodum liber Christianæ Concordiæ etiamnum docet: constantèrque vrsisse illud ipsum corpus CHRISTI, quod pro nobis in mortem est traditum: & illum ipsum sanguinem, qui pro peccatis mundi est effusus, in sacra cœna, secundum verba institutionis CHRISTI, distribui & sumi. Hoc

Mm 2

accipite

accipite IN pane, inquit Augustinus, quod pendit in cruce. Et Chrysostomus, atque Theophylactus: Hoc bibite ex calice, quod effluxit de Domini latere. Ecquis autem Christianus, id quid fuerit, ignorat? Et Ignatius apud Theodoretum Dialogo tertio, inquit: Eucharistiam esse carnem Seruatoris nostri IESV CHRISTI, quæ pro peccatis nostris passa est, quam Pater sua benignitate suscitauit: Et hæreticos esse, qui id negant.

Hunc modum præsentia in cœnæ, non existere nec fieri secundum rationem & modum naturalium proprietatum corporis Christi, ipsimet fate-mur & asserimus. Filium autem DEI, hoc efficere & præstare non posse, secundum verba Testamenti, nisi essentiam & proprietatem assumpti sui corporis prorsus destruat, aboleat, & in nihilum redigat: id verò pernegamus. Filius enim DEI, qui hanc præsentiam corporis sui ipse instituit, nouit etiam, pro æterna, diuina & infinita sapientia sua, probe, quo pacto essentia, & naturalibus essentialibus proprietatibus corporis sui nihil derogare, & nihilominus, eodem vero suo corpore, in sacra cœna præsens adesse, illudque distribuere possit, cum in verbis Testamenti sui id promiserit. Quam sapientiam & omnipotentiam, nullo modo ei negare possunt, nec debent: nisi ipsius diuinitatem & omnipotentiam negare præsumant.

*Admonit.
pag. 278.*

Tertium modum eumque cœlestem, quo corpus Christi, vt diuinitas omnia implet, nec Lutherus, nec liber Concordiæ, modum repletium nominat: quemadmodum id è verbis Lutheri, libro Concordiæ, pag. 302. allegatur, videre est: id quod tamen nobis imputat: Lutherus enim illa verba (modus repletius, quibus antea in confessione sua maiori, Tom. 3. Ien. pag. 457. vsus, & de sola sua diuinitate locutus fuerat, postea pag. 460. vbi priorem doctrinam, de modis alicubi essendi, instituto suo applicat) prorsus omittit: & diuinum tantum cœlestemque modum nominat. Non etiam docet liber Concordiæ, Christum assumpto suo humano corpore, ea ratione & modo, omnia implere: quo ipsa diuinitas.

Hoc enim verum si sit, necessario corpus Christi in ipsam diuinitatem, & infinitam quandam essentiam esset transmutatum. Id quod liber Concordiæ diserte negat. Verum id cum Luthero profitetur, quia corpus Christi, cum diuinitate filij, quæ omnia in cœlo & in terra implet, personaliter est vnitum, quando gloria illa, quæ personalem illam, & indissolubilem vnionem cōsequitur, & existit, vti voluerit, aut etiam vtatur: eum propter personalem & indissolubilem vnionem, omnibus creaturis præsentē esse, & adesse posse, omnesque creaturas longè præsentiores efficere & habere posse,

posse, quàm quando corpore suo obsignatum monumentum, & occlusas ianuas transijt, &c. Et secundùm illum modum, & propter personalem illam vnionem, longè plura & maiora corpore suo præstare & perficere posse, quàm sunt priora. Etenim si secundùm alteram rationem corpore suo ita creaturis adesse corpore suo potuit, vt illius præsentiam neq; senserint neq; tetigerint, neque dimensæ sint, nec ab illis sit comprehensus: quanto magis id facere poterit, secundùm tertium summum illum modum, quo filio DEI personaliter & indissolubili vinculo vnitus est: seu propter personalem vnionem cum Deitate filij, quæ omnia in cælo & terra implet.

Doctor Lutherus autem, quemadmodum & Liber Christianæ Concordiæ, hunc diuinum modum (sic enim eum appellat & nō repletium) non ideo introducit, vt inde concludat, Christi corpus ea ratione & modo esse vbique, aut omnia implere, quemadmodum ipsa diuinitas, & sic per infinitam essentiam DVM effectū aut in diuinam essentiam transmutatum: verum quia personalis vnio, inseparabilis & indissolubilis est, & neq; interuallum, vel locus, neque alia creatura personaliter & indissolubiliter vnitas naturas separare possunt, secundùm incomprehensibilem illum modum, quem quidem verbis exprimere non possumus, verissimus autem est, omnino corpore suo, sibi personaliter & inseparabiliter vnito, propter illam personalem vnionem, longè plura efficere posse atque etiam efficere, quàm omnis ratio & sensus hominis capere aut intelligere potest. Quemadmodum liber etiam Christianæ Concordiæ cum Luthero admittit: & profitetur: si plures etiam modos DVS habeat & sciat, quibus corpus Christi alicubi sit, aut esse queat, eos hoc pacto nullo modo negari. Quis enim diuinæ potentie modum nouit: aut quis affirmare audeat, Christum corpore suo, quod personaliter ipsi & inseparabiliter est vnitum, non alio, quàm locali modo alicubi esse, elseue posse? Phanatici quidem dicunt, & statuunt omnino DVM id non posse: verum quis huic illorum opinioni fidem tribuet? aut quomodo hanc suam opinionem confirmabunt? Huic controuersie se immiscet alij etiam, qui tamen propria sua nomina profiteri non audent: verum sub confictis nominibus venenum suum spargunt: qui tamen, singulari iudicio Domini, ita notantur, vt quibus animaduertere posset, referendos eos esse in illorum numerum, de quibus Paulus Actor. 20 loquitur. Ego scio, quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi. Hi non verentur publicis monumentis profiteri, Lutheri sententiam fuisse, Christum in & secundum humanam naturam, tres habere essentias essendi alicubi: Id

Mm 3 quod

quod manifestum est falsi crimen. Lutheri enim hæc sunt expressa verba: Corpus igitur Christi tres habet modos, quibus esse possit alicubi. Item an D B V S habeat & sciat plures modos, quibus corpus Christi possit esse alicubi, non nego.

Απόλυ-
τοι.
Ambrosius
Vossii. de
de fundam.
Luth. pag.
174. 175.
176.
Confirmatio
schola-
sticos docto-
res hos essen-
di modos si
militer ad
corpus Chri-
sti retulisse.

Iidē lupi rapaces contendunt ea, quæ D. Lutherus de tribus essendi modis scripsit, ex magna & mera inscitia, profecta esse: Hos enim tres modos essendi, nullū ē scholasticis doctoribus ad corpus Christi, in personali vnione & in cœna, vnquā retulisse: cū tradiderint, modū locale propriū esse corporum: definitiuum proprium esse Spirituū & Angelorū: repletiū proprium diuinæ naturæ. Magnū igitur committere crimen falsi, quod, quæ scholastici de distinctis rebus scripserunt, Lutherus ad vnicū corpus Christi referre audeat. Verum his legenda sunt, quæ Gabriel Biel scripsit lib. 4. dist. 10. vnicū non solum Christi corpus, sed & aliud quodlibet corpus per diuinā potentiam incircumscriptibiliter & definitiuē, posse esse in pluribus diuersis locis ad modum Spiritus: imò etiam si velit, circumscriptiuē & cōmensurabiliter. Et Durandus de S. Portiano lib. 4. dist. 11. quæst. 1. fol. 361. tres illos modos alicubi essendi disertè & expressè accommodat ad præsentia corporis Christi in cœna. Nec id potissimū in quæstione versatur, secundū quē modū, corpus Christi in sacra cœna præsens sit cuius causa tanta vehemētia aduersarij in Lutherū insurgunt & fremunt, cū tamen expressè se declararit, nolle se modū vel præscripsisse vel negasse, quasi Christus non plures & alios habeat modos, quibus esse possit alicubi: verū id potissimū quæstio nis est, vt supra dictū: num Christi corpus in cœna præsens sit, in eadē distribuatur & sumatur: quemadmodū ipse Christus asseruit. Cum igitur totus Christus verus D B V S & homo, in sua inseparabili persona omnia impleat, & verax sit, & id ipsum præstare velit & possit, quod & qua ratione promissit, vult omnino etiam & potest in sacra sua cœna, omnibus ijs locis & terminis, quibus eadē in Ecclesia sua, secundum verba Institutionis, celebratur, corpore suo præsens adesse, illudq; distribuere & exhibere omnibus, qui panē accipiunt benedictū. Ita enim Christus ipse definiuit & pollicitus est. Hoc quia locali & cōprehensibili modo non fit: verū supernaturali, inuisibili, incōprehensibili, cœlesti modo, Lutherus, verbis scholasticorū, definitiuē adesse, nuncupat, hoc est, vt ipsemet Tom. 8. len. in confessione sua minori id explicat, verè & certò adesse, non quidem vt stramen sacco est inclusum, corporaliter, & verè tamen.

Nec hoc ipsum, aliquā fidelibus Christianis & pacis amantibus occasione controuersæ & dissidij præbere, multo minus istiusmodi clamorū &

tumult-

tumultuū causa esse potest, quales ab aduersarijs nostris mouentur. Commiseratione enim res digna est, maximeq; deploranda, quando causa ipsa liquida est, & plana, æqua & iusta, aduersarios nostros scopum & statum controuersie transilire, & paucula quædam verba atque phrasas arripere atque sugillare, easdēque cauillari atque indignis modis exagitare, atque omnis generis hereses atque absurdas opiniones inde cofingere, quæ ne in mentem quidem uenerunt ijs, qui, illis uocabulis & phrasibus, uero, sano & simplici sentu sunt vsi. Quemadmodum & supra nominati

Απολογισι Doctorem Lutherum, trium modorum, essendi alicubi, causa, qui tamen in sacris literis fundati sunt, quibus etiā scholastici vsi, ea ratione exagitant, qua uix in scholis alphabetarij tractantur: maioribus omnino sannis & ludibrio: quàm ipsimet Pontificij & Iesuitæ Lutherum & nos impugnant, illique & nobis horrendos & blasphemos admodum errores imputant, & affingunt. Veluti, quia modò definitiui meminit, quod docuerit, corpus Christi esse Spiritum. Item, quia mentionem facit modi repletiui, hanc illius esse sententiam, corpus Christi esse DEVM, & in Deitatem transmutatum. Item, Quia de primo modo locali scripsera, corpus Christi non esse ratione in DEO, negasse eum personalem vnionem duarum naturarum in Christo: docere falsum & fictum Christum: esse Nestorianum: reijcere Ephesinū & Chalcedonenſe Concilium: esse Martionitam, Manichæum: & quæ his similes confictæ criminationes sunt plures. DEI enim beneficio, nulla illarum, ne minima quidem ex re, uera est: sed contrarium omnino & DEO & vniuerso constat orbi.

Nec Lutherus vnquam dixit, corpus Christi non esse hoc modo in DEO: sed creaturam tantum distinxit, à diuina, increata, æterna essentia: ideoque asseruit Christi corpus hac ratione, scilicet locali, circumscripta, comprehensibili ratione, quam oculis nostris intueri possimus, non esse in DEO. DEVS enim non est locus creatus: & tamen nihilominus uerissimum est & manet, semper cum corpore suo & quidem in æternum per vnionem personalem in DEO: in logo seu filio DEI: & non solum in creato & circumscripto esse loco.

Quintò id etiam eos malè habet, quod liber Christianæ Concordiæ ad eò vehemèter urget: uerba Christi esse clara: quibus in institutione sacræ cœnæ est vsus: aiunt autè clara uerba sunt, clara sententia est, cū intelliguntur, sicut exponit ea Dominus: Panis est corpus Christi, quia est memoriale corporis procul absentis. Futile autè est admodum cōmentum. Quemadmodum enim supra demonstratū, appellat Christus corpus suum, quod in cœna

*Admonit.
pag. 278.*

CAPVT VII. APOLOGIÆ.

cœna præfens distribuit, non memoriale, verum proprium corpus, quod pro nobis in mortem tradidit. Et vocabulum memoriale non adiungit ad vocem corporis: sed eo loco illo vtitur, in quo de fine & vtilitate sacre cœnæ agit. Frustra igitur se referunt, ad vocabulum memoriale. Nobis idem omnino est, vt supra ostendimus, siue quis dicat, panis est corpus Christi, pro nobis in mortem traditum: aut corpus Christi in pane & cum pane præfens distribuitur.

Admonit.

pag. 278.

Sexto, vrgent denuò, naturam Sacramentorum & Metonymiam signi & rei signatæ: & per illam, doctrinam Christianæ Concordiæ, erroris & falsitatis arguere conantur. Huius autem sententiæ nullum omnino esse solidum fundamentum, abunde suo loco est demonstratum. Mira res est, tantopere eos Metonymiam signi & rei signatæ vrgere: quasi expresso Dei nitatur verbo: cum merum sit ipsorum figmentum.

Admonit.

pag. 279.

Septimò prætendunt, Licet nomen panis & nomen corporis propriè de naturali pane & naturali corpore intelligi, concedatur: non propriè tamē & substantialiter, sed sacramentaliter hæc sibi inuicem attribui. Verum hæc non proluxa egerit refutatione. Hoc enim si verum manet, vt verum est manebitq; hæc duo vocabula (panem & corpus) proprium & natium sensum retinere: etiam illud immotum manet, corpus non esse aut nominari corporis Symbolum: sed verum ipsumque corpus Christi. Vocem Sacramentaliter quod attinet, quando de prædicatione quæritur, qualis sit forma loquendi: libenter fatemur, panem Christi corpus appellari sacramentaliter vel propter Sacramentalem vñionem, propterea quia panis & corpus Christi in sacra cœna sacramentaliter sibi inuicem vnita, præsentia sunt & verè distribuuntur. Et hoc pacto vox sacramentaliter, nihil adimit, verè præsentie corporis Christi in cœna. Obijciunt etiam libro Christianæ Concordiæ: Non insistere nos verbis institutionis, quæ tantopere vrgemus: sed docere corpus Christi in, cum, sub pane distribui, quæ particulæ in verbis institutionis non sint expressæ. Liber autem Concordiæ vtrumque loquendi modum retinet: panem esse corpus Christi: & in pane & cum pane corpus Christi præfens esse & distribui: propterea quia panis ob Sacramentalem vñionem Christi corpus nominatur, & corpus Christi in pane cum pane & sub pane præfens & verè distribuitur.

De voce Sacramentaliter.

Cuius vñionis causâ, D. Lutherus, in confessione sua maiori, hanc formam loquendi Synecodochen appellauit, quia videlicet in Sacramento hæc duo, panis & corpus Christi, supernaturali ratione sibi vñiuntur, & simul in cœna præsentia sunt atque distribuuntur. Manifestam igitur iniuriam

riam inferunt libro Concordiæ, dum illum accusant, quòd sua sponte à natiuo sensu verborum Testamenti Christi recedat.

Discrimen est etiam quæstionum, quando in hac causâ de modo loquendi disputatur, & quæritur: qualis sit forma loquendi in his verbis: Hoc est corpus meum, seu panis est corpus Christi: & quando quæritur, an dicta verba, aliter quàm sonant, accipienda, & de memoriali tantû absentis corporis Christi sint explicanda. Qualecunq; tandem tribuatur nomen prædicationi: necesse tamen est immortû hoc manere principiû, verba nò alio in sensu, quàm natiuo & proprio, quo enunciata sunt, esse intelligenda, videlicet panẽ panem, & corpus corpus nominari: & quidẽ illud ipsum corpus Christi, quod pro nobis in mortẽ tradidit. Id enim euincit totus cõtextus verborû institutionis: in primis autẽ particula exegetica, quod pro vobis traditur. Quando verò de tota propositione, panis est corpus Christi, agitur & quæstio est: cum nulla ibi fiat transsubstantiatio, verû singula, sua in essentia, incorruppta maneant: panis scilicet & corpus Christi: & tamẽ sacramentaliter, vt dicunt, seu secundû verba institutionis, supernaturali modo sibi vnita sint, rectẽ responderetur, hunc modû loquendi esse sacramentale, singulare, inusitatû, seu quemadmodum Lutherus loquitur, Synecdochicum. Non quòd continens pro absente contento ibi vsurpetur: sed propter vnionẽ duarum rerum, quarum vna terrena est videlicet panis: altera cœlestis verum præsens corpus Christi: quæ, vt sæpius iam dictum est, sibi inuicem sacramentaliter, in cœna sunt vnita.

Octauo eludunt, quòd exemplo obedientiæ & fidei Abraham, vrgentur, *Admonit.* vt quemadmodû Abraham Gen. 22. secutus est τὸ πρῶτον mandati diuini in *pag. 280.* mactando filio: licet videbatur aduersari promissioni factæ, eamq; funditus euertere: ita & nobis in sacra cœna faciendû, cum Christi expressum habeamus verbum, de præsentî corporis sui distributione: licet videatur proprietatibus veri corporis aduersari, citra vllam tamẽ disputationem firmiter esse credendû, & nequaquam dubitandum, Christum Dominum, modum habere perspectum, secundû quem, citra abolitionẽ humanæ suæ naturæ, verum suû corpus in cœna præsens distribuat. Obijciunt verò nullam esse contradictionẽ horum mandatorum: Ne occidas, me non iubente: Occidas me iubente. Apostolum etiam hanc speciem Antilogiæ dissoluisse, dicentem Abrahamum sciuisse, quòd Deus etiam mortuos possit resuscitare, &c. Rectẽ omninò. Quare autem his vestigijs aduersarij non insistant & asserunt, Hæc sibi inuicem non repugnant, Christus vero humano finito corpore est præditus, & Christus distribuit verû suum corpus

Nn

in cœna

CAPVT VII. APOLOGIÆ.

in cœna omnibus ijs locis, in quibus, secundum institutionis mandatū, illa celebratur. Vtrumq; enim Christus asserit: vtrumq; igitur verum esse necesse est, minimeq; sibi repugnare. Quare etiam nō sequuntur hac in parte Apostolū Paulum, qui de Abrahamo prædicat, credidisse eum DEO, quod mortuos possit resuscitare, & vocare ea, quæ non sunt, vt sint, quemadmodum Irenæus etiam hæc verba Pauli allegat de sacra cœna.

Quare non credunt, Christum posse ea vocare, quæ naturaliter non sunt, nec fieri possunt, vt verè fiant & sint, quia in forma Testamenti eadem promisit: cum omnipotens sit Dominus & DEVS, nullumq; apud eum impossibile verbum. Aiunt, Christum neque hic neque alibi dixisse, quod verum suum corpus in sacra cœna præsens distribuere velit: sua verba aliter ipsum exposuisse: quod panis sit *μνημόσυνον* corporis sui pro nobis traditi. Quod si Christus nusquam dixit: quare in verbis Testamenti ipsius hæc verba expressa sunt: vel nullibine habentur hæc CHRISTI verba: comedite hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur. Ergo verba Testamenti CHRISTI, vt illa apud Euangelistas extant & enumerantur, secundum illos nusquam & forte in vtopia descripta habentur. Id vero nusquam extat, Christum etiam nunquam dixit, quod isti asseuerant, panis est *μνημόσυνον* corporis sui pro nobis traditi. Nunquam etiam & nusquam probare poterunt, si plura etiam vel maiora volumina subinde in lucem emitterent. Longè igitur rectiùs ipsis obijcere possumus. Pulchra verò Theologia, pulchra fidei igitur regula, quæ aduersarijs nostris perpetuò in ore est: verba Christi de præsentia corporis & sanguinis sui in cœna, nullibi esse expressa: non esse ab ipso vnquam prolata. Id verò est verbis Christi ludere & illudere: non aliter ac pueri solent folijs ludere: Et tamen hæc omnia verbum Domini nominari volunt, puram incorruptamq; Theologiam & fidei regulam. Quibus DEVS nomen tuum, velamen est criminum: Tandem DEVS resurges.

*Librū Christi-
stiane Con-
cordiæ in do-
ctrina de sa-
cra cœna,
hanc qua-
quam con-
tradictio-* Similiter librum Concordiæ accusant, quod contradictiones implicet pro libidine, & postea committat illas conciliandas omnipotentix DEI: tam audacter, ac si operam eius ad hoc negotium conductam haberent homines. Intelligunt autem hac accusatione doctrinam, qua asseritur, Christum verum corpus habere, quo in cœlum ascenderit: & tamen eodem in sacra cœna præsentem adesse: quia id verba Testamenti ipsius asserunt. Quis autem vtramque hanc doctrinam proposuit? nonne Christus ipse, & nequaquam nos? Quando igitur nos adorantur & ex cœca ratione obijciunt, hæc duo doctrinæ capita, è diametro sibi repugnare: quid aliud

aliud respondere ipsis possumus, quàm quia Christus vtrumque caput tra- *nes aut dog*
didit: necesse esse vtrumq; verum esse, & sibi minimè repugnare. Christus *mata sibi*
enim sibi ipsi nō aduersatur. Cum igitur vtrumq; caput tradiderit, cumq; *mutuò con*
sibi ipsi non aduersetur, necessariò & irrefragabiliter sequitur, eum, ratione *tradictio*
omnipotentiae & aeternae sapientiae, modū habere perspectum, quo vtrum- *proponere.*
que caput sine contradictione verum efficere & adimplere potest. Hac ve-
ro ratione quando ipsis respondemus, est ne abuti omnipotentia & sapien-
tia D B I? verum ei, qui omnia suo tempore iudicaturus est & vindicaturus,
iustissimo D B O, etiam hoc commendamus.

Nono, è sexto capite Iohan. quod agit de spirituali manducatione *Admonit.*
carnis Christi, euincere conantur, verba coenae figurata & non propria esse: *pag. 281.*
ideoque male fieri, quòd in libro Concordiae propriè accipiantur. Merito *De sexto ca*
autem scire debebant, è verbis 6. cap. Iohan. nequaquam concludi posse, *pite Ioannis*
verba coenae necessariò esse figurata. Rationes huius sunt istae. Primo ver-
ba Iohan. 6. manducare & bibere, metaphoricè sumuntur pro verbo crede-
re. Verba autem coenae, comedite & bibite, non possunt Metaphoricè pro
verbo credendi accipi. Id enim si verum esset, destrueretur vniuersa sacra
Christi coena: nec necesse esset panem & vinum in caena distribui: non et-
iam necesse esset, quicquam ore manducari & sumi.

Altera, Iohan. 6. nihil omninò agitur de manducatione externorum
Symbolorum panis & vini: in verbis autem coenae, eadem sumenda, ex-
pressè præceptum est. Tertia, ipse etiam Calvinus fatetur, verba Iohan. 6.
perperam ad institutionem coenae Dominicae pertrahi, quæ tum, quando
Christus hanc concionem habuit, nondum fuerat instituta. Quare è ver-
bis Iohan. 6. doctrinam nostram de coena euertere nequeunt. Præterea li-
cèt verba Christi, ego sum vitis, vos palmites, & figurata sint & sint tamen
articulus etiam fidei: nihil tamen hoc ad negotium facit veræ praesentiae
corporis & sanguinis Christi in coena. Conclusio enim non procedit à par-
ticulari. Hæc verba sunt figurata: ergò necesse est, etiam verba coenae, hoc est
corpus meū, figurata esse, & tropicè de memoriali corporis Christi absen-
tis explicari. Sic nihil etiam concludit, quod à Sacramentis infertur: De
circumcisione, de agno Paschali dictum est circumcisio est fœdus, agnus est
transitus: ergo verba etiam coenae figurata sunt explicanda. Initio enim fal-
sum est, verbum (est) in hisce testimonijs idem denotare quod significat:
& licèt magna confidentia id asserant: nondum tamen id est demon-
stratum,

*Responso
ad obiectionem: circ-
cisio est fœ-
dus.*

CAPVT VII. APOLOGIÆ.

Posito autem, esse demonstratum, id quod in æternum tamen non demonstrabitur, verbum (est) idem notare, quod illa propositio, circumcisio significat fœdus: nondum tamen esset comprobatum: verbi (est) in doctrina de sacra cœna eandem esse significationem: nec aliter ibi accipi posse & debere. Verba enim testamenti, omnem istam significationem & allegoriam simpliciter repudiant: & exegetica particula, quod pro vobis traditum est, omnes illas allegoricas & typicas explicationes prorsus & funditus euerit. Immota igitur & firma manet doctrina libri Christianæ Cœcordiz, aduersus omnia huiusmodi illorum argumenta. Nec verum est, externam actionem circumcisionis, significare tantû fœdus, quod procul & longissimè ab actione circumcisionis & à circumcisis absit: verum vnà cû & per Symbola circumcisionis, in it, applicat, cõfirmat, corroborat, muniat Dñs ipse præsens, veluti sigillo, promissionè (Ego sum Dñs tuus) omnibus vera fide illa vtentibus. Quomodo igitur inde concludere volunt, Christum vero suo corpore & sanguine, de quibus verba Testamenti agunt & loquuntur, tanto interuallo, & tam procul à fœdere gratiæ noui Testamenti abesse, quemadmodum aduersarij nostri fingunt,

Admonit.

pag. 281.

De modo lo

quedi, quẽ

in scholis

in usitatũ

appellant.

Decimò, aiunt insulsum esse commentum, prædicatione inusitata panem dici corpus Christi: cum prædicatione vsitatissima & similima sit in scriptura de Sacramentis omnibus: prorsus eandẽ phrasin & figuram esse: circumcisio est fœdus. Non autẽ de hac phrasi litigamus, siuẽ sacramentalem, siuẽ singularem, siuẽ inusitatom, quis eam appellet: nihil enim id ad statum controuersiæ facit. Hæc phrasis ideo inusitata à nostris nominatur, quòd in vsitatis linguis nullum exemplum reperire licet, quod cum phrasi illa Christi congruat. Id quod manifestissimum est. Quemadmodũ enim in reliquis linguis, nihil omninò traditum est & reuelatum, de diuinis Sacramentis: ita etiam phrasès sacramentales prorsus ignorant, quæ illis proculdubio sunt inusitatæ. Deinde eam etiam ob causam, quia veteres Doctores omnes quemadmodũ supra dictũ, hanc phrasin, aliquo modo cõferunt, phrasibus duarum naturarum in Christo, quæ extra controuersiã inusitatæ de vniõne appellantur, licet id in his sit discriminis, quòd vtrq; natura in Christo personaliter & inseparabiliter, panis autẽ & corpus Christi tantũ sacramentaliter, & quandiu actio cœnæ durat, sibi inuicẽ vnita sunt. Quòd si quis est, qui inusitam illam appellare grauat, intermittere per nos poterit: & licebit ei sacramentalem nominare: de illa non est animus cum quoquam contendẽdi: modo hoc firmum maneat. quocunque tandem nomine appelletur, sacramentalis, singularis vel inusitata,

pro

pro certo tamen statuatur & doceatur, propter sacramentalem vnionem panis & corporis Christi, corpus Christi præfens, & verè cum pane distribui. Hoc si statuatur, nihil refert, quo nomine prædicatio appelleretur. Esse autem illam, è phrasibus, circumcisio est fœdus, Agnus est Pâcha, estimandam, & prorsus eandem phrasin iudicandam: ea ratione & modo, quo ab aduersarijs explicantur, nullo modo ipsis concedimus. Causa huius, sapius iam est explicata. Videlicet de vnoquoque Sacramento, quid sentiendum, credendumq; sit: id ex verbis institutionis singulorum esse statuendum. Sacramenta circumcisionis & Pâchatos nihil omninò dicunt vel agunt, de vera præfentia & distributione corporis & sanguinis Christi: vt quæ tum temporis nondum in rerum erant natura: quoniam Christus, tum temporis, nondum verus homo conceptus, nedum natus fuerat. Quæ igitur ratione, ex illis phrasibus, in quibus Sacramenta ea descripta, certo veritatis fundamento concludi possit, quid in sacra cœna à Christo ex speciali quadam ordinatione institutum & fundatum? Non etiam expendunt Caluinistæ in veteri Testamento, ymbras & figuras fuisse repræsentatas: in nouo Testamento, ipsum corpus exhibitum: vt Paulus testatur, Coloss. 2. Et sic se ipsos produnt, quod discrimen veteris & noui Testamenti nondum intelligant: verum, quòd Christianos ex nouo Testamento, in vetus, & à corpore ad ymbras deducant: & sic tandem è Christianis Iudæos constituent.

Deniq; in hanc sententiam, aduersarij concludunt: Sacramentales loquutiones seu phrasès, sacræ Scripturæ sunt vsitatæ: Ergò non sunt prædicationes inusitatæ.

Respondemus: A diuerso respectu non valet consequentia: Inusitatum hoc loco, nò dicitur, cuius semel tantum in sacris literis fit mentio: verum id etiam, quod rem certam, à DBO singulariter institutam, & aliàs inusitatam, exprimit.

Vndecimo: Afferunt præterea nihil, pro præfentia corporis Christi in *Admonit.* cœna, ex eo concludi posse, quòd liber Concordiæ asserat, Christum ante *pag. 231.* mortem serid, propriè & nò figuratè esse loquutum. Vicinum enim morti, hac figurata oratione vsus: si hoc faciunt in viridi ligno, quid fiet in arido? Item, Mulier ecce filius tuus: Et Homo ecce Mater tua? Respondemus: Christum verbis Testamenti sui non figuratè, sed propriè locutum esse, eulincit particula exegetica (quod pro vobis traditum) quæ particula, omnes aduersariorum allegoricas significationes, vno ictu, instar tonitruu destruit.

CAPVT VII. APOLOGIÆ.

Reliquas vero phrasēs, de ligno viridi, deque Matre sua, figuratas esse quilibet intelligit. Nec conclusio hæc locum habet, Christus hoc illōve loco figuratē est locutus: Ergo verba Testamenti necessariō figurata sunt: & aliter, quāmodo simplici, proprio, natiuo sensu sonant, explicari & intelligi debent. Verbum (est,) idē, quod significat, nomē (corporis) idem quod memoriale corporis denotare. Hæ igitur etiam phrasēs doctrinam libri Christianæ Concordiæ, de præsentia corporis & sanguinis Christi, in sacra cœna, immotam relinquunt: illiq; nulla ex parte, quicquam derogant.

Admonit.

pag. 281.

De vnanimi

cōsensu triū

Euangelista

rum in do-

ctrina de sa-

crasana.

Duodecimō, arbitrantur euertere se posse, quod liber Christianæ Concordiæ, ad vnanimem consensum trium Euangelistarum, & Pauli se refert, quod illorum nullus, vel vnico verbo aut syllaba, mentionem faciat, verba Christi, hoc est corpus meum, Item, Hic est sanguis noui Testamenti, esse tropicē vel metonymicē, vt iam interpretantur, intelligenda, & aiunt, figuram non desinere esse figuram, si repetatur à sexcentis.

Non autem in eam formam concludit liber Christianæ Concordiæ, quam aduersarij referunt: Tres Euangelistæ & Paulus verba cœnæ descripserunt: ergo non sunt figurata: quæ enim illa esset conclusio? Verum ita concludit: cum verba Christi ab omnibus tribus Euangelistis & Apostolo Paulo, vnanimi consensu enumerentur & describantur, qui tam ennon vno omnes tempore, nec eodem anno, verum distinctis temporibus, verba institutionis cœnæ, descripserunt: nullus vero illorum, nec verbo, nec litera indicet, figurata illa esse, hoc est, aliter, ac sonant, intelligenda: rectē omnino facimus, quod nullam ipsis vim inferimus, & ex vocabulo (corporis) corporis Symbolum, ex voce (sanguinis) procul absentis sanguinis Christi, *μυμρωον*, & his similia effingimus, verum verbis Christi, vt sonant, simpliciter acquiescimus, & ab illorum genuino & proprio sensu nullis figuris nos seduci patimur. Hæc conclusio falsa ne sit, iudicio sanorum considerandam subiicimus.

Illam enim ipsam ob causam eandem doctrinam & sententiam Spiritus sanctus pluribus Scripturæ locis inseruit & repetiuit, vt siquidem locovno minùs clarè & perspicuè proposita, alio loco dilucidius exprimeretur & siquidem necesse, explicaretur: quo in ipsa Scriptura cum textum ipsum veram & certam eius Glossam haberemus. Quemadmodum multis; id exemplis demonstrari potest. Scimus Dei beneficio probè, verba figurata nunquam propria fieri, siquidem verè sint figurata, licet à sexcentis repetantur. Sumunt autem pro concessio & dato, verba Christi esse figurata: quod ad hunc vsq; diem probandum ipsis incumbit; & quod simpliciter nos negamus.

mus. Ratio eius hæc est, Christus enim verba sua ipse explicat, & docet, quomodo illa accipi velit. Initiò, quando inquit, (hoc est corpus meum quod pro vobis traditur) quæ verba nullum omnino tropum aut figuram admittunt.

Deinde quando de calice Matth. 26. Marc. 14. loquitur, Hic est sanguis meus noui Testamenti, qui pro vobis effunditur, nec illa verba aliquem tropum, aut figuram sanguinis Christi admittunt.

Manent igitur verba Christi in omnem æternitatem propria. Licet enim Lucas & Paulus verba, de calice, paulò aliter, & hac ratione referant, Hic est calix noui Testamenti in meo sanguine, &c. verissimum tamen est, nequaquam id sibi eos velle, sanguinem noui Testamenti idem significare, quemadmodum aduersarij fingunt, quod *μνημόσυνο* absentis sanguinis Christi. Verba enim hæc declarationis causâ addunt (in meo sanguine) quæ verba nequaquam de memoriali sanguinis Christi intelligi possunt, quidcunq; tandem moliantur: quemadmodum id supra explicatum est, & demonstratum. Quod autem obijciunt, cum tantopere consensum Euangelistarum & Pauli vrgeamus, cur tam surdis auribus & clausis oculis prætereamus consensum Lucæ & Pauli in illis verbis: Hoc facite in mei memoriam: sciant consensum illum nos iam pridem, & vidisse, & Dei beneficio etiamnum videre. Figuram autè & tropum, quem ex verbis illis è proprio cerebro euincere conantur, non videmus, non etiam deprehendimus, verum esse & cum verbis Christi consentire: Licet enim Christus dixerit, id facite in mei memoriam, nusquam tamen dixit, vocem (memoriæ) in his verbis idem significare, quod illa: Accipite, comedite, hoc est *μνημόσυνο* mei procul à cœna absentis corporis. Manet igitur firmum, cum Euangelistæ & Paulus nullo verbo aut litera significant, verba Christi tropica esse (ab vno enim præteritum si fuisset, alter procul dubio monuisset) esse ea propria, & non aliter, ac sonant, accipienda.

Decimotertiò fingunt librum Concordiæ Pauli verba, 1. Cor. 10. Panis *Admonit.* quæ frangimus nonne participatio corporis Domini est, pro confirmatione pag. 282. verè præsentis corporis Christi in cœna nõ rectè allegare. Cum autè hæc ob. *Vvolfius cõ-* iectio supra cap. 5. abundè sit refutata: nõ necessariũ iudicamus, eadè hoc lo- *tra Luheri* co repetere. Citant autem hoc loco dictum Chrysostomi, 1. Cor. 10. Panis est *fundamēt: a* *κοινωνία*, id est, per panem habemus communionem cum Christo, & vni- *pag. 131. 132.* mur Christo: atque inde euincere conantur interpretationem verborum *De verbo* Pauli, 1. Corinth. 10. vt illa in libro Concordiæ Christianæ, & Apologia Au- *κοινωνίας* gustanæ Confessionis allegata est, non esse Orthodoxam. Ad quam obie- *ex Chrysost.* ctionem

CAPVT VII APOLOGIÆ.

tionem, hæc vera est, & solida responsio. Primò verba Chrysostomi non propriè, vt se habent, sed pro ipsorum commodo esse citata. Verba enim Chrysostomi, hæc sunt. Quare Paulus non dixit, panis, quem frangimus, est μετοχή participatio, sed κοινωνία, communicatio corporis Christi, quia amplius aliquid voluit manifestare & magnā ostendere scilicet cōiunctionem, ὅ γὰρ τῷ μετέχειν μόνον καὶ μεταλαμβάνειν, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐνῶσθαι κοινωνοῦμεν. Communicamus enim, seu communionem accipimus & habemus cum Christo, in cœna scilicet, non tantum participando & accipiendo: sed etiam quia participatione illa & acceptione, vnimur ipsi: & addit καὶ ἡ χάρις τοῦ σώματος ἐκείνου ἡνωθῆναι τῷ χριστῷ, ὅτως καὶ ἡμεῖς ἀντὶ αὐτοῦ τῷ αὐτῷ τῷ ἐνέμεθα. Quemadmodum enim corpus illud vnitum est Christo, sic & nos per panem hunc ipsi vnimur. Hæc verba longè alia sunt, quàm quæ ab aduersarijs citantur. Deinde Chrysost. vocabulum κοινωνίας, in Paulo intellexisse & explicasse non de figura, aut de spiritali communionem, procul & remotissimè absentis sanguinis Christi: id ex proprijs ipsius verbis iam cognoscemus. Poculum benedictionis, cui benedicimus nonne communicatio est sanguinis Christi. Σφόδρα πιστὸς καὶ φοβερὸς εἶρηκεν, ὁ γὰρ λέγει τὸ τ' ἐστίν. ὅτι τὸ τοῦ ἐκποτηριῶν, ἐκείνο ἐστὶ τὸ σὺν τῇς πλεωραῖς ῥεῦσαν. καὶ ἐκείνῃ μετέχομεν. Valde fidelis & tremendus est sermo: quod enim dicit, huiusmodi est: Hoc quod in calice est, illud est, quod ex latere Christi effluxit: & illud participamus: Vel sicut Theophylactus illud circumloquitur, ex eo accipientes communicamus, id est, vnimur Christo, Quid autem effluxit ex latere Christi: an non verus ipsius sanguis, quo, ab omnibus peccatis, nos emundati sumus. Illum sanguinem asserunt Chrysostomus & Theophylactus, esse in benedicto calice, & ex illo distribui. Hoc si de precioso sanguine Christi fit & verè affirmatur: nulum est dubium etiam de corpore ipsius verè, fieri & prædicari. Verba enim de distributione corporis, non minus de vero Christi corpore loquuntur: ac verba de distributione sanguinis. Quare immortæ veritas est, Pauli verba, non de distributione spiritali, procul & remotissimè absentis corporis & sanguinis Christi loqui: quemadmodum aduersarij ea interpretari conantur: verum de distributione præsentis corporis & sanguinis ipsius Christi. Non enim, inquit, Panis est distributio communicationis, procul & remotissimè absentis corporis Christi, & signum, nos corpori Christi, longissimè & procul à nobis absenti, vniri: verum panis benedictionis est distributio corporis Christi, Diuersissima autem sunt distributio communicationis

cationis cum corpore: & distributio ipsius corporis Christi. Quemadmodum supra quôq; dictum. Tertiò si verba Chrysostomi propriè inspiciantur: manifestò docent, Christi verum corpus, non minùs in cœna præsens esse, quàm diuinitati filij verè vnitum. Disertè enim, inquit, Quemadmodum corpus illud vnitum est Christo, vel cum diuinitate eius vnâ constituit personam: ita nos, per panem hunc, ipsi vnimur. Vnio autem non est figurata: corpus etiam non abest à persona filij DEI: sed illi est præsentissimum: ita nullum etiam est dubium, illud in sacra cœna non absens, sed præsens cum pane exhiberi: & sic reuera nos eius fieri participes.

Quòd autem verba Pauli, 1. Corinth. 10. ad spirituales tantùm referunt communionem, id supra abundè est refutatum, contrariumque demonstratum: Apostolum scilicet Paulum eo loco de sacramentali, & præsentì distributione corporis & sanguinis Christi loqui: de quibus etiam ipsa verba cœnæ loquuntur & agunt.

Decimoquartò, reprehendunt etiam doctrinam libri Christianæ Concordiæ, de manducatione indignorum: & illam, velut falsum dogma, vehementissimè oppugnant.

Quoniam verò illud etiam caput, iam ante solidis rationibus est declaratum: illis etiam acquiescimus. Vt autem verba Pauli, 1. Corinth. 11. de manducatione indignorum, & consensum Orthodoxæ antiquitatis, cuius supra quædam protulimus testimonia, delere non possunt, ita etiam doctrinam libri Christianæ Concordiæ, quod ad illud caput, erroris & hæreseos conuincere nō poterunt. Et quandiu Apostoli doctrina & Orthodoxæ antiquitatis testimonia immota manent: tandiu doctrina etiam libri Christianæ Concordiæ, facillè firma subsistet.

Quæ autem hoc loco ex 6. cap. Iohan. de manducatione spiritali carnis Christi, pluribus verbis allegant, vel ipso Cinglio & Caluino doctoribus nōrunt, illud non ad doctrinam de cœna esse referendum, in qua Sacramentalis manducatio cum pane est instituta: de qua in 6. cap. Iohan. ne verbum quidem habetur.

Tum enim temporis sacra cœna nondum fuerat instituta: quemadmodum etiam paulo ante fuit monstratum, sextum caput Iohannis à doctrina de sacra cœna maxime esse discernendum. Simili ratione id etiam supra est refutatum: quòd fingunt, indignos idèò non reos fieri corporis & sanguinis Christi, quòd ea præsentia in cœna cum pane & vino accipiant: verum quòd illa aspernentur, & per infidelitatem à se reijciant. Non enim Apostolus, inquit, vt illi loquùtur, respuendo, repudiando, contemnendo.

O o.

reos.

reos illos fieri corporis & sanguinis Domini : verum edendo & bibendo corpus Christi in cœna. Sic etiam non, inquit, reos illos fieri, quod panem cœnæ non dijudicent: verum quod nō dijudicant corpus Domini. Quem admodum etiam non inquit, reos fieri, quia Sacramentum corporis Christi, hoc est, ut isti interpretantur, *μνημόσυνον* corporis Christi, non dijudicant: verum quia corpus Christi non dijudicant.

Quare omnia ipsorum conficta glossemata, quæ magno numero repetunt, nullius, ne quidem atomi, ponderis sunt, cum sint sine verbo DEI, & contra verba Christi & Pauli.

Admonit.

pag. 285. 286

De consecratione.

Decimoquintò, in Pontificios, nos cum libro Concordiæ, transformare conantur, quod doceat, Elementa, hoc est, panem & vinum, per recitationem verborum Christi consecrari: seu ut Paulus dicit, 1. Corinth. 10. benedici. Vociferantur nos Pontificios esse: à Pontificiorum consecratione, nihil differre hanc Theologorum consecrationem.

Non autem illis clamoribus opus fuisset, cum adeò distinctè & circumspectè liber Christianæ Concordiæ de consecratione loquatur: ut merito pudere eos debuisset, tali infamiæ macula, notare librum Christianæ Concordiæ, illiq; Pontificios errores adscribere. Verum quid non calumnia potest: quæ proprium est ipsius Diaboli artificium: Vnde & nomen ei Diaboli inditum.

Rem ipsam verò quod attinet, illius hoc est fundamentum: quemadmodum id etiam in libro Christianæ Concordiæ expressis verbis est monstratum: Nullius hominis verba aut opus esse, verum Domini tantum nostri IESU CHRISTI, verbum & institutionem, quod corpus & sanguis ipsius in sacra cœna præsens est, in eaque distribuitur. Verba enim Christi, suam efficaciam, non tantum in prima habuerunt institutione: sed eadem adhuc durant, valent, efficacia sunt & operantur: ita ut omnibus locis, in quibus sacra cœna secundum institutionem Christi administratur, verbaque illa pronunciantur, vi & efficacia verborum, quæ Christus in prima cœna ipse enunciauit, corpus ipsius & sanguis verè sint præsentia & distribuantur.

Ipse enim Christus, (quando ipsius institutio obseruatur, & verba, præsentente pane & calice, recitantur, & sic panis & calix benedicitur, ut Paulus loquitur, benedictusq; panis & calix distribuitur,) per verba enunciata, vi primæ institutionis, efficax est. Inferunt autem Christum nusquam pollicitum esse, si verba institutionis repetantur, quod corpore suo præsens adesse, illudque in & cum pane distribuere velit. Ex ipsis autem vicissim querimus

mus: Num Christus nobis non mandauit, Hoc ipsum facere, quod ipse in prima cœna fecit: Christus autem verba illa recitauit: Ergo idem nobis faciendum. Elementum enim, sine verbo, non est Sacramentum. Vnde Augustinus inquit: Accedat verbum ad Elementum, & fit Sacramentum.

Non etiam asserit liber Christianæ Concordiæ, ob recitationem verborum, quæ à ministris pronunciantur, Christi corpus & sanguinem præsens esse: verum ob primam institutionem & verba Christi, quæ, quando Sacramentum cœnæ administratur, secundum mandatum Christi sunt repetenda. Paulus sanè de benedicto loquitur calice, non tantum cui Christus in prima institutione benedixit: sed cui etiam nos benedicimus. Quibus autem verbis calici benedicere possumus, vt sit distributio aut *κοινωνία* sanguinis Christi, nisi vsurpemus verba quibus Christus sacram cœnam instituit. Accipite, comedite, bibite, hoc est corpus meum, hic est sanguis meus? Adhæc in libro Christianæ Concordiæ ex Chrysostomi Homil. de prodicatione Iudæ, elegantissimum hoc dictum est allegatum, quo vniuersa controuersia dirimitur, modò aduersarij aures haberent ad audiendum: & cor ad acquiescendum monstratæ veritati. Verba illius hæc sunt. Et nunc ille præsto est Christus, qui illam ornauit mensam, ipse ipsam quoq; consecrat. Sacerdotis ore verba proferuntur: & Dei virtute operantur & gratia. Hæc num falsa sunt: aut nam Pontificiorum doctrinam, vt aduersarij nobis obijciunt, redolent?

Sic etiam loquitur Irenæus lib. 5. Quando ergo mixtus calix & fractus panis percipit verbum DEI, fit *ευχαριστία* sanguinis & corporis Christi. Et lib. 4. capite 34. Qui est à terra panis percipiens vocationem DEI, iam non communis panis est, sed Eucharistia, duabus rebus constans. Sed aduersarij fortè Irenæum quoq; Pontificij erroris insimulabunt: vel eò tandem res deueniet, vt sacram cœnam sine omni repetitione verborum institutionis Christi sint celebraturi: ne videantur esse Pontificij. Singulare etiã illorum, hoc est artificium, quòd asserunt: In omnibus Sacramentis non adfunt & accipiuntur res significatæ, per recitationem verborum, sed per fidem verbis habitam, Ergo, &c. Hoc si verum est, necessariò sequetur: quod aliàs negare videri nolunt: Primum fidem Sacramentum efficere, non verba Christi, non institutionem & ordinationem. Secundò sequetur non Christi institutionem Sacramentum efficere: aut, ob institutionem Christi, Sacramentum integrum esse Sacramentum: sed eatenus tantum, si fides accedat. Vt enim salutare nobis sit & vtile, necessè est fidem accedere & adesse. Et Augustinus inquit: Aliam esse quæstionem de integritate:

Sacramentorum, & aliam vt eorum, efficientia nobis sit salutaris. Tertio verba Christi, eorumq; repetitionem, nihil ad Sacramentum facere. Quarta si illa vera essent, sequeretur, nos sacram cœnam administrare posse, etiam sine repetitione verborum Christi.

Præterea inferunt, si recitatio verborum facit, vt adsit corpus Christi in pane. Ergo etiam extra vsum à Christo institutum erit Sacramentum. Hoc autè esse ipsissimum Papæ Idolum. Parcius autè quæsumus vos, ô viri: Liber Christianæ Concordiæ, non vltius se extendit, quàm ad verum vsum à Christo institutum. Nihil etiam dicit, quòd in Monstrantiam, vt nominant, reponenda & sacrario includenda sit, verùm expressè illum abusum reijcit, & quemadmodum dictum est, loquitur tantùm de vfu, quem ipse Christus instituit.

Deniq; doctrina aduersariorum inclinât, ad Epicuræum contemptum totius sacræ cœnæ, quam merum panem & vinum statuunt. Quemadmodum videre est, contemptim admodum eos de illa loqui, sentire, rarò administrare: & quosdam, qui præcipui huius certaminis duces & antesignani videri volunt, aliquot multis annis illa non vti, verùm de his aliàs.

Decimo sextò repetunt regulam: Nihil habet rationem Sacramenti extra vsum legitimum & institutum à DEO. Ad quam supra est responsum, & indicatum quo vsque se extendat: & quomodo illam nostrates, qui primi eam pontificijs opposuerunt, intellexerint.

Admonit.
p. 286. 287.
De regula:
Nihil habet
rationem
Sacramenti
extra vsum
legitimum.

Id autem singulare est, quòd expressis verbis scribere non verentur: Non esse Christi institutionem, vt ipsius corpus in pane sit, aut edatur oraliter, à pijs & impijs. Item, Non ergo irritam fieri, quando hoc non fit, quod Deus nunquam promissit: inter, quæ referunt oralem manducationem corporis Christi, tam dignorum quam indignorum. Sacramenta enim amittere vim Sacramenti, quod attinet ad infideles, ijs abutentes. Allegant etiam verba Augustini, Tractat. 80. in Iohannem: Si carnaliter accipis, spirituale esse non desinit, sed tibi non est. Item, aqua corpus tangit, & cor abluï, faciente verbo: non quia dicitur, sed quia creditur. Annon autem hæc Christi est institutio? Quare ergo in verbis Testamenti sui, inquit, comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur? Num etià Sacramentum hoc, quo ad substantiã eius, vim & rationẽ suam amitter, quod non omnes, qui mensam Domini accedunt, fideles sunt? Necessè igitur erit infidelitatem substantiam cœnæ Christi immutare & euertere. Contrarium affirmat Paulus Rom. 3. Num incredulitas illorum fidem DEI euacuat? absit.

Nec

Nec etiam seruator noster Christus Iesus istiusmodi discrimen constituit: quod tum demum perfectum & integrum Sacramentum futurum sit, si à pijs & fidelibus percipiat: quando autem infideles & indigni illud sumunt, non esse integrum Sacramentum: sed merum panem & vinum. Quæ etiam illa sit blasphemia, quod impudenter scribunt & insano clamore contendunt, DEVM seu Christum nunquam promississe verum suum corpus ore esse manducandum: id piæ mētēs per se satis intelligunt. Hæc enim Christi propria & verissima sunt verba: Accipite, comedite, hoc est corpus meum, quæ procul dubio de orali manducatione loquuntur.

Idem Augustini quod attinet, si carnaliter accipis, spirituale esse non definit: sed tibi non est: discernit substantiam Sacramenti cœnæ & baptismatos, à salutaris eorundem vsu. Si accipis sine fide carnaliter tantum, inquit, non tamen definit verum esse Sacramentum (subintellige quo ad integritatem & substantiam eiusdem, quam ex institutione habet) verum tibi non est, hoc est, tibi non est salutare, quo ad eius vsu: quia sine fide illud accipis.

Huc referendū etiam est supra allegatum testimonium Augusti. lib. 3. cōtra Donat. cap. 14. Nec interest cum de Sacramēti integritate & sanctitate tractatur, quid credat & quali fide imbutus sit ille, qui accipit Sacramentū: interest quidem plurimū ad salutis viam: sed ad Sacramenti quæstionē non interest. Fieri enim potest, vt homo habeat integrum Sacramentum & peruersam fidem. Horrenda igitur hæc ipsorum est temeritas, quod affirmare audent, Sacramentum amittere vim & rationem Sacramenti, quod attinet ad substantiam vel essentiam eius, quando ab infideli accipitur. Et si enim substantia Sacramenti illi, qui eo non rectè vtitur, non ad salutem confert, nō tamen interit, sed integrum & perfectum eadem, qua ante, ratione manet. Nemo enim certus esse posset, quando integro frueretur Sacramento: cum etiam verè Christiani, quo ad fidem, sæpius sint imbecilli: & Paulus etiam Rom. 3. & Augustinus contrarium docent. Summatim. Est & manet perpetuò ingens discrimen inter substantiam & inter efficaciam Sacramenti. Substantia manet integra & immota: siue ea dignus siue indignus fruatur: virtute autem & efficacia fruuntur tantum fideles: nec immutat se ratio & substantia Sacramenti, fidelium causa.

Sic dictum Augustini de Baptismo (non quia dicitur, sed quia creditur) nihil substantiam baptismatos attinet: sed tantū de vsu eiusdem agitur & tamen illud ad substantiam baptismatos detorquere non verentur.

CAPVT VII. APOLOGIÆ.

Non dubitamus Christianum lectorem, hoc manifestum crimen falsi, manibus, quod dicitur, palpare.

Admonit.
pag. 288.
Per oralem
manduca-
tionem cor-
poris Chri-
sti fidem no-
stram con-
firmari.
Decimo septimò obijciunt, librum Christianæ Concordiæ docere, confirmari fidem per oralem manducationem corporis Christi, & hoc dogma falsitatis arguunt. Ritus enim cœnæ, esse signum gratiæ, sicut omnium Sacramentorum, idem significans & ostendens, quod promissio gratiæ. Esse etiam externum & visibile signum: Manducationem autem corporalem carnis & sanguinis Christi non esse visibilem.

Librum Christianæ Concordiæ docere, per sacram cœnam seu per sacramentalem manducationem præsentis corporis & sanguinis Christi in cœna, fidem in Christum confirmari: ipsissima est veritas: Ratio. Christus enim ideo corpus suum & sanguinem, secundum verba institutionis, in cœna distribuit: ut omnes, qui illud accipiunt, certissimo preciosissimoque pignore & sigillo confirmentur, quod propter Christum remissionem peccatorum, vitam & salutem consequantur. Quia enim verum suum corpus, verumque sanguinem, in sacra cœna, præsens cum pane & vino, secundum promissionem, distribuit, nullum est dubium simul eum omnia, quæ corpore & sanguine suo promeritus est & acquisiuit, distribuere, videlicet remissionem peccatorum, reconciliationem cum Deo, gratiam, Spiritum sanctum, vitam & salutem æternam.

Hanc doctrinam, si poterunt, licet, ut evertant. Verum quæ Christus instituit, immota relinquent: fixa etiam & firma manebunt, quomodo-cunque tandem rationi ipsorum aduersentur. Christus institutionem suam propter duritiem cordis illorum, quibus nihil placet nisi figuratum & Symbolicum, non immutabit aut evertet. Sacram cœnam tantum gratiæ quoddam signum & *μνημόσυνον* esse, hætenus abundè est refutatum: quemadmodum illud etiam, nihil præter promissionem Evangelij esse.

Licet autem externa Elementa, panis scilicet & vinum, sint visibilia: manducatio autem corporis & sanguinis Christi non sit visibilis: non tamen inde sequitur, Christi corpus & sanguinem in cœna non esse presentem. Christus enim non dixit se visibiliter distribuiturum esse in cœna: verum id dixit, quod exhibere velit secundum illa verba: Accipite, comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur: Accipite, bibite, hic est sanguis meus, qui pro vobis effunditur. Hæc quia promissit: necessarium est illa fieri & in effectum deduci. Quod cum non fiat visibili modo, sequitur inuisibili & incomprehensibili ratione, id euenire, Vera enim hæc sunt: Ipse dixit &

xit & facta sunt Psalm. 33. cœlum & terra transibunt: verba autem mea non transibunt, Lucæ 21.

Similiter quodd hoc loco dicunt, præsentiam & manducationem corporis Christi in sacra cœna, non esse Sacramentum, neque partem Sacramenti, neque rem Sacramenti: horrenda est blasphemia, quæ apertè Christum mendacij arguit. Si enim præsens corpus & sanguis Christi illiusque vera distributio, neque Sacramentum, neque pars Sacramenti, neque res Sacramenti est: necesse est Christum in institutione sua (quod absit) mentitum fuisse: quando inquit: Accipite comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur. Bibite, hic est sanguis meus noui Testamenti, qui pro vobis effunditur.

Si etiam corpus & sanguis Christi in cœna, neque ad Sacramentum, neque ad partem eiusdem, neque ad rem Sacramenti pertinet: necessariò sequitur, quod aliàs negant, illiusque insimulari nolunt, panem & vinum in cœna mera esse Symbola procul absentis corporis & sanguinis Christi. Quomodo etiam ludant vocabulis (Res Sacramenti) quæ interdum substantiam cœnæ, hoc est, corpus & sanguinem Christi, interdum finem, fructum & efficaciam eiusdem significat, alibi prolixè est demonstratum.

Decimo octauò, falsissimum dogma, non differens ab opinione Papiſtica, esse calumniantur, quod in libro Christianæ Concordiæ traditur, panem & vinum cœnæ Domini ad hunc vsum consecrari & sumi, vt in illis caro & sanguis Christi sumantur ore corporis.

*Admonit.
pag. 288.*

Hoc ipsorum figmentum si verum est, necesse est ipsum Apostolum Paulum Idololatram fuisse, & doctrinam Idololatricam proposuisse, quando 1. Cor. 10. scribit, calix benedictionis, cui benedicimus, an non est κοινωνία seu distributio sanguinis Christi: panis quem frangimus, an non κοινωνία est corporis Christi, si liber Christianæ Concordiæ hac in parte mentes deducit ad idiolum: deducit etiam Paulus. Nihil enim aliud tradit, quàm illud ipsum, quod Apostolus 1, Cor 10 citatis verbis, tradidit. Firmiter autem statuimus doctrinam Apostoli, contra calumnias aduersariorum, tutam fore: illisque, ob confictas calumnias, confusionem metuendam & expectandam.

Decimo nonò, producunt id etiam tandem, quod in libro Christianæ Concordiæ asseritur, sacram cœnam ideo institutam esse, vt confirmet, Christum etiam secundum naturam humanam, habentem carnem & sanguinem, nobiscum & in nobis esse & habitare & operari velle. Et hæc ideo

*Admonit.
pag. 288.
289. 290.
291. 292.
293.*

per vsum sacre cœnæ confirma- ri, Christi- etiam secū- dum huma- nam natu- ram in no- bis habi- tate. ideo inserta esse libro Concordiæ, vt testimonium sit vbiuitatis & omni- potentie naturæ humanæ Christi. Et hanc doctrinam de inhabitatione Christi in nobis, secundum assumptam humanam naturam, vociferantur falsum dogma esse, & à nobis confictum. Hoc autem dogma Christus ipse in verbis institutionis tradidit. Verba enim, accipite, comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur, Bibite, hic est sanguis meus noui Testamenti, qui pro vobis effunditur, non nostrum sunt figmentum: verum ipsius Domini nostri Iesu Christi verba & doctrina: illa enunciant & docent, Christum suo corpore & suo sanguine præsentem adesse & accipi: non quoddam procul & remotissimè à nobis absit: verum quoddam secundum assumptam humanam naturam, nobis adsit, & in nobis habitet. Et hanc doctrinam in Ecclesia DEI, ex verbis CHRISTI, tradiderunt, Cyrillus lib. 10. in Iohan. cap. 13. quod testimonium supra citauimus, Item lib. 11. in Iohan. cap. 26. 27. similiter Chrysostomus Homil. 83. in Marth. & Hilarius lib. 8. de Trinit. Attendemus igitur, ipsūne Christum & dictos Patres, falsæ doctrinæ insimulare aduersarij velint. Ad vbiuitatem paulò post cap. 9. respondebimus.

Probatio. verbalusti- ni Marty- rii à libro Concordiæ bona fide allegata esse. Tandem librum Christianæ Concordiæ conuincere volunt, quod Iustini Martyris verba de sacra cœna non bona fide allegarit: Iustinum ponit ipsorum opinionem de figura absentis corporis Christi confirmare. Et aiunt, Iustinum nō loqui de orali corporis Christi manducatione: Quod si de orali nō loquitur manducatione, quare ergo dicit, Hæc accipimus, non vt communem panem, & communem potum: sed illius incarnati Iesu carnem & sanguinem esse didicimus. Sic etiam obijciunt Iustinum asserere, Eucharistiæ nullum alium fas esse participem esse, nisi qui credit. Ergo docere infidelibus non institutam esse cœnam.

Respondemus. Quæ consuetudo primitiæ fuerit Ecclesiæ, quando sacra cœna est administrata, ex historia Ecclesiastica constat: nempe quod omnes exire iussi fuerint ex Ecclesia, qui nondum fuerant baptizati. Quod si quidam in numero etiam fuerunt Catechumenorum, qui ante baptismum doctrinam Christi discere cœperant: etiam illi iussi sunt exire: idque eam ob causam, vt hoc Sacramentum eo augustius haberetur. Quæ igitur Iustinus de infidelibus, de nondū baptizatis, de Catechumenis scribit: id aduersarij referunt ad baptizatos indignos Christianos, qui ad vsum sacre cœnæ sine fide accedunt. Similiter allegant Iustinum asserere: Non sumi hæc à Christianis tanquam communem panem & vinum, sed tanquam ea, quæ sint caro & sanguis Christi. At hoc ipsum pro nobis est, & doctri-

& doctrinam atque confessionem nostram de cœna, non aduersariorum, confirmat. Item affirmare, non in pane substantialiter esse corpus Christi, sed ipsum panem esse corpus Christi. Verum ad hoc supra respondimus: eiusdem omnino nobis esse ponderis vtramque phrasin: Iustinique phrasin libenter recipimus: Vnde & Liber Christianæ Concordiæ testimonium Iustini allegauit. Quod si panis, est caro Christi, (secundum Iustinum) non est *μνημόσυνον* absentis carnis aut corporis, vt aduersarij nostri contendunt. Item, non asserere eum carnem & sanguinem in pane & vino corporaliter latere: verum carnem esse & sanguinem suum. Ad hæc iam ante responsum est, verba illa, doctrinā nostram, confirmare. Phrasi enim illa, in pane, nihil aliud intelligimus, quàm id quod Iustinus secundum verba Christi hic docet, quando inquit, panem esse corpus Christi, & vinum esse sanguinē ipsius, ob Sacramentalem vnionem, Item asserere nos, corporale nutrimentum sumentes, certò illud spirituale sumere, non tantum propter hanc similitudinem, quæ est etiam in pane communi, &c. verum illa verba, (corporale nutrimentum sumentes certò illud spirituale sumimus, propter similitudinem quæ est in pane communi) in Iustini testimonio non extant: verum de suo illi affingunt: & arbitrantur se ista additione, doctrinam suam, melius posse confirmare: verum nihil proficiunt amplius, quàm quod crimen suum falsi, corā vniuerso mundo, magis magisque produnt, quo omnes eò melius intelligere possint, quid cum de ipsis, tum de ipsorum doctrina sit statuendum: cum ad verba Christi & Patrum, (quorum testimonia adducunt) ea quæ non habentur, simpliciter pro arbitrio adijciant. Iustinus enim inquit: Hoc alimentum vocatur apud nos Eucharistia, quam non, vt communem panem & potum, accipimus: sed illius incarnati Iesu carnem & sanguinem esse didicimus.

Item asserere, eum, aiunt, panem & vinum hoc modo esse corpus & sanguinem Christi: non quia recitetur verbum & feruetur externa ceremonia: sed quia cum precibus hic cibis sumatur,

Deprehenduntur autem etiam hanc particulam Iustini verbis affingere: illius enim verba sic se habent: Quemadmodum per verbum DE I CARO factus est Iesus Christus, & carnem & sanguinem pro salute nostra habuit: sic etiam per preces sermonis eius, adhibita gratiarum actione, sumptam alimoniam, ex qua sanguis & carnes nostræ per mutationem

P p

aluntur

aluntur, illius in carnati Iesu carnem & sanguinem esse, didi- cimus. Quæ verò mens pia non videt, & re ipsa deprehendit, qua perfidia aduersarij Iustini verba allegent & interpretentur: imò inuertant.

Quid enim Iustinus aliud intelligit, inquiens, per preces sermonis eius, quàm repetitionem verborum institutionis cœnæ, vel est ne aduersarijs panis & vinum Sacramentum, etiam sine verbis institutionis Christi?

Demum asserunt Iustinum his verbis docuisse, panem esse corpus Christi propter repræsentationē, hoc est, *μνημόσυνα* procul absentis corporis Christi: cum tamen disertis verbis scripserit: Hanc alimoniam didicimus esse illius incarnati Iesu carnem & sanguinem.

Num igitur caro & sanguinis CHRISTI, qui homo factus, ni- hil aliud significat, quàm memoriale procul absentis carnis & sanguinis CHRISTI? Verum nunquam putidis & coactis illis glossematibus, eò nos redigetis, vt confictis vestris interpretationibus fidem tribuamus: quin potius id efficietis, vt totus orbis, fraudem & fallaciam vestram, in tam arduo negotio, re ipsa deprehendat.

Omnino ceret hæc glossatio vestra deformis est & sophistica deprauatio, eximii illius testimonij, Iustini martyris: cuius meritò vos puderet deceret.

Verum vt de pudore multa ad vos verba fiant, frustraneum est. Ad id tamen hoc ipsum conducit, vt hinc omnes videant, eadem vos ratione Patrum verba, contra ipsorum sententiam, inuerrere: qua ipsius Christi verba: nimirum demere vos & addere pro vestro arbitrio: quo illa ad præconceptam vestram opinionem detorquere possitis.

Reliqua Iustini dicta ab illis allegata quod attinet, Panem Eucharistiz in memoriam passionis, traditum. Item vt alimento sicco atque humido moneantur, quæ propter eos DEVS, DEI filius, perpassus est: non loquuntur de substantia cœnæ, quæ in sacra cœna exhibeatur & præsens sit: verum de vsu & fine sacræ cœnæ, ad quid inferuiat: videlicet vt nos commonefaciat de passione CHRISTI, & quid filius DEI nostri causa perpassus sit.

Hinc autem non sequitur corpus Christi & sanguinem in cœna non esse præsens, nec etiam distribui, licet dicat: Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus, quod Iustinus in præcedenti dicto expressè satis docuit.

Non

Non igitur locum habet, vt dicta Patrum, quæ de fine & vsu cœnæ, qui complures sunt, loquuntur, contra & aduersus illa dicta proferantur: quæ de substantia cœnæ, hoc est, de præsentia præsentique distributione corporis & sanguinis Christi in cœna agunt.

Ex his omnibus euident est & liquet, quo fundamento & qua veritate aduersarij nostri librum Christianæ Concordiæ, in articulo de cœna falsitatis arguant: & cuius ponderis vanæ illorum, falsæ & confictæ actiones esse debeant.

DEVS optimus Maximus Ecclesiæ, oculos illuminet, quo hanc fraudem aduersariorum & animaduertant & vitare discant: idque ob nomen IESV CHRISTI, Amen.

CAPVT VIII.

VERA SENTENTIA DE AVTHORITATE *Confessionis Augustanæ.*

T in cæteris rebus aduersarij nostri, quæ propriè ad statum controuersæ, quæ nobis cum ipsis intercedit, nihil faciunt, multa verba frustra profundunt, multasque paginas complent, saltem vt Christianum lectorem suspendant, fumosque ei vendant, quo minùs improbitatem causæ deprehendere queat: Sic idem faciunt, in tractatu de Augustanæ Confessione, eiusque autoritate. Pluribus verbis agunt de discrimine scriptorum, quibus in Ecclesia vimur: videlicet inter sacra Biblia & reliqua volumina atque monumenta, in quibus doctrina cœlestis traditur: Haud obscure etiam arguunt librum Christianæ Concordiæ, quod Augustanam Confessionem, eiusdemque autoritatem, conferat & exæquet cum sacra scriptura: nec minori eam loco & autoritate in toto orbe Christiano haberi velit: quàm ipsam sacram prophetica & Apostolicam scripturam: quodque omnes diuersum sentientes hæreticos arguat & condemnet.

Non autem nos, DEI beneficio, latet, quod nam sit discrimen biblicarum & sacrarum diuinitusque inspiratarum scripturarum: & reliquorum scriptorum

CAPVT VIII. APOLOGIÆ.

*scripturam
reliquorūq;
ab homini-
bus collecto-
rum monu-
mentorū.* scriptorum ab hominibus inde collectorum & deriuatorum. Biblicę enim seu sacrę literę, à DBO ipso per Prophetas & Apostolos traditę solę, vt liber Concordię Christianę loquitur, regula sunt & norma, ad quam omnia dogmata exigere, & secundum quam de omnibus, cum doctrinis, tūm Doctōribus iudicare oporteat.

Reliqua verò monumenta tam veterum quàm recentiorum doctōrum, quocunq; tandem nomine veniant, non sunt vnica illa norma & regula fidei: sacris etiam literis nequaquam æquiparari possunt: sed necesse est illas subijci iudicio & censurę sacrarum literarum, quę vnica sunt norma & regula fidei. Quemadmodum aliter etiam acceptari nec possunt nec debent, quàm instar testium veritatis, & eatenus, quatenus cum sacris literis congruunt.

In hanc sententiam in nostris Ecclesijs semper & pronunciauimus & docuimus: & ne quis Ecclesias nostras, sinistra suspicione grauadi, occasionem arripere posset, discrimen illud disertis verbis, libro Christianę Concordię, pag. 129. 256. 257. est insertum.

Verum hæc nihil nos apud aduersarios iuuant, sed vel quasi discrimen hoc in libro Christianę Concordię planè esset præteritum, vel quasi iniquissimè humana scripta, verbo DBI, exæquaremus, adeo importunè aduersarij nos adoriuntur, & librum Concordię hac falsā accusatione prægrauant. Quid verò tandem hisce hominibus fidei tribui potest, qui nō erubescunt & verentur tam, crassis mendacijs, tot Ecclesias, tot Magistratus Christianos publicè traducere & deformare?

De Symbolis Ecclesię. Quemadmodum igitur liber Christianę Concordię hoc discrimen in genere expressè posuit: ita in specie & nominatim de Symbolis Ecclesię Apostolico, Niceno, Athanasiano, &c. se declarauit, & quo loco illa habeat: distinctè ostendit, videlicet breues eas agnoscere catholicę fidei Christianę confessiones, in verbo DEI solidè fundatas, quibus eam ob causam vera fide adhærendum, quia ex sacris literis collectę cum ipsę per omnia cōsentiant: ita tamen vt, præter illa, sacra scriptura sola sit & maneat norma & regula. Symbola enim illa, eam ob causam, suam habent authoritatem, quia in sacris literis fundata, & ceu limpidissimi riuuli, inde deriuata & collecta sunt.

Quę Augustinę Confessionis in Insuper in libro Christianę Concordię monstratur, quę Augustinę confessionis in nostris Ecclesijs sit authoritas, videlicet Symbolum id esse seu confessionem purioris per Germaniam Ecclesię, quę anno 30. exorto religionis

religionis dissidio, vnanimi consensu Imperatori Carolo exhibita fuit: in *Ecclesijs no-*
qua præcipui status Imperij, rationem reddunt fidei & doctrinæ præcipuo-
rum articulorum, quam in Ecclesijs & Scholis suis, contra errores Pontifi-
cios, secundum Verbum DEI, proponi prædicarique curant. Quam con-
fessionem, ex euidentissimis sacræ Scripturæ testimonijs, & è prædictis
Symbolis composuerunt, quam alia ratione non acceptarunt, nec accepta-
ri voluerunt, quàm quatenus cum immotæ veritatis verbo DEI, ad amuf-
sim, congruat.

Nunquam de hac Confessione, seu Symbolo scripsimus, nunquam diximus, parem & eandem eius esse, cum sacris literis, authoritatem, & quemadmodum sacræ literæ, sic & hanc esse regulam & normam fidei: verum semper professi sumus, & etiamnum profiteamur, hanc confessionem, è sacris literis, vnica veritatis norma & regula, esse deductam: ideòque dictæ normæ & regulæ, nequaquam aduersari, nos statuere.

Quemadmodum nostri etiam in omnibus Imperij conuentibus & colloquijs, quæ inde ab Anno 30. habita sunt, se obtulerunt, quòd confessionem illam, parati sint è sacris literis, seu fontibus Israël, contra Pontificiorum aliarumque Sectarum erroneas opiniones, defendere: Deiq; etiam beneficio & gratia defenderunt, & propugnarunt.

Amplissimi etiam status, qui inde ab Anno 30. Augustanæ Confessioni subscripserunt, nunquam conati sunt, hac sua publica Confessione reliquis exteris nationibus quicquam præscribere: aut easdem ad Ecclesiarum Symbolum amplectendum, vi quadam aut malis artibus cogere: sed semper & omnibus, (suis tantum Ecclesijs exceptis,) liberum reliquerunt, illi ne subscribere, & à suis stare partibus, an verò propriam & peculiarem fidei confessionem, edere & exhibere velint. Quemadmodum id ex Historia Augustanæ Confessionis videre licet, liberum fuisse ciuitatibus, quæ tum temporis Cinglianum dogma amplexæ fuerant, peculiarem offerre Imperatori Carolo Anno 30. Confessionem.

Deniq; amplectimur dictum Augustini de Baptismo contra Donatistas, lib. 2. cap. 3. Quòd nimirum sancta Scriptura canonica, tam veteris, quàm noui Testamenti, suis terminis contineatur, & quòd omnibus posterioribus Episcoporum literis ita præponatur, vt de illa omnino dubitari & disceptari non possit, vtrum verum, vel vtrum rectum sit, quicquid in ea scriptum esse constiterit.

E contra verò Episcoporum literæ, quæ post confirmatum canonem *Liber Christi-*
vel scriptæ sunt, vel scribuntur licere reprehendi, si quid in eis fortè à verita-
-stiana Con-

*cordiæ Augu-
stus. Confes-
sionem in
iudicandi
officio, ne
minima qui-
dem in re, sa-
cris literis
exaequat.*

te sacrarum literarum deuiatum est. Liber enim Christianæ Concordiæ, ne minima quidem in re, Augustanam Confessionem, sacris literis in officio iudicandi, exaequat.

Similiter liber Christianæ Concordiæ, non negat, reliquos Scriptores, quibus Prophetica & Apostolica authoritas non competit, errare potuisse, & fieri posse eos errasse: quemadmodum nusquam asserit, nihil omnino in nostrorum libris & monumentis contineri, quod in reprehensionem incurrere non possit: sed expressè affirmat, omnia Scripta, tam nostrorum quàm aliorum, tam veterum quàm recentium, normæ sacræ Scripturæ subijci debere, & secundum illam examinari & iudicari.

Probè enim DEI beneficio nouimus, sacris literis ideò præ reliquorum monumentis, tam veterum quàm recentiorum scriptorum, fidem tribuendam esse: quia ipsius DEI sunt oracula, illiusque testimonio confirmata, & ab ipso Spiritu sancto inspirata: Prophetarumque; et Apostolorum vocationem esse, ab ipso DEO, stupendis miraculis comprobata: Sacram Scripturam plenam esse, & perfectam, quæ possit instruere ad salutem, 2. Timoth. 3. Nec posse fidei certum & solidum esse fundamentum, nisi solo DEI verbo nitatur, ad illud directæ sit, & illi soli, præ cæteris, per omnia sit dedita. Vnde Basilius magnus, Epistola 80. rectè scribit: Scriptura, diuinitus inspirata, arbiter à nobis constituatur, & apud quos inuenta fuerint dogmata, diuinis sermonibus concordantia, his omnino etiam veritatis suffragium accedat.

Et Constantinus magnus in Concilio Niceno: Euangelici libri sunt & Apostolici, antiquorumque Prophetarum sanctiones, qui nos erudiant, quid de sacra lege sapere debeamus. Expellentes igitur hostile certamen, ex verbis diuinitus inspiratis, solutionem quæstionum mente percipiamus.

Ex quibus omnibus satis liquet, aduersarios libro Christianæ Concordiæ, vim facere, summæque iniuria afficere, dum illum coram vniuersa Republica Christiana arguunt, quod Augustanam Confessionem, & alia nostrorum monumenta & scripta, sacræ Scripturæ, quæ vnica est & manet norma, & regula fidei nostræ, exaequet: aliàsque nationes & Ecclesias, vi quadam, vt eandem approbent & profiteantur, cogere conetur.

Denique aduersarij, id vnice contendunt, quod liber Christianæ Concordiæ, ideò & collectus, & publicatus sit, quò norma sit fidei omnium Ecclesiarum per vniuersum orbem Christianum: & ad illam amplectendam adigendos & cogendos esse omnes: cum nunquam id nostris ne

stris, ne in mentem quidem, venerit : Id potissimum & vnicè spectarunt amplissimi Status Augustanæ Confessionis, quod in ipsa etiam præfatione significatur, quo in ipsorum ditionibus, prouincijs, dominationibus Scholis & Ecclesijs nulla alia doctrina, præter vnicam illam in sacris literis fundatam, & Augustana Confessione, Apologia, (eámq; vero intellectu comprehensam,) introducatur & tradatur, nulliq; huic contrariæ, vt irrepat, concedatur : in quem finem hæc etiam Concordia collecta, composita & publicata atque confirmata est.

Quia enim Sacramentariorum venenum magis magisque, se diffundere, suâque Ecclesias etiam & Scholas inficere animaduenerunt, ratione officij aliter facere nõ potuerunt: quàm Christianis, ordinarijs & legitimis vijs ac medijs se opponere, & nascenti malo, iisdem in tempore obuiam ire.

Quemadmodum igitur aduersarij nostri tali in casu non facile modum sibi præscribi paterentur: si tale quid in suis Ecclesijs & Scholis incideret: hætenus etiam, citra vllius inhibitionem, doctrinæ suæ Confessiones, in quibus se à nostris Ecclesijs seiunxerunt, ediderint, & publicarint: eadem ratione æquitatis esse agnoscere debebant, nec nostras etiam Ecclesias tali in casu quicquam, ab ipsis sibi præscribi pati: quod exigente necessitate, & instante schismate, non liceat ipsis Confessiones suas repetere, Sacramentariorum, aliorumque pullulantes corruptelas rejicere, Scholas & Ecclesias præmonere, distractionem, quæ istiusmodi, practicas consequitur, anteuertere & cauere, sanamque doctrinam, quam hætenus tradiderunt, ad piam posteritatem sãtam rectam, tanquam præclarum depositum, propagare.

Hanc Ecclesiarum & Scholarum nostrarum repetitam Confessionem amplecti si nolunt: verum suæ simpliciter, quemadmodum hætenus factum, opinioni insistere, nemo est, qui præter ipsorum voluntatem, cogere eos conetur. Nos verò interea Christianã nobis eripi libertatem pati nequaquam possumus, neque committere, quod inprimis expectunt, ipsorum venenum, nostro silentio, paulatim Scholas & Ecclesias nostras omnes inficere.

Obijciunt verò libro Concordiæ se condemnari, qui Augustanam Confessionem amplecti recusent. Respondemus: Librũ Christianæ Concordiæ, denunciare nostris Ecclesijs & Scholis, omnibûsq; apud quos admonitioni est locus, (idq; in ipsorum cõmodum,) cõmittere nos, nec posse, nec vel-
*An Concordia libro
pars aduersaria con-
demnetur.*
 le, contra priorem eámq; Christianam & in sacris literis fundatã, confessionem Sacramentariorum errores, de persona Christi & sacra cœna inrepe-
 re. Et

re. Et quòd melius nostrates à lethali isto veneno sibi cauere possint, capita illa, quæ verbo Dñi, Ecclesiarum nostrarum, & Augustanæ Confessionis repugnant, disertè & expressis verbis rejicit: testaturque capita illa non esse Orthodoxa: istiusmodique dogmata, in Ecclesijs & Scholis harum prouinciarum, quæ Confessionem Augustanam amplectuntur, minime esse ferenda. Quòd si quis est, qui grata id mente, cum Ecclesijs nostris acceptat: admonitionique locum concedit, bene: Sin nonnulli dubitant & ambigunt: nemo cogitur: liberum omnino est, vt id, suo quisq; periculo, sentiat, quod defendere, suo tempore, graue & arduum futurum. Præfatio etiam libri Concordiæ, seipsam satis explicat, quousque hæc corruptelarum improbatio & condemnatio se extendat: de qua pluribus suo loco agemus.

Inter cætera hoc etiam aduersarij producant: librum Christianæ Concordiæ asserere, Augustanam Confessionem, esse Symbolum omnium Ecclesiarum, ad quod, vt & ad ipsum Concordiæ librum, omnes Ecclesias afferri Augustanæ conformari oporteat.

Liber autem Christianæ Concordiæ non vltius, vt dictum est, se extendit, quàm ad Ecclesias tantum & Scholas, quæ Augustanam Confessionem profitentur, & nusquam ne verbo vel litera Augustanam Confessionem, vel ipsum librum Concordiæ, Symbolum nominat omnium Ecclesiarum. Hæc autem calumnia eò directæ est, vt maiori prætextu inuidiam libro Concordiæ concilient.

Admonit. Augustanam Confessionem, quemadmodum reliquos nominatos libellos, liber Christianæ Concordiæ testes appellat veritatis, & expositionis fidei, qua ratione, inde à reformatione, sacra Scriptura, & articuli fidei in nostris Ecclesijs tradita & exposita: & quæ cõtra opiniones repugnantes improbat: non verò ipsam normam & regulam fidei: quòd nomen soli Scripturæ & propriè competit. In eo igitur etiam aduersarij modum excedunt, quòd libro Christianæ Concordiæ id imputant, quòd discrimen sacrarum literarum, aliorumque monumentorum, planè tollat: & in controuersijs fidei, potissimum ad humana scripta, ac libros se referat.

Admonit. Sic multa etiam aduersarij verba faciunt, de discrimine particularium confessionum, & Catholicorum Symbolorum Apostolicis, Nicenis, & similibus, & omnia eò referunt, quasi discrimen illud, liber Christianæ Concordiæ euerat, & quasi hic liber nomine omnium Ecclesiarum, & totius Reipublicæ Christianæ sit editus. Quæ omnia merum figmentum sunt & libidinum contradicendi. Discrimen enim esse inter modò dicta Symbola Ecclesiæ Catholicæ, & inter Augustanam Confessionem, atque librum Concordiæ, libenter

libenter concedimus: Nouimus (id quod in Praefatione etiam Electorum & statuum est expressum) Augustanam Confessionem, eiusque in libro Christianae Concordiae repetitionem, nostrarum tantum Ecclesiarum & Scholarum confessionem esse: multas esse, in exteris praesertim nationibus, Ecclesias, quae illam nondum amplectantur: quemadmodum id nunquam etiam ab illis tali ratione est postulatum, sed liberrimo eorum concessum arbitrio.

*tholicorum
Symbolorū,
Apostolici,
Niceni, &c.*

Nostris Ecclesijs & Scholis illa repetitio & declaratio, necessaria fuit: ob subintroductas corruptelas: illarum etiam causa, hic liber potissimum est conscriptus. Si quis est, qui nobiscum eo uti, illique subscribere voluerit: huius libenter ei potestatem facimus: libenter etiam piam & Christianam pacem & Concordiam, cum illo colemus. Cui id facere difficile est & graue, suoque sensu abundare mauult: habebit, cuius olim reddat rationem.

Hoc verò singulare quid est, quod profitentur: Confessiones nostras, voces esse partium litigantium. Non igitur ex vnius partis confessione posse de alterius partis confessionis veritate, aut commoditate pronuciari.

Admonit.

pag. 137.

An viriusq;

partis Con-

fessiones li-

tigantium par-

tium voces

sint: & an

neutrius par-

tis Confessio

alterius con-

fessionem in-

fringere ne-

queat.

Quod si verum est, necessarium ex illorum parte consequetur, certam & fundatam veritatem, ex illorum partibus, nequaquam stare: vel saltem incertos eos etiam num esse, sit ne Confessio ipsorum & doctrina Orthodoxa, nec ne. Ex qua enim Confessione, nihil certi concludi potest, eadem Confessio, nequaquam certa est & Orthodoxa. Ex nostra parte, in hanc illorum Confessionem nequaquam consentimus: non etiam illam acceptamus. Non enim in dubio relinquimus, D B I beneficio, sit ne Ecclesiarum & Scholarum nostrarum doctrina, uti illa in Augustana Confessione, & libro Christianae Concordiae est tradita, Orthodoxa nec ne? Verum omnino statuimus, illius certi sumus, esse immotam, quae fallere non potest, veritatem. Quod si de sua Confessione dubitare ipsis placet, suo id, non nostro periculo, facere eis licebit: suoque id, non communi nostro nomine, defendant.

Similiter, si haec aduersariorum confessio locum obtinere debet, necessarium iterum sequetur, illos, pro sua parte, non esse membra Ecclesiae Catholicae: cum adhuc sub iudice lis sit, & ab illius decisione dependeat, illorum ne, an nostra doctrina, propius ad veritatem accedat.

Admonit.

pag. 142.

143. 144.

145. 146.

147. 148.

149 150. 151.

Resolutio

causarum

Tandem causas enumerare incipiunt: quare pro ipsorum opinione, Augustana Confessio in illum usque gradum non debeat extolli: quas volente & iuuante Domino, ordine examinabimus.

Qq

Prima

CAPVT VIII. APOLOGIÆ

*quibus ad-
uersarij no-
stri Augu-
stana Con-
fessionis au-
thoritatem
extenuare
student.*

Prima causa, ob quam Augustanam Confessionem, eiusq; authorita-
tem extenuant, hæc est: Quod non sit æquum, vnam aut aliquas Ecclesias
particulares præscribere sentiendi, agendi & loquendi formulam, omni-
bus in mundo Ecclesijs: ideoq; tantam eius non esse authoritatem.

Ad quam respondemus, non nos ignorare, particularem illam esse
quarundam, & non omnium Ecclesiarum totius orbis Christiani Confes-
sionem: ideo autem nullius eam esse authoritatis, nequaquam concedi-
mus. Certi enim sumus, in verbo DEI, firmiter illam esse fundatâ: id quod
omnibus comitijs, & colloquijs, Dei beneficio, hætenus fuit comprobatû.
Nûquam etiam, illam Catholicam esse omnium Ecclesiarû, vniuersę Rei-
publicę Christianę, Confessionem professi sumus: sed nostrarum tantum
Ecclesiarum & Scholarum Symbolum esse agnouimus. Quod si eam
amplecti nolunt, nihilominus nostrarum Ecclesiarum Confessio est &
manet.

Alterâ causâ, Augustanam Confessionem scriptam esse, annis non ita
multis post reformationis initium: nondum omnibus rectissimè perpe-
ctis, & explicatis, quod successu temporis factum. Respondemus, totis an-
nis tredecim, inde ab anno 17. ad annum vsq; 30. quibus omnia accuratissi-
mè examinata sunt, fuisse conscriptam, & tum demum oblatam, quo
tempore, Dei beneficio, exactè perceptû fuit, quod nam solidum funda-
mentum verę doctrinę sit aduersus Pontificios, & alias sectas: quemad-
modum id è Lutheri & aliorum monumentis, quæ ante illa tempora pro-
dierunt, abundè fuit demonstratum. Nullius itaq; hæc etiam ratio est pon-
deris, in eum finem tantum, vt reliqua illorum signenta excogitata, quo
pactò authoritatem Augustanę Confessionis possint conuellere.

Difficile fuisse illo tempore (quo Philippus eam scripsit) eligere vti-
lia, & ea propriè & perspicuè explicare. Noltris verò tum nondum fuisse
perceptum, quid crederent, & an ipsorum doctrina, in verbo DEI funda-
ta, Diabolica est calumnia, ad ignominiam, non tantum ipsius Confessio-
nis, sed amplissimorum etiam ordinum, qui tum eam exhibuerunt, confi-
cta: quam DEVS suo tempore procul dubio in istis eld vindicaturus.

Tertiâ causâ: Scriptam esse Augustanam Confessionem paucorum
Theologorum consilio: notum enim esse, paucos illos secum habuisse
Theologos in conuentu Augustano: ideo non esse aliquam eius singula-
rem authoritatem.

Cogitent autem, quęsumus, propter DEVM, ordines Augustanę Con-
fessionis, quàm candidè aduersarij secum agant: Id maximè moliuntur, vt
illorum

illorum sibi beneuolentiam concilient, in suas partes pertrahant, quod mellitissimis verbis efficere, se posse sperat: interea in faciem ipsis illudunt, & haud obscurè eos coràm vniuerso orbe traducunt, Anno 30. quo tempore Augustana Confessio scripta, non adeò multos Theologos aut homines fuisse adhibitos, ideòque non magni eam faciendam. Qua ratione autem amplissimos ordines turpius deformare potuissent: quàm quod publica & hac ad extremū vsq; diem duratura notant ignominia, ad rem tanti momenti non satis multos, neq; satis idoneos, adhibuisse: ideòque Augustanz Confessionis non adeò magnam esse auctoritatem. Posito autem, tum temporis paucorum Theologorum opera fuisse conscriptam: an non postea Schmalkaldiz denuò examinata, & a summæ auctoritatis Theologis, omnium ordinum Augustanam Confessionem amplectentium, denuò fuit approbata & subscripta? Quo tempore nullum est dubium, si quid erroris in illo contentum fuisset, id non tantum, tum deprehendissent, sed etiam immutassent, id quod minimè factum.

Quartò, scriptam fuisse in festinatione, & temporis angustia, Augustæ in diuersorio, vrgente Imperatoris postulatione. Respondemus: Fuisse eam mandato Illustrissimi Electoris Saxoniz (qui satis iusto tempore, antequam Augustam esset profectus, ad Theologos Vvittebergeneses scripserat, quarum Electoris literarum exemplum in promptu est) iam ante delibaratam: priusquam nostri Augustam vsq; peruenissent. Quemadmodum in tomo etiam quinto Ienensi. 17. articuli continentur, quos D. Lutherus in istiusmodi præparationem collegit: è quibus postea ipsa Confessio, quod ex verbis & phrasibus facillè colligitur, est extracta. Id etià egerunt, quò melius examinaretur, Luthero Coburgum ad reuendendum & corrigendum transmississent: & post accuratissimam censuram, demum Imperatori Carolo fuit exhibita.

Quintò, scriptam & exhibitam fuisse in maximo metu præsentium periculorum, quæ creabant, proferentibus Euangelium, aduersarij Papistæ.

Sciendum verò est, non vsq; adeò metu percussos & abiectis animis nostros fuisse, quemadmodum id, singulari cum ignominia, & dedecore nostrorum, aduersarij nobis obijciunt. Qui enim heroicus tum animus fuerit Electoris Ducis Iohannis, acta testantur: quàm etiam tum reliqui Principes & ordines animati fuerint, ex actis illorum temporum, abundè constat.

Qua igitur cum laude amplissimorum ordinum, aduersarij de illis publicè scribant, quosdam sibi gratulatos fuisse, quòd salua capita reportarent ex

CAPVT VIII. APOLOGIÆ.

rent ex vrbe Augustana, quæ sumus propter DEVM illustrissimi Electores, & amplissimi ordines, paulò diligentius cogitent. Quid enim, maiori cum dedecore, & ignominia perpetua, posteritati tradi potuisset, quàm id ipsum, tam abiecto illos animo fuisse anno trigesimo, quo Confessio est oblata, quodd gratulati sibi fuerint, se salua reportare ex vrbe capita.

Quodd autem ex Apologia allegant, (& nunc scripsi, quàm moderatissimè potui,) id nullo modo euincit, amplissimos ordines, propter oblatam confessionem metu fuisse perculsos: quodd cum occasio fuerit, aduersarios, pro vt meriti fuerant, tractandi: illa tamen vt noluerit: sed quam moderatissimè potuerint, egerint, si fortè propter illam moderationem aduersariorum quoq; animi emolliri possint.

Si Dominus Philippus, tum paulò fuit timidior: eò maiori e contra Lutherus & alij, atque excelsiori fuit animo, quodd illius ad Philippum testantur literæ: quemadmodù etiam finaliter tandem se declararunt constituisse se, huic Confessioni insistere: omniaque illa perpeti, quæ perferenda singulis DEVS imponeret.

Sexta, illos ipsos, qui Augustanam Confessionem scripserunt, aliqua subinde in ea correxisse. Altera: in editionem Augustanæ Confessionis quodd attinet, Illustrissimi Electores, Principes & Status, qui libro Christianæ Concordiæ subscripserunt, quidd de ea sentiant, se ipsos in Præfatione abundè & perspicuè declararunt.

Philippum articulum de libero arbitrio, in primis verò decimum, de sacra cœna, in gratiam Sacramentariorum, motu proprio, immutasse, in confesso, proh dolor, est: & negari minimè potest.

In rebus ipsis autem in Augustana Confessione, si quidd est immutatum, id consentientibus ordinibus minimè est factù, & in æternù nunquam demonstrari poterit, esse ab ipsis mandatù, vel aliquam mutationè in Augustana Confessione esse instituendam. Qui etiam id fecerunt, nullam eius potestatem pro sua persona habuerunt. Confessio enim Augustana publicum est, & cõmune scriptù, non huius vel alterius, qui primò illud cõcepit.

Septima, contineri quædam in Augustana Confessione, eiusque Apologia, quæ, ne ipsi quidem, acerrimi eius propugnatores probent: veluti in Articulo 10. Germanicæ editionis illa verba contineri, sub specie panis & vini esse præsentia, &c. quæ verba ad Pontificiam referunt transsubstantiationem, &c. sed mera etiam hæc est, & quæ sita cauillatio. Quid enim dictis vocabulis in nostris intelligamus Ecclesijs, omnibus constat nullam videlicet transsubstantiationem: sed panem & vinum, tanquam visibilia
Elemen-

Elementa. Hæcquæ phrasis retenta est, non quod nostri transubstantiationem statuant: verum quia tum temporis vñtata. Et sanè eadem phrasis apud Lucam quoque habetur cap. 3. Et descendit Spiritus sanctus corporali specie, sicut columba, in ipsum. Quo loco nulla fingi potest transubstantiatio columbæ: multæ etiam apud Augustinum extant sententiæ de speciebus: quod pluribus paulò post monstrabitur. Hic etiam loquendi modus, si Augustanam cõfessionem, erroris arguit pontificij: necesse esse, præcipuum ipsoꝝ Doctorem, Bullingerum, qui eadem in suis monumentis, vt paulò post suo loco ostendemus, pontificium esse vel pontificijs salutem eadem adulatum,

Eiusdem omninò cum præcedenti ponderis est, quod de missa obijciunt: Quomodo enim & in qua significatione illo vocabulo, cum in Augustana Confessione, tum in Apologia vtamur, in vtroque scripto accurate est explicatum: nimirum loco integræ actionis omniumque ceremoniarum, quæ in nostris Ecclesijs, citra omnem superstitionem & Idololatriam, in administratione sacræ cœnæ adhibentur. Quod autem inde euincere conantur, Augustanam Confessionem & Apologiam pontificiam esse & pontificijs adulari: id eo animo scribunt & dicunt, quo ordinibus Augustanæ Confessionis ipsi confessioni (modò possint) perpetuam ignominiam notam & maculam inurere, sibi verò constantiæ & pietatis laudem arrogare possint: Quemadmodum ibidem, eum in finem, confessiones suas laudibus in cœlum euehunt: quod magno & excelsò animo scriptæ: nostras autem, tanquam ex metu profectas, in infernum detrudunt, omnesquæ ab illis amplectendis detertere conantur. Quæ hoc loco de tempore **INTERIM** producunt, tantum ad rem faciunt, quantum nix ad fouendum ardentissimum ignis calorẽ. Non enim hoc loco de libro **INTERIM** est controversia, sed de Augustana Confessione eiusque Apologia. Sic quod de Absolutione inferunt, nominari eam in Apologia Sacramentum, in libro Christianæ Concordiæ nõ referri inter Sacramenta, authoritati Augustanæ Confessionis nihil addit, nihil etiã detrahit. Omnes enim norunt, quando propriè & in specie, de Sacramentis, quid sint & quod sint, quæstio est, qualis est in libro Concordiæ, duo tantum esse, videlicet baptismum & sacram Christi cœnam. Obiectionem de oratione pro defunctis: cuius in versione latina Apologias Augustanæ Confessionis fit mentio, quod attinet, in genere tantum illa verba posita sunt. Scimus veteres loqui de oratione pro mortuis, quam nos non prohibemus: sed applicationem cœnæ tantum pro mortuis, ex opere operato, improbamus: Apologia proorsus statuit

CAPVT VIII. APOLOGIÆ.

tuit contrarium : & intelligit generales illas loquendi formas, quæ quis ex voto charitatis, amico defuncto, æternâ, futuræ vitæ, precatur felicitatem, quemadmodum communis & vsitata illa etiam est phrasis, faxit DEVS vt ad gloriam & vitam refurgat.

Simili ratione fugillant etiam illud, in Augustana Confessione non reprehendi donationem principum, Dominationem & priuilegia concessa Episcopis, & politiam ipsorum canonicam : At non pauca esse in ipsa Apologia, quæ Episcopis abrogent ius gladij, &c. Palam verò est omnibus, longè diuersa esse, res ipsas, & abusum rerum, reprehendere. Quid autem hac obiectione de Ecclesiasticis bonis, & Iurisdictione Episcoporum ac iustitia canonica, intelligant, quærant & expetant, cuius facile est conijcere : re ipsa etiam & factò id demonstrant, ijs locis, quibus paulò amplior ipsis concessa potestas. Hoc autem an paci Imperij Germanici conseruandæ inferuiat, magistratus diligenter expendet.

Octaua causa. Non deesse in Augustana Confessione quædam capita, quæ, illam profitentes, non eodem sensu accipiant, nec eodem modo declarent, vt in doctrina de libero arbitrio & de cœna. Respondemus, si consideremus à quibus id hominibus fiat, in promptu est responsio. Quis enim hoc tempore, illa capita magis in cõtrouersiam vocat : quàm illi ipsi, qui sub nomine & prætextu Augustanæ Confessionis tacite & occultè, coludunt cum Sacramentarijs, in ijsdémq; castris propemodum versantur. Quorû nonnulli, perpetua cum sua ignominia tandè omninò ad aduersarios profugerunt, & contra iuratum superiori Magistratui obsignatamque fidem, Sacramentorum hæresin amplexi sunt : id quod proh dolor toto orbe notorium : nec vlla eget demonstratione.

Nona causa. Longè plures esse Ecclesias, quæ ipsorum confessiones, quam quæ Augustanam amplectantur : nec tamen Ecclesias etiam Augustanæ Confessionis esse sine disidijs. Respondemus cum Hieronymo : Multitudo errantium non parit errori patrocinium. Quòd si etiam longè plures essent defectus in ijs Ecclesijs, quæ Augustanam Confessionem amplectuntur : non tamen illæ in fundamento sunt, sed in alijs quibusdam circumstantijs, quæ fundamentum doctrinæ non labefactant, multoque minus euertunt.

Quòd si etiam priuatæ nonnullæ personæ sunt, quæ ad illorum transfuerunt partes, id tamen ab illustribus personis, à Magistratibus, à Repub. Ecclesijs & scholis, paucis exceptis, non est factum. Vnius autem alteriusue in constantia, nihil adimit veritati.

Quod

Quod autem conclusionis loco obijciunt, Lutherum Articulos Schmalkaldicos An. 1537. contra fidem datam, in Concordia V Vitteberg. cum Bucero & alijs, scripsisse, detestandum est & impudens mendacium. Quod ex eo primum colligitur, quod Lutherus in Concordia V Vittebergenſi non acceſſit ad opinionem Buceri, ſed Bucerus & alij, in doctrina de cœna, deſcenderunt in ſententiam Lutheri: id quod acta typis excuſa, abundè teſtantur.

Secundò, quod Concordia quidem inchoata fuit, ſed non concluſa. Tigurini enim & alij Heluetij, licet multum vrgente Bucero illam inire noluerunt: id quod ipſorum met hiftoricus Lauaterus in hiftoria certaminis Sacramentarij, commemorat. De qua alias:

Tertiò, qua ratione Lutherus contra datam fidem articulos Schmalkaldicos ſcripſiſſet, cum confeſſionem ſuam de cœna nunquam immutauit, verum firmiter illi ad extremum uſque Spiritum inhaerit.

Quartò, ſiquidem verum, contra datam fidem id Lutherum feciſſe, procul dubio à Bucero, qui tum Schmalkaldicæ fuit, quando à Luthero articuli illi conſcripti: Lutheròque eſt conuerſatus, fuiſſet admonitus. Hoc verò minimè eſt factum, quin potiùs contrarium: quòd ex Epiftola Buceri ad Comandrum ſcripta conſtat Bucerum, in Lutheri ſententiam, de ſacra cœna, deſcendiſſe, & à priori ſua opinione deſciuiſſe. De quo plura ſuo loco monebimus.

Firmum igitur, immotum & veriſſimum manet, librum Chriſtianæ Concordiæ, non maiorem tribuere Auguſtanæ Confeſſioni authoritatem, quàm quantam ex verbo DBI tribuere ei licet & decet: videlicet Symbolum eam agnoſcere noſtrarum Eccleſiarum: hancque confeſſionem nemini vi obtudi: ſed liberam relinqui omnibus amplecti eam volentibus aut nolentibus: aduerſariòſque noſtros, nullis, merèque conſectis rationibus, Auguſtanam Confeſſionem & librum Chriſtianæ Concordiæ, exoſam reddere, mentèſque piorum & Chriſtianorum ab ea alienare conari: verum quò magis confeſſionem illam ſcilibros oppugnant & exagitant eò

magis eandem volente & iuuante Domino defendemus & propugnabimus. Dominum DBVM precamur, vt adſit nobis gratia ſua, propter Chriſtum Jeſum, Dominum noſtrum, Amen.

minum noſtrum, Amen.

CAPVT IX.

DE VERA SENTENTIA CONFESSIO-

nis Augustana: quodq; minimè sit Cingliana, vt aduer-
sarij contendunt, firma demonstratio.

ENTR spias necesse est vehementer admirari aduersario-
rum impudentissimam temeritatem, quod cum hæctenus,
quibus potuerunt viribus, dignitatem & auctoritatem Au-
gustanz Confessionis conuellere, omnibûsque ex osam eam
reddere conati sint: non tamen vereantur ad suæ sententiæ
patrocinium eam detorquere & Cinglianam dicere. Verum nulla his ho-
minibus frons est: qui eodem ore simul & scribere & stare non erubescunt.
Paulò ante, vt modo diximus, Augustanam Confessionem turpissimè tra-
duxerunt & exagitarunt: mox eodem & vno pede stantes, eandem com-
mendant, veram & rectam agnoscunt & suæ doctrinæ nequaquam ad-
uersari, & omninò Cinglianam esse contendunt. Necesse verò est hac, eos,
ratione stoliditatem & temerariam suam impudentiam prodere, quo pij
Christianique nominis, homines istiusmodi pestes Reipublice Christiane,
fugere, eorumque venena vitare discant. Ad rem igitur ipsam. Initio pro-
testantur, sibi non cum Augustana Cõfessione, sed cum quibusdam Theo-
logis eam malè interpretantibus esse negotium.

*Ad nonit.
pag. 135.*

Hæc protestatio si vera est & immota, quare in præcedenti capite au-
thoritatem Augustanz Confessionis tam turpiter deridendam alijs pro-
pinarunt?

Postea subiungunt tam facillè solidèque à suis esse ostensum, veram
sententiam Augustanz Confessionis à se stare, vt ab aduersarijs hæctenus
ne tentata quidem sit refutatio, vtpote quam ad eò desperatam videant, vt
ne colorem quidem oculis hominum queant obijcere: ideoque non me-
lius quàm silentiò hoc suum vulnus tegere se posse existiment.

Quid si quis ignoraret, quale istorum hominum sit ingenium, hac
illorum Thralonica iactantia mox sub initium turbaretur. Quibus au-
tem natura & mores aduersariorum aliquo modo perspecti sunt, norunt,
sine omni pudore eos publicè profiteri, quod manifestè veritati euidenter
& ad oculum repugnat.

Est est

Et est sanè inanis hæc illorum iactantia refutatione falsissimi Cingliani illius libri, fictitij illius Ambrosij Vvolffij, de historia, Augustanæ Cōfessionis, prorsus explosa: vt si quid omninò reliqui in ipsis pudoris, meritò ab istiusmodi vana gloriatione, temperare sibi debuissent.

Verùm illorum hoc est Symbolum, Depuduit. Et quo magis conuincuntur, eò magis, pro vt illorum est ingenium, victoriam ingeminant. Sic quò lectori imponant, magno verborum splendore iactitant, non anxie se laborare, an Augustana Cōfessio à suis ster partibus nec ne: Melioribus enim fundamentis fidem suam niti, quàm vt eius confirmationem in consensu seu patrocinio Augustanæ Cōfessionis ponant: illiusque prætenu hominibus obtrudant. Id si verum est, cur tot paginas commaculant & magno conatu demonstrare conantur, à suis illam stare partibus.

Quæsumus autem vos, ne cogiteris, vsque ad eò omnes desipere: nec hanc fraudem animaduertere: siquidem vsque ad eò eius consensum contemnitis, quare tanto sudore, tot paginis, vnice id contenditis, vt hominibus persuadeatis, à vobis illam stare, cum id sit falsissimum.

Secundò reperunt, de consensu Augustanæ & suarum Cōfessionum, in omnibus Christianæ religionis articulis, sine controuersia, constare, præterquam de duobus, nempe de persona Christi, & cœna Domini, de his nunquam conuenire potuisse.

Quòd si vera sunt quæ scribunt, quare conantur, eadem pagina paulò post, paucis interiectis lineis, ex ipsis verbis Augustanæ Cōfessionis demonstrare, in vtroque articulo modò nominato, nihil se ab Augustana Cōfessione diuersum docere: vsq; ad eò diligenter expendunt, quæ publicis committunt monumentis.

Postulant à nobis, vt monstremus in Augustana Cōfessione, imprimis autem in tertio articulo, doctrinam libri Christianæ Cōcordiæ de persona Christi contineri: totum videlicet Christum, etiam secundum assumptam humanam naturam, simul pluribus locis esse posse: & iterum *το ποῦ* *ἐπιτίκειτο*. Verùm verbis non est opus: In tertio enim articulo Augustanæ Cōfessionis, hæc verba sunt expressa: Ascendit ad cœlos, vt sedeat ad dextram patris, & perpetuò regnet & dominetur omnibus creaturis, sanctificet credentes in ipsum, misso in corda eorum Spiritu sancto, qui regat, consoletur ac viuificet eos, ac defendat aduersus Diabolum & vim peccati. Perpetuus autē & vnanimis cōsensus & sententia est primitiue Orthodoxæ Ecclesiæ, Articulum de Christi ascensione, quòd in cœlum

Rr ascenderit

CAPVT IX. APOLOGIÆ.

ascenderit, imò omnes cœlos penetrarit, vt omnia impleret Ephes. 4. quòdque in tempore exaltatus est super omnia ad dextram Maiestatis & virtutis diuinæ, explicandum & intelligendum esse, non de diuina æterna natura Christi: quæ ipsa est dextra DBI: verum secundum assumptam & personaliter ipsi vnitam & exaltatam humanam naturam: & sessionem hanc, secundum scripturam, intelligendam esse de Maiestate DBI, gloria, virtute, potestate, dominio & imperio in omnia: Quemadmodum complura huius testimonia primitiuæ Ecclesiæ, quæ sessionem ad dextram DBI, de assumpta humana CHRIS TI Natura intelligit, allegare possemus. Cùm autem horum nonnulla supra cap. 3. sinè citata, & passim apud alios occurrant, hoc loco, illis producendis, supersedebimus.

Eandem hanc doctrinam, quemadmodum in tertio articulo Augustanæ Confessionis est comprehensa, tota Orthodoxa Ecclesia Christi omnibus temporibus est professsa, quæ etiam sub pontificatu incorrupta permansit: vnde in festo Ascensionis, his verbis sunt vsi: Humani generis natura super omnem creaturarum cœlestium dignitatem, concendit, supergressa angelicos ordines, & vltra Archangelorum altitudines eleuata, nec vllis sublimitatibus, modum suæ prouectionis habens, nisi æterni Patris recepta consensu, illius gloriæ sociaretur in throno, cuius naturæ copulabatur in filio.

Si igitur CHRIS TVS ad dextram DBI, secundum assumptam humanam naturam sedet, & dominatur omnibus creaturis, vt expressè & euidenter scriptura Psalm. 8. Ephes. 4. Apocalyps. 5. & alibi testatur: quid impedire eum posset, quo minus corpore suo humano ibi esset, esse posset, quò se verbo suo alligauit: veluti in Ecclesia sua & sacra cœna?

Quidque aliud est, quando Augustana Confessio, articulo tertio inquit, Christum sedere ad dextram DBI, vt perpetuò regnet, & dominetur omnibus creaturis, quàm quòd scriptura & liber Christianæ Concordiæ cum scriptura docet, CHRIS TVM secundum totam personam esse & esse posse omnibus ijs locis & terminis, quibus & quando voluerit. Neque enim longissimè absens dominatur omnibus creaturis: veluti Rex Hispaniarum, Indis nouòque orbi imperat: verum omnes creaturas habet sibi præsentes. Vel falsum & confictum esse necesse est, quod scriptura docet, eum secundum assumptam humanam naturam ad dextram DBI collocatum omnia implere, & omnem potestatem atque dominium in cœlo & in terra accepisse. Quod si verum est, vt est verissimum, quæ etiam

veritas

veritas in æternum est duratura, aduersarij nostri, si omni quæ creaturarum esse potest, essent potestate præditi, de throno diuinæ Maiestatis, & quæ diuino omnipotentique imperio, deturbare & deijcere Christum, nequaquam poterunt: verum omnipotens Dominus cœli & terræ permanebit, & assumpta sua carne omnibus ijs locis & terminis erit & esse poterit, quibus esse voluerit, quibusq; præsentiam suam, in verbo immortæ suæ, veritatis promissit.

Quam pulchrè autem doctrina partis aduersariæ de persona Christi, imprimis autem de assumpta humana natura, quod certo quodam cœli loco inclusa sit, indeque ad extremum vsque diem loco se non moueat, cum Augustana Confessione congruat, ex ijs, quæ hactenus dicta sunt, facile est colligere. Arbitrantur autem, cum tertius articulus Augustanæ *Admonit.* Confessionis, asserat, Christum corpore suo ascendisse in cœlum, inde se *pag. 157.* posse euincere, non idcirco esse eum corpore suo in terris, in Ecclesia, aut in sacra cœna: licet id verbo suo promiserit. Humanitas illius, inquiunt, non est in terris, donec reditura est ad extremum iudicium. Singulari petulantia, videre & audire nolunt, scripturam & Symbolum, non tantum id asserere, quod corpore suo in cœlum ascendit: verum etiam adiungere:

Primò, sedere eum ad dexteram DEI. Dexteræ autem DEI non est peculiaris quidam cœli locus, aut corporale quoddam solium, vel tale quid, vt aduersarij nostri somniant: verum omnipotens est virtus & potentia DEI, qua omnibus creaturis in cœlo & terra dominatur: omnesque creaturas sibi præsentis habet. Ad hanc omnipotentiam & dominium Christus secundum assumptam humanam naturam exaltatus est, vt sedeat, hoc est, vt omnipotenti virtute dominetur omnibus, & gubernet omnes creaturas, etiam secundum assumptam humanam naturam. Quam igitur ob causam, vero suo corpore, præsens adesse in terris Ecclesiæ suæ non posset, ac imprimis in sacra cœna in qua illud se esse distributurum promissit?

Secundò, quod post gloriosam ascensionem vero etiam & humano suo corpore se conspiciendum in terris exhibuerit. Acto. 7. apparens Stephano, qui illum videt ad dextram DEI stantem, & Acto. 9. vbi Paulo Damascenum versus in itinere apparet: Quod iter, non supra in cœlo fuit, in via lacteæ: verum hic in terris. Et Acto. 23. discretis verbis asserit scriptura, sequenti autem nocte assistens ei Dominus, ait: Constante esto. Tum quæso vbi erat Paulus: Non sanè in supremo cœlo verum

Rr 2

in terra

CAPVT IX. APOLOGIÆ.

in terra, verum in castris centurionis. Qua ratione igitur veritati consentaneum esse potest, quod repugnante sacra scriptura contendunt, Christum, ratione humanitatis suæ, nullo modo esse in terris: non etiam in has terras rediturum: donec ad extremum compareat iudicium.

*Admonit.
pag. 158.*

Sic præfactè etiam concludunt, iam sic federe ad dextram Patris, vt tamen natura humana non vbique sed in cœlo versetur.

Quis autem eos docuit aut quis eis potestatem fecit, sessionem ad dextram DEI, hoc pacto, contra sacram scripturam & vniuersam Orthodoxam antiquitatem, interpretandi, æque dextra DEI, certum definitumque locum statuendi? Qua etiam conscientia pertinaciter affirmare audent, corpore suo Christum ita esse in cœlo, vt eodem in terris, ante extremum iudicium, nullo omnino possit esse modo, cum tamen Actor. 7. 9. 18. 22. 23. contrarium expressum sit, & verba cœnæ disertè asserunt, Christum vero suo corpore, quod pro nobis in mortem tradidit, in cœna præsentem adesse, illudque distribuere. Similiter in hunc modum concludunt, Christus dicitur Spiritu sancto misso in corda credentium, eos sanctificare & viuificare: Non igitur corporis eum & sanguinis sui substantiam illis communicare.

*Admonit.
pag. 158.*

Vtrumque verò Christus promisit, quod per Spiritum gratiæ corda sanctificare in ijsque habitare: & quod etiam in cœna, vero suo corpore, quod pro nobis in mortem tradidit, præsens adesse, illudque distribuere velit. Vtrumque igitur fieri potest. Nec sanctificatio, quæ fit per Spiritum sanctum, tollit præsentem, promissamque distributionem corporis & sanguinis Christi in cœna.

*Admonit.
pag. 159.
De generali
vbiquitate
corporis
Christi in o
mnibus cre
aturis.
Responsio
ad partis
aduersaria
putidam ca
lumniam.*

Imprimis verò, etiam hoc, libro Christianæ Concordiæ, obijciunt: Pontificios nunquam hunc articulum tertium Augustinæ Confessionis probaturos fuisse, si vbiquitatem corporis oluisset.

Respondemus firmis innixi fundamentis, in tertio articulo Augustinæ Confessionis, doctrinam de generali vbiquitate corporis Christi, eo modo, quem aduersarij nostris libenter obtruderent Ecclesijs, in omnibus illud esse lapidibus, lignis, folijs, foliorumque; tricis, in omnibus etiam locis diredidis, in cantharis cereuisarijs, &c. nec tradi, nec contineri: verum eò directum esse, vt doceat, cum Christus, secundum assumptam humanam naturam, sedeat ad dextram DEI & vltra omnes creaturas exaltatus sit, omnia etiam ipsius pedibus esse subiecta: omnia eum implere, Eph. 1. 4. Ps. 8. ratione etiam huius omnipotentis, virtutis & dominij omnes creaturas cum habere

sibi

sibi presentes: suôq; corpore & esse, & esse posse, vbicunq; voluerit, omnibus ijs locis, in quibus presentia suam, verbo suo promisit: veluti in Ecclesia sua, Matth. 18. & in sacra coena, in qua, per specialem & extraordinariam institutionem distributionem presentis sui corporis & sanguinis est pollicitus. Quod si hæc ipsa etiã doctrina expressis verbis prolixè articulo 3. fuisset inserta: Pontificios, tamen nunquam illum, modò expositæ doctrinæ causâ improbatos fuisse. Ipsimet enim docent & profitentur, & ante etiam exhibitam anno 30. Augustanam Confessionem docuerunt, & professi sunt, Christum corpore suo pluribus locis, simul presentem adesse posse, etiam citra illius destructionem: tum ob personalem vnionem, tum quia ipsi vero Deus non est impossibile vllum verbum. Quod si lesuitæ hanc doctrinam impugnant: necesse est seipos illos & omnes eos Scriptores, qui aliquot sæculis apud Pontificios idem tradiderunt, condemnare.

Deinde, quia aduersarij nostri potissimum vrgent, generalem illam vbiquitatem, librumque Christianæ Concordiæ arguunt, quod testè tradat, Christum corpore suo humano omnibus inesse creaturis, in herbis, folijs, lapidibus, pomis, piris, in omnibus impuris locis, in omnibus brutis animantibus, in omnibus cantharis cereuiuarijs, & eodem etiam, illum, corpore suo, quo fuit in vtero Mariæ, simul in vtero fuisse Herodiadis, omniumque & mulierum & virginum. Item, quo tempore Hierosolymis crucifixus est, eodem corpore illum suo Romæ, Athenis & omnibus in locis fuisse, Et quæ his similes aliæ calumniæ & blasphemix, contra librum Concordiæ, confictæ sunt & sparæ. Ad quas disertis verbis respondemus: Istiusmodi phrasæ in libro Christianæ Concordiæ non contineri. Iis phrasibus nos hactenus non esse vsos, non etiam illas vsurpaturos. Quemadmodum abstractiua illa locutione: substantia corporis ac carnis Christi est in omnibus creaturis, nunquam vsi sumus, nec etiam in nostris Scriptis eadem vti cogitamus.

Non igitur tenemur illarum causâ rationem cuiquam reddere: Quod si quem habet, quem illarum causâ arguunt, bona fide verba authoriscitare eadèque pro occasione oppugnare, dignumque responsum expectare poterunt.

Secundò, istiusmodi vbiquitatem corporis Christi, qualis ab aduersarijs confingitur, & hactenus exposita est, in libro Christianæ Concordiæ non tradi. Quo autem tandem negotium hoc expediamus, & aduersarijs calumniatoribus, os obturemus, expressè fatemur, vbiquitatè istiusmodi, qualem aduersarij fingunt, & libro Christianæ Concordiæ, atque Ecclesijs

nostris obtrudunt, è tertio articulo Augustanæ Confessionis non posse demonstrari: non etiam articulum hunc, ad illam propagandam, directum esse. Nullo etiam certo fundamento affirmari potest, Scholasticos Doctores unquā, eam in sententiam, de generali Ubiquitate, in omnibus creaturis, quam, modò ex aduersariorum accusationibus, & calumnijs recitauimus, docuisse: Hoc autem scripserunt & tradiderunt, scribunt & tradunt etiam nūm, Christum corpore suo omnibus ijs locis, in quibus sacra cœna administratur, præsentem esse posse, vereq; esse præsentem, idq; nec contradictorium esse, nec *ad ὑπάρτον*. Nullam etiam ideò fingimus ascensionem, aut descensionem corporis Christi: sed in verbis cœnæ, vt à Christo pronuntiata sunt, insistimus: non dubitantes, Christum, qui illam distributionem corporis & sanguinis sui in cœna promissit, cum verus sit DEVS & Homo, in vna indiuidua persona, cumque ad dextram virtutis diuinæ, secundum assumptam humanam naturam, sit exaltatus, non indigere vlla corporis sui ascensione & descensione, verum facile ei esse, id quod verbis Testamenti sui, citra vllum ascensum aut descensum præstare.

Tertiò: Ad quæstionem, quidnam mens pia & Christiana in controuersia de generali Ubiquitate sentire & statuere debeat, expedita est responsio: Primò, Sacram Scripturam expressè affirmare, Ephes. 1. & 4. crucifixum & resuscitatum Christum, ratione assumptæ humanæ naturæ, collocatum esse ad dexteram DEI, in cœlestibus supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & Dominationem, & omne nomen, quod nominatur, non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro, & omnia esse subiecta pedibus eius, qui omnia in omnibus implet. Item, qui descendit, ipse est qui ascendit supra omnes cœlos, vt omnia implet. Ex quibus aliquo modo intelligi potest, quomodo assumpta humana natura in Christo exaltata sit, & supra omnes creaturas, ad dextram DEI collocata: videlicet quòd omnia Christo, secundum assumptam humanam naturam, præsentia sint: & quòd omnia in omnibus operetur. Quemadmodum libro etiam Christianæ Concordiæ, pag. 245. & 307. rectè docetur, Christum non tantum, vt DEVM, sed etiam vt hominem, iam in statu gloriæ omnibus creaturis præsentem imperare. Huic nemo hominum, testimonio veritatis contradicere, multoq; minus id negare potest.

Nec patiuntur etiam naturæ in Christo, diuina & humana, quæ personaliter, inseparaliter & indissolubili vinculo atq; indistanter sibi inuicem vnitæ sunt, vllò modo, finitis, & circumscriptis locis ac terminis, corruptibilis huius sæculi se separari, & à se inuicem diuellì. Id quod certis muni est
atq;

atq; euidentissimum. Quemadmodum id etiam immortæ est veritatis, nō partem aliquam Verbi, seu filij DEI (neq; enim Verbum seu filius DEI partem habet extra partem) sed integrum VBRBVM seu totum filium DEI, totam humanam naturam, personaliter, & inseparabiliter sibi vniuisse: & assumptam humanam naturam Christi, non vna ex parte Verbo seu filio DEI adhzrere: quemadmodum Antuerpia adiacet Oceano: vel Planeta affixus est suo orbi: vel furculus insitus est arbori: quæ localiter à se inuicem & quàm longissimè sunt separata: verum inseparabiliter & indistanter: Illud enim si verum esset, necesse esset, humanā naturam assumptam, non toti VERBO seu filio DEI, verum parti tantum eiusdē esse vnitum. Hæc omnia vt diximus, immortæ sunt veritatis.

Hic verò secundo loco, diligenter est notandum, quòd Spiritus sanctus per Apostolum Paulum monet, hanc exaltationem humanæ naturæ Christi, vltra & supra omnes creaturas, & quòd Christus secundum humanam naturam assumptam, omnia impleat, hoc est, omnibus creaturis præsens sit, præsenq; omnia gubernet, Ephesi. 4. Psal. 8. omnia excedere, quæ nominari possunt, hoc est, ineffabilem esse in hac vita.

Quare licet hac exaltatione & implectione omnium, Ephesi. 4. nequaquam nobis dubitandum sit: sed hac etiam in parte sacræ Scripturæ honor veritatis tribuendus: tamen quia mysterium hoc imperscrutabile & ineffabile est, licet varias consequentias inde colligere, & non minùs quàm aduersarij, quàm subtilissimè, hoc illudve ex eo concludere possemus: necesse tamen est, vt mysterium esse & manere, agnoscamus & fateamur, quod secundum omnes circumstantias & partes frustra explicare conamur: cum id etiam præstare in hac vita nequeamus. Ex parte enim cognoscimus, 1. Corinth. 13.

Sic, quando nobis obijcitur: Si implet omnia secundum humanam naturā, necesse est, omnibus eum inesse corpore suo creaturis, lapidibus, lignis, folijs, herbis, in omnibus cantharis cereuisarijs, in omnibus animantibus brutis, in omnibus impurissimis locis, &c. firmo & solido hoc fundamen-
to respondere possumus & debemus: verum esse, totum Christum, etiā secundum humanā naturā (secundum illam enim ascendit) omnia implere: & omnibus creaturis præsentē, non absentē imperare: Ephesi. Nulla tamen necessitate vrgemur, vt abstractiuis illis vtamur loquutionibus, substantiā corporis seu carnis Christi omnibus creaturis inesse: verum satis est, si cum libro Christianæ Concordiæ loquamur, Christum etiam vt hominē, seu secundum assumptā humanā naturā, omnibus creaturis præsentem adesse, & præsentem omnia gubernare.

Præ-

CAPVT IX. APOLOGIÆ.

Præterea docet etiam Scriptura, hanc impletionem & dominium excedere omnia, quæ nominari possunt, seu quod idem est, esse mysterium ineffabile. Quare cum sacræ literæ in specie, omnes, & in primis, creaturas irrationales, nominatim non exprimant, neque lapidum, lignorum, cantharorum ceruissiariorum, impurissimorum locorum & brutorum animalium, &c. in specie & nominatim mentionem nullam faciat, Christum substantia corporis & carnis suæ illis inesse: cohibemus nos, quo minus illis phrasibus utamur. Dominum verò nostrum Christum, qui secundum assumptam humanam naturam, ad dextrâ D B I est collocatus, secundum illam omnibus suis inimicis, & in medio quidem illorum dominari, Psal. 110. præsentemque adesse, omnia illorum consilia & technas intelligere, illisque terminum & modum statuere, extra controuersiam est. Verum hoc dominium, seu vniuersalis gubernatio omnium inimicorum, etiam extra Ecclesiam, in hac vita est ineffabilis. In primis verò nobis, secundum promissionem & verba Euangelij, ad salutarem præsentiam in Ecclesia & sacra cœna, est respiciendum.

Hac ratione Domino nostro Christo, omnia secundum assumptam humanam naturam attribuuntur, de quibus expressa in sacris literis extant testimonia, totum verò mysterium, secundum omnes suas partes, & circumstantias, manet ineffabile, cuius plenaria declaratio rejicitur in vitam æternam.

Hac etiam ratione D. Lutherus (cuius nonnulla verba, de hoc negotio, è Confessione illius maiori, in libro Christianæ Concordiæ, allegata sunt, pag. 313.) seipsum explicat. Hæc enim ipsius sunt verba, Tom. 3. Ienensis, pag. 454. vt demonstrarem (subintellige, in tractatu, firma & immota esse hæc Christi verba, Hoc est corpus meum) qua ratione corpus Christi sit vbique, cum dextra D B I sit vbique, hac causa impulsus sum (id quod publice, sæpè tum protestatus) vt vnicum saltem modum ostenderem, quo efficere possit D BVS, Christum corpore suo, simul in cœlo & sacra cœna, esse posse, ac referuarem diuinæ sapientiæ & omnipotentia, longè plures modos, quibus idem præstare possit, cum illius potentia nullus sit finis ac terminus.

Quòd si aut voluissent, aut potuissent respondere firmis rationibus, demonstrandum ipsis fuisset, DBO nullum modum esse perspectum, nullumque habere, quo efficere possit, Christum, simul in cœlo & corpore suo, esse in sacra cœna. Hic nodus ille est, à quo dissoluendo abhorrent: visibilem enim modum, quo, oculorum iudicio, cœlum scimus esse sursum, & sacram

sacram cœnam celebrari in terris, non necesse est, vt nos doceant: scimus & ipsi probè, si oculorum iudicium sequamur, id non posse sursum esse, quod est deorsum, & vice versa: Hic enim humanus est, & viliibilis modus, verbum autem & opera DEI, non dependent à iudicio oculorum nostrorum, sed omni rationi, imò ipsis etiam Angelis, sunt incomprehensibilia, &c.

Et paulò post, pag. 455. Quòd sicum ipsis (intelligit Cinglium & consortes eius) de dicto meo modo certarem, faciliùs victoriam obtinerent. Ratio, Quia occasionem haberent verum declinandi, quo vrgentur, scrupulum, hoc est, verba institutionis Testamenti Christi: & subinde edendi libellos, quibus subtilitates suas, hinc inde per orbem, spargerent.

Quibus verbis duo Lutherus docet: Primò causam exponit, ob quam contra aduersarios defenderit, Christi corpus esse vbique, nimirum vt hoc ipso, vel vnicum modum ostenderet, quo efficere DEVS possit, Christum simul corpore suo in cœlo, & in sacra cœna esse præsentem: & nihilominus diuinitati plures reseruaret modos, quibus idem præstare possit, cum potentiz illius, nullus sit modus nec terminus. Quem modum tamen è verbo DEI nec refutarint, nec refutare potuerint.

Deinde, de eodem tamen, nolle se, cum illis contendere, ne à scopo, se seducant, vt fundamentù, hoc est, verba cœnæ (Hoc est corpus meum) negligat: quod aduersarij maximè extimescunt. Ex quibus liquet, quid nobis in hac controuersia iuxta Lutheri exemplum sit faciendum, id quod eodem in libro, pag. 462. exponit: verùm quid de tam sublimibus rebus verba facio, quæ tamen explicari non possunt, quæ simplicioribus non sunt necessariæ cognitu, aduersarijs autem non tantùm inutiles, sed etiam noxiæ: ad quas intelligendas eodem se modo habent, vt asinus ad lyram. Vnico illo excepto, quòd hinc inde quædã excerpunt, quæ calumniantur, & exagitant: quo statù controuersiz negligant & prætereant. Quem admodù Cinglius hoc loco nugatur, & è verbis meis id arripit: Si Christus est vbique: Ergò ore accipi non potest: aliàs necessarium ora nostra quoque esse vbique: Hæc mera & malitiosa est petulantia: qua se ipsum Diabolus prodit.

Quare disserendi de hoc capite finem facio: cui consuli potest, satis habet fundamenti: huic qui acquiescere non vult, tendat quo placet. Simplicioribus satis fundamenti simplicia sunt verba Christi, assentientis in sacra cœna: Hoc est corpus meum: maximè cum phanatici nihil certi & solidi proferant: nec ad vllum caput directè respondeant. Qui enim in hac summi ponderis controuersia fundamento arenoso innititur, huius do-

S f

etrina

CAPVT IX. APOLOGIÆ

ctrina meritò suspecta habetur, & fugienda est; maximè cum adeò insolenter iactitent, niti se Scriptura, suâq; omnia esse certissima. Quantò verò magis insolentes Sectarij iudicandi sunt: cum non vni soli, verum merè tantum vanissimis fundamentis innitantur: cum rectè & verè toties in apertis deprehendantur mendacijs, & ad nullum caput respondeant, &c. Hactenus Lutherus.

Ex quibus verbis denuò constat, Lutherum noluisse hanc controuersiam, quæ ineffabile est mysterium, nimis subtiliter disputari: de seipso etiam profiteri: quòd differendi de illo capite finem facere velit: cui consuli possit, in reliquis satis esse fundamentorum: apertè etiâ testari, simplicioribus, in hac controuersia de cœna, & vera præsentia corporis Christi in cœna, satis esse fundamenti, in simplicissimis Christi verbis, quibus in sacra cœna asserit, Hoc est corpus meum: veluti quæ sola vnicum & verum fundamentum sunt, veræ præsentia corporis Christi in cœna. Nisi enim verba haberemus institutionis, nullo modo, ex doctrina, de personali & in separabili vnione duarum naturarum in Christo, & impletionis omnium, concludere possemus, corpus Christi in cœna, cum pane benedicto, verè distribui.

Quartò, diligenter attendendum est, ad ea, quæ in præfatione libri Concordiæ, de hoc capite, declarationis causâ, sunt addita, videlicet sequentia, Quanquam nonnulli Theologi, & in his ipse Lutherus, cum de cœna Dominica agerent, inuiti etiam ab aduersarijs ad disputationes, de personali vnione duarum naturarum in Christo, pertracti sint: tamen Theologi nostri, in Concordiæ libro, & ea quæ in illa est, sanioris doctrinæ norma, diserte testantur, & nostram & huius libri, sententiam constantem & perpetuam esse, pios homines, in negotio cœnæ Dominicæ, ad nulla alia fundamenta, quàm verborum institutionis Testamenti Domini nostri IESU CHRISTI, deducendos esse. Nam cum ille, & omnipotens & verax sit, expeditum ei esse ea, quæ & instituit, & verbo suo pollicitus est, præstare. Et sanè cum hoc fundamentum ab aduersarijs impugnatum non fuerit, de alijs probandi rationibus in hoc argumenti genere non cõtendent: sed in vera fidei simplicitate verbis apertissimis Christi firmiter insistent: Quæ ratio tutissima, & erudiendis imperitis hominibus accommodatissima est: Neque enim illi ea, quæ de his rebus accuratius disputata sunt, intelligunt. At verò cum illa assertio nostra & simplex verborum Testamenti Christi sensus ab aduersarijs impugnatur, & veluti impius, & rationibus veræ fidei repugnans reijcitur. Deniq; articulis Symboli Apostolici (præsertim de fili
lij DEI

lij DEI incarnatione, ascensione in cœlum, & sessione ad dextram omnipotentis virtutis & Maiestatis DEI) contrarius, & proinde etiam falsus esse contenditur, vera solidâque articulorum illorum interpretatione demonstrandum est, nostram illam sententiam, nec à verbis Christi, neque ab articulis illis disidere.

E quibus verbis hæc duo notanda: Primum, nostros disertè testatos esse, in articulo de cœna Dominica, vnico huic fundamento verborum Christi, se insistere, & ad nulla alia docendo homines velle deducere: modo fundamentum hoc ab aduersarijs impugnatum non fuerit. Deinde, siquidem ab aduersarijs per articulos Incarnationis, seu personalis vnionis, ascensionis & sessionis ad dextram DEI, fides & simplex sensus verborum Testamenti Christi oppugnatus, & veluti impius & veræ fidei repugnans, reiectus fuerit: nostris vera solidâque articulorum fidei Christianæ explicatione demonstrandum, & declarandū esse, simplicem illum sensum verborum cœnæ Christi ab articulis illis nequaquam disidere, idq; eam ob causam, ne quis arbitretur, quando controuersia hæc ab aduersarijs mouetur, & summis viribus vrgetur, blasphemias & calumnias illas refutari nō posse, sed simpliciter silentio esse prætereundas. Nequaquam enim, hæc nostra est sententia.

Ita reiecit etiam & impietatis damnat liber Christianæ Concordiæ, has sequentes opiniones, pag. 314.

I. Si quis credat & doceat, humanam naturam propter personalem vnionem, cum diuinitate confusam esse aut in eam transmutatam.

II. Humanam in Christo naturam, eo modo, quo diuinitas, vt infinitam aliquam essentiam, & ex virtute, aut proprietate essentiali suæ naturæ vbiq; esse præsentem.

III. Humanam naturam in Christo diuinæ naturæ, substantia seu essentia sua, aut in suis essentialibus proprietatibus esse exxquatam.

IIII. Humanitatem Christi in omnia loca cœli & terræ localiter esse extensam: Quod tamen ne diuinitati quidem tribui debet.

Quæ ex locis Philippi, similiter è libro Examinis ordinandorum, i- *Admonit.*
tem ex articulis Bauaricis inferunt, illa referenda tantum sunt, ad propo- *pag. 159. 160.*
sitiones Scripturæ, quæ de primo genere communicationis Idiomatum loquuntur: non de exaltatione assumptæ humanæ naturæ in Christo: de quibus plura suo loco monuimus.

Inprimis autem quod Philippi verba attinet, de Physica communi- *De Physica*
catione, quæ sit naturarum confusio, constat inter omnes, aduersus quem *communi-*
Sf 2 illa &

*catione, seu naturalif-
fifione diui-
nitatis.* illa & quam ob causam scripta: nimirum aduersus Petrum Conyzam, qui Antitrinitarius fuit, è Polonia oriundus, qui Vvitebergam magnum volumen de communicatione nec Dialectica nec Physica, ideoque prorsus nulla, secum attulit: de quibus publicè etiam disputare voluit: id quod magna impudentia postulare ausus quoque fuit: Quam ob causam Philippus non tantum eum à se dimisit: verum etiam Vviteberga cedere iussit. Quia verò Conyza erroris sui quædam semina reliquerat, & priuatæ quædam à ministris Ecclesiæ, & alijs, disputationes habebantur, de vel Physica, vel Dialectica communicatione, idq; Philippus, cum cognouisset, moleste feret: ideò studiosam iuuentutem, vt ab istiusmodi horrendis, & blasphemis disputationibus sibi cauere, monuit: & Physicam communicationem in hac doctrina de duabus naturis in filio DEI, confusionem naturarum appellauit. Quod nobiscum non modò, non pugnat: verum eiusdem omninò sumus sententiæ: cum Physica & realis communicatio non sint eadem, sed magno discrimine à se inuicem distincta, ideò Physicam communicationem meritò rejici: vt supra cap. 1.2.3.4. abundè satis id monstratum est, & declaratum.

*Admonit.
pag. 161. 162.* Post hæc accedunt, ad doctrinam de sacra cœna, quæ articulo decimo Augustanæ Confessionis explicatur, atque iterum fatentur, licet doctrina ipsorum de cœna, non expressè & disertè in eo comprehendatur: Nihil tamen in eodem contineri, quo doctrina ipsorum euerfa sit & reiecta. Eadem autem huius assertionis est veritas: quæ prioris, de persona Christi, id quod reipsa deprehendemus.

Et sanè doctrinæ nostrorum aduersariorum nò modò nullum omninò in Augustana Confessione esse locum, sed expressè in eadem improbari & rejici: id, DEI beneficio & gratia ita, ad oculum demonstrabimus: vt vel cœcus, quod dicitur, in pariete veritatem illius palpare possit.

*Demonstratio, decimū
articulum
Augustanæ
Confessionis non pa-
trocinari
Cinglio.* Initio enim extra controuersiam verisimum est, verba illa, improbant secus docentes, Cinglianæ doctrinæ fuisse opposita: illamque reiecta se. Nulla enim tum alia fuit, quàm Cinglianorum Secta, quæ aliter, de cœna Domini, docuerit & scripserit: id quod polemica scripta, vtrinque edita, abundè demonstrant.

Quemadmodum id etiam ex designatione Actorum in comitijs Augusti. Anno 30. quæ extat Tom. 5. Ienensi. expressè & nominatim confirmari potest.

Secundo: Id etiam immotè est veritatis, Cinglium tum eam ob causam, protestantibus adiungere senoluisse, quia sciebat, doctrinam suam de

de cœna, ab ipsis fuisse improbatam: ideòque peculiarem suam Confessionem ad Imperatorem Carolum scripsit atque edidit.

Tertio: eandem ob causam, quatuor ciuitates, Argentina, Constantia, Lindanuum, & Memminga, propriam suam Confessionem à Bucero conscriptam, Imperatori Carolo obtulerunt: & reliquorum statim Confessioni, subscribere recusarunt, vt videre est ex octauo libro historiarum Schleidani.

Quartò, inde etiam satis intelligi potest, decimum Articulum Augustanæ Confessionis Cinglianis non redolere: cum Confessio ipsa, ab istiusmodi conscripta Theologis: qui Cingliano dogmati non modò non patrocinati, sed summè aduersati sunt: veluti à Luthero, Philippo, Brentio, Iusto Iona, Schnepfio, & compluribus alijs.

Quintò scribunt & vtrò fatentur Tigurini publicè: se ideò approbare Augustanam Confessionem nequaquam posse, quòd in decimo Articulo, doctrina illorum de cœna haud obscurè sit condemnata.

Sextò. Idem agnoscunt & fatentur Caluinus & Beza: Caluinus quidem in Epistola quadam ad Bezam: in qua nominat Augustanam Confessionem facem, qua vniuersa conflagratura sit Gallia: quòd in Augustana Confessione, ipsorum doctrina de cœna sit reiecta. Beza autem in Epistola prima ad Dudicium Polonum scribit: Fateor, Augustanam Confessionem in quibusdam mihi non satisfacere, ac præsertim in capite de cœna Domini non probari, nisi commoda interpretatione leniatur.

Qua igitur conscientia, aduersarij nostri conantur, Augustanam Confessionem, in articulo de cœna, in sententiam pertrahere Cinglianorù, &c. Hoc modo veritate à nobis demonstrata, his sequentibus obiectionibus subuenire sibi, & causam suam suffulcire, conantur, decimum Articulum sibi non aduersari. Non enim se negare, Christi corpus in cœna præsens esse: cum adsit operatione Spiritus sancti, seque nobis communicet: Respondemus, Articulum decimum non de istiusmodi loqui præsentia corporis Christi, qua Spiritus sanctus procul absens corpus Christi, spiritualiter fide distribuit, id quòd extra etiam cœnam fieri potest: sed loquitur de vera præsentia, qua corpus & sanguis Christi, cum pane & vino præsens in cœna distribuitur. Hac ipsa enim doctrina tum temporis, in omnibus Ecclesijs, quæ Augustanæ Confessioni subscripserunt, tradita fuit: id quod publica monumenta, de sacra cœna, edita testantur. Et qua quæ ratione huiusmodi interpres, qui verba decimi Articuli ita peruertere voluisset, exceptus fuisset, si in lucem prodire, & hæc interpretationes publicè

CAPVT IX. APOLOGIÆ.

nere ausus fuisset: quemadmodum magna id temeritate aduersarij nostri hoc tempore faciunt? verum mendaciorum nec pudor est amplius nec metus.

Admonit.

pag. 165.

166.

Vocem distribuere aduersarij exponunt de pane: qui *μνημόσυνος* sit, procul & remotissimè absentis corporis Christi: quod fide nobis spiritualiter illud communicetur: & hac interpretatione admissa se etiam improbare secus docentes. Articulus autem decimus Augustanæ Confessionis utroque utitur vocabulo, adesse & distribui. De cœna Domini docent, quòd corpus & sanguis Christi verè adsint & distribuantur vescentibus in cœna Domini, & improbant secus docentes.

Quid autem de hac interpretatione Augustanæ Confessionis illiusque Articuli decimi de cœna iudicas Christiane lector? An non euident hoc est, vanissimorum hominù documentum, qui contra conscientiam, apertissimamque veritatem, verba decimi articuli illa peruertere non verentur? Negari certè non potest, illos, qui confessionem exhibuerunt, nunquam ita docuisse, nunquam etiam credidisse, nec etiam in Ecclesijs suis & scholis de cœna, secundùm istorum hominum interpretationem doceri & prædicari passos fuisse: quin potiùs contrarium professi sunt, adèd ut meritò quis ad istiusmodi impudentem inuersionem exhorreat.

Quòd si quis Germanicam ipsis obijciat versionem, in qua verba illa & clariora sunt & euidentiora (videlicet, verum corpus & verum sanguinem Christi, verè sub speciebus Panis & vini in cœna præsens esse, ibique distribui & sumi) inferunt, verba illa paulò post mutata esse. Diligenter autem hic notandum, decimum articulum, in germanicis Exen plaribus, diuina prouidentia, nihil esse immutatum.

Mutationem autem latini Exemplaris quod attinet, supra indicatum est: in hanc mutationem ea ratione nunquam nos consentisse. In illorum enim potestate, qui eam attentarunt, non fuit tale quid conari, ab amplissimis etiam ordinibus & Ecclesijs Augustanæ Confessionis nihil huius in mandatis acceperunt. Quare etiam nunc primæ Confessioni, qua forma Carolo Imperatori exhibita est, insistimus: neque ab ea dimoueri nos patimur: non tamen improbant secundam editionem, si primo Exemplari non opponatur: vel in præiudicium eius non producatur, quemadmodum in præfatione libri Concordiæ satis id declaratum.

Admonit.

pag. 167. 168.

In germanica igitur editione, cùm hæc verba habeantur sub specie panis & vini, prætendunt etiam his verbis non tolli illorum cùm Augu-
stana

flana Confessione confensum: si scilicet secundum Cinglianas interpretationes accipiantur. Aliàs, quemadmodum in sequentibus ostendemus, & supra etiam monuimus, reiiciunt has omninò particulas, in, cum, sub: illasque nullo modo ferre possunt.

*Declaratio
phræseos
sub specie-
bus panis et
vini,*

Hoc verò loco, quo arbitrantur ex re sua fore, si prættextu & colore earundem, sub Augustana Confessione latitare possint, easdem illas particulas laudant, & fatentur, commoda accedente interpretatione, tolerari eas posse. Eadem ratione ludunt in voce (specie) quam ut pontificiam aliàs exagitant: hoc autem loco probant: & Augustini insuper allegant verba, in quibus eadem vox continetur, modò ut hac sua impostura obtineant & euincant, Articulum decimum Augustanæ Confessionis ab ipsorum stare sententia. Verùm has ipsorum fraudes prudentiores animaduertunt: & lupum vox sua prodit.

Lubenter etiam particulam (SVB) eò detorquerent, ut idem significaret, quod Sacramentale signum: & sub signis panis & vini tantum spiritualia bona, non autem verum corpus & sanguinem præsentia in cœna distribui: & confirmationis loco adducunt quædam, ex Augustino, Hilario, Chrysostomo testimonia, in quibus hæ particule continentur.

Primum autem testimonium Augustini secundo sermone de verbis Apostoli: Tunc vita unicuique erit corpus & sanguis Domini, si quod in Sacramento visibiliter sumitur, in ipsa veritate spiritualiter manducatur, agit non de substantia & essentia ipsa sacræ cœnæ: sed de spirituali usu eiusdem: id quod ipsa verba clarè testantur: si in ipsa veritate spiritualiter manducatur & bibitur. Hilarij dicti, nos verè sub mysterio carnem corporis, hic est sensus: verum corpus Christi in cœna præsens esse & sumi sub mysterio: quia nemo hominum modum præsentia, qui singulare est mysterium in hac vita, comprehendere potest. Nunquam etiam Hilario in mentem venit, vocabulo illo (sub mysterio) verum Christi corpus è cœna longius, quam cœlum distat à terra, excludere, ut falsò verba ipsius aduersarij interpretantur. Eo enim loco vehementissimè pugnat Hilarius contra Arrianos: & eodem exemplo de mysterio sacræ cœnæ euincere & demonstrare conatur, in persona Christi non vnâ tantum esse naturam: verum duas distinctas naturas vere sibi inuicè vnitas esse: quemadmodum in cœna non tantum panis sit & vinum: sed etiam corpus & sanguis CHRISTI. Et licet nostris sensibus non percipiamus: Christi corpus & sanguinem adesse scimus.

scimus tamen & credimus, quòd Domini professione verè sit corpus & sanguis Domini: quòd verè, ob ipsius Domini verba, corpus & sanguinem Domini ibi sumamus: quia dicit: Hoc est corpus meum: & hoc est, quòd dicit sub mysterio. Quòd si eius fuisset Hilarius sententiæ, signa tantum esse significatiua, quibus corpus & sanguis Christi, à pane & vino in cœna longius absint, quàm cœlum remotum est à terra, quiuis intellexeret, Hilarium non modò non refutaturum fuisse, sed quàm maximè confirmaturum Arrij hæresin. Et tamen eòsque impudentiæ progrediuntur aduersarij, vt euidentissima hæc Patrum dicta, ad remotissimam absentiam corporis Christi à pane sacre cœnæ detorquere non erubescant. Dicti Chrysostomi, Christus in sensibilibus insensibilia nobis tradidit: nò ille est sensus: Christi corpus à sacra cœna longius abesse, quàm summum cœlum ab ima terra: seu quòd in cœna, Symbola tantum corporis & sanguinis Christi distribuuntur: quæ enim illius de vera præsentia corporis Christi in sacra cœna fuerit sententia, è multis clarissimis ipsius testimonijs abundè colligi potest: verum loquitur tantum de modo præsentia corporis Christi in cœna, quem nemo hominum in hac vita nouit aut intelligit. Nec enim sensu percipimus, quomodo corpus Christi in cœna præsens distribuatur. Denique quomodo particulæ illæ accipiendæ sint, manifestè declarat Augustinus in hoc dicto: Hoc accipite in pane, quod pependit in cruce: Hoc accipite in calice, quod effusum est, de Christi latere. Erit enim illi mors, non vita, qui mendacem putauerit Christum.

Admonit. Præterea obijciunt, posteriores editiones Augustanæ Confessionis, *pag. 169.* idèd in præfatione Concordiæ postponi primæ, quia ex illis nihil aduersus nos se obtinere posse sentiunt. Respondemus, nò simpliciter eam rejici: verum, vt præfatio indicat, id saltè cauetur, ne quis sub prætextu illius editionis, conetur erroneam aduersariæ partis, de sacra cœna doctrinam, subin-
Exemplari troducere. Id quod hætenus clancularij quidam Sacramentarij facere con-
bus Augu- gnati sunt: & illi ipsi etiam nunc facit. Nos simpliciter illas, iuxta primi
stana Con- Exemplaris sententiam, accipimus. Quòd si verò illas pro se interpretan-
fessionis. tur: testamur hos eos facere, contra voluntatem statuum & Ecclesiarum Augustanæ Confessionis, quæ nunquam illas in sensum contrarium primo Exemplari, hoc est, sensu Cingliano intellexerunt, nec adhuc intelligi volunt.

Admonit. Similiter hanc etiam inferunt obiectionem: Intelligere se posteriores
pag. 170. editiones, ex sententia illorum Theologorum, qui hanc ipsam ob causam

cas

eas immutarint, vt propiùs ad sententiam accederet aduersariorum. Respondemus, hanc obiectionem ad rem nihil facere: licet enim mutatio illa, in gratiam Cinglianorum, clàm ita & rectè, facta: hæ tamen Sacramentarium clandestinè, subdole & inhonestè fraudes: nihil largiuntur, nihil etiam adimunt, statibus & Ecclesijs nostris, quo ad ipsorum confessionem, eiusque verum sensum & intellectum. Longè certè plura homines vafri & subdoli, clàm alijs conari possent: num ideo, vniuersæ nostræ Ecclesiæ in illa cõsensisse, & his subdolis mutationibus & practicis à confessione sua discessisse, & in sententiam partis aduersariæ transisse videri debent? Hoc verò absit quàm longissimè

Quòd etiam vrgent phraim (sub specie panis & vini) & inferunt, nisi iuxta ipsorum sententiam & doctrinà accipiatur: non posse nos transubstantiationis errorem subterfugere, figmentum est aduersariorum. Quod inde primò liquet, quia eandem phraim paulò ante ipsimet probarunt: secundò, quia Bullingerus, antesignanus illorum ipse hac phrasi est vsus, in commentario in Estaiam, pag. 276. qui nequaquam Pontificius haberi voluit. Tertiò hæc ipsa phrasis vsurpata fuit in articulis Marpurgensis colloquij: cui Cinglius & Oecolampadius subscripserunt, ut patet ex 4. Tom. Ien. pag. 470. Nec tamen Pontificij videri voluerunt, aut transubstantiationem, quemadmodum aduersarij nobis obijciunt, stabilire.

Per species panis & vini hoc in articulo nihil aliud intelligitur, quàm, quæ externa Elementa aliàs, aut Symbola, panem scilicet & vinum, nominamus: quemadmodum supra quoque huius meminimus, quando Lucas de specie columbæ loquitur. Et Augustinus in sententijs Prosperi, visibilè Elementorum speciem, absque vlla transubstantiationis opinione, vsurpat. Quartò, commentum etiam transubstantiationis ex Ecclesijs nostris, etiam antequam Augustana Confessio scripta, & Imperatori Carolo esset exhibitæ, fuit explosum. Quomodo igitur per vocabulum (species) nostris Ecclesijs obijci potest? Id quod videre est, apud Lutherù, in libellis contra Sacramentarios editis: imprimis autem in Confessione illius maiori. Ipsi etiam Sacramentarij, Lutherù in Marpurgensi colloquio, An. 29. ne quidem minima ex parte, transubstantiationis accusarunt: quod nunquam intermisissent, si eum suspectum habuissent, quòd eandem adhuc doceret. Bucerus etiam in Epistola ad Comandrum, huius obiectionis causâ, satis eum purgauit.

Vtut intellexerint pontificij vocem speciei. Anno 30, nostra tamen nunquam fuit sententia, transubstantiationem docere: quod ex præ-

Tt

den-

Admonit.
pag. 170.
De phrasi,
sub specie
panis & vi-
ni.

Admonit.
pag. 170.

CAPVT IX. APOLOGIÆ.

denti declaratione satis patet. Inferunt autem, non mirandum, in Exemplari Confessionis Imperatori exhibito, hunc n̄uum h̄xisse: Metuebatur enim Caroli offensus, qui dixerit missam se non passurum sibi eripi. An non vero hoc est laudes amplissimorum ordinum, in vniuerso orbe prædicare.

Quæso, quo pacto laudatissimos ordines Augustanæ Confessionis, isti homines turpius de formare potuissent, quàm his ipsis verbis.

Apertè & libèrè respondemus, hæc omnia illos, dolo ex pectore, in amplissimos ordines confingere: modò vt perpetuam ignominiz maculam ad omnem posteritatem ipsis inurant. Verùm & Dominus DEVS id vindicabit, & amplissimi ordines non omninò negliget.

Nec illud etiam ipsis damus, multiplici mutatione, Confessionem esse emendatam: hoc quidem contendere ipsis, quo possunt clamore, & quamdiu libet, licet: nos verò illi infissimus Cōfessionis, quæ Carolo Imperatori est exhibita. Lutherum etiam in multiplicem illam mutationem Augustanæ Confessionis consensisse, illiusque iussu eam susceptam esse: apertum iudicamus esse mendacium: quod in omnia sæcula ab aduersarijs nunquam demonstrari poterit.

Similiter etiam illud figmentum est, Lutherum Anno 36. cum Bucero & alijs, ex recognita formula Augustanæ Confessionis, Concordiam iniisse. Huius enim ne litera quidem in ipsa Concordiæ forma Anni 36. extat: quin illius potius in formula illa sit mentio: omnes quotquot Concordiæ tum subscripserunt, in omnibus articulis, Confessionis & Apologiæ principum Euangelicorum conformiter sentire & docere velle. Insuper certissimum est, hunc decimum Articulum in impressis exemplaribus eo tempore nondum fuisse immutatum: sed post illa demum tempora. Quo pacto igitur Concordia anni 36. in recognitam formulam esset fundata. Et quid verbis opus est? Quid principes electores & status imperij, de dicta mutatione sentiant, è præfatione, præfixa libro Concordiæ, liquet: in qua etiam acquiescimus.

Quòd autem constanter & firmiter in hæremus primo Exemplari Augustanæ Confessionis, eius graues & arduas habemus causas: Initio. Quia nostrates semper ad Confessionem Carolo V. Anno 30. exhibitam prouocarunt: & etiam num prouocant. Deinde. Quia mutata exemplaria, si quod dissidium incidat, meritò ad illius & secundum illius regulam conformari debent.

Tertiò: Quia aduersarij nostri minùs sub illa, quàm sub posteriori editi o-

editione latitare possunt. Quartò, quia huic etiam pontificiorum calumniarum occurrendum est, quod in tot & tam diuersis editionibus, ipsi dubitemus & ignoremus, quæ nam vera sit Augustana Confessio.

Quoniam verò aduersarij metuunt, omnia ea, quæ hæcenus obiecerunt, nõ magni fore, apud cordatos, ponderis: conantur ex ipsis Augustanæ Confessionis & Apologiæ verbis, malam suam causam, aliquo colore pingere, & fumum oculis simpliciorum offundere, quasi pessima illorum causa, in Augustana Confessione & Apologia, quàm optimè sit fundata,

Indubitatur autem veritatis est, omnia testimonia, quæ magno numero allegant, maxima ex parte, de vfu & fine Sacramentorum in genere contra pontificios, nequaquam autem in specie, de cœna Christi, quid in illa præsens sit & distribuatur, agere: veluti Articulo 13. in quo de vfu Sacramentorum in genere tractatur: Similiter in cap. de abusu Missæ: In Apologia, in responsione ad argumenta aduersariorum: in cap. de Ecclesia: in cap. de numero & vfu Sacramentorum: in cap. de vtraque specie Sacramenti: in cap. de Missa, de sacrificio eiusque speciebus: in cap. de vfu Sacramentorum & sacrificiorum. Quare, his omnibus testimonijs, ne minimo quidem demonstrare possunt, Augustanam Confessionem & Apologiam, doctrinæ Sacramentarium de cœna, consentire.

Responsio ad dicta, qua aduersarij ex Augustana Confessione & Apologia allegant.
173.
174. 175.

Alia enim omninò quæstio est, de substantia cœnæ: quid videlicet cum pane & vino, in cœna præsens sit: (de quibus verba decimi Articuli Augustanæ Confessionis & Apologiæ agunt) & de fine seu vfu cœnæ, quem in finem inferuiat: & quiseius vfu esse debeat: de quo citata & producta testimonia ex Apologia, proprè loquuntur: minimè, verò de substantia sacræ cœnæ. Maxime igitur mirum videri potest, aduersarios non erubescere: huiusmodi dicta, ad suam sententiam detorquere: quæ tamen, ne verbo quidem, illam confirmant.

179. 180. 181.
182. 183. 184.

Elegans autem cum primis est collectio, quam ex Apologia profertur de vfu Sacramentorum. Ritus ipse, (verba sunt Apologiæ) incurrit in oculos, vt moueat corda: At manducatio, (inferunt) corporalis in cœna, non incurrit in oculos: Ergò corpus Christi non est in cœna.

Admonit.
pag. 187.

Verùm qualis quæso tibi videtur, Christiane lector, hæc conclusio? Quòd Apologia in genere de Sacramentis, & de tota actione eiusdem differit: hoc aduersarij referunt ad substantiam cœnæ: Prætendunt cum

Tt 2 corpus

CAPVT IX. APOLOGIAE.

corpus Christi in cœna oculis corporeis non cernatur: non etiã illud esse ibi præsens. Spiritus sanctus etiã in Baptismate oculis corporis non cernitur: num propterea præsens non adesset?

Hæc ratione, si hanc, egregiam scilicet concludendi rationem, sequamur, non verum amplius erit *ἡ παρουσία*. Fides est rerum, quæ non videntur. Heb. 11. Sed necesse erit illud in hanc sententiam inuerti. Fides est rerum, quæ oculis videntur & accipiuntur: vel: Manus nostræ oculatæ sunt, credunt quod vident. Fides est quod vides.

Hoc loco illa etiã verba Apologiz flagellant: Romanam & Græcam Ecclesiam, affirmare præsentiam corporalem Christi: Ex quibus transubstantiationem conantur euincere: quod illa in comitijs Augustanis approbata sit: vel si id fateri nolimus, necesse esse nos dare, nihil ea pro confirmatione nostræ doctrinæ de præsentia corporis Christi, in cœna facere. Verba autem Bulgarij non ideo allegata sunt: vt transubstantiatio ijs confirmetur: sed eatenus tantum, quatenus veram præsentiam corporis Christi in cœna stabiliunt. Hæc illius est intentio: licet nonnulli Patrum transubstantiationem forte asseruerint.

*Admonit.
p. 176. 177.*

Cyrilli dictum de manducatione Sacramentali, lubenter hoc loco eluderent: Cyrillus, inquirunt, nihil asserit de præsentia corporis in pane. Nihil ergo docet, de Sacramentali præsentia corporis & sanguinis Christi in cœna. Ac mox inferunt Cyrilli verba: quæ directè illos oppugnant: An fortasse putat, ignotam nobis mysticæ benedictionis virtutem esse, quæ cum in nobis sit, nonne corporaliter quoque facit, communicatione carnis Christi, CHRISTVM in nobis habitare, & non habitudine solum, quæ per charitatem intelligitur, in nobis esse, sed etiã participatione naturali. Hæc verba conantur aduersarij pervertere, & ad suam opinionem detorquere: verum aded manifesta sunt, vt inuerti nullo modo queant. De qua enim quæso re aduersarij magis disputant & contendunt, quàm Christum habitudine solum, quæ per charitatem intelligitur, in nobis habitare, & non corporaliter & participatione naturali.

Quam opinionem Cyrillus citatis verbis simpliciter rejicit, Christum tantum spiritualiter in nobis habitare: & id potissimum ac meritò vrget, corporaliter eum & participatione naturali, hoc est, qua ratione corpus & sanguinem suum in cœna distribuit, in nobis habitare.

Quòd autem ex dictis Cyrilli, in quibus de visibili absentia Christi, ex hoc mundo, lib. 11. in Iohan. cap. 21. lib. 9. cap. 21. loquitur, concludunt
Ergo

Ergo Christi corpus in sacra cœna non est præsens, non etiam in illa distribuitur: nullius est ponderis. Licet enim Cyrillus, quemadmodum & nos, profiteatur & doceat, Christi corpus visibili ratione abesse à terra: ex omnibus tamen operibus Cyrilli, ne vnico quidem verbo aut litera, demonstrare possunt, eam ob causam, illum docere, Christi corpus in cœna non esse præsens, nec verè in illa distribui: quemadmodum id supra cap. i. declaratum est: in quo de his, & similibus Patrum testimonijs, in genere egimus. Aliud enim & diuersum est, de visibili absentia corporis Christi, loqui: cuius Cyrillus mentionem facit: & de inuisibili agere præsentia veri corporis & sanguinis Christi, de quibus verba loquuntur sacrae cœnae.

Inter cætera autem ex Apologia cap. de vsu Sacramenti & sacrificij, illa etiam verba allegant: Promissio noui Testamenti est, Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: Hic est calix noui Testamenti, in meo sanguine. Et inferunt Apologiam hoc loco verba Christi, appellare promissionem, & nihil asserere de orali mädicatione corporis Christi. Ergo, &c. Res autem mira est, id eos non videre, quod pueri etiam DE I gratia intelligunt: longè aliud esse, de substantia cœnae: & aliud de fine, vtilitate & vsu eiusdem loqui. Apologia eo loco, vt ipsa testatur capitis inscriptio, agit de vsu Sacramenti: id aduersarij falsò detorquent, ad ipsam substantiam: ac ludunt hoc loco, in omnibus testimonijs, fallacia compositionis & diuisionis. Atque hoc singulare illud, quo se aduersarij ostentant, est artificium.

Postea descendunt ad interpretes Augustanæ Confessionis: & initio ad ipsum Lutherum, quem in castra Sacramentarium pertrahere conantur, quòd Vvaldensium Confessionem præfatione ornauit: qui tamen illorum opinione, Vviclefi & suam de cœna doctrinam, ad hunc vsq; diem amplectantur. Contrarium autem dicta præfatio Lutheri docet, vt patet ex 6. Tom. Germanico Ienensi. pag. 113. Quo loco, in hæc verba de Vvaldensium confessione scribit: Posteaquam deprehendi, eos, in doctrina de sacra cœna, de qua suspecti erant, recto pede incedere: eosque in ipso fundamento nobiscum credere, in Sacramento verum corpus & sanguinem Christi sumi, hæreseos eos amplius insimulare nolui. Licet igitur Lutheri præfatio de Vvaldensium confessione, contrarium omninò doceat: tamen non verentur Lutheri præfationem, pro se, suæque opinionis confirmatione, falsò allegare. Nec enim mentiri erubescunt. Quid verò hoc tempore Vvaldenses sentiant, & an maxima sui parte, aduersarijs Sacramentarijs se coniungant, eius, ipsis erit, vt & aliorum, reddenda ratio. Verum de his iam non agitur: sed quæstio tantum est, quam coram Lu-

CAPVT IX. APOLOGIAE.

thero Confessionem de cœna Domini ediderint: & quomodo eam explicarint.

Inde, sese referunt ad Schvueinfurtensem actionem Anni 32. in qua Respublica Argentinensis à protestantibus in fœdus est recepta: & denuò impudenter scribunt, protestantes, quatuor ciuitatum Confessionem per omnia acceptasse & approbasse: & sic mutuuum consensum, de vniuersa religione, testatos esse.

Tam verò impudens hoc est mendacium: vt maiori confidentia simile confingi non possit: Tanta temeritate hoc asserunt, quasi illorum temporum historia, ex omnium hominum memoria sit, deleta.

Res autem sic se habet, vt ex Schleidano etiam constat, Argentinenses tum temporis protestantibus, sic se declarasse: suamque ita Confessionem interpretatos esse: quòd in ipso fundamento cum Augustana Confessione, de cœna, consentiant, illiq; nihil contrarium doceant: teste Schleidano lib. VIII Anno superiori, 31. Schmalcaldix cõuenerat inter protestantes, & cum Argentinenses ac Sueuix ciuitates aliquot, dogma suum de cœna Domini propositum in comitijs Augustæ copiosius tunc explicassent: recepta fuit à Saxonis ipsorum interpretatio. Hinc consequutum est, Anno 32. Argentinenses, & alios à fœdere Schmalcaldio non fuisse exclusos.

Status autem, tacitè, in Cinglianum dogma, consensisse, falsum: diuersum enim è Schleidano doceri potest. Ita enim nò paulò post scribit. Respon disse eos, tum, coniunctis animis, Imperatoris Commissarijs Moguntino & Palatino Electoribus: ijs qui de cœna Domini, deq; baptismo secus docent, quàm ipsorum habet scriptum exhibitum Augustæ, minimè se coniungant.

His similia scribit lib. 8. De Heluetijs, in fœdus recipiendis, quod ciuitates valde cupiebant, Saxo per legatos respondet, quoniam de cœna Domini diuersum sequantur dogma, non sibi licere, societatem cum illis vllam inire.

Ex his omnibus aduersariorum fraudes & fallacix manifestò deprehenduntur.

Arripiunt etiam Vvittenbergensium & Mansfeldensium peculiâres Confessiones: & quia illæ ab Augustana Confessione non sint exclusæ, licèt peculiâres suas publicarint, quare ipsi ab illa sint excludendi. Respondemus, Istarum Ecclesiarum Confessiones, cum doctrina Augustanæ Con-

Confessionis de sacra cœna consentire: ipsorum autem Confessionem pugnare. Nihil igitur hinc quoq; eos habere subsidij.

Præterea referunt se ad corpus doctrinæ Philippi, commentarios in 1. ad Corinthios, & Coloss. Item, ad alia quædam publica eius & priuata scripta: & ex illis euincere conantur, Augustanam Confessionem ab ipsorum stare sententia. Ad illa respondemus. Primò, Philippi doctrinam quod attinet, de cœna, antequam Augustana Confessio esset oblata, & quo tempore oblata est, & aliquot post annis, idem omninò Philippum docuisse. quod Augustana Confessio, & liber Christianæ Concordiæ de cœna Domini etiamnum hodiè docet: id quod ex insequentibus rationibus euidentense est. In Colloquio enim Marpurgensi Anno 29. (quod ipsemet descripsit) Cinglium & Oecolampadium fratres agnoscere noluit: de quo Oecolampadius in Dialogo suo de Eucharistia ipse conqueritur. In comitijs etiam Augustanis, nondum ad sententiam Cinglij accesserat, vt ex literis ipsius ad Buceri petita, ex Epistola etiam ad Landgrauium Hafsiz, constat: in quibus cum Brentio causas indicat, quare Cingliani pro fratribus, in causa Religionis, agnoscì non possunt.

Item, ex Epistola, qua Lutherum hortatur, vt ad Landgrauium scribat: nefe à Cinglianis seduci patiatur.

Idem ex testimonijs Patrum, quæ anno 30. collegit & edidit, manifestò colligitur.

Similiter Anno 32. nondum ad Cinglianos transferat, quemadmodum id videre est ex Epistola ad Rottmannum, Monasterium versus scripta. Idem constat ex Concordia Anno 36. cum Bucero, & alijs superioris Germaniæ Theologis inita. Item è Schmalcaldicis articulis, quibus anno 37. subscripsit. Item ex libello de visitatione Ecclesiarum Saxonicarum, qui extat Tomo. 4. Ienensi. German. Denique ex colloquio Ratisbonensi, habito anno 41. cui etiam Bucerus interfuit.

Posito verò, in hoc eum articulo Confessionem suam & doctrinam mutasse, & ad ipsos transiisse: non tamen sequitur, Augustanam Confessionem in articulo de cœna Domini, vna cum ipso mutatam esse: & vnà cum statibus & Ecclesijs earundem, in Cinglianam esse transformatam.

Deinde cum aduersarij perpetuò, tam hoc in loco, quam sequentibus in capitibus de auctoritate Lutheri, & in capite, de incommodis, &c. Corpus doctrinæ Philippi vrgeant: similiter consensum, qui inter Lutherum fuit & Philippum, aded, vt publicè scribere præsumant, Lutherum, licet non ignorarit, Philippum, à se in vtroq; dissentire articulo, tam in persona Chri-

CAPVT IX. APOLOGIAE.

na Christi,quàm in cœna:tamen commendasse eum Ecclesijs,& agnouisse ipsum Orthodoxum,nec passum fuisse illum,à se diuelli:E contra autem librū Concordiæ,quàm vehementissimè accusent,quòd sine omni iusta & graui causâ,hos duos viros, à se inuicem diuellat: ad ea firmis hoc loco respondebimus rationibus,quòd lector Christianus habeat aliquid firmi,cui tutò insistere possit.

*Admonit.
pag. 190.*

Verissimum autem est, corpus doctrinæ Philippi, nunquam ab omnibus statibus Augustanæ Confessionis, vt falsò asserunt aduersarij, fuisse receptum. Semper enim aliqui fuerunt, eorūque non exiguus numerus, qui illud non tantum non acceptarunt, nec subscripserunt: sed etiam illi quibusdam in capitibus, quæ paulò post enumerabimus, publicè & aliàs contradixerunt. Quod nec aduersarios latet, ideoque in cap. de Incommodis, &c. pag. 399. contra id, quod hoc loco, pag. 190. scribunt, fateri coguntur, Corpus Philippi à plerisque Augustanæ Confessionis socijs receptum, vbi propositionem vniuersalem ab omnibus, ipsi emendare, & omittere coacti sunt.

Magna igitur illorum & impudens temeritas est, quòd contra apertam veritatem, contra propriam & conscientiam, & verba, talia per vniuersum orbem spargere & disseminare audent.

Verum autem est etiam illud, licet corpus doctrinæ Philippi non ab omnibus statibus & Ecclesijs receptum sit & approbatum, nunquam tamen simpliciter, & per omnia fuisse improbatum & condemnatum. Sed id tantum quæsitum, vt liberum sit, quod cum iudicio legatur, non quod pro norma doctrinæ obtrudatur: sed vt integrum sit, iuxta verbum **D B I**, quod vnica regula & norma est omnis doctrinæ, illud diiudicare. Semper etiam causæ sunt explicatæ, ob quas in certis quibusdā capitibus, per omnia acceptari & probari non possit. Qualia sunt, quòd in doctrina de libero arbitrio, de descriptione Euangelij, de bonis operibus, de cœna Domini, & quæ his sunt similia, quædam in eo desiderantur. Quæ causâ etiam fuit, vt in præfatione libri Concordiæ, vniuersæ Reipublicæ Christianæ significaretur, Philippi scripta, quatenus cum norma in libero Concordiæ comprehensa, consentiant, nequaquam improbata esse & condemnata. Quibus verbis, subindicarunt satis, errores in eo contineri, qui secundum normam sacrarum literarum sint diiudicandi.

Nequaquam igitur hæc sententia est nostrorum, illud totum & per omnia esse reiiciendum: adeò vt nec legere nec vti amplius eo fas sit: (temper enim hæcenus & scripsimus & diximus & etiamnum asserimus, cum
Methodi,

Methodi; tum alias ob causas, illud legendum esse: nec iuuentutis nec aliorum manibus excutiendum: saltem vt hæc adiungatur commonitio, quòd cum iudicio, in dictis capitibus, sit legendum: eiq; non vltius consentiendum, quàm quatenus cum norma fidei, hoc est, cum verbo DBI congruit. Cùm igitur in præfatione libri Concordiæ, hæc de Corpore Philippi declaratio sit addita, cui adhuc firmiter adhæremus, facili omnes intelligunt, aduersarios graui iniuria arguere librum Concordiæ, quòd Corpus Philippi, in totum, sine omni discrimine, reijciat.

Lutherum, licet sciuerit, Philippum in vtroq; capite, de persona Christi, & de cœna, à se dissentire, nihilominus tamen Philippi doctrinam in prædictis capitibus approbasse, & tanquam orthodoxam Ecclesijs Christi commendasse: impudens est mendacium, cuius falsitatem, vel cœcus, quod dicitur, in pariete palpare posset. Nunquam etiam hoc ipsorum figmentum, in omnem æternitatem, verum esse demonstrabitur.

Non diuellimus hæc duo lumina, Lutherum & Philippum: (toto enim pectore, teste DBO Cardiognosta, & quidem vehementer ac grauiter dolemus, esse ea diuulsa:) verum quia Philippus, vt pro dolor constat, negariq; minimè potest, seipsum, maximè ab obitu Lutheri, seiuinxit, veluti in loco de libero arbitrio, vt videre est è postrema editione Locorum communium, quæ demum ab obitu Lutheri mutata est & publicata: in enarratione Symboli Niceni, quæ anno 1550. edita: Similiter in articulo de cœna, quòd constat ex iudicio eius de cœna, itè ex cõmentario Epistolæ ad Col. quem ipsemet typis subijci curauit: itè ex enarratione Epistolæ ad Corinthios, quæ post obitum eius demum à D. Paulo Ebero est publicata: alijsq; pluribus eius epistolis, quæ partim illo adhuc viuente, partim vita defuncto ab aduersarijs in lucem sunt editæ: Quæ capita in vniuersum omnia, ratione conscientiæ, nec probare, nec commendare, nec excusare possumus. Huius miseræ & deplorandæ diuulsionis, causa non minima, fuerunt aduersarij nostri, perpetua & indefinente per literas sollicitatione, quod ipsorum cùm libri, tum Epistolæ in lucem editæ, in conspectu, totius Ecclesiæ testantur, Quod DBO Optimo Maximo commendamus & committimus.

Nec sequitur, vt opinantur, si corpus doctrinæ Philippi retinere voluerimus: retinendam quoq; illorum doctrinam de sacra cœna: corpus enim doctrinæ, illo seruato discrimine, retinemus, vt diximus, vt secundum verbum DBI examinetur, & in quibus erroris aliquid habet admixtum, iudicetur. Ipsorum verò dogma de sacra cœna, cùm verbis institutionis è diametro repugnet, merito totum reijcimus, illudq; instar veneni fugimus.

Vv

D.Lu.

CAPVT IX. APOLOGIÆ.

De locis cō-
munibus
D. Philippi
Melanib.

D. Lutherum locos communes Philippi Anno 25. in præfatione de Seruo arbitrio ad Eramum, aded commendasse, & scimus & probamus, verum nō de ijs loquitur locis, qui postea, maximè ab obitu ipsius, magno cum periculo sunt mutati.

Nihilominus tamen, qua ratione doctrinam suam de sacra cœna ex ijs comprobare velint, (quantumuis magnificis verbis, verum frustra, id prædicent,) libenter omninò videremus.

Admonit.
pag. 193.

Simili ratione instant, licet omnes vnà cum Luthero, benè vel ambigùè dicta, male intellexerint: non tamen inde confici, non licere alijs, eadem intelligere meliùs. Verum quid hoc ad rem? Non est quæstio, quomodo Philippus, vt illi præ se ferunt, intellexerit, postquàm ad ipsos desciiuit verum quam in sententiã, doctrina de cœna, in nostris Ecclesijs hæctenus tradita, & in 10. articulo Augustanz Confessionis cõprehensa, & postea in omnibus comitijs, & colloquijs de religione repetita, intellecta, publicè professã declarata & defensa sit. Si quis eam, cuiuscunq; tandem nominis, aliter intellexit, & etiamnum intelligit, suo id periculo faciat, nec nostrarũ Ecclesiarũ consensum, in libro Christifanz Cõcordiæ repetitum, perturbet.

Quòd etiam, ac in primis de M. Vito Theodorico, Ecclesiæ ministro Noribergensis Reipublicæ obijciunt, etiam illum Sacramentariorum sententiã fuisse ad stipulatum, merum est figmentum, de quo etiam dicti M. Viti liberi & hæredes ad Ducem Christophorum Vvirtebergicum, Illustris ac beatæ recordationis Principè, publicis monumentis aduersus Caluinum, & istiusmodi calumniatores, protestati sunt: quod etiã monumenta ipsius, conciones & labores, ad extremum vsq; Spiritũ, in primis autem, in Esaiam, in Iohanne quædam *ὁ μὲν ἦν*, qui postremus ipsius labor, in summa ægritudine, cū vicinus esset morti fuit, abundè cõtra Sacramentarios testantur. Hæredũ, ad Ducem Christophorũ Vvirtebergensem, in dedicatione Psalmorũ aliquot, à D. Luthero explicatorũ & anno 59. edito rũ verba hæc sunt: Superioribus annis tractatũ scripto quodam à Iohanne Caluino, non sine acerbissimo dolore cognouimus, quod is Patri nostro hortator fuisset, vt mentionem erroris Cingliani de cœna Domini, in editione monumentorum Lutheri omitteret, adeoq; ipsum sibi *ὁ μὲν ἦν*, non obscurè asciuerit, cui nos verè & constanter opponimus omnes Commentarios, à Vito Theodoro, nomine Lutheri editos. Et prodijt scriptum Patris Anno 45. aduersus Paulum Hirsbeck, summi templi Ratisbonensis blateronem, quo & abusus cœnæ Domini in Missa, atq; artolatRIA Papiistica, & error Cinglij & Caluini, acerrimè refutatur.

Bren-

Brentium etiam decimum articulum de cœna, aliter quàm se habet, intellexisse, illius contrarium in refutatione vanissimę Historię Vvolfij sic est demonstratum: vt necesse sit, omnis eos pudoris oblitus, qui calumniā illam hoc loco repetere ausingat.

De quatuor illis superioris Germanię ciuitatibus, quomodo tandem Augustanz se Confessione per omnia coniunxerint, supra abundè satis dictum: & è probatis historijs, inter omnes constat, à sua eos opinione de cœna descivisse: ab illo etiam tempore, quo se Augustanz Confessione in articulo de cœna coniunxerunt, semper eadem professos esse: quemadmodum id, publicis in monumentis contra aduersarios, firmissimis & solidissimis est rationibus comprobatum: nec tamen eadē verentur subinde repetere.

Quo ad actionem Bucerī cum Ecclesia Augustana, illius declarationem, inueniet Christianus lector in Historia Augustanz Confessionis.

Conuentiones verò Francofurti & Naumburgi initas, & scriptis comprehensas quod attinet, in præfatione libri Concordiæ, quemadmodum in ipso etiam Christianæ Concordiæ libro, abundè demonstratū est, Illustrissimos Electores & Principes, nunquā illas, contra Augustanam Confessionem, qualis illa Imperatori Carolo, exhibita fuit, intellexisse: nec Cinglianum dogma, ijs confirmare aut propagare voluisse. Frustra igitur aduersarij ad illas prouocant. Quantum verò attinet Theologorum nonnullorum & quorundam aliorū quorum opera, in conuentione illa scripto comprehendenda, sunt vsi, technas: quibus sine & contra voluntatem Magistratus aliquid noui, & Augustanz Confessione contrarium, sub ambiguis quibusdam phrasibus subintroduxerunt, id probare nō possumus: verum de his pluribus in Historia Augustanz Confessionis.

E quibus omnibus luce meridiana est clariùs, quæ nam vera sententia sit Augustanz Confessionis, de persona & de sacra Domini cœna: adeò vt qui non petulanter excutire ac decipi voluerit, ne minimam quidem causam habeat, contrarium vt patiat, sibi à parte aduersaria, persuaderi. Aduersariorum etiam fraudes & technæ, Dei beneficio, ita sunt detectæ: vt facile sit lectori Christiano, reipsa deprehendere, quàm improbis & subdolis artibus studeant, dum conantur persuadere hominibus Augustanam Confessionem eam complecti doctrinam, quæ in capitulis de persona Christi, & cœna Domini, cum Cingliano dogmate, congruat: aliena autē sit & contraria, à Confessione nostrarum Ecclesiarum, & à libro Concordiæ. Arbitramur autem etiam ipsum Sathanam, qui Pater est mendacijs, in ipso inferno, tam manifesti & palpabilis mendacijs notam, subterfugere conaturum.

CAPVT X. APOLOGIÆ.

DEVM Opt. Max. precamur, vt Germanorum, aliarumque piarum mentium, oculos intellectus aperiat, quò istiuiusmodi fraudes & agnoscere & vitare discant. Amen.

CAPVT X.

DE AVTHORITATE LVTHERI.

In capite de authoritate Lutheri, insequentes has partes, pertractant aduersarij: Initio librum Concordiæ, Lutherum, referre inter Prophetas, illiusque doctrinæ parem & eandem cum sacris literis, quæ solæ norma sunt & regula fidei, tribuere authoritatem. Deinde Lutherum multa, quæ initio docuerat, retractasse: idèque illius scripta non magnificienda. Tertiò, de scriptis ipsius Elenchicis. Quartò, de Carolo studio & primis, Sacramentarij certaminis, principijs. Quintò, de Epistola Philippi ad Cratonem. Sextò, de Luthero, quòd doctrinam suam, quatuor immutarit vicibus. Septimò, de Vvitebergensi Concordia, inita cum Bucero Anno 36. Octauò, de Lutheri, in doctrina de cœna, reuocatione, quam falsò ei affingunt.

*Librũ Concordiæ Lutheri non tribuere propheti-
cã authoritatem
nec illius doctrinam per
omnia exa-
quare sacra
Scriptura à
pag. 197. vsq;
ad 208.
Anhalt. Apolog. pag.
144. 145.*

His omnibus partibus, ordine, veram, solidamque declarationem, opponemus, ex qua denuò aduersariorum calumniæ & vanitates, in conspectum totius Ecclesiæ Christi, producentur. DEVM precamur, vt adsit nobis gratia sua, Amen.

Primum caput quod attinet, in quo librum Christianæ Concordiæ multis paginis arguunt, quòd nobiscum Lutherum in numerum Prophetarum referat: Propheticam illi & Apostolicam authoritatem adscribat: illiusque libros & dogmata per omnia, scriptis Prophetis & Apostolicis exæquet: denique normam & regulam fidei statuatur: his omnibus breuem, sed veram opponimus declarationem: omnia, quæ ordine multis paginis libro Concordiæ imputant, affingunt, & postea refutant, proprij ipsorum cerebri impudens esse figmentum: quod mera temeritate, in ignominiam & contemptum libri, protulerunt, nunquã autem ex eo euincere & demonstrare poterunt. Atque vt demonstrant, etiam prouocamus. In libro enim Christianæ Concordiæ (vt ipsum fatentur) pag. 129. 256. & in primis pag. 257. ipsius Lutheri verba allegantur, quibus discrimen, inter sacras literas & suos

& suos labores ipse statuit, videlicet solum D B I verbum, vnicam normam & regulam esse & manere, omnis doctrinae: cui nullius hominis, & sic, nec sua etiam scripta, sint æquiparanda, sed illi subijcienda. Qua igitur conscientia, librum Concordiæ proclamare in vniuersum orbem audent, referre illum Lutherum simpliciter in numerum Prophetarum: tribuere illi auctoritatem Propheticam & Apostolicam: & illius monumenta pro norma & regula fidei agnoscere? Deinde licet à nonnullis nostris interdum Propheta, publicis in scriptis, sit nominatus, non tamen ea id ratione est factum, quòd Propheticam ipsi auctoritatem assignare & ascribere voluerint: sed illas ob causas, quia singulari D B I beneficio à D B O opte Max: in hoc ipsum excitatus fuit, vt per ipsius ministerium, Prophetica & Apostolica doctrina, ab Idololatria, erroribus & sordibus Antichristi Pontificijs repurgaretur: & quia Spiritu D B I donatus, multa & magna prædixit: quæ re ipsa postea & verè sunt adimpleta. Quemadmodum & prophetia ipsius, de errore Sacramentariorum, quantum vbique damni daturus sit, propter ingritudinem nostram, adimpleta est. Quemadmodum singulariter id in Genesi Anno 44. & in extrema concione V Vittebergæ habita, & alias sæpius ante denunciauit: ac fideliter nos præmonuit. Eam verò ob causam Luthero eandem & æqualem cum Prophetis & Apostolis auctoritatem delatam aut deferendam esse, nostris nunquam in mentem venit, sed ab aduersarijs falso libro Concordiæ, & nostris Ecclesijs, affingitur.

Et vt vno verbo complectamur, non referimus Lutherum inter Prophetas & Apostolos, qui id diuinitus doctrinae suæ habuerunt testimonium, se errare non posse. Non enim DEI beneficio nos latet discrimen inter Prophetas & Apostolos, & alios Episcopos, Patres, scriptores & doctores Ecclesiæ, de quo aduersarij nostri, frustra tot verba faciunt. Virgemus etiam illud, non minus ac ipsi, in Ecclesijs & scholis nostris. Referimus autem eum inter Doctores Ecclesiæ, qui quidem & ipsi à D B O sunt missi, sed qui testimonium id D B I non habent, quòd in doctrina errare non possint. Quare ipsi etiam fatemur, Lutherum maximè, sub initium, quando contra pontificium Antichristi regnum scribere coepit, multis in partibus errasse, quas postea etiam ipse retractauit.

Tertiò cum obijciant, siquidem hæc sit libri Christianæ Concordiæ, de Luthero eiusque operibus constans sententia, quam igitur ob causam, liber Concordiæ, ad eò vehementer Lutheri scripta urgeat: & quædam illorum nominatim exprimat & alleget, tanquam Symbola doctrinae,

CAPVT X. APOLOGIAE.

nz, quæ in nostris Ecclesijs traditur. Respōdemus ad illa verè. Non eam, id, ob causam fieri, quòd cupiamus libris illius vel ipsi, Prophetica aut Apostolicam conciliare authoritatē, vel normam illos & regulam fidei cōstituere: verum ideo, quia omninò & certò iudicamus, in illis libris Lutheri, immotam veritatem è fundamentis Prophetarum & Apostolorum, repetitam, contineri, proponi, & demonstratam esse. Proinde testimoniū esse statui-
mus sinceræ & sanæ doctrinæ, vti illa in nostris Ecclesijs & scholis hactenus fuit tradita: quemadmodum, hactenus etiam, nostræ Ecclesiæ & scholæ, libros illos & scripta, quæ in libro Concordiæ nominatim expressa sunt, sine metu, vnanimi consensu publicè amplexx sunt, & etiamnum amplectuntur.

Quoniam igitur non dubitamus, nominatis Lutheri scriptis, consensum illum repeti, sic eadem etiamnum amplectimur, & statuimus in ijs veritati, vt illa in libris Prophetarum & Apostolorum comprehensa est, testimonium publicum perhiberi. Interim discrimem illud semper retinemus: Prophetarum & Apostolorum libris, quæ ipsissimum sunt, immotæ veritatis, verbum DEI, in se, propter dictam authoritatem, per omnia fidem esse tribuendam, deque illarum certitudine nullo modo esse dubitandum. Lutheri autem libris hac conditione assentimur, quòd iudicamus & scimus, in illis doctrinam sinceram & incorruptam traditam esse & repetitam, quam ipse DEVS per Prophetas & Apostolos reuelauit. In quantum igitur statuimus & certi sumus, eam doctrinam illos nobis proponere, quæ in verbo DEI est tradita, eatenus etiam illos, tanquam testes veritatis, acceptamus: nec alia ratione. Quæ autem vberior à nobis proferri posset declaratio?

Concidunt igitur aduersariorum nostrorum confictæ calumnix, quibus librum Christianæ Concordiæ & nos omnes accusant, quòd Lutherum in numerum Prophezarum referamus: quòd Propheticam illi authoritatem ascribamus: librosque ipsius non minus pro regula fidei statuamus, quàm ipsam sacram scripturam: ipsosque Prophetarum & Apostolorum libros. Denique quid verbis opus est, ipsimet fatentur pag. 207: formulam Concordiæ, solum verbum DEI, normam statuere, ad quam omnis doctrina sit examinanda. Qua ratione igitur verum esse potest, quod asserunt, Librum Concordiæ, Lutheri scripta, statuere normam & regulam fidei?

Secundò,

Admonit.

pa. 209. 210.

zu. 212.

Secundò, retractationes Lutheri quod attinet, affirmamus & in conspectu DEI, totiusque Ecclesiæ Christianæ in terris, fatemur: DEI nos, beneficio probè scire, multa Lutherum, sub initium, quo tempore primò cœpit, pontificiam Antichristi doctrinam oppugnare, quæ non plenè satis intellexerat, successu temporis ipsummet retractasse: Vnde etiam facile constat, non prophetica & Apostolica autoritate eum fuisse præditum, non etiam ita vocatum, qui in doctrina & in libris suis, errare non potuerit quemadmodum illam etiam autoritatem, nunquam sibi arrogauit, id quod in omnibus ferè ipsius scriptis demonstrari potest: licet non necesse sit ad longum ea hoc loco, producere.

Citant vero hoc loco verba quædam ex libello Lutheri, Firma & immota esse verba Christi. Hoc est corpus meum. Nos in DEVM fiduciam nostram ponimus, qui à Maria corporaliter & spiritualiter, in lucem hanc est editus: nec tamen corporaliter, nec spiritualiter, ab ea manducari & bibi voluit.

Ac ex ijs horrendos illi errores adscribunt: Perperam eum docuisse, Mariam Christum spiritualiter genuisse, Mariam nunquam sacra cœna usum, nunquam Christum spiritualiter amanducasse.

Lutherus autem dicto illo, loquitur de tempore, quo Angelus Gabriel illi annunciarat. Christum, eam concepturam & parituram: non de rebus alijs. Nec alia etiam ratione, quam vt modo dictum, verba sua Lutherus intelligit. Quæ igitur secundum quid locutus est, illa accipiunt simpliciter.

Quid autem significet spiritualiter concipere & parere, ipse explicat, dicto libro, inquit. Quando Maria virgo CHRISTVM concipiebat & pariebat, Christus utique verus erat, corporeus, & visibilis homo: non tamen spiritualis quædam substantia: & tamen concepit eum & peperit spiritualiter. Quomodo? Hac ratione, credebat verbo Angeli, se concepturam & parituram: Illa fide in verba Angeli, concipiebat & pariebat in corde suo Christum spiritualiter, quando eum in corpore suo concipiebat & pariebat spiritualiter. Hæc Lutherus. Declaratio verò hæc, quo pacto, vt aduersarij nostri obijciunt, falsa esse potest?

Inter cœtera verò, hoc quoque in medium proferunt, quòd contra sacramentarios scripsit, quocunque in loco scripturæ, sibi invicem opponuntur caro & Spiritus, ibi caro non potest de corpore Christi intelligi, sed
semper

CAPVT X. APOLOGIAE.

semper de veteri Adamo, seu corrupta carne intelligi. Et contra allegant dicta, 1. Timoth. 3. D E V S est manifestatus in carne, iustificatus in Spiritu, Rom. 1. de filio suo, facto ex semine Dauidis, secundum carnem, & declarato filio D E I, secundum Spiritum sanctificationis, 1. Petr. 3. Christus mortificatus est carne, viuitificatus Spiritu, in quibus regula Lutheri locum non habeat: quæque ideo retractanda Luthero fuerit. Interea autem miseri illi homines non vident, in his testimonijs, carnem & Spiritum sibi non opponi, quemadmodum Iohan. 3. & alibi, de quibus Lutherus loquitur: verum, caro hic propriè de carne Christi, seu assumpta eius humana natura intelligitur, vocabulum autem Spiritus, de Spiritu sancto.

Sic citant dictum Lutheri, contra cœlestes Prophetas, de imaginibus. In lege Moysis nullam aliam imaginem prohibitam esse, quàm imaginem D E I, &c. Atqui hoc ipsum verissimum. Moyses enim loquitur de imaginibus Idololatricis, non de imagine Christi crucifixi: Quin & in veteri Testamento, in ipso templo, imagines fuerunt: veluti Cherubin & con-similes aliarum plures, quas Salomon fieri fecit.

Similiter allegant Lutheri iudicium, ex Confessione ipsius maiori de Berengarij Palinodia, quam approbarit. Verum de hac supra, suo loco, ipsius Lutheri verbis, est responsum. Item doctrinam Lutheri de adoratione Christi in sacra cœna: & quod non eodem modo illam tradiderit. Quod si autem non volupe ipsis fuisset calumniari, facile videre, deprehendereq; potuissent, longè aliter Lutherum de ea, posterioribus annis, quàm primis scripsisse: Per magnū etiam inter hæc duo interest discrimen, dominū Christum, qui in cœna præsens est, adorare: & panem sacrae cœnae adorare.

Manet igitur illud extra controuersiam, Lutherum initio multa scripsisse de indulgentijs, de pontifice, de purgatorio, deque his similibus, quæ postea retractauit: verum etiam esse, nō Prophetica, illum præditum, autoritate: non tamen inde consequitur, idè eum in doctrina quoque de cœna errasse, suamque de ea sententiam retractare debuisse: vt supra diximus. Nec nos, nec alios ad Lutheri scripta alligamus, tanquam ad regulam fidei, & ad eum, qui errare non potuerit: verum in quantum doctrinam suam, euidentissimis & clarissimis prophetarum & Apostolorum testimonijs, confirmat & demonstrat: quemadmodum doctrinam de sacra cœna confirmasse, non modo non dubitamus, sed certi etiam sumus.

*Lutherum
nolle quen-*

Non etiam nos latet. D. Lutherum Tomo 2. Ienensi, in admonitione ad Spiritus seditiones, in hanc scribere sententiam: Nolle se quenquam ad no-

ad nomen suum prouocare, aut à se Lutheranum denominari: cum (vteo *quam à se*
 loco vltèrius inquit) doctrina non sua sit, neque pro quoquam sit mortu- *Lutheranū*
 us. Ea enim ratione nemini se, Lutheranum nominare, fas est: sed ad *denomina-*
 CHRISTVM tantum, illiusque verbum, est respiciendum: illudque se-
 quendum. Quemadmodum Lutheri etiam doctrinam, de sacra cœna,
 nequaquam, illam ob causam, amplectimur, quod à Luthero est tradita
 aut ab ipso profecta, sed quoniam deprehendimus illam è verbis Christi,
 qui mentiri nescit, desumptam, in ijsque solis esse fundatam.

Id etiam nostra ex parte, velut singulare peccatum, arguunt, quod in-
 terdum, debita tamen cum modestia, Lutheri laudes prædicamus: interea
 non expendunt, quæ Caluino suo tribuant: Magnus ille Caluinus: & quæ
 huius generis Epitheta & encomia complura sunt alia.

Obijciunt etiam nobis Francisci Turriani Iesuitæ tractatum de Ec-
 clesiâ: si ad Lutheri doctrinam adeo prouocemus, Augustanamque Con-
 fessionem, secundum illam, dijudicari velimus: Augustanam Confel-
 sionem, non esse amplius Catholicam. Fides enim, vt Athanasius inquit,
 non est amplius fides DBI, quæ de hominibus nomen accepit. Ad quam
 facilis est responsio. Augustanam Confessionem, & doctrinam Lutheri
 amplectimur non quia Augustana est & Lutheri: Fides enim nostra non
 nititur, huic, illius humanæ authoritati, sed vnico fundamento firmo,
 quod nominatur Propheticum & Apostolicum, seu ipsius potius DBI
 verbum.

*Admonit.
 pag. 215.*

Quod vero nihilominus Augustanam Confessionem & opera Lu-
 theri nominatim exprimimus, eam ob causam facimus: quia scimus in
 verbo DBI esse fundata. Fidem itaque illis tribuimus, non propter au-
 thores, aut nominis tantum & authoritatis causâ: verum ideo, quia in ver-
 bo DBI immortæ veritatis, solide fundata sunt. Est igitur & manet Augu-
 stana confessio & doctrina Lutheri, de sacra cœna, verè Catholica, ob ver-
 bum CHRISTI, cui innititur, & ad quod sese refert. Si Augusta-
 nam Confessionem & Lutheri doctrinam solam, extra & præter verbum
 DBI, amplecteremur & nominaremus, hæc illorum obiectio aliquem ha-
 beret colorem.

Hoc cum non fiat, sed contrarium: vident omnes, aduersarios,
 mera expetulantia, librum Concordiæ istiusmodi accusatione grauare.

Tertiam partem quod attinet, scripta videlicet Lutheri Elenctica, *Admonit.*
 ad eam paucis hac firma & solida declaratione respondemus: Librum *pag. 216.*

XX

Christianæ

*Descriptis
Lutheri E-
lencticis.*

Christianæ Concordiæ, dicta Lutheri scripta Elenctica pari modo & conditione, cum prioribus probare: quatenus scilicet in immotæ veritatis verbo DEI, fundata sunt: quemadmodum etiam statuimus & certi sumus, in Elencticis, illum, scriptis, doctrinam de vera & essentiali præsentia corporis & sanguinis Christi, in sacra cœna, firmis & immotis fundamentis, verbis scilicet institutionis, vt illa à tribus Euangelistis, & Apostolo Paulo descripta, contra Cinglianos errores defendisse & propugnasse. Nec aduersariorum nos clamoribus turbari patimur.

Cum enim in conscientia nostra, conuicti simus, veritatem ipsum huius doctrinæ, ex immotæ veritatis verbo DEI, propugnasse & defendisse: quare non eatenus eidem firmiter, & constanter adhareremus, nec patemur vllis aduersariorum confictis calumnijs & blasphemijs, ab eo nos dimoueri?

Legimus & illorum, DEI gratia, scripta: examinauimus, quoque diligenter & in timore Domini eorundem fundamenta, ad verbum DEI. Quoniam verò deprehendimus firmiter, ea non subsistere: quàm ob causam, ab agnita veritate, ad conficta illorum Symbola & figuras seduci nos pateremur?

*Admonit.
pag. 217.
218. 219.
De primis*

Quarta pars de Carolo studio agit & de primis Sacramentarij certaminis principijs. Facile autem, DEI beneficio, hoc loco prolixè docere, & aduersum illos demonstrare possemus, à Carolo studio illa esse profecta. Verum, cum hæc ipsa materia in vera Historia Augustinæ Confessionis seorsim tractetur: ad illam, lectorem Christianum, remittimus.

*Sacramen-
tarij cert-
aminis prin-
cipijs.
Admonit.
pag. 218.*

Sic Lutherum mera inuidia motum, in Cinglium scripsisse, oraculum est Cinglianum, qualia multa hætenus audiuimus.

Simili ratione, id etiam in medium proferunt, Lutherum, quando præsentia ei veri corporis & sanguinis CHRISTI in cœna probanda fuit, nihil aliud confirmationis loco adducere potuisse, quàm quo subinderepetiuerit: Christum ipsum dixisse: Hoc est corpus meum.

Vnde illa etiam verba Testamenti Christi, quorum causa controversiam hanc, tantò Zelo vrgeat, Lutheri Helenam, per ignominiam, & contemptum appellarunt.

Considerato autem quæsumus Christiane lector, qua reuerentia aduersarij verba Testamenti CHRISTI allegent, & quid de ijs sentiant.

Vnde

Vnde Lutherò fundamenta doctrinæ de sacra cœna desumenda & ponenda aliàs fuerant, quam ex ipsiùsmet Christi verbis?

Quæ maior etiam Lutherò laus tribui posset, quàm hæc ipsa, quòd inimicissimi eius hostes, in hoc ipso negotio, hoc testimonium publicè ei perhibere coguntur, Toto eum controuersiz tempore, perpetuò ad verba institutionis Christi, seu ipsius Christi verba prouocasse, illisquæ doctrinam suam confirmasse.

Inferunt autem. Responsum esse Lutherò: Esse loquendi modum Sacramentalem, dominumque nostrum Christum, signis videlicet, panis & vini, tribuere absentis corporis & sanguinis sui nomina, quòd illorum sunt *μυστήρια*. Non igitur ita, vt sonant, esse intelligenda.

Ad quæ Lutherus rectè & bene respondit, quid de præsentia corporis & sanguinis Christi in cœna statuendum sit, id nullo alio ex fundamento peti posse aut debere, quàm ex immortæ veritatis verbis Christi, quibus Testamentum suum instituit.

Illa autem expressè asserunt, Christum non absentis sui corporis & sanguinis Symbola in cœna distribuere & exhibere, verum corpus, quod pro nobis in mortem tradidit: & sanguinè: quem pro peccatis nostris effudit, quæ verba, aduersariorum figuras & Symbola, de absentis corpore & sanguine Christi, funditus euertunt. Quod fundamentum in hunc vsque diem firmum & immotum relinquant, necesse est. Ad argumenta de ascensione Christi, sessione ad dextram, & quæ his sunt similia, ita ipsis à Lutherò est responsum, vt de illis amplius, quod gloriantur, non habeant: id quod inter cætera, non tantum ipsius scripta, sed ætæ etiam colloquij Marpurgensis, Anno. 29. abundè testantur.

Quintum caput quod attinet. Epistolam videlicet Philippi Melancthonis ad Cratonè, ad eam cõsimili ratione, in vera historia Augustanæ Confessionis abundè est responsum. Quare non est necessarium hoc loco pluribus de illa verbis agere, cum Christianus lector, eius declarationem in dicta historia, inquirere possit.

Sexto. Lutherum quatuor vicibus doctrinam suam de sacra cœna immutasse, ad eò detestandum est figmentum aduersariorum, vt oculos aperiendi, modò quis sciens decipi nolit, eius falsitatem in pariete, quod dicitur, facile sit palpare.

Initiò autem, vt persuadeant lectori Christiano, Lutherum, doctrinam suam de præsentia corporis & sanguinis C H R I S T I in sacra cœna

De Epistola

Philippi ad

Cratonem.

Admonit.

p. 222 223.

Responsio ad

accusatio-

nẽ aduersa

ria parit

Lutheri do-

ctrinã suã

de sacra

cœna quã

CAPVT X. APOLOGIÆ.

*tenor vici-
bus immu-
tasse.
pag. 225.
226. 227.
228. 229.
230. 231.* non ex verbo DEI deduxisse : sed ex scholasticis doctoribus hausisse. Quædam verba allegant ex libro de captiuitate Babylonica, in quo scribit, Cardinalem Cameracensem occasionem sibi præbuisse statuendi, sententiam illam longè esse expeditiorem (qua statuitur panem & vinum in sacra cœna non transmutari, vt alij nonnulli doctores scholastici de transubstantiatione fenserunt: verùm, manente pane & vino, nihilominus cum pane & vino præsens esse corpus & sanguinem Christi, atque distribui) quàm illa sit altera pontificiorum, aliorumque scholasticorum, de transubstantiatione.

Nihil est autem in grauissimis controuersijs vsitatus, quam in hanc scribere aut dicere sententiam. Hic illæue, suo scripto, occasionem mihi dedit diligentius rem examinandi, & perueniendi ad fundamentum veritatis. Vt ex verbis illis Lutheri nullo modo sequatur, doctrinæ, illum, suæ de præsentia corporis & sanguinis Christi in sacra cœna, fundamentum ex Cameracensi desumpsisse: etiamnum quoque vsu venire solet, ex aliorum confirmatione, occasionem aliquem apprehendere, diligentius inquirendi veritatem: & deueniendi tandem in verbo DEI, ad fundamentum veritatis.

Quod igitur in Luthero commendare maximè debebant: id carpunt. Sed hoc etiam, cum reliquis DEO iudici est committendum. Vnde Lutherus fundamentum doctrinæ suæ de cœna desumpserit, satis indicat in libello suo, quem inscripsit: Firma esse & immota verba Christi, Hoc est corpus meum: cui immoto fundamento, nos etiam, DEI beneficio, insistere cogitamus & concludimus.

Admonit.

pag. 225.

226. & sequentibus.

Postea Lutherum arguunt. Initiò, quod suæ, hoc est, Cinglianæ Confessionis, in doctrina de cœna fuerit. Eius rei gratia nonnulla producant ex Tomis Lutheri & postilla Ecclesiastica eius, testimonia.

Cùm autem de his testimonijs, necessaria ac firma declaratio exposita sit, in historia Augustanæ Confessionis, hoc loco vltèrius lectorem Christianum non detinebimus: verùm ad illam historiam eum remittimus.

Admonit.

pag. 228.

*Orthodoxus
Consen-
sus.*

Deinde deueniunt ad alteram opinionem, quam Luthero subdole affingunt, & prætendunt in odium aduersariorum, in Confessione sua maiori, Berengarij, illum, approbasse reuocationem, & sic etiam transubstantiationem. Cùm verò ad figmentum hoc supra iam ipsius Lutheri verbis sit responsum, non est necessarium, illud hoc loco prolixè refutare: maximè

ximè cum Lutherus in eadem illa Confessione, doctrinam suam, contra transsubstantiationem Pontificiorum, asseruerit, & ex ipso fundamento defenderit.

Paulò post, arguunt eum tertiz opinionis, ex libello de Captiuitate Babylonica: & Confessione maiori de cœna, quod contra transsubstantiationem Pontificiorum docuerit, panem in Sacramento, panem manere: non in corpus Christi transmutari, licèt corpus Christi, cum pane verè præsens sit & distribuatur. Hanc, prætendunt, tertiam Lutheri de sacra cœna fuisse opinionem. *Admonit. pag. 228.*

Lutherus autem inde ab initio huius certaminis, de cœna Domini, semper doctrinam illam, tanquam verbis Christi & Pauli consentaneam, tradidit, defendit, retinuit, cum nulla fiat transsubstantiatio panis & vini: verùm, citra transsubstantiationem, vtrunque, panis & corpus, in sacra cœna, secundum Christi institutionem, sibi inuicem sacramentaliter vniatur, præsens distribuatur & accipiat. Quemadmodum hoc etiam, vrit, præsentiā corporis & sanguinis Christi, tantum hac ratione statuendam in cœna, & tantum in verbis institutionis Testamenti Christi esse fundatam. Nullam etiam hic necessariam esse prolixam disputationem de generali Vbiquitate corporis Christi in omnibus creaturis, cum verba Christi, fundamenti loco abundè sufficiant.

Hanc Confessionem Lutheri, iudicamus vnicam esse Orthodoxam, veram & fundatam doctrinam de sacra cœna, quemadmodum in libro etiam Christianæ Concordiæ, exposita est: quam ore etiam & corde constanter profiteamur, & spectabimus, qua ratione aduersarij, fundatam hanc doctrinam, de vera præsentiā corporis & sanguinis Christi in sacra cœna, euertere velint. Sæpius quidem hætenus summis, id, viribus conati sunt: verùm immotam illam, præter voluntatem, reliquerunt.

Hæc etiam doctrina, non est peculiaris quædam Lutheri opinio: verùm, quemadmodum hætenus firmis rationibus est demonstratum, ipsissima est Domini nostri Christi doctrina, quam contra calumnias & Sophisticam aduersariorum facile defendet, & propugnabit.

Quartò: Prætendunt Lutherum, vltra priores opiniones etiam generalem vbiquitatem corporis Christi vrisse: & ex ea doctrinam suam, de præsenti distributione corporis & sanguinis Christi in sacra cœna, confirmare voluisse: inprimis quando testimonia ipsi de veritate corporis Christi sint opposita. Verùm ad hanc calumniam abundè supra cap. 9. est responsum.

Admonit.
pag. 230.

Posteaquam verò Lutherum, pro libidine sua, satis exagitarunt, & doctrinam ipsius, de cœna, falsis citationibus, & turpissimis inuersionibus verborum ipsius, traduxerunt, vltèrius quoque eum accusant, quòd de indignorum manducatione: contraria scripserit: quòd in libello: Firma & immota esse verba Christi, Hoc est corpus meum, hæc posuerit verba: cum Sacramentarij non credant, corpus Christi in cœna præsens esse & distribui: euenire id ipsis, vt in cœna nihil ampliùs, præter panem & vinum, habeant, quòd Christi corpus & sanguinem, neque spiritualiter, neque oraliter edant, aut bibant. Hic est autem verborum Lutheri sensus. Respicit ad Sacramentariorum errorem: quòd Christi institutionem manifestò inuertant: & ex affirmatiuis ipsius negatiuas efficiant. Quando asserit, se distribuere corpus suum, quod pro nobis tradidit: negant illi, corpus illud esse in cœna, vel in ea distribui, verum longius abesse, quàm summum cœlum, ab ima terra. Protestantur etiam solenniter, se hoc credere, nec posse, nec velle: verum Christum in cœna, tantum absentis corporis & sanguinis Symbola, exhibere.

Imò aiunt: siquidem Christus maximè velit, corpus suum distribuere in cœna: id tamen eum præstare, nisi veritatem corporis sui destruere velit & annihilare, non posse. Cum igitur hac ratione de sacra cœna Domini nostri Christi, sentiant, doceant & scribant: concludit Lutherus, eos nihil etiam ampliùs, quàm merum panem & vinum habere, vt ipsimet sentiunt docent, & credunt. Cum enim Christi verba & institutionem, hac doctrina, in ipso fundamento euertant: & sacram cœnam, non secundum institutionem Christi, verum pro suo arbitrio & somnio administrant: qua ratione in ipsorum cœna ampliùs aliquid esse possit, præter panem & vinum, cum verba ipsius & institutionem admittere nolint? Aliàs verò, quando secundum Christi institutionem rectè administratur, nullum est Luthero dubium, etiam indignos, in sacra cœna, corpus & sanguinem Christi accipere. Propter verò hypocrisin & incredulitatē, hac sacramentali manducatione corporis & sanguinis Christi, reos illos eiuskē fieri. Ad explicationem verborum Christi, loh. 6. quæ denuò hoc loco producant, supra est responsum.

Admonit.
pag. 230. 231

Lutherum Philippi doctrinam de persona Christi & sacra cœna, licet scierit, illum secum dictis in capitibus, non eiusdem esse sententiæ & fidei, nihilominus vniuersæ Ecclesiæ cōmendasse, tam atrox est & crassum mendacium, vt omnino statuamus, ipsum etiam hostem generis humani, qui tamen Pater est mendacij, vix ausurum, publicè istiusmodi mendacia profiteri. In æternum etiam nunquam ea contra Lutherum comprobare poterunt.

poterunt, vt etiam hoc loco, ne conantur quidem: Verum simpliciter, id tantum & nudè, tanquam Cinglianum oraculum pronunciant.

Philippum etiam & Crucigerum, vt prætendunt, Vviteberga discedere *De D. Caß.* voluisse, quo tempore Lutherus Anno 44. Confessionem suam minorem, *Crucigero.* aduersus Sacramentarios, propter iustissimas & grauissimas causas edidit, suo loco relinquimus. Licet enim discessissent, & à Lutherò hac in doctrina secessionem fecissent: ex hac tamen illorū seuiuione, Lutheri doctrina de sacra cœna, non fuisset erronea: verum separationis istius, illis fuisset reddenda ratio. Accedat aut deficiat quicunq; volet, doctrina tamen & fides nostra, in verbis institutionis, tanquam immotæ petre, fundata manet: nec ob accessione, aut defectionem cuiusquã, in minimo immutatur. Hoc autem certissimum est, anno 45. Crucigerum & Philippum cum Lutherò, Magistratui superiori, propriarum manuum subscriptione, (quemadmodum in singulorum Chirographa id testantur,) serio dissuasisse, ne cum illis, qui in doctrina de sacra cœna Cinglianismo adhærebant, aliquod fœdus inirent: additis grauissimis eius consilij rationibus. Hoc quomodo cum præcedenti narratione consentiat, iudicio piarum mentiu committimus.

Tum enim temporis D. Cruciger 32. Conclusiones D. Lutheri, cõtra Sophistas Louanienses, in Germanicum transtulit sermonem, in quibus doctrina Cinglij, apertissimis verbis rejicitur. Quod si vsq; adeo improbasset, Confessionem Lutheri minorem: vt Vvitenberga etiam discedere voluisset: nunquam conclusiones eius, transferendas in se recepisset.

Syngramma Sueuicum, quod attinet. Id Lutherus quidem probat: *Admonit.* impudens autem aduertariorum iterum se prodit temeritas, quod libellum illum ad doctrinam suam referunt, & Cinglianum errorem complecti volunt: cum hic ipse liber aduersus Oecolampadium sit scriptus, qui Cinglij doctrinam defendere conabatur. In eodem etiam libro expressè confirmatur propositio. Panis est corporale corpus Christi: quam propositionem nullus Cinglianorum probat. Quemadmodum in hoc ipso etiam libro, omnes speciem habentes probationes, quibus Cinglius & Oecolampadius vsi, ex ipso fundamento refutatz & euersæ sunt. Præterea Oecolampadius, huic libro publicè contradixit, suumque libellum, quem ei opposuit, Antisyngramma inscripsit: & sub finem eiusdem addidit: Ea quæ scribuntur (in Syngrammate) probare nõ possum. Qua ratione igitur Cinglianum errorem complecti, Cinglijq; doctrinam fouere & defendere potest: cum præcipuus Cinglianorum illud scribendo oppugnarit, testatúsque sit, se illud probare & collaudare minimè posse?

Licet

CAPVT X. APOLOGIÆ.

Licet igitur doctrina de manducatione indignorum non ita expressè in illo sit tractata: non tamen Cinglianum iudicari debet: cum non semper in omnibus istiusmodi scriptis, omnes materias, ad eundem locum pertinentes, pertractemus: quibus reliquæ omnes innituntur.

Admonit.

pag. 232.

De Vvaldensium Confessione.

Tandem Vvaldensium etiam producunt Confessionem: cui D. Lutherus præfationem præmiserit: verum de illa supra abundè diximus.

Et hoc loco diligenter notandum, Confessionem illam Vvaldensium, cui præfationem addidit Lutherus, posterioribus annis aliter fuisse impressam, quàm tùm fuerat, quo tempore Lutherus præfationem scripsit, deprauatam scilicet & ad Cinglianorum opinionem magis conformatam. Id verò nullo modo Lutherum obligare potest: cum præfatio ipsius non se latius extendat, quàm ad ipsum exemplum, quod præfatione sua exornauit.

Septimo loco Formam Concordiæ Anno 36. cum Bucero & alijs Sueuiæ Theologis initam Vvittebergæ proferunt.

In qua denuò more suo, impudentissimo ore, iactitant, Lutherum Ecclesiarum Helueticarum Confessionem de cœna, quam Bucerus & Capito exhibuerant, approbasse. Tantum modò, quòd in dubium vocaret, esset ne hæc ipsorum sententia, quæ in Confessione erat expressa: petiuisse eum, in certos illam ab ipsis redigi articulos. In quod consenserint: & exorasse eos Philippum, vt talem conciperet: quod etiam sit factum.

Admonit.

*pag. 232.
233.*

Cum autem res magni sit ponderis, necesse est, subiungere nos declarationem paulò ampliorem. In genere aduersarij prætendunt, 10. articulum Augustanæ Confessionis per Formam Concordiæ esse emendatum, Lutherumque à prioribus suis scriptis. Elencticis planè recessisse & ad Cinglianostransfuisse.

non transfysse ad Cinglium.

Tam autem vanum ac falsum, hoc est ipsorum figmentum: vt refutatione non egeat. In forma enim Concordiæ Anni 36. hæc verba clara sunt & aperta. Fatentur se idem sentire, & docere in omnibus articulis, Vvolffius de quod in Confessione & Apologia principum Euangelicorum est exponendam situm.

*Lutheri,
pag. 208.*

Tum verò, Augustana Confessio in 10. articulo nondum mutata fuit: Quà ratione igitur Concordia in eam conclusa definitaque fuisset, vt articulus scilicet ille corrigatur, & vt Lutherus doctrinam suam de carne, quemadmodum illa in Augustana Confessione & Apologia est exposita, & qua ratione in scriptis suis elencticis perpetuò eam tradidit, repudiaret & ad Cinglium transfireret.

Quare

Quare etiam Bucerus & Capito Augustanz Confessioni subscripti sent, si arbitrati fuissent, in articulo, eam, decimo mutandam & emendam esse. Concordiam enim ipsam, errori Cingliano non patrocinari, nec ad illum promouendum directam esse: non tantum, ex clarissimis eius verbis constat: sed etiam ex tota illius temporis actione.

Initio enim, cum vtrinq; in formula Concordiæ, ad Augustanam Confessionem nominatim prouocarint, & illam professi sint: necesse est antithesis quoque illos, decimi articuli, qui tum nondum immutatus erat, approbasse: in qua, doctrina Cinglij, apertis verbis improbat. Nec aliter, hoc se habere potest.

Deinde Concordia disertè asserit, cum pane & vino, verè & essentia liter, præsens adesse, exhiberi, & accipi corpus & sanguinem Christi.

Ecclesiæ autem Helueticæ, Calvinus etiam, Martyr, Beza, & quotquot illorum sunt, contrarium docent: verum corpus Christi, à cœna, seu à pane benedicto, tanto distare interuallo, quanto abest summum cœlum, ab ima terra. Qua ratione igitur in Cinglianam, tum consensissent doctrinam: aut Lutherus ad Cinglium transisset.

Tertiò, forma Concordiæ Anni 36. expressè docet manducationem indignorum: quam aduersarij etiamnum reiiciunt & improbant. Quomodo igitur Concordia, Cinglianis, patrocinaretur?

Quartò, indubitato verum est: Ministros Ecclesiarum superioris Germaniæ, qui tum Vvitebergæ fuerunt, Concordiæq; deliberationi interfuerunt, sequentibus annis, à Cinglij dogmate descivisse: & Lutheri doctrinam de cœna secutos esse, id quod res ipsa etiamnum hodiè, in Rebus publicis & Ecclesijs eiusdem, testatur.

Quintò, negari non potest, Philippum, formulam Concordiæ conscripisse. Cum igitur in sequenti anno 37. Schmalcaldiz articulis, ibidem conceptis, subscripserit, in quibus eodem modo doctrina, de cœna, repetita est, quo in nostris Ecclesijs adhuc hodiè traditur, & in libro Concordiæ est exposita, facile est colligere, quisnam verus sit sensus Concordiæ anno 36. initæ: & in quam doctrinam, tum consenserint, retinuerint & subscripserint.

Sextò, verba ipsa Concordiæ testantur, controuersiam, tum non fuisse omnino compositam: vt aduersarij nostri, sed falsò, prætendunt, verum eius aliquod saltem factum initium. Vtrinque, ad referendum, Concordia recepta fuit. Hæc enim Concordiæ sunt verba: Cum pauci nostrum admodum sint, & res ad plures Theologos & Magistratus referenda sit: Con-

cordiam concludere prius non possumus : quàm ad alias vtriusque partis Magistratus & Theologos, id ipsum retulerimus.

Septimò, in conspectu sunt, multiplices tractationes, quæ Bucero, cum Helueticis intercesserunt Ecclesijs, in quibus post prolixam tractationem Bucerus, nihil aliud obtinuit, quàm quòd à Tigurinīs quibuldam parum honorificè, ad suos est remissus : id quod ipse grauiter conqueritur in Epistola ad Comandrum.

Octauò, contra illos etiam facit testimonium Lauateri Tigurini, qui in sua historia Sacramentaria, de cœna Domini, pag. 28. expressis verbis fateretur, Senatum Tigurinum, ministris Ecclesiarum suarum, præsentibus Basiliensibus, respondisse, capita Concordiæ, & obscura esse & ambigua, ideòque se non posse illa acceptare, autijs subscribere. Et pag. 29. Bernæ Synodus fuit conuocata 19. Octobr. cui trecenti minùs quatuor interfuerunt Ecclesiæ ministri : Licet Helueticj iudicarint, Bucerī declarationem, suæ Confessioni, non repugnare : subscribere tamen noluerunt.

Cùm igitur Confessio aduersariorum, sit in promptu, hanc Concordiam ab ipsis non fuisse approbatam, necesse est impudens esse mendacium, quo contrarium publicè asserunt.

Quòd si dicta in formula Concordiæ, ad illorum sententiam accessisset Lutherus, & (vimpudenter & audacter præ se ferunt) Cinglianum dogma approbasset, omninò illā acceptassent, nec diu deliberassent, num illius cōsensum admittere velint, nec ne. Verùm, quia in illa formula, Lutheri, non autem ipsorum doctrina, de cœna, fuit comprobata : ideò subscriptionem semper recusarunt.

Nonò : Idem Lauaterus, quod ampliùs etiam est testimonium, scribit in historia sua, pag. 30. Anno 1538. mense Aprili, Synodum conuocatam fuisse : in qua deliberatum sit, quid Luthero finaliter sit respondendum : ibi toto triduo cum Bucero, eos colloquutos fuisse : qui ambigua loquendi formulā Concordiam sancire conabatur : Tigurinos autem, obscurè & captiosè, loqui noluisse : sed liberè & apertè, ne Concordia, fucata & insidiosa, postea maiores turbas pareret. Estne verò hoc Concordiam Vvittebergensem anni 36. acceptare : & est ne hoc testimonium, Lutherum Cinglianum dogma approbasse, & à doctrina sua, per Concordiam illam anni 36. desciuisse ? Statuimus omninò, omnes cordatos, ex præcedenti enumeratione animaduerrere, Tigurinos Concordiæ formulam, ideò non acceptasse, & in eam consentire noluisse : quòd Concordiam illam, haud ambigua

confir-

confirmationem doctrinæ Lutheri, de sacra cœna, esse animaduertentia. Quæ enim illis, aliâs causâ fuisset eam repudiandi, si ad illarum sententiam Lutherus accessisset.

Decimò: Typis etiam edita est, Domini Friderici Myconij Epistola ad Vitum Theodorum, in qua (cum ab initio tractationi ad finem vsque interfuerit) totam actionem Concordiæ anni 36. descripsit, quæ euident quoque est & inuictum testimonium, Lutherum, tùm non ad Cinglinanos, verùm Bucerum, Capitonem, & alios ad Lutherum, eiusque doctrinam, accessisse.

Similiratione, in promptu est Friderici Myconij manus, in qua summatis omnia, quæ ab initio ad finem vsque, in tractatione Vvitebergenfi peracta sunt, describit: quàm Epitomen propria manu, quæ omnibus monstrari potest, Christiano lectori, & posteritati à verbo ad verbum, descriptam, inseruimus Historiæ Augustanæ Confessionis, quo ex loco declarationem illam, lector Christianus, petere poterit. Præterea aliquot millia hominum, qui tùm Vvitebergæ fuerunt, Buceri concionem, quam Dominica post Ascensionis, Vvitebergæ, habuit à meridie, eiusque publicam retractationem, & expressam declarationem audierunt: quod scilicet ipse, cum reliquis secum delegatis, Luthero se & Vvitebergenfi doctrinæ & Confessioni, de vera, essentiali, præsentia, distributione, & sumptione corporis & sanguinis Domini nostri IESU CHRISTI in sacra cœna, quemadmodum in Augustana Confessione eiusque Apologia est, iuxta verbum DEI, tradita & explicata, se coniunxerint: & in posterum, toto pectore & sincerè eâ amplecti, illiq; constanter adherere velint. Quemadmodum postea etiam anno 37. cum ad Lutherum redisset (vt paulò post audiemus) hæc verba ex ipso Luthero audiuit. Optimum foret, si vestrates in posterum, liberè ac apertè faterentur & dicerent: DEO permittente, hallucinati sumus, errauimus, dabimus in posterum operam, vt vera doceamus, non quæremus integumenta, & ambages. Id enim nec DEO placet, nec causam quicquam iuuat.

Lutherus etiam ad extremum vsque Spiritum, aded constanter & immota fide Confessioni suæ adhæsit, vt huius ipsius articuli causâ, omnes Theologos & ministros Ecclesiæ Vvitebergenfis, ad se vocarit: & sciens magna animi alacritate testatus & confessus sit, se à simplicitate clarissimum Christi in sacra cœna verborum, ne latum quidem pilum, possere cedere, verùm ad extremum vsque Spiritum, constanter velle insistere. Adgita grauissima, ac plenissima Spiritus, protestatione, si quis, ipso inscio,

CAPVT X. APOLOGIÆ.

aliam Concordiam inire, statuere, concludere conatus, & temporis progressu, alia de se confingere, & spargere ausus fuerit: se illius nullam culpam iustinare, nec illius etiam velle esse participem.

Admonit.

pag. 232.

Quòd autem aduersarij sibi imaginantur, Heluetios declarationi Buceri & Capitonis acquieuisse: ac ne quid relinqueretur ambiguum, suam quoq; declaratione adiunxisse, & anno 37. Schmalcaldiam ad Lutherum misisse, quam etiam Lutherus, tanquam conformem verbo DEI, approbarit, & p̄q; se retulerit ad declarationem Buceri & Capitonis, sancteque iurarit, se ex animo deinceps seruaturum hanc Concordiam, pignori que opposuerit animam suam.

Hoc figmentum nullo veritatis fundamento, consistere potest. Initid enim licet Bucerus Schmalcaldix fuerit anno 37. tamen ne minima quidem ex re colligitur, huiusmodi declarationem, Heluetiorum causa & nomine, tum oblatam fuisse: qualem aduersarij fingunt: ex Epistola etiam Lutheri ad Heluetios scripta, ne litera quide, ea ratione, quam aduersarij p̄ se ferunt, euinci potest. Cuius causa nos referimus, ad Epistolam ipsam Lutheri, quemadmodum ea, in vera Historia Augustanz Confessionis, expressa est.

Quòd si etiam verum esset, eo modo anno 37. sese Lutherum, Bucero declarasse: quid opus fuisset, prioris suæ doctrinæ in Schmalcaldicis articulis, repetitione? Quòd si hac, erga se inuicem, vñ fuissent declaratione, & concordia tandem inijsissent: nequaquam Bucerus Luthero, confessionem eius, de coena in articulis Schmalcaldicis repetendi potestatem fecisset. Vel si Bucerus id animaduertisset, & reticuisset, sinceri & candidi hominis, in hac maxime ardua causa, non fuisset functus officio: maxime cum illo ipso tempore, de nouo Augustanz Confessione nobiscum, pro confirmatione initæ Concordiæ, propria manu subscriperit: Ecclesijsq; nostris, eandemque doctrinæ, de sacra coena, se adiunxerit.

Deniq; ,ecquis imaginari sibi potest, Luthero cum Bucero Schmalcaldix, vt aduersarij p̄tendunt, de omnibus plenè conuenisse: & in ipso tamen reconciliationis puncto, contrarium articulis Schmalcaldicis in seruasse: Eiusmodi leuitas, etsi multis ex aduersarijs, communis sit: Lutherus tamen maioris semper, fidei & candoris, quam in quem tale quid cadere posset, fuit habitus, quicquid tandem aduersarij fingant.

Deinde si verum est, quòd aduersarij p̄tendunt: omnia ita finaliter transacta fuisse & composita, & iureiurando, sanctè confirmata, quæ causa fuisset Heluetijs deliberationis anno 38. mense Aprili, conuocandi Synodum

Synodum, vt Lauaterus refert hiftoriæ fuæ pagina 30. & deliberandi, quo pacto Luthero fit respondendum. Quæ in fynodo, iterum fe Tigurini declararunt, fe fe formulam Concordiæ acceptare nec velle nec poffe, cum vt Lauateri fe verba habent, Bucerus ambigua loquendi forma Concordiam fancire conatus fit, quæ illam ob cauſam, firma & diuturna eſſe non poterat. Verum igitur eſt quod dicitur: Mendacem oportet eſſe memorem.

Tertiò quod ſi etiam verum eſt, quòd aduerſarij de Confirmatione Concordiæ Schmalkaldiæ Anno 37. concluſæ, adèd audacter & confidenter aſſerunt, tenentur etiam vel copias ſaltè, illius ſubſcriptionis & approbationis ab Heluetijs factæ, exhibere, ſimiliter etiam Lutheri, Bucer, & aliorum: verum in æternum id præſtare non poterunt. Quandiu verò iſtiusmodi ſubſcriptiones & approbationes non exhibent, nemo cordatus in deteriorem nobis interpretabitur partem, ſi ipſorum figmentis, quæ nullis nituntur fundamentis, fidem non tribuamus: cum ipſorum propriæ hiftoriæ narrationes (qualis eſt Lauateri) ijs è diametro repugnent.

Aliàs etiam obijcere ſolent. Lutherum tamen Baſilienſium Confeſſionem approbaſſe. Reſpondemus, conditionaliter eam, non verò ſimpliciter per omnia approbavit: quemadmodum etiam non diſſimulauit, in Confeſſione illa, non omnia ſibi probari. Quòd autem paulò eam humaniùs tractauit, ex circumſtantijs colligi poteſt, idèd factum eſſe: quòd Bucer & Capitonis ſummis pollicitationibus inductus, ſpem conceperat, illos paulatim acceſſuros, & in ipſo fundamento, veritatem Orthodoxæ doctrinæ de ſacra cœna profeſſuros. Nihil etiam tum eum decebat aliud, quia tractatio Concordiæ adhuc ſub manibus erat: nec omnis ſpes eius conficiendæ denegata. Maximè, quia conſul Baſilienſis, vnà cum alijs ſex ciuitatibus Helueticis, adèd humaniter officia ſua obtulerat, & propria manu ſubſcripſerat, in hanc formam V R. Obſequentiſſimus filius & miniſtri, quas literas Bucerus & Lycopſtenes ſecum attulerunt: & Luthero tradiderunt. Quod autem ex moderatione illa Lutheri concludere conantur: à Confeſſione, eum, ſua de cœna deſciuiſſe: & ad ipſos tranſiſſe, facile ſeniores omnes intelligunt, nihil eos hoc pacto concludere, & craſſum id eſſe admodum figmentum.

Hoc etiam interdum in Theatrum producere ſolent, Bucerum Tigurinum & alijs, doctrinam Lutheri ſic declarafſe, quòd Lutherus illorum doctrinam admodum probet: & quod ex illorum ſententia, in poſterum conformiter cum ipſis docere velit.

Poſito verò, hæc ita à Bucero eſſe acta, cuius etiam illum arguit Con-

radus Pellicanus, de eoque conqueritur, constat: tum, cum ex vera narratione historiæ illius temporis, tum ex Lauatero, Tigurinos huic narrationi parum tribuisse fidei: non etiam pro vera acceptasse, quemadmodum etiam minimè verum erat, Lutherum à sua doctrina ad illos descivisse: Hæc enim Lauateri sunt verba: Bucerum dubia loquendi forma Concordiam sancire conatum fuisse: Hoc verò à Luthero in mandatis non habuit. Ipsa etiam forma Concordiæ Anno 36. in istiusmodi dubijs loquendi formis fundata nequaquam fuit: verum ita clarè sententiam veram explicat, aded vt Heluetij eam ob causam, subscribere illi vel acceptare recusarint. Quod si etiam Bucerus hac ratione callidè in transactione illa Heluetiorum & Lutheri, vt hi homines accusant, egisset, certè non candidè, rem tanti ponderis, tractandam suscepisset.

*Ambrosius
Vvolffius in
historia Au-
gustianæ Con-
fessionis.
pag. 3. & 31.*

Sic hanc etiam mouent obiectionem: Lutherum in formula Concordiæ Transsubstantiationem seu localem inclusionem improbasse. Ergò defecisse eum ab Elencticis suis scriptis.

Respondemus, Transsubstantiationem iam pridem, ante etiam exhibitam Augustanam Confessionem, improbarat, nec tum demum eam reiecit: id quod ex ipsius scriptis abundè demonstrari potest. Quæ ratione etiam pari modo localem inclusionem, in Confessione sua maiori de cœna, damnat: Bucerus etiam ipsum Lutherum excusat, in Epistola quadam ad Comandrum: His figmentis vim ei & iniuriam fieri: Quod etiam fateatur in reuocatione sua inquit: Oecolampadium quoque hæc reprehendisse, quòd docuerit, corpus Christi cum pane in vnâ essentiam atque substantiam vniri, quod tamen Lutherus nunquam dixerit.

Simili modo Lutherus non demum in formula Concordiæ An. 36. Sacramentalem vniõnem docere cœpit, vt nostri fingunt aduersarij: verum longè antè in Confessione sua maiori, agnouerat eam, tradiderat, vterat: quemadmodum prolixus tractatus de identica prædicatione, Confessioni eius maiori, de cœna est insertus. Quòd verò obijciunt, improbasse eum in literis ad Heluetios ascensum & descensum corporis Christi in cœna: Omnino igitur eum ab Elencticis suis scriptis recessisse.

Respondemus. Merum esse figmentum, in Epistola demum ad Heluetios, hanc eum opinionem improbare: Libri enim ipsius abundè testantur nunquam eum hunc ascensum aut descensum corporis Christi asseruisse. Nec etiam verba illius Epistolæ Lutheri ad Heluetios id sibi volunt, Lutherum doctrinam illam aliquando probasse, iam autem reuocare:

quint

quā potius contrarium testantur: Hæc enim ipsius sunt verba: nunquam docuimus, nec etiamnum docemus, Christum de cœlis aut dextra Dei descendere & ascendere.

Inferunt etiam, in polemicis eum scriptis, durabilem corporis Christi cum pane coniunctionem, docuisse, quam opinionem postea in Concordia retractarit.

Lutherus verò se ipsum huius calumniæ causa, in Epistola scripta ad amicū quendam de missa priuata, vñionem se non de durabili coniunctione, sed de vsu & susceptione intelligere, quæ sententia vera etiam est & Orthodoxa. To. 6. Ger. lenensi.

Tandem asseuerant aduersarij, Lutherum à Concordia illa anni 36. descivisse, promissis non fideliter stetisse. Respondemus, Quæ tandem conscientia, optimum Lutherum, criminis huius arguere audeant, cum cōiuncti sint merum id esse figmentum. Negari certè non potest, Heluetios nunquam in forma Concordiæ Anni 36. consensisse: Taceo quod illi subscripserint, illamque constanter acceptarint: quæ igitur ratione deficere ab illa potuit? Admonit. pag. 233.

Deinde id etiam indubitatè est veritatis, nunquam Lutherum posterioribus annis aliam doctrinam tradidisse, diuertam ab ea, quam in libris Elencticis & didacticis exposuit: cuius summa in forma Concordiæ Anni 36. disertis verbis comprehensa est. Quæ igitur ratione ab illa descivisset?

Tertiò. Nec in Luthero culpa hæret, dictam Concordiam non plenè fuisse constitutam & conclusam: verum illam Heluetijs potius esse imputandam, qui perpetuò, vt supra ex Lauateri Historia est comprobatum, Concordiæ illi contradixerunt, nec illam acceptare voluerunt,

Quartò, Lutherus non mox post actionem illam Anni 36. contra Heluetios hac in controuersia scripsit: verum longo tempore, summa eos patientia, tulit: & tum demum Confessionem suam minorem edidit, postquam re ipsa deprehendit, illos silentio suo abuti, & gloriari, quod ad ipsorum partes & Confessionem de cœna, transferit. Postrema enim ipsius Cōfessio, Anno. 44. demum in lucem prodijt, quando Tigurini opera Cinglij, addita Apologia, qua testabantur, se illius doctrinam & Cōfessionem retinere & defendere constituisse, typis subiecerunt & publicarunt.

Ex quibus omnibus abundè constat, quā perperam & falsò aduersarij Concordiam Anni 36. allegent, & qua peruersitate illam aduersus Doctorem Admonit. p. 233. 234.

CAPVT X. APOLOGIAE.

Doctorem Lutherum interpretentur. Cumque, vltcrius quod obijciant, non habeant, de vehementia Lutheri, qua in scriptis Elencticis est vsus, conqueruntur, verum hæc quærela ad rem non facit.

Quod si illorum scripta diligenter quis legat, maximè verò, quæ nuper, magno numero, aduersus librum Cõcordiæ ediderunt, plena horrendis calumnijs & blasphemijs, tanta elucet vehementia, vt inde ab initio certaminis, atrociora & magis aculeata, in lucem non prodierint. Denique non est quæstio huius loci propria, de vehementia, qua in scribendo vtuntur homines, verùm de veritate verbi diuini, de qua Dñi beneficio scimus, eam ex partibus stare D. Lutheri, non aduersariorum. Verùm cum vberior declaratio Concordiæ Anni 36. extet in Historia Augustanæ Confessionis, hoc loco in ijs, quæ hactenus dicta sunt, subsistemus.

*De notorio
aduersario
rum mendacio.*

Octauo & postremò. Mendacium notorium, (quo nomine à nostris rectè & publicè fuit appellatum) de reuocatione Lutheri quod attinet, est quidem ipsis iam ante istiusmodi responsum rationibus: vt meritò pudere illos debeat: idem denuò in medium producere. Ne verò conqueri vel potiùs gloriari possint, nescire nos certis & firmis fundamentis illis contradicere: illius solidam refutationem reperiet Christianus lector in Historia Augustanæ Confessionis, quam huic loco, inferere quoque potuissimus. Ne verò de eadem materia tot locis agatur, visum est, eam in historia Augustanæ Confessionis, esse pertractandam.

Dñs Opt. Max. cum Germanorum, tum aliarum nationum, propter Filium suum Dominum nostrum IESVM CHRISTVM,
oculos aperiat, quo istiusmodi figmentorum artifices,
cum mendacijs suis, agnoscere & vitare discant, Amen.

CAPVT

CAPVT XI.

*SOLIDA RESPONSIO AD QVERE-
lam aduersariorum, de iniusta condemnatione
sue doctrinae, in libro Con-
cordia.*

ONQVERVNTVR aduersarij quam maximè, in libro *Admonis.*
Christianæ Concordiæ, doctrinam suam de sacra cœna & *pag. 244.*
persona Christi, certis quibusdam in partibus & capitibus *245. 246.*
esse improbatam & condemnatam. *247. 248.*

Inferunt primò, se damnari non posse, quia sua opi- *249.*
nione, de illis articulis, non perperam docent.

Deinde, quia in nulla etiam synodo sint auditi.

Tertiò in nullis etiam comitijs hætenus sint damnati.

Ad quæ capita respondemus, primùm in genere, rectè fieri & Chi- *Rectè fieri,*
stianè, esse etiam in sacris literis concessum opiniones falsas reijcere & im- *si opiniones*
probare. *falsæ impro-*

Christus enim ipse docuit. Matth. 7. attendite à pseudoprophetis, & *benetur.*
Apostolus Paulus Act. 20. Attendite vobis ipsis & gregi. Gal. 1. si etiam An-
gelus de cœlo, &c. 1. Io. 4. Non omni spiritui credite: sed probate eos. 2. Io. 1.
si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, nolite eum recipere in
domum, nec auei dixeritis.

Quia igitur ex verbo DBI, & ex perspicuis atque simplicissimis testa-
menti filij DBI verbis, scimus, doctrinam aduersariorum nostrorū esse
falsam: asserente enim Christo Domino nostro, accipite comedite, hoc est
corpus meum: aduersarij contradicunt, non est corpus ipsius, id quod hæ-
tenus abunde demonstrauius: nemo sanè nobis vitio vertere potest
vel debet, quod publicè hoc ipsum scribendo & docendo profiteamur: & in
vniuersum omnes, contra sacramentarios illorum errores, præmonemus.

Quòd si inferant: non rectè fieri, quòd omnes illorum Ecclesias, capi-
tum illorum causâ, cõdemnemus: Respondemus expressè, quemadmodū
in præfatione libri etiam Christianæ Concordiæ mentio facta, hoc à no-
bis aut nostris nunquam esse factum. Vocem etiam condemnationis in
libro Concordiæ eò non esse directam.

Quando enim liber Christianæ Concordiæ vitur vocabulo 'conde-
mnationis

mnationis, non intelligit eo verbo: vt aduersarij nostri illud falso detorqueant, quòd idem significet, quasi magistratui politico, ad mactandum & trucidandum, in manus tradere: quemadmodum multis locis apud pontificios, pro dolor, hæcenus in vsu fuit: verùm, hoc nec aliud quid, denotat, disertè significare & omnibus demonstrare, doctrinam ipsorum, in hoc capite, erroneam esse, verboque DBI repugnare, ideoque fugiendam & vitandam.

Integros etiam Ecclesiæ ipsorum cætus, sine discrimine, vt nobis obijciunt, nos cõdemnare, nunquam nobis in mentem venit. Hoc enim si faceremus, eijceremus cum lupis etiam oues, seu vt Germanorũ dicitur pro uerbio, vnà cum lauacro, etiam infantem, effunderemus, quæ tamen nostra sententia nunquam fuit, nec etiam nũ est: quam etiam ob causam integros Ecclesiarum illorum cætus condemnaremus: cùm DBI beneficio probè sciamus, permagnum esse discrimen, inter oues & lupos, qui gregi non parciunt, Act. 20, quemadmodũ illud etiã nobis constat, aliquot millia ouiuũ esse in ipsorum Ecclesijs, quæ summũ hoc controuersie negotium nõ satis intelligunt, nec etiã, prout necessitas flagitat, satis sunt informati.

Quare igitur ouiculas illas, simpliciter & sine discrimine, condemnaremus? Certè maximus, in Ecclesijs ipsorum, ad huc est numerus eorum, qui si rectè ex verbi diuini fundamentis informantur, mox defecturi essent, à lupis se seiungerent & nostris Ecclesijs cõiungerent. Hi omnes non temeritate quadam, sed ex inscitia peccant: Ideoque nec temerè condemnari debent.

Præterea nullum est dubium, multos in illorum esse Ecclesijs, qui Sacramentario dogmati, in articulis de persona Christi & cœna Domini, non assentiantur, suum enim aliquem semper habet cœtum, & septem illa millia semper præseruat Christus, quæ genua non flectunt coram Baal. Quare sine discrimine, integræ Ecclesiæ condemnari non possunt. In eodem enim agro facit & triticum & zizania nascitur: quæ etiam, ne Apostoli quidem, Christi separare nouerunt, Matt. 13. Deinde seductorum multi sunt dociles & sanabiles, qui solidæ veritatis informationi se nõ opponunt, verum erudiendi sepatiuntur. Falsi tamen doctores, eorũque auditores, quandiu illos sequuntur, nec ab illis se auocari patiuntur, diligenter ad illud domini apud Esaia Prophetã 9. cap. attendat. Proinde directores populi huius facti sunt: seductores & qui dirigebantur, perdebantur. Item ad Christi illã grauissimam adhortationem: Sinite illos: Cæci enim sunt, & duces cæcorum: proinde si cæcus cæcum duxerit, yterque in foueam cadet.

Insu-

Insuper non simpliciter seiungimus personas à falsis dogmatibus, verum discrimen constituimus, & quidem meritò, inter personas pseudodoctorum, qui contumaciter falsas opiniones tuentur, Orthodoxam doctrinam, horrendis blasphemijs calumniantur, nec moneri se, vel minima in re, patiuntur: & inter oues seu auditores, qui non ita facile & citò rem ipsam apprehendere, & pseudodoctorum fraudes & fallacias animaduertere, intelligere & vitare possunt. Permagnum enim est discrimen inter hæreticos seu pseudodoctores, & inter Ecclesias, in quibus falsam doctrinam, Dei permissione, spargunt.

Quare nusquam etiam legimus, in Concilijs integras Ecclesias esse damnatas, quæ tamen à falsis doctoribus seductæ & occupatæ fuerant: verum ipsi tantum falsi doctores, vnà cum falsa sua doctrina, damnati sunt: quemadmodum id Chrysost. in oratione de natura humana sequentibus verbis distinctè indicat. Dogmata, inquit, impia & ab hæreticis profecta, arguere & anathematizare oportet: Hominibus autè (nò inquit hæreticis sed hominibus præoccupatis hæresi) parcendum & pro salute eorum orandù.

Hæresis quidem & hæreticus inter se cohærent, & sunt, vt in scholis loquuntur, coniugata. Verum hæresis & seducta ouicula, non ita sibi cohærent, verum in sententia condemnationis facile seiungi possunt. Quam ob causam, Dominus etiam noster Christus ipse, phariseos & saduceos cum doctrina ipsorum reijcit: nunquam verò vniuersam Iudæorum Ecclesiam condemnat: verum seductarum ouium salutem & vitam, perpetuò, magna quærit sollicitudine & diligentia. Sic Paulus etiam, licet grauiter, Corinthiis & Galatis succensuerit, quòd à veritate Euangelij seduci se passi fuerint: non tamen in vniuersum omnes Ecclesias illarum rerum publicè condemnauit, sed falsam tantum doctrinam, & pseudodoctores: Ecclesiæ autem & seductarum ouium salutem, summo studio promouit.

Hoc discrimine erga illas etiam vtitur liber Christianæ Concordiæ: iniuste igitur illum accusant, quòd in vniuersum omnes ipsorum Ecclesias, condemnet.

Quòd autem magno prætendunt clamore, nunquam se in publica synodo esse auditas, ideoq; condemnari se, nec posse, nec debere.

Ad eà obiectione hoc fundamento respōdemus, inde ab initio in Ecclesia Christiana multos pseudodoctores in Ecclesia fuisse condemnatos, qui tamen ad publicam synodum nec vocati, nedum in ea auditi fuere: Quæsumus qua in generali synodo Hymenzus & Philetus à Paulo accusati, & postea auditi fuerunt? Similiter in qua synodo Simon Magus, Ebion.

Cerinthus, &c. publicè auditi & solemniter sunt cōdemnati, nunquid nō Augustinus Tom. 7. contra 2. Epistol. Pelagian. in hæc verba scribit. Quasi nulla hæresis aliquando, nisi synodi congregatione, damnata sit, cum potius rarissimè inueniantur, propter quas damnandas, necessitas talis extiterit, multoque sint atq; incomparabiliter plures, quæ vbi extiterunt, illic improbari damnariq; meruerunt, atq; inde per cœteras terras deuotandè innotescere potuerunt. Verùm istorum superbia hanc etiam gloriam capere intelligitur, vt propter illas orientis & occidentis synodos congregetur, orbem quippe Catholicum, quoniam Domino eis resistente, peruertere nequeunt, saltem commouere conantur, cum potius vigilantia & diligentia pastorali, post factum illis competens sufficiensque iudicium, vbiunque lupi illi apparuerint, conterendi sint, siue vt sanentur atque mutantur, siue vt ab aliorum salute atque integritate videntur.

Nunquam etiam edoceri potest, omnes hæreticos, quorum Epiphanius, Augustinus, Theodoretus, Damascenus & alij suis in scriptis meminerunt, in publicis Consilijs prius fuisse solemniter auditos & condemnatos.

Licet igitur aduersarij, quo ad ipsorum doctrinam, nunquam hætenus in generali synodo sint auditi: ipsorum tamen libri & scripta abundè satis sunt cognita: similiter in conuentu Marpurgensi, Anno 19. prolixè & quantum necessitas flagitabat, sunt auditi, quemadmodum in alijs etiam colloquijs, quæ diuersis temporibus, de hoc doctrinæ capite, cum illis sunt habita: quibus, ex nostra parte, officio est satisfactum: quemadmodum enim Augustinus contra duas Epistolas Pelagianas rectè scribit: apertam perniciem etiam, sine synodi congregatione, & licitum & æquum est damnare. Nihil igitur eos excusatio illa iuuat, & Hieronimus inquit: vt apparuit scorpium, illicò conterendus est. Atque iterum Augustinus: vbiunque lupi illi apparuerint, conterendi sunt.

Nec quicquam ad rem facit, quod obijciunt: si hoc sit iuris, eadem, illos, ratione nostram doctrinam posse damnare. Respondemus quasi verò id hætenus intermiserint aut etiamnum intermitterent: an non omnia illorum scripta, imprimis autè V Vittebergensium fundamentum firmum, Orthodoxus consensus, & quæ his similia aduersus nos ediderunt, plena sunt condemnationibus, in quibus, impudentissima fronte, cōtra conscientię testimonia, omnium hæreseon etiam absurdissimarum, quæ multis retrò seculis exortæ sunt, publicè nos insimulant & arguunt?

Quod si simpliciter nullus pseudodoctor cōdemnandus est, vt prætendunt,

dunt, nisi prius publica in Synodo, sit auditus, lubenter quidem sciremus, quanam publica in Synodo, Pontificios Doctores, quos procul dubio condemnant, accusarint, ite in qua Synodo generali Anabaptistas, Schvuenckfeldianos, Libertinos, Qslandrianos, & his similes, quos publicè condemnant hereseos & errores, accusarint, & conuicerint. Quòd si ipsis licet hos omnes condemnare, quos nunquam tamen generali aliqua in Synodo, audierunt: Qua ratione hæc nobis solis, ex verbo D B I, & secundum illud, iudicandi potestas esset denegata?

In eandem sententiam Philippus Melancthon, & Brentius anno 30. scripserunt ad Hafsæ Landgrauium, &c. Siue Concilium instituat, siue non instituat, certè nemo cogendus est, vt veræ & piæ doctrinæ, quam profitemur, renunciet. Præterea diligenter cauendum est, ne nimia subtilitate, quæ tamen nihil habet certi, cursus doctrinæ veræ, & certissimæ impediatur, quod sanè, iam etiam aliqua ex parte fieri, experimur. Persequuntur Cingliani sine Concilio Pontificios & Anabaptistas. Quare alijs non liceret etiam, extra Synodum, erroneam illorum doctrinam, improbare & prohibere in primis, si ea ratione Orthodoxa doctrina promouetur, pax atque Concordia stabilitur?

Nec hoc etiam aliquid, ponderis habet, quod inferunt, multos è nostris, & quidem non plebei tantum ordinis homines, verum omnium doctissimos ad ipsos desciiuisse. Non igitur illorum doctrina, à nostris est condemnanda?

Inclinarat ferè vniuersus orbis Christianus, ad dogma Arrij: ita vt vix duo essent Episcopi, qui illo veneno non esset infecti: num propterea Orthodoxi, & rectè sentientes Christiani, Arrij dogma, illòsque, qui docendo id propagabant, non improbassent?

Extremò, illud caput quod attinet, in nullis comitijs Imperij, eos esse damnatos. Respondemus: doctrinam illorum, de cœna in comitijs Augustanis anno 30. claris verbis, à statibus, qui ei subscripserant, fuisse improbatam, hæc enim articuli decimi sunt verba: improbamus secus docentes: sub qua, nemo comprehenditur alius, quam Cingliani Doctores, quemadmodum acta Augustani conuentus, clarè id euincunt. Non igitur est, quod vsque adeò iactitent, doctrinam suam nullo esse publico imperij, conuentu condemnata. Doctrina enim illorum, per Augustanam Confessionem, vt anno 30, ita in hunc vsque diem, rejicitur.

Quòd autem, alijs in comitijs, intercessionibus pro ipsis factæ, non ratione doctrinæ, quæ nullis in comitijs fuit approbata, nec etiam ratione

CAPVT XII. APOLOGIAE.

doctorem, qui illam perpetuò vrgent, factum est: sed quòd ea spe semper fuimus, futurum, vt temporis progressu ad nostram Confessionem accedant, & à suo errore decedant, in primis verò, eam etiam ob causam, vt varij motus, & homicidia cauerentur, quibus postea politicæ nonnullæ accesserunt causæ: de quibus, non est necessarium, vt pluribus, hoc loco, dispute-
mus.

Immotæ igitur est & manet veritatis, libro Christianæ Concordiæ, benè & rectè factum esse, quòd doctrina illorum, de persona Christi, & sacra Domini cœna, improbata & reiecta est: Ecclesiæ autem ipsorum, nullo modo sunt condemnatæ.

CAPVT XII.

*SOLIDA REFUTATIO ANTILOGIA-
rum, quas Neostadienses Theologi, in libro Christianæ
Concordiæ, monstrare conati sunt.*

*Admonit.
pag. 294.*

INTER cætera, quæ aduersarij nostri, contra librum Christianæ Concordiæ, sparserunt, haud postremum est, ipsorum opinione, quo suam eruditionem ostentare vulerunt: quòd longum & prolixum Antilogiarum Catalogum, colligerunt.

Vniuersa autem illa antilogiarum monstratio, nihil aliud est, quàm repetitio omnium argumentorum & fundamentorum, quæ in præcedentibus capitibus, contumeliosi sui libelli, hinc inde aduersus librum Christianæ Concordiæ, produxerunt. Quòdque in præcedentibus capitibus, in forma proposuerunt Syllogistica: id hoc loco repetunt in forma Antilogiarum, non quòd habeant noui aliquid, quod libro Christianæ Concordiæ opponant, quodq; pridem, magna sarragine, non fuisset oppositum: verum vt librum illum hoc prægrauent, apud Christianum lectorem, præiudicio: illumq; quasi sibi repugnet, publicè eò facilius traducere possint: quæ omnes tamen Antilogiæ, si diligentius examinentur, nil sunt, nisi inanis quædam, inutilis, nugatoria, nulloq; nitens fundamento, battologia, nullius omninò ponderis, quæ etiam non digna est, vt pluribus, & vt singula seorsim refutentur.

Si enim singula, ordine examinanda, & ad singula seorsim esset quid
respon-

respondendum, omnia de nouo retexenda essent, & repetenda, quæ, in præcedentibus accusationum capitibus, iam pridem solidè sunt refutata: essetq; Christianus lector, frustra, odiosa repetitione præcedentiũ capitum, detinendus: quod minimè iudicamus necessariũ. Qui ludiolosus est veritatis, in præcedentibus capitibus, ea deprehendet fundamenta, Dñi beneficio, vt nulla ei opus sit repetitione: Cui autem decipi volupe est, nulloq; veritatis studio tenetur, huic prolixa refutatione earum rerum, quæ supra sunt refutatz & explicatz, nullum præstabitur officium: Qui enim consilium non admittit: eidem, nulla etiam medicina, succurri potest.

Quò autem esset numerus Antilogiarum amplior, cauillantur initio titulũ libri, quod Concordia inscribatur, cum tamen totus sit in improbatione & condemnatione. Non deessent autem nobis causæ, par pari referendi, titulumq; libri ipsorum exagitandi, quo asserunt: A Theologis quibudam, nomine quorundam ordinum Augustanz Confessionis, edito. Hoc enim (sit venia dicto) crassum est & palpabile mendacium, quod ipsa præfatione, Electorum, Principum & amplissimorum ordinum, abundè est refutatum. Verum his & similibus artibus, cum illis non certabimus, sed hæc & huiusmodi alia ipsorum artificia D. B. O. commendabimus: & iudicio Christiani lectoris commitemus.

De inscriptione libri Concordiæ.

Eadem est ratio secundæ Antilogiæ: Doctrinam libri Concordiæ repugnare Augustanz Confessioni. Quæ antilogia, in fundamento examinata, quæ sita calumnia est, & supra cap. 9. de vera sententia Augustanz Confessionis, abundè refutata.

Tertia: Prædicari, libro Concordiæ eas controuersias declarari, quæ post mortem Lutheri demum sint exortæ: cum Sacramentaria controuersia, longè antè illius obitum mota, simul includatur. Hæc Antilogia in libro Concordiæ, in cap. de cœna Domini, pag. 292. mox ab initio, his verbis est refutata. Ideo scilicet factum esse, quia post obitum Lutheri, nonnulli Theologi ad Sacramentarios defecerunt, & contra conscientiæ suæ testimonium, Augustanam Confessionem violenter in sententiam Sacramentarium pertrahere conati sunt.

Admonit. pag. 295.

Quarta: In libro Concordiæ asseri. Omnia, ad Concordiam & declarationem pertinentia & necessaria, in eo contineri: & tamen multas necessarias & viles censuras accessisse. Verum hîc regula illa adhibenda est: Concordia tempora, & conciliabis Scripturas. Assertio illa, de libro Concordiæ iam edito, prædicatur: nõ prædicabatur tũ, cum adhuc censuræ colligebantur, è quibus postea in hanc formam, qua est publicatus, est conformatus.

Quinta:

CAPVT XII. APOLOGIAE.

Quinta: Libros Theologorum priuatos, velle nos, secundum hanc formam examinari: cur non etiam Lutheri? Ad hanc supra cap. 10. est responsum de authoritate Lutheri.

Sexta & Septima, de condemnatione cap. 11. de iniusta condemnatione sunt refutatae.

Octaua, de norma doctrinae declarata est cap. 10. de authoritate Lutheri.

Nona, de libris Philippi, partim in praefatione Concordiae, partim in capitibus, de vera sententia Augustanae Confessionis, & authoritate Lutheri, est explicata. Verum mirum est istorum hominum ingenium: Accusant nos, Philippi scripta nos traducere: cum nemo omnium sit, qui maiori id, ipsis, faciat supercilio, & in hoc ipso illorum libro: & in alijs eorum scriptis: quemadmodum in Pezelij Obiectionibus & Responsonibus, in censura Zanchij, idem videre licet.

Admonit.

p. 19. 297.

295. 299.

300. 301. 302.

303. 304.

305. 306. 307.

308. 309. 310.

311. 312.

Decima Antilogia diuersas quasdam phrasas, corradere incipiunt, & doctrina de persona Christi, de personali vnione duarum naturarum in Christo, & communicatione Idiomatum: vsque ad 42. Non autem verum sunt, sed in speciem tantum, Antilogiae: sunt etiam omnes supra in cap. de persona Christi, in quo ad omnes illorum obiectiones, abunde, & firmis rationibus est responsum, DE beneficio, conciliatae: Lectorique Christiano monstratum: aduersarios nostros, hisce oppositionibus, & Antilogijs librum Christianae Concordiae, immerito onerare & implicare.

Eadem ratio est 42. & sequentium Antilogiarum, quas ex loco de cena, & libro Concordiae, collegerunt, & confuderunt. Repetitiones enim tantum sunt, praecedentium argumentorum, quibus arbitrantur, sanam doctrinam de cena, se posse inuoluere, & suspectam reddere: Christianumque lectorem perturbare, vt quid statuere debeat, nesciat. Ad quae tamen omnia, in Capite de sacra cena (vt supra ostendimus) abunde responsum, manifestoque declaratum est, aduersarios nostros, has Antilogias, & suo cerebro confingere, & libro Christianae Concordiae affingere, licet nec in eo contineantur, nec villo fundamento veritatis, inde concludi possint. Quae etiam pia mentes, capita illa, in quibus de cena agitur, diligenti attentione legunt, ipsae etiam, citra prolixiorum declarationem, mox animaduertent, has omnes Antilogias, meras & quasitas esse contradictiones: & mera tantum ac crassa, sit venia dicto, mendacia.

Vt enim paucis vnicum hoc moneamus. Si vnica illis obiectio, de generali vbiquitate corporis, in omnibus creaturis Christi, omnibusque impu-

impurissimis locis, adimatur, (quemadmodum DEI beneficio, supra in capitibus, de persona Christi, de sacra cœna, de authoritate Confessionis Augustanæ, &c. erepta est:) tum præcipua illorum argumenta omnia, & Antilogiæ iacent: nec vlla ratione subsistere possunt, quod omninò necesse habent, vt fateantur.

Inprimis autem, his se iactitant, quæ inuicta nominant, argumentis.

Quod ubiq; est, id de loco in locum non transit.

Admonit.

Corpus autem Christi, illis ubiq; est.

pag. 322.

Ergò, Non transit cum pane ex manu Ministri in ora vescantium.

Respondemus ad Maiorem: Exod. 20. inquit Dominus, In omni loco, in quo memoria fuerit nominis mei, veniam ad te. Cum autem sit ubique, quomodo dicit, veniam ad te, quasi iam antè non adfuit? Similiter Spiritus sanctus est ubiq;, Psal. 139. Et tamen asseritur. Spiritum sanctum, descendisse in specie columbæ, in Christum. Non igitur vsque ad eam aurea est illa regula, qualem sibi aduersarij imaginantur. Hoc autem non idèd asserimus, quòd statuamus DEVM, de loco ad locum moueri: sed vt indicemus, non omnia esse oracula, & elaborata artificia, quæ in medium proferunt.

Responsiones

ad præcipua

argumenta

partis ad-

uersariae de

vbiquitate.

Ad minorem, Corpus Christi esse ubique, respondemus, de generali vbiquitate, supra nos declarauimus, fundamentum præsentis corporis Christi in sacra cœna, nequaquam nos inde desumere: sed ex verbis tantum institutionis. Nihil igitur fundamentum illorum aduersus nos concludit.

In articulo de sacra cœna, non est opus disputatione, de transitu ex vno loco in alium: Item. Non necesse est corpus Domini nostri Christi, è manu ministri, administrantis sacram cœnam, transire in os eorû, qui sacra cœna vtuntur. Quemadmodum enim, non localiter est in pane & vino: & tamen verè est præsens, secundum verba institutionis: ita nullo etiam modo, pro ratione huius mundi, transit de manu, qui benedictum panem & benedictum calicem distribuit, in ora illorum, qui sacram cœnam accipiunt: verum hæc omnia fiunt, supernaturali, & incomprehensibili modo, qui soli Christo est perspectus.

Et quemadmodum in nostris Ecclesijs, (quod supra etiam ostendimus) non docemus, nunquam etiam docuimus, Christum in cœna corpore suo ascendere, aut descendere: sic etiam nunquam docuimus, nec etiam docemus, Christum corpore suo & sanguine localiter, & comprehen-

A a a

sibili

CAPVT XII. APOLOGIAE.

sibili modo, è manu ministri, transire in os illius, qui sacra cœna vtitur: Verùm hoc sine omni fieri localitate, aut transitu de loco vno, in alium: ratione nobis abscondita: cùm Christus, qui id, in verbo suo, nobis promissit, verus DEVS & Homo sit, in vna inseparabili persona: suoque corpore exaltatus sit, super omne nomen, quod nominari potest, non tantùm in hoc, sed etiam futuro seculo.

Mira res est: Quod istis hominibus non est locale, nec locali fit modo, id nec volunt, nec possunt, ingenio suo pertinaci, ac disputationibus assueto, comprehendere: verùm id mox falsitatis, ac nullitatis arguunt. Quasi verò, Christus Dominus noster, sine locali illo ascensu, & descensu, & suo locali transitu, de loco ad locum, verum sum corpus in cœna, nequeat præsens per ministrum distribuere: vel quasi rationem inuenire non possit, qua corpore & sanguine suo in cœna, præsens esse possit, illudq; distribuere: nisi id localiter fiat.

Denique, quia Christus in verbis institutionis promissit, se corpore suo & sanguine, in sacra cœna adesse, illudque in ea velle distribuere: præsstat etiam, & præsclare potest, licet id localiter non fiat, nec transitus etiam ex loco, in locum, sit fingendus.

Pro omnipotentia enim & sapientia sua, facile nouit promissiones suas supernaturali, cœlesti, & incomprehensibili ratione adimplere, quam, ob verba institutionis, firma fide amplecti debemus: in futuro autem seculo demum, illam addiscemus & comprehendemus. Præsentiam veram corporis Christi, iuxta verbum, nunc credimus, modum autem præsentiae nescimus.

Ne quis verò obijciat, supra tamen, cap. 8, modum definitiuum nominastis: concluditur igitur rectè, modum præsentiae sciri posse? Respondemus: Dictis verbis modum præsentiae, non propriè determinari, aut enunciari: sed id tantùm asseri, corpus Christi verè adesse: nec tamen adesse localiter, verùm supernaturali, & incomprehensibili ratione: quemadmodum id Doctor Lutherus ipse, in postrema sua Confessione, his verbis declarat: Docemus corpus Christi, non esse localiter in Sacramento, vt stramen in sacco (sed definitiuè, hoc est, verè), quemadmodum in meo libello (Confessionem, intelligeeius, maiorem de cœna) firmis rationibus demonstraui.

Item: Quod loco mouetur, non est vbiq;.

Corpus Christi editur ore, vnà cum pane, quem porrigit minister. Non igitur est vbiq;, quia discedit ex manu ministri.

Responde-

Respondemus ad minorem: Nequaquam concedimus, corpus Christi, quando panis benedictus in cœna à ministro distribuitur, localiter, de loco ad locum moueri: nec enim in sacra cœna localem fingimus præsentiam corporis Christi: nec docemus corpus Christi localiter in vſu cœnæ, per manum ministri transire in ora communicantium: verum isthæc omnia, fieri illocaliter, absque locali transitu, vel motu de loco in locum, ratione & modo quem Christus ipse, sibi reservauit. Præsentiam veri corporis, & sanguinis Christi in cœna, indubitato scimus, & statuimus è verbis institutionis. Verbum enim Christi fallere nos, non potest: Illi etiam in hac vita, acquiescere debemus. Modus præsentia, Christo, illius omnipotentia, & inexhausta sapientia, qua omnia, quæ promissit, præstare potest, est committendus. Quare nec hoc argumentum quicquam nobis derogat.

Item: Quicquid est vna essentia, seu substantia (vt corpus Christi) id nō potest esse in pluribus locis, quin simul sit intermedijs, hoc est, in omnibus, alioqui non esset vnum, & idem numero corpus.

Sed Christi corpus est vna essentia. Ergo, &c.

Respondemus ad Maiorem: Naturaliter loquendo propositio illa locum habere potest. Quando autem de vera præsentia, corporis & sanguinis Christi, in sacra cœna est sermo, non amplius de naturalibus rebus, sed de actione extraordinaria, & supernaturali tractatur. Sacra enim cœna peculiaris est ordinatio, & institutio Christi, quæ naturali naturæ ordini, non est subiecta, sed multis modis eam transcendit. Ridiculum igitur, & vanissimum est, aduersarios, extraordinarias & supernaturales actiones, & ordinationes DEI, actionibus naturalibus, & proprietatibus creaturarum, earumque cursum naturalem, metiri & iudicare conari.

Ad Minorem: Corpus Christi, vnicam esse substantiam, & vnicum corpus, & vnicum illud corpus, simul pluribus locis, esse non posse, nisi etiam sit locus intermedius, quatenus naturale corpus est & manet, &c. Verum est, quando de corpore Christi, secundum communem naturæ cursum loquimur.

Paulò autem antè dictum est, Sacramentum sacre cœnæ, singularem esse, extraordinariā, & supernaturalem actionem, communi naturæ cursui non subiectam: verum à Christo singulariter in testamento ipsius institutam.

Quamobrem aduersarij nostri pessimè faciunt, quod ex communi naturæ cursu argumentantur, & concludunt aduersus extraordinariam,

CAPVT XII. APOLOGIAE.

supernaturalem, & specialem actionem sacrae coenae, quam Christus singulariter instituit: & ad ordinarias naturae actiones nequaquam pertinet.

Verum, inquit, Scriptura ipsa asserit, Christum verum habere, naturale, substantiale corpus. Ergo, &c.

Respondemus: Concedimus Scripturam, id affirmare, sed eadem asserit, Christum eodem illo suo corpore, in sacra coena praesentem esse, in eaque praesens, verum, essentiale corpus, quod pro nobis in mortem est traditum, distribuere.

Quare non minus ac prius, idem verum esse & manere necesse est. Scriptura enim in neutro falsum asserit. Consequitur igitur, cum verba institutionis Christi veracia sint, & certo sint adimplenda, nisi Christum mendacij arguamus, verum, eum, corpus suum, quod pro nobis in mortem tradidit, alia, hoc est, coelesti, supernaturali ratione verè in coena, distribuere. Et quidem facile ei hoc est, & expeditum, quia hoc corpus ei, qui verè filius DEI est, personaliter & indissolubili vinculo, est vnitum: & ad dextram omnipotentis virtutis diuinæ exaltatum. Licet igitur, in hac vita, modum quo id fiat, assequi non queamus: non tamen sequitur, hoc esse, vel fieri non posse. Quod enim Christus asserit, hoc omnino fieri necesse est: cum non sit impossibile ei verbum vllum.

Item: Ex falso principio non nisi falsum sequitur.

Falsum principium ponunt, qui docent corpus Christi in pluribus locis, in quibus coena administratur, adesse.

Ergo, ex eo nil nisi falsum consequitur.

Respondemus ad minorem: Quod Christus æternus DEI filius, ore suo veritatis ipse instituit & ordinauit, id falsum esse, falsumque principium dici, non debet. Alioquin Christus ipse falsitatis, seu mendacij arguendus esset.

IESVS CHRISTVS autem ore suo veritatis, in certo minimèq; fallaci, aut dolofo testamèto suo, ipse disposuit, instituit, ordinauit, se in sacra coena, corpus suum, quod pro nobis in mortem, tradidit, & sanguinem, quem pro nobis effudit, velle distribuere: Hæc igitur illius ordinatio, & institutio, nullo modo falsum principium, sine blasphemia, dici haberi que potest: sed est & manet firmum & immotum principium, ex quo necessariò consequitur, corpus illum suum omnibus locis, simul distribuere, quibus eodem tempore administratur.

Hunc nodum, non ipsi connexuimus, verum Christus, suo ipsius ore, quo

quo mentiri nescit, in verbis testamenti sui, eum nobis monstrauit: quem sanè aduersarij, si possunt, dissoluant.

Argumentum illorum eò directum est, quòd statuamus generalem vbiquitatè corporis Christi, fundamentum præsentiæ, corporis Christi in cœna: atque inde concludamus, eum in cœna esse præsentem: Hoc autem minimè facimus: sed fundamentum nostrum desumimus ex immotæ veritatis verbis testamenti Christi: & certi sumus, si illa sequamur, nullo modo nos errare, nec falsum concludere posse.

Quòd si verba institutionis, falsum principium, falsumque fundamentum nominant, suo id periculo facere possunt. Nos scimus, Christi verba in æternum vera esse: nullòque tempore falsa aut vana existere. In his omnibus conclusionibus aduersarij nostri nihil aliud agunt, quàm quod naturalem cursum creaturarum vrgent, & quæ ex illo concinne & probabiliter concludi possunt. Interea autem temporis non cogitant, actionem esse extraordinariam & supernaturalem, Christumque corpore suo non ita ad cursum naturæ esse alligatum, vt sine eiusdem destructione plura corpore suo efficere non possit, quàm quæ naturæ leges admittunt.

Idcirco & nos DEVM optimum maximum precamur, vt omnium bonorum virorum oculos & aures aperiat, vt tandem aliquando audire & videre & intelligere incipiant, qua fide aduersarij hanc causam agant, quàm nullius ponderis conclusionibus & fundamentis nitantur: & quòd omnia illorum argumenta in hunc finem directa, ne Domino nostro ampliores & maiorem fidem tribuant, quàm quatenus illius verba, legibus naturæ, sunt consentanea: illas, quæ excedunt, licèt verba sint Testamenti CHRISTI, quæ expressè pro nobis faciunt, simpliciter negant, CHRISTVM corpore suo præstare posse: imò perficere adeò non posse, nisi suum ipsius corpus destruere velit. Hæc quam piè & verè concludantur, subiicimus iudicio piorum & prudentium Christianorum, qui certò statuunt, Dominum nostrum Christum in verbo suo veracem esse: & ratione omnipotentis suæ virtutis, corpore suo, sibi personaliter & indissolubili vinculo vnito, & ad dextram virtutis diuinæ exaltato, omnia ea præstare posse, quæ se illo perfecturum esse, verbo suo promissit.

Quo autem animo & genio suo magis indulgeant, & acerbius se contra librum Concordiæ vindicent: locum etiam de libero arbitrio arripiunt, in quo illud primum nobis obiiciunt, rectè quidem dici, DEVM velle, vt audiat verbum suum, & non obturentur aures, modò intelligatur, hoc ipsum quoque DEI donum & beneficium esse, &c. Agit autem liber Con-

Admonit.

pag. 324.

*Responsio ad
accusatio-
nes, quibus*

CAPVT XII. APOLOGIÆ.

noſtri ad- cordiz illis verbis de externa tantum diſciplina, & de naturali auditu ver-
uerſarij bi, qui communis eſt, homini etiam non renato, non autem de ſpiritali
Arti-ulum exauditione & acceptatione verbi prædicati: de qua liber Chriſtianæ Con-
de libro ar cordiz ſæpius & expreſſè fatetur, merum eſſe donum & beneficium Spiri-
bitrio, vt il tus ſancti, qui illud per verbum prædicatum in mentibus accendit. Et hoc
lein Con- quidem minimè eos latet. Verum, vt calumniandi aliquam haberent oc-
cordia li- caſionem, vel fingendum aliquid eis fuit, quo materia iſpis eſſet, in quam
bro tracta bilem ſuam euomerent, librùmque Concordiæ ſuſpectum redderent.

tur, grana Sic liber etiam Chriſtianæ Concordiæ aſſerit, doctrinam externam
re non de- eſſe inſtrumentum Spiritus ſancti, quo in mentibus conuerſionem opera-
ſinunt. tur: Quinto etiam Articulo Auguſtanæ Confefſionis mentio fit, Spiritum
 ſanctum, per iſtiusmodi media, fidem operari, vbi & quando velit, in ijs,
 qui Euangelium audiunt. Proinde calumnia illa non erat hoc loco neceſ-
 ſaria.

Admonit.
pag. 325.

Arguere etiam conantur librum Concordiæ *προσποληφίας*: quod
 loquutionem Lutheri, pure paſſiue, commode exponat: Philippi autem, à
 Chryſoſtomo, acceptam ſententiam reiſciat: Et tamen iſpi neceſſe habent,
 vt fateantur, ſi Chryſoſtomi verba intelligantur, nos prius velle, quàm tra-
 hamur à Spiritu ſancto, falſa eſſe: Id iſpum autem Chryſoſtomi verba ſibi
 velle, extra controuerſiam eſt: & abundè iſpis hoc è Chryſoſtomi monu-
 mentis conſtat, Attamen & hoc iſpum illorum calumnijs inferuire neceſſe
 habuit.

Et quoniam haecenus in ſcholis & libellis Methodicis vtrumque, &
 Chryſoſtomi & Baſilij dictum de libero arbitrio, vehementer admodum
 vſerunt: ac ſtudioſè iuuentuti inculcarunt, quaſi vtriuſque Patris ſcriptis
 doctrina de libero arbitrio, explicatè omninò, & verbo D B I per omnia
 conformiter ſit tradita, idè ſingulariter etiam vtriuſque Patris nomen in
 libro Chriſtianæ Concordiæ eſt additum: vt iuuentus, & cœteri etiam o-
 mnes inſormentur, rem ſe longè aliter habere, & eum, qui illud ſibi perſua-
 deri patitur, à veritate procul aberrare.

In hanc enim ſententiam ſcribit Diuiſ Chryſoſtomus de libero
 arbitrio, vnde & verba iſpius dedueta ſunt. Homil. 9 de laudibus Pauli:
 D B V S enim nolentes non cogit, ſed volentes trahit, & propterea dicit:
 Nemo ad me veniet, niſi Pater meus traxerit eum. Qui autem trahit, volen-
 tem trahit, humique iacentem, ac manū porrigentem. Ibidem: Multum
 quidem fecit ad ſalutem diuina vocatio, non tamen deſtruit eum ſue pro-
 priæ voluntatis laude, neque nocuit libero eius arbitrio.

Item;

Item: Vellem etiam nostra nos adferre, & tunc dicere, si D^{BVS} vouerit

Et Basilius, Homil. de pœnitentia: Hæc deliberauit filius perditus, nec bonum Patrem latuit, venit ad se excusandum, obuiam iuit ille verecundus. Solum velis, & ipse præoccurrit, incipit dicere, & Pater assumit.

Idem in Homil. de libero arbitrio: Liberum arbitrium, quod in hominis potestate est, in eo positum est, vt eligat seu non eligat, peccato & Diabolo resistere. Vt autem *παιτελῶς* (perfectè) vincantur concupiscentiæ, hoc non est potestatis liberi arbitrij, sed virtutis D^{BI}.

Longè aliter his verbis Basilius & Chrysostomus docent, quàm Spiritus sanctus, qui testatur, non initium fieri à peccatore & perdito homine: nec tantum humi eum iacere prostratum: manumq; porrigere: sed hominem per peccatum esse mortuum: qui ex proprijs viribus manum attolere nequeat: sed & hoc, vt ipsum etià velle, solius D^{BI} opus esse. Vnde Christianus lector colligere potest, hæc testimonia, de libero arbitrio, vsurpari nullo modo posse, vt à patribus factum est: cum sacræ literæ expressè testentur, omnes etiam bonas cogitationes, D^{BI} esse opus in nobis, quibus D^{EO} neque occurrimus, neque trahi nos à Patre patimur: nisi prius per Spiritum sanctum in nobis operatus fuisset, illam, mouendi manus & contendendi ad ipsum, facultatem. Phil. 1. Ex quibus id etiam constat, perperam factum esse ab ijs, qui iuuentutem in scholis ad illos authores remiserunt, cum hoc doctrinæ caput non rectè tradiderint.

Quæ etiam causâ fuit: vt Chrysostomi & Basilij nomina libro Concordiæ Christianæ infererentur, quo iuuentus & reliqui, vt dictum est, præmonerentur & præmunirentur.

Cum etiam in locis communibus D. Philippi Melancthonis, doctrina de viribus humanis, non sit Orthodoxa: neque etiam formæ sanorum verborum analoga, necessitate coacti fuimus, vt iuuentutem huius admoneremus: & in libro Concordiæ aduersus falsam doctrinam præmoneremus. Extra controuersiam est, D. Philippum Melancthonem communem præceptorem, virum omni doctrina & virtute excellentissimum & summum, de vniuersa Ecclesia Christi optimè meritum fuisse, summos fidei Christianæ articulos methodicè pertractasse: Ideoque libros illius singulari diligentia & assiduitate esse legendos: Quæ autem cum verbo D^{BI} non congruunt, omnino pace tanti viri remouenda nobis sunt, & de ijs studiosa iuuentus, atque simplicioces præmonendi.

Quare

CAPVT XII. APOLOGIÆ.

Quare asserimus, has phrasēs D. Philippi in locis cōmunibus, in loco de libero arbitrio: Humana voluntas in cōuersione hominis nō est otiosa, sed agit aliquid: Item. Hic ergo tres causæ concurrunt: verbū DEI, spiritus sanctus, & mens & voluntas assentiens Item: Liberum arbitrium est facultas applicandi sese ad gratiam. Item, quod D. Philippus inquit in expositione Symboli Nyceni. Humana voluntas in cōuersione ad DEVM, non habet purē passiue. In examine ordinandorum: Tres ergo causæ concurrunt in cōuersione hominis: verbum DEI, Spiritus sanctus, & voluntas assentiens, & quæ his sunt similes, non esse Orthodoxas, nec congruere cum pura & sana doctrina Prophetarum & Apostolorum, qui testantur, hominem in peccatis esse mortuum: & fidem atque cōuersionem ad DEVM, opus esse folius DEI.

Cū etiam in multis libellis methodicis, imprimis autem in Rhetorica D. Philippi, tres causæ efficientes cōuersionis cum Chrysostomi & Basilij dictis ponantur: ideo in libro Concordiæ expressē significandum fuit, & significatum est: quando de cōuersione hominis ad DEVM sermo fit: huiusmodi loquendi modos, nullo modo ferendos, sed necessariō remouendos esse.

Quod si verō quis hac phrasi vtatur: voluntatem hominis, quatenus sanata seu renata est, esse comitem spiritus sancti. Item: voluntatem hominis, accepto iam Spiritu sancto, non esse otiosam. Quemadmodum hæ phrasēs in libro Concordiæ sunt explicatę, huic nullam iudicamus esse mouendam controuersiam: nisi eum in finem illis vti velit: vt in speciem improbatī libelli & doctores, hac ratione excusentur.

Denique, quando de causis efficientibus cōuersionis sermo est, certum est, naturalem voluntatem hominis non renati, nullam habere actiuam capacitatem, sed passiuam, quæ verti potest ad bonum: quemadmodum liber Concordiæ id expressē & pluribus verbis è Luthero declarat.

Quod etiam attinet Vocem (scholasticorum) qua vsi sumus libro Christianæ Concordiæ, pag. 274. fol. 6. Nequaquam hæc nostra est sententia, quod veteres tantum scholasticos, ea intellexerimus: vel quod nouis doctoribus, qui illa phrasi sunt vsi, hominis voluntas in cōuersione non est otiosa, sed agit aliquid, pro confirmatione erroris de synergia patrocinari debeat: verum cōplectitur omnes, qui dictis phrasibus sunt vsi, quemadmodum id in Epitome libri Concordiæ est his verbis pag. 133. satis munitum. Quod verō ad dicta quædam tum Patrū tum Neotericorum quorundam

fundam doctorum attinet, DEVS trahit, sed volentem trahit, & hominis voluntas in conuersione non est otiosa, sed agit aliquid: iudicamus hæc formæ sanorum verborum, non esse analoga. Afferuntur enim hæc dicta ad confirmandam falsam opinionem, de viribus humani arbitrij, in hominis conuersione, contra doctrinam, quæ soli gratiæ diuinæ, id opus attribuit. Ideoque ab eiusmodi phrasibus, quando de conuersione hominis ad DEVM agitur, abstinendum censemus.

Plana etiam est & perspicua Confessio nostra, nos non tantum asserere & docere, non renatam naturalem voluntatem hominis, in sui conuersione, nihil operari, in rebus spiritualibus: verum etiam in ipsa conuersione nihil cooperari: nisi iam sit à Spiritu sancto, per verbum & Sacramenta, regeneratus & renouatus: tum enim in iam renatis & conuersis hominibus cooperatur in bonis operibus: quæ conuersionis hominis ad DEVM effectus sunt: non autem cooperatur ad sui conuersionem.

Similiter obijciunt, declarandam fuisse hanc phrasin in libro Concordiæ pag. 271, Concionatores non debere dubitare, de operatione Spiritus sancti, per suum ministerium. Hanc fuisse adiungendam declarationem, Spiritum sanctum fore efficacem in electis, cum contra minister verbi diuini, quia Electi non vsque aded omnes ei perspecti sint, & cum scriptura doceat, velle DEVM, omnes homines salutem consequi, meritò de nullo suorum auditorum desperare debeat, quandiu in viuus est, & verbum audire potest. Christus enim latronem etiam in extremo agone conuertit & in gratiam recepit. *Admonit. pag. 325.*

Sic arrodunt etiam id, quod libro Christianæ Concordiæ dicitur, *Admonit. non semper ex sensu gratiæ DEI esse iudicandum, an simus in gratia.* Cum tamen necesse illis sit fateri, rectè id dictum esse, si verba intelligantur *pag. 325.* (quemadmodum nos intelligimus, nec aliter vnquam intelleximus) non ex sensu magnitudinis gratiæ diuinæ, quæ sæpius, maxime in summis tentationibus & sensu iræ diuinæ, in mentibus fidelium admodum exigua est & infirma, verum ex certitudine gratuitarum promissionum, quæ fallere minimè possunt, de nostra salute, & gratia DEI erga nos, esse iudicandum. Nunquam autem nobis in mentem venit, quod fingunt, ijs nos verbis intelligere: infideles statuere debere, quod credant, cum promissiones gratiæ sint vniuersales, Spiritum sanctum, per ministerium verbi, efficacem fore.

Consimili ratione magno clamore exagitant, quòd in libro Con-

Bbb

cordiæ

cordiz, illa loquendi forma est improbata, tres causas ad conuerſionem hominis concurrere, &c. cum eodem in libro pag. 275. expreſſè additum ſit, hac ratione, & illam ob cauſam, phraſes illas reiſci & improbari, quando pro efficientibus cauſis, quales habitæ fuerunt, ſtatuuntur.

*Admonit.
pag. 327.
Reſpoſto ad
Antilogi-
as, quas ad
uerſarij Ar-
ſiculo de iu-
ſtificatione,
vt hanc Cõ-
cordia li-
ber decla-
rat, obijci-
unt.*

Sic etiam obijciunt, improbationem huius phraſeos, iuſtificationem requirere præſentiam bonorum operũ, &c. eſſe declarandam. Similiter & condemnationem illius phraſeos, in qua hæc propoſitio reiſcitur: Fidem iuſtificantem eam quoque eſſe, quæ ſit ſine vera pœnitentia & dilectione requirere quandam cõciliatione, cum præcedentibus phraſibus, & cum ſolutione illius obiectionis, fides non eſt ſola: Ergo non iuſtificat ſola: Itẽ, cũ ſolutione illius: Fides eſt opus: ergo opera iuſtificat. Sunt autẽ hæc omnia in libro Cõcordiz ita præmunita: vt hiſce calumnijs nullus omninò ſit locus.

Primã enim phraſin quod attinet, ſic ſemet declarat liber Cõcordiz, illa ipſa pag. 280, in qua phraſis illa eſt improbata: ideò illam eſſe reiectam, quia non aliter, quàm de cauſa iuſtificationis, intelligi poteſt. Quod enim ita ex neceſſitate præſens eſt ad iuſtificationem, vt ſine eius præſentia iuſtificatione eſſe aut fieri ipſa nequeat, id neceſſariò de cauſa iuſtificationis intelligitur. Nullo modo, autem concedi poteſt, bona opera ipſam cauſam ſtatu iuſtificationis, ſiue efficientem quis nominet, ſiue ſine qua nõ, hoc eſt, eiufmodi cauſam, ſine qua peccator coram DEO, non poteſt iuſtificari.

Altera phraſis ſe ipſam explicat, quare improbata ſit, eam videlicet ob cauſam, quando ſecuri & athei audiunt, præſentiam bonorum operum, ad ipſam iuſtificatione, tanquã cauſam, non eſſe neceſſariã, ne in eam deueniant opinionẽ, cũ tanquam cauſa iuſtificationis ſit improbata, docere nos & ſtatuerẽ, illã etiã fidẽ, veram eſſe fidẽ, quæ eſt & manet citra pœnitentiã & dilectione. Licet enim hoc dari nõ poſſit, præſentiã bonorũ operum aliquã, eſſe aut nominari, iuſtificationis cauſam: illeq; loquẽdi modus hac ratione meritò reiſciatur, nullo modo tamẽ hæc noſtra eſt ſententia, quòd doceamus: hanc verã eſſe fidẽ, quæ eſt & manet citra pœnitentiã & dilectione. Longẽ enim aliud eſt præſentiã bonorũ operũ in iuſtificatione non admittere tanquam cauſam: & ſtatuerẽ, ac docere: hanc veram eſſe fidẽ, quæ eſt & manet ſine pœnitentia & dilectione, id quod quiuis intelligit.

Nec etiam dictę phraſeos explicatio aduerſatur obiectioni: Fides nõ eſt ſola: Ergo non ſola iuſtificat. Quando enim priorem phraſin reiſcimus: atheorũ conſideramus falſam interpretatione, ſeu impias cogitationes, qui quando audiunt, præſentiam bonorũ operũ, non eſſe ad ipſam iuſtificatione neceſſariam tanquã cauſam, ſolamq; fidẽ iuſtificare: ſic illa accipiunt & intelli-

intelligant, quod hic sit sensus: docere nos, etiam hanc esse veram fidē, quę est & manet sine pœnitentia & dilectione, seu quę nullos edit fructus pœnitentię, sed perpetua in securitate cōtra conscientiā in peccatis progressus facit: cum nequaquā illa sit sententia, sed eò tantū respiciamus, ne callidi & versuti homines, falsam erroneamq; opinionē suā, de necessitate bonorum operum ad iustificationem, tanquam causam, sub illa occultent, & clam in Ecclesiam subintroducant.

Verumq; igitur verum manet, rectam & verā fidem in Christū, accensam in mēte à Spiritu sancto, nō esse solā, hoc est, sine pœnitentiā & dilectione: seu sine fructibus verę pœnitentię, ad tempus esse & manere, sed esse arborē frugiferā, quę perpetuò fructus fert bonos, quibus vera fides agnoscitur: & nihilominus tamē solā fidē iustificare. Res enim distinctę sunt, sine fructibus pœnitentię & dilectionis non esse & manere, sed omni tempore aliquid boni operari & bonos fructus edere: & tamē solā iustificare. Quando enim dicitur fidē non esse sine pœnitentia & dilectione: agitur de fructibus seu signis, quibus vera fides agnoscitur: & à fictitiis, hypocritica, quę mera imaginatio est, discernitur: nō autem de ipsa iustificatione. Quando autem dicimus, fidē solā iustificare, nō quæritur, quid fides in Christum in se cōplectatur nec ne sed quid illud sit, seu quale id mediū sit, per quod solū, iustitiā apprehendimus: quod sola & vnica est fides. Reliquę enim virtutes, seu bona opera, quę verę fidei fructus sunt, alia habent obiecta, circa quę versantur: sola autē fides, amplectitur beneficia Christi, in promissionibus & Sacramentis oblata: & hunc thesaurum apprehendit. Quare recte etiam & merito dicitur, solam eā iustificare: seu vnicum, illam, mediū esse, quo gratuita iustificationē, seu obedientiā, merita & beneficia Christi, apprehendimus & nobis applicamus.

Eadē est ratio secundę obiectionis: Fides est opus: Ergo, opera iustificant. Omnibus enim constat, fidem à Spiritu sancto accensam, & in mētibus fidelium creatā, quatenus efficax est & operatur, in summis illis tentationibus, quibus cū ipsi luctandū, cū ira DEI, peccato, tyrannide Diaboli, & his similibus malis, esse opus bonū: & hanc luctam atq; hoc exercitiū fidei, DEO placere propter Christū: cuius causā tota persona in gratia est: & sic illā, alia quoq; bone opera, tanquā fructus, qui verā fidē semper sequuntur, habere coniuncta: non tamen coram DEO iustificare, quatenus opus bonum est: sed eatenus tantū, quatenus sola medium est, quo promissionē gratiæ & Christi beneficia apprehendimus. Et sic nunquam illam esse & manere solam, quo ad fructus; semper tamen, quando de iustificatione agitur, solam iustificare.

CAPVT XII. APOLOGIAE.

Hæc omnia per se clara sunt, tamen vt haberent aduersarij, quod exagitant, etiam hanc eis fingere & in medium producere Antilogiam placuit: ne quis sit controueriarum finis,

Admonit. Sic Antilogiam quoque eliciunt, ex articulo de discrimine legis & Euangelij: & fingunt, non esse quæstionem, an solum Euangelium damnet incredulitatem: legem enim illam in genere quoque accusare & damnare: In Christum autem non credere, expresse & diserte damnari ab Antilogias Euangelio. Vtramque enim, Euangelij esse propriam vocem, qui credit deductas in filium, habet vitam: & qui non credit in filium, super eum manet ira ex articulo DBI. Ad quam obiectionem, hæc vera est & simplex responsio: legis de discrimine legis proprium officium esse & manere, omnia arguere peccata, Rom. 1. Reuelatur ira DEI de cælo, super omnem impietatem & iniusticiam, omnium & Euangelij hominum. Et sic etiam arguit incredulitatem in CHRISTVM: lex enim, vbicumque hoc ei verbum & mandatum DEI offertur, credendum tibi est in Christum: vel hic tibi est audiendus, illud mandatum, ratione officij, vt reliqua præcepta Decalogi, arripit & concludit. Quicumque huic verbo seu doctrinæ, non crediderit, super hunc manet ira DEI: seu qui non crediderit, hic condemnabitur. Christus etiam, quando sic pronunciat, qui non credit in Filium, super hunc manet ira DEI, assumit generalem, legisque propriam doctrinam: illamque explicat, declarans, qua ratione, hæc etiam species incredulitatis in filium DEI, causa sit condemnationis, iramque DEI mereatur: non minus quam reliqua peccata, quæ lex DEI arguit. Spiritus igitur Christi, non tantum consolatur: sed etiam arguit & comminatur, (sustinens in eo proprium legis officium) æternam iram DEI omnibus, qui in filium credere nolunt. Licet igitur lex, in specie, incredulitatis in Filium, nullam mentionem faciat, sed in genere de omni incredulitate in verbum DEI agat: sub qua sanè hæc etiam species incredulitatis, videlicet incredulitas in filium DEI referenda est et subintelligenda: vitur tamen Christus hac in parte, quando de incredulitate in suam personam loquitur, eamque nominatim arguit, officio legis eiusque proprio munere: Et sic exequitur opus alienum, vt faciat proprium Esai. 28. hoc est, alienum facit opus, quod scilicet proprium est legis, vt faciat proprium in contritis & humiliatis mentibus, quod est consolari: id quod, propriè loquendo, Euangelij officium est proprium.

Hæc

Hæ rectè considerata si fuerint, & distinctè, vt decet, examinata: manifestum erit, & perspicuum, quòd licet Christus in Euangelio dicat, seu Euangelio Christi asseratur: qui non credit in filium, super hunc manet ira Dei: non tamen hoc Euangelij (proprie loquendo, quemadmodum in doctrina, de discrimine Legis & Euangelij, id fieri necesse est:) proprium munus & officium esse, arguendi hoc peccatum, non legis: verum Christū in his & similibus dictis, doctrinam Legis in manus sumpsisse, eiusque proprium munus, & officium explicasse, & expediisse, hancque nobis lucem accendisse, vt videre & intelligere possimus, Legem, quæ in genere alias omnem arguit incredulitatem, quando Christus illa vtitur, & quando clarissima Euangelij luce illuminatur, etiam hanc speciem incredulitatis, in Christum, complecti, & non secus, ac omnem alias incredulitatem & diffidentiam in verbum Dei, arguere, & damnare.

Et hac ratione D. Lutherus, in publicis disputationibus, de Euangelio, eiusque proprio officio, has phrasas explicare, solitus fuit, inquiens, Euangelium arguere incredulitatem, per antithesin & consequentiam, ministerio Legis, hoc est, Quando dicitur, quicumque credit in filium, habet vitam æternam, per antithesin & consequentiam sequitur, qui non credit in filium, hunc condemnari: Et hac ratione, arguit Euangelium incredulitatem, alieno fungens officio: vt melius officium proprium perficere possit.

Exagitant etiam descriptionem Legis, vt illa in libro Christianæ Concordiæ, pag. 288. est posita, quam imperfectionis accusant, quòd non addita sit, promissio habens annexam conditionem perfectæ obedientiæ, qui fecerit hæc, viuet in eis. Non autem propositum nobis fuerat, in libro Concordiæ, integram & plenam definitionem Legis, quemadmodum, nec integrum tractatum doctrinæ de Lege, proponere: verum hanc tantum eius partem, qua doceremus, quòd nam discrimen sit Legis & Euangelij, proprie loquendo, in hoc articulo: quando dicimus, Legem proprie esse doctrinam, quæ omnia peccata arguit, & sic etiam incredulitatem in Christum. E contra Euangelium, proprie loquendo, esse tantum concionem siue doctrinam, quæ perturbatas, & consternatas mentes consolatur. De hac enim re controuersia est: non qua ratione, Lex & Euangelium, respectu promissionum, discernatur: ratione quarum Legis conditionales, Euangelij autem merè gratuitæ sunt promissiones. Quare immerito liber Concordiæ arguitur, quasi magno cum periculo, partem illam omittat, de conditionalibus promissionibus Legis: ita vt illis, nobis opus sit, hoc loco

CAPVT XII. APOLOGIÆ.

monitoribus: quasi peregrinum illud nobis esset, & ignotum: cum nos libro Concordiæ, simpliciter ad statum controuersiæ, non vltius respexerimus.

Multa etiam postea verba faciunt, non bene distinguere, Legem & Euangelium, qui dicunt, Legem tantum præcipere, accusare & minari: Euangelium verò tantum promittere: Item non satis secum concordem esse librum Concordiæ, cum dicit, proprium Legis esse, præcipere, seu docere, quid debeamus Deo, & Euangelij proprium esse, docere, & præcipere, vt credamus in Christum.

Non autem negare possumus, in libro Christianæ Concordiæ, in articulo, de Lege & Euangelio, pag. 288. f. 2. asseri, Euangelium propriè docere, & præcipere, vt credamus in Christum. Hac autem phrasi euersti discrimen Legis & Euangelij, quia Legis proprium sit munus, præcipere & docere, quid faciendum sit, vel librum Concordiæ secum non esse concordem, mera est calumnia: Quantum enim ad Legis præcepta attinet, complectuntur illa vniuersam, qua Deo iuxta Decalogum, obligati sumus, obedientiam tam interiorem, quam exteriori: eamque iure quodam nobis exigit: Ita enim Deus nos condiderat, vt præstare illam perfacile nobis fuisset, siquidem primi parentes in statu integritatis perstitissent. Euangelij autem præceptum de fide in Christum, vnicum illud caput respicit, nihilque aliud. Lex etiam tantum præcipit, quid faciendum sit: nullas verò omnino vires largitur. Euangelium verò non tantum præcipit, vt credamus in Christum, sed etiam donat nobis veram fidem, quatenus instrumentum est, quo Spiritus sanctus fidem in mentibus nostris operatur & accendit. Vnde Rom. etiam 1. Potentia Dei dicitur, ad salutem omni credenti: quod de Lege eiusque præceptis, dici, nullo modo potest, per conuersionem enim mandatorum Legis, Gal. 3. Spiritus sanctus non datur, verum per prædicationem Euangelij.

Proprium igitur quidem Legis est, docere & præcipere, quid omnino secundum Decalogum, ratione interioris & exterioris obedientiæ, faciendum, aut omittendum sit: sed ijs in terminis subsistit: nec vltius quid præstare potest, hoc est, non largitur, vt diximus, ea, quæ requiruntur, vt possimus præstare ea, ad quæ Deo sumus obligati. Euangelium verò, licet tantum præcipiat & doceat, credendum esse in Christum, id quod Lex penitus, sine Euangelij luce, ignorat, non tamen in eo acquiescit, sed instrumentum quoque est fidei in Christum. Ex quibus omnibus satis constat, librum Concordiæ, secum non pugnare: & contra aduersarios nostros, mera petulantia calumniarum occasiones querere, si qualemcunque tantum cauillandi præ-

textum

textum, habere possint. Præterea, quòd libro etiam Concordiæ, hoc in capite, omnia discrimina, Legis & Euangelij, explicare propositum minime nobis fuit, verum illud tantum discrimen ostendere, quod præcipue pertinet ad controuersiam de definitione Euangelij: quæ etiam causa fuit, quòd reliqua discrimina copiosius non sumus persequuti.

Accedunt etiam ad definitionem Euangelij, quòd sit concio pœnitentiæ: obijciunt nobis, nos eam in libro Concordiæ improbare, magis, vt Philippo multos errores tribuamus, eiusque etiam, de Christo & de cœna, doctrinam, hoc modo suspectam faciamus, quàm studio veritatis. *Admonit. pag. 328.* DEVS autè, qui est scrutator cordiũ, nouit, nobis neq; in hoc articulo, neq; in alijs, controuersiam esse Philippi, aut alterius vilius hominis, sed veritatis tantum causã. Huic eos prouocationi necesse est acquiescere. Neq; enim possunt, neque debent in conscientias nostras sibi sumere iudicium: cum illud solius Dei sit proprium. In libro etiam Concordiæ disertè exprimitur, definitionem Euangelij, qua concio Legis dicitur, probari, si de toto ministerio docendi noui Testamenti accipiat, cuius duz sunt partes: Lex & Euangelium: Pœnitentia & remissio peccatorũ, quã in significatione sumitur, Marc. 16. & alibi. Tum autem illam improbari, quando Euangelium propriè describitur, qualis sit concio: videlicet concio plena consolatione, de gratuita remissione peccatorum, propter Christum, quemadmodum prolixè id in libro Concordiæ pag. 286. 287. 288. est explicatum: quando scilicet Lex & Euangelium, cum suis proprijs differentijs sibi inuicem opponuntur. Quaratione igitur in libro Concordiæ non veritatis causã, sed vt D. Philippo tantum ægrè faciamus, vrgeremus?

Quod autem inferunt, si concio pœnitentiæ vocatur ea, quæ ad pœnitentiam, seu conuersionem ad DEVM efficiendam est necessaria, haud dubiè tota Legis & Euangelij doctrina est concio pœnitentiæ, &c. mera confusio est rerum distinctissimarum: quæ nullo modo, scienter, & de industria permisceri debet. Vocabulum enim pœnitentiæ, quemadmodum in libro Concordiæ etiã, pag. 287. demonstratum est, non eodem semper sensu in sacris literis accipitur. Interdum idè significat, quod tota pœnitentia seu conuersio ad DEVM, velut, Luc. 13. nisi pœnitentiã egeritis, similiter omnes peribitis. Et cap. 15. gaudium erit in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente. Interdum autem, quando vocabulum pœnitentiæ seorsim seu distinctè adiungitur fidei, Marc. 1. Agite pœnitentiam & credite Euangelio, Et Lucæ. 24. prædicari iussit in nomine suo pœnitentiam & remissionem peccatorum, de vna tantum, & prima parte pœnitentiæ, videlicet

Admonit.

pag. 328.

Declaratio

controuer-

sie de defi-

nitione Eu-

angelij.

CAPVT XII APOLOGIÆ.

licet de contritione accipitur, quæ oritur ex concione Legis: Verùm ad salutarem poenitentiam, seu conuerſionem ad DEVM non ſufficit, niſi fides in CHRISTVM accedat: cuius meritum, concione Euangelij, nobis offertur.

Quòd ſi vocabulum poenitentiz, de tota poenitentia, ſeu conuerſione, ad DEVM in hac aduerſariorum obiectione accipitur, ad quam duæ partes, contritio & fides in Chriſtum, requiruntur, Euangelium hac ratione (quia generaliter, pro tota doctrina ſumitur, quæ duas partes, Legem & Euangelium complectitur) intellectum, commodè concio poenitentiz nominari poteſt: & hac ratione aduerſarij, non cum libro Concordiz, ſed cum imagine quadam, à ſe ipsis conſicta, pugnant.

Quòd ſi autem, in quorundam hominum gratiam eo intellectu accipiunt, quo vox poenitentiz contritionem tantum ſignificat, & contendunt, Euangelium propriè loquendo, & proprio ſuo officio, quo Legi opponitur, eſſe iſtiusmodi concionem, qua contritio, agnitio peccatorum, tremor, & horror iræ & iudicij diuini accenditur & efficitur, negamus. Contritionem enim, & agnitionem peccatorum efficere & operari, propriè loquendo, Legis, non Euangelij, munus eſt & officium. Atque hac ratione Euangelium, non eſt concio poenitentiz, propriè loquendo: niſi quis malitioſè testimonia Scripturæ, quæ diſtinctè de his rebus loquuntur, velit confundere, propriumque diſcrimen Legis & Euangelij, quo ad hoc caput, ſciens tollere velit & euertere.

Admonit.

pag. 328.

Ipsi etiam aduerſarij noſtri fatentur, concione Legis exiſtere agnitionem peccatorum, ſine qua, non ſunt idonei homines auditores concionis Euangelicæ. Cur igitur ſibi ipsis & alijs moleſti ſunt, quod hac de re per ſe ſatis clara, tot verba faciunt: librũque Chriſtianæ Concordiz addè exagitant?

Admonit.

pag. 330-331.

332-333.

Reſpoſio ad

Antilogiam

deductam

ex articulo

de prædeſti-

natione.

Antilogiam de æterna DEI prædeſtinatione, idèò tantum mouent, quòd perſuadeant hominibus, doctrinam libri Chriſtianæ Concordiz, in hoc articulo, doctrinæ Lutheri, eiũſq; libro de ſeruo arbitrio, repugnare: cum aliàs ad Lutheri ſcripta prouocemus. Quare, obijciunt libro Concordiz, quòd improbet Lutheri doctrinam, qui in libro ſuo, de ſeruo arbitrio, hac vtatur propoſitione: Eſt itaque & hoc in primis neceſſarium, & ſalutare Chriſtiano, noſſe, quòd DEVS nihil præſcit contingenter: ſed quòd omnia incommutabili, & æterna inſallibilique voluntate, & præiudet, & proponit, & facit, &c.

Non

Non sunt autem ignota nobis, hæc, DEI beneficio, D.D. Lutheri verba: scimus verò itidem, quæ ratione eadem D. Lutherus in postrema expositione, cap. 26. Genes. declararit & præmunierit: quo loco in hanc sententiam scribit. Hæc studiosè & accuratè sic monere, & tradere volui. Quia post meam mortem multi meos libros proferent in medium, & inde omnis generis errores, & deliria sua confirmabunt. Scripsi autem inter reliqua, esse omnia absoluta & necessaria: sed simul addidi, quod aspiciendus sit DEVS reuelatus: sicut in Psalmo canimus: *Erheißt Jhesu Christ/der HERR Zebaoth/vnd ist sein ander Gott/* IESVS CHRISTVS est Dominus Zebaoth, nec est alius DEVS, & aliàs sepiissime, sed istos locos omnes transibunt, & eos tantum arripient, de DEO abscondito. Vos igitur, qui nunc me auditis, memineritis me hoc docuisse, non esse inquirendum, de prædestinatione DEI absconditi: sed ea acquiescendum esse, quæ reuelatur, per vocationem, & per ministerium verbi. Vbi enim potes de fide & salute tua certus esse, ac dicere: Ego credo in filium DEI, qui dixit: Qui credit in filium, habet vitam æternam. Ergo in eo, non est damnatio, aut ira, sed beneplacitum DEI patris. Hæc eadè autem alibi quoq; in libris meis protestatus sum, & nunc etiam viua voce trado. Ideo sum excusatus.

Item, in eodem capite: In libello meo, contra Erasimum, de seruo arbitrio, & alibi docui Esse distinguendum, quando agitur de notitia, vel potius, de subiecto diuinitatis. Aut enim disputandum est de DEO abscondito, aut de DEO reuelato. De DEO, quatenus non est reuelatus, nulla est fides, nulla scientia, & cognitio nulla. Atque ibi tenendum est, quod dicitur: Quæ supra nos, nihil ad nos. Eiusmodi enim cogitationes, quæ supra aut extra reuelationem DEI, sublimius aliquid rimantur, prorsus Diabolice sunt, quibus nihil ampliùs proficitur, quàm vt nos ipsos in exitium præcipitemus, quia obijciunt obiectum imperuestigabile, videlicet DEVM non reuelatum. Quin potius retineat DEVS sua decreta & mysteria in abscondito. Non est, cur ea manifestari nobis, tantoperè laboremus. Moses etiam petebat, vt ostenderet ipsi DEVS faciem suam. Sed respondet Dominus: Posteriora mea tibi ostendam, faciem autem meam, videre non poteris. Hactenus Lutherus. Huic Lutheri declarationi meritò acquiescimus. Quod si aduersarij placeret, vlteriùs scrutando rimari: & abyssi profunditatem disputando inquirere, suo id periculo facere poterunt, idq; experiri, quod euenire facile potest. Nobis satis est, adhærere DEO, quatenus se nobis in verbo suo reuelauit: & ad verbum reuelatum mentes Christianas deducere: Cætera autè in vitam referuare æternam.

Ccc

Inter

CAPVT XII. APOLOGIÆ.

Inter cætera autem arguunt librum Concordiæ, quòd in eo etiam, non consentiat cum doctrina Lutheri, dum asserit prouidentia Dñi nihil aliud esse, nisi præscientiam: cum tamen liber Concordiæ, in articulo de prædeterminatione, pag. 318. vocabuli, prouidentia diuine, nullam mentionem faciat verum Germanici tantum, & addat Latinum de præscientia: ne quis vocabulorum vsu inuoluatur. Quemadmodum etiamnum animus noster nõ est, de vocabulis ipsis, cum quoquã litigare & contendere. Verum nec quicquam nos apud istos iuuat: nihilq; est aduersus illorũ calumnias tutũ. Constat autẽ in inter omnes, permagnũ esse discrimen, inter prouidentiam, & præscientia omnium creaturarũ. Prouidentia enim Dei directa est ad generale illam conseruationẽ omniũ creaturarũ, vt creatæ sunt, quatenus in cursu suo naturali manent, manereq; debent. Item ad speciale & singulare prouidentia, qua Ecclesiæ suæ, Deus, eiũsq; membrorũ, curam agit, &c. quemadmodum id constat, & alibi pluribus explicatum: cuius repetitio, hoc loco non necessaria. Præscientia autem Dei refertur, ad noticiam Dei, qua omnia perspecta habet, etiam mala, verum non ea ratione, vt voluntate beneplaciti, ea fieri approbet.

Ex quibus manifestè constat, quàm candidè cum libro Concordiæ agant, illiusque verba allegant: Iustus autem iudex, etiam huius iniuriæ memor, suo illam loco est vindicaturus.

Dictum Nabuchodonosoris apud Daniele, cap. 4. quod attinet, pro voluntate sua facere Deum in exercitu cœli, & habitatoribus terræ, neq; esse, qui prohibeat manum eius, aut dicat ei, quid facis? quo euincere conantur, omnia necessaria, quæ fiunt, fieri: tam in bonis quàm in malis, &c. extra controuersiam est, Nabuchodonosorem loqui, de mutationibus imperiorum, & regnorum, quæ Deus, modò huic, modò illi confert: id quod tota eius epistola testatur, in qua Nabuchodonosor fatetur, quæ miranda Dei in se fuerint iudicia: quomodo insolentia suæ causâ, è regno eiectus, & postea miranda ratione, ineffabili bonitate, in illud ipsum fuerit restitutus. Nullo modo autem in genere agit, omnia, tam bona, quàm mala, necessariò fieri, Deumq; etiam actiones malas in hominibus, non minùs ac bonas operari. Detestandus igitur sacrarum literarum est abusus, illas hac ratione, alieno in sensu, allegare: de quo, suo tempore, aduersarij rationem reddituri sunt Domino.

*Admonit.
pag. 330.*

Sic etiam horrenda est inuersio, quòd verba Concordiæ sic allegant, quasi doceat, Deum pariter bona & mala ordinare, cum contrarium omninò eodem loco doceat, pag. 318. Hæc enim sunt verba libri Concordiæ:

Et

Et ipsius præscientia, etiam in malis rebus & operibus, ita seruat ordinem suum, vt à Domino, rebus malis (quas Deus nec vult nec approbat) certæ metæ ponantur, atq; circumscribantur, quas egredi nequeant, & iisdē præscribitur, quamdiu durare debeant: & quando ea mala impedire rursus & punire velit, & hæc omnia Deus ita gubernat. Principium autem & causā mali, non est ipsa Dei præscientia (Deus enim non creat, procurat, efficit & operatur, promouet malum, &c.)

E quibus verbis patet, librum Concordiæ non docere, aut statuere, Deum, pari ratione, bonū & malum ordinare: vt aduersarij allegāt: sed Dei quidem præscientiam & prouidentiam, etiam circa res & actiones malas, versari: non quòd mala, vt fiant, statuat: quemadmodum aduersarij id interpretantur, verū quòd in malis actionibus, suum etiam quandam seruet modum, & ordinem. Quem ergo? Hunc scilicet, quo malis actionibus, terminum & modum statuit, quousque progredi, quandiu durare, quando illas impedire & punire velit. Qua ratione quiuis intelligit, res esse longè diuersissimas, in actionibus malis, quas Deus improbat, modum seruare, terminum & limites statuere, quousque propredi, quandiu durare, quando impediri puniriq; debeant, & aliud malum sic statuere, vt omnia peccata & flagitia, omnes malę actiones & operationes, ad Deum authorē, eiúsque institutionem, referantur: ordinare malum: & seruare ordinem in malis factis & operibus, quousque; ea progredi, quandiu durare, ac quomodo, ac quando ea impedire vel punire velit, nunquam eadem sunt, nec pro iisdem haberi possunt: cuius causā ad iudicium omnium piarum mentium, appellamus; nec quicquam aduersariorum calumnias, & peruersiones curamus.

Liber etiam Christianæ Concordiæ, non negat, esse quandam in Deo reprobationem, seu aliquos à Deo reprobari, non etiam pugnat cum illo dicto Lutheri, in libello de seruo arbitrio, contra Erasmus: Hunc esse summum fidei gradum, credere, Deum esse clementem, qui tam paucos saluat: verū id agit, ne causam efficientem illius reprobationis, aut damnationis Deo ascribat, quo aduersariorum inclinatio doctrina. Et ad hanc disputationem, si peruentum fuerit, omnes homines digito quasi silentiū sibi imponent, & cum Apostolo Paulo, Rom. ii. fateantur propter incredulitatem defracti sunt. Et Rom. 6. stipendium peccati mors est. Secundo: Quando queritur, quam ob causam, Deus, non omnes homines (cum facillimè possit) Spiritu suo sancto conuertat, atq; fide donet: cum Paulo similiter respondeamus: quā incomprehensibilia sunt iudicia eius ac in-

CAPVT XII. APOLOGIÆ.

peruestigabiles viz eius: nulloq; pacto, causam approbantem & efficientem, condemnationis & reprobationis infidelium, DEO attribuamus.

Quòd si nos vrgent: si concedamus esse aliquam prædestinationem electorum, etiam alterum nobis dandum esse, esse nimirum in DEO æternam reprobationis causam, etiam extra peccatum: Respondemus, nos nunquam concessuros esse, vt causa DEVS statuatur reprobationis, (vt pote quæ non propriè, & simpliciter DEO, sed peccatis est tribuenda:) & vt causa efficiens condemnationis impiorum, ipsi adscribatur: Verùm huic dicto Hofæ cap. 13. insistemus: in quo DEVS ipse proclamât: perditio tua Israël: tantummodò in me auxilium tuum. Nihil etiam, vt supra ex Luthero audiuius, de DEO abscondito, & non reuelato, inquitemus. Altiora enim illa nobis sunt mysteria, quàm quæ comprehendere possimus. Quòd magis etiam illa perscrutati fuerimus, eò magis à DEO recedimus: deque ipsius erga nos benignissima voluntate dubitare incipimus.

Simili ratione, non negat liber Concordiæ Deum, non æqualiter in omnibus hominibus operari: Multi enim, omnibus temporibus, nunquàm sunt per ministerium verbi vocati: Vt autem propterea cum aduersarijs concludamus, Deum talium reprobationis causam esse efficientem, quodq; per se, absolute, certo consilio, decreuerit illos reprobare, in æternumq; rejicere, etià extra peccati causam, nunquam nobis persuadebunt. Satis enim nobis est, vbi ad profunditatem mysteriorum Dei, peruenerimus, vt cum Paulo exclamemus Rom. 11. Incomprehensibilia sunt iudicia eius, & 1. Cor. 15. Gratiâ agimus Deo, qui dedit nobis victoriam, per Deum nostrum Iesum Christum. Reliqua mysteria in cœlesti Academia, Dominus & Saluator noster Iesus Christus nobis est reuelaturus.

Nec necessarij fuerunt aduersariorum clamores, quòd liber Concordiæ non distinguat, inter malum culpæ, hoc est, inter peccatum, quod DEVS improbat, non vult, nec operatur: Et malum pœnæ, quam pœnam vult & infligit: Nec enim institutum fuerat nostrum, omnes materias, quæ in quæstione, de æterna DEI prædestinatione, incidere poterant, pertractare: Verùm generalem quandam, de præcipuis partibus, huius articuli proponere declarationem: estq; hoc discrimen alibi à nostris copiosè explicatum. Nemo etiam nostrum est, qui has phrasas, tanquàm in Deum blasphemias, approbare, operari peccatū: verum has phrasas, tanquàm in Deum blasphemias, rejicimus. Præterea pag. 316. expressè asseritur, Deum malas actiones, & operationes nolle: Ex quibus manifestò constat, librū Concordiæ, nullo modo docere, Deum esse authorē & causam mali culpæ, seu peccatorū: quemadmodum pœnas peccatorū efficit & infligit.

Qua-

Quare etiam phrasin illam non improbaremus? reprobos non posse conuerti & seruari: cum indubitato verum sit, nos de ijs, qui finaliter reprobati sunt ac condemnati, nihil statuere posse, qui nam sunt: cum de omnium hominum conuersione, quandiu in viuis sunt, benè sperandum sit: Quemadmodum latro Luc. 23. in agone conuertitur, de quo omnes homines, sequuti rationis iudicium, pronunciaissent illum ex numero esse reproborum.

*Admonit.
pag. 331*

Dictum Iohan. 12. Non poterant credere, &c. propriè non agit de æterna reprobatione: nec etiam hoc asserit, è reprobis neminem posse conuerti & seruari: verum de Iudæis agit, quos Christus concionibus suis, sæpè cum falsæ doctrinæ, tum flagitiosarum actionum conuicerat: adeo vt propria conscientia constricti, nihil haberent reliqui, quo se excusare possent, nec tamè poenitentiam agebant, sed corda sua obdurabant, & pertinaciter peccatis indulgebant, Christum eiusq; conciones extremè aspernabantur & ridebant: de qua cordis duritiæ Euangelista inquit, non poterant credere. Esaias enim dixit, excæcauit oculos eorum, &c. Respicit igitur ad poenā peccati, qua Deus in pertinacibus, ob contumaciam & duritiæ, peccata peccatis punit: & iustissimo suo iudicio, cum nec cohortationes nec comminationes, nec poenæ quicquam proficiant, tandem excæcat, hoc est, in cæcitate illa, in qua naturaliter, ob peccatum originis, hærent, magis excæcari sinit, non impedit, non prohibet eos, sed permittit, vt in pertinaci illa contumacia magis atq; magis progrediantur: quo iustissima tandem ira Dei, in istiusmodi hominibus, alijs ad terrorem, manifestetur: ne contumaciter in peccatis persistant, sed corripi & corrigi se patiantur.

Non igitur vel Prophetæ vel Euangelistæ hæc est sententia, DEVM nulla habita ratione peccatorum & contumaciæ istorum, absoluta voluntate, proposito & consilio ad condemnationē eos destinasse, ne possent salutem consequi: verum hæc est illius dicti sententia, & legitimus sensus, DEVM, in contumacibus & poenitentiam non agentibus, peccata punire peccatis, & permittere vt indies magis atque magis excæcentur: non quod illorum peccata & petulantiam probet: excæcationem & contumaciām efficaciter in ipsis operetur, vel quod mero tantū proposito, & absoluta voluntate, etiam extra peccatum, ad condemnationem præpararit, ne possent conuerti & salutem consequi: quemadmodum in hoc & similibus dictis ed est summa diligentia elaborandum, ne hæ inde concludantur blasphemix, DEVM ex liberrimo proposito & consilio, etiam extra peccatum, statuisse hos vel alios in æternum abijcere.

CAPVT XII. APOLOGIAE.

Alterum testimonium, quod allegant ex 7. cap. Matthæi: mala arbor non potest bonos fructus ferre, longè minùs aduersariorum confirmat opinionem, qua docent, neminem reprobos conuerti posse & salutem consequi, quàm prius: Hoc enim dicto complectitur Christus vniuersum genus humanum, & sine discrimine de omnibus pronunciat, ex se neminem posse quicquam boni operari, æquè ac mala arbor, non potest bonos fructus ferre. Quòd si iuxta opinionem aduersariorum nemo reprobis conuerti potest, & salutem consequi: ex allegato dicto, iuxta illorum opinionem, consequetur, neminem mortalium posse ad DEVM conuerti & saluari. Verissimum enim est, & negari non potest, dicto illo, Christum vniuersum genus humanum complecti: Hæc autè, per quàm absurdum foret Theologia. Quia igitur constat testimonium illud aduersariorum, doctrinam de æterna reprobatione ex absoluta voluntate, consilio & proposito DEI, etiam extra peccatum, nullo modo confirmare: manifestum quoque est, illos hoc dicto, non tantum intentionem suam, non probasse: DEVM liberrimo consilio, nulla habita ratione peccati, aliquos hominum æternam destinasse condemnationi, qui conuerti & saluari nequeant: sed hoc ipsum testimonium, quàm vehementissimè blasphemæ illorum opinioni repugnare.

Eadem est ratio testimoniorum Lutheri, ipsiusq; libri Concordiæ, quando asserimus, neminem hominem conuerti posse, nisi conuertente DEO. Hisce enim & similibus phrasibus, nihil aliud asseritur, quàm horrenda illa destructio, deprauatio & corruptio totius generis humani, sine exceptione: Omnes scilicet homines sine discrimine, Rom. 3. ita peccato esse corruptos, ut nullus, proprijs viribus, sese conuertere, ad gratiam præparare, illamque sibi applicare & acceptare possit, nisi DEVS illum conuertat & per ministerium verbi, & Sacramenta, veram in Christum fidem, in ipsius corde accendat.

Nec illius dicti, hæc nostra est sententia, quam aduersarij inde euincere conantur: reprobos non posse conuerti & saluari, quia DEVS, absoluta voluntate, proposito & consilio, eos ad condemnationem destinari: Hæc enim illorum dictorum & phrasum si esset sententia, necessariò sequeretur, quia totum genus humanum, sine discrimine, hac calamitate est implicatum, omnes quoque homines esse reprobos, & neminem posse seruari: Deumque liberrima & absoluta voluntate conclusisse, omnes esse condemnationi subijciendos: id quod tamen longè se aliter habet.

Longè igitur aliud est, de vniuersali corruptione & deprauatione, totius generis humani, loqui: & in specie de reprobis agere, deque illis scribere & docere.

re & docere DEVM, nulla habita ratione peccatorū, ex absoluta voluntate, proposito & consilio, ad condemnationem illos pr̄ordinasse, eōsq; nullo modo cōueri & saluari posse. Vtuntur itaq; aduersarij perpetuū, hoc loco, fallacia compositionis & diuisionis: hoc est, non distinguunt, sed scienter confundunt, res distinctas, tantū vt lectori Christiano imponant, librumque Concordiæ exosum reddant.

Obiectiones illas quod attinet, DEVM simulare voluntatem seruandi omnes: inuidere aliquibus salutem: & sibi contradicere, si aliquem decreuerit non conuertere: nasci ex hac sententia desperationem aut profanitatem, obijciunt nobis, in Concordiæ libro, inuidiosē tantū esse propositas, non additas fuisse veras responsiones.

In libro autem Concordiæ, dictæ obiectiones, nullam aliam ob causam motæ sunt, quā vt absurditas doctrinæ, quā aduersarij in hoc articulo proponunt, & in vniuersum orbem Christianum spargunt, aliquo modo detegeretur: nec etiam necesse nobis fuit, aliquam illarum monstrare solutionem. Constat enim immotas esse, & refutari non posse, siquidem aduersariorum doctrinæ sit locus: Deum absoluta voluntate & consilio, etiam nulla ratione habita peccati, decreuisse quosdam adiudicare condemnationi, quos nolit seruari, sed simpliciter condemnari, licet eos per ministerium verbi vocet, &c. lib. Con. pag. 321. *Admonit. pag. 334*

Quia autē, ad illas respondere conantur: examinabimur eorū fundamenta. Aiunt, Deum verbo suo se declarare, quid in omnibus hominibus probet & requirat serio, non autē quid in singulis velit efficere. Arcanum enim, æternum suum consilium, nō nisi per eius in hominibus effectum, hoc est, per veram conuersionem & finalem indurationē, in singulis, manifestari: neque inuidum propterea aut crudelem esse, quando simul misericors & iustus est: nec sibi repugnare, quando idem vult & non vult, diuerso respectu. Vult reprobos cōdemnari, quatenus iustitiæ suæ exequutio & declaratio est: non vult, quatenus peccatum & creaturæ suæ destructio est.

Ad quæ categoricè respondemus, nos de DEO, eiusque arcano consilio, proposito & voluntate, quatenus se, consiliūmq; suū, in verbo suo non reuelauit, ne minima quidem ex parte cum aduersarijs disputaturos: Ratio eius hæc est, quā supra etiam ex verbis Lutheri allegauimus, quod de DEO, quatenus se non reuelauit, & in verbo suo manifestauit, nulla fides, nulla notitia aut scientia haberi potest, &c. id quod verissimum est.

Quare

CAPVT XII. APOLOGIÆ.

Quare igitur cum aduersarijs in abyssum nos incomprehensibilium iudiciorum DEI præcipitaremus, & cum illis asseuerare conaremur, DEVM absoluta voluntate, proposito, & consilio, nulla habita ratione peccati, nonnullos ad interitum prædestinasse, qui saluari non possint, imò quos etiam secundum arcanum propositum, nolit conuerti: licet per ministerium verbi, gratiam suam & misericordiam offerat?

Quæsumus, quo loco in verbo DEI expressum est, DEVM nolle omnes homines saluos fieri: verum, nulla habita ratione peccatorum, quosdam, illum, absoluta tantum voluntate, proposito & consilio ad condemnationem destinasse, ne possint seruari.

Nunquam, ne in omnem quidem æternitatem, propositionem illam è verbo DEI reuelato demonstrare poterunt, quantumuis laborent. Cumque in illam sententiam sacra scriptura nusquam loquatur, non tamen verentur, mera petulantia, istiusmodi blasphemias vti vocibus & phrasibus, easque per totum Christianum orbem spargere.

Non quidem interim negamus, DEVM, non in omnibus hominibus, æqualiter operari, & omnes illuminare: cum non omnibus etiam verbum suum largiatur: Et nihilominus eum cum iustum, tum misericordem esse & manere: neminemque, illum, infidelitatis, inuidiæ, aut tyrannidis iure accusare posse, licet non omnibus, vt dictum est, verbum largiatur, illòsq; illuminet. Addimus autem, vbi ad hoc mysterium perneuerimus, silentium nobis esse imponendum, nec vltius disputandum, sed cum Apostolo concludendum, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inperuestigabiles viæ eius,

Multò minùs in hæc verba, cum aduersarijs, erumpendum nobis est & asseuerandum, DEVM liberrima voluntate, etiam nullo peccatorum respectu, simpliciter quosdã æternæ cõdemnationi adiudicasse. De ijs enim, quæ in arcano cõsilio suo Deus statuit & conclusit, nihil nos certi pronunciare possumus, non etiam profunditatem istiusmodi mysteriorũ scrutari debemus: sed in alteram vitam differenda sunt, interea adhærendum nobis est verbo DEI reuelato: quo ad pœnitentiam & fidem in Christum inuitamur, salutemque nobis fideliter offertur. Quod verbum, seu voluntas DEI reuelata, de refectione & refocillatione oneratorum & laborantium, certum est, immortum, & indubitatum: & arcano DEI consilio, cui aduersarij tantum innituntur, minimè contrarium. Quemadmodum etiam contra voluntatem DEI in verbo reuelatam nihil concludendum est:

Deus

etiam in verbo suo, non ad arcanam voluntatem scrutandam, nos remittit.

Licet verò non omnes vocationi assentiantur, non tamè ideo dicendū nobis est, DEVM arcano suo in consilio, certo proposito & voluntate, etiam citra rationem peccati, eos, qui pœnitentiam non agunt, condemnationi adiudicasse, ne possint conuerti & saluari id enim in verbo DEI nobis nō est reuelatum: verū huic dicto nobis inhzrendum est, iudicia DEI, in his casibus, in perscrutabilia esse & incomprehensibilia.

Fieri non potest, quin aduersariorum, de hoc articulo, doctrina, vel ad desperationem, vel ad Epicuream deducat auditores, securitatem, quando in hanc sententiam doctrina illa proponitur, DEVM absoluta voluntate, consilio, proposito, etiam citra rationem peccati, nonnullos ad interitum destinasse, ne possint seruari: Has enim voces quando mentes percipiunt, necesse est, vt vel in desperationē incidant, vel in Epicuream securitatem. Si ex numero es reproborum, quos DEVS liberrimo proposito, etiam nullius peccati respectu, destinauit ad condemnationem, nullo modo salutem consequi poteris, quicquid tandem egeris. Sin è numero es saluandorum, aberrare nunquam poteris, quicquid tandem egeris, quin salutem consequaris: Hisce cogitationibus, vnā cum aduersarijs, alijs occasiōnem vt prxbeamus, absit.

Scimus etiam propter impiorum blasphemias, non esse doctrinam de æterna DEI electione occultandam: nec monitoribus hoc in loco nobis opus fuit aduersarijs. Huius enim obiectionis in lib. Cōcord. pag. 318. mox sub initium huius articuli, mentio est facta. Id verò præterea etiam scimus, doctrinam de æterna DEI electione, sic esse proponendam, ne desperationi aut securitati, causam vllam prxbeat.

Non etiam nos latet, omnes, qui verè pœnitentiam agunt, electos esse: & hisce hominibus certò statuendum, quòd electi & filij DEI sint, in & per Christum, in quem credunt. Cui enim DEVS vitam per fidem in filium donat, Ioan. 3. hunc necesse est esse electum & filium DEI: Præterea id etiam scimus, quando de iustificatione & salute quæritur, nequaquam initium faciendum esse à quæstione, de æterna DEI electione, sed ordinem D. Pauli in Epistola ad Rom. esse sequendum, qui, initio nos ad pœnitentiam & agnitionem peccatorum deducit: deinde ad fidem in Christum: tum ad crucem & afflictiones, in qua schola, vbi aliquandiu exercitati, & sub cruce & varijs tentationibus macerati fuerimus, tandem reipsa experiemur, quàm vtilis & salutaris sit doctrina, nos in Christo Iesu ad vi-

Ddd

tam

CAPVT XIII. APOLOGIÆ.

tam æternam prædestinatos esse, nullámque nos creaturam è manibus ipsius posse auellere, Rom. 8.

Hic ordo quando inuertitur, & aduersariorum hæc doctrina publicè traditur, DEVM ex liberrima voluntate & proposito, etiam absque peccato, nonnullos destinare ad condemnationem, ne possint conuerti & salutem consequi, est non tantum aduerso fluuio nauigare: sed etiam omnem naturæ ordinem euertere: ac fieri non potest, vt vlla solida consolatio, ex hac doctrina, ad eum modum proposita, percipiatur. Hæ enim voces, aures nostras quando perstrepunt, DEVM certo proposito, etiam sine peccato, quosdam ad condemnationem destinasse, nunquam verus & filialis timor DEI, vera fiducia in Christum, locum habere potest: id quod quotidiana discimus experientia, & multorum hominū exempla abundè testantur.

*Admonit.
pag. 332.*

Obijciunt etiam nobis, vrgere nos promissionem vniuersalem gratiæ diuinæ: sed non æquè vrgere, eam pertinere ad solos credentes. Iniuria autem nos afficiunt: Vtrumq; enim vrgemus, videlicet & promissionē gratiæ vniuersalē esse: & illius tantum credentes fieri participes, qui se oneratos esse & laborare, Mart. 11. sentiunt. De hoc autem cōtrouertitur, quòd nos secū docere volunt, nonnullos ex liberrimo DEI proposito, etiā sine peccato, ad condemnationē esse prædestinatos, quos nolit seruari, licet eos verbo suo vocet, gratiam & salutem offerat: id quod nunquā faciemus. Ab istiusmodi enim Stoicis & Manichæis furoribus, toto pectore abhorremus.

Similiter nobis obijciunt: Eneruare nos vim promissionū vniuersaliū, dū l. b. Concor. pag. 326. asserimus, quosdā è cōuersis deficere prorsus à Deo & perire: cū aliās fateamur, salutē fideiū esse certā, &c. Quæ sit autē, hæc & mera est cōtradicens libido. Generales enim promissiones, suo loco certæ & immotæ manent, licet nō omnes, qui cōuertuntur, firmiter illis ad finē vsq; adhæreant. Num promissiones DEI, illorum causa, qui à conuersione deficiunt, iniquationibus huius mundi denuò implicantur, 2. Pet. 2. qui Sathanæ domicilium purgant, Luc. 11. qui Spiritui gratiæ, contumeliam faciunt, Heb. 10. irritæ infirmę redderentur ac prorsus euerterentur? Absit. Conuersos enim labi & retrocedere posse, è dictis testimonijs scripturæ certum est, & refutari non potest. Et ex hac doctrina salus piorum non redditur incerta. Nusquā enim scriptura de certitudine salutis fideiū in hanc sententiā docet, siue insistant ac permanent in cōuersione, & fide in Christum: siue deficiant & exhibeant membra sua arma iniustitiæ, de salute sua nihilominus eos esse certos: Qui enim semel sit conuersus, non posse eū amplius deficere: aut siquidem deficiat, vel quodcunq; tandem agat, necessario eum saluari.

Quin

Quin potius contrarium in hanc sententiam docet. Conuersos non fiduciam in eo collocare debere, quòd semel sint conuersi: sed vigilare & orare, ne incidunt in tentationem, Matt. 26. suam ipsorum salutem cum timore & tremore operari, Phil. 2. omnem diligentiam adhibere, & in fide secundum virtutem agere: eò magis satagere, vt per bona opera certam faciant vocationem & electionem suam: non quòd fidelium salus in vigilijs, deprecationibus, operibus, diligentia vel huiusmodi alijs fundata sit: (certitudo enim illa tantum in merito & sanguine Domini nostri Iesu Christi, & nulla in re alia subsistit): verum ne còuersi sibi imaginentur, faciant, quicquid tandè voluerint, siue persistant, siue deficiant, siue in peccatis viuant, siue à peccatis declinent, tamen de salute, se esse certos. In hunc enim finem & vsum, doctrina de prædestinatione, nō est reuelata, vt istiusmodi securitatis, in cordibus conuersorum, sit causā. Debita igitur moderatione hæc doctrina proponenda est: quando de certitudine salutis credentium agitur, ne carnalis quædam inde securitas confirmetur, verum vt attendatur, quo hæc doctrina inferuiat consolationi fidelium: & in Ecclesia Christi opponatur securitati & desperationi. Id quod fieri non potest, quando adeò temere de tanto mysterio loquimur: quemadmodum hætenus aduersarios facere audiuius: & ad quam consimilem temeritatem, nos prouocare student.

Facile etiam nobis esset, ex ipsorum, eorūque complicum libellis, magnum acruum colligere, horrendarum, absurdarum, blasphemarūque phrasen & vocū, de causā peccati, de æterna reprobatione, de voluntate hominis: illūque eis ob oculos & in conspectu proponere: verum apud quem monitionibus est locus, hisce satis se moneri patietur: apud quem verò locum non habent, suo periculo contemnere eas potest.

Tandem id etiam nobis obijciunt, quòd in libro Christianæ Concordiæ omissa sit, declaratio articulorum fidei, de ascensione Christi in celum: de sessione ad dextram: de communione sanctorum in Christo. Rationem eius hanc fingunt: quòd illarum cognitionem defugiamus. Manifesta autem onerant librum Concordiæ iniuria. Quia enim iudicauimus, dictos articulos, in scriptis Lutheri, ad quæ se refert liber Concordiæ, satis declaratos esse & explicatos, gratæ breuitatis causā, repetitionem prolixiorē illius declarationis in libro Concordiæ, non necessariam statuimus.

Admonit.

pag. 333.

CAPVT XIII. APOLOGIAE.

Quòd si quis priuatim perperam de his articulis scripsit: illius errores libro Concordiæ non stabiliuntur: ynde causam etiam nullam habent, hæc aut huiusmodi libro Concordiæ imputandi.

Et hæc etiam ad quæstas Antilogias aduersariorum, responsa sunt.

Extremò non dubitamus, DEVM Opt. Max. horrendas illas calumnias, & mera petulantia, aduersus librum Concordiæ, confictas Antilogias improbaturum, & in illarum authores, iusto iudicio suo, aliquando esse animaduersurum: cui etiam totam causam & vindictam committimus.

CAPVT XIII.

*VERA NARRATIO, DE MODO AGENDi, qui in conscribendo & promulgando libro Concordiæ obseruatus est:
& refutatio calumniarum, quæ ab aduersarijs magna
cum iniuria aduersus illum
sparguntur.*

 I quis esset veritatis apud aduersarios locus, & si ista eorum esset conditio, quibus cum, de causis arduis, tractatio aliqua institui posset, dubium non est, quin totum hoc caput, de modo agendi seu processu, non modo omisissent, & in lucem edere intermisissent: sed ipsa etiam Electorum, Principum & Amplissimorum statuum præfatione ita sibi satisfieri passi fuissent: vt ne verbo quidem amplius litem nobis mouere voluissent. Dicta enim in præfatione, processus totius operis aded, clarè ob oculos ponitur: vt non videamus, quid in tanta breuitate, ad veram totius actionis informationem & declarationem, rectius dici scribique potuerit.

Res autem ipsa loquitur, nihil tam veri & solidi non tantum à Theologis, sed summis etiam & præcipuis statibus & ordinibus Augustanz Confessionis scribi posse, quod isti homines, cauillando exagitare, & suggillando deprauare, omni pudore & metu proiecto, non præsumant.

Hoc

Hocquàm eos deceat, quam etiam apud omnes existimationem eis conciliet, verbis opus non est: verùm omnibus Christianis, DBI beneficio, constat.

Et si autem constitueramus, pro veritatis testimonio, vniuersam historiam libri Christianæ Concordiæ, hoc loco, paulò plenius commemorare: tamen, cùm in Historia Augustanæ Confessionis fusiùs illa explicetur, Christianum lectorem, hoc loco detinere nolumus: sed ad historiam illam, simpliciter remittere: in qua omnia, quæ ad hunc locum pertinent, cognoscere poterit.

Ad conscribendum, & his periculosissimis temporibus publicandum, librum Concordiæ, Electores, Principes, & amplissimi status his causis, attestante ipsorum Præfatione, impulsì sunt. Initio, quòd aduersarij nostri Pontificij, (postpositis omnibus, quæ nostrates, quòd ad Augustanam Confessionem, & certa quædam doctrinæ capita, in illa, comprehensa, in religionis controuersijs, pro sui declaratione exposuerunt,) illis veris & solidis declarationibus non acquieuerunt, sed perpetuò suspectos habuerunt, quasi cum Sacramentarijs, alijsq; sectarijs colludant.

Secundò, quòd in eum finem omnia interpretati sunt, quòd nostri de fide suâ, & religionis Confessione, sint incerti: eamque sæpiùs & multis modis immutarint, ad eòd vt nemo scire possit, quæ nam vera sit, primòque exhibita Augustana Confessio: quo figmento etiam multorum piorum mentes ab Ecclesiarum & Scholarum nostrarum doctrina, fide & Confessione auocatæ & deterritæ sunt.

Huc tertio loco accessit, illud etiam incommodum, quod nomine Augustanæ Confessionis, contrariæ opiniones, de Sacramento corporis & sanguinis Domini, aliæque falsa dogmata, in Ecclesias & Scholas, hinc inde subintroducunt. His omnibus, quo occurrì posset in tempore: omni quæ calamitas ab Ecclesijs & Scholis nostris auerti, summa requisit ne-
cessitas, cogitandi de Concordia, quæ tandem, DBI beneficio, constituta est & confirmata.

Quartò, quòd Pontificij subinde gloriati sunt, inter Confessionis Augustanæ addictos Theologos, vix duos reperiri, qui per omnia, in omnibus articulis Religionis Christianæ, sint concordēs, quam obiectionem re ipsa nostrates confutari expetierunt, id quod DBI beneficio factum.

His, contrarium audacter aduersarij pronunciant, perpaucorum Theologorum, hoc opus, esse laborem: illiusque non alium scopum, nisi studium obtinendi primatum Pontificium, in Ecclesijs Germanicis.

*Admonit.
pag. 336.*

CAPVT XIII. APOLOGIÆ.

Item Electoribus, Principibus, & laudatissimis ordinibus imposuisse Theologos. Item hoc labore eòsdem conatos fuisse, præscribere omnibus Ecclesijs totius orbis Christiani: & quæ his sunt consimiles horrendæ calumniæ plures.

Cùm autem mera figmenta sint, id quod, Dei beneficio, Electoribus, principibus, & amplissimis statibus Augustanæ Confessionis, qui librum Christianæ Concordiæ amplectuntur, omnibus illorum Ecclesijs & Scholis, abundè constat: & præcedentibus capitibus eadem copiosè sint refutata, nulla hic opus est prolixiore responsione, cùm res ipsa loquatur, & testetur contrarium.

Quod autem ad ipsum modum agendi attinet, non obscure, is in præfatione, sed perspicuè est explicatus: adeò vt admiratione res non careat: quo pacto aduersarij, tam sint impudentes, vt contra veram & solidam Electorum Principum & Statuum declarationem, omnia tamen inuertere, & mera petulantia, in summam Electorum Principum & Statuum ignominiam, non tantum illorum declarationem perperam allegare, sed etiam tanquam falsam, minimè que fundatam, quàm turpissimè traducere, & coram vniuerso orbe Christiano falsitatis arguere, non erubescant.

Per nos quidem, quamdiu DEVS permiserit, fingere ipsis, calumniari, & peruertere omnia, & quamdiu libuerit, licet. Veritas tamen manebit veritas, seu vt Psal. 94. dicitur: Adhuc iustitia reuerteretur ad iudicium: & illam sequentur omnes, qui recto sunt corde.

Quòd si vltra ea, quæ in præfatione exposita sunt, hoc loco nonnulla informandi causa produceremus, nullius tamen apud aduersarios futura essent autoritatis.

Cùm enim Principum Electorum, & Statum imperij testimonium in dubium vocare, & exagitare non vereantur: quanto magis id nobis & nostræ declarationi expectandum?

Institimus igitur & acquiescimus dictæ veræ declarationi, nec quicquam aduersariorum curamus clamores: quibus, hoc loco, processum & modum agendi exagitant. Inprimis, cùm (vt paulò antè dictum) tota procedendi methodus, in Historia Augustanæ Confessionis, explicetur: quam eo loco Christianus lector inquirere poterit.

Hic liber, in vsum, & commodum nostrarum Ecclesiarum est collectus, quæ Confessionem Augustanam amplectuntur, vt supra dictum, & quæ libro Concordiæ subscripserunt. Non autem, vt exteris eo opprimamus.

namus Ecclesias, vt aduersarij nostri institutum hoc falsò calumniantur. Quòd si eundem exteris Ecclesijs nobiscum amplecti, nobiscum consentire, placet: gratum erit: sin minus, sentire & statuere possunt, cuius olim DEO sunt rationem redditori.

A nobis nulla illis imponitur necessitas. Arbitramur autem illas vicissim suis opinionibus nostras Ecclesias onerare, non conaturas: nec nostris necessitatem incumbere, vt ab illis credendi veniam expetant: cum nostris Ecclesijs, DEI beneficio, statutum & conclusum sit, doctrinæ suæ, quam hæcenus agnouerunt, amplexæ & professæ sunt, tanquam solidissimè fundatæ, constanter inhærere.

Superioribus annis dissidia nobis,strarum Ecclesiarum, magno supercilio obiecerunt: illa vbi iam remouemus, & ex verbo DEI, pacem & concordiam stabilimus. id etiam calumniantur: adeò nihil pulchrum rectumq; ipsis, nisi quod ab ipsis proficiscitur.

Nunquam nostri, ipsorum Ecclesijs modum præscripserunt, quid ipsis faciendum omittendumque sit, & qua ratione controuersia & dissidia, si quæ in ipsorum Ecclesijs mota, componenda: quo igitur prætextu nostris Ecclesijs rationem & viam monstrare conantur, qua certamina sopienda & sepelienda sint?

Quòd si obijciunt, doctrinam suam de persona Christi & sacra cœna, in ea esse improbatam: respondemus Christiana hac seruata modestia: extremam id Scholarum & Ecclesiarumstrarum flagitasse necessitatem, in quas falsum ipsorum dogma occultè nonnulli Theologi, suis quibusdam artibus, subintroducere conati sunt.

Quemadmodum igitur non facile consensuri essent, in hoc casu, si dogma quoddam in ipsorum Ecclesias irreperet, quod erroneum iudicaret, potestatem illam sibi negari, illud improbandi, & cauendi, ne Ecclesiæ ipsorum illo perturbarentur: sic æstimare possunt, nostras Ecclesias, eandem sibi flagitare & postulare libertatem.

Multorum priuatorum sermonum, & literarum, passim toto hoc capite, de processu mentionem faciunt: quibus salutarem illum laborem suspectum reddere, & in odium adducere conantur: Quod si quis (quicumq; tandem is fuerit) priuatim quid scripsit aut dixit, quod ad ignominiam instituti huius Christiani vergere potest, id illi defendendum relinquimus. Cui constanter huic adhærere Confessioni non placet: ei integrum est recedere: & qui non serió eam amplectitur & fouet: eius consensus, non multum necessarius.

Magno

CAPVT XIII. APOLOGIÆ.

*Admonit.
pag. 341.*

Magno etiam clamore exagitant, nostrates, Magistratum officij sui monuisse, promouendi hoc institutum: quasi verò pro stabiliendis suis dogmatibus, idem ipsi apud suum non quærant Magistratum, & quasi illud agere, malè fiat & perperam.

Cùm enim magistratus noster, doctrinam libro Christianæ Concordiæ, comprehensam, Orthodoxam statuat, & agnoscat illam pro repetito, vnanimique consensu Augustanæ Confessionis anno 30. exhibitæ: quare eius auctoritatem, non seuerè & grauiter tueretur in eaque defendenda, id ageret, quod ipsi ratione officij incumbit?

*Admonit.
pag. 346.
Theologos
non impe-
dijſſe Syno-
dum.*

Inter cætera multis verbis contendunt, sex illos Theologos, publicum conuentum, Ministrorum Ecclesiæ & Doctorem Germaniæ, impedijſſe: idq; eam ob causam quòd lucem fugiant.

Merum autem figmentum est: id quod abundè, Illustrissimis, Saxoni & Brandenburgico, Electoribus, conſtat, è quibus etiam, (ſiquidem illorum intereſt, omnes laudatiſſimorum Electorum deliberationes, omniâque conſilia habere perſpecta,) veritatem exquirere poterunt, quibus & quàm grauib; de cauſis, conſilium, de inſtituendo conuentu immutarent.

Id etiam certum eſt, licet conuentus Theologorum, de nouo inſtitui potuiſſet, antequam liber Chriſtianæ Concordiæ, qui iam tùm ab omnibus, qui illum acceptarant, approbatus fuerat, & ſubſcriptus, fuiſſet publicatus: neminem tamen in ea tùm fuiſſe ſententia: etiam Caluinianos Doctores, ad illud colloquium, eſſe inuitandos. Illi ipſi enim primaria fuerunt cauſa, conſilij de ineunda Concordia, quo Eccleſiæ noſtræ & Scholæ, aduerſus illorum fraudes, venenum & errores, DEI beneficio, è verbo DEI immortæ veritatis, præmunirentur, & præſeruariſſentur. Quemadmodum hætenus, inde ab anno 29, nunquam certò concludum, in villo conuentu, eſſe in aliquod cùm Cinglianis colloquium deſcendendum.

*Non ſextã-
tùm Theolo-
gos libri Cõ-
cordiæ eſſe
authores.*

Similiter repetunt & omnibus propè paginis inculcant, paucos quosdam Theologos, inſtitutum Concordiæ vtiſſe, & reliquos omnes, ab eius deliberatione excluſiſſe. Hæc autem calumnia nulla eget refutatione. Gemina enim tranſmiſſio libri Concordiæ, ad omnes ſtatus Auguſtanæ Confessionis, item poſtulationes liberrimarum centurarum, aduerſarios noſtros confundit, & erubescere facit, ſi quis omninò apud illos adhuc verecundix locus reliquus. Conuocatio autem, ad hunc ipſum laborem, in ſpecie deputatorum Theologorum, ab illuſtriſſimis & optimis principibus Electoribus, eſt proſecta: quibus Theologi in negotio per ſe pio, Chriſtiano

stano & laude digno, repugnare nesciuerunt, nec debuerunt, nec potuerunt, nec etiam voluerunt, verum debita Christiana subiectione, vt pareretur, obtemperarunt.

Nesciuerunt autem Theologi tum nostri, quemadmodum etiamnum ignorant, id in potestate & arbitrio, optimorum & laudatissimorum Principum Electorum, non esse, nisi prius ab aduersarijs nostris Theologis impetrata venia: cui inscitia etiamnum veniam dandam arbitramur.

Ad calumniam de generali vbiquitate, quam hoc loco denuò repetunt, supra capite, 9. abundè est responsum. Quemadmodum illa etiam, quòd Lutherum inter Prophetas referamus, propheticaeque ei assignemus auctoritatem, cap. 10. est prolixè refutata. *Admonit. pag. 336.*

Quòd etiam labor omnis ad opprimendum Dominum Philippum, & ad libros eius exterminandos, sit susceptus, ad id partim in præfatione libri Concordiæ est responsum, partim copiosior subiungetur declaratio, insequenti cap. 14. *Admonit. pag. 336. Hunc laborem ad opprimendum*

Inferunt etiam, subscriptiones Pastorum Ecclesiarum Augustanæ Confessionis, pro Synodi iudicio, quo condemnentur, substitui, illisque obtrudidi id quod iniquum sit. Quemadmodum autem totus labor, ad nostras Ecclesias potissimum fuit directus, vt illis, controuersiarum causa, in religione motarum, pax & tranquillitas restitueretur, & clanculum serpentis veneno Sacramentarium, obuiam iretur: ita etiam subscriptiones Pastorum requisitæ sunt, vt testarentur, de consensu nostrarum Ecclesiarum: non autem vt obtruderentur, quibus aduersarij, loco Synodi generalis, condemnarentur. *Philip. Melancthon eiusq. libros esse susceptum. Admonit. pag. 358. Subscriptio: nes non substitutas esse: pro Synodi iudicio,*

Quid autem, illis, imperij & iuris est in nostras Ecclesias & Scholas, quòd huic se labori tantoperè opponunt, & omnia in ea carpunt & reprehendunt?

Qui etiam hanc eis fecit potestatem, quòd liberè & simpliciter conantur amplissimos Augustanæ Confessionis status, quodammodò cogere, ad eum modum omnia in Ecclesijs suis & Scholis instituendi, quem ipsi præscribunt & flagitant. An non hoc est falcem mittere in alienam messem: multa præscribere & ordinare, quo loco nihil est nobis negocij, aut ratione vocationis nihil mandare licet?

Præterea obijciunt, Theologos, quando totius operis & processus causa ipsi reddenda ratio, illam rejicere & transferre in Principes, Electores & Amplissimos status, quorum mentes tamen, suis consilijs præoccupant. *Admonit. pag. 361. 362. Ecce parint*

*Theologos
rationem
processus,
non trans-
ferre in sta-
tus imperij.*

parint & circumuenerint. Ad quid autem illa calumnia opus fuit: an non huius operis causa, publicis typis, per praefationem praefixam libro Concordia, ab Electoribus Principibus & amplissimis statibus, iam eis reddita est ratio? Theologi verò etiamnum se offerunt, quoties necessitas postularit, & iniunctum ipsis fuerit, quid in hoc labore praestiterint, certis fundamentis, ipsaque expressa veritate, rationem omnibus reddere: & ea in re, salua fruuntur ac laeta conscientia, nihilq; magis expetunt, quam primo quoq; id tempore fieri.

Quòd autem Theologi, Electores, Principes & Status imperij, circumuenerint, suisque consilijs occuparint, quòdque Principes Electores se circumueneri passi sint, ad commendationem scilicet, facit, & encomiù Principum Electorum, quod in tam ardua religionis causa, in qua ipsorum met, atque subditorum praesens & aeterna salus agitur, tam negligenter versentur, ut nesciant, nec intelligant, quid agant, quid ipsi credant, quid in Ecclesijs & Scholis suis doceri & praedicari patiantur, verum quòd illa omnia paucis committant Theologis: liberumque eis faciant, statuendi quodlibet: quòd ne semel quidem serid, quid agatur, inquirant, quòd ne minima quidem in re de religione, religionisque controuersijs sint solliciti, vel quòd vsque adeò insulsi, & insensati, ut à Theologis, se suis duci & circumduci, pro ipsorum libitu, patiantur.

*Admonit.
pag. 367.
de officio
magistratus
in causis re-
ligionis.*

Sic prolixum etiam sermonem instituunt, de officio Magistratus in causis religionis, quasi verò Principes Electores exterique amplissimi Status, Augustanae Confessionis, ignorent, haecenusq; ignorarint, quod illorum in causis religionis officium, & quod ab ipsis demum hoc, illis, addiscendum.

Amplissimi autem ordines DEI beneficio, etiam illis non praescribentibus, quia nam officij sui sint, sciuerunt: DEI etiam gratia, quia officij fuerant, praestiterunt: nec expetunt, nec opus habent, pro ut nunc rerum est status, illorum consilio reformatorio: facile etiam pati & ferre possunt, ut suae vocationis, & Ecclesiae, aduersarij curam agant, nostraeque Ecclesiae & Scholae, venenata sua doctrina, & seditiosis scriptionibus non perturbent: non etiam dubitant, si scaperent, hoc eos facturos esse.

Cum autem aliena sibi curare, eaque quae ad se non attinent, praesumant: hanc illorum curiositatem, & πολυπραγμοσύνην, suo loco reponimus.

Qua etiam ratione errantes Doctores, & auditores in viam sint reuocandi,

uocadi, lucrificandi, & ab erroribus dehortandi, & conuincendi: Magistratus nostri, DEI beneficio, in Ecclesijs suis & Scholis prius, ipso facto, pie & Christianè præstiterunt, quàm illorum nonnulli nati sunt, primum ne vitalem hanc auram hauserunt.

Egregium verò illud demum est consilium, omnes Magistratus, etiam eos, qui rectissimè sentiunt, & de veritate sunt certissimi, esse informandos, vt diligentius Confessiones suas excutiant. Sæpius enim fieri, vt quis sibi imaginetur, se, de religione sua, certum esse: vbi verò paulò diligentius, de re ipsa cogitarit, tum demum eum deprehendere, se plurimum a vero aberrasse, & loco veræ fidei, inani tantum persuasione fuisse imbutum. Idq; ei faciendum non tantum sui causâ, sed etiam subditorum, quo illorum conscientijs rectè consulatur.

Admonitio.
pag. 372.

Quid verò aliud hoc est, quam nostratibus obijcere: Opinamini quidem vos Principes Electores, & Status Augustanæ Confessionis, doctrinam vestram Orthodoxam esse: & vera fide vos esse imbutos: verum procul aberratis: reliquū est, vt de omnibus ijs, quæ & ipsi hætenus credidistis, & in Ecclesijs, ac Scholis vestris tradi curastis, dubitare incipiat: Illam ob causam etiam vestras ditiones & subditos, & quicquid deniq; in his terris gratum vobis est, in summum adduxistis periculum. Quod si paulò diligentius doctrinam & fidem vestram examinaueritis, ad rectam demum fidem deducemini, nobis Sacramentarijs ad stipulabimini, nobiscum & credetis & confitebimini, licet Christus in Testamento suo promiserit, se corpore suo in cæna præsentem affuturum, illudq; distributurum: id tamē nequaquam fieri, sed absentis tantum corporis & sanguinis adesse *μὴ μὴ οὐκ* illaq; distribui. Deinde licet etiam Dominus noster Iesus Christus, id promiserit, efficere tamen eum hoc non posse, licet omni, id sua conetur virtute & omnipotentia: nisi veritatem corporis humani destruere velit. Item Christum corpore suo, non in cæna esse præsentem, quo loco in terris administratur: Hominis vero animam posse cogitationibus in cælum ascendere, ibi Christum in cælo quærere, apprehendere, ipsiq; corpus & sanguinem spiritualiter manducare, longèque plura præstare, quàm Christus Iesus suo ipsius corpore efficere possit. Denique panem esse panem & vinum esse vinum.

An verò hoc non est omnes Electores, Principes & Status imperij publicè iudificare, omnibusque pijs mentibus persuadere conari, nihil omnino ipsis credendum, sed omnia in dubitationem esse vocanda: quemadmodum, id sua doctrina ac scriptis apud multos (proh dolor) obri-

CAPVT XIII. APOLOGIÆ.

tinuerunt & effecerunt, vt in castra Antitrinitariorum, Arrianorum, Mahometistarum transferant.

Atque hinc Illustrissimi Electores & Principes, atque amplissimi status, facile conijcere possunt, pro excellenti & Christiana prudentia sua, quibus artibus aduersarij vtantur, & quod tandem illorum doctrina & varities sit euasura. Quemadmodum non dubitamus, non tantum impietatem huius consilij, eos, animaduertere & intelligere, sed duros etiam singularem diligentiam operam, vt caueant, ne vnquam illud in omnem eternitatem, sequantur. Id quod à Deo Opt. Max. precamur, Amen. Atq; hæc de modo agendi.

CAPVT XIII.

SOLIDA REFUTATIO CALVMNIA-

*rum, de incommotis, publicationem & executionem
libri Concordiæ, ex opinione aduersario-
rum, sequuntur.*

VM aduersarij nostri, librum Christianæ Concordiæ quàm turpissimè hætenus in conspectu totius Ecclesiæ Christi traduxerint & deformarint, progrediuntur in sequentibus ad incommoda, ex illius publicatione & executione, reditura, si quidem nostrates illum defendendum recipiant nec ipsorum blasphemijs, calumnijs, & diffamationibus, ab illo, absterri se patiantur.

Rem ipsam etiam in hoc capite, ita aggrediuntur, & tanta vehementia & impetu adoriuntur, vt omnino statuunt, se aliquem nobis incutere terrorem: & eò rem posse deducere, vt cum ipsis gratias signus a-

*In articulo
de persona
Christi, &
cæna Domi-
ni.*

Quò etiam Christianum lectorem, à libro Christianæ Concordiæ magis absterreant, illumq; inuisum ei magis & exosum reddant, longam texunt telam absurdorum, quæ in dicto libro contineantur, & ex illius doctrina in articulis de persona Christi, & cæna Domini sequantur: arbitranturq; se vna machina, instar fulminis, nos posse prosternere. Gratiæ autem agimus

mus DEO toto pectore, quòd clementer nos aduersus istiusmodi aduersariorum fulmina & fulgetra protegit: paternaque beneuolentia, sole gratiz suæ, nos illustrat.

Primum incommodum quod attinet, in quo 4.6. absurda colligunt, deprehendimus illud, reuera & in ipso fundamento, aliud nihil esse, quàm breuem repetitionem omnium illorum argumentorū & calumniarum, quas cum in hoc, tum in alijs libellis, aduersus librum Christianæ Concordiæ editis, protulerunt. Quæ enim aliàs hinc inde prolixè tractarunt, & libro Concordiæ opposuerunt, illa omnia primo incommodo complecti & repetere voluerunt. Cum autem in refutatione præcedentium capitum ad omnia illa absurda, quæ hoc loco repetunt, solidè, verè, & vt Christianos decet, responderimus, & re ipsa demonstraerimus, nullum illorum absurdorum, in libro Christianæ Concordiæ, comprehendendi aut tradi: sed ab aduersarijs mera petulantia, libro affingi & obtrudi, molestum omninò foret Christiano lectori, omnia, quæ pro refutatione obiectionum supra allata sunt, hoc loco denuò repetere.

Atque vt vno verbo respondeamus, quantum attinet doctrinam de persona Christi, & de maiestate assumptæ humanæ naturæ, deprehendet Christianus lector in prioribus capitibus tribus, in defensione doctrinæ nostræ de persona Christi, contra aduersariorum obiectione, veram & solidam refutationem, omnium absurdorum, quæ nullo nobis fundamento opponunt. Quemadmodum enim modò diximus, quæ hoc loco paucis & breuiter repetunt, illa in præcedentibus capitibus prolixè exagitarunt. Eadem etiam absurda omnia, maximè verò in responsione ad Anhaltinorum Cōfession. & Apologiā, in quibus eadē fuerunt tractata, sunt abundè refutata, quemadmodum id Christianus lector, modò diligenter & in timore DEI singula conferat, facile deprehendet.

Reliqua absurda à 23. ad 46. de sacra cœna Domini, quod attinet, pari modo supra in repetitione doctrinæ de sacra cœna, eiusque contra aduersariorum obiectiones & calumnias, defensione, refutata sunt. Quæ enim hic per numeros distinctè repetunt, & in vnum quasi fasciculum colligunt ea supra sparsim suo singula loco, quo commodissimum illis visum fuit, inculcarunt & vserunt, ad singula etiam suo loco, quo proposita fuerunt, solidè est responsum: & de monstratum, mera, eos, inuidia librum Christianæ Concordiæ, his confectis criminibus, onerare. Hac etiam repetitione opus illis non fuisset, nisi Christiano lectori, qui illorum fraudes, non facile animaduertit, imponere, librumq; mentione tot absurdorū, suspectum.

CAPVT XIII. APOLOGIAE.

etum reddere constituisſent. Nullius autem arteſt; rem eandem, diſtinctis locis, alijs atque alijs verbis aliâque ratione repetere & ſimplicioribus fucum facere. Cùm igitur ſupra (vt modò dictum) omnia illa abſurda, in capitibus de ſacra cœna, ſint reſutata abundè: ſuperuacaneum foret, ea quæ prolixè & ſolidè explicata priùs ſunt, hoc loco denuò repetere: nihilq; aliud agere, quàm fruſtra tempus terendo, magno cū tædio Chriſtiani lectoris, eadem decies vel ſæpiùs inculcare.

*Reſpoſio ad
Teſtimonia
Auguſt. &
Chryſoſto-
mi, Chriſtū
ipſum cœ-
na quam
inſtituerat
ſuiſſe ſum.*

Quoniam verò in repetitione quorundam abſurdorum varia immiſcent, ad quæ hæcenus non eſt reſponſum, capita illa hoc loco conſiderabimus, ſingulâque ſeorſim examinabimus. In explicatione 31. abſurdi proferunt verba Auguſtini & Chryſoſtomi & ex illis concludere conantur. Si Chriſti verum corpus & ſanguis, in cœna præſens diſtribuitur, neceſſariò ſequetur Chriſtum proprium ſuum corpus comediſſe, propriumque ſanguinem bibiſſe: cùm Auguſtinus dicat lib. 2. de doctrina Chriſtiana cap. 3. Sacramento corporis & ſanguinis ſui præguſtato, ſignificauit quod voluit: Et Chryſoſtomus hom. in Matth. 83. ſcribat. Ipſe quoque bibiſt ex eo, ne auditis verbis, dicerent, quid igitur? ſanguinem bibimus & carnem comedimus, ac idè perturbarentur. Eſt autem hæc peculiaris quædam opinio Auguſtini & Chryſoſtomi, quam apud reliquos Eccleſiæ doctores & patres vix reperire licet. Quare etiam ad hanc Auguſtini, Chryſoſtomi & aliorum paucorum opinionem, cùm è verbis Euangelistarum nullo modo edoceri & comprobari poſſit, nos alligari & aſtringi non patimur. In hac enim tam ardua cauſa non licet ex vnius alteriuſq; aut paucorum Eccleſiæ doctoreſ opinionem quædã, in medium proferre: & inde dogmata aut articulos fidei ſtatuerè: ſed neceſſe eſt ſubefſe verbi DEI. Aduerſarij autem noſtri ideo hanc opinionem Auguſtini & Chryſoſtomi allegant, & inde cõſequentias connectunt, quia arbitrantur hæc ſingulari & abſurda opinione, noſtræ ſeſe Confefſioni aliquid adimere, eamque omnibus exosã reddere poſſe. Nos verò ſimpliciter illis acquieſcimus, quòd Chriſtus dixit diſcipulis ſuis: Accipite, comedite. Irè, bibite ex hoc omnes, ex quibus neceſſariò conſequitur, diſcipulos corpus Chriſti cum pane comediſſe, & verum eius ſanguinem cum pane bibiſſe.

Quod autem Chriſtus ipſe, corpus ſuum comederit, ſuumque ipſius ſanguinem biberit, vt Auguſtinus Chryſoſtomus, & alij volunt: de eo nihil Euangeliftæ teſtantur: nec etiam concluditur rectè è dictis Chriſti Mart. 26. Marc. 14. Dico autem vobis, non bibam amodò de hoc germine

vitiæ.

vitis vsque in diem illum, cum illud bibam vobiscum in regno patris mei: quod Christus ipse, sacra cœna, quam discipulorum & Ecclesiæ causâ instituit, sit vsus. Hæc enim verba à Christo paulò post prolata sunt, postquam discipulis suis, corpus suum & sanguinem, cum pane & vino comedendum & bibendum iam exhibuerat. Aliàs tam Augustinus, quàm Chrysostomus, de sacræ cœnæ substantia, quid in ea distribuatur, vsque adeò clarè & dilucidè se explicarunt, nostrarumque Ecclesiarum Confessionem de sacra cœna tradiderunt, vt aduersarij nostri, inprimis Chrysostomo, *ὁ ἁγὸς πῶλ* eam ob causam affingant, quòd nimis crasse de Sacramento corporis & sanguinis C H R I S T I scripserit: Quæ omnia testimonia negligunt, & hanc singularem eorum opinionem in medium producunt.

Ita in expositione 44. absurdi inferunt aduersarij, doctrina nostra de cœna, pontificiam idololatriam de transubstantiatione confirmari: & Christianos, à vero vsu sacrosanctæ cœnæ, seduci ad vanitates & mendacia, seu ad opus operatum. Hoc tam impudens est figmentum, vt ne impudentius quidem fingi possit. Initidè enim, vt supra sæpius audiuius, *Admonit. pag. 358.* rejicimus & improbamus totum figmentum de transubstantiatione, *Doctrina libri Concordiæ trās substantia-* Deinde de vsu sacræ cœnæ, docemus, Christum corpus suum cum pane, *tionem pontificiam nō confirmari, nec Ecclesiā Christi ad opus operatū secuti.* & sanguinem suum, cum vino, ideo distribuere, vt cum illo, & per illud, meritum suum, omniâque, quæ corpore & sanguine suo acquisiuit, donet & applicet: imprimis verò exhibitionem corporis sui & sanguinis certum pignus esse, nos ipsius corpore & sanguine verè esse redemptos, omniâque nostra esse, quæ illis meritis est & acquisiuit: nobisque de redemptione nostra & salute vsque adeò non esse dubitandum: quantum dubitare non licet, illum pro nobis sese tradidisse, sanguinemque suum in remissionem peccatorum nostrorum effudisse: & idè eum illud ipsum corpus & sanguinem, quo nos redemit, in sacra cœna cum pane & vino præsens distribuere, vt in nobis habitet, & nos sibi incorporet. Est ne vero hoc homines ad vanitates & mendacia seducere, & opinionem operis operati confirmare? Nùm ne etiam veteres vanitates & mendacia docuerunt, quando sacram cœnam animæ præsidium, & grotis remedium, & morientibus viaticum, nominarunt? Quis vnquam quæso nostrum docuit, ob vsum & accessum, peccata remitti? Et ipsum vsum sacræ cœnæ per se esse meritorium?

Qua pagina hæc doctrina, in libro Concordiæ, est expressa? sed commu-

CAPVT XIII. APOLOGIÆ.

commune ipsis hoc & propemodum proprium est: calumniare audacter, semper aliquid hæret.

Admonit. In explicatione, 45. absurdi accusant librum Concordiæ, quod con-
p. 386. 387. firmet pontificiorum sacrificium Missæ: Quod ipsum crassum est etiam
Librū Con figmentum. Longè enim aliud est, secundum verba Christi, docere corpus
cordia non illius & sanguinem in sacra cœna cum pane & vino distribui: & docere, sa-
confirma- cerdotem, Christum, in Missa DEO patri, offerre: id quod omnes sani faci-
re sacrifi- lè intelligunt: omnia tamen exagitanda sibi sumunt, modò aliquid sese il-
cium Mis- lis offerat, quod libro Christianæ Concordiæ obijcere possint. Liber ille
se. palàm improbat pontificiorum sacrificium Missæ: & tamen obijciunt illi,
 quod sacrificium Missæ in eo stabiliatur. Similiter 46. absurdo nostris obij-
 ciunt, quod libro Concordiæ probetur adoratio panis in Sacramento: id

Librum Cō quod vsque adeò impudens quoque est figmentum, vt nihil ei ad impu-
cordia ado dentiam addi possit. Verùm illis hominibus, liberum est & quasi licitum,
rationem contra apertam veritatem quiduis fingere. Adoramus Dominū nostrum
panis in Sa Christum in cœna, hac ratione & illam ob causam, quia verè præsens est,
cramento. & cum pane & vino, corpus & sanguinem suum, præsens distribuit: Non
non statu- autem dirigimus adorationem nostram, ad visibilia elementa panis & vi-
ere. ni, vt pontificij faciunt, & cuius aduersarij nostri, libèter nos coarguerent,
 sed ad ipsum Christum DEVM & Hominem, qui in hac actione, præsen-
 tiam suam, peculiari modo instituit & exhibet.

Locum verò quod attinet, verbis opus non est pluribus, cum creda-
 mus Christum secundum institutionem suam, adesse sacræ cœnæ, & præ-
 sentem, eo loco, quo administratur, corpus suum & sanguinem, distribue-
 re. Quare eo loco illum non adoramus: cum omnibus locis velit adorari?

Quod autem obijciunt, omni quidem loco eum esse adorandum: sed,
 non in omnem locum adorationem esse dirigendam, verùm in illum tan-
 tum, ad quem ipse mandarit: facillè responderi potest. Licet enim in verbis
 institutionis non sit expressum, hoc loco me adorate: in quo corpus meum
 & sanguinem distribuo: tamen cum verba institutionis clarè testentur,
 Christum ipsum, verum DEVM & Hominem, corpore suo & sanguine, in
 cœna, eiusdemque vero vsu præsentem adesse: nemo negare poterit, ibi-
 dem eum in Spiritu & veritate esse adorandum: &c. nisi Arrianæ adhære-
 at hæresi.

Producunt etiam illud, sursum corda, vnde concludunt Christum
 in cœna non esse adorandum. Quasi sacra cœna, terrena & non cœlestis sit
 actio: vel quasi sacra cœna referenda ad res terrenas, & non cœlestes. Ste-

phanā

phani orationem, A& 7. quod attinet, singulare quiddam est. Cum enim Dominum Iesum oculis suis viderit stantem ad dextram DEI, quare eum non adorasset? Inde autem nullo modo sequitur, Christum in sacra cœna non esse adorandum: in primis cum certum & evidens illius verbum, quod fallere nullo modo potest, habeamus: præsentem eum adesse, corpusque suum & sanguinem, supernaturali, celesti & nobis incognita ratione distribuere. Chrysosto. se ipsum explicat, quid his verbis intelligat, cum scribit, 1. Cor. 10. hom. 24. Aquilas appellat, vt ostendat ad alta eum oportere contendere, qui ad hoc corpus accedit: & nihil cum terra ei debere esse commune, neque ad inferiora trahi ac repere. Hęc enim verba subiungit: Mysterium cœnæ, inquit, tibi facit ibi, terram cœlum: subuola igitur ad portas cœli, imò cœli cœlorum, & circumspecte, & tunc videbis, quæ dicta sunt (de Eucharistia scilicet) quod enim ἐκεῖ (ibi) in celis cœlorum omnium preciosissimum est: τὸ πρῶτον ἐπὶ τῆς γῆς δὲ ἔω κείμενον: hoc tibi ostendam propositum esse in terra. Sicut enim in regijs, quod omnium augustissimum est, non sunt parietes, non tectum aureum, sed ipsum regium corpus, sedens in throno, ita & in celis, ipsum regis corpus, omnium augustissimum est: sed illud tibi nunc licet in terra videre, non enim angelos, non archangelos, non cœlos cœlorum, sed ipsum, qui horum est dominus, σοὶ δὲ ἐκνύμι, tibi ostendo. Animaduertis nunc quod in celis omnium preciosissimum est, in terra conspicias: nec conspicias modò, sed tangis, nec tangis modò, sed & manducas, & eo accepto domum redis.

Obijciunt, anathema esse, qui Christum in cœna, quæ in terris administratur, & in qua CHRISTVS suum ipsius corpus & sanguinem præfens distribuit, adorat. Necesse igitur est vt ipsi Christo anathema dicantur, qui hanc corporis & sanguinis sui præsentiam in cœna, ipse in Testamento instituit: Et eò tandem aduersarij sua progrediuntur impudentia, vt non vereantur Christum, in proprijs suis verbis, mendacij arguere, omnesque illos anathemati subijcere, qui illum, tanquam D B V M suum & thronum gratiæ, distribuentem corpus suum & sanguinem in sacra cœna, quæ in terris, & non in cœlo administratur, in Spiritu & veritate adorant. Nec propter illam adorationem, erroris pontificij, nos conuincere poterunt, qui dicunt hostiam includendam esse monstrantiæ, & in processu esse circumgestandam, omnibûsque, vt adoretur, præponendam.

Fff

dam.

*Admonit.
p. 390. 391.*

CAPVT XIII. APOLOGIÆ

dam. Ista enim omnia, disertis verbis, impietatis cōdemnamus. Nos de adoratione loquimur, quæ in vero sit sacræ cœnæ vsu, non de inclusione & circumgestatione, aut de honore illo, quem pontificij, pani consecrato, seu hostiæ transsubstantiæ, vt nominant, deferunt.

Admonit.

p. 393. 394.

De quibus

dam phrasi

bis, qua

falsò libro

Concordiæ

tribuitur.

Admonit.

p. 395. 306.

Admonit.

pag. 376.

Vide supra

cap. 9 de

ratione de

corpore Do-

mini.

Admonit.

pag. 397.

Libro Con-

cordiæ cer-

tamina Ec-

clesiæ non

multiplica-

ri.

Ad phrasas seu loquendi formas quod attinet, quas hoc loco è nonnullorum monumentis allegant, supra cap. 4. & alibi est responsum: libro etiam Concordiæ, nihil omninò cùm illis est commune: à quibus verò illæ profectæ sunt, illi suo se loco sunt defensuri.

In altero incommodo denuò redeunt, ad generalem vbiquitatem, quam passim exagitant, cùm autem iam ante ad eam responderimus, ad illa denuò nos referimus.

Doctrinam libri Christianæ Concordiæ, cum August. Confessionis Articulo. 3. de persona Christi, & Articulo 10. de cœna Domini, non congruere, sed illi repugnare, supra cap. 9. de vera sententia Augustanæ Confessionis, est refutatum: saltem vt cresceret aduersariorum volumen, & in oculos magis incurreret, placuit eis, hanc calumniam, toties ad nauseam vsque, repetere.

Tertiò loco allegant, libro Concordiæ authoritatem nostræ religionis, & ministerij dignitatem conuelli. Corpus enim Philippi quod hætenus amplexi fuerimus, aboleri. Ad hanc calumniam iam antea scriptum est responsum, merumque aduersariorum est figmentum: in ipsa etiam præfatione libri Concordiæ refutatum.

Quartum, libro Concordiæ certamina Ecclesiæ multiplicari, etiam manifesta laborat falsitate. DEI enim beneficio, certamina nostrarum Ecclesiarum, illo sunt composita, & firmus in CHRISTO consensus constitutus est inter omnes, qui illi subscriberunt. Quòd si sunt nonnulli, vespertilionū instar, qui in tenebris circumuolitant, illos non curamus: DE V standem eos in lucem pertrahet, illorumque fraudes & artes, vt aliorum quorundam clandestinorum Caluinistarum practicas, coram tota Ecclesia DEI confundet. Est etiam illud crassum mendacium: controuersiam de peccato substantiali, de adiaphoris, ante publicationem huius libri, vtrò conquieuisse: nullaque opus habuisse refutatione. Certè, quæ incommoda Ecclesijs nostris sunt molesta, & grauia, longè melius ipsis nouimus.

Quintò prætendunt, multos in nostrorum esse numero, qui mala conscientia subscripserint: qui etiamnum lugent & conquerantur, maiora que

que etiam incommoda esse metuenda. Itē auditores nostros turbari, quod aliter iam, quàm olim erudiantur.

Admonit.

pag. 398.

*Nonnullos
mala cōsci-
entia sub-
scripsisse.*

Hæc verò omnia ab aduersarijs eò directā sunt, vt classicum canant, quo pastores Ecclesiarum nostrarum permoueant: vt factas subscriptiones reuocent: verum, DBO volente, multum aberrabunt. Quòd si quis est, quem subscripsisse pœnitet, huic liberum est eandem retractare: cui ad hæzere veritati non placet, is in castra Cinglianorum propere transfugiat, quis autem tandem talium futurus exitus, suo tempore experientur, vbi DBVS animaduertere, & istiusmodi homines punire cœperit. Vtinam omnes hypocritæ iam pridem à nostris se Ecclesijs seiunxissent, aut etiamnum seiungerent, non eò deterior esset nostrarum Ecclesiarum conditio.

Auditores etiam & subditos, pro impulsu Spiritus illius, quo ducuntur, aduersus superiorem magistratum lubenter concitarent, siquidem id obtinere possent: verum huic illorum seditioso Spiritui DBVS resistit. Christiani verò magistratus hinc colligere possunt, quibus artibus & practicis sint dediti: & quid aduersus illos designaturi, si suæ eos potestati haberent subiectos.

Sextò, pontificios allegant, multos illorum posse conuerti, nisi per librum Christianæ Concordiæ impedirentur: imò peruerterentur, & in sacramentarios, Cinglianos & seditiosos transformarentur. Hoc libro, DBI beneficio, cui gratias etiam agimus immortales, certamina nostrarum Ecclesiarum sopita sunt & composita: cuius illa quoque utilitas, vt facilius sit ijs, qui sub pontificatu veritatis sunt studiosi, nobis sese coniungere: à pontificijs recedere, & à veneno sacramentariorum sibi cauere.

Admonit.

pag. 398.

*Libro Con-
cordiæ non
impediri pō-
tificijs, in
sui conuer-
sione.*

Septimò, obijciunt reformatas Ecclesias hoc libro deformari & pontificijs occasionem præberi, cum concordēs antea fuerimus, hoc autem libro, in diuersas sectas distrahimur, accusandi nos schismaticum & hæreseon: quarum non modò nullus futurus finis, sed in dies plures pullulaturæ.

Admonit.

pag. 399.

*Reforma-
tas Ecclesi-
as libro Cō-
cordiæ non
deformari.*

Est autē hæc veritas, ex oraculo Cinglianorū profecta. Quo enim quæso tempore, vna eademq; Ecclesijs nostris cum Cinglianis fuit Cōfessio: in primis in doctrina de persona Christi & sacra Domini cœna? An nō inde ab

CAPVT XIII. APOLOGIAE.

Anno 24. & 30. quo Augustana Confessio fuit oblata, distracti fuimus. Licet enim Anno 36. Concordia tentata fuerit, nunquam tamen aduersarij illam acceptare, & in illam consentire voluerunt, vt supra prolixè est probatum. Cumque in his capitibus nullus vnquam inter nos & ipsos fuerit consensus: libro etiam Concordiæ, non noua præbetur calumniandi occasio. Nec etiam videmus, quæ in posterum speranda Concordia: cum aduersarij calumniarum nullum faciant finem & modum.

Admonit.

pag. 399.

De corpore

doctrina

Philippi.

Octauò, denuò repetunt calumniam de corpore doctrinæ Philippi, & obijciunt auctoritatem statuum Augustanæ Confessionis manifestò labefactari, dum corpus doctrinæ publicis edictis sancitum & commendatum, publicatione libri Concordiæ aboletur & damnatur. Ea autem est huius calumniæ absurditas, vt refutatione prolixa non egeat. Qua ratione auctoritas statuum Augustanæ Confessionis labefactaretur, quòd corpus doctrinæ Philippi non retineant: cum nunquam omnes illud receperint, multò minùs publicis edictis sancierint, & commendarint? sed complures etiam, nonnulli in articulis, ei contradixerint, vt supra cap. 9. est explicatum. In præcipuis etiam locis, quibus in vsu fuit, tandem res ipsa locuta est, quid deportati Theologi VVitebergenses cum suis complicibus, sub illius prætextu, quæsiuerint: videlicet vt ipsimet falsi, seque mutuis literis cohortati sunt: quo tandem librorum Lutheri in truderetur obliuio: & studiosa iuuentus ad Sacramentarium errores & monumenta paulatim seduceretur: id quod ab istis, præter expectationem magistratus & sincerorum Ecclesiæ doctorum, ita institutum, vt necesse tandem fuerit Christiano magistratui, posteaquam hæ Sacramentarium practicæ, & artes detectæ & reuelatæ fuerunt, singulari in eos seueritate animaduertere: nisi planè in Sacramentarium castra transilire voluissent.

Quòd autem eam ob causam corpus doctrinæ Philippi planè & omninò damnatum sit, vt aduersarij contendunt, merum est figmentum: ac præfatione amplissimorum statuum contrarium doceri potest. Non adèò DBI beneficio desipimus, vt non intelligamus, quare adèò vehementer, Philippi scripta vrgeant. Cum enim in Philippi scriptis Sacramentarium nulla fiat mentio, nec illorum errores improbentur: ideo ea vrgent: Lutheri verò & aliorum scripta, in quibus errores ipsorum deteguntur

deteguntur, & refutantur, non curant: imò optarint, iam pridem illa Neptuno, vel Vulcano fuisse consecrata.

Supra mentionem fecimus, quo pacto Calvinus ad Vitum Theodorum scripserit, eumque cohortatus sit, cum commentarium Lutheri in Genesin in lucem emittat: vt illos Lutheri textus expungat, in quibus Sacramentarios illorumque errores perstringit & refutat. Id etiamnum hodie maximè quærent, vt omnes illorum errores, silentio prætereamus: istiusmodi libris cum ipsi tantum vtamur, tum alijs legendos committamus, in quibus vel Sacramentarium illorum dogma, vel contineatur, vel saltem non reprehendatur. Verùm intelligenti sât dictum.

Quòd autem amplissimi status Confessionem suam immutarint, Diabolicum est mendacium. Quod enim à quibusdam Theologis, nomine amplissimorum statuum, subdolè & fraudulenter perpetratum est, id amplissimis ordinibus nullo modo imputari debet.

Amplissimi ordines, semper in eam se sententiam declararunt, quòd Augustanæ Confessionis, Anno 30. exhibitz, inhærere velint, in quam sententiam, se etiam in præfatione Concordiæ denuò declararunt, non se nouam edere Confessionem, sed priorem repetere: & quæ à nonnullis Theologis aduersus eam tentata sunt & clandestinè subintroducenda, improbare: & in conspectu totius orbis se testari, quòd in illas artes & fraudes nunquam consenserint, nec in posterum consensuri sint: verùm, quòd pristinz suæ Confessioni ad extremum vsque Spiritum, fideliter & firmiter insistere constituerint.

Quæ igitur tanta aduersariorum esse potest impudentia: vt defectio- nis & mutationis fidei & religionis amplissimos ordines insimulare non vereantur? Num illius arguendi sunt rei, quod nonnullorum hypocritarum subdolis consilij est agitatum: quos etiam DEVS in lucem protraxit, & consceleratarum actionum causa publicè confudit: sed & hanc tetram & atrocem calumniam amplissimi ordines studiosè notabunt, nec ita facillè illius obliuiscuntur. Quid enim his hominibus fidendum sit, ex his & similibus calumnijs abundè constat.

Nonò: disputant Lutheri etiam auctoritatem, libro Concordiæ *Admonit.* multiplices affici ignominia, dum in numerum prophetarum eum re- *pag. 404.* fert, & propheticam illi a signat auctoritatem, quæ tamen illi, nullo mo- *Lutheri au-* do competit, quam Lutherus etiam, si viueret, non expeteret. Ad hanc ob- *thoritatem* iectionem supra cap. 9. de auctoritate Lutheri responsum, & demonstra- *libro Cõcor-* tum, merum hoc esse aduersariorum figmentum, quod è libro Christianæ *dia non im-*

CAPVT XIII. APÖLOGIÆ.

Concordiæ nunquam comprobare possunt, & euincere: quin etiam, si possunt, vt demonstrent, prouocamus. Si calumnijs & mendacijs, res essent probandæ, nemo pluribus, & paratioribus argumentis, ipsis aduersarijs nostris, esset instructus, qui in hoc genere miri sunt artifices, vt hæcenus sæpius demonstratum.

Admonit.
pag. 405.

Decimò: Redeunt ad Philippum Melancthonem, illiusque prædicant elogia, & accusant librum Christianæ Concordiæ: quod pro ipsius benefactis, malam referat gratiam. Cùm autem sæpius iam diuersis locis, de scriptis Philippi sit responsum, & aduersarij sine fine, decies & vicies, eadem repetant: priori declarationi, capite 9. expositæ, acquiescimus.

Vndecimo incommodo, de diuulsione Lutheri & Philippi, conquerruntur, quæ inter concordēs distractionem efficiat: inter dissentientes adaugeat. Coituram enim aliquam inter ipsorum, & nostras Ecclesias & Scholas fuisse pacem: nostrósque in ipsorum dogma Cinglianum de cœna Domini consensuros paulatim fuisse. Hanc spem omnem, per librum Concordiæ sublatam esse & euerfam. Hinc verò illæ lachrimæ: & hæc illorum est Helena.

Nonnullos Theologos in nostris Ecclesijs & Scholis, in suas partes pertraxerant. Illi, omnes admovebant machinas, & varias quærebant occasiones, qua ratione recte, clam superiore Magistratu, venenum Caluinistarum & Sacramentariorum, in omnes Ecclesias & Scholas diffunderent, animos hominum, sub nomine Lutheri & Philippi, occuparent. vt Cinglij dogma, Lutheri libris spretis, amplecterentur. In hunc finem passim suffulciebant omnia, libellos Caluinistarum obtrudebant, eosque iuuentuti commendabant: inde spem certam concipiebant, exiguo tempore futurum, quo omnes status Augustanæ Confessionis, à sua Confessione de persona Christi, & cœna, ad dogmata Cinglianorum essent transaturi.

Hac spe, DEVS beneficio, se frustratos esse & excidisse, & nonnullos Hypocritas turpiter confusos, seipsos dignitate & loco suo eiecisse, vehementer ipsis admodum dolet, illorumque cor excruciat. Verùm hic subdolarum, inhonestarum minimèque Theologos decentium practicarum & artium esse solet exitus: & hæc est illa *εὐλογία*, qua DEVS his artibus benedicit, Psal. 55. viri sanguinum & dolosi, non dimidiabunt dies suos.

Ad ipsam

Ad ipsam verò diuulsionem Philippi & Lutheri, quod attinet, cuius non nos, sed aduersarij sunt causa, supra 9. cap. abundè est responsum, nec necesse hoc loco illa repetere. Repetunt verò in hoc incommodo veterem coccysmum, se iniuste esse damnatos: cùm autem supra peculiari capite, ad illam actionem sit responsum, non necesse est illam, cùm tēdio lectoris, hoc loco repetere.

Duodecimò fingunt, & calumniantur publicatione libri Christianæ *Admonit.* Concordiæ, etiam publicam pacem politiarum turbari: & haud ob- *pag. 409.* scurè minantur, nisi à cæpto desistamus, omnis generis calamitates subse- *410.* cuturas.

Se ipsos autem suis verbis produnt, & tacitè subindicant, per gra- *Publicatio-* tum ipsis fore, si illorum Magistratum, qui libro Concordiæ subscripse- *ne Concor-* runt, subditi contra Magistratum insurgerent, & varias seditiosas actiones *dia non tur-* & molitiones, attentarent. *bati pacem* *publicam.*

Inde enim sperant, omnia se posse conuellere & facillè primas obtinere, superiores euadere, & suis dogmatibus perrumpere. Spiritus enim Cinglianus non potest non tumultuari, miscere & turbare omnia, & v-bique, quæ loca inuaserit & occuparit, id quod nostri temporis, abundè testatur experientia, & quotidie etiamnum experimur.

Quàm quæsumus sibi gratularentur & exultarent, si tales subditorum motus apud nos orirentur, quales alijs locis exorti sunt: quàm prompta subministrarent consilia.

Verùm DEVS, qui istiusmodi seditiosos conatus execratur, his eorum actionibus resister, eorumque spes & consilia irrita reddet.

DEI beneficio factum, vt occasione libri Christianæ Concordiæ, tres Politici, Principes Electores in negotio Religionis sese coniunxerint: id quod antè hac multis annis factum non est, quare iniuste accusatur liber Concordiæ, quod pacem politicam turbet.

Pacem etiam religioni datam, libro Christianæ Concordiæ labefactari, inter oracula referendum est aduersariorum, qualia multa passim toto suo libro ediderunt. Pax certè religioni data, vt omnibus constat, in Augustana Confessione, Anno 30. Imperatori Carolo oblata, est fundata. Insistit autem liber Concordiæ, Augustanæ Confessionis, & ab illa ne minima quidem in re, quod notorium, deflectit. In eum etiam finem liber Concordiæ est directus, vt doctrinæ Augustanæ Confessionis, anno 30. exhi-

CAPVT XIII. APOLOGIÆ.

30. exhibitz, salua & illibata in Ecclesijs & Scholis nostris retineatur, & ad posteros tanquam fidele depositum propagetur. Et aduersariorum Sacramentarium & impium dogma, quod sub prætextu Augustanæ Confessionis in Ecclesias & Scholas nostras introducere conantur, aboleatur & remoueatur: quod nunquam caueri potuisset, si Amplissimi ordines, non in tempore officiū fecissent, & summa diligentia Sacramentarium fermentum ex Ecclesijs & Scholis suis hoc ipso opere Concordiæ expurgari curassent. Quod eos fecisse DEI beneficio abundè omnibus constat. Pax igitur religioni data libro Concordiæ, non modò, non labefactatur, sed etiam propagatur & confirmatur: cum aliàs subblata fuisset & prorsus irrita. Omnia etiam ad errorem Sacramentarium fuissent confirmata, nisi hic liber obstitisset: & nisi superior Magistratus nascenti malo, in tempore, DEI beneficio, remedium adhibuisset.

Et admiratione dignum est aduersarios, pacem religioni datam adeò vrgerè, cum aliàs nullius eam faciant: imò omni studio in id incumbant, vt planè tollatur & aboleatur: & vt Augustana Confessio, anno 30. Imperatori Carolo oblata, in quam solum, pax religionis est fundata, vel omninò exauthoretur: vel in Cinglianam sententiam (in qua Imperatori Carolo, anno 30. non est exhibita) transformetur & intelligatur. Quod tamen si fieret, quiuis facillè intelligit, ipso facto pacem religioni datam, sublatam esse & annihilatam.

Decimò tertio: Magnam instituunt querelam, librum Christianæ Concordiæ ruinam omnibus minari Scholis, viros enim doctos, non probaturos illius dogmata.

Libenter autem ex ipsis cognosceremus: quid in hoc ipsi casu facturi essent, si doctrina Augustanæ Confessionis, de persona Christi & sacra coena, in ipsorum introduceretur Ecclesias & Scholas: num illorum essent rationem habituri, qui illam essent amplexuri, num etiam locum illis in vocatione & seruitijs suis concessuri: an verò remoturi, & suæ fidei atque Confessionis homines subiuncturi.

Non autem dubitamus, quales hætenus cognouimus, minimè id eos facturos. Quomodo enim nostros tractare soleant, si quando in illorum manus incidant, omnibus constat. Cum igitur nostros in suis Ecclesijs & Scholis, non ferant, propterea quòd in doctrina non consentiant: quis nostris vitio vertet, quod cauent, ne ipsis scientibus Scholæ ipsorum & Ecclesiæ, istiusmodi dogmate inficiantur: quod impium iudicant.

Nostre Confessionis homines quando in exilium eijciunt, præclare factum

factum est: & cultus DBO gratus præstitus. Quando autem non consentimus, vt ipforum factionis homines, suum venenum in nostris Ecclesijs & Scholis spargant, sed quantum & quo loco id DEI beneficio possumus, prohibemus: id merum est piaculum. Nimis crassa hæc vestra est impostura, quam etiam simplissimi quique intelligunt. Quod nostras Ecclesias & Scholas euertitis, & instar aprorum deuastatis, Psal. 80. id vobis cultus est DEI: quod nos vobis resistimus, vestrasque artes, quantum fieri potest, impedimus, id improbum est. Num ratione vsque adeò omnes carere, & similes esse iumentis arbitramini, quod has artes, & hos Gryphos vestros, non intelligant.

Quod Magistratui persuadeamus, vt fingunt, nos vno aut altero anno, ex corpore nouo Concordiæ, facturos Theologos, ad oracula quoque referendum est Cingliana. Nostris ne in mentem quidem, tale quid vnquam venit, tantum abest, vt id Magistratui persuadere conati simus. Nec etiam vsque adeò, DEI beneficio, desipiunt, si tale quid (quod absit) conaremur, quin id facile animaduersuri essent. DBVS Opt. Max. qui omnium corda scrutatur & iudicat, etiam hoc figmentum, quemadmodum & cætera est vindicaturus. Faxit DBVS, vt in tempore gratiæ, poenitentiam agant.

Decimò quartò: Repetunt scandala, quæ apud Pontificios, è libro Concordiæ exoriri possunt: Quorum tamen causâ, adeò nullo dolore afficiuntur, vt in hoc ipso illorum libello, qua possunt verborum vehementia, eadè amplificare conentur, & arbitrantur, ea ratione, se posse nos deterere, & ad suas partes traducere. Verum frustrâ. DEI enim beneficio, nota nobis illorum vox est, & magna ex parte illorum ingenia habemus explorata. Quis scandala illa magis fouet, ipsis, suis illis inscriptionibus, & inuectiuis?

Quod ab Augustana Confessione descuerimus, quod Lutherum nimium extollamus, vetus est calumnia & coccyismus, quem hoc quoque loco repetunt.

Decimò quintò: Accusant Theologos & conqueruntur exsecutione huius libri, tyrannidem Theologorum, in omnes pios, intolerabilem confirmari, quò omnibus possint, instar Pontificis Rom. imperare.

Prouocamus autem hilari conscientia, ad testimonium Magistratus nostri, quibus actiones & consilia nostra sunt perspecta, an libro illo, ad stabiliendam tyrannidē & auctoritatem pontificiam, abutamur. DEI enim beneficio, non vsque adeò insensati sunt, vt ampliorem licentiam & pote-

Ggg statem,

CAPVT XIII. APOLOGIAE.

statem, (quam etiam DEI gratia ne expetimus quidem,) largiantur & concedant: quin potius DEVM precamur, vt nos ab istiusmodi impijs conatibus praeferuet, & custodiat. Quod si quid, aduersus quasdam priuatas personas habent, quicunq; illi sint, legitima ratione & via, coram Magistratu suo eos conuenire poterunt. Magistratus noster iustitiam illis administrare, haud quaquam est recusaturus.

Decimò sexto, hoc etiam in medium proferunt: Posteris nostris per librum Concordiae praescribi: illisq; ad hanc Confessionem quodammodo cogi. Verum nec hac ipsis calumnia opus fuisset. Iniriò enim, nemo coactus. est Deinde, quòd amplissimi ordines huius rei causa in Ecclesijs suis & Scholis statuerunt, illius iustissimas habuerunt causas, plenam etiam potestatem: nec aduersarijs, hac in parte, vllam reddere rationem tenentur. Quòd si in eam sententiam colligere licet: vicissim concludere possemus: dogmate eos suo Cingliano posteritati praescribere: & Pontificium iugum humeris nostris imponere, vt, velimus, nolimus, illorum religionem amplecti cogamur. Si ipsis liberum est, & integrum, ad suas se referre confessiones: etiam amplissimis statibus integrum est, Christianam & in verbo DEI fundatam, Augustanam Confessionem propagare: & nequaquam committere, vt contraria doctrina in ipsorum Ecclesias & Scholas introducat.

Decimò septimò, precantur & sperant, amplissimos ordines, nequaquam passuros, vt exequutioni liber Christianae Concordiae demandetur. Verum procul dubio petitione sua frustrabuntur, & spe sua confundentur: nisi decreuerint amplissimi ordines, ad sui totiusque posteritatis perpetuam ignominiam, praesentem & æternum interitum, ad perturbationem Ecclesiarum Scholarum & Politiarum, ad omnimodam euerfionem pacis religioni datæ, Confessionem suam, Augustæ oblatam, abijcere: Sacramentariorum furores amplecti, quos tamen tum temporis, & in hodiernisq; diem, cum ipsi, tum laudatissimi ipsorum Antecessores, improbarunt & reiecerunt. Hoc autem procul dubio nunquam sunt facturi.

DEVM precamur vt in agnita, eos, veritate sua custodiat, & defendat: omnēsq; aduersariorum subdolas & seditiosas artes & fraudes confundat, Amen.

CAPVT

CAPVT XV.

*VERA ET SOLIDA RESPONSIÓ AD EPI-
logum admonitionis, de vera, Christiana Concordia in Ec-
clesijs constituenda, & ratione.*

ROLIXAM admodum in hoc capite instituiunt aduersarij *Admonit.*
concionem, de Concordia, qua ratione illa ineunda. *pag. 415. &*
autem, cui omnium hominum mentes perspectæ sunt, te- *deinceps.*
stamur, nostro nos loco nihil magis expetere, quàm firmam
& cum verbo DEI congruentem Concordiam, inter illos
& nos, vniri posse & constitui. Qua ratione verò illa sanciri hoc tempore
queat, non animaduertimus: cum omnia illorum consilia, ad triplicem
hunc finem sint directæ.

Initiò vt falso suo dogmate, simpliciter perrumpant, omnes Eccle-
sias & Scholas, totius Germaniæ, occupent, & instar diluuij, doctrina sua
Cingliana, vniuersum orbem inundent.

Deinde: Quò citius autem hunc suum finem assequantur, arbitran-
tur, id se multitudine & acerbitate, editorum scriptorum obtinere posse: a-
deo vt silentio omnia nobis dissimulanda, illorum opinioni simpliciter
acquiescendum sit, neminiq; omninò contra, ne hicere quidem, liceat.

Tertiò: Statibus Augustanæ Confessionis diligentius paulò, vt supra
modò audiuius, de rebus & religione sua esse cogitandum, Confessio-
nem illorum in dubium esse vocandam, ipsos esse audiendos, illorùmq;
scriptis adhzrendum. Hæc si fierent, illorum opinione, pax facile constitui,
summáq; concordia sanciri posset. Quod si Caluinisticum dogma palmã
obtineret, tum aureum rediturum seculum sperarent, tum de deuictis Ec-
clesijs & Scholis Germaniæ, triumphum agerent: tum in rebus fidei dicta-
tores essent, à meridie vsq; ad Septentrionem, ab Oriente vsq; ad occasum.

Quare & ipsi cum Hieronymo profiteri possumus: Volumus & nos
pacem, & non solum volumus, sed etiam rogamus, sed pacem Christi, pa- *Quam nos*
cem veram, pacem sine inimicitijs, pacem in qua bellum non sit inuolu- *v. linimus pa-*
rum, pacem, quæ non, vt aduersarios subijciat, sed vt amicos iungat. *cem.*

Quòd si pax illa, quam nobis offerunt, istiusmodi esset, in quam sal-
ua conscientia, consentire possemus, quid quæso, in his terris gratius no-
bis euenire posset, quàm vt illam acceptaremus, Deoque pro illa gratias a-
geremus.

CAPVT XV. APOLOGIÆ

geremus. Non est autem ita comparata, vt in illam bona conscientia, consentire possimus: quid enim sub dogmate Cingliano lateat: abundè hætenus est demonstratum.

Nullò modo à verbis Christi Seruatoris nostri, quibus testamentum suum instituit, recedere possumus: illorūque varias, & sibi ipsis repugnantēs glossas & interpretationes, testamento Christi seruatoris nostri, præponere. Non etiam licet nobis, affirmatiua Christi verba, quibus in institutione sacræ cœnæ est vsus, in negatiua, quod aduersarij faciunt, transformare. Christo asserente, Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur: Aduersarij aiunt, Hoc non est illius corpus, quod pro nobis est traditum: sed *per ipsum* tantum est, procul absētis corporis.

Non etiam admittere possumus, vt ingens ille thesaurus, quem Christus in suo testamento nobis legauit, verum suum corpus, quo redempti sumus, verumq; suum sanguinem, quo à peccatis abluti sumus, nobis eripiat: & nuda tantum Symbola substituantur. Quemadmodum etiam nobis persuaderi non patimur, Christum Dominum nostrum, verum DEVM & hominem, efficere non posse, vt corpore suo & sanguine in sacra cœna præfens sit, illudque distribuat, secundum verba Testamenti sui: nisi proprium corpus destruere, & se ipsum, vt aduersarij dicunt, mendacij arguere velit. Quemadmodum nec hoc ipsis dare possumus, necessariò eum corpore suo assumpto humano, localiter ibi esse, vbi est: nec simul pluribus locis esse, licet illud verbo suo promiserit.

Cum enim omnipotens sit DEVS, & humana assumpta natura, personaliter ipsi sit vnita, atq; ad dextram virtutis diuinæ exaltata: non dubitamus illum corpore suo efficere posse, quicquid ei placuerit, & quicquid verbo suo, sese eodem effecturum, promiserit. Præterea nullo modo persuadere nobis possumus, verum esse, eum, qui Christū, vt verum etiam hominem adorat, esse Anathema: vt magna blasphemia iā & sentiunt, & loquuntur & scribunt. Item, Christum, etiam in sua gloria, esse conseruum nostrū. Item secundum humanam naturam, nihil ei cum administratione huius mundi, & imperiorū esse cōmune. Item, carnē eius, ratione etiam & respectu personalis vnionis, non esse verè viuificā: sed nomen illi tantum tribui, ratione meriti, merumque esse canalem, seu instrumentum, quod in viuificatione nihil cooperetur: Item, Christi humanam naturam, in operatione miraculorum, quæ & antè operatus est, & adhuc operatur, non aliter se habere, ac Moisis virgam, qua in Ægypto miracula sua perfecit, & quæ his similes sunt horrendæ blasphemix plures.

Causa

Causa igitur dissidiorum, non nobis, sed aduersarijs est imputanda. Quod si aduersarij spem aliquam ostenderent, sese ab his & alijs similibus sibi temperaturos esse blasphemijs: quodq; Christo in verbo suo, tribuere laudem veritatis velint & iustitiæ, cætera in Ecclesia Christi data scanda- la auertere: omni studio & diligentia, vt pax statueretur, incumberemus, nec quicquam in nobis desiderari pateremur: cuius ipsum **DVVM** tes- tem inuocamus. Hocquandiu non obtinemus: quomodo forma Con- cordiæ sanciri possit, non videmus. Speciosum est nomen pacis, inquit Hi- larius, & pulchra opinio vnitatis, sed quis ambigat, eam solam & vnicam Ecclesiæ pacem esse, quæ Christi est. Summatim: Christi pacem exopta- mus, & istiusmodi pacem, quæ à capite Christi in ipsius barbam & in ve- stimentum eius descendat: vt Psalmo dicitur 133. Talis verò non est Con- cordia ab aduersarijs monstrata.

Hanc autem potissimum viam & rationem ineundæ pacis propo- *Admonit.* nunt, vt ordinaria Synodus conuocetur, in qua controuersia, quæ nobis *pag. 418* & cū illis intercedunt, dijudicentur. Describunt etiam illam synodū prolixè, *sequitur* secundum omnes circumstantias, qualis constitui debeat: qua ratione in *De medijs*, illa procedendum, siquidem omnes causæ examinandæ, & tandem legiti- *qua aduer-* mē sint decidendæ. Ad quæ omnia prolixè respondere, hoc tēpore non ar- *uersarij ad* bitramur esse necessarium, idq; hanc ob causam, quia nondum istiusmo- *sancientiæ* di Synodus est conuocata. Vbi verò istiusmodi generalem synodum con- *Concordiæ* uocandam esse è tota Repub. Christiana, consensum fuerit: satis iusti tem- *proponunt.* poris reliquum erit, vt de istiusmodi medijs, deque toto processu delibe- remus.

Supra in cap. de authoritate Augustanæ Confessionis disputarunt e- *Admonit.* tiam de vniuersali Synodo, & asseruerunt, istiusmodi Synodum ex omni- *pag. 138.* bus nationibus, quæ Christi nomen profitentur, esse conuocandam. Item *139. 140.* omnium in ea hereticorum sententias esse cognoscendas: Istiusmodi enim Concordiæ formulam, quæ ab omnibus sit acceptanda, ab omnibus etiam prius esse approbandam, ne quis omnino hominum conqueri possit, se non satis esse auditum. Farentur etiam istiusmodi Synodum cogi non posse, nisi omnes Christiani principes in eam consentiant, difficulter au- tem admodum, ob varias causas & impedimenta obtineri hoc tempore posse, vt istiusmodi formula præscribatur. Magnam enim esse ingeniorum & iudiciorum varietatem, quibus satisfieri, futurum perquam diffi- cile.

CAPVT XV. APOLOGIÆ.

Nonnullas etiam Ecclesias, quæ suas habent loquendi & explicandi formas, licet de scriptura & Symbolis consentiant, non facile in ijs partibus remissuras: & in communem aliquam formam, quæ constitui posset, consentiuras: Illorum igitur sententia tutissimū fore iudicant & exquisitum: si istiusmodi interim consensus ineatur: quæ singulæ Ecclesiæ, proprias suas Confessiones, amplectantur & approbent: & aliz aliarum Confessiones & scripta, cum suis non per omnia congruentia, mutua approbatione, tanquam pia & Christiana, agnoscant & stabiliant, etiamsi aliquid, in aliquibus, desiderari possit.

Quid autem hac ratione & via quærant, non est quod pluribus Christiano lectori explicemus. Initio enim istiusmodi generalis Synodus, qualis illo loco describitur, nunquam habita fuit, nunquam etiam ad cōsummationem vsque sæculi haberi poterit: quæ omnibus distortis ingenijs, dicendi locus dari, & ad Confessionem erroris adigi, atque vt generali formulæ, quæ concipienda foret, subscribant, persuaderi possit. Generalia enim & Oecumenica Concilia, quomodo celebrata sint, ex actis illorum constat: in quibus nihil simile habetur his, quæ aduersarij fingunt.

Deinde consilium illorum secum infert & quasi importat, libertatem quiduis credendi in causis religionis: quæ cuique libera sit credendi potestas, quid & qua ratione velit, quæque impune, quod velit, credat, modo alijs ipsæ nullam molestiam faciat: quam tandem Samaritica consequetur religio 4. Reg. 17. in qua Sacerdos docuit gentes, quas rex Assiriorum Samariam transfulerat, qui cum DEVM colerent, Dijs quoque suis seruiebant, iuxta consuetudinem gentium, de quibus transfati fuerunt in Samariam, vsque in præsentem diem morem sequuntur antiquum, non timent Dominum, neque custodiunt ceremonias eius. Egregia verò hæc tandem Theologia futura.

*Degenera-
tio Synodo.*

Verum ad ipsam Synodum quod attinet, constat omnibus, quibus clamoribus (conducta etiam certi cuiusdam Rhetoris opera, qui publicis scriptis conatus est, omnibus statibus Augustanæ Confessionis, vi quadam, modum istiusmodi generalis cōuentus præscribere) Illustrissimos Electores & principes, & cæteros amplissimos ordines, summa acerbitate & amarulentia adorti sint, illorumque de libro Concordiæ institutum, multis modis traduxerint, horrendas illi hæreses falsò ascripserint, & ad exterarum nationes turpissimè traduxerint, etiam antè visam & lectam Cōcordiam: id quod ille ipse de se in singularem commendationē & elogium ad omnē posteritatem, fatetur & prædicat: sese tū temporis illam nec vidisse, nec legisse.

legisse. Constat etiam, cuiusmodi Synodū, Rhëtor ille postulet, & quomodo eam descriperit: istiusmodi videlicet, in qua, post sacra Biblia, patres audiendi, & communi postea omnium consensu, certa verborum forma concipienda, bonorum scilicet & rectè sentientium iudicio, qua forma utendum sit, in tanta sententiarum & opinionum diuersitate. Qua etiam forma, in hac opinionum de sacra cœna diuersitate, sit utendum: illamque ab omnibus esse amplectendam.

Quando enim quæso testimonia omnia patrum examinari & consiliari possent? quando in genere de certa aliqua loquendi forma conueneret? cum quotidie aduersarij suas blasphemias accumularent.

Non igitur propriè hoc quærunt, ut Synodus aliqua conuocetur: sed id agunt, ut interea sub prætextu Synodi, liberè dogma suum Cinglianum, per vniuersum orbem Christianum, spargere possint.

Anno 30. &c. quo Augustana Confessio fuit oblata, & sequentibus annis, quibus inter Ecclesias nostras fuit consensus, quibus etiam sciebant, vix centesimum esse, qui in illorū inclinaret partes, altissimum fuit de generali Synodo silentium. Iam posteaquam arbitrantur, multorum se mentes occupasse, perpetuò ingeminant, Synodus, Synodus.

Sperant enim, si id obtinere possint, facile nobis se fore superiores, & multos palàm ad ipsos transituros, qui clanculum cum ipsis colludunt.

Sunt sanè, beneficio DEI, amplissimi status Augustanæ Confessionis, de veritate & puritate religionis suæ vsque ad eò certi, ut illorum causa, nulla omninò conuocanda sit Synodus: Innituntur enim Christi verbis, quæ ipsa sunt veritas: Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur: Hic est sanguis meus, qui pro vobis effunditur: Hæc nulla in Synodo emendari poterunt: multò minùs mutare illa, & in illorum figuras & tropos transformare licebit.

Theologi etiam, DEI gratia, norunt, quænam ipsorum sit Confessio: quid hætenus docuerint: ita ut nec illorum etiam causa conuocanda sit Synodus. Ut autem intelligant, nò eam esse nostram sententiam, quod omnem spem conuentus cupiamus esse præcisam, & in nullum nos velle colloquium descendere: publicè nos, qui Theologi sumus, pro nostra persona testamur, idque in conspectu totius Ecclesiæ, siquidem magistratui nostro visum fuerit (in Theologorum enim id non est potestate) & inter magistratum de conuentu aut Synodo conuenerit,

nos

*Theologi of
serunt se ad
Synodum.*

CAPVT XV. APOLOGIAE.

• nos in eo conuentu, citra vllam tergiuersationem comparituros esse, non tantum vt assessores Synodi, sed etiam qui parati sunt, fidei & scriptorum suorum, coram omnibus, rationem reddere. Illeq; conuentus, vsque adeo non aduersabitur, vt quam ardentissimè etiam precemur, si consultum ita videbitur, vt istiusmodi conuentus vtrimque prima occasione institutur & conuocetur. Nec enim, DBI beneficio, lucem pro nostra persona fugimus.

Quod istiusmodi Synodus haectenus non est conuocata, per nos non stetit, quemadmodum nec etiamnum: sed penes magistratum est superiorem: quorum authoritatis, hoc axioma est proprium. Synodos enim conuocare, non huius illiusue Theologi est munus: sed officium est summorum principum: qui etiam soli eas cogere possunt & debent. Huc accedit, quod demonstrari potest, aduersariorum patronos, & amicos, qui tandem planè ad ipsos transierunt, istiusmodi Synodum Illustrissimo Electori Saxoniae dissuasisse & impediuisse. Literæ illæ adhuc in promptu & ad manus sunt, quarum illæ Anno 1557. hæc vero 1559. 18. Decembris sunt exarata. Perpetuò clamore nobis obijciunt, nos Synodum extimescere, omnia eò dirigere, ne Synodus conuocetur, manifesta autem & notoria, in conspectu DBI & totius Ecclesiæ, nos afficiunt iniuria. Hæc enim nostrorum sententia nunquam fuit, nec etiamnum est.

Quod autem ad Rhetoris istius, septemque illorum virorum, quos sibi adiuncturus est, postulata, comparere & colloqui debeamus: id nō est in nostra potestate, sed magistratus nostri Christiani: penes quem est, pro suo arbitrio, talia decernere & instituere: Nec etiam Rhetores illi, istiusmodi homines sunt, in quorum gratiam, in tale aliquod colloquium descendere debeamus.

Qualis enim Rhetor ille Theologus sit, quid in sacra Theologia profecerit, satis illius scripta testantur, in quibus se ipsum sapius prodit, quod primis vix labris capita Catecheseos degustarit: tantum abest, quod in Theologia sit quidam magister noster, qualis haberi vult, cuius vnicum saltem producemus exemplum.

in Prodo- Sicut enim scribit, Christum Ioan. 6. palam & expressè affirmare, Patres
mo Sturmij nostri Manna comederunt in deserto. Quinam illi fuerunt patres? non qui
p. 18. 60. à serpentibus interempti sunt, verum nostri, inquit, Patres Manna comederunt. Quales autem progressus in sacris literis, hic tibi Christiane lector, fecisse Rhetor videtur, qui coram Ecclesia Christi profiteri audet, Christum hæc verba proloquutum esse, Patres nostri comederunt Manna: cum,

etiam, vt omnibus facile est videre, Iohan. 6. non Christi sed Iudæorum aduersariorum hæc sint verba.

Arbitraris ne huic etiam homini arduas religionis controuersias committendas, & in publico conuentu de illis cum ipso conferendum esse, qui nondum nouit, quænam Christi Seruatoris nostri, quæ Iudæorum aduersariorum ipsius sint verba: nedum, quid in alijs Religionis controuersijs quicquam perspectum habeat. Et tamen libellis suis vniuersæ Ecclesiæ Christi obstrepi: illisque se rebus immisceat, quarum nullam, aut certe exiguum notitiam habet, quæque ipsi minimè demandatæ sunt, sacrarumque literarum & Ecclesiæ se Doctorem & Magistrum obtrudit: cum ipse tamen, quid dicat aut sentiat, ignoret, 1. Timoth. 1. Omnino sanè, vt istius Rhetoris vtamur verbis, etiam porci & asini eximij futuri essent Theologi & Christiani: si cæcum hunc & ratione carentem ducem sequerentur & grauissimas religionis controuersias illius iudicio decidendas committeremus. Quin potius porcos illos, si ad Gangem & Euphratem nolint, ad Stagnum Genezareth, & asinos illos, ad pistrinum relegabimus. Hactenus Sturmius.

Admonitio.

pag. 444.

445.

Quid interea tem-

poris facienda

antequam

conuocetur

generalis

Synodus.

Post prolixam Synodi descriptionem, deueniunt tandem ad questionem, cum liber Concordiæ iam sit publicatus, antequam Synodus fuerit coacta, quid interim faciendum, dum Synodus conuocetur, & respondent: Antiquum doctrinæ corpus Philippi maneat, eodem quo hactenus fuit loco in Ecclesijs & Scholis: maneat etiam consensus secundum corpus doctrinæ constitutus. Ad nouitates autem libri Concordiæ nemo adigatur. Nunquid non honestæ & æquisimæ hæc sunt conditiones? Nunquid non rectè facerent status Augustanæ Confessionis? Si publica vterentur ad aduersarios deprecatione in hanc sententiã: Peccauimus, Domini, quod vobis non consultis, scandala è nostris Ecclesijs remouimus, vestrūq; fermentum Cinglianum, quoad eius fieri potuit, expurgauimus. Peccauimus, inquam, precamur veniam, absoluite nos à peccatis: impertiamini nobis gratiam & misericordiam: In posterum vestri fideles erimus dilecti, obedientissimi ministri, & quæcunque nobis præscripseritis, in effectum deducemus: omnia probabimus, quæ vobis placeant: eiusmodi Concordiam constituemus, quæ animo vestro arridere possit: omnesque doctores & auditores, qui vobis aduersantur, in exilium eiiciemus: dabimus etiam operam, quo Augustana Confessio, qualis anno 30, &c. Imperatori Carolo est exhibitæ, vel penitus aboleatur, vel saltem eò dirigatur & inflectatur, vt ab omnibus, sensu Cingliano, accipiat: ad illum modum

H h h

dum

CAPVT XV. APOLOGIAE.

dum eam interpretari, qui recusat, hunc è Synagoga excludemus: huic nusquam tutum erit refugium. Denique in id incumbemus, vt dogma vestrum Cinglianum palsim dominetur & acceptetur: & sic res omnis erit in tuto: vt vestra fert hoc loco sententia.

Quia verò obijcere nostri poterant, nullum operæ & sumptuum esse impensum, siccine omne oleum & operam perisse: subiiciunt per commodum admodum consilium: Tolerabiliorem esse iacturam laboris & sumptuum, quàm veræ doctrinæ: posse DEVM plura etiam istis dare. Verum quidem id est, quò ad pecuniam: si modò causa etiam illorum, quam vrgent, iusta & per se bona esset: pecuniaz iactura, exigua esset iactura, si quidem animæ non simul in discrimen & periculum adducerentur.

Admonitio.

pag. 445.

Imò inquit, idè ex authorandum esse librum concordiz, vtilius retractatione æternam gloriam apud omnem posteritatem consequantur. Ad dignitatem & decus perpetuum aditum ipsis fore, si Confessionem suam & propositum vrgendi librum Concordiz abijciant, & ad suas partes hoc est, ad Cingianos transeant.

Quid verò de hoc tibi consilio videtur lector Christiane? An non singularem, eos, gratiam apud amplissimos ordines, prudentissimo hoc consilio inituros, esse speras? Quòd si amplissimi status excipient, hanc retractationem ignominiosam sibi fore, præoccupando respondent, ab errore animaduerso ad pristinam rectitudinem reuerti esse laudabile. Idem, eos factitalle in abrogando Corpore doctrinæ Philippi, nullam igitur eos causam in hoc quòque libro abolendo impedire. Verum propositum hoc amplissimorum statuum iniustum esse, nondum est à vobis probatum: quin potius contrarium in hac Apologia est demonstratum.

Nimis igitur præmaturum & præposterum hoc est consilium vestrum, desistite à proposito.

Præterea nimis impudentes estis consiliarij, qui sine omni vocatione ingeritis vos apud status Imperij, quomodo Ecclesias & Scholas suas instituere, & quid in illis doceri curare debeant: cum illius causa nec vocari, nec dum etiam interrogati sitis. Præterea si consilio vestro futurus esset locus, nulla amplius opus foret Synodo, in qua controuersia hæc nostra vobiscum cognosceretur, & dijudicaretur. Si vestra dogmata amplecteremur, nullam amplius Synodi facturi essetis mentionem.

Corpus doctrinæ Philippi quod attinet, nunquam hac ratione vbi que ab omnibus statibus fuit approbatum & acceptatum, (vt illi fingunt) quare non necesse fuit etiam ea ratione aboleri.

Quæ

Quæ autem, nonnullis locis, quorundam subdolis consilij effecta sunt, id nihil præscribit: grauiſſimis etiam de causis nonnulli magistratus moti fuerunt, posteaquam quorundam hominum fraudes & subdola consilia animaduertunt, quod sequutura scandalæ anteuertunt & auertunt.

Posteaquam verò suo quodam arbitrio præscripserunt, quidnam ab amplissimis ordinibus fieri exoptarint, ut interea tamen, antequam Synodus conuocetur, pax & concordia conseruari possit, hoc quoque consilium subministrant.

Vt omnia ad Corpus doctrinæ Philippi conformentur: ut seueriter inhibeantur vtrunque in suggestis mutuz condemnationes: ne interdicator lectioni librorum, qui de controuersis articulis vtrunque scribuntur: Istiusmodi explicationes supplere posse vices actionum Synodicarum: & ex illis iudicare posse studiosos veritatis, vtra pars fundamentis solidioribus nitatur.

Non aliter autē aduersarij faciunt, quàm si quis magistratus in alterius dominium irruptionem de improviso faceret, occuparet modò hoc modò aliud: ac interea præscriberet modum & media, quibus secum transigere debeat. Hac videlicet ratione, ut donec ad legitimam rei deueniretur cognitionem, interea pateretur, reliqua se omnia occupare, omnia pro libitu instituere & disponere, subditis imperare, &, quæcunq; placerent, onera imponere, exigere & extorquere: an non percommodum hoc tibi consilium videtur Christiane lector, transactionis inter vtrumque: Pari ratione aduersarij agunt. Perturbant hætenus Ecclesias nostras quàm maximè: iam viam & modum amplissimis ordinibus libenter præscriberent, quid porro illis agendum sit, ut paulatim nos iugo & seruituti Cinglianæ subijciant. Verùm nō id quod quæritis, tam facile obtinebitis. Vestrī nec officij est, nec autoritatis aliquid statibus, in hoc illōve præscribendi, quid in Scholis & Ecclesijs suis instituere eis liceat, nec ne: Non etiam vestræ subiecti sunt iurisdictioni, ut in eos hoc vsurpare possitis *ἀξίωμα*, apud nos est mandandi & præscribendi autoritas, apud vos verò obtemperandi necessitas.

Si quid præscribere & instituere constituistis, in vestro id foro facite: nostros, vestris consilij & statutis, ne perturbetis.

Hoc loco denudò obijciunt: Neminem ad subscribendum esse cogen- *Anhalt. A-*
dum: Si qui sint, qui cunctentur & hæreant, esse illos ad liberam vsque Sy- *polog pag.*
nodum ferendos, *189. 180.*

CAPVT XV. APOLOGIÆ.

Subscriptiones oportere esse liberas. Respondemus : hætenus neminem ad subscribendum coactum fuisse. Amanter requisitæ sunt subscriptiones apud illos, qui hætenus subscribere recusarunt : variz etiam actiones tentatz sunt. Apud quos nihil obtineri potuit, sua illis relicta fuit libertas, qua adhuc etiam fruuntur, nemoque omnium contrà voluntatem suam coactus est. Quid ampliùs quærent? Quin ipsas priuatas actiones & priuata scripta hanc ob causam institutas, etiam altera parte inscia, typis publicarunt. Quàm benè & quàm rectè fecerint, & quid istiusmodi artibus velint ac quærant, id suo loco relinquemus: cùm, nobis etiam non monentibus, Christianus Magistratus & candidus lector id facillè intelligat.

Sic Gamalielis etiam consiliū, Actor. 5. proponitur, qui de Apostolorum doctrina sic pronunciauit : Si ex hominibus est consiliū siue opus hoc, dissoluatur, sin verò ex DEO, non poteritis dissoluere. Simili ratione suam quoque doctrinam tolerari volunt. Hoc consiliū non improbamus, quemadmodum hætenus illos non impediuius, in ijs, quæ permittente Domino instituerunt, quandiu in nostras Ecclesias & Scholas clandestinis artibus sese insinuare, omniq; funditus euertere non sunt conati. Posteaquàm verò illa agitare consilia incepterunt, omnia apud nostros peruerendi & (vt antesignanus quidam illorum petijt. (Vide vt concilios nobis aulas Germaniz) occupandi animos principum, doctorem Ecclesiæ & Scholarum, & insinuandi ac instillandi dogma Cinglianum : ratione officij nostrates dissimulare & facere non potuerunt: sed coacti fuerunt nascenti malo occurrere: Quòd si etiamnum sua agerent, & suis in Ecclesijs & Scholis se continerent, tolerari aliquo modo possent. Hoc autem non faciunt, sed omnes vias ac rationes excogitant, quo in nostris Ecclesijs faciem aliquam accendant. Quòd postquam fecerunt, strenuè dissimulant & negant.

Nostrates id nunquā qua siuerūt vt aduersariorum dogmata vi opprimerēt. Nostrorum, DE I beneficio, animus nunquam fuit, aduersariorum dogmata vi opprimere, quemadmodum summi Pontifices Apostolorum doctrinam opprimere, & sicuti Pontificios illi tractare conati sunt. Quare non est, quòd Gamalielis consiliū aduersus nos allegent. Dogmata sua, apud illos, eis spargere licet, qui illis delectantur, in nostris Ecclesijs & Scholis, amplissimi ordines Augustanz Confessionis ferre illa nullo modo cogitant.

Non etiam cogitamus, vt sæpiùs iam dictum, libro Christianæ Concordiæ dogmata ipsorum vi opprimere, aut vllam persecutionem instituere: sed in gratiam tantum & commodum nostrarum Ecclesiarum

rum est collectus, nec apud alios quàm nostros vrgetur. Si qui sunt præterea, qui vtrò illum amplectuntur, per nos licet. Quibus non placet, illis etiam suo sensu abundare licet:

Protestantur sub finem aduersarij, nihil se in iniuriam aut contumeliam illustrissimorum Principum, Electorum, cæterorūque ordinum scripsisse, dictum aut scriptum velle: verum protestatio contraria est facta, vt abundè hætenus demonstratum, & quiuis sua sponte intelligit.

Postremò oramus DEVM Opt. Max. vt veritatem suam ad omnem posteritatem immotam & inuiolatam conseruet: omnes errores & scandala remoueat: hostium veritatis artes & consilia confundat: san-

ctumq; semen inter nos conseruet, per & propter IESVM

CHRISTVM, filium eius dilectum, Dominum & seruatorem nostrum,

AMEN.

SOLIDEO HONORET
GLORIA.

ERRATA.

Pag. 8. fac. a. lin. 25. habitualia, adde creata. p. 10. b. l. 13. lege, viuificante Verbo. p. 13.
 b. l. 16. & 21. ἐνέργειαι. p. 15. b. l. 1. adde viuam & assumptam. p. 18. b. l. 10. Addunt. p. 19.
 b. l. 18. sed p. 23. a. l. 6. DEVS, b. l. 1. cohonorari, ibid. l. 19. adde. In libro verò Cyrilli de
 recta fide ad Reginas illa Athanasij sententia clarius ita reddita est: Si quis dicat
 ὁ θεὸς ὡς ἡμεῖς τοῖν ἀδωρὰ βίλην Domini nostri carnem, vt hominis, & non adoranda,
 in, vt Domini & Dei, hunc anathematizat sancta & Catholica Ecclesia. ibid. l. 28.
 verbum carnem factum. p. 28. b. l. 13. qui. p. 37. b. l. 24. copulatas. ibid. l. vlt. Matth. 11. p. 48.
 a. l. 5. sassis, ibid. l. 19. βασιλείαν, ibi. l. 26. Dominio, p. 49. a. l. 8. Concordia, ibid. l. 12. ad
 de, & sessionis ad dextrā Dei, p. 58. b. l. 29. distributurum, p. 65. b. l. 6. sit, p. 67. a. l. 8. hoc. p.
 78. a. l. 8. ὡς ἐκείνων, ibid. b. 26. communicationis, p. 82. b. l. 30. adde naturam, p.
 84. a. l. 8. adde: ab Aristotele etiam & alijs non aliter, quā de creaturis fuit intellectus
 ibid. l. 14. omnia. b. l. 9. adde: Ergo & communicatio, quae vnionis effectū & consequens
 est, etiam est personalis, non verbalis, non imaginaria, sed reuera facta. ibid. l. 22. adde:
 vel essentialis. p. 110. b. l. 3. adde, non suum corpus, p. 114. a. l. 27. adde: Spiritus & efficacia
 p. 115. b. l. 19. panem, p. 117. a. l. 22. pro p. 127. a. l. 20. Allabrogum, p. 128. a. l. 19. dele, aut, p.
 139. & 140. ἀπὸ τοῦ νοῦ, p. 141. b. l. 22. dele, igitur, ibid. b. l. 9. adde, indignorum, ibid. 10.
 adde: Patrum in quibus duplicem educationem ipsius corporis Christi docent. Quin-
 to citant etiam quadam testimonia, p. 140. a. l. 18. adde, ea est ratio, p. 154. b. l. 9. nolue-
 rint. p. 155. b. l. 35. Rebus publ. p. 156. b. l. 11. forbere, p. 158. b. l. vlt. eum. p. 162. b. l. 11. ferret, p.
 164. a. l. 25. adde, sumimus. ibid. b. l. 31. hoc. p. 169. b. l. 25. ὁ θεὸς ὡς ἡμεῖς, p. 172. a. l. 18.
 manducasse, p. 173. b. l. 28. quod. p. 182. b. l. 16. concilij, p. 183. a. l. 5. erroris. ibid. 24. essent. p.
 195. b. l. 20. hominum, p. 207. a. l. 9. dele, vel.

HEIDELBERGAE EX-
CVDEBAT IOHANNES
SPIES.

ANNO M. D. LXXXIII.

